

Róna Judit
NAP NAP UTÁN
1915–1920

A
kötet

KÉSZÜLT A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
BÖLCÉSZEZETTUDOMÁNYI KUTATÓKÖZPONT
IRODALOMTUDOMÁNYI INTÉZETÉBEN

Róna Judit

NAP NAP UTÁN

Babits Mihály életének kronológiája
1915–1920

A

kötet

1915–1918

BALASSI KIADÓ · BUDAPEST

A szerzőt a kézirat elkészítésében a Nemzeti Kulturális Alap támogatta
A kötet megjelenését támogatta

Nemzeti Kulturális Alap

a PUB-F-111099. számú pályázat keretében

Lektorálta
BUDA ATTILA
VERES ANDRÁS

© Róna Judit, 2014

ISBN 978-963-506-947-7

A kiadásért felel a Balassi Kiadó igazgatója
Felelős szerkesztő Ruttkay Helga
Műszaki szerkesztő Harcsár Magda
A borítót Szák András tervezte
Tördelte Csizi Krisztián

TARTALOM

Előszó	7
Rövidítések és források	13
KRONOLÓGIA 1915–1918	31

Előszó

„A legmegbízhatóbbak barátaink és ismerőseink,
a kortárs élményei, de ezek [...] nem pártatlanok,
és az egyéni lélektan mértékével kell mérlegre tenni őket.”¹

„...benned a Cél és nálad a Kulcs
Madarca tolla se hull ki, – ég se zeng, – föld se remeg,
hogyan az Isten rád ne gondolna. [...]

Mert kedvedért alkotott mennyet és földet és tengereket,
hogyan benned teljesedjenek; – s korok történetét
szerezte meséskönyvedül, – s napba mártotta ecsetét,
hogyan kifesse lelkedet.

[...] hogy bűn és gyász egysúlyu legyen,
eleve elosztott számodra szépen derűt és borút,
sorsot és véletlent, világ nyomorát, inséget, háborút,
mindent a lelkedre mért...”

(Babits Mihály)

„Az Isten van valamiként:
Minden Gondolatnak alján.”
(Ady Endre)

Az első világháború, a kommün, majd az azt követő esztendő Babits Mihály életének mozgalmas, emberpróbáló időszaka. A levélváltásokban, regényekben, tanulmányokban, cikkekben, recenziókban, műfordításokban, versekben és verstörödésekben föltűnően gazdag évek babitsi mikrovilága egyre tágasabbá válik: Babits szerteágazó költői-írói tevékenységéhez egy ideig még középiskolai tanári működés, majd egyetemi tanárság és a *Nyugat* szerkesztése társul. Egyre nyilvánvalóbban mutatkozik meg a két háború közötti magyar irodalomban és irodalmi életben betöltött kulcsszerepe, egyes vélemények szerint „irodalmi pápa” volta.

„Apró ceruzavégeket tartott a mellényzsebében, azokat kaparta elő az ujjával, s velük kanyarította korrektúrák hátára, papírdarabokra, levélborítékokra, ami épp akadt, akármire, a verssorait, nyugtalan, elrángatott betűkkel...” – emlékezik 1919–1920 zaklatott éveire Szabó Lőrinc 1943-ban.²

Csupán a legfőbb mozzanatokat fölillantva is érzékelhető, milyen hatalmas anyagot mozgat meg s dolgoz föl a kronológia: Babits közéleti szereplése – a nagy port kavarázó *Játszottam a kezével* megjelenése, *Fortissimo* című versének közlése miatt a *Nyugat* elkobzása stb. – a *Budapesti Hírlap*ban Rákosi Jenő/Dunántúli szinte hadjáratnak tekinthető hírlapi támadássorozatát, Babits tanárságától való

¹ Ligeti Ernő: *Súly alatt a pálma. Egy nemzedék szellemi élete. 22 esztendő kisebbségi sorsban.* Pallas-Akadémia, Csíkszereda, [1941] 2004. 10.

² Babits műhelyében – == DIA Mű == dia.pool.pim.hu/html/muvek/SZABOL/szabol00001a/.../szabol00069.ht...

időleges megfosztását váltja ki, a katonai sorozás időről időre megismétlődő réme pedig Damoklész kardjaként függ a feje fölött. Öccsének bevonulása, majd hadifogságba kerülése; húgának a tanítónőségtől való állandó rettegése, a kommun idején pedig az erőszakos lakásfoglalás a családi gondok egy részét is az ő nyakába zúdítja. A vaskos kötetre rúgó levelezés, amely Babits Istvánnak a frontról, a hadifogságból küldött, olykor igen megrendítő sorait közli, a családi levélváltás révén Babits mindennapjaiba is betekintést enged. Szívszorító azoknak a leveleknek tartalma és nagy száma is, melyeket a frontra vezényelt tanítványok, egykori tanártársak, barátok, sőt ismeretlenek címeznek Babitsnak, akinek versei, erkölcsi tartása nyújt vigaszt számukra a nagy világégésben.

Noha bizonyára mélyen megrendítik, szinte alig válaszol öccse egyre sürgetőbb, hol panaszos, hol indulatos leveleire (talán tisztában lévén azzal, hogy a család nőtagjai Szekszárdról, és anyai nagybátyja, Kelemen Imre Budapestről mindenről tájékoztatja Pistát), ám meglepő érzékenységgel reagál szekszárdi barátja, a szintén frontra került Kovács László lapjaira, sőt írásainak megjelentetésére is kísérletet tesz. Ugyancsak féltő gonddal veszi körül kedves „lelki gyermekét”, a gyakran betegeskedő, s olykor magányos töprengéseibe süppedő Komjáthy Aladárt.

Babits a *Nyugat* főmunkatársa, majd előbb Adyval, utóbb Osvát Ernővel szerkesztője is, akivel azonban korántsem felhőtlen az együttműködés.

Ráadásul soha annyi önjelölt író-költő, fiatal fiúk és leányok, mint ebben a háborútól, forradalmaktól zaklatott időben, akik valamennyien a szinte áhítatosan tisztelt, morálisan feddhetetlennek tekintett Babitstól várnak jó szót, biztatást, megerősítést.

Magánélete nem mentes a tragédiától: a rokonleány Kiss Böskével kialakuló szerelem a házasság lehetőségét is fölveti, családja és maga a „mindennapi kislány” azonban meghiúsítja a tervet, akit két esztendő múlva, 1917 májusában tudóvész visz el.

Újabb szerelmi csalódás is éri: a *Játszottam a kezével* ihletője – Kiss Böske mellett – Babits plátói szerelme, a mozdulatművészettel foglalkozó Révész Ilus, akivel 1913-ban ismerkedik meg. Babits érzései kezdettől fogva viszonzatlanok, s amikor a háború alatt a magára maradt leányt ismét feleségül kéri, végül el kell fogadnia a visszautasítást; Révész Ilus kitartóan várja vissza francia hadifogságban sínylődő vőlegényét, Dienes Barnát.

Babits hihetetlen munkabírással dolgozik, aminek az egyre-másra megjelenő versek, cikkek, tanulmányok, műfordítások beszédes dokumentumai.

Az 1918 őszen pusztító spanyolnáthajárvány és az azt megelőző epehólyaggyulladás olyannyira leveri a lábáról, hogy anyjáiék följönnek érte, s Szekszárdra viszik felgyógyulni.

Az őszirózsás forradalom eseményei magukkal ragadják, ami számtalan társadalmi megbízatás elvállalásával terheli meg.

Ady Endre halála újabb szerelmi bonyodalomba is sodorja: Babits nemcsak a „költőfejedelem” szerepében találja magát, hanem több mint egy esztendeig a megosztó, ám kétségtelenül izgalmas személyiségű fiatal özvegy, Csinszka hol vágyott, hol elutasított szerelmének céltáblája lesz.

1918-tól sokasodnak az alakuló ilyen-olyan szövetségek felkérő levelei, ülésekre szóló meghívásai, melyeknek jelentős részét Babits bizonyára elhárítja, csupán az olyan fontosnak ítélt társaság, mint a Vörösmarty Akadémia számít a kivételek közé.

A Kunfi Zsigmond társaságában tett vidéki utazásokkal és az egyetemi tanárság elfogadásával magát kompromittálni látszó Babits kommün utáni, egészen a toloncházig vezető meghurcoltatása, kényszerű magamentése – melyben mindvégig kitart korábban is hangoztatott erkölcsi elvei mellett – igen megtépázza amúgy is labilis idegrendszerét. De a megpróbáltatások ideje a mellette álló barátok, a fiaként szeretett Komjáthy Aladárral és Szabó Lőrincsel, valamint a hozzájuk csatlakozó Tóth Árpáddal a közös munkát, a véget nem érő éjszakai sétákat, beszélgetéseket, zsúfolt mindennapokat, majd meglehetősen váratlansággal Tanner Ilonka személyében az életre szóló társat is elhozza a negyvenedik éve felé járó Babitsnak.

A kronológia e kettős kötetének záróévében, 1920-ban hét kötete jelenik meg, több, mint addig bármelyik esztendőben. Három közülük régebbi művek új kiadása: *A Pokol*, *A gólyakalifa* és a *Recitativ*. Ugyancsak ebben az évben lát napvilágot válogatott műfordításainak kötete, a *Pávátollak*, valamint novelláinak első gyűjteménye, a *Karácsonyi Madonna*. A *Purgatórium* fordítása mellett közreadják még új verseskötetét, a *Nyugtalanság völgyét* is. Könyvei megjelenése némi anyagi kárpótlást nyújthat a nyugdíjától is megfosztott Babitsnak.

Az előző kronológiai kötetek csupán felvillantani igyekeztek a mentalitástörténetnek olyan, nem szorosan Babitshoz kapcsolódó pillanatait, amelyek érzékeltetik azt a miliót, amelyben Babits, az ember és Babits, a költő élt és alkotott. Ebben az időszakban az előzőekhez képest sokasodnak ezek a mozzanatok, amelyek vélhetően jobban megvilágítják a háború és a forradalmak korának gyökeresen megváltozott gondolkodásmódját.

A mikrotörténet állandó kitekintést nyújt a makrovilág eseményeire, különös tekintettel az első világháború, majd a kommün okozta traumára, s a kettő – Babits egyre fokozottabb közéleti szereplése révén – elválaszthatatlan egységben mutatkozik meg.

Bár Babits már korántsem érzi szükségét, hogy olyan pontosan – mint egykor, első verseskötete megjelenése előtt – számon tartsa, s időben és térben elhelyezze azokat a tényeket, külső és belső élményeket, amelyek emberi és művészi sorsát meghatározták és alkotásait ihlették, a Szabó Lőrincnek és Szilasi Vilmosnak ekortájt „tollba mondott”, a korábbi versek keletkezéstörténetét megvilágító följegyzések azonban azt bizonyítják, hogy évtizedes távolságból is megőrzi emlékezetében ihlető forrásait.

A fennmaradt dokumentumok, levelek, Szabó Lőrinc egykorú *Kisnaplójának* följegyzései, majd kései visszaemlékezései nyomán Babits személyiségének apróbb, rejtettebb mozzanatait is rögzítheti a kronológia. Babits kényszerű „színvalásának”, magamentésének dokumentumai az előző időszakhoz képest – kénytelen-kelletlen – kevésbé rejtőzködve mutatják viselkedésének és gondolkodásának folyamatait.

A Babits-mikrotörténet tehát továbbra is kor- és kultúrtörténetbe ágyazva az ember és a művész életének eseményeire, az emberre és életművére összpontosítja a figyelmet, s miközben újabb ösvényeket kíván nyitni a kutatás számára, regisztrálja a már közölt, hatalmas mennyiségű adatot.

A Babits személyéhez nem közvetlenül kötődő kronológiai tételek, illetve levelekben, dokumentumokban szereplő fontos és kevésbé jelentős adatok, leírások (történelmi események, személyek jelzése, továbbá honorárium-ügyek, balatoni panzióárak, ismert budapesti éttermek-kávéházak, mozik, könyvkiadók címe stb.) azt a háttérrel igyekeznek fölillantani, amelyek érzékeltetik a kort, s benne Babits mindennapjait is.

A tájékoztatás két, a *valós* és a *kikövetkeztetett tények* síkján valósul meg. Növekszik a pontos adatokat tartalmazó, többé-kevésbé hiteles valós tények száma, ezek azonban mégis fölvetethetnek ellentmondásokat, amelyeket nem minden esetben lehet megnyugtatóan megoldani, csupán jelezni. Továbbra sem lehet lemondani az átmeneti érvénnyel bíró kikövetkeztetett tények, illetve kikövetkeztetett dátumok regisztrálásáról, hiszen jelzésértékük később fontossá válhat.

Az ekkor a mindennapokat tragikusan meghatározó, átszövő nagy történelmi események értékelése – a benne szereplők szemszögéből nézve – más- és másféle lehet, így nem erőltethető rá egyetlen látásmód. Ezért ha több, esetleg kiegészítő vagy olykor ellentmondó forrás is rendelkezésre áll, a „kényes” pontokon elsősorban szó szerinti idézetek szerepelnek.

Technikai megjegyzések

A dátumoknak (ha ismeretes: év, hónap, nap, sőt óra is) a lehetőségek szerinti pontosítása a dokumentumok, a közlések, a szakirodalom, valamint olykor a kronológia készítőjének saját kutatásai alapján történt. Bár ezek bonyolult, olykor zavaró vagy egyenesen kivitelezhetetlen jelöléséről le kellett mondani, a forráshivatkozások és a kronológia „önmozgása” – vagy maga a szöveg – az olvasó és a kutató számára egyértelművé teszi a végső dátumok kialakulásának útját. Az időrendbe sorolás a tágabb időperiódusok esetében az első adatot részesíti előnyben, tehát például az 1915–1916-os jelölésű események az 1915-ös év végéhez kerülnek, 1915 tavasza 1915. március előtt áll. (Ez a fölfogás csupán egy lehetőség, lényeges viszont, hogy az egész munkán következetesen érvényesüljön.)

Az időpontok alá sorolt kronológiai tételek két (egymástól tipográfiailag is megkülönböztetett) részből állnak:

1. az életesemény pontos leírása: idézőjelben, betűhíven csak a szó szerinti idézetek szerepelnek; a szakirodalom megállapításai összefoglalva, sokszor számos munkából „összeollózva”, szabadon idézett formában jelennek meg, a kronológia szerzőjének kiegészítő szövegei/adatai szögletes zárójelben szerepelnek;

2. (lásd) minden feldolgozott forrás pontos megjelölése: amennyiben ismeretes, a kézirat(ok) jelzete áll elől, ez(eke)t követik a publikációk (monográfiák, tanulmánykötetek, szövegközlések, folyóirat- és napilapcikk) adatai, megjelenésük időrendjében, függetlenül attól, hogy teljes vagy csupán részinformációt közölnek;

a *lásd még* további kiegészítő adatok lelőhelyét adja, illetve ha szükséges, előre-hátra utal bizonyos kapcsolódó dátumokra, a *vö.* pedig a főszöveggel ellentétes információt tartalmazó forrás(ok)ra hívja föl a figyelmet, röviden azt is megjelölve, miben áll az eltérés, például ha a forrás eltérő dátumot vagy nevet stb. ad, vagy nyilvánvaló elírás szerepel benne.

A megjelent kézirat-katalógusok és a bibliográfia³ eredményei beépültek a kronológiába, melynek adatai az esetek többségében megegyeznek az ott közöltekkel, de a kronológia természetéből fakadó kívánalmak vagy a katalógusok elkészülte után előkerült dokumentumok tanulságai olykor komoly eltéréseket eredményeznek. A kézirat-katalógusokra és a bibliográfiára való utalás elmaradását az indokolja, hogy eltérő rendjük – ott ugyanis műfajok szerint, alfabetikus rendben sorakoznak az egyes tételek – lehetőséget ad a párhuzamos használatra. (Mindazonáltal, ha a kézirat-katalógus téves információja határozza meg a szakirodalmi források közlését, annak jelzését fontosnak ítéltém.)

A bevezetőt követő forrásjegyzék a hivatkozott művek teljes leírását adja (a napilapokban, folyóiratban megjelent cikkek, tanulmányok a rövidítésjegyzékben nem szerepelnek, bibliográfiai adataik – a címek kivételével – az egyes napokhoz kapcsolódó forrásmegjelölésben található); a kronológiát a kötetben szereplő Babits-művek, helynevek és nevek mutatója zárja.

Köszönet

Köszönetet mondok lektoraimnak, *Buda Attilának és Veres Andrásnak*, akik önzetlenül rendelkezésemre bocsátották kutatási eredményeiket, és tanácsaikkal, javasolataikkal segítették munkámat. Külön köszönet illeti Buda Attilát, amiért megjelenés előtt álló könyve anyagába is betekintést engedett („*Tavaszi s nyári kéréslek*”. *Dokumentumok a Nyugat sajtótörténetéből 1907–1944*).

Hálával tartozom *Kósa László professzor úrnak* odaadó, minden apróságra kiterjedő figyelméért, javaslataiért.

Köszönetemet fejezem ki szerkesztőmnek, *Ruttkay Helgának*, áldozatos, magas szakmai színvonalú munkájáért.

Köszönettel tartozom a tördelésért *Csizi Krisztiánnak* és a megjelentetésért a *Balassi Kiadónak*.

Végül hálámat fejezem ki *Pálinkás Józsefnek*, a Magyar Tudományos Akadémia 2014-ben leköszönt Elnökének és *Paládi-Kovács Attilának*, a Nyelv- és Irodalomtudományok Osztálya, valamint az MTA Könyv- és Folyóirat Bizottsága Elnökének a könyv megjelentetéséhez nyújtott anyagi támogatásukért.

2014. december

Róna Judit

³ *Babits Mihály kéziratai és levelezése. 1–4.* (katalógus) Összeállította Cséve Anna, Kelevéz Ágnes, Melczer Tibor, Nemeskéri Erika. Argumentum–Petőfi Irodalmi Múzeum, Budapest, 1993; *Babits Mihály Bibliográfia.* Összeállította Stauder Mária és Varga Katalin. Argumentum Kiadó–Magyar Irodalom Háza–MTA Irodalomtudományi Intézete, Budapest, 1998.

RÖVIDÍTÉSEK ÉS FORRÁSOK

Rövidítések

BFL – Budapest Főváros Levéltára

MTAK – Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára (Kézirattára)

OL – Országos Levéltár

OSZK – Országos Széchényi Könyvtár (Kézirattára)

PIM – Petőfi Irodalmi Múzeum (Kézirattára)

WMMM – Wosinsky Mór Megyei Múzeum (Szekszárd)

Források

A napilapokban, folyóiratokban megjelent cikkek, tanulmányok a rövidítésjegyzékben nem szerepelnek, bibliográfiai adataik teljes leírása (a címek kivételével) az egyes napokhoz kapcsolódó forrásjegyzékben megtalálható.

Ady Lajos 1923

Ady Lajos: *Ady Endre*. Amicus, Budapest, 1923.

Angyalos könyv

Angyalos könyv OSZK Fond III/2356.

A magyar irodalom története II. 2007

A magyar irodalom története II. 1800-tól 1919-ig. A kötet szerkesztői Szegedy-Maszák Mihály, Veres András. A szerkesztők munkatársai Jeney Éva, Józán Ildikó. Gondolat Kiadó, Budapest, 2007.

A magyar irodalom története III. 2007

A magyar irodalom története III. 1920-tól napjainkig. A kötet szerkesztői Szegedy-Maszák Mihály, Veres András. A szerkesztő munkatársai Jeney Éva, Józán Ildikó. Gondolat Kiadó, Budapest, 2007.

Apró 1983

Apró Ferenc: *Babits Szegeden*. Somogyi-könyvtár, Szeged, 1983. (Somogyi-könyvtár kiadványai 28.)

Babits Emlékkönyv 1941

Babits Emlékkönyv. Szerkesztette Illyés Gyula. Negyven fényképmásolattal. Nyugat Kiadó és Irodalmi R. T. kiadása, Budapest, 1941. október

Babits-olvasókönyv I. 1999

„*Engem nem látott senki még.*” Babits-olvasókönyv I. Szerkesztette, válogatta, a szöveget gondozta, az utószót és a jegyzeteket írta Sipos Lajos. Historia Litteraria Alapítvány–Korona Kiadó, Budapest, 1999.

Babits és Karinthy Frigyes 1988

Babits és Karinthy Frigyes. Szerkesztette, válogatta, a szöveget gondozta, a jegyzeteket írta Téglás János. A „Szabálytalan előszót” írta Karinthy Ferenc. Nyomdaipari Szakközépiskola, Budapest, 1988.

Babits–Szilasi levelezés 1979

Babits–Szilasi levelezés. Dokumentumok. Összeállította és a bevezetőt írta Gál István, sajtó alá rendezte Kelevéz Ágnes. Petőfi Irodalmi Múzeum és a Népművelési Propaganda Iroda közös kiadványa, Budapest, 1979. (Irodalmi Múzeum – Sorozatszerkesztő Kabdebó Lóránt)

Balázs Béla 1982

Balázs Béla: *Napló. I. 1903–1914.; II. 1914–1922.* Válogatta, szerkesztette és a szöveget gondozta, a jegyzeteket írta Fábri Anna. Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1982. (Tények és tanúk)

Balogh Tamás 2004

Schöpfung Aladár összegyűjtött levelei. Sajtó alá rendezte és a jegyzeteket írta Balogh Tamás. Pro Pannónia Kiadó, Pécs, 2004. (Pannónia Könyvek)

Békássy 1917

Békássy Ferenc: *Magyar költészet 1906 óta (Tanulmány és szövegek). Békássy Ferenc hátrahagyott írásai.* Budapest, 1917.

Békássy 2010

Békássy Ferenc egybegyűjtött írásai. Szerkesztette és az utószót írta Weiner Sennyey Tibor. A szövegeket gondozta Lőrincz Gergely, Kocsi Lajos, Stenszky Cecília, Weiner Sennyey Tibor. Az angol verseket fordította Balogi Virág, Gál Emese, Gömöri György, Gyukics Gábor, Szöcs Géza, Weiner Sennyey Tibor. Kiadja a Concord Media Jelen Aradon. Budapest–Zsennye, 2010. (Irodalmi Jelen Könyvek)

Belia 1956

Ady Endre válogatott levelei. A leveleket válogatta, sajtó alá rendezte, az előszót és a jegyzeteket írta Belia György. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1956. (Magyar Századok – Sorozatszerkesztő Tolnai Gábor)

Belia 1978

Babits Mihály: *Esszék, tanulmányok*. Sajtó alá rendezte Belia György. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1978.

Belia 1983

Belia György: *Babits Mihály tanulóévei*. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1983.

Belia/Ady 1983

Ady Endre levelei I–III. – II. (1909–1913); III. (1914–1918). Szerkesztette, a szöveget gondozta, a bevezetőt és a jegyzeteket írta Belia György. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1983.

Benedek 1965

Benedek Marcell: *Naplómat olvasom*. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1965.

Benedek 1969

Benedek Marcell: *Babits Mihály*. Gondolat Kiadó, Budapest, 1969. (Irodalomtörténeti Kiskönyvtár, Magyar Írók 6.)

Beszélgetőfüzetek I., II. 1980

Babits Mihály Beszélgetőfüzetei. I–II. A szöveget gondozta, a bevezetőt és a jegyzeteket írta Belia György. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1980.

BJKL 1959

Babits–Juhász–Kosztolányi levelezése. Török Sophie gyűjtése alapján sajtó alá rendezte és a jegyzeteket írta Belia György. A Magyar Tudományos Akadémia Irodalomtörténeti Intézete, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1959. (Új Magyar Múzeum 3.)

BMÖV 1982

Babits Mihály Összegyűjtött versei. Második kiadás. Összegyűjtötte, a szöveget gondozta, az utószót és a jegyzetet írta Belia György. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1982. (Babits Mihály Művei)

Buda 1996

A Babits család levelezése. Szerkesztette, válogatta, a szöveget gondozta, a bevezetést és a jegyzeteket írta Buda Attila. Universitas Kiadó, Budapest, 1996.

Buda 2000

Buda Attila: *A Nyugat Kiadó története*. Borda Antikvárium, Budapest, 2000.

Buda 2005

„Áll az idő és máll a tér”. *Babits István levelei a keleti frontról és a hadifogságból 1915–1920.* Szerkesztette Buda Attila. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2005.

Buda 2006

„Különös emberi háló”. *Ami a Babits család levelezéséből kimaradt.* A leveleket összegyűjtötte, válogatta, sajtó alá rendezte Buda Attila. A szülőház történetét írta Lovas Csilla. Universitas Kiadó, Budapest, 2006.

Buda 2007

Buda Attila: *Teremtő utánczás.* Babits-tanulmányok. Ráció Kiadó, Budapest, 2007.

Buda (kézirat) 2012

Buda Attila: „*Tavaszi s nyári késelések*”. Dokumentumok a *Nyugat* sajtótörténetéből 1907–1944. (kézirat) Budapest, 2012.

F. Csanak Dóra 1963

Móricz Zsigmond levelei. I–II. Sajtó alá rendezte és a jegyzeteket írta F. Csanak Dóra. Akadémiai Kiadó, A Magyar Tudományos Akadémia Irodalomtörténeti Intézete, Budapest, 1963. (Új Magyar Múzeum Irodalmi dokumentumok gyűjteménye 7 – Szerkeszti Diószegi András és Vargha Kálmán)

F. Csanak Dóra 1990

Fülep Lajos levelezése I. 1904–1919. Szerkesztette, a jegyzeteket és a mutatókat összeállította F. Csanak Dóra. MTA Művészettörténeti Kutató Csoport, Budapest, 1990.

Csányi 1990

Csányi László: *Babits átváltozásai.* Akadémiai Kiadó, Budapest, 1990. (Egyéniség és alkotás – Sorozatszerkesztő Furkó Zoltán)

Csiszár–Vendel-Mohay 1991

Dallá ringott bennem kétség és láz. Babits Mihály (és Török Sophie) szekszárdi levelei. Szerkesztő Vadas Ferenc. A leveleket sajtó alá rendezte és jegyzetekkel ellátta Csiszár Mirella és Vendel-Mohay Lajosné. Wosinsky Mór Megyei Múzeum, Szekszárd, 1991.

Dienesék 1982

Dienesék levelei Babitshoz. Szerkesztette, a szöveget gondozta, az életrajzokat és a jegyzeteket írta Téglás János. Az 54. sz. Ságvári Endre Nyomdaipari Szakközépiskola és Szakmunkásképző Intézet kiadása. Kézirat gyanánt. Budapest, 1982. (minikönyv)

Éder 1959

Éder Zoltán: *Ismeretlen adatok Babits 1919-es magatartásának következményeihez*. In *Petőfi Irodalmi Múzeum Évkönyve. I.* Budapest, 1959. 70–77. Újra-közölve: Éder Zoltán: *Régi napok illata*. Babits-tanulmányok. Mundus Magyar Egyetemi Kiadó, Budapest, 2002. 169–179.

Éder 1966/2002

Éder Zoltán: *Babits a katedrán*. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1966. Újra-közölve: Éder Zoltán: *Régi napok illata*. Babits-tanulmányok. Mundus Magyar Egyetemi Kiadó, Budapest, 2002. 17–165.

Éder 1997

Babits Mihály: *A gólyakalifa*. Sajtó alá rendezte Éder Zoltán. *Kártyavár*. Sajtó alá rendezte a Babits Kutatócsoport. Historia Litteraria Alapítvány–Korona Kiadó, Budapest, 1997. (Babits Mihály Műveinek Kritikai Kiadása – Regények I. – Szerkeszti Sipos Lajos) Újra-közölve: Éder Zoltán: *Régi napok illata*. Babits-tanulmányok. Mundus Magyar Egyetemi Kiadó, Budapest, 2002. 205–268.

Elek Artúr 1984

Elek Artúr Babitsról. Levelek, tanulmányok. Összeállította, a jegyzeteket írta Téglás János. Ságvári Endre Nyomdaipari Szakközépiskola és Szakmunkásképző Intézet, Budapest, 1984. (Nyomdaipari Szakközépiskola kiadványai 9.)

Érlelő diákévek 1979

Érlelő diákévek. Sajtó alá rendezte Kabdebó Lóránt. PIM–NPI, Budapest, 1979.

Esti kérdés – Babits Mihály olvassa fel műveit – CD 2008

Esti kérdés – Babits Mihály olvassa fel műveit. CD az MR és a Petőfi Irodalmi Múzeum archív hanggyűjteményéből. Szerkesztette, a bevezetőt írta Kelevéz Ágnes. Budapest, [2008].

Fekete/Karádi 1981

Lukács György levelezése 1902–1917. Válogatta, szerkesztette, a Bevezetőt írta, a Jegyzeteket, az Életrajzi mutatót, az Időrendi áttekintést és a Névmutatót készítette Fekete Éva–Karádi Éva. Magvető Kiadó, Budapest, 1981. (Lukács György Összes Művei)

Feljegyzések és levelek a Nyugatról 1975

Feljegyzések és levelek a Nyugatról. Szerkesztette Vezér Erzsébet. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1975. (Új Magyar Múzeum/Irodalmi dokumentumok gyűjteménye 10. – Szerkeszti Diószegi András és Illés László)

Fenyő 1960

Fenyő Miksa: *Följegyzések a „Nyugat” folyóiratról és környékéről*. Pátria Könyvkiadó, New York, 1960.

Fodor/Topolay 2008

Babits Mihály levelezése 1914–1916. Sajtó alá rendezte Fodor Tünde, Topolay Ágnes. Argumentum, Budapest, 2008. (Babits Mihály Műveinek Kritikai Kiadása – Levelezés – Szerkeszti Sipos Lajos)

Fráter Zoltán 1987

Fráter Zoltán: *Osvát Ernő élete és halála*. Budapest, 1987.

Fráter Zoltán 1996

Fráter Zoltán: *A Szövetség szelleme. A Nyugat mecénásai a GYOSZ-ban*. Magyar Gyáripárosok Országos Szövetsége, Budapest, 1996. (MGYOSZ könyvek 2)

Füst Milán 1967

Füst Milán: *Emlékezés a fiatal Babits Mihályra*. In Füst Milán: *Emlékezések és tanulmányok*. Magvető Kiadó, Budapest, 1967. 74–75.

Gál István 1942

Gál István: *Babits és az angol irodalom*. Kiadja a Tisza István Tudományegyetem Angol Szemináriuma, Debrecen, 1942. (Debreceni Angol Dolgozatok VII.)

Gál István 1973

Gál István: *Bartóktól Radnótiig*. Magvető Kiadó, Budapest, 1973. (Elvek és utak)

Gál István 1975

Babits Adyról. Dokumentumgyűjtemény. Válogatta és szerkesztette Gál István. Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1975.

Gál István 2003

Gál István: *Babits Mihály, tanulmányok, szövegközlések, széljegyzetek*. Budapest, 2003.

Gellért 1954

Gellért Oszkár: *Kortársaim*. Művelt Nép Kiadó, Budapest, 1954.

Gellért 1958, 1962

Gellért Oszkár: *Egy író élete. I. Bibliotheca, Budapest, 1958, Egy író élete. II. Gondolat Kiadó, Budapest, 1962.*

Halálfiái 2006

Babits Mihály: *Halálfiái*. Sajtó alá rendezte Szántó Gábor András, Némédiné Kiss Adrien, T. Somogyi Magda. Argumentum Kiadó, Budapest, 2006. (Babits Mihály Műveinek Kritikai Kiadása – Regényei IV–V. – Szerkeszti Sipos Lajos)

Hatvany Lajos levelei 1985

Hatvany Lajos levelei. A szöveget válogatta és gondozta Hatvany Lajosné és Rozsics István, a jegyzeteket Hatvany Lajos és Rozsics István írta, az előszó Illés Endre munkája. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1985.

Hegy Katalin/Vitályos László 2001

Ady Endre levelezése II. (1908–1909). Sajtó alá rendezte Hegyi Katalin és Vitályos László, a jegyzeteket írta Vitályos László. Akadémiai Kiadó–Argumentum Kiadó, Budapest, 2001. (Ady Endre Összes Művei – Szerkesztőbizottság: Koczás Sándor, Láng József, Vezér Erzsébet)

Hibsch/Pienták 2009

Babits Mihály: *Esszék, tanulmányok, kritikák 1900–1911*. Sajtó alá rendezte Hibsch Sándor, Pienták Attila. Argumentum Kiadó, Budapest, 2009. (Babits Mihály Műveinek Kritikai Kiadása – Esszék, tanulmányok, kritikák – Szerkeszti Sipos Lajos)

Horányi/Kabdebó 2008

Szabó Lőrinc: *Vallomások: Naplók, beszélgetések, levelek*. A szöveget gondozta, a jegyzeteket, az életrajzot, az utószót írta Horányi Károly, Kabdebó Lóránt. Osiris, Budapest, 2008. (Osiris Klasszikusok)

Jankovics 2005

Babits Mihály: *Tanulmányok, esszék*. A válogatás, szöveggondozás és a jegyzetek Jankovics József, a név- és szómagyarázat Jankovics József és Nyerges Judit munkája. Kortárs Könyvkiadó, Budapest, 2005. (Magyar Remekírók Új folyam – Sorozatszerkesztők Mátis Livia, Szalai Anna)

JGYÖM Lev. 1981

Juhász Gyula *Összes Művei. Levelezés I. 1900–1922*. Sajtó alá rendezte és a jegyzeteket írta Belia György. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1981.

József Farkas 1962

„Mindenki ujkra készül...” *Az 1918/19-es forradalmak irodalma. (Szöveggyűjtemény.) II. (A polgári forradalom publicisztikája és irodalmi élete)*. Szerkesztette, a jegyzeteket írta József Farkas. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1962.

József Farkas 1967

„Mindenki ujkra készül...” *Az 1918/19-es forradalmak irodalma. (Szöveggyűjtemény.) IV. A Tanácsköztársaság publicisztikája és irodalmi élete*. Szerkesztette, a

jegyzeteket írta József Farkas. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1967 (Irodalom – Szocializmus)

Juhász Gézáné/Lévay Botond 1987

Juhász Géza levelesládája. A válogatás és sajtó alá rendezés Juhász Gézáné és Lévay Botond munkája. A jegyzeteket Lévay Botond írta. Kardos László előszavával, Juhász Izabella életrajzával. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1987.

Kabdebó 1974

Szabó Lőrinc: *Napló, levelek, cikkek*. Válogatta, sajtó alá rendezte, a bevezetőt és a jegyzeteket írta Kabdebó Lóránt. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1974.

Kabdebó 1993

Harmínczat év. Párhuzamosok. Szabó Lőrinc és felesége levelezése, 1945–1957. Sajtó alá rendezte Kabdebó Lóránt. Magvető Kiadó, Budapest, [1993]

Kántor Lajos 1979

Móricz Zsigmond közöttünk. Válogatta és az előszót írta Kántor Lajos. Kriterion, Bukarest, 1979.

Kardos Pál 1972

Kardos Pál: *Babits Mihály*. Gondolat Kiadó, Budapest, 1972.

Kardos László 1969

Tóth Árpád: *Prózai művek. Tanulmányok, bírálatok, hírlapi cikkek 1914–1928*. Szerkesztette Kardos László. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1969. (Tóth Árpád Összes Művei 4.)

Kártyavár 1997

In Babits Mihály: *A gólyakalifa*. Sajtó alá rendezte Éder Zoltán. *Kártyavár*. Sajtó alá rendezte a Babits Kutatócsoport. Historia Litteraria Alapítvány–Korona Kiadó, Budapest, 1997. 149–440., 546–650. (Babits Mihály Műveinek Kritikai Kiadása – Regények I. – Szerkeszti Sipos Lajos)

Kelevéz 1983

Mint különös hírmondó. Tanulmányok, dokumentumok Babits Mihály születésének 100. évfordulójára. Szerkesztette Kelevéz Ágnes. Az ikonográfiát szerkesztette Láng József. Petőfi Irodalmi Múzeum–Népművelési Propaganda Iroda, Budapest, 1983.

Kelevéz 1998

Kelevéz Ágnes: *A keletkező szöveg esztétikája. Genetikai közelítés Babits költészetéhez*. Argumentum Kiadó, Budapest, 1998.

Kelevéz 2008

Kelevéz Ágnes: „*Kit új korokba küldtek régi révek*” – *Babits útján az antikvitástól napjainkig*. Petőfi Irodalmi Múzeum, Budapest, 2008.

Keresztury 1970

Keresztury Dezső: *Babits Mihály (1883–1941)*. In *Örökség. Magyar író-arcképek*. Magvető Kiadó, Budapest, 1970. 368–475.

Keresztury 1988

Keresztury Dezső: *Babits*. Levelek, tanulmányok, emlékek. Szerkesztette, válogatta, a szöveget gondozta és a jegyzeteket írta Téglás János. 54. sz. Ságvári Endre Nyomdaipari Szakközépiskola és Szakmunkásképző Intézet, Zrínyi Nyomda, Budapest, 1988.

Keresztül-kasul az életemen 1939

Babits Mihály: *Keresztül-kasul az életemen*. (Török Sophie: *Költészet és valóság* – utószó) Nyugat Kiadó és Irodalmi R. T. kiadása, Budapest, 1939.

Kiczenkó Judit/Thimár Attila 2000

Levél, író, irodalom. A levéltudomány történetéről és elméletéről. Szerkesztette Kiczenkó Judit–Thimár Attila. Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kara, Piliscsaba, 2000. (Pázmány Irodalmi Műhely – Tanulmányok 1)

Kocztur Gizella/Kardos László 1973

Tóth Árpád levelei. Sajtó alá rendezte Kocztur Gizella közreműködésével Kardos László. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1973. (Tóth Árpád Összes Művei 5.)

Kortársak József Attiláról I–III. 1987

Kortársak József Attiláról (1922–1945). Szerkesztette Bokor László, sajtó alá rendezte és jegyzetekkel ellátta Tverdota György. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1987. (Új Magyar Múzeum 15.)

Kosztolányi 1996

Kosztolányi Dezső: *Levelek – Naplók*. Egybegyűjtötte, sajtó alá rendezte és a jegyzeteket írta Réz Pál, Kelevéz Ágnes, Kovács Ida. Osiris Kiadó, Budapest, 1996. (Osiris Klasszikusok)

Kosztolányiné 1938

Kosztolányi Dezsőné: *Kosztolányi Dezső*. Budapest, 1938.

Kosztolányiné 1990

Kosztolányi Dezsőné: *Kosztolányi Dezső*. Holnap Kiadó, Budapest, 1990.

Kovalovszky 1987, 1990

Emlékezések Ady Endréről. III–IV. Gyűjtötte, sajtó alá rendezte és magyarázatokkal kiegészítette Kovalovszky Miklós. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1987, 1990.

Köszeg/Márványi 1985

Osvát Ernő a kortársak között. Válogatta, összeállította, sajtó alá rendezte Köszeg Ferenc és Márványi Judit. Az előszót írta Márványi Judit. Gondolat Kiadó, Budapest, 1985.

Kuncz 1982

Kuncz Aladár: *Levelek (1907–1931).* Sajtó alá rendezte Jancsó Elemérné, Máthé-Szabó Magda, a jegyzeteket összeállította Juhász András. Kriterion, Bukarest, 1982.

Lakner Lajos 2002

Oláh Gábor Naplók. Szerkesztette, a jegyzeteket és az utószót írta Lakner Lajos. Debreceni Egyetem Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, 2002.

Láng József 1982

Ady Endre Összes Prózai Művei. Újságcikkek, tanulmányok XI. Sajtó alá rendezte Láng József. (Főszerkesztő Földessy Gyula és Király István.) Akadémiai Kiadó, Budapest, 1982.

Láng József/Vezér Erzsébet 1973

Ady Endre Összes Prózai Művei. Újságcikkek, tanulmányok X. Sajtó alá rendezte Láng József és Vezér Erzsébet. (Főszerkesztő Földessy Gyula és Király István.) Akadémiai Kiadó, Budapest, 1973.

Levelek Hatvany Lajoshoz 1967

Levelek Hatvany Lajoshoz. Válogatta, szerkesztette Hatvany Lajosné. Az előszót írta Nagy Péter. Hatvany Lajos kommentárjait kiegészítő jegyzetekkel Belia György látta el. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1967.

Lipa Tímea 2014

Babits Mihály Egyetemi előadások 1919. Szabó Lőrinc gyorsírásos lejegyzése alapján. Szabó Lőrinc gyorsírásos lejegyzését megfejtette, a korábbi megfejtéseket átdolgozta és sajtó alá rendezte Lipa Tímea. Ráció Kiadó, Budapest, 2014.

Litván/Szücs 1978

Szabó Ervin levelezése 2. 1905–1918. Szerkesztette Litván György és Szücs László. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1978.

Litván/Varga F. 1991

Jászi Oszkár válogatott levelei. Szerkesztette Litván György és Varga F. János. Magvető Kiadó, Budapest, 1991.

Magyarország történeti kronológiája III. 1982

Magyarország történeti kronológiája III. 1848–1944. Főszerkesztő Benda Kálmán. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1982.

Majoros/Tompa/Tóth 2011

Babits Mihály levelezése 1916–1918. Sajtó alá rendezte Majoros Györgyi, Tompa Zsófia, Tóth Máté. Argumentum, Budapest, 2011. (Babits Mihály Műveinek Kritikai Kiadása – Levelezés – Szerkeszti Sipos Lajos)

Majoros/Tompa 2012

Babits Mihály levelezése 1919–1921. Sajtó alá rendezte Majoros Györgyi, Tompa Zsófia. Argumentum, Budapest, 2012. (Babits Mihály Műveinek Kritikai Kiadása – Levelezés – Szerkeszti Sipos Lajos)

Marosi Ildikó 1986

Tessitori Nóra művészete. Bevezette, sajtó alá rendezte Marosi Ildikó. Kriterion Kiadó, Bukarest, 1986.

Melczer 1985

Babits Mihály: *Aki a kékes égbe néz.* Kötetéből kimaradt versek és töredékek. A szövegeket válogatta, gondozta, az utószót és a jegyzeteket írta Melczer Tibor. Magvető Kiadó, Budapest, 1985.

Móricz Zsigmond, a Nyugat szerkesztője 1984

Móricz Zsigmond, a Nyugat szerkesztője. Levelek. Válogatta, sajtó alá rendezte, a jegyzeteket írta H. Bagó Ilona, Papp [Cséve] Anna, Tasi József, Tóth Anna. Utószó: Tasi József. Petőfi Irodalmi Múzeum, Budapest, 1984.

Móser 2009

Móser Zoltán: „*Mikor kezdődik a Bartók?*” Babits Mihály és Bartók Béla kapcsolatáról. In *Engem nem tudtak eloltani.* Tisztelet Babits Mihály születésének 125. évfordulóján. Szerkesztette Fekete Sas Kiadó, Székely Sz. Magdolna. Illyés Gyula Megyei Könyvtár, Szekszárd, 2009. 33–42.

Nagy Sz. Péter 1990

Nagy Sz. Péter: *Zsolt Béla.* Akadémiai Kiadó, Budapest, 1990 (Kortársaink)

Nédli/Pienták/Sipos 2008

Közéltések... Babits Mihály életművéről születésének 125. évfordulóján. Szerkesztette Nédli Balázs, Pienták Attila, Sipos Lajos. Savaria University Press, Szombathely, 2008.

Némediné Kiss Adrien/Szántó Gábor András 2010

Babits Mihály: *Kisprózai alkotások.* Sajtó alá rendezte Némediné Kiss Adrien/Szántó Gábor András. Argumentum Kiadó, Budapest, 2010. (Babits Mihály Műveinek Kritikai Kiadása – Szerkeszti Sipos Lajos)

Nemeskéri Erika 2004

Kedves Csinszka! Drága Mis! Babits és Csinszka levelezése 1919–1920. Sajtó alá rendezte Nemeskéri Erika. Noran Könyvkiadó, Budapest, 2004.

Paku 1962

Juhász Gyula 1883–1937. Emlékkönyv. Szerkesztette, a kíséző szöveget és a jegyzeteket írta Paku Imre. Magvető Kiadó, Budapest, 1962.

Papp Zoltán János 2010

Török Sophie naptárai 1921–1941 – I. kötet 1921–1933. Szerkesztette, a szöveget gondozta, a jegyzeteket és a bevezető tanulmányt írta Papp Zoltán János. Argumentum Kiadó, Budapest, 2010. (Babits Könyvtár 14–15. – Szerkeszti Sipos Lajos)

Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007

Babits Mihály levelezése, 1912–1914. Sajtó alá rendezte Pethes Nóra, Vilcsek Andrea. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2007. (Babits Mihály Műveinek Kritikai Kiadása – Levelezés – Szerkeszti Sipos Lajos)

Pienták 2003

Babits Mihály Arany Jánosról. Szerkesztette, válogatta, a szöveget gondozta, az előszót és a jegyzeteket írta Pienták Attila. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2003. (Babits Könyvtár – Szerkeszti Sipos Lajos)

Pók 1970

Pók Lajos: *Babits Mihály alkotásai és vallomásai tükrében.* Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1970. (Arcok és vallomások)

Pók 1983

Babits Mihály száz esztendeje. Kritikák, portrék. Szerkesztette Pók Lajos. Gondolat, Budapest, 1983.

Rába 1969

Rába György: *Szép hűtlenek (Babits, Kosztolányi, Tóth Árpád versfordításai).* Akadémiai Kiadó, Budapest, 1969. (Irodalomtörténeti könyvtár 23.)

Rába 1981

Rába György: *Babits Mihály költészete 1903–1920*. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1981.

Rába 1983

Rába György: *Babits Mihály*. Gondolat Kiadó, Budapest, 1983. (Nagy magyar írók)

Rába 2008

Rába György: *Az ünneptől a hétköznapi ünnepek felé. Babits és a százéves Nyugat költői*. Argumentum Kiadó, Budapest, 2008. (Babits Kiskönyvtár 3. – Szerkeszti Sipos Lajos)

Rockenbauer 2008

Rockenbauer Zoltán: *Márffy Ödön*. (Monográfia és életmű-katalógus.) Doktori disszertáció, 2008, <http://doktori.btk.elte.hu/art/rockenbauer/diss.pdf>

Sáli 2003

Babits Mihály levelezése, 1911–1912. Sajtó alá rendezte: Sáli Erika. Magyar Könyvklub, Budapest, 2003. (Babits Mihály Műveinek Kritikai Kiadása – Levelezés – Szerkeszti Sipos Lajos)

Sáli/Tóth 2005

Babits Mihály levelezése, 1909–1911. Sajtó alá rendezte Sáli Erika, Tóth Máté. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2005. (Babits Mihály Műveinek Kritikai Kiadása – Levelezés – Szerkeszti Sipos Lajos)

Sipos 1976

Sipos Lajos: *Babits Mihály és a forradalmak kora*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1976. (Irodalomtörténeti füzetek 91. – Szerkeszti Bodnár György)

Sipos 2001

Babits Mihály: *Timár Virgil fia*. Sajtó alá rendezte Sipos Lajos. Magyar Könyvklub, Budapest, 2001. (Babits Mihály Műveinek Kritikai Kiadása – Regényei II. – Szerkeszti Sipos Lajos)

Sipos 2003

Sipos Lajos: *Babits Mihály*. Elektra Kiadóház, Budapest, 2003. (Élet-kép sorozat – A sorozatot szerkeszti: Fráter Zoltán)

Sipos 2004

„...Kínok és álmok közt...” Czeizel Endre, Gyenes György, Harmati Lídia, Németh Attila, Rihmer Zoltán, Sipos Lajos, Szállási Árpád Babitsról. Szerkesztette Sipos

Lajos. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2004. (Babits Könyvtár – Szerkeszti Sipos Lajos)

Sipos 2011

Babits Mihály levelezése, 1918–1919. Sajtó alá rendezte Sipos Lajos, Argumentum, Budapest, 2011. (Babits Mihály Műveinek Kritikai Kiadása – Levelezés – Szerkeszti Sipos Lajos)

W. Somogyi 1983

„...*Külön tér... külön idő...*” Babits Mihály fényképei (ikonográfia). Összeállította W. Somogyi Ágnes. Az előszót írta Keresztury Dezső. Népművelési Propaganda Iroda, Budapest, 1983. (Fotótéka)

Szabó Dezső 1982

Szabó Dezső: *Életeim II.* Kriterion, Bukarest, 1982.

(Szabó L.) MTAK Ms 4699/78–82., 83–85., 127., 129.

[Önéletrajz a gyermek- és ifjúkor éveiből] Szabó Lőrinc lejegyzésében; a versek keletkezését taglaló részek nélkül közli: „*Itt a halk és komoly beszéd ideje.*” Interjúk, nyilatkozatok vallomások. Sajtó alá rendezte Téglás János. Pauz–Westermann, Celldömölk, 1997. 57–79., 463–466.; a versek keletkezésére vonatkozó följegyzéseket közli: Gál István, Irodalomtörténet 1975. 2. sz. 443–462.

Szabó L.: *Tücsökgzene.* 1957

Szabó Lőrinc: *Tücsökgzene.* Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1957.

Szabó L.: *Vers és valóság* 2001

Szabó Lőrinc: *Vers és valóság. Bizalmas adatok és megfigyelések/megjegyzések.* A szöveggondozást végezte Lengyel Tóth Krisztina, a jegyzeteket készítette Kiss Katalin és Lengyel Tóth Krisztina (Kabdebó Lóránt irányításával). Osiris, Budapest, 2001. (Osiris Klasszikusok – Sorozatszerkesztő Domokos Mátyás)

Szabó Ferenc SJ 1983

Szabó Ferenc: *Jelek az éjszakában.* Róma, 1983.

Szekszárdi krónika 1986

Szekszárdi krónika – A város története évszámokban /1061–1944/
www.igyuk.hu/pub/pdf/szekszardi_konika.pdf – Összeállította dr. Töttös Gábor. Felelős kiadó Lovas Henrik. Kiadta a Tolna Megyei Könyvtár, 500 példányban, Szekszárd, 1986.

(Szilasi)

Babits Szilasi Vilmosnak dedikált kötetei (*Levelek Iris koszorujából, Herceg, hát-ha megjön a tél is, Recitativ*). OSZK Fond III/2357.

Szőke Mária 2005

Babits Mihály levelezése 1907–1909. Sajtó alá rendezte Szőke Mária. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2005. (Babits Mihály Műveinek Kritikai Kiadása – Levelezés – Szerkeszti Sipos Lajos)

Téglás 1976

Babits tanár úr. Írta és összeállította Téglás János. Széchenyi István Nyomdaipari Szakközépiskola, Budapest, 1976. (minikönyv)

Téglás 1979

Babits és Csinszka. Szerkesztette és a bevezetést írta Gál István. Sajtó alá rendezte Téglás János. Ságvári Endre Nyomdaipari Szakközépiskola, Budapest, 1979. (minikönyv)

Téglás 1981

Művészek levelei Babitshoz. Szerkesztette és a jegyzeteket írta Téglás János. Válogatta Gál István és Téglás János. Ságvári Endre Nyomdaipari Szakközépiskola és Szakmunkásképző Intézet, Budapest, 1981. (minikönyv)

Téglás 1984

Babits Mihály ifjúkori írásai. Értekezések, novellák. Összeállította és a jegyzeteket írta Téglás János. Ságvári Endre Nyomdaipari Szakközépiskola, Budapest, 1984.

Téglás 1987

Babits Mihály: *Tanulmányok, interjúk.* Szerkesztette, válogatta, a szöveget gondozta és a jegyzeteket írta Téglás János. 54. sz. Ságvári Endre Nyomdaipari Szakközépiskola, Budapest, 1987. (minikönyv)

Téglás 1988

Babits és Balázs Béla. Levelek, cikkek, tanulmányok. Szerkesztette és a jegyzeteket írta Téglás János. 54. sz. Ságvári Endre Nyomdaipari Szakközépiskola, Budapest, 1988. (minikönyv)

Téglás 1991

Haza a Telepre. Néhány dokumentum a költő tisztviselőtelepi éveiről. Szerkesztette, válogatta, a szöveget gondozta és a jegyzeteket írta Téglás János. Zrínyi Nyomda, Tótfalusi Nyomdaipari Szakközépiskola és Szakmunkásképző Intézet, Budapest, 1991.

Téglás 1994

A vádlott: Három Babits-verssor. Egy irodalmi per aktáiból 1915–1916. Szerkesztette, válogatta, a szöveget gondozta és a jegyzeteket írta Téglás János. Tótfalusi Tannyomda, Budapest, 1994.

Téglás 1995

A vádlott: Egy Babits-vers. A Fortissimo-ügy aktái 1917. Szerkesztette, válogatta, a szöveget gondozta és a jegyzeteket írta Téglás János. Tótfalusi Tannyomda, Budapest, 1995.

Téglás 1996

A vádlott: Babits Mihály. Dokumentumok 1915–1920. Kiadja, az utószót és a jegyzeteket írta Téglás János. Universitas Kiadó, Budapest, 1996. (Babits Könyvtár 3.)

Téglás 1997

Babits Mihály: „*Itt a halk és komoly beszéd ideje.*” Interjúk, nyilatkozatok vallomások. Sajtó alá rendezte Téglás János. Pauz–Westermann, Celldömölk, 1997.

Téglás 1997a

Babits és a Petőfi Társaság. Szerkesztette, válogatta, a szöveget gondozta, az utószót és a jegyzeteket írta Téglás János. Tótfalusi Tannyomda, Budapest, 1997.

Téglás 2000

„*most én vagyok hang helyetted...*” Török Sophie Babits Mihályról. A kötetet összeállította, a szöveget gondozta, az utószót és a jegyzeteket írta Téglás János. Palatinus, Budapest, 2000.

Téglás 2003

Baumgarten Alapítvány. Dokumentumok 1917–1941. I. 1917. szeptember–1929. június. Szerkesztette, a szöveget gondozta, a bevezető tanulmányt és a jegyzeteket írta Téglás János. Argumentum, Budapest 2003. (Babits Könyvtár 8.)

Téglás 2005

Téglás János: *Babits-epizódok.* Tótfalusi Kis Miklós Nyomdaipari Szakközépiskola és Szakiskola, Budapest, 2005.

Téglás 2007

Téglás János: *Babits-epizódok II.* Klauzál Gábor Műszeripari Szakközépiskola és Szakiskola, Budapest, 2007.

Téglás 2008

Téglás János: *Babits-epizódok III. – Befejezés* – Szily Kálmán Kéttannyelvű Műszaki Középiskola, Szakiskola és Kollégium, Budapest, 2008

Tersánszky 1962

Tersánszky Józsi Jenő: *Nagy árnyakról bizalmasan.* Magvető Kiadó, Budapest, 1962.

Tessitori 1983

Babits és Tessitori Nóra levelezése. Az utószót és a jegyzeteket írta Téglás János. Budapest, 1983. (minikönyv)

Töttös 2003

Dienes Valéria. Az első magyar professzornő ifjúkora. A bevezető tanulmányt írta, a kötet anyagát gyűjtötte, a szöveget gondozta és összeállította dr. Töttös Gábor. GraphisPress, Szekszárd, 2003.

Vendel-Mohay 1974

Vendel-Mohay Lajosné: „*Áll a régi ház még...*” *Babits Mihály szülőháza.* Kiadja a szekszárdi Balogh Ádám Múzeum, Szekszárd, 1974.

Vendel-Mohay 1983

Vendel-Mohay Lajosné: „*Áll a régi ház még...*” *Babits Mihály szülőháza.* Szekszárd, 1983. (Múzeumi Füzetek)

Vilcsek 2008

Vilcsek Béla: *A drámaíró Babits Mihály.* Argumentum Kiadó, Budapest, 2008. (Babits Kiskönyvtár – Szerkeszti Sipos Lajos)

Zsoldos 1998

Babits Mihály levelezése, 1890–1906. Sajtó alá rendezte Zsoldos Sándor. Historia Litteraria Alapítvány–Korona Kiadó, Budapest, 1998. (Babits Mihály Műveinek Kritikai Kiadása – Levelezés – Szerkeszti Sipos Lajos)

KRONOLÓGIA 1915–1918

1910-es évek közepétől

„Ady rendkívül kedves és szeretetreméltó tudott lenni. De gyakran színészes, affektált, olykor pedig komisz. [...] Én hosszú évekig igen hideg és feszült viszonyban voltam vele. De az utolsó idejében összelekedtünk. Sok dologban meglepően egyetértettünk. Akkor már beteg volt. [...] Eleinte ő féltékeny volt rám. [...] Karinthy és Kosztolányi órák hosszát tudták gúnyolni és parodizálni Adyt. [...] A duhajság. Ady ezt már játszotta is! Mikor mi jóban voltunk, már alig tudott inni, azonnal megártott neki a bor. Engem azért becsült, mert »jól bírtam a bort« (jobban, mint ő)” – jellemzi Babits Adyhoz fűződő viszonyát 1940 decemberében.

Szabó Dezső Babits iránt korántsem leplezett ellenérzéssel állítja szembe őt Adyval *Életeim* című önéletírásában: „Igen érdekes – és igazán nem új – jelenség az, hogy sokan a Babits nevét az Ady neve mellé igyekeztek csirizelni, sőt, vita tárgyává tették, melyik a nagyobb költő. Ez a jelenség éppolyan örök és általános a politikai, mint az irodalmi és művészi életben. Akad egy hatalmas alkotó egyéniség, ki géniusza ellenállhatatlan erejével magára idézi mindenki szemét, s ezer és ezer lélekben lesz hitvallás, irány, az élet új meglátása. Erre azok, kiknek az új jelenség bármily érdekét vagy hiúságát és irigységét bántja: nekiállnak egy kontra-géniuszt preparálni és propagandázni a közönség lelkébe. Szegény Babits ilyen papírmásé kontra-Ady volt két évtizeden át. Jellemző, hogy Ady, aki oly hisztérikusan féltékeny tudott lenni a feltűnő új tehetségekre, fejedelmi humorral tűrte a Misi kontra-Adyságát.”

Lásd OSZK Fond III/2363/12.; Éder 1966. 223–224.; Gál István 1975. 269.; *Beszélgetőfüzetek II.* 1980. 247.; Szabó Dezső 1982. 435.; Kovalovszky 1987. 655.

1910-es évek vége, 1917. április körül (?)

Babits a *[Görög róka...]* című rögtönzését György Mátyás névjegykártyájának verzójára ceruzával jegyzi föl.

Lásd kéziratát OSZK Fond III/1969/78.; György Mátyásra: *1917. január 15.; Budapest, 1917. április 16.*

1910-es évek vége, 1918–1919 (?), 1918. szeptember körül (?)

A *[...vérvéssel. Új szavak, villanó erősek...]* kezdetű Babits-töredék keletkezése. (Ceruzairású fogalmazvány, az incipit a papír csonkasága miatt nem olvasható, a fólió rektóján 1910-es évekből való nyomtatvány töredékes szövegrészlete.)

Lásd OSZK Fond III/1951/4.

1915 eleje

Az 1912/13-as véderőtörvény szerint 1914-ben még nem sorozhatják be azokat, akik nem érik el a 21–23 éves állításköteles kort. 1915 elején azonban módosítják a korhatárt és a sorozási kötelezettséget kiterjesztik a 18 és 50 év közötti, fegyverviselésre alkalmas férfiakra. A törvény értelmében a 32 éves Babitsnak és öccsének, az ennek az évnek szeptemberében éppen húszesztendő Babits Istvánnak is a sorozóbizottság elé kell állnia.

Lásd Buda 2005. 13.; Fodor/Topolay 2008. 232.

Lásd még *Pécs, 1895. szeptember 21.; 1915. február 6. és utána*

1915. január 1.

„A Nyugat e számával nyolcadik évfolyamának indul. A nagy események, melyek közepett nincs joga külön figyelmet kérnie a maga számára, nemcsak hogy meg nem ingatták, de új réteggközönséget is fordítottak figyelemmel felé. [...] csöndben vagy harci zajban egyformán nemzeti értéknek tartja, s ilyen gyanánt védi és míveli az irodalmi értéket s hogy írói, kiknek ma már nem kell keresniök közönségüket, az élet nagy próbáitól csak megedzve lankadatlan tovább építik az irodalmiság hajlékát. Közönségüktől semmi egyebet nem kérnek, mint hogy idejében küldjék el az előfizetési díjat, melynek fejében érőt kaptak s mellyel épségben tartván e szemle anyagi alapját, segítenek megtartani az értéket, amit képvisel” – közlik a *Nyugat hírei* rovatában.

Lásd Nyugat 1915. I. jan. 1. 1. sz. 56.

Tisztviselőtelepi IV/b [helyesen V/b] osztályos tanítványa, Tiszay Andor küld újévi képeslapot Babitsnak.

[Diákja visszaemlékezése szerint „sötétbőrű, de azért mindig sápadt, beesett arcával, tétova tekintetével” Babits maga „a szerencsétlenség szobra, a félszegség mintaképe”, aki nagyon fél a nőktől, s kerüli őket. Tiszay – Babits szállásadója fiának, Haász Bandinak és Tanner Bélának is osztálytársa – szállítja Babits lakására a diákok dolgozatait, s fölidézi azt is, hogy tanítványai – alliterációs költeményei miatt – „Bihály”-nak nevezik a költőt.]

Lásd OSZK Fond III/1895/42.; Téglás 1991. 130., 259–265., 308.; Fodor/Topolay 2008. 32., 283. (1576. levél)

Vö. Fodor/Topolay 2008. 283. (úgy véli, Tiszay „BM tanítványa *Újpesten*”)

1915. január 1.–június 16.

Babits a *Nyugat* címlapján a főmunkatársak között szerepel, Ambrus Zoltán, Elek Artúr, Halász Imre, Kaffka Margit, Laczkó Géza, Móricz Zsigmond, Osvát Ernő és Schöpflin Aladár társaságában. Főszerkesztő Ignótus, szerkesztők Ady Endre és Fenyő Miksa. Ignótus felelős szerkesztőként is jegyzi a lapot, s Fenyő Miksával együtt ő a kiadótulajdonos is.

A szerkesztőség a Budapest, IX. Lónyay utca 18. szám alatt működik. Szerkesztőségi órák kedden délután 4-től ½ 6-ig.

A folyóirat minden hónap 1-jén és 16-án jelenik meg. Előfizetés egy évre 24 korona, egyes számainak ára 1 korona 20 fillér (december 16-tól 1 korona 40 fillér).

1907–1908-tól a tízes évek végéig a szerkesztők és a szerzők gyakran találkoznak a körúti New York kávéház karzatán, Osvát Ernő törzsasztalánál, s rendszeresen látogatják a Duna-parti Bristol Szálló kávéházát is.

Lásd Nyugat 1915. I. jan. 1. 1. sz. és jún. 16. 12. sz. között minden szám címlapján

1915. január 3.

Megjelenik Babits *Barátság* című novellája. (8 főlíós gépirású tisztázata Babits ceruzával írja alá.)

Lásd gépiratát OSZK Fond III/1445.; Pesti Napló 1915. jan. 3. 3. sz. 2–5.; Némediné Kiss Adrién/Szántó Gábor András 2010. 182–191., 769., 897., 975–977. (24. tétel)

Lásd még *Budapest, 1914. november 17.*

Szekszárd–Budapest, 1915. január 4. előtt

Babits a karácsonyi ünnepeket és talán az újesztendőt is Szekszárdon tölti.

Lásd Babits István 1915. január 4-i (OSZK Fond III/41/18.) és id. Babitsné 1915. január 8-i (OSZK Fond III/179/64.) levelét

1915. január 4. hétfő

Babits István remélve, hogy bátyja szerencsésen hazaérkezett, levelezőlapján Komjáthy Aladárt üdvözli, s kéri, Babits azonnal küldje el az indexét, hogy egyetemi kollégája, Czimmer beírathassa őt.

Lásd OSZK Fond III/41/18.; Fodor/Topolay 2008. 32–33., 283–284. (1577. levél)

Vö. Fodor/Topolay 2008. 283–284. (a questurát dékáni/tanulmányi hivatal helyett „gazdasági-igazgatási hivatal”-nak tekinti)

Budapest, 1915. január 6. előtt és január 6. szerda

Babits Szilasi Vilmosnak írt soraival vagy Szilasi születésnapjáról (január 18.), vagy névnapjáról (január 10.) „emlékezik meg”.

Szilasi levelezőlapján megköszönve Babits megemlékezését, kéri, hogy másnap, csütörtökön találkozzanak – keresni fogja 1 óta tájban a Bandliban, vagy ha ott nem találja, később a Bodó kávéházban.

[Babits barátaival gyakran találkozik ekkori törzskávéházaikban, a Bandliban vagy a Bodóban. „Havonként egy-egy alkalommal néhány diákot – így engem is – magukkal vittek (ti. Dienes Pál és Babits). Ott aztán érdekes filozófiai kérdésekről és a diákság problémáiról is beszélgettünk” – idézi föl visszaemlékezésében egykori tisztviselőtelepi diákjai közül Rados Jenő. – Bandl Ferenc étterme a VIII.

József körút 46. szám alatt működik, a Bodó kávéházat a VIII. József körút 56.-ban, a Baross utca sarkán 1894-ben nyitja meg Bodó Adolf.]

Lásd OSZK Fond III/1236/10.; *Babits–Szilasi levelezés* 1979. 37., 213. (18. levél); Fodor/Topolay 2008. 33., 284. (1578. levél)

Lásd még Gál István, *Irodalomtörténet* 1975. 447. 9. sz. lábjegyzet; Téglás 1991. 256.

Vö. *Babits–Szilasi levelezés* 1979. 37., 213. (az éttermet és a kávéházat egynek tekintí [Bandl és Bodó Étterem- és Kávéház] és tévesen a József körút és a József utca [ma Krúdy Gyula utca] sarkára helyezi); Fodor/Topolay 2008. 284. (a „kedves megemlékezést” elvesztett karácsonyi vagy újévi levélnek, kártyának véli, s bizonyára a *Babits–Szilasi levelezés* nyomán az éttermet és a kávéházat téves helyszínnel egynek tekintí)

1915. január 8. előtt és január 8.

Id. Babitsné ír levelet fiának. Mióta Babits elment, sokat gondol rá, aggódik, hogy „nemzet örnek” (!) készül – ez nem neki való, „veszedelmesen” meg fog hűlni. Fájlalja, hogy Babits – rossz szokásához híven – a levelezőkártya egész oldalát üresen küldte haza. Kéri, írjon öccsének, Pistának és neki is. Ha Pista [bizonyára Kiss István] jön, küldje el vele a *Miatyánkot*. A napokban a *Pesti Napló*ban olvasták egy tárcacikkét [lehetséges, hogy a *Barátság* című novellát véli tárcacikknek], melyet [Babits] Róza néni [Babits apai nagynénje] küldött el. Érdeklődik Dienes Valiéről és a kis Gedeonról [1914. december 16-án születik Dienesék első gyermeke]. Tudatja: Angyalnak hétfőn kezdődik a tanítás a zsidó iskolában.

Lásd OSZK Fond III/179/64.; idézi *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 266., 567. (272. tétel); a „nemzetör”-hírre/álhírré utal Sipos 2003. 68.; Fodor/Topolay 2008. 34., 229., 285. (1579. levél), 240.; *Miatyánk: Budapest, 1914. ősz; Barátság: 1915. január 3.*

Budapest, 1915. január 15.

Szilasi Vilmos édesanyja, Szilasi Mórincné levélben hívja meg Babitsot január 18-ára, fia 26. születésnapjának ünnepére.

Lásd OSZK Fond III/1233/1.; *Babits–Szilasi levelezés* 1979. 38., 213. (19. levél); Fodor/Topolay 2008. 35., 286. (1580. levél), 251. (a 1581-es levélre hivatkozás bizonyára elírás)

1915. január 16.

Egykori tanítványa és „műveinek hű olvasója”, a joghallgató Gönczi Pál levelében kéri, hogy az ő és egy hölgyismerőse számára Babits adná magyarázatát, miért kapta regénye *A gólyakalifa* címet.

Lásd OSZK Fond III/1895/34.; Fodor/Topolay 2008. 35–36., 286–287. (1581. levél), 253–254.

Budapest, 1915. január 18. hétfő

Babits születésnapjára vacsoravendég Szilasi Vilmoséknál.

Lásd Szilasi Mórincné január 15-i levelét: OSZK Fond III/1233/1.

1915. január 22.

Komjáthy Aladár Újpestről küldött levelezőlapján tudatja Babitscal, hogy a másnapra megbeszélte találkozóra nem mehet el, mert fáj a torka, s inkább otthon maradna.

Lásd OSZK Fond III/753/14.; Buda 2007. 82.; Fodor/Topolay 2008. 36–37., 287. (1582. levél)

1915. január 29.

Ismeretlen Etta Hatvanból küldött levelében érdeklődik, vajon Babits *A gólyakalifa* című regényének témája az életből való-e, megtörtént-e vagy sem. (Szemere Sándorné hatvani címére kéri Babits válaszát.)

Lásd OSZK Fond III/1827/45.; Fodor/Topolay 2008. 37–38., 287–288. (1583. levél), 254.

Vö. idézi Éder 2002. 210. (1915. január 10-re datálja; a 16. lábjegyzet tételszáma helyesen 7101)

1915. január (?)

A szépirodalmi folyóiratokat szemlélő Nagy Miklós a *Nyugat* 1914-es évfolyamáról szólva (részben Márkus Lászlónak *Új Nemzedék*-beli írására reflektálva) előbb Adyt kárhoztatja: „[az] ön – ki tudja, mi okból – éppen most, legsötétebb süllyedésében támogatott Adyja oly keveset ér, s mégis oly sokat írhat. Hogy papírosra nyomják mindazokat az eruktált [*latin* ’fölböfögött’] képtelenségeket és ostobaságokat, amelyek természetüknél fogva oly könnyen alkotják a maguk dicső és szemenszedett iskoláját”. Majd Kosztolányin veri el a port, mondván: „»Az Árkádok alatt« költőjéből »kis, kósza vágyak« dalosa lett”, és amikor végkövetkeztetésül kijelenti: „Ezek után megállapíthatjuk, hogy Kosztolányi Dezső a magyar költészetből végképp kimúlt”, ugyanezt a sorsot jövendőli Babitsnak is: „Babits Mihály is így fog járni. »Fájó, fázó éneke«, amely fáj nekünk, s amelytől fázik a poézis, a dentista [a fogorvos] műhelyéből kapja össze dekadens hasonlatait [„Fájón meztlen, mint beteg / zománca-vesztett fogideg”], Vrai rímshótárából asszonáncait...” [Hazafi Vrai János (1846–1905) magát költőnek kinevező vándorpoéta, aki az 1870-es évektől gyalogszerrel házalja végig az országot és árulja színes cédulákra nyomtatott alkalmi rigmusait; neve a mindent megverselő fűzfapoéta szimbóluma.] S indulatosan teszi föl a kérdést: „Vajon meddig fogjuk még túrni az Ecet-dalokat [*Ecet-dal*], a szemétkihordás költőitését [„Csak a házmesterné, ha / reggelente seprő s lapáttal / végigjárt hatalma szemektől elrejtettebb szögein / míg nyelve is lapátként hánya piszkot –” *A világosság udvara*], ezt a szemetes költészetet?” Bár úgy véli, a háború alatt „Babits írta eddig a legszebb magyar költeményt [*Fiatalkatoná*]”; kétségesnek tartja, „rátalál-e, rátalálhat-e még jobbik-magára? Vigasztalan helyzetben lehet, talán irtózatosan vívódik. »Hol van a Múzsa, holt szeretőm?« – kiált fel *Haza a telepre* című költeménye végén. Nem bízunk hozzá”. A novellákra térve sem biztatóbb az ítélet: „Babits, mint elbeszélő, rokon tárgyban (*Szerelem*) meg sem közelíti a kritikájuk által olyannyiszor leszólt Pekárt [Pekár Gyulát].”

Lásd Magyar Kultúra 1915. I. febr. 5. 3. sz. 133–136.

1915. február 2.

„Nagyon szomorú hírt kell jelentenem: Zalai halálát. A hír tegnap jött Omszkból és hiteles; egy kórházban tífuszban meghalt, február 2-án” – tudatja március 17-i – eredetileg német nyelvű – levelében Fogarasi Béla Lukács Györggyel Babits egyetemi éveinek egyik legkedvesebb barátja, Zalai Béla elvesztését.

Lásd Fekete/Karádi 1981. 589. (296. levél)

Lásd még **1917. július 16.**

1915. február 2–3.

Schöpflin Aladár a Franklin Társulat nyomtatott fejléces levélpapírján február 3-án küld levélüzenetet Babitsnak: szüksége van annak a Conan Doyle-novellának eredetijére, amelyet ősszel Babitsnak kellett volna lefordítania a *Nyugat* számára. Kéri, ha megvan még az eredeti angol szöveg, adja át a küldöncnek, ha nincs, jegyze fel számára, hol jelent meg. Reméli, hogy Babits nincs rosszul, és az előző napi, február 2-i hátfájásából sem lett komoly baj.

(A levél hátoldalára Babits ceruzával jegyzi föl: „liget hólyag lira [?] hideg morzsa 127 tál 132. 74 Csinom Palkó 32 tréfa 37 39 Lyra [?] Cyrano”, „riadt hetvenhét”, „hólyag, proponi amoci [...] ölyv, mező, sarjú, villamos, mű út, sempiternus, aet; szaru.”)

Lásd OSZK Fond III/1115/10.; Fodor/Topolay 2008. 38., 288. (1584. levél)

Lásd még a Conan Doyle-novellára: **Budapest, 1914. szeptember 22. előtt, hétfő; Budapest, 1914. szeptember 22–26. között; Budapest, 1914. október 3.; Budapest, 1914. október 3. után**

1915. február 5.

Babits Angyal bátyjának írt levelében régi makói barátnője, Tarnay Ilonka számára kér egy-két aktuális verset – talán azt, amelyet Babits Újpesten mondott el [a *Prológust*] –, s amelyeket ő Makón a háborús délutánokon előadhatna. Pista ismét sürgeti, hogy „egyeztetéséről”, vizsgaidejéről érdeklődjön Babits, s arról is, vajon kap-e kedvezményt, aki bevonul. Nagyon féltik öccsüket, Pistát, akinek másnap kell jelentkeznie a városházán. Megismétli édesanyjuk karácsonyi (és/vagy január 8-i) kérését: *Miatyánk 1914* című versét Babits küldje el. Érdeklődik, Szilasi tud-e valamit, hova volna jó folyamodni, ha egyáltalán lehet [bizonyára Pista ügyében].

Lásd OSZK Fond III/35/52.; Buda 2005. 50. 49. lábjegyzet; Fodor/Topolay 2008. 38–39., 288–289. (1585. levél), 241.; *Prológus: Újpest, 1914. november 19. és utána; 1915. március 7. vasárnap; 1915. március 9.*; Babits István bevonulására: **1915. május 8.; 1915. május 18.**

Vö. Sipos 2003. 68. (1915 elejére datálja Babits István bevonulását)

1915. február 6. és utána

A katonaköteles korúak egyes korosztályainak, így Babits Istvánnak is jelentkeznie kell a szekszárdi városházán. (Ezt követően maga és az egész család növekvő aggodalommal már a sorozási behívót várja.)

Lásd Buda 2005. 13.

1915. február 10. előtt, 1913 (?)

Babits verseinek első angol fordítója, Békássy Ferenc, cambridge-i diák korában „egy ismert angol költőtárs felszólítására” angolul ír és olvas föl nagyszabású tanulmányt (*Magyar költészet 1906 óta* címmel jelenik meg), melyben részletesen foglalkozik Babits költészetével és *A Holnap* antológiával. Az *Arany kísértetek (Golden Ghosts)*, a *Ballada Iris fátyoláról (Ballad of Iris)* és az *O Lyric Love* című Babits-verseket fordítja angolra, s részleteket közöl a *Laodameiából* is.

Lásd Békássy 1917. 114–117., 119–121., 71–123.; Gál István 1942. 134.; Gál István, *Életünk* 1976. 3. sz. 245.; Békássy 2010. 254.

Lásd még **1914. január; 1917. március 5.**

Budapest, 1915. február 10.

Békássy Elemérné levelében felidézi, hogy egyszer már „betörték” Babits magányába valamely irodalmi ügyben, mely a háború kátyújában megfeneklett. Most néhány régi ismerőse közé hívják meg, különösen, mert kedves [unoka]öccse, Békássy Ferenc cambridge-i diák, indul a harctérre, s szeretne Babitscsal megismerkedni. (A háború előtt a *Poetry and Drama* című revü közölte cikkét a legújabb kor magyar költészetéről, benne néhány szép Babits- és Ady-fordítással.) Vasárnap, 14-én a gellérthegyi házba (I. [ma XI.] kerület, Somlói út 29.) 5 órai teára várják szeretettel Babitsot is; Nagy Sándorék [gödöllői festőművész], Krieschék [Körösfüi-Kriesch Aladár festő, szobrász, iparművész], Madzsarék [Madzsar József, Szabó Ervin köréhez tartozó orvos és felesége, Madzsarné Jászi Alice, mozdulatművész, Jászi Oszkár húga] körébe.

[Babits nem él a meghívással: „A háború kitört és a fiú hazatért, ekkor alkalmam lett volna vele találkoznom, íme, most már nem lesz alkalmam soha” – írja némi önváddal Békássyról szóló nekrológiájában.]

Lásd OSZK Fond III/254/2.; Fodor/Topolay 2008. 40–41., 290–291. (1587. levél), 238–239.

Lásd még **1915. június 25.; 1915. augusztus 1.**; Békássy 2010. 439., 441–442.

A *Magyarország* nyomtatott fejléces levélpapírján Szakács Andor küld levelet Babitsnak, mert nagyon szeretne vele valamely kávéházban 5–7 óra között találkozni. Megadja telefonszámát, s kéri, Babits hívja fel, hogy megbeszélhessék „a találkát”.

[Szakács Andor, az egykori szegedi újságíró, szerkesztő, 1914-től a *Magyarország*, 1917–1922 között a *Virradat* szerkesztője. 1919 augusztusától 1920 májusáig a Fridrich-kormány sajtófőnöke.]

Lásd OSZK Fond III/1578/9.; Fodor/Topolay 2008. 40., 289–290. (1586. levél); Névmutató Oláh Gábor naplóihoz – MEK mek.oszk.hu/01300/01327/html/nevvar.htm

1915. február 11.

Babits Angyal levelezőlapján megismétli előző heti levelének kéréseit: Babits küldjön háborús délutánon előadható alkalmi verset, és járjon utána Pista egyetemi „egyeztetésé”-nek, ami igen sürgős, mert lejár az ideje.

Lásd OSZK Fond III/35/53.; Fodor/Topolay 2008. 41–42., 291–292. (1588. levél)

A Dienes Katónak küldött képeslapon Babits „régibárátja”-ként évődve küldi üdvözlét „[a] kis Katónak”, akiről „azt hallom, már nagy Kató”. (A lapot [Dienes Barnáné Pusztay] Ilonka címzi és ír rá néhány sort, [Dienes] Pali is rájegyzi üdvözlét, továbbá [Révész] Ilustól üdvözlét, illetve [Fekete] Aranka, [Dienes] Kálmánka és [Dienes] Valéria aláírása szerepel rajta.)

Lásd Czellár Katalin tulajdona; Dienesék 1982. 181., hasonmása a 244. lap után 29. dokumentum

1915. február 19.

Id. Babitsné ismét szemrehányást tesz fiának, hogy nem ír sem neki, sem Angyalnak, s ráadásul sem Babits, sem Komjáthy Aladár nem értesítették Pistát az indexe ügyéről. Aggódnak Pistáért [bizonyára a bevonulás miatt], érdeklődik, Szilasi Vilmos nem adhatna-e tanácsot, mit tegyenek. Beszámol arról, hogy Pécsre szeretne utazni férje sírjához, s panaszkodik a rendkívüli drágaság miatt is. Nehezményezi, hogy a *Miatyánk*ot fia még mindig nem küldte el. Jólesett volna neki, ha Babits teljesíti Angyus kérését [*Prológus* című versének elküldését]; esetleg nem kapta meg a levelét? – keres mentséget a hallgatásra.

Lásd OSZK Fond III/179/65.; Buda 2005. 13., 50. 50. lábjegyzet, 56–57. 144. lábjegyzet; Fodor/Topolay 2008. 42–43., 292–293. (1589. levél), 240., 241.

Vö. Fodor/Topolay 2008. 292–293. (1589. levél – kiadatlanak tekinti a levelet, Kelemen Mihályt – Kelemen Auróra apjának, Kelemen Józsefnek testvérét – Raác Innocencia testvérének jelzi)

Budapest, 1915. február 20. előtt, 19. (?)

Az otthonról érkező szemrehányó sorokra válaszul Babits expressz levelet küld hűgának, melyben ígéri, hogy – ha megtalálja – elküldi a *Prológ* [*Prológus*] című verset a háborús délutánokon való előadásra, s érdeklődik Pista bevonulásáról.

Lásd Babits Angyal 1915. február 20-i levelét: OSZK Fond III/35/54.

Lásd még *Prológ [egy jótékonycélú mulatságra]: 1911. szeptember 6. előtt; Szekszárd, 1911. október 5.; Újpest, 1914. november 19. és utána; Budapest, 1915. november 16.*; a Szilasi-kötetek (*Levelek Irisz koszorujából, Herceg, hátha megjön a tél is!, Recitativ*) részletes leírását: *1916. április 16-i hét után*

1915. február 20.

Babits Angyal köszönve bátyja expressz levelét ismét sürgeti, hogy ha Babits megtalálja a *Prológot* [*Prológust*], azonnal küldje el. Pisti bevonulása ügyében szeretné, ha Babits tenne valamit, hogy öccsük a gyalogságnál „védettebb helyre” kerüljön. Javasolja, forduljon tanácsért Ignotushoz vagy Szilasi Vilmoshoz.

Lásd OSZK Fond III/35/54.; idézi *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 266–267., 568. (273. tétel); Buda 2005. 50. 51. lábjegyzet; Fodor/Topolay 2008. 44–45., 293–294. (1591. levél), 241.

1915. február 28. előtt és február 28.

Húga kívánságára Babits elküldi Szekszárdra *Prológ* [*Prológus*] című versét. Angyal levelében köszöni a költeményt, melyet lemásolt és továbbított a barátnőjének. Tudatja: öccsük március 17-én kerül sorozásra. Pisti bevonulásával kapcsolatban latolgatja az esélyeket: a gyalogságtól nagyon félti, más fegyvernemhez azonban összeköttetés kellene. Továbbra is számítanak Babits *Miatyánk 1914* című versére. Pista fűz két sort a levélhez: kéri, [Komjáthy] Aladár ne feledje kivenni az indexét [a leckekönyveket a vizsgaidőszak kezdetén kell fölvenni], panasolja, hogy rengeteg a tanulnivalója, s fél, hogy megbukik.

Lásd OSZK Fond III/35/55.; Sipos 2003. 68.; Fodor/Topolay 2008. 45–46., 294–295. (1592. levél), 241.

Lásd még *1915. május 18.; Budapest, 1915. november 16.*; Buda 2005. 13–14.

Vö. Sipos 2003. 68. (úgy véli, Babits István 1914 őszén nem folytatja jogi tanulmányait, szeptemberben [helyesen 1915. március 17-én] jelenik meg a sorozáson, 1915 elején (!) [helyesen 1915. május 14-én] bevonul Kaposvárra)

Budapest, 1915. tavasz

Szilasi Vilmos kötetének bejegyzése szerint Babits *Augusztus* című versének keletkezése: „1911. aug., 4–6. versszak, befejezve Budapest, 1915 tavasz. [Ilyen megszé... 4. szakasztól]”.

Babits vallomása Szabó Lőrincnek: „Életem egyik fontos és nehéz helyzetében írtam (házassági terv is volt!), a Júliust is akkor írtam, egy hónapon belül. Gondolom, Nagydorog, volt akkor a környéken egy állomás Tolna (vagy Fehér) megyében, amit ott láttam. Nem Nagydorog, mégse... A zene hozzá volt képzelve. Ez a vers csonkán maradt évekig, két évig. Az utolsó két strófáját később írtam. Borzasztó volt megírni, legalább öt-hatféleképpen csináltam meg. Az »elmóricázásnak« gondoltam Móricz Zsigmondra, a szó létezik, úgy is mondják, hogy mórিকáz. Mondtam is neki, hogy írok egy verset, amiben benne lesz a neved! Akkor még nem jelent meg, de megvolt. (A kedvesem meghalt lány, létező volt, de három év múlva meghalt.)” [Kiss Erzsébet Szekszárdon, 1917. május 4-én hal meg.]

„Ezen a szekszárdi nyáron [1911] írta a *Július, Augusztus, Az életemet elhibáztam* s *A költő életének pusztájáról* című verseket. E versekben megtalálni vélem a modellt is, akiről Babits Mihály *A Második Ének* királylányának ideges, gyöngéd és merész nőalakját rajzolhatta. [...] egy új varázsból született, egy furcsa, ideges és boldog nyáron, amikor – az ő elbeszéléséből tudom – a Véletlenségek királya hosszú sétára vitte őt egy tizenhét éves leánnyal, aki rokona is volt, s akivel már-már eljegyezték egymást. [...] a boldogság ideges haragba s bánatba fül, s az *Augusztus*, mikor a vonat Pestre indul vele, már nem tudja: »enyém lesz-e, vagy már veszve, kedvesem?« – írja Török Sophie *A Második Ének*hez írt bevezetőjében Kiss Erzsébetre, Böskére, Babits harmadfokú unokatestvérére utalva.

Lásd (Szabó L.) MTAK Ms 4699/78–82., 83–85.; (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; Török Sophie, Magyar Csillag 1942. I. 199–205.; idézi Téglás 2000. 137., 234.; Éder 1966. 80., 161.; Vendel-Mohay 1974. 98.; Gál István, Irodalomtörténet 1975. 2. sz. 449–450.; Téglás 1979. 13.; Rába 1981. 376–378., 380–381., 630. 65. lábjegyzet; Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 1994. 5–6. sz. 756.

Lásd még *Szekszárd, 1911. július 4. után; Budapest, 1911. augusztus eleje, első hete; Szekszárd, 1911. augusztus után, október 1. előtt; Szekszárd, 1911. augusztus–Budapest, 1915. tavasz*; a Szilasi-kötetek (*Levelek Iris koszorujából, Herceg, hátha megjön a tél is!, Recitativ*) részletes leírását: *1916. április 16-i hét után*; Vilcek 2008. 238–333.

Vö. BMÖV 1982. 181–182. (csak az 1911. augusztusi dátumot jelzi)

Szilasi Vilmos följegyzése szerint a *Július* című vers keletkezése: „1911. július”. Babits Szabó Lőrincnek tett vallomása szerint a vers „Ugyanakkor íródott [ti. mint az *Augusztus* című]. Ugyanaz a nő [Kiss Böske]. Nem mondhatom el. Ua. helyzet, csak később íródott. Ugyanazon hónapban még egy csomó verset írtam, ugyanazon kézről..., de nagyon rosszak. Ebből csak egy pár sort írtam meg, és évek múlva, mikor az a nő egészen közönyös volt, fejeztem be ezt a verset. Ugyanakkor, mikor az *Augusztust* [azaz 1915 tavaszán?]”. A vers befejezésének fenti időpontját sem Szilasi, sem Török Sophie nem jelzi.

Lásd (Szabó L.) MTAK Ms 4699/78–82., 83–85.; (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; Török Sophie, Magyar Csillag 1942. I. 199–205.; idézi Téglás 2000. 137., 234.; Éder 1966. 80., 161.; Vendel-Mohay 1974. 98.; Gál István, Irodalomtörténet 1975. 2. sz. 449–450.; Rába 1981. 376–378., 380–381., 630. 65. lábjegyzet; Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 1994. 5–6. sz. 756.

Vö. BMÖV 1982. 180–181. (csak az 1911. júliusi dátumot jelzi)

1915. március 7. vasárnap

Tarnay Ilonka, Babits Angyal barátnője, megkapva Babits *Prológus* című versét, a *Makói Újság* március 9-i beszámolója szerint elszavalja a költeményt ezen a „vasárnapi háborús délutánon”, melynek díszvendége Herczeg Ferenc.

Lásd Makói Újság 1915. márc. 9. 59. sz. 2.

Lásd még *1915. február 5.; 1915. március 9.*

1915. március 9.

A korábban kézről kézre járó, másolatokban terjedő *Prológushoz* novemberi megjelenésekor fűzött „előszavá”-ban Babits közli: „közreadását többek közt indokolja az, hogy tapasztalatom szerint kéziratban elferdítve terjedt s több vidéki koncerten e hibás alakban előadták.” Ennek a mondatnak igazságát bizonyítja az ezen a napon *Prológ – Babits Mihálytól* címmel megjelenő változat (!) is, ti. a szöveg utolsó 16/18 (?) sora helyett a *Fiatal katona* huszonnégy sora – néhány átköltésével – kapcsolódik a vershez. A megcsonkított költemény így szakad meg: „dal lesz, ha hal, halála, / ki értünk messze halt” – ehhez csatlakozik két „átkötő” sor: „– a lelkünk egyre nála – / s elmondom ezt a dalt:”, majd cím nélkül, idézetként a *Fiatal katona* teljes, nem szakaszokra bontott szövege következik.

Lásd Makói Újság 1915. márc. 9. 59. sz. 2–3.; Jelenits, „*Nem súlyed az emberiség!*”... Album amicorum Szörényi László LX. születésnapjára. Főszerkesztő: Jankovics József, felelős szerkesztő: Császtvay Tünde, szerkesztők: Csörsz Rumen István, Szabó G. Zoltán. MTA Irodalomtudományi Intézet, Budapest, 2007. 816.; www.iti.mta.hu/szorenyi60.html

Lásd még **1914. augusztus; Budapest, 1915. november 16.**

1915. március 15-ig és március 15-től május 22-ig

A budapesti X. kerületi Tisztviselőtelepi Magyar Királyi Állami Főgimnázium értesítője szerint Babits az 1914/15-ös tanévben az V/b osztályfőnöke, a Széchenyi-kör vezetője, latint és történelmet az V/b-ben, görögpótló irodalmat az V/a és V/b-ben, magyart és görögpótló irodalmat a VI. osztályban, március 15-ig történelmet a VII.-ben, március 15-től pedig latint tanít a VI. osztályban; március 15-ig heti 17, március 15-től 18 órában.

Az *V. osztályban a latin nyelv* heti óraszám 4: „Nagyobb szemelvény Ovidiusból; továbbá Cicero *De Imperio Gn. Pompei* és *Pro Archia poeta* című beszédei. Mondattani ismétlések. Írásbeli dolgozat havonként 1, összesen 8.” *A görögpótló irodalom és a történelem* heti 3-3 órájának anyaga: „A görög eposz. Az *Iliász* és *Odüsszeia* fejtegetése. A görög történetírás kezdetei. Szemelvények Herodotoszból s a magyar történetírókból”, illetve „A keleti népeknek, a görögöknek és rómaiaknak története, megfelelő költői művekből és történetírókból vett szemelvények bevonásával”. A *VI. osztály magyar nyelvi* heti óraszám 3: „a) *Olvasmányok*: A költői műfajok köréből: eposzok, kisebb verses és prózai elbeszélések, regények; a líra köréből bőséges szemelvények a fejlődés fejtegetésének kapcsán; a dráma köréből: *Antigone. A madarak. Coriolanus. Tudós nők. Bánk bán. Az ember tragédiája.* b) *Elméleti rész*: A költői műfajok keletkezése és történeti fejlődése. c) *Írásbeli dolgozat*: Havonként 1, összesen 8. Ezek közül 3 az iskolában, a többi otthon készült. *Az írásbeli dolgozatok tételei*: 1. Művészet és élet (előadás nyomán). 2. Petőfi élete lírája tükrében. 3. A férfi Toldi (jellemzés Toldi szerelme alapján). 4. Az öreg Buda (jellemzés *Buda halála* alapján). 5. Elemér bűne és bűnhődése (a *Zord idő* nyomán). 6. *Coriolanus* tragikumája.” A *VI. osztály latin nyelvi* heti óraszám 5, melyet Kallós Edétől március 15-től vesz át Babits (tananyag: „Livius XXI. és XXII. könyve bő szemelvényekben a megfelelő régiség-tani részletekkel. P. Vergi-

lius Maro *Aeneis* I–II. s IV. énekéből nagyobb szemelvények. A mondattan ismétlése”), *a görögpótló irodalomé* 3 („Szemelvények a görög lírai költészetből. A klasszikus versmértékű magyar lírai költészet fejlődése. A görög dráma története. Színházi régiségek. Aiszkhülosz: *A leláncolt Prometheus*; Szophoklész: *Antigoné*, *Oedipus király*, *Oedipus Kolonosban*; Euripidész: *Iphigenia Aulisban* c. drámák olvasása és fejtegetése”). A *VII. osztály történelem* óraszámáa heti 3, a március 15-ig itt is tanító Babbitstól Gaál Mózes veszi át az órákat („Az abszolút királyság és az alkotmányos államhatalom kialakulása a XVII. században: Franciaország, Anglia, Habsburgok monarchiája, északi hatalmak. A felvilágosodás politikai, szellemi, gazdasági mozgalmái: Anglia és Észak-Amerika, Franciaország, Habsburg monarchia, Oroszország. a francia forradalom és császárság kora. A XIX. század alkotmányos, nemzeti és társadalmi alakulásai”).

Az ebben a tanévben a VII. osztályba járó Billa Gyula Babits „aszketaszerű, papos” megjelenését idézi föl 1976-ban, akinek „beszéde – bár monotonon, fahangon adott elő és sokszor fröcskölt a szája – igen érdekes és tisztán érthető volt. Előadása rendkívüli nagy tudásról és műveltségről tett tanúságot. Mindenkit lekötött [...] rendzavarás soha nem fordult elő. [...] soha nem osztályozta a feleleteket. Tanári noteszt nem is láttam nála”.

Lásd Téglás 1991. 86–90., 221.; 232–235.

Lásd még *Budapest, 1915. május 22-ig*

1915. március 16.

A következő lábjegyzetet fűzi Babits Tennyson-fordításához, *A lótuusz-evőkhöz*: „Ezt a fordítást szeretném inkább eredeti versként olvastatni, nemcsak azért, mert érzéseim és gondolataim hű tükre e viharos napokban, hanem azért is, mert mint fordítás, tudatos félreértéseivel, kétségkívül kevéssé lehet hív.”

Lásd Nyugat 1915. I. márc. 16. 6. sz. 286–290.; Rába 1969. 59.

1915. március 18. után

Babits háborús lírája egy időre elnémul, ám talán önvád kínozza, esetleg a közvélemény vádjától tart, hogy miért nincs szava az eseményekhez. Így születik a *Néma költő mentsége* című verse, amelyet csak két év múlva tesz közzé a *Pesti Napló*ban, a cím alá írva az 1915-ös évszámot. (Ezt a költeményét azonban kötetbe soha nem veszi föl.)

Babits a vers ceruzairású fogalmazványát (= k) a Kilián Frigyes utóda könyvkereskedés március 18-i számlájának hátoldalára írja, majd áthúzza.

A „Babits Mihály” aláírású gépirású tisztázatra (= g) a címet ceruzával írja. A fólió verzóján a vers címe Babits kézírásával, Török Sophie ide jegyzi föl az írás és megjelenés adatait: „Írta 1915. Megj. 1917. márc. 11. P.[est]i N.[apló]”, valamint a „27”-es számot.

Lásd k = OSZK Fond III/1698/7., g = OSZK Fond III/1698/7.; Kardos Pál 1972. 154. (1915 eleje); Rába 1981. 512–513., 642. 4. lábjegyzet; BMÖV 1982. 580–581. (1915. március); Téglás 1995. 113.

Lásd még *Budapest, 1917. március 11.*

1915. március 20.

Tudósítás jelenik meg, miszerint a Márciusi Kör előadásciklusában április 3-án Babits tart előadást.

Lásd Magyar Hírlap 1915. márc. 20. 79. sz. 4.

1915. március 21.

Egykori fogarasi tanártársa, Fridrich András levelezőlapon tudatja, hogy a Honvédelmi Minisztériumban katonáskodik, és szeretne Babitscsal találkozni. Randevút javasol a New York kávéházban. (A lap hátoldalára Babits ceruzával jegyzi föl: „53–71 I. osztály.”)

Lásd OSZK Fond III/ 1650/9.; a lap részletét Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 4. sz. 435.; Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 215.; Fodor/Topolay 2008. 46–47., 295. (1593. levél – a Blaha Lujza térre helyezi a New York kávéházat), 238.

Lásd még a New York kávéházra: **1908–1916 között**; CSAPÓ KATALIN: A százéves irodalmi kávéház, a „Newyork” bfl.archivportal.hu/id-696-csapo_katalin_szazeves_iro...

Budapest, 1915. március 27. szombat

Boncza Berta a „zord apa”, az országgyűlési képviselő Boncza Miklós minden tiltása ellenére feleségül megy Ady Endréhez. A polgári esküvőt maga a budapesti polgármester, a modern művészetek nagy barátja, Bárczy István celebrálja.

Délelőtt 11 órakor Haypál Benő budai lelkész Szilágyi Dezső tér 3. szám alatti első emeleti református egyházi hivatalában tartják az egyházi ceremóniát. A tanúk Ady Lajos, Ignotus és Vészi József. (Babits aligha szerepel a meghívottak között.)

Lásd Rockenbauer 2008. 124–125.

Lásd még Babits és Ady kapcsolatára: **1910-es évek közepétől; Budapest, 1917. július 14–18. között**

Vö. Sipos 2011. 512. (2113. levél jegyzetében Ady és Boncza Berta házasságkötését 1915. március 28-ra datálja)

1915. április 3.

A Márciusi Kör előadásciklusában Babits előadást tart a Király utca 65.-ben.

Lásd Magyar Hírlap 1915. márc. 20. 79. sz. 4.

1915. április 4. kedd

Fleischl Pál a Dán Főkonzulátus nyomtatott fejléces levélpapírján küld Babitsnak levelet: a közös barátjuk, Szilasi Vilmos által Babitsnak már említett verses tankönyv ügyét szeretné vele és Montag Irmával – akitől az elképzelés származik – megbeszélni. Csütörtökön [április 6-án] 4 órakor találkozhatnak egy Oktogon környéki kávéházban. Várja Babits másnapi telefonhívását, s örömének ad hangot, hogy újra láthatja őt.

Lásd OSZK Fond III/451/1.; Fodor/Topolay 2008. 47–48., 295–296. (1594. levél)

1915. április 6.

Ifj. Gaál Mózes küld lapot Babitsnak Balatonfüredről. Szép időben érkeztek – a tanulnivalók unalmát enyhíti a szép környék. Komjáthy Aladárral együtt öleli Babitsot.

Lásd OSZK Fond III/476/4.; Fodor/Topolay 2008. 48., 296. (1595. levél), 250.

Vö. Fodor/Topolay 2008. 250. („Nem tudjuk, hogy ifj. Gaál Mózes miért nem került ki a front-ra...” – Babits „2. számú vicefia” már 1913. (?) július 4-én Balatonfüredről írt lapján jelzi, hogy „próbál gyógyulni”, augusztus 7-én, illetve augusztus 7. után pedig a Nürnberg melletti szanatóriumból, Bad Nauheimből számol be a kúráról, mindkét helyen szívbjaját kezelik)

1915. április 8.

Kovács Dávidné, a szekszárdi polgári leányiskola tanára, majd igazgatója küld levelet Babitsnak: a nőegylet a helybeli Vöröskereszt javára háborús délutánt rendez április 19-én vagy 20-án, s Babits engedélyét kéri, hogy az Újpesten elszavalt *Prologust* ők is előadhassák. Szeretné, ha Babits maga adná elő, de hallja, hogy igen elfoglalt, s még az ünnepekre sem jöhet Szekszárdra. „Csekély változtatásokat” is kér a versen: „ez este” helyett „ez alkalommal” vagy „e napon” álljon, s a hegedűsnél ne legyen a „gyermek” szó, bár esetleg a törvényszéki jegyző fiának művészi hegedűjátékát élvezhetik majd, ha Pestről haza tud jönni. Megemlíti, hogy besorozott fia, Kovács László, Babits barátja jól van, gyakran ír, s mindig érdeklődik Babits iránt. Expressz választ kér.

[A Szekszárd-Tolna Megyei Nőegylet háborús délutánját április 20-án rendezik, s Kovács László április 24-i levele szerint egy „gyönyörű kislány” szavalja el Babits versét.]

Lásd OSZK Fond III/787/1.; Fodor/Topolay 2008. 49., 298–299. (1596. levél)

Vö. Fodor/Topolay 2008. 297. (1596. levél – a szekszárdi törvényszéki jegyző hegedűs fiát az újpesti hangversenyen fellépő Keréjkártó Gyulával/Ducival azonosítja)

1915. április 9. péntek

Balázs Béla ezen a napon bejegyzí *Napló*jába, mennyire irigylí Babits *Miatyánk 1914* című versét (a bejegyzés-vallomás a magyarsághoz való ambivalens viszonyára is rávilágít): „nem a múltapokat irigyeltem, nem is a vers szépségét, nem is nyilvánvaló nagy sikerét. A *verset magát* irigyeltem. Azt, hogy Babits, aki

otthon maradt, nemcsak testben, de nyilván lélekben is ír 1914-es háborús verseket, és én, aki elmentem, nemcsak lélekben, hanem testben is, még egyet sem írtam. [...] Vajon úgy van-e, hogy mégis *csak* testben mentem el, és morális okaim nem lelki kapcsolatok. Nincsen igazi közöm az emberekhez, nem tud megrázní a háborújuk sem; sajnálom, segítem őket, és velük szenvedek – de nem énekelnek bennem. Nekem ez a nép sorsom és választott népem. (Majdnem »szabad« választásképpen.) De nem lelkelem. Egyedül vagyok. És azért irigyeltem Adyt, Babits versét és még szegény Gyóni Géza verseit és mindenkiket, akik a magyarság nevében beszélnek. Nekem nem akar kijönni a számon.”

Lásd Balázs Béla 1982. II. 43–44.; Téglás 1988. 126–129., 291. jegyzet; idézi *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 265–266., 567. (270. tétel – Balázs 1982. I. 64. elírás)

1915. április 14.

„A harctéren is gondol az ő szeretett volt tanárjára Bíró Károly tüzérönkéntes, Szeidl Jenő és...” – írják levelezőlapjukon Babits tisztviselőtelepi tanítványai [a harmadik aláíró ismeretlen].

Lásd OSZK Fond III/1895/33.; Téglás 1991. 131., Melléklet VIII. osztály; Fodor/Topolay 2008. 50., 297. (1597. levél)

Vö. Fodor/Topolay 2008. 50., 297. („Bró Károly”-t ír és Babits *újpesti* tanítványának tekinti)

1915. április 15.

Vicefia, ifj. Gaál Mózes Balatonfüredről küldött újabb lapján rövid panaszos sorokat ír: egyhangú foglalkozások között arra gondol, hogy olyasmit csinálhatna, amit Babits szeretettel és szigorral elolvashatna.

Lásd OSZK Fond III/476/5.; Fodor/Topolay 2008. 50., 298. (1598. levél), 250.

Vö. Fodor/Topolay 2008. 298. (1598. levél – a „vicefia” aláírást „fogadott fiú”-ként értelmezi, noha ez Komjáthy Aladár „elsőszülöttségére” utal)

Háborús délután címmel hírcikk jelenik meg, miszerint az Egyesült Szekszárd–Tolnamegyei Nőegylet április 20-i ünnepélyén elhangzik majd Babits *Prológ* című verse.

Lásd Tolnavármegye és a Közérdek 1915. ápr. 15. 30. sz. 3.

Lásd még **1915. április 20.**

Budapest, 1915. április 15.

Szilasi Vilmos kötetének bejegyzése szerint a *Recitativ* című vers keletkezése: „1915 tavasz Bpest Tristan és Izolda előadásán”.

1915. április 15-én, Wagner *Trisztán és Izolda* című operájában Trisztán szerepében újra hallhatja az Operaház közönsége – másfél évtized után először német nyelven – az 1870-ben született cseh származású Karel Buriant, a 20. század

első két évtizedének egyik legnagyobb énekesét. Életrajzírói Wagner-szerepeit, főleg Trisztán-alkítását említik. Elismertsége és népszerűsége Enrico Caruséhoz mérhető. Maga Caruso mondja Burianról legnagyobb sikerei idején, hogy míg ő a zeneirodalom tenorszerepeinek csak egy részét birtokolja, Burian minden tenorszerepet el tud énekelni.

Bár az 1914–1915-ös szezon végén Burian még négy Wagner-előadáson énekel az Operaházban, Szilasi „1915 tavasz” bejegyzése, illetve a vers május 1-jei megjelenése megerősíteni látszik, hogy Babits az április 15-i előadást nézi meg.

A vers mindkét ceruzairású fogalmazványa/fogalmazványrészlete (= k_1 , k_2) Komjáthy Aladár hagyatékában őrződik meg. A k_2 verzójára a rájegyzést – „Ó ne cívődj” – Babits föltehetőleg a vershez szánja.

Lásd k_1 = MTAK Ms 10 506/32., k_2 = MTAK Ms 10 506/34.; (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; BMÖV 1982. 239–240.; Rába 1981. 470–475.; *Karel Burian és Magyarország*, Szabó Ferenc János DLA Doktori értekezés, 2011. 88.

www.lisztakademia.hu/netfolder/public/PublicNet/.../disszertacio.pdf

Lásd még *Budapest, 1915. május 1.*

1915. április 20.

A Szekszárdi Nőegylet első háború délutánján elhangzik Babits *Prolog* című verse.

Lásd Tolnavármegye és a Közérdek 1915. ápr. 22. 32. sz. 2.

Budapest, 1915. április 22–27.

A *Magyarország* az apróbetűs hirdetések között „Miatyánk 1914” jelzéssel napon-ta teszi közzé: „Babits Mihály ily című mélyérzésű költeményéhez a »Kosmos« Irodalmi Intézet művészi kivitelű hangulatos illusztrációt festett s a képet a költeménnyel együtt ízléses kivitelű, többszínnyomású műlapon forgalomba hozta. A műlap kiadója a jövedelem egy részét a háborúban megvakult katonák javára fordítja. / Az emléklap katolikus és protestáns kiadásban jelent meg. Az emléklap a következő kiadásokban kapható: / A kiadás, felhuzatlan [a felhúzott példány emulzióval felhúzott szita] 2 kor. / B. kiadás arany keretben, üvegezéssel, faháttal 8 kor. Az A kiadás csomagolási költsége (göngy) 20 fillér. / A B kiadás csomagolási költsége (láda) 80 fillér. / Az összeg előzetes beküldése esetén a szállítás bérmentes, ellenkező esetben a szállítási díjat utánvételezzük. / A megrendelésnél kérjük a kívánt kiadást pontosan megjelölni. / »Miatyánk 1914« kiadóhivatala / Kosmos Irodalmi Intézet / Budapest, IV. Hajós utca 23.”

Lásd Magyarország 1915. ápr. 22–27. 111–116. sz. 14.

Lásd még *Miatyánk*: *Budapest, 1914. ősz*; *Budapest, 1914. november 6. előtt*; *1914. november 7.*; *1914. november 25.*; *1914. december 8.*; *Budapest, 1914. december 14. előtt*; *1914. december 14.*; id. Babitsné április 27-i levelét: OSZK Fond III/179/66.

Vö. Fodor/Topolay 2008. 299. (1601. levél jegyzetében: „1915. április 25-én [vasárnap!] a Vasárnap című újságban[!] megjelent egy hirdetés, melyben lehetőség nyílt megrendelni BM Miatyánk című versét. [...]”); 241. („a *Miatyánk* című költemény[t...] a Vasárnapi Újságban [!] katolikus és protestáns kiadásban, díszkötésben meg lehetett rendelni”)

1915. április 24. előtt és április 24.

Babits legyűrve a levélírástól való irtózatát, barátját, Kovács Lászlót meglepi sorai-val. Kovács László levelezőlapján nyugtázza, hogy a híresen rossz levélíró Babits megörvendeztette soraival. Olvassa, hogy a szekszárdi estélyen „egy gyönyörű lányka” szavalta Babits *Prológusát*, s erről eszébe jut, hogy Babitsnak mindig vannak „füzetei”, amelyeket már olvasott, kéri, kettőt-hármat tegyen postára, s végtelen örömet okozna egy dupla *Nyugat*-szám. Úgy véli, eddig „örült szerencséj” van a háborúban, olyannyira, hogy féltő, a sors valami nagyon rosszat tartogat számára. „Gyönyörű stellungjaink [*német* ’állásaink’] vannak. Óraszám heverek a napon és olvasok, ami csak a kezembe akad, sőt egy regényt is írok...”

Lásd OSZK Fond III/791/16.; Fodor/Topolay 2008. 51–52., 298–299. (1600. levél)

1915. április 27.

Id. Babitsné szemrehányó levelet küld fiának; rosszul esik neki, hogy Babits nem ír; mióta öccse hazament tőle, nem tudnak róla. Szeretné Pistát Pozsonyba kísérni (bevonulásakor), de jobb lenne, ha Babits utazna vele május 15-én. Végre ő is [ti. id. Babitsné] gyönyörködhetett a *Miatyánkban*, [Kelemen] Ilona [Nenne] megrendelte – ők csak a *Magyarország* hirdetésében olvashatták a legapróbb betűvel. Kéri, Babits feltétlenül látogassa meg B[uday] Kálmánt [neves patológus rokonukat]. Örülnek, hogy Komjáthy Aladárnak sikerült „kimenekülnie” [a sorozás, bevonulás alól]. Ilona nehezen szánja rá magát a Pestre utazásra, id. Babitsné viszont nagyon szeretne Pécsre eljutni, hiszen már három éve nem járt férje sírjánál.

Lásd OSZK Fond III/179/66.; Fodor/Topolay 2008. 52–53., 299–300. (1601. levél), 240.

Lásd még **1915. február 5.**; **Budapest, 1915. április 22–27.**

1915. április 30. előtt és április 30.

Mihó Ernő – a ceglédi zeneiskola alapítója – ír újabb levelet, mert kérésére Babits még nem válaszolt: szeretné kiadni *Fiatal katona* című versére írt dalát, amelyet szombaton [május 1-jén] fog bemutatni. Referenciaként Ugró Gyula volt újpesti polgármestert ajánlja Babits figyelmébe.

Lásd OSZK Fond III/889.; Fodor/Topolay 2008. 53–54., 300. (1602. levél), 241.

Budapest, 1915. május 1.

Közzlik Babits *Recitativ* című versét.

Lásd *Nyugat* 1915. I. máj. 1. 9. sz. 477–478.

Lásd még **Budapest, 1915. április 15.**

Budapest, 1915. május 6.

Pál Mózes/Mózsi, a tisztviselőtelepi gimnázium katolikus hittanára névjegykártyán üzeni Babitsnak: Móricz Zsigmond telefonált az iskolába, s általa tudatja, hogy aznap nem mehet az Operába. [Giacomo Puccini *Pillangókisasszony* című operáját adják ezen az estén.]

Lásd OSZK Fond III/986.; Téglás 1991. 138.; Fodor/Topolay 2008. 54., 300–301. (1603. levél)

1915. május 8.

Levelezőlapja szerint Babits István újfent bátyja segítségére szorul indexe s az „utólagos egyeztetés” ügyében. Ha minden készen lesz, kéri, Babits zárja el és vigyázzon az indexére. Komjáthy Aladár új címét szeretné tudni, s bevonulásáról tájékoztatja bátyját: 14-én utazik Kaposvárra, önkéntesi és Pozsonyba szóló kérvényére nem kapott választ, így még nem biztos, hogy lehet-e honvéd, s juthat-e Pozsonyba. A levél végére bizakodva írja: „Most kaptam sürgős behívást Kaposvárra az önkéntesi sorozásra a honvédkiegészítőtől (alighanem hát jó úton van az ügyem) hétfőn reggel utazom.”

Lásd OSZK Fond III/41/19.; Buda 2005. 14., 50. 54. lábjegyzet; Fodor/Topolay 2008. 54–55., 301. (1604. levél), 233.

1915. május 16.

Babits István aggódó sorokat küld Kaposvárról édesanyjának Szekszárdra: „Nagyon félek, hogy *indexemet* még [Komjáthy] Aladár nem látta el; pedig emiatt elveszthetnék 1 félévet is. Kérlek írjatok róla Misinek, mert Aladár hurcolkodik.”

Lásd Buda 2005. 63. (3. levél)

1915. május 18.

Már Kaposvárról küld újabb levelezőlapot Babits István bátyjának, ahová május 14-én Pozsony helyett vonult be, mert az önkéntesi sorozáson a honvédségnél a szeme gyöngesége miatt „kidobták”. Most a 44. gyalogezreddel Reichenbergbe [Észak-Csehország, mai nevén Liberec] utazik. „Igen kellemetlen ily messze és idegen világba kerülni” – teszi hozzá. Az aláíratás és utólagos egyeztetés miatt nagyon aggódik indexéért, úgy véli, ha Komjáthy Aladár nem teszi meg, „iszonyú kellemetlenségbe” juthat. Kéri, erről azonnal írjanak „haza”, Szekszárdra, ahol tudják az ő címét.

Lásd OSZK Fond III/41/20.; Sipos 2003. 68.; Buda 2005. 14–15., 50. 55. lábjegyzet; Fodor/Topolay 2008. 55–57., 301–302. (1605. levél)

Vö. Sipos 2003. 68. (1915 elejére teszi Babits István bevonulását); Csekő Ernő, *Múlt és Jövő* 2006. 2. sz. 36. (1915. május 15-re datálja Babits István bevonulását)

http://www.multesjovo.hu/en/aitdownloadablefiles/download/aitfile/aitfile_id/701/

Budapest, 1915. május 22-ig

Az 1914/15-ös tanév a május 22-i évváró ünnepélllyel ér véget. A *Széchenyi-kör* című beszámoló, továbbá Babits tanári működésének adatai jelennek meg a budapesti X. kerületi Tisztviselőtelepi Magyar Királyi Állami Főgimnázium 1914/15. évi értesítőjében, s megemlíti, hogy számos cikk és költemény írója. A Széchenyi-kör tizennégy gyűlést tart ebben a tanévben, melyeken „16 zeneszámot, 7 önálló szépirodalmi művet, 2 szavalatot, 5 műfordítást, 7 természettudományi dolgozatot, 1 történelmi tanulmányt, 3 ismeretterjesztő előadást, 3 életrajzi tanulmányt és 1 ünnepi beszédet” mutatnak be. „A kör munkássága ezidén inkább a komolyabb tanulmányok felé hajlott. A bírálatok színvonala a tavalyihoz képest emelkedést mutat: számos bírálat maga is az önálló értekezések sorában foglalhat helyet” – nyugtázza a beszámolóban Babits.

Lásd A budapesti X. kerületi tisztviselőtelepi m. kir. áll. főgimn. 1914/15. évi értesítője, 1915. 15., 19., 30–33., 35., 53.; Téglás 1991. 41.

Lásd még **1915. március 15-ig és március 15-től május 22-ig; 1916. április 15.**; Babits tanártársaira: Téglás 1991. 100–112.

1915. május 23.

Egykori tanártársa, az italianista Hendel Ödön, az újpesti főgimnáziumot ábrázoló képeslapon elkeseredetten írja Babitsnak: „Szörnyű csalódást hozott ránk e nap [...]. Isten büntesse meg Olaszországot” – utalva arra, hogy Olaszország hadat üzent az Osztrák–Magyar Monarchiának. A következő hétre látogatását ígéri.

Lásd OSZK Fond III/567/19.; Fodor/Topolay 2008. 57., 302. (1606. levél)

Budapest, 1915. május 26. után, csütörtök–péntek

A Franklin Társulat nyomtatott fejléces levélpapírára írt rövid levele szerint Schöpflin, Babitstól elválva, a Duna-parton találkozik Hatvany Lajossal, aki másnapra, péntekre kislejével – és Babitscsal – együtt meghívhatja magát hozzájuk. Schöpflin kéri, Babits 5 és 6 között látogassa meg őket I. kerületi Üri utca 40. II. alatti „nyaraló”-jában. Közli továbbá, hogy ezen a napon aligha mehet a Centrálba.

Lásd OSZK Fond III/1115/39.; Fodor/Topolay 2008. 57–58., 303. (1607. levél)

1915. május 26. után–1917. március 1. előtt

Babits Schöpflin Aladár neki szóló levelének verzójára jegyzi föl az 1915. május 26-án a keleti fronton elesett (neokantiánus) Emil Lask emléket idéző [*Egy filozófus halálára*] című versének ceruzairású fogalmazványrészleteit.

[Lukács György Heidelbergből Paul Ernstnek küldött 1915. augusztus eleji levelében írja: „Barátom, Emil Lask, a heidelbergi egyetem professzora májusban elesett.”]

Lásd OSZK Fond III/1115/39.; Fodor/Topolay 2008. 303. (1607. levél jegyzetében)

Lásd még **Budapest, 1917. március 1.**; Fekete/Karádi 1981. 604. (303. levél)

Szekszárd, 1915. nyár

A „belső táj, a *paysage intime*” versének, Babits *Szekszárd, 1915 nyarán* című költeményének keletkezése (minthogy nem kerül az 1916-os *Recitativ* kötetbe, lehetséges, hogy később fejezi be).

A k_1 ceruzairású fogalmazványrészleteit Babits egyfóliós papír verzójára írja, mellette feljegyzése: „Fák alakjának hatása a tető alakjára gót, román” és két fa rajzolata. A rektóra Babits rámásolja Nietzsche *Im-igyen szóla Zarathustra* című művének egy részletét. A k_2 fogalmazványa kétfóliós papír 1. fóliójának rektóján és a 2. fólión áll; az 1. fólió verzóján az [*En láttam az Embert...*] és az [*Ó szégyen, örökre szégyen...*] kezdetű (k_1), ceruzairású töredékek.

(A *Nyugtalanság völgye* [1920] nyomdai kéziratának részévé a *Nyugat* 1917. április 1-jei lapkivágata [= ny] lesz, melyen a nyomtatott vers első két sorát Babits áthúzza és a fólió bal szélére ceruzával írja a kötetbeli végleges változatot. Utólag ceruzával áthúzott aláírás: „Babits Mihály”. A fólió tetején középtűt autográf ceruzairású oldalszám: „3”, jobb oldalon a végleges oldalszám: „4”).

Lásd k_1 = MTA Ms 10 506/37., k_2 = MTA Ms 10 506/38.; ny = PIM Kézirattára V. 1612.; Vendel-Mohay 1974. 98.; BMÖV 1982. 254–255.; Rába 1981. 479–481.

Lásd még **1917. április 1.**; *Nyugtalanság völgye*: **Budapest, 1920 ősze**

Az eredetileg 1915 nyarára datált, a szekszárdi Babits-ház udvarán készült fénykép, melyen Babits Mihály, Babits Angyal, Babits István, Kelemen Ilona (Nenne) és id. Babits Mihályné látható, Babits István bevonulása, Reichenbergbe utazása, majd gablonzi tiszti iskolai tartózkodása miatt inkább **1914 nyarán** készülhet.

Lásd *Szekszárd, 1914. nyár (?)*

Vö. W. Somogyi 1983. 219. (11. kép – 1915 nyarára datálja)

1915 nyara (?)

Valószínűleg ekkor írja Babits *Ernst Lissauernek* című költeményét. (A vers ceruzairású fogalmazványa alá följegyzzi: „Maupassant: agglagényfilozófia”, alatta a [*Fonnyadt gyerek vagyok...*] kezdetű töredék; a fólió rektóján és verzóján áthúzott feljegyzések; a rektón még a [*Mint a ketrecben az állat...*] kezdetű töredék.

A német-zsidó Ernst Lissauert (1882–1937), Stefan Zweig barátját, a porosz tradíció elkötelezett dalnokát az első világháború Bécsbe, majd Budapestre sodorja, ahol évekig él. *Haßgesang gegen England (Gyűlölet-ének Anglia ellen)* című verse különösen híressé válik. Ennek kapcsán írja Babits *Itália* című esszéjében: „Milyen más, igaz-e, például a magyar hazafiság! Milyen szerény, milyen tisztességes, és mennyire nem nacionalista! [...] És merem mondani, a magyar volt az egyetlen nép, mely a háborúban mindvégig megőrizte méltóságát. Mily nemes higgadtság, mily méltóságos józanság jellemzi a magyar érzelmek nyilvánulásait a dühös an-

gollal, a kétségbeesett franciával, az izgága taliánnal szemben! Sőt a német Ernst Lissauer gyűlölet-éneke is képtelenség lenne minálunk.”

Lásd OSZK Fond III/1683/13.; Babits, Nyugat 1915. I. jún. 16. 12. sz. 639–646.

1915. nyár vagy nyár után

Az [*Ó szégyen, örökre szégyen...*] kezdetű Babits-verstörödék keletkezése. A k_1 ceruzairású töredékét kétfóliós papír első fóliójának verzójára jegyzi föl. Az első fólió rektóján és a második fólión a [*Szekszárd, 1915 nyarán*] fogalmazványa (k_2), az első fólió verzóján még az [*Én láttam az Embert...*] kezdetű töredék. (A k_2 szövegét Babits Stefan I. Klein 1916. július 18. utáni levelének hátoldalára írja.)

Lásd k_1 = MTAK Ms 10 506/38.; k_2 = OSZK Fond III/735/230.

1915. június 16. és utána

Megjelenik Babits *Itália* című esszéje, amely az olasz háború kapcsán elmélkedik az anti-intellektuális, destruktív filozófia és az olasz futurizmus káros voltáról. Az esszén belül olvasható a [*Mint a beteg, ki nyugtát nem találja...*] kezdetű vers. „Mióta Magyarország megtalálta helyét Ausztriában – kedves vagy nem kedves füleinknek, de *tény*, hogy megtalálta – megszűnt az olasz–magyar rokonszenv minden lényeges politikai oka. [...] Egy ilyen nemzet – egy ilyen vezérrel – mint az olasz d’Annunzio – katona-e s félni kell-e tőle?” – teszi föl a kérdést.

Lásd Nyugat 1915. I. jún. 16. 12. sz. 639–646.; *A magyar irodalom története II.* (Szegedy-Maszák) 2007. 713.

Babits az *Itália*-esszé egy részét kivágja a *Nyugarból*, s a 2. fólió verzójára, valamint a 3. fólió rektójára, a fóliók szélére ceruzairású kiegészítéseket, megjegyzéseket ír. (Aláírás nélkül.)

Lásd OSZK Fond III/1653.

1915. június 25.

A harctérre érkezése utáni harmadik napon Bukovinában, a Csernovic melletti Dobronucnál hősi halált hal Békássy Ferenc.

Lásd Babits, Nyugat 1915. II. aug. 1. 15. sz. 824–828.

Lásd még Fodor/Topolay 2008. 229., 239. (a „Dobronoc” bizonyára elütés); Sipos 2011. 472–473.; Weiner Sennyey Tibor: *Költő és huszár. Békássy Ferenc első, teljes életrajza*. XVII. Madách Szimpózium – Madách Irodalmi Társaság www.madach.hu/tanulmányok/XVII.%20Madách%20Szimpózium.pdf

Tisztviselőtelep, 1915. június 25.

Hoffmann Edith, a Szépművészeti Múzeum munkatársa, 1915 júniusában a műfordító Horvát Henriktől hallja, hogy Babitsnak „szép képei vannak” Borsos József-

től (!), s szívesen megmutatná. Az ismeretlen Borsos-képek reményében Mária nővérével, Horvát Henrikkel és Reichard Piroskával fölkeresi Babitsot: „akkor a Tisztviselőtelepen lakott, gyönyörű kertben [...]. Egy nagy verandán fogadott minket. Beléptünk a szobába, rögtön a képeket kerestem. Én ugyan még csak kis gyakornok voltam s nem valami nagy tudós, de azt első pillantásra láttam, hogy ezek a képek egy kedves, vidéki piktor munkái a XIX. század elejéről és nem Borsostól valók.” Babits a családi szájhagyományra hivatkozva nevezi meg Borsost, a nővér, Hoffmann Mária azonban felfedezi, hogy a képek aláírása nem Borsos, hanem Boros. Babits igen röstelli, hogy egy tévedés miatt ilyen messzire kijöttek hozzá. A képek „nagyon hozzá is tartoztak Babits egyéniségéhez. A sárganadrágos fiúcska az ostorral, a vörös sálas empire-ruhás néni, a gyűrűs kanonok (*Anyám nagybátyja, régi pap*) és a többi három erős szálakkal fonták őt körül, s szobájában azt az emlékektől ittas úri levegőt árasztották, mely annyira eleme volt. Mindig úgy éreztem, hogy ezek nélkül a képek nélkül nem is volna az az ő szobája” – emlékezik Hoffmann Edith, aki hazaérve kideríti, hogy a Bécsben tanulmányokat folytató *Boros Ferenc* a 19. század elején dolgozik Szekszárdon, természetes tehát, hogy a szekszárdi ősoket, többek között a Tolna vármegyei főfizikus dédapa (szintén Babits Mihály) arcképét családjával együtt ő festi meg 1814-ben.

(Hoffmann Edith és Horvát Henrik aznap még visszamennek a hölgy ottfelejtett retiküljéért, de Babitsot már nem találják otthon.)

Hoffmann Mária Rédey Tivadarnak a Magas-Tátrából küldött egyik 1915. augusztusi lapján bizonyára erre a látogatásra utalva írja: »Boros–Borsos allezanc [*német* ’mindegy, egyre megy’], mégis szép a meszaljanc [*francia* mésalliance ’rangan aluli házasság’].« De ő nem érti a tréfát. Reményilem, tudja, hogy ez milyen idézet(féle) [feltehetően utalás a *Gretna Green* »Sorsom, borsom mit kívánsz? / legszebb a mezalliansz« soraira]. A versei egyébként nagyon finomak és szépek.”

Lásd Hoffmann Edith, *Babits Emlékkönyv* 1941. 211–212.; Török Sophie följegyzését: OSZK Fond III/172/80.; közli Koháry, Kortárs 1982. december, 1964–1966.; Kelevéz (Sára Péter) 1983. 395.; Téglás 2000. 81., 226.; Fodor/Topolay 2008. 250.; Fráter Zoltán, jelenkor.net/main.php?disp=disp&ID=1835; P. Földes Anna, Irodalomtörténeti Közlemények 2012. 4. sz. 391–392.

Vö. Sipos (Németh–Rihmer–Harmati) 2004. 266. (Hoffmann Edith művészettörténészt, aki később a Szépművészeti Múzeum grafikai osztályának vezetője, pszichológusnak tekinti); Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 425. (1467. levél jegyzetében igen zavarosan hivatkozik Hoffmann Edithnek az 1941-es *Babits Emlékkönyv*ben megjelent írásában közölt tényekre – Boros Ferenc szekszárdi festőművészt nem jelöli)

Babits Hoffmann Edithtől – bizonyára már a látogatás után – kér Boros Ferenc 19. századi festőről adatokat.

[Babits Szekszárdon, 1911 karácsonyán születő [*Örökségem*] *Anyám nagybátyja, régi pap* című verse Kelemen József nagyprépost portréjáról készül; Boros Ferenc szekszárdi festő műve édesanyja szobájában függ, Babits elkéri, s néhány családi festménnyel együtt 1914-ben rákospalotai otthonába viszi.]

Lásd Hoffmann Edith 1915. június 26-i levelét: OSZK Fond III/582/1.

Lásd még *Budapest, 1914. február 18.*; (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; (Szabó L.) MTAK Ms 4699/78–82., 83–85.; Hoffmann Edith, *Babits Emlékkönyv* 1941. 210–215.; Kardos Pál 1972. 9.; Vendel-Mohay 1974. 98.; Gál István, *Irodalomtörténet* 1975. 2. sz. 448–449.; Rába 1981. 334., 626. 50. lábjegyzet; BMÖV 1982. 184.; Kelevéz 1983. 395.; Kelevéz, *Irodalomtörténeti Közlemények* 1994. 5–6. sz. 756.; Fráter Zoltán, jelenkor.net/main.php?disp=disp&ID=1835–

Vö. Vendel-Mohay 1983. 22. (ügy véli, a festő Karl Atzker, 1868)

1915. június 26.

Horvát Henrik, aki fél 3-kor érkezik a kávéházba, nem találva Babitsot, úgy véli, „bizonyos pech lebegi körül utóbbi időben e Bodó-beli találkozásokat”. Tudatja, hogy előző nap visszamentek Babitshoz a Tisztviselőtelepre Hoffmann Edith ottfelejtett retiküljéért, de már nem találták otthon. A hölgy kéri, Babits juttassa vissza hozzá a táskát [Babits másnap visszaküldi azt a Szépművészeti Múzeumba]. Szeretné, ha Babits nem feledkezne meg a Tormay-kritikáról, Tormay [Cécile] nagyon örülne, s Lesznai Anna nem szép eljárása miatt – ti. a háborúra hivatkozva ő nem közölte – a megjelentetést elégtételnek is tekintené. [1915-ben nem jelenik meg a *Nyugatban* Tormay-kritika.]

(A 2. fólió verzójára Babits ceruzával jegyzi föl: „Curs d’analyse infinitesim de 2 vols par. Th. I de la Vallée – Poussin II. kiadás.”)

Lásd OSZK Fond III/599/23.; Fodor/Topolay 2008. 59., 305. (1609. levél), 250.

Hoffmann Edith Babitsnak szóló levelében Boros Ferenc 19. századi szekszárdi festőről közöl adatokat Ács Lipótnak a *Művészet* című folyóiratban 1912-ben megjelent cikke alapján. Úgy véli, a Babits tulajdonában lévő képek érdekesekek, mint egy majdnem ismeretlen magyar festőnek egyetlen szignált képei. (A 2. fólió verzójára Babits ceruzával jegyzi föl: „VI. Szondy u. 45. III. 3.”, „Zuboly-mankó.”)

Lásd OSZK Fond III/582/1.; Fodor/Topolay 2008. 58–59., 303–304. (1608. levél)

1915. június 28.

Babits István bátyjának írt levelezőlapján beszámol a reichenbergi katonaéletről: nincs ideje szellemi munkára, legkevésbé a tervezett német és francia nyelvű tanulmányokra. Említi Komjáthy Aladár sikeres katonai fordulatokról szóló levelét, s „néhány vigasztaló szót” kér Babitstól is.

Lásd OSZK Fond III/41/21.; Fodor/Topolay 2008. 60–61., 305–306. (1610. levél); Sipos 2003. 68.; Buda 2005. 16., 50. 56. lábjegyzet, 99. (18. levél 2. lábjegyzet)

Budapest, 1915. június 28. (?)

Szekszárdra küldött levelében Babits tudatja, hogy nem érzi jól magát, s úgy véli, idegességének ártana az Anna néni betegsége miatti izgalom, ezért nem akar haza-

utazni. Arról is beszámol, hogy Pistitől nem kapott levelet. [Halász Béláné Babits Anna július 31-én meghal, s augusztus 3-án temetik.]

Lásd Babits Angyal június 30-i levelét: OSZK Fond III/35/56.

1915. június (29)–30. este

Babits Angyal bátyja előző nap, 29-én érkezett levelére válaszul: sajnálják, hogy nem érzi ő sem jól magát. Igaza van, hogy idegességének nem tennének jót az Anna néni betegségével járó izgalmak, s ezért nem megy haza. Édesanyjuk szeretne elmenni Babitsot ápolni, de ő is beteg; már operációra is gondoltak. Aggódnak Pistiért, augusztus 1-jéig tart önkéntesi kiképzése, azután megnyílik a tisztí iskola, jó lenne, ha bejutna a tisztképzőbe. Júliusban meg kéne őt látogatni, s Angyal fel-tétlenül Babitscsal együtt szeretne menni, ha bátyja kipihente magát.

Lásd OSZK Fond III/35/56.; utal rá Buda 2005. 112. (24. levél 1. lábjegyzet); Fodor/Topolay 2008. 61–62., 306–307. (1612. levél), 240.

Budapest, 1915. július 1.–december 16.

Babits a *Nyugat* címlapján főmunkatársként szerepel Ambrus Zoltánnal, Elek Artúrral, Halász Imrével, Kaffka Margittal, Laczkó Gézával, Móricz Zsigmonddal, Osvát Ernővel és Schöpflin Aladárral együtt. Főszerkesztő Ignotus, szerkesztők Ady Endre, Fenyő Miksa.

Lásd *Nyugat* 1915. II. júl. 1. 13. sz.–dec. 16. 24. sz. minden szám címlapján

1915. július 5.

[Burján Károly] r. szignóval *Babits Mihály és a pápaság* címmel reagál „a jobbra hivatott tollú” Babits *Itália* című esszéjére: „... a tagadhatatlanul tehetséges és nagy ambíciójú katolikus poéta, beállott a *Nyugat* göndörfürtű, csupaszállú újmagyarjai közé házi kereszténynek. [...] fáj nekünk, hogy Babits Mihály odatúl megtanult már nemcsak erotikus verseket írni, hanem hamisan vádolni is: megrágalmazni a pápaságot en bloc arról, hogy méregkeverő.” Majd nagyvonalúan párhuzamot vonva a korabeli Magyarország és a méregkeverő pápák Itáliája között, kijelenti: „A szabad erkölcs és szabad gondolat *ugyanazon* elvei ültették a méregkeverőket a legszentebb trónra, s vitték be az orgiákat a Vatikánba, mint amelyeknek szolgálataiban ma a magyarországi szabadkőművesek s azoknak irodalmi kengyelfutárjai koptatják le minden testi-lelki erejüket s alkalmazkodó-képességüket.”

Lásd Magyar Kultúra 1915. júl. 5. 13–14. sz. 48–49.; Kelevéz (Reisinger) 1983. 65. és 50. láb-jegyzet

1915. július 6.

Babits Angyal – bár aggódik bátyja állapota miatt, s érdeklődik, járt-e Ranschburg professzornál – levelezőlapján tudatja: édesanyjuk is nagyon szeretné, ha meglátogatnák Pistit még július folyamán. Sürgősen kéri Babits válaszát, mikor érne rá, és

hogyan képzelet az utazást. Beszámol arról is, hogy az előző nap náluk járt Kovács Laci érdeklődött Babitsról.

Lásd OSZK Fond III/35/57.; utal rá Buda 2005. 112. (24. levél 1. lábjegyzet); Fodor/Topolay 2008. 63., 307–308. (1613. levél); Ranschburg Pál ideg- és elmegyógyászra: **1914. december 17. előtt**

1915. július 18.

Babits István képeslapján – akárcsak Szekszárdra küldött soraiban – bátyját is sürgeti: Angyallal és édesanyjukkal együtt Reichenbergbe „nyaralni” várja őket.

Lásd OSZK Fond III/41/22.; utal rá Buda 2005. 110. (23. levél 3. lábjegyzet); Fodor/Topolay 2008. 64., 308. (1614. levél)

1915. július 20.

Reichard Piroska Diósgyőrből a vasgyárat ábrázoló képeslapon írja Babitsnak: „Üdvözet Vasországból Álomországból!” [Az *Álomország* utalás lehet Babits Poefordítására (*Dream Land*).]

Lásd OSZK Fond III/1049/1.; Fodor/Topolay 2008. 4., 308–309. (1615. levél), 250.; *Álomország*-ra: **1909. szeptember 1.**

[Szekszárd]–Budapest–Bécs–Prága–Reichenberg, 1915. július [21–22]–24–27.–Reichenberg–Prága–Bécs–Budapest, 1915. július 27–28–30.

Babits István nővérének, Angyálnak Reichenbergből június 22-én írt levelében – hogy buzdítsa testvéreit és anyját a látogatásra – vonzó képet fest Reichenbergéről: „A város rendkívül szép vidéken fekszik és maga az építkezés is választékos. A levegő is kitűnő. [...] Van egy kis tó is itt, ahol gyakrabban szoktunk fürödni. Gyönyörű szép kirándulóhelyek, házak, paloták; kivált gyönyörű a rainassance [!] stílus városháza meg a színház. [...] tán nem is oly rossz gondolat ide jönni nyaralni. Talán meg is tennétek Misivel? Augusztusig tart még az önkéntes kiképzésünk [...]. Közel a német határ, Lipcse, Prága; ez a szép cseh paradicsom.”

A többszöri sürgetésnek eleget téve mindhárman elszánják magukat az utazásra. Id. Babitsné Szekszárdról július 21–22-én indulhat Angyallal Budapestre, ahol Babits csatlakozik hozzájuk. A *Játszottam a kezével* című vers keletkezési idejének és helyének – „915. hajón Bpest–Bécs” –, valamint a visszaútnak ismeretében, vélhető, hogy a Budapest–Bécs utat hajón teszik meg, s Bécsen és Prágán keresztül július 24-én érkeznek Reichenbergbe, ahol három teljes napot és négy éjszakát töltenek. Július 27-én indulnak vissza, 28-án levelezőlapot küldenek Prágából, amelyen bécsi időzés után szintén dunai hajóúton való Budapestre érkezést jeleznek. Bécsben – a három fő részére szóló számla tanúsága szerint – július 28-tól 30-ig a König von Ungarn Szállóban szállnak meg, majd 30-án hajóznak vissza Budapestre.

Lásd Buda 2005. 89–90. (14. levél és 5. jegyzet), 16.; a König von Ungarn Szálloda számlája: OSZK Fond III/1785/19.

Vö. Buda 2005. 89–90. (14. levél és 5. jegyzet – úgy véli, a család július 28-án indul el Reichenbergből és még *aznap* írnak közös lapot Babits Istvánnak); Buda 2005-re utal Fodor/Topolay 2008. 235.

Budapest–Bécs, 1915. július 22.

Szilasi Vilmos kötetének bejegyzése szerint a *Játszottam a kezével* című Babits-vers keletkezése: „1915. hajón Bpest–Bécs”. A „1915” Szilasi írása, s azzal, hogy Babits mellírja a helyszínt, föltehetőleg jóváhagyja az évszámot. A reichenbergi családi nyaralás útvonalának ismeretében szinte bizonyos, hogy a költeményt az id. Babitsnéval és Angyallal közös hajóúton fejezi be.

A Szabó Lőrincnek adott, s gyorsírásban fennmaradt ihlettörténeti vallomás – látszólag ellentétben a Szilasi-kötet feljegyzésével – „1915 hajón Bpest/Bécs” – a vers születését a *Júliussal* közvetlen összefüggésbe hozza: „*Játszottam a kezével*: ugyanaz a helyzet, csak később íródott. Ugyanazon hónapban még egy csomó verset írtam ugyanazon kézről...” Majd Babits még a következőket fűzi hozzá Szabó Lőrincnek: „Először megvoltam a következő sorokkal, majd az egész strófával: »Hát a körme... s hogy gyenge erejét.« Az ujjá két sor, gondolata megvolt az első megfogantatásban. »Minden e világon... ütközik.« Háborús vonatkozás: háború volt és így írtam be készakarva, háború elleni céllal. Nem gondoltam, hogy botrány lesz, csak hogy dühöngeni fognak, a hazafiak. Csak egy hónap múlva tört ki a baj. Ennek két versvariánsa is van = Lobogó vért. Ezért kétféleképpen idézem mindig.”

A vers egyföliós papír rektójára és verzójának alsó felére aláírás nélkül írt ceruzairású fogalmazványrészletét utóbb Babits áthúzza. (A fölió verzóján a [*Ki tudja merre lejtett...*] kezdetű töredék.)

Utóbb a költeményt Babits a *Recitativ* kötet *Intermezzo (Szekszárd)* című ciklusába sorolja, melynek utolsó sora miatt – „nagyobb örömmel ontanám / kis ujjáért a csobogó vért, / mint száz királyért, lobogóért!” – Rákosi Jenő/Dunántúli támogatást indít ellene a *Budapesti Hírlapban*.

Lásd kéziratát OSZK Fond III/1683/12.; (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; Szabó Lőrinc gyorsírásos jegyzete: MTAK Ms 4699/83–85.; Keresztury 1970. 408.; Rába 1981. 380., 630., 476–479.; BMÖV 1982. 176–180.; Téglás 1991. 19–22.; Téglás 1994. 5–6.; Téglás 1996. 8–9.; Kelevéz 1998. 35.; Fodor/Topolay 2008. 242.

Lásd még *Szekszárd* (?), 1911. július–1914 vége–1915 eleje–*Budapest–Bécs, 1915. augusztus 16. előtt – július; Budapest–Bécs, 1915. július 22.; [Szekszárd]–Budapest–Bécs–Prága–Reichenberg, 1915. július [21–22]–24–27.–Reichenberg–Prága–Bécs–Budapest, 1915. július 27–28–30.*; a Szilasi-kötetek (*Levelek Iris koszorujából, Herceg, hátha megjön a tél is!*, *Recitativ*) részletes leírását: 1916. április 16-i hét után

Vö. Gál István, Irodalomtörténet 1975. 2. sz. 450. (a lábjegyzetben a Szilasi-kötet bejegyzését tévesen „1911. július”-ra teszi)

A Kiss Böske-szerelem hatása alatt 1911 júliusában fogant *Játszottam a kezével* című vers valódi ihletője azonban Babits plátói szerelme, a mozdulatművészettel foglalkozó Révész Ilus, akivel 1913-ban ismerkedik meg, „és azonnal felismerte

benne azt a női lelket, aki igazán bele tudja élni magát az ő költői álmaiba”. A „testileg-lelkileg magasrendű teremtésről” barátnője és lakótársnője, Mattyasovszky Erzsébet később úgy emlékezik meg, mint aki „Babits Mihályhoz igazán méltó lett volna”. A „kifinomult kun csoda” iparművészként dolgozik és művészi táncot tanul Dienes Valériánál, majd 1914 nyarán Párizsban Isadora Duncannél, s utóbb Babitsverseket is koreografál és eltáncol, például *A Danaidákat*. Völegényével, Dienes Barnával együtt Párizsban éri a háború kitörése; őt hazaengedik, jegyese azonban csak a háború után térhet vissza. Babits érzései megismerkedésüktől viszonzatlanok maradnak. S amikor a háború alatt magára hagyatott leány kezét ismételten megkéri, bele kell törödnie a kitaró hűség ellenállásába.

„Babits jóakarói igyekeztek menteni a *Játszottam a kezével* című verset, hogy azt egy rokonához, K[i]ss Bőzsihez írta és Magyarországon egész hamis legenda keletkezett e vers körül.” Révész Ilusnak „igézően finom, nemes vonalú, hallatlanul kifejező erejű kezei voltak. [...] Babits, az istenáldotta esztétikus, rögtön felfedezte az elefántcsont- vagy még inkább alabástromszerű, alig láthatóan kékeres, keskeny, hosszúkás kezeknek hajlékony, beszédes szépségét...” – így a szemtanú barátnő, Mattyasovszky Erzsébet.

Lásd (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; Éder 1966. 166–175.; Kardos Pál 1972. 154.; Vendel-Mohay, 1974. 103. (1915. nyár); Gál István, Irodalomtörténet 1975. 2. sz. 450.; Téglás 1979. 13–14.; Rába 1981. 380., 630. 70. lábjegyzet, 471–479.; Dienesék 1982. 178–179.; Rába 1983. 118.; Téglás 1994. 256.; Kelevéz 1998. 35.; Éder (Mattyasovszky Erzsébet Frideczky Józsefné), Irodalomismeret 1999. 1–2. sz. 17–19. és 8., 9., 10. lábjegyzet; Vilcsek 2008. 244.; Fodor/Topolay 2008. 242.

Lásd még *1911. január 1.*; a Révész Ilussal való megismerkedésre: *1913; Budapest–Bécs, 1915. július 22.*; megjelenése: *1915. augusztus 16.*; Rákosi támadására: *Budapest, 1915. október 20. és utána*; a Szilasi-kötetek (*Levelek Iris koszorujából, Herceg, hátha megjön a tél is!, Recitativ*) részletes leírását: *1916. április 16-i hét után*

Vö. Gál István, Irodalomtörténet 1975. 2. sz. 450. (a lábjegyzetben a Szilasi-kötet bejegyzését tévesen „1911. július”-ra teszi); BMÖV 1982. 176–180. (1915. július – nem jelzi a keletkezés korábbi éveit)

1915. július 22.

„[E]gyszerű, régimódi vidéki lány” küld Miskolcra aláírás nélküli levelet Babitsnak, az egyetlennek, „aki nem nyomorítja gyönyörű nyelvünket”. A nemzeti költészet védelmében kéri föl egy cserkesz herceg útján föllett [sic] „régii nemzeti, pogánykori eposzuk” földolgozására.

Lásd OSZK Fond III/1827/200.; Fodor/Topolay 2008. 65–66., 309. (1616. levél), 254.

1915. július 27. előtt és július 27.

A költő, író, újságíró – ekkor még magyar–latin szakos egyetemista – Zsolt Béla, akinek „minden leküzdött félszége elő akar törni”, amikor Babitsnak ír levelet; elnézését kéri, hogy Hevesy Iván tanácsát megfogadva korábban postára adott kéziratához udvariatlan módon egyetlen sort sem fűzött. Köszöni Babitsnak a vissza-

küldött levonathoz csatolt levelét, amely igazán felfrissítette és melengette „a szegedi Tomiban”, ahová az áldatlan családi kényszerűség kergette. „Bár reményeim teljedését az jelentette volna, ha szegény kis motyóim elé néhány könyörület szó jutott volna az Ön szavaiból [...]. Egyúttal nagyon kérem Önt, engedje meg, hogy a könyvemet [*Zsolt Béla verseskönyve*] az Ön nevével bocsássam útnak, akinek versei beleriasztottak már gyerekségem unott ritmusú egyhangúságába, akinek hatása alatt lenni aktíven és passzíven élvezet és akinek esztetikai írásait a hitvallás tételeinek komolyságával és sokszor kritikátlanul fogadtam magamba.”

(A kétfóliós levél második fóliójának verzóján Babits ceruzairású – részben olvashatatlan – töredéke: [*Olyan a fény (?) mint a szerelem... egy lassú kéz megszibadt mámore...]*)

Lásd OSZK Fond III/1408/10.

Zsolt Béla az ukrainai („ó-lengyel”) Sambor- [Sambir-]ból ír képeslapot Babitsnak: „...útban az éjszaki harctér felé sok gyönyörűséggel és fájdalommal emlékezem vissza Önre, mindenért, amit közvetlenül és közvetve nekem jelentett”. [Bizonyára utalás arra, hogy Babits válogatja (?) *Zsolt Béla verseskönyve* című első kötetének (Nagel Ottó, Budapest, 1915) anyagát, melyet „Babits Mihálynak félénk szeretettel a székszissel felém nyújtott jobbkezeért” szövegű ajánlással küld el neki.]

Lásd OSZK Fond III/1408/1.; Fodor/Topolay 2008. 66., 310. (1617. levél), 238.

Lásd még Kelevéz (Tasi) 1983. 138.; Nagy Sz. Péter 1990. 15.

Prága, 1915. július 27–28. kedd, szerda

Babits húgával, Angyallal és anyjával, id. Babits Mihálynéval a július 27-ről 28-ra virradó éjszakát Prágában tölti, 28-án közösen írt, a prágai várat ábrázoló lapot küldenek Babits Istvánnak Reichenbergbe: Angyal tudatja, hogy július 27-én már délelőtt 10 órára Prágába értek, Babits hozzát teszi: „Délelőtt tegnap [azaz 27-én] a Hradzsint néztük meg, mely külön áll egy hegyen; d.u. a várost jártuk be. Mihály”.

Angyal további sorai szerint 28-án, szerdán esőre ébrednek, s a tervek szerint délután fél kettőkor indulnak Bécsbe, onnan pedig talán pénteken [30-án] hajón Pestre.

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény 82.1.1.; közli Csiszár–Vendel–Mohay 1991. 43–44. (6. levél); Fodor/Topolay 2008. 67., 310–311. (1618. levél)

Lásd még [*Székszárd*–*Budapest–Bécs–Prága–Reichenberg, 1915. július [21–22]–24–27.–Reichenberg–Prága–Bécs–Budapest, 1915. július 27–28–30.*; Buda 2005. 113., 115. (26. levél és 1. lábjegyzet)

Július 28-án Prága látképét ábrázoló lapot küld Babits egykori kedves tanártársának, Hendl Ödönnek.

Lásd OSZK Levelestár/1.

1915. július 29. csütörtök

Kelemen Imre, Bimbis küld levelezőlapot Babitsnak a Szabóky utcába: „Vártam értesítéteket, de úgy látszik, jól mulattok.” [Bizonyára reichenbergi útjukra utal.] Közli, hogy ezen a napon hazamegy [valószínűleg Szekszárdra] és vasárnap este jön vissza. Utóiratként megjegyzi, ha Babits ráér, hétfőn estefelé menjen el hozzájuk.

Lásd OSZK Fond III/1485/22.; Fodor/Topolay 2008. 67–68., 311. (1619. levél)

Vö. Fodor/Topolay 2008. 311. (1619. levél – úgy véli a „jól mulattok” kitétel Babits Angyal és id. Babitsné egy esti budapesti tartózkodására utal, holott 29-én Babits hűgával és édesanyjával még Bécsben időz)

Budapest, 1915. július, augusztus 1. előtt

A cambridge-i King's College-ből érkezik meg Babitshoz Békássy Ferenc elesett magyar huszár önkéntes kéziratos hagyatéka, a viktoriánus és a modern angol költőket ismertető tanulmányaival, fordításaival és verseivel. Babits megrendült nekrológban vesz búcsút a világháború tragikus áldozatától, az angol–magyar kétnyelvű költő lehetőségét is siratva benne.

[*B. F. huszárönkéntes: elesett...*] *B. F. huszárönkénteshez: elesett az északi harctéren, 1915. június* gépiratos tisztázatának (autográf ceruzairású címmel és javításokkal) keletkezése. Aláírás ceruzával: „Babits Mihály”. Az 1–2. fólió több részből van összeragasztva.

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény 75.2.1.; Gál István 1942. 72.

Lásd még **1915. február 10. előtt, 1913 (?)**; Babits, Nyugat 1915. II. aug. 1. 15. sz. 824–828.; **1917. június 23. után**

1915. augusztus előtt

Babits *Kártyavár* című regényének keletkezése. Babits tanársága idején – hosszabb időn át – a korabeli Újpestre vonatkozó adatokat, neveket, mondatfoszlányokat, bizonyára kedves tanártársa, Hendel Ödön elbeszéléséből megismert tényeket, adomákat jegyez föl, ezeken a lapokon bontakozik ki a könyv vázlata, s Újpestről való távozása után, talán 1914 őszén vagy inkább 1915 tavaszán–nyarán kezdi el írni a regényt.

A 67 fólióból, valamint a 21 fólióból álló ceruzairású jegyzetanyagot Babits utóbb kék és piros ceruzával utólag áthúzza. A 63. fólió rektóján a [*Te ki e harcok napjaiban...*] kezdetű, szintén ceruzairású verstöredék, valamint a [*Mindent olyan pompásan értek...*] kezdetű prózatöredék.

Egy külön fólió rektóján szintén ceruzairású feljegyzések a regényhez, a verzón az [*En mondom: semmi, semmi mind...*] és az [*Ez a lény, fényes, sima...*] kezdetű ceruzairású töredékek.

Lásd kéziratát OSZK Fond III/1683.; OSZK Fond III/1969/9.; *Kártyavár* 1997. 547–580.

Lásd még **1915. szeptember 1. előtt**

1915. augusztus 1.

Megjelenik Babits *B. F. huszárönkéntes: elesett az északi harctéren, 1915. június* című tanulmánya, amely Békássy Ferenc ifjan elhunyt költő füzetnyi verséről szól, amelyeket még a háború előtt juttatott el neki Cambridge-ből. Babits sajnálja az ígéretes tehetség ily korai elvesztését, s szemrehányást tesz magának, amiért a versekre küldött válaszában elég szárazon ítélt.

(„A versek nem voltak teljesen érettek, írójuk inas volta különböző hatások készséges átvételén s a technika némely kezdetlegességén is kilátszott, de lendületük meglett s őszinte örömmel olvastam fel akkor barátaimnak néhány strófájukat, melyeket finom ízlés, komoly tanulmány, a külsőséges hatások és éretlen újdonságok megvetése, az egyforma köntös alatt forró nagy lendület tettek rokonszenvekké, csupa olyan vonások, melyeket ifjú költőinknél nemigen találunk.”)

Lásd Nyugat 1915. II. aug. 1. 15. sz. 824–828.; Rába 1981. 482. 639. 64. lábjegyzet; Békássy 2010. 427., 437–439.; utal rá Fodor/Topolay 2008. 239., 245.

1915. augusztus 4.

Babits Angyal levelezőlapján szerencsés megérkezésükről tudósítja bátyját. Túlesetek a temetésen [Anna néni/Halász Béláné Babits Anna július 31-én hal meg, augusztus 3-án temetik] és a rekviemen. Pistitől sürgöny jött, hogy augusztus 2-án Gablonzba mennek tiszti iskolába. Kovács Laci ismét érdeklődött Babitsról. A Bezerédyéknek [szekszárdi földbirtokos család] ajánlott nevelők (egyikük, az írásban jelentkező Komjáthy Aladár) ügyében megírja Vigand [Wigand János, a szekszárdi állami főgimnázium igazgatója] és Pápéné [Arlow Mária, a szekszárdi polgári leányiskola tanára] véleményét. Édesanyjuk szokásos aggóató soraiban közli, levelet vár Babitstól, s figyelmezteti, hogy [Kapu Jenőné] Halász Gizellának és Stanci néninek [Babits Konstancia] küldjön részvétnyilvánító levelet.

Lásd OSZK Fond III/35/58.; Fodor/Topolay 2008. 68–69., 311–312. (1620. levél), 235., 240., 249.; utal rá Buda 2005. 16., 90. (14. levél 5. jegyzet)

1915. augusztus 4. és utána

Fenyő Miksa levélben értesíti Babitsot, hogy regénye (*Kártyavár*) közlését – a Bartha-regény félretételével – mielőbb megkezdik. Kéri, minél nagyobb részletet juttasson el neki a regényből. (Kedden Babits nem lévén bent, nem tudta szóban elmondani neki.) A *B. F. huszárönkéntes...* című cikkét igen szépnek találta. (Babits utóbb a [*Mintha a nagy föld zenélne...*] ceruzairású töredékét írja a levél hátoldalára.)

Lásd OSZK Fond III/438/24.; Fodor/Topolay 2008. 69., 312. (1621. levél), 239., 254.; *Kártyavár*-ra: **1915. augusztus előtt**

1915. augusztus 4. után

Babits részvétnyilvánító sorokat ír unokanővérének, Kapu Jenőné Halász Gizellának, aki Gizi aláírású köszönőkártyáján kéri, Babits tartsa meg őket a jövőben is rokoni szeretetében. A kártyát Stanci tanti [Babits Konstancia] is aláírja.

Lásd OSZK Fond III/1729/75.; Fodor/Topolay 2008. 70., 313. (1622. levél), 240.

1915. augusztus 14. előtt és augusztus 14. szombat

Húgának, Angyálnak és édesanyjának írt levelében Babits Komjáthy Aladár nevelősködése ügyében is érdeklődik.

Babits Angyal válaszában ígéri, hogy Komjáthy Aladár miatt érdeklődik Pápénétól, hogyan dőlt el a nevelőség ügye. Kérdezi, hogy hazajövetelük óta írt lapját Babits megkapta-e. Anna néni [Halász Béláné Babits Anna] halálakor Dienes Valéria azt írta nekik, hogy Babits elég jól érzi magát. Szeretnék, ha Bimbissel [Kelemen Imrével] együtt augusztus 18-ra, Ilona-napra ő is hazamenne, hiszen mindjárt vége a vakációnak. Tudatja, hogy Pisti már Gablonzban tisztis iskolában van.

Lásd OSZK Fond III/35/59.; utal rá Buda 2005. 119. (29. levél 4. lábjegyzet); Fodor/Topolay 2008. 70–71., 313–314. (1624. levél)

1915. augusztus 16.

Megjelennek a *Vile potabis*, az *Édes az otthonon*, a *Gretna Green*, a *Játszottam a kezével*, a *Julius*, az *Augusztus* és a *Nincsen kísértet*. 1904 című Babits-versek. A *Játszottam a kezével* utolsó három sora – „Nagyobb örömmel ontanám / kis ujjáért a csobogó vért, / mint száz királyért, lobogóért” – a Dunántúli néven publikáló Rákosi Jenőt október végén kíméletlen Babits-ellenes támadásra, hónapokig tartó nap mint napos sajtóhadjáratra ingerli.

Lásd Nyugat 1915. II. aug. 16. 16. sz. 881–886.

Lásd még *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 77., 78., 550. (72., 73. tétel); Sipos 2003. 69., 209.; *Gretna Green*: Kelevéz, Holmi 2008. január, 1. sz. 77.; Kelevéz 2008. 206.; *Játszottam a kezével*: Fodor/Topolay 2008. 229., 241–245.; a Dunántúli indította sajtóhadjárata: **Budapest, 1915. október 20. és utána és Budapest, 1915. december 5.** között

1915. augusztus 22.

Babits István az üveggyártásáról híres Gablonzról és a tisztis iskoláról számol be bátyjának írt képeslapján.

Lásd OSZK Fond III/41/23.; utal rá Buda 2005. 126. (32. levél 3. lábjegyzet); Fodor/Topolay 2008. 72., 314–315. (1626. levél)

Id. Babits Mihályné táviratban kéri fiát, maradjon Pesten. [Bizonyára azért, mert bár Babits Angyal augusztus 14-i levelében még Szekszárdra hívja bátyját, 24-i sorai szerint azonban ő utazik barátnőjéhez, Landerer Elzához Budapestre.]

Lásd OSZK Fond III/179/67.; Fodor/Topolay 2008. 71–72., 314. (1625. levél)

Lásd még Babits Angyal 1915. augusztus 24-i levelezőlapját: OSZK Fond III/35/60.

Budapest, 1915. augusztus 22.

Krúdy Gyula *Pesti levelek (Úti napló)* című írásában Ady, Szép Ernő, Kemény Simon és Kosztolányi mellett Babits költészetét – az *Édes otthon* és a *Játszottam*

a kezével-t (közli a vers első hat sorát) – melegen méltatja; Babitsét, „akinek tüne-
ményes versei egy-két nap múlva a rajongások, hódolások, elbámulások tárgyai
lesznek”.

Lásd Magyarország 1915. aug. 22. 233. sz. 7.; Éder 1966. 210–211.; Téglás 1994. 27.

1915. augusztus 22. és 29.

Megjelenik Andor József *Kultúránk válsága* című kétrészes cikke Ady, Hatvany Lajos, Kosztolányi, Ignotus, Bródy Sándor, Szomory Dezső, Heltai Jenő szerepéről az évtized kultúrájában. A második részben Babitsot is mint a magyar kultúra fejlődésében az egyik legnagyobb „talentumot” említi. Ám Ady, Babits és Kosztolányi munkássága kapcsán felrója alkotói környezetük idegen fajiságát, nemzetközi-
ségét.

Lásd Élet 1915. aug. 29. 35. sz. 826–829.

Budapest, 1915. augusztus 24. kedd

Pestre Landerer Elzáékhoz érkezte, Babits Annyal „kedd d. u.” ír levelezőlapot bátyjának. Kéri, adjon Erzsinek (? , aki a pakktáskát cipelte – [bizonyára Babits cselédlányának]) a nevében 1 forintot. Tudatja: Geiger Edit és [Geiger/Dienes] Vali szeretnék a pasaréti lövészárkot megnézni. Másnap, szerdán, Babits is kijöhetne és Elzáéknál találkozhatnak. Ha nem, akkor megbeszélésük szerint csütörtökön [Kelemen] Imrééknél látják egymást.

Lásd OSZK Fond III/35/60.; utal rá Buda 2005. 126. (32. levél 1. lábjegyzet); Fodor/Topolay 2008. 73., 315–316. (1627. levél)

Vö. Fodor/Topolay 2008. 315. (1627. levél – Erzsik cselédlányt Kiss Erzsébettel azonosítja)

Budapest, 1915. augusztus 25. szerda

Babits Szilasi Vilmosnak írott levelezőlapján felhívja barátja figyelmét, tartsa számon a Komjáthy Aladárnak szánt állás ügyét, hiszen egyre aktuálisabb, mert mindjárt szeptember lesz. A szombati [augusztus 28-i] viszontlátásig öleli.

Lásd OSZK Fond III/108/12.; *Babits–Szilasi levelezés* 1979. 38. (20. levél); Fodor/Topolay 2008. 73–74., 316. (1628. levél)

Babits minden bizonnyal meglátogatja Annyal húgát Budán, aki gyermekkori barátjának, a Városmajor utca 19.-ben lakó Landerer Elzánál száll meg. [Landerer Elza majd egy évvel későbbi, májusi levele szerint a budapesti kirándulást megkondozandó Babits húgát és Elzát kávéházba is elviszi.]

Lásd Babits Annyal 1915. augusztus 24-i levelét: OSZK Fond III/35/60.

Lásd még **1916. május 21.**; Buda 2005. 126. (32. levél 1. lábjegyzet)

Budapest, 1915. augusztus 28. szombat

Megbeszélésük értelmében Babits és Szilasi Vilmos találkoznak.

Lásd Babits augusztus 25-i levelét: OSZK Fond III/108/12.

Budapest, 1915. ősz

Babits levelet küld Szilasinak, mert sürgősen találkozni akar vele (esetleg a Bodóban), s mint „katonai szakértő”-től fontos ügyben [valószínűleg öccse érdekében] szeretne kérdezni egyet-mást. Kéri, írja meg, hol találkozhatnának még aznap, ő este fél 7-től 8-ig a Centrálban lesz. (A borítékra és a levélre Szilasi Vilmos írja a dátumot, a borítékon pedig ugyancsak tőle származó ceruzairású feljegyzések.)

Lásd OSZK Fond III/108/14.; *Babits–Szilasi levelezés* 1979. 38., 213. (21. levél); Fodor/Topolay 2008. 92., 331. (1648. levél)

1915. szeptember előtt (?)

Az [*Én mondom: semmi...*] és az [*Ez a lény fényes sima...*] kezdetű Babits-törödékek keletkezése. A főlió rektójára Babits jegyzeteket ír *Kártyavár* című regényéhez.

Lásd OSZK Fond III/1969/9.

1915. szeptembertől december végéig

A tisztviselőtelepi főgimnázium 1916 júniusában megjelenő, 1915/1916. évi értesítőjében a tanárok óráit felsoroló listákban Babits neve már nem szerepel, de jelzik, hogy 1916. február elsején válik meg az iskolától, a helyét ideiglenesen elfoglaló Alszeghy Zsolt órarendjéből azonban tudható, hogy Babits ebben a félévben a VI.-ban és a VII.-ben magyart, az V.-ben, VI.-ban és VIII.-ban latint tanít, összesen heti 18 órában, és irányítja az önképzőkör munkáját. Ebben a tanévben idegen népek kultúrájának és nyelvének megismerését célul tűző új szakosztállyal bővül az önképzőkör; Babits Dantéről tartott előadása nagy sikert arat. (Az önképzőkör vezetését Babits távozása után az igazgató, Gaál Mózes veszi át.)

Kuthy Elemér az 1915/1916-os tanév első félévéről így eleveníti fel élményeit (1974-ben): „...velem külön foglalkozott minden latinórán. Legalább húsz percig. De sok olyan óra volt, melynek egész idejét az én feleltetésemmel, a nehéz Cicero-fordítással, töltötte. De legalább őszintén jelezte – szép selymes, fekete hajába való beletúrással és jaj! felkiáltással – ha az 50 mellékmondatos részeket tévesen bonyolítottam... s félév végén – nagy meglepetésemre – jelest adott nekem latinból. – Diáktársaim előtt kijelentettem, hogy annyit azért mégsem tudok latinból, hiába szorított, azok vigasztaltak, hogy ez fájdalomdíj az állatkínzásért, verejtékezéseitekért. – Mert a tanár úr is szenvedett, ha nem tudtam elég szépen megfogni a ravasz Cicero nagyon nehéz szövegét.” [A tankönyvben a Pompeius fővezérsége érdekében tartott *De imperio Gn. Pompeii* és a Catilina ellen mondott *Pro Archia poeta* című beszédéből szerepelnek részletek.] Ezzel a módszerrel (bár a latin nyelv heti 6 óras tárgy) nem lehet sok diákot feleltetni, az érdemjegyek nagyobb részét nem szóbeli teljesítményre kaphatják, hanem a kéthetenként elkészített írásbeli dolgozatokra.

Az 1915/16. évi ifjúsági elnök, Dörner György visszaemlékezése szerint a diákok – Boros Gyula, Kempelen Attila, Korbuky Emil, Markos György, Rados Jenő, Tanner Béla, Tiszay Andor – közül többen meglátogatják Babitsot a lakásán, s itt beszélük meg „az önképzőkör ülésére előkészített anyagot”. Beszélgetés közben a költő gyakran a szoba egyik falát beborító könyvespolchoz lép: „kikereste állványáról a vonatkozó könyvet, és az odavágó részt felolvasta”.

Lásd Éder 1966. 176–177.; Téglás 1976. 36.; Téglás 1991. 217–256., 259–271.; Sipos 2003. 61.; Fodor/Topolay 2008. 248.

1915. szeptember eleje (?)

Babits Angyal Wigand [János, a szekszárdi gimnázium igazgatója] kérésére ír Babitsnak, aki Komjáthy Aladárt szeretné egy az év nagy részét Budapesten töltő vagyonos zsidó családhoz, Kunfyékhoz nevelőnek megszerezni. Beszámol arról, hogy áthelyezésének ügye még nem dőlt el, egy kis reménysége van a szekszárdi iskolában maradásra, merthogy elvállalta a rajztanítást. Tudatja, hogy Babits István egy csillagot kapott a tiszti iskolán, s hamarosan visszaviszik őket Reichenbergbe. Édesanyjuk levelet vár Babitstól.

Lásd OSZK Fond III/35/174.; utal rá Buda 2005. 124. (31. levél 13. lábjegyzet – 1915. szeptember 20. előtt); Fodor/Topolay 2008. 79–80., 320–321. (1634. levél – 1915. szeptember 20. előtt), 249.

1915. szeptember 1. előtt

„Emlékszel rá, mikor ezt a könyvedet [*Kártyavár*] tervezted, és elkezdted írni, napról napra együtt töltöttük a délután jó részét, sokszor együtt is vacsoráltunk, és nagyon sokat beszélgettünk tervedről és egyes részeinek kiviteléről” – írja Schöpflin Aladár Babitshoz címzett nyílt levelében, a *Nyugat* Babits-számában.

Lásd *Nyugat* 1924. I. ápr. 1. 7. sz. 509.; *Kártyavár* 1997. 548., 573–574.

Lásd még ***1915. augusztus előtt***

A *Kártyavár* megírását a háború második évében a szellemi létfenntartásnak, s bizonyos értelemben a valóságtól való menekülésnek kényszere is inspirálhatja. Babits a bevezető első fejezetben írását játéknak nevezi, mondván, hogy „amikor a mi nagy és komoly világunk igazgatását valami gonosz istenek – és még gonoszabb politikai kisistenek – kerítették a kényük alá, nem az-e a legboldogabb, aki gyerek módjára el tud játszani egy képzelt világban...” A társadalomrajz „...a tér és idő legszűkebb korlátai közé zsúfolt dráma [...], amelynek minuciózusan pontos részletei valamilyen emberfeletti, jelképes értelemmel telített látomássá halmozódnak; emberi színjáték, amelynek alakjai a végzet groteszk játékának bábjaiként lepleződnek le; stílus, amely szándékos tárgyilagosságával lesz forróbbá a lírai áradásoknál, s hangsúlyozott szerkezetességével emeli ki még jobban a benne tükröződő világ anarchiáját”. A regény igen éles kritikával félreismerhetetlenül Újpestet ábrázolja.

Lásd Éder 1966. 175–176.; Keresztury 1970. 393–394.

1915. szeptember 1.

Megjelenik Babits *Kártyavár* című regényének 1. része.

Lásd Nyugat 1915. II. szept. 1. 17. sz. 927–941.; Kuncz 1982. 316.; Rába 1983. 122.; Téglás 1997. 458. (10. tétel jegyzetében); Buda 2005. 127. (33. levél és 2. lábjegyzet)

1915. szeptember 1.–1916. január 16.

Az elsősorban újpesti élményeiből táplálkozó *Kártyavár* című Babits-regénynek 10 folytatása jelenik meg, amikor a költőt ért hírlapi támadások miatt félbehagyja a regény írását.

[Gróf Károlyi Istvánnak (1797–1881), a Szatmár megyei eredetű Károlyiak érdekes életű, de nem különösebben ismert tagjának nevéhez fűződik többek között a mai Újpest, azaz Budapest negyedik kerülete első elődtelepülésének létrejötte. Az ő és fia, Károlyi Sándor személye a *Kártyavár* című regény egyik mellékalakjának is mintájául szolgál, mivel Babits felhasználja az akkor még önálló településen töltött tanév alatt hallott helyi történeteket is. „...sokan azt hiszik, hogy kulcsregényt írtam – nyilatkozta 1927-ben –, azonban az igazság nem ez. Az alakok nem valóban élő embereket mintáznak, hanem típusokat. A legtöbbet adomák alapján írtam.”]

Babits Révész Ilusnak ajándékozza a *Kártyavár* autográf javításokat tartalmazó gépiratának első tizenhat fejezetét, valamint további fejezetek részleteit s egyes fejezetek variánsait. (Révész Ilus valószínűleg 1964-es New Yorki-i találkozásuk alkalmával adja át a gépiratot Mattyasovszky Erzsébetnek, Szabó Lőrinc egykori egyetemi társának, aki 1919-ben maga is hallgatja Babits előadásait, s aki a kéziratot apránként légipostán küldi el Éder Zoltánnak Magyarországra.)

Lásd kéziratát/gépiratát: OSZK Fond III/Analekta 4.; III/1683., III/55., III/76., III/172/172/95.; Nyugat 1915. II. szept. 1. 17. sz.–1916. I. jan. 16. 2. sz.

Lásd még *Budapest, 1916. február 1.*; Újváros (Újpest) 1927. dec. 29. 3.; Pók 1970. 103.; Kardos Pál 1972. 171.; Kuncz 1982. 316.; Rába 1983. 122–130.; Buda: *Újpest. Emlékek és kapcsolatok Babits Mihály életében*. In Kadlecovits Géza–Sipos Lajos (szerk.): *Újpest. Írások a település történetéből*. Budapest, 1995. 82–91.; *Kártyavár* 1997. 548–567., 596–601., 623–632.; Éder, Irodalomismeret 1999. 1–2. sz. 17–19. és 12. lábjegyzet; Sipos 2003. 75.

1915. szeptember 3.

Babits István Gablonzból Babitsnak küldött lapján érdeklődik, hogy katonasága alatt nem lehetne-e beíratni hallgatónak a 3. évre, ami előnyös lenne számára. Bátyja közbenjárását és intézkedését kéri a szekszárdi városi tanács szegénységi bizonyítványának beszerzéséhez, az egyetemi tandíjmentességi kérelem benyújtásához és a beíratáshoz.

Lásd OSZK Fond III/41/24.; Buda 2005. 16., 50. 59. lábjegyzet; Fodor/Topolay 2008. 74–75., 316–317. (1629. levél), 235.

1915. szeptember 5.

Babits Angyal feladóvevényre írja sorait, melyen 40 koronát küld köszönettel bátyjának, s nagyon hálás a vele való fáradozásaiért [bizonyára pesti tartózkodása alatt]. Beszámol arról, hogy megváltozott az iskolai beosztása, gimnáziumban fog tanítani. Jó lenne, ha Babits Göncyhez [Gönczy Jenő a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium népoktatási ügyosztályának munkatársa] „hozzá jutna”. Remélik, hogy a kályhacsinálás hazahajtja Babitsot, és hamarosan látják őt.

Lásd OSZK Fond III/35/61.; utal rá Buda 2005. 124. (31. levél 13. lábjegyzet); Fodor/Topolay 2008. 75–76., 317–318. (1630. levél)

Lásd még Babits Angyal 1915. október 5-i levelét: OSZK Fond III/35/62.

Hitel Dénes, az Arad-csanádi gazdasági takarékpénztár tisztviselője, „mint a Hitel, Hitl (és nem Hüttle) család egyenes leszármazottja” gépírású levelében kiigazítja Babitsnak a *Nyugat*ban megjelent regénye [*Kártyavár*] egy téves részletét: „A német eredetű Hitel, illetőleg Hitl Márton – nagyapám – nem bankügyvéd volt, hanem gróf Sina jószágkormányzója. [...] Az ő indítványára nevezték el a falut Erzsébetfalvának, a főutcát róla, a többit a család többi tagjáról nevezték el (ma már lekerült a neve a főutcáról). [...] A Hitl névből magyarosítás nélkül, egyszerű használat folytán let [!] Hitel [...]. Az öreg neve tehát nem valami homályos üzlet folytán került a főutca tábláira, hanem mert ő vetette meg az alapját Erzsébetfalvának nagy kiterjedésű birtoka parcellázása által...”

Lásd OSZK Fond III/1930/6.; Fodor/Topolay 2008. 76–77., 318–319. (1631. levél), 254.

1915. szeptember 6. előtt

Babits Angyal bátyjának írt levelében közli, hogy küldik a tiszta ruhát, a kért mellyényt, a pörccs pogácsát és a plüsskalapot stb., s remélik, hogy lehúzatta az ágyát is. Kéri, hogy most már mosasson a házmesternével, mert nekik bajos a kis konyhában.

Lásd OSZK Fond III/35/187.

1915. szeptember 6.

Székely Ferenc m. kir. udvari tanácsos, a Belvárosi Takarékpénztár r. t. elnöke névjegyén szabadkozik, hogy az Astoriában Babits kalapját „akaratlanul – eltulajdonította[m]”, s bocsánatát kérve küldi azt vissza.

Lásd OSZK Fond III/2392/70.; Fodor/Topolay 2008. 77–78., 319. (1632. levél – Székelyről a névjegy adatánál „többet nem sikerült megtudnunk”); Székely Ferencre: <http://zsidlex.uni.hu/keret.cgi/?szocikk/14759.htm>

1915. szeptember 13.

Újpesti tanítványa, Kerékjártó Béla levelében kéri, szerezné meg Babits Komjáthy Győző címét: „Mindjobban érzem ugyanis, hogy szükségem volna arra a Komjá-

thy-verskötetre [talán Komjáthy Jenő *A homályból* című verseskönyvére].” A Babits által ajánlott mód, hogy írjon neki „kedves” levelet, s méltassa édesapja nagyságát, bizonyára meghatja majd.

Lásd OSZK Fond III/1895/36.; Fodor/Topolay 2008. 78., 319–320. (1633. levél); Komjáthy Jenőre: **1910. május 1.**; Komjáthy Gyözőre: **Újpest, 1912. március 15.**

1915. szeptember 16.

Megjelenik Babits *Kártyavár* című regényének 2. folytatása.

Lásd Nyugat 1915. II. szept. 16. 18. sz. 1001–1016.

1915. szeptember 19.–október 10.

Négy folytatásban jelenik meg Babits meséje, az *Ilus csodanapja*.

Lásd Az Én Újságom 1915. II. félév, szept. 19. 39. sz. 200–202., szept. 26. 40. sz. 216–218., okt. 3. 41. sz. 235–237., okt. 10. 42. sz. 248–251.; Némeciné Kiss Adrien/Szántó Gábor András 2010. 192–207., 977. (25. tétel)

1915. szeptember 23.

Babits István Röchlitzből írt levelezőlapján tudósítja bátyját, hogy a tiszti vizsgát letette. Kéri, Komjáthy Aladár írassa őt be az 5. félévre, s ügyeljen a tantárgyak felvételére. Ismét felhívja Babits figyelmét, hogy a tandíjmentességhez a szekszárdi városi tanács által láttamozott szegénységbi bizonyítványt is szerezzze meg otthonról, s azt is adassa be Aladárval.

Lásd OSZK Fond III/41/25.; Buda 2005. 16., 50. 59. lábjegyzet; Fodor/Topolay 2008. 80–81., 321. (1635. levél)

1915. szeptember 27.

Babits István – Röchlitzben hamarabb értesülve (!) – id. Babitsnéval írt levele egy mondatával utal bátyja lelkiállapotára: „[Komjáthy] Ali írta, hogy Misi egészen belekeveredett a regényébe [*Kártyavár*] és igen idegesíti magát.”

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény; Buda 2005. 136–137. (39. levél és 5. lábjegyzet)

Lásd még Babits Angyal 1915. október 5-i levelét: OSZK Fond III/35/62.

1915. szeptember 29. előtt

Id. Babits Mihályné a vihneyi turistaházat ábrázoló lapon küld névnapi jókívánságokat fiának, szemrehányással körítve, mert Babits ritkán hallat magáról. Kéri, ha Pistit hazaengedik, jöjjen ő is. A lapra Angyal is ír üdvözlő sorokat bátyjának.

Lásd OSZK Fond III/179/71.; Fodor/Topolay 2008. 82., 323. (1637. levél)

1915. szeptember és október 14.

A *Nyugat*, Ady és Babits háborúellenességét fölhasználva indít sajtóhadjáratot Rákosi Jenő a *Budapesti Hírlapban*, nem titkolva, hogy a háború véres szelével kívánja elsodortatni a holnaposok, az adysták új irodalmát. Előbb Hatvany *Harcoló betűk* című *Nyugatban* megjelent cikkét nevezi naiv képzelgésnek, majd egy diákkal levelet írat Adynak, aki diáktársai nevében véleményét kéri Gyóni Géza költészetéről. Ady gyanútlanul válaszol a levélre: úgy véli, Gyóni Gézát – akit a maga epigonjának tart – még a háború sem tudja jó költővé tenni. Rákosi/Dunántúli a levelet közzétesszi, s mocskolódva kommentálja Ady szavait: ő a kor reprezentáns költőjének azt a Gyóni Gézát tekinti, akit Ady nem sorol az „igaz poéták közé”: „a világháború csak revelálta Gyónit nemzete számára. Ady Endrét és felekezetét is revelálta a világháború. Kitűnt róluk, hogy sem arra nem jők, hogy a háború veszedelmeit viseljék, sem hogy énekeljék. Róluk kiderítette a háború, hogy jők voltak arra, hogy egy unott és megcsömörlött kornak babérral jutalmazott szórakoztató pojácai legyenek, de komoly idők, komoly emberek, komoly dolgok számára nem valók.” (Rákosi az Ady elleni támadás folytatásaként október végén indítja Babits elleni sajtóhadjáratát.)

Lásd *Budapesti Hírlap* 1915. szept. 23. 265. sz. 1–2.; 1915. okt. 14. 286. sz. 9.; Éder 1966. 177–179.; Téglás 1996. 26–31., 478–479. (5–6. tétel); Téglás 1997a 173.; Fodor/Topolay 2008. 241–242.; Téglás 1994. 28–34.

Lásd még *Budapest, 1915. október 20. és utána*

1915. szeptembertől

Babits a tízes évek közepén vásárol írógépet magának, s ekkor már általában gépiratos formában adja le költeményeit (cikkeit, tanulmányait) a nyomdának, és így sokszorosítja őket. A versek „hevenyészett” fogalmazványa továbbra is kézirású, a leadásra szánt tisztázat azonban leggyakrabban gépirat, melyen többnyire az ékezeteket javítja. A tisztviselőtelepi főgimnázium egykori önképzőköri elnökének, Dörner Györgynek emlékezete szerint: „Műveit részben kézzel, részben kis írógépén írta. Egy alkalommal, amikor beléptem hozzá, írógépén kopogtatott, és türelmemet kérte, amíg leírja gondolatait.”

Lásd Éder 1966. 157.; Téglás 1972. 17–18. (a Szabóky utcai lakásban 1912 decembere és 1916 között már föltűnik a látogatóknak egy kis írógép); Kelevéz (Sára Péter) 1983. 402–403. és 34. lábjegyzet (úgy véli, 1914-től mindenüvé magával viszi írógépét); Kelevéz, Alföld 1998. március, 3. sz.; Kelevéz 1998. 26.

1915. október 1.

Megjelenik Babits regényének, a *Kártyavárnak* 3. folytatása.

Lásd *Nyugat* 1915. II. okt. 1. 19. sz. 1077–1092.

1915. október 1.; november 1.; november 16.; december 1.

A többszöri hirdetések szerint a *Nyugat* kiadásában megjelenik John Galsworthy *Egy udvarház* című műve. Aki most fizet elő legalább fél évre, megkapja ezt a könyvet és a Babits Mihály regényének (*Kártyavár*) addig megjelent részeit tartalmazó folyóiratszámokat.

Lásd *Nyugat* 1915. II. okt. 1. 19. sz. első, számozatlan előlap verzőja, nov. 1. 21. sz. nov. 16. 22. sz. dec. 1. 23. sz.

1915. október 5.

Babits Angyal szemrehányóan írja, Pistától Röchlitzből hallották, hogy Babits nagyon dolgozik és megint idegesebb. Édesanyjuknak rosszul esik, hogy ilyen kerülő úton hallanak róla, s üzeni, hogy a névnapi gratulációt meg szokás köszönni. Érdeklődik, megkapta-e a küldött 40 koronát, s a csináltatott ruha bevált-e. Tudatja: Pisti letette a tiszti vizsgát, káplár Röchlitzben, s lehet, hogy 10-14 napra hazaengedik. Jó lenne, ha Babits is Szekszárdra menne akkor, vagy Pisti benéz hozzá Pesten. Szeretnék tudni, [Komjáthy] Aladárnak sikerült-e Pistit beíratni az egyetemre. Édesanyjuk is aláírja a levelet.

Lásd OSZK Fond III/35/62.; utal rá Buda 2005. 137. (39. levél 5. lábjegyzet); Fodor/Topolay 2008. 83–84., 324. (1639. levél)

1915. október 12. előtt

Szilasi Vilmos névjegykártyáján hagy üzenetet Babitsnak: „Kedves Mihályom, – hétfőn kirándulást tervezek a Dobogókőre...” Érdeklődik, esetleg [Komjáthy] Aladárrel együtt lenne-e kedvük csatlakozni hozzájuk. Családjából Mária és Boriska, azonkívül [Verő] Márta [bizonyára a bécsi színiakadémiát végző, s 1915-ben a Magyar Színházban bemutatkozó színésznő] kirándul velük. Ígéri, másnap délelőtt kimegy [nyilván a Szabóky utcába] a válaszáért. (A levélen ismeretlen ceruzairású datálása.)

Lásd OSZK Fond III/1236/12.; *Babits–Szilasi levelezés* 1979. 39., 214. (23. levél); Fodor/Topolay 2008. 84., 324–325. (1640. levél – Verő Mártáról nem tud); Verő Mártára: <http://mek.oszk.hu/08700/08756/html/stuvz.htm>; Laczkó Géza, *Babits Emlékkönyv* 1941. 144.; Töttös 2003. 18–21.

1915. október 12.

Az előző nap délben Kelemen Imrével – akinél az éjszakát Budapesten tölti – hazaérkező Babits István már Szekszárdról küldi lapját bátyjának, mert október 24-ig kétheti szabadságot kapott. Hívja, utazzon haza, hogy találkozhassanak. [Kétséges, hogy látják-e egymást, mert Babitsot regényének, a *Kártyavárnak* írása foglalja le.]

Lásd OSZK Fond III/41/26.; Fodor/Topolay 2008. 85–86., 325–326. (1642. levél); Buda 2005. 16., 130. (34. levél 11. lábjegyzet)

Szilasi Vilmos Babitsnak írt levelében a vidékre készülő Verő Márta kérését tolmácsolja: legyen szerdán este 8-kor az Omnia moziban, hogy elbúcsúzhasson tőle. Szilasi is ott lesz, szeretné, ha előtte 7 óra tájban találkozhatna Babitscsal a Bodó kávéházban. (Mindenesetre beszél a Bandlba [Bandl Ferenc éttermébe].)

[Az Omnia mozi az 1907 októberében nyílt Intim Színház helyén, a Sándor – 1946-tól Gutenberg – tér 4. szám alatti Gutenberg-palotában működik.]

Lásd OSZK Fond III/1236/11.; *Babits–Szilasi levelezés* 1979. 39., 213. (22. levél); Fodor/Topolay 2008. 85., 325. (1641. levél); Magyar színháztörténet II. 1873–1920. / A PESTI KABARÉ mek.niif.hu/02000/02065/html/2kotet/122.html

Vö. Fodor/Topolay 2008. 325. (1641. levél – úgy véli, az Omnia mozi a József körút 31.-ben működik)

1915. október 13.

Babits Sándor német nyelvű lapot küld a hadifogságból (Krasznaja Rjeteska bei Chabarowszk/Habarovszkból) Babitsnak. Tudatja, hogy egy másik állomásra, a Bajkál-tó közelébe helyezik át. Jól van, s reméli, hogy Pista is. Közli, hogy Babitsnak már többször írt, panaszolva, hogy otthonról igen kevés hírt kap.

Lásd OSZK Fond III/183/2.; Fodor/Topolay 2008. 86., 326–327. (1643. levél)

1915. október 16.

Megjelenik Babits *Kártyavárának* 4. folytatása.

Lásd Nyugat 1915. II. okt. 16. 20. sz. 1125–1139.

Budapest, 1915. október 17.

Közzlik Andor József *Kultúránk válsága* című cikkét, amely a *Nyugatról* és a *Huszádik Századról* szólva Adyt, Babitsot és Móriczot az irodalmi forradalom „fajmagyar” vezetőinek tartja.

Lásd Élet 1915. okt. 17. 42. sz. 994–996.

Lásd még **1915. augusztus 22. és 29.**

Budapest, 1915. október 19.

Az irodalomtörténész, tanár, pedagógiai szakíró Gyulai Ágost a Paedagógium Magyar Irodalmi Szemináriuma nyomtatott fejléces levélpapírján szereplő nyomtatványt (javítással, kiegészítéssel, aláírással) küldi el Babitsnak: a háború magyar költészetének teljes gyűjteményét szemináriuma hallgatóival állítja össze, tudományos céllal. Eddig 8500 költeményt sikerült egybegyűjteniük, s a nagy kritikai munkával készülő antológiában óhajtja, hogy Babits is szerepeljen, méghozzá *Fiatalkatona* című versével.

Lásd OSZK Fond III/1877/6.; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 272. (279. tétel); Fodor/Topolay 2008. 87–88., 327–328. (1644. levél), 240., 241.; Sipos 2003. 67.; *Fiatal katona: 1914. augusztus; Budapest, 1914. október 16.*

Budapest, 1915. október 20. és utána

Ady után Dunántúli/Rákosi Jenő a *Budapesti Hírlap* Levelek rovatában – kiterjesztve a sajtóhadjáratot – durván megtámadja Babitsot *Játszottam a kezével* című – szerinte „gonosz és cinikus” – verse miatt. Hazafiatlansággal vádolja, s mint tanárt is felelőssé teszi, hogy míg milliók a királyért és a hazáért áldozzák vérüket, ő ezeknél többre becsüli a kedvese kisujját. „Aki ezt írta, magyar állami gimnáziumban, az állam jóvoltából, hazafiságra oktatja a gondjaira bízott gyermekeket.” Vajon milyen lehet annak a hazafias érzülete, „aki ilyen cinikus kijelentésre hajlandó”, s vajon nevelheti-e hazaszeretetre az ilyen tanár az ifjúságot? – teszi föl a Babits tanári hitelét is megingatni kívánó kérdést. Ez a vád, s az ezt követő sajtóhadjárat, majd két tanártársának támadása végül egy időre Babits állásának elvesztését eredményezi. Rákosi támadása kiterjedő hírlapi háborúskodásban gyűrűzik tovább: csaknem félszáz cikk ostromozza, vagy védi Babitsot.

Lásd *Budapesti Hírlap* 1915. okt. 20. 292. sz. 4–5.; *Budapesti Hírlap* 1915. nov. 9. 312. sz. 1–3.; *Élet* 1918. nov. 24. 47. sz. 1106.; Gellért 1958. 341., Gellért 1962. 475.; Éder 1966. 179–183.; Pók 1970. 78., 212.; Keresztury 1970. 408.; Kardos Pál 1972. 156–157.; *Babits–Szilasi levelezés* 1979. 214. (25. levél jegyzetében); Bényei József, *Hajdú-Bihari Napló* 1981. szept. 20. 221. sz. 9.; Vendel-Mohay 1983. 53.; Rába 1983. 121., 316.; Téglás 1991. 169–172.; Téglás 1994. 46–49.; Téglás 1996. 41., 480–481. (9. tétel); Téglás 1997a 174.; Sipos 2003. 69., 209.; Fodor/Topolay 2008. 229., 332. (1649. levél jegyzete); 241–245.

„3. Ugyane [azaz a II. hasáb] következő kikezdésében mitizálni kellene [!] a vén bitang Rákosira vonatkozó passzust: »Rákosi Jenő hevesen esett neki Babitsnak, meg akarta fosztani tanári állásától, be akarta rukkoltatni stb.«” – írja Földessy Gyula Hatvany Lajosnak 1927. szeptember 11-i levelében az *Ady a kortársak közt* kefelevonatának korrigálásakor.

Lásd *Levelek Hatvany Lajoshoz* 1967. 384. (346. levél), 667.

1915. október 20.–november 16.

A Pro Domo (Vers támadásokra) című Babits-költemény keletkezése.

Lásd Rába 1981. 484–488., 640. 66. lábjegyzet; BMÖV 1982. 250. (1915. október–november); Téglás 1991. 197–198.

Lásd még *Budapest, 1915. november 16.*

Vö. (Szilasi) OSZK Fond III/2357. (.,1916. I. Bpest”-re datálja, pedig a vers már 1915. november 16-án megjelenik); Kardos Pál 1972. 160. (úgy véli, Babits még Fogarason írja a verset)

1915. október 20. után

Babits újpesti élményeiből táplálkozó *Kártyavár* című regényét, melyet a *Nyugat* folytatásokban közöl (10 jelenik meg), az ellene indult támadások miatt elkedvetlenedve abbahagyja. (A teljes regény majd 1923-ban jelenik meg.)

Lásd Pók 1970. 103.

Lásd még *Budapest, 1916. február 1.*

1915. október 21.

F. I./L. szignóval megjelenik a *Költők – Gyóni Géának* című vers. A rövid kommentárral közreadott költemény arra utal, hogy míg a fronton meghalnak, addig némely költők „a kávéházban / A szerelemről sírva énekelnek”. A vers és a kommentár névtelenül bár, de Babits *Játszottam a kezével* című versét és alkotóját ítéli el, s természetesen Gyónit tartja az „igazi magyar költő”-nek.

Lásd Budapesti Hírlap 1915. okt. 21., 293. sz. 13.; Láng József 1982. 396–397.

1915. október 22.

Megjelenik Szász Zoltán *A költők és a háború* című cikke, amely Babits nevének említése nélkül a költői témaválasztás szabadságáról, a költészet védelmében emel szót. Bár nem a Dunántúli/Rákosi-féle vita részeként íródik, de mivel kétségbe vonja Gyóni Géza költői nagyságát, a vita részeként fogják fel, s ennek megfelelően reagálnak rá.

Lásd Pesti Hírlap 1915. okt. 22. 294. sz. 3–5.; Láng József 1982. 398.

Aláírás nélküli cikk ismerteti a *Budapesti Hírlap* és a nyugatosok között kialakult – ekkor elsősorban Adyról szóló – vitát, megemlítve azt is, hogy Dunántúli/Rákosi Jenő a vitát továbbgyűrűztetve ezután „nekirontott” Babitsnak, fölróva, hogy „tanár mer lenni” egy gimnáziumban.

Lásd Pesti Futár 1915. okt. 22. 294. sz. 11–13.; Láng József 1982. 397–398.; Téglás, Irodalomtörténeti Közlemények 1997. 5–6. sz. 587. és 3. lábjegyzet

1915. október 23.

A *Bácskai Hírlap* R. szignójú, *Harc Gyóni Géza körül – Megjegyzés Szász Zoltán írásához* című cikk éles hangon száll vitába Szász Zoltánnak a *Pesti Hírlap*ban október 22-én megjelent írásával.

Lásd Bácskai Hírlap 1915. okt. 23. 2–3.; Láng József 1982. 398.

1915. október 24.

Gál Andor *Egy hírlapi vitához* című cikkében úgy véli: Dunántúli Ady és társai ellen való támadása izléstelen, de nem hiszi, hogy „akár Adynak, akár a modern iránynak valami sokat árthatna ez a kiförmedés”.

Lásd Soproni Napló 1915. okt. 24. 3.; Láng József 1982. 398–399.

Hendel Ödön küld levelet Babitsnak: gyönyörűséggel olvasta a *Kártyavár* legújabb részét. Szeretné valami újpesti ereklyével megajándékozni érte Babitsot. Fölidézi, miszerint XIII. Leó pápa a *Quo vadis* olvastán a Via Appián „szerénykedő Quo vadis templomocskának kőcímerével” ajándékozta meg Henryk Sienkiewiczet, ennek mintájára (!) jókívánságaival együtt elküldi bérházuk kapualjának lakójegyzékét, melyet Babits regényében megörökített.

Lásd OSZK Fond III/567/20.; Éder 1966. 109–110.; *Kártyavár* 1997. 564.; Fodor/Topolay 2008. 88–89., 328. (1645. levél), 254.

Vö. Fodor/Topolay 2008. 328. (1645. levél – tévesen XII. Leót ír, holott Sienkiewicz [helyesen: 1846–1916] regénye ennek a pápának 1829-es halála után, 1895-ben jelenik meg, s az író nem ezért a regényéért, hanem teljes életművéért kap Nobel-díjat 1905-ben)

1915. október 26.

Juhász Árpád *Ady és a B. H.* című cikke fűz kommentárt Rákosi/Dunántúlinak a *Budapesti Hírlapban* megjelent támadásához. Főként Gyóni Gézáról szól ironikus hangnemben, s megemlíti, hogy „Dunántúli úr belekeverte a harcba Babits Mihályt is”.

Lásd Kolozsvári Tükör 1915. okt. 26. 9. sz. 3–4.; Láng József 1982. 403–404.

1915. október 27.

Halász Gyula, író, nyelvész, műfordító, földrajzi író, Halász Imre újságíró fia, Kelet-Galíciából küld levelezőlapot Babitsnak: jólesik elmondania, mennyi szeretettel és együttérzéssel gondol „arra a nemes baráti és írói Körre”, amelyhez a világ-szemléletnek és művészi hajlandóságnak kötelékei fűzik őt. A *Nyugat táborig posta* rovatát egy ideig „pihenni hagyta”, de folytatni szándékozik. Gyönyörűnek találta Babits írását Békássy Ferencről.

Lásd OSZK Fond III/545/2.; Fodor/Topolay 2008. 89–90., 328–329. (1646. levél), 239., 251.

Lásd még Kosztolányi Dezső/Halász Imre, *Nyugat* 1914. II. 18–19. sz. 560.; Békássy Ferenc: **1915. augusztus 1.**

1915. október 28.

Babits István bátyjának írt levelezőlapján beszámol a Szekszárdról való hosszú utazás után szerencsés visszaérkezéséről Röchlitzbe. Babits és Komjáthy Aladár soroztatásáról kér híradást.

Lásd OSZK Fond III/41/80.; utal rá Buda 2005. 130. (34. levél 11. lábjegyzet); Fodor/Topolay 2008. 90–91., 329–331. (1647. levél)

Lásd még Babits István id. Babitsnének Röchlitz 1915. október 25-én írt levelét: WMMM Kéziratgyűjtemény; közli Buda 2005. 143–145. (46. levél)

Budapest, 1915. október–november 7. előtt

Ignotus pár sorban érdeklődik Babitsról: „Kedves Barátom, nem volna kedved hozzászólni a Dunántúli-ügyhöz?...” [Babits mindaddig, amíg Dunántúli/Rákosi Jenő őellene nem intéz támadást, nem szól hozzá az egyre durvuló vitához.]

Lásd OSZK Fond III/610/49.; Fodor/Topolay 2008. 96., 334–335. (1654. levél – 1915. november körül)

Lásd még *Budapest, 1915. november 6.*; *Budapest, 1915. november 7.*

Budapest, 1915. november 1.

Megjelenik Babits *Kártyavárának* 5. folytatása.

Lásd Nyugat 1915. II. nov. 1. 21. sz. 1192–1204.

Fenyő Miksa Gyóni Géza *Lengyel mezőkön, tábortűz mellett* című kötetéről szólván azt is taglalja, hogy e kötetet használta ürügyül Rákosi Jenő Ady megtámadására, s a támadásban Babitsot is denúciálta. Fenyő szerint a *Játszottam a kezével* inkriminált két soránál „szebbet, magyarabbat, szinte a népdal tövéről metszettet keresni kell”. Elutasítja továbbá Rákosi állítását, miszerint Babits adysta volna.

Lásd Nyugat 1915. II. nov. 1. 21. sz. 1236.; Éder 1966. 184–185.; Kardos Pál 1972. 157.; Téglás 1994. 55.

Ady Lajos az *Országos Tanáregyesület Közlönyében* utasítja vissza a „feljelentést [...]”, amelynek írója a névtelenség kényelmes leple alatt egyszerűen hazafiatlansággal vádolja meg Babits Mihályt, egyúttal – sunyin és kertelő módon – föl is híván reá a »magyar állam figyelmét«. Dunántúli/Rákosit pedig „tisztelettel kéri”, ne fedezzen fel minden héten egy hazaáruló tanárt. „Hiszen amiért egy tanár valamely kérdésben más véleményen van, mint ő, azért talán még nem árulta el a hatát?...”

Lásd Országos Tanáregyesület Közlönye 1915. nov. 1. 3–4. sz. 103–104.; Téglás 1994. 56–58.; Sajó Sándor, Országos Tanáregyesület Közlönye 1915. dec. 1. 5. sz. 193–202.; Éder 1966. 184–185.; Fodor/Topolay 2008. 242.

Budapest, 1915. november 4.

Dunántúli (Rákosi Jenő) e napi „*Levelé*”-ben válaszol Ady Lajos cikkére, s ismételt támadást intéz Babits ellen, felháborítónak tartja, hogy a Tanártestület szót emel a vers ügyében, és „a lelki hűtlenséget azzal akarja elűtni, hogy azt mondja: ne lássunk mindenkiben hazaárulót, aki más véleményen van”. Vészjóslóan jelenti ki, most már a Tanáregyesületet is kárhozhatva: „Itt az ifjúság megrontásáról van szó. Egy rothadásról, amelyet a Középiskolai Tanáregyesület *Közlönye* pártol, fedez és védelmez, és amellyel foglalkozni kell, amíg nem késő.”

Lásd Budapesti Hírlap 1915. nov. 4. 307. sz. 4–5.; Éder 1966. 185–186.; Téglás 1991. 173–176.; Téglás 1994. 59–64.; Téglás 1996. 56–57., 483. (14. tétel)

Vö. Kelevéz 1983. 176. (*Budapesti Naplót* ír); Fodor/Topolay 2008. 242. (a *Budapesti Hírlapnak* ezt az írását nem jelzi)

Budapest, 1915. november 4. után

Kaffka Margit hosszú cikkben kapcsolódna a *Budapesti Hírlap* vitájához, melyben természetesen Adyt és Babitsot védelmezi. Többek között utal arra is, hogy „Babits most kezdte második regényét [*Kártyavár*]”. A cikket a *Világnak* szánja, de az végül csak az 1959-ben kiadott *Hullámzó élet* című kötetben lát napvilágot.

Lásd Kaffka Margit: *Hullámzó élet*. Budapest, 1959. 204–213.; Láng József 1982. 410–415.; Téglás 1996. 72–80., 485–486. (22. tétel)

Budapest, 1915. november 5–6.

A „Jegyzőkönyv. Fölvétetett a bpesti X. tiszttviselőteplei áll-i főgimn. tantestületének 1915. nov. 5. és 6-án tartott rendkívüli tanácskozásról” tanúsága szerint hét tanár kérésére rendkívüli tantestületi tanácskozást tartanak a tiszttviselőteplei gimnáziumban a Babits *Játszottam a kezével* című verse kapcsán indított sajtóhadjárat ügyében (ti. nem a vers tartalmával és magyarázatával kívánnak foglalkozni). Babitsot sajtónyilatkozat megtételére kéri „a tanártestület becsületének, jó hírnevének” érdekében. Babits csak a tanácskozás második napján, 6-án van jelen, s „felszólalásában kijelenti, ha a testület kívánja, ő a kért nyilatkozatot megteszi. Hozzáfüzi ehhez annak a sajnálatnak a kifejezését, hogy miatta, szavainak félremagyarázása folytán, akár közvetve, akár közvetlenül kellemetlen érzéseket okozott kollégáinak”.

A jegyzőkönyvből kiviláglik, hogy mindenekelőtt az igazgató, id. Gaál Mózes, de a tantestület többsége is korrekt módon kezeli Babits ügyét. Különösen ellenségesen csak a külön beadványt felterjeszteni akaró, bizonyára hiúságában sértett Kőszegi László, valamint Kimnach Ödön tanártársai viselkednek, rajtuk kívül még két tanár, Boltizsár József és Fodor Árpád írja alá fenntartásokkal a jegyzőkönyvet. [Dienes Valéria, majd Török Sophie emlékezése szerint igazgatója „atyai szeretettel és férfias bátorsággal” áll ki Babits mellett „üldöztetések és intrikák rossz viharai közt”.]

Lásd a jegyzőkönyvet: OSZK Analekta 11.275.; (a jegyzőkönyv szövegét is közli) Éder 1966. 187–195.; Téglás 1972. 70–81.; Dienesék 1982. 189.; Téglás 1991. 177–182., 210–214.; Téglás 1994. 65–68., 245–247.; Téglás 1996. 58–60., 483–484. (15. tétel); Sipos 2003. 69.; Fodor/Topolay 2008. 243.; Gaál Mózesre: Török Sophie, *Nyugat* 1936. II. augusztus, 8. sz. 142–144.; Kőszegi László: *Eszthetikai megtisztulásunk...* Budapest, 1924. 67–68.; Téglás 1996. 233–235., 502–503. (66. tétel)

Budapest, 1915. november 6.

Babits (tintaírású) fogalmazványának [*Nyilatkozat Dunántúli (Rákosi Jenő) támadása kapcsán*] keletkezési ideje. A bal felső sarokban autográf tintaírással (aláírás nélkül áll): „Kérem kell a következő soroknak b. lapjában való szíves közlésére.”

Babits levélben szólítja fel a *Budapesti Hírlap* szerkesztőjét, hogy a Dunántúli néven Rákosi Jenő ellene intézett támadásokra reflektáló sorait közölje. Senki jogát nem ismeri el arra, hogy ártatlan verssorok (*Játszottam a kezével*) rosszindulatú kommentálásából tanári ténykedése megrágalmazására és tanárkollégái hazafiatlansággal vádolására terjeszkedjen ki.

Lásd a nyilatkozat kéziratát OSZK Fond III/1813.; a levél gépiratmásolata OSZK Fond III/66.; Éder 1966. 195–196.; Téglás 1991. 183–184.; Téglás 1994. 69., 72.; Téglás 1996. 61. (16. tétel); Fodor/Topolay 2008. 92–93., (1649. levél – 1915. november első hete; a nyilatkozat kéziratáról nem tud), 243.

Budapest, 1915. november 7.

A *Pesti Napló* rövid, tárgyilagos sorokkal, a *Népszava* (*Rákosi és a modern irodalom*) és a *Világ* (*Válasz Dunántúli támadására*) a költőt szenvedélyesen védő magyarázattal, a *Budapesti Hírlap* kommentár nélkül teszi közzé Babits nyilatkozatát: „A következő sorokat kaptuk: / Mélyen tisztelt Szerkesztő Úr! Kérem kell a következő soroknak b. lapjában való szíves közzétételére: / A *Budapesti Hírlap*-ban Dunántúli név alatt ellenem intézett támadásokra nem akartam reflektálni, de mivel Dunántúli újabb levelében tanári működésemnek, sőt tanárkollégáimnak hazafiúságát is kétségbe vonni látszik, kötelezve érzem magamat annak kijelentésére, hogy bár mindenkinek joga van megjelent költeményeimet tetszése és tehetősége szerint magyarázni, senkinek jogát nem ismerhetem el arra, hogy ártalan verssorok rosszindulatú kommentálásából tanári ténykedésem megrágalmazására vagy éppen az egész magyar tanárság meggyanúsítására terjeszkedjen ki. Kiváló tisztelettel / Babits Mihály”.

Lásd *Budapesti Hírlap* 1915. nov. 7. 310. sz. 13.; *Pesti Napló* 1915. nov. 7. 311. sz. 20.; *Népszava* 1915. nov. 7. 373. sz. 10.; *Világ* 1915. nov. 7. 310. sz. 21.; közli Éder 1966. 195–198.; Kardos Pál 1972. 156.; *Népszava, Világ, Pesti Napló*: Téglás 1994. 70–74., 81.; Téglás 1996. 61–65., 485. (17., 18., 19. tétel); Téglás 1997. 23., 457–458. (9. tétel)

Budapest, 1915. november 9. előtt

Babits ötven koronát küld testvérének, Istvánnak Röchlitzbe, s az utalványon ígéri, hogy levelet is ír neki.

Lásd Babits István november 9-i levelét: OSZK Fond III/41/27.

1915. november 9.

Babits István Röchlitzből küldött levelezőlapján megköszöni bátyjának a küldött 50 koronát. Komjáthy Aladár és Babits sorozásáról kér híradást, s levelet vár mindkettejüktől. Érdeklődik, Babits befejezte-e regényét [*Kártyavár*].

Lásd OSZK Fond III/41/27.; utal rá Buda 2005. 150. (48. levél 3. lábjegyzet); *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 274. (283. tétel); Fodor/Topolay 2008. 93–94., 332–333. (1650. levél)

Budapest, 1915. november 9.

Dunántúli (Rákosi Jenő) a *Budapesti Hírlapban* válaszol Babits november 7-i nyilatkozatára: igyekszik megvédeni/tisztázni magát a Fenyő Miksa által „denunciálás”-nak nevezett vád alól. Holott amit Babits, a költő írt, azért Babitsot, a tanárt akarja felelőssé tenni. Egy oldalvágást tesz Ady Lajos ellen – mondván, ő Babits tanári működéséről nem is beszélt, s „gyanús dolog és rossz lelkiismeretre mutat, hogy ő [ti. Babits] hozakodik vele elő” – kijelenti: „Én azt mondtam megdöbbenőnek, hogy a középiskolai tanári közlöny próbálja védelmezni Babits úrban azt, amit én megróttam.”

Lásd *Budapesti Hírlap* 1915. nov. 9. 312. sz. 1–3.; Éder 1966. 198–201.; Kardos Pál 1972. 157.; Pók 1983. 83–87.; Téglás 1991. 185–196.; Téglás 1994. 75–81.; Téglás 1996. 65–70., 485. (20. tétel)

1915. vagy 1918. (?) november 9.

Remenyik László, a Főgimnázium V. osztályos tanulója Egerből küld hosszabb levelet és egy elbeszélést Babits „tanár úr”-nak, pár sornyi véleményét kérve. (A 2. fölió verzóján Török Sophie ceruzairású rájegyzése: „kéziratküldő”)

Lásd OSZK Fond III/1880/94.

Budapest, 1915. november 10. előtt

Babits röviden ír Angyalnak és édesanyjának, hogy akart, de nem tud két napra lemenni, s hogy kimenekült a sorozásból. [Szívműködési rendellenességek miatt mentik föl a katonai szolgálat alól.]

Lásd Babits Angyal és id. Babits Mihályné november 10-i közös levelezőlapját: OSZK Fond III/35/63.; Rába 1983. 316.; Fodor/Topolay 2008. 229.

1915. november 10.

Babits Angyal és id. Babits Mihályné közösen válaszolnak Babits soraira. Pistinek – aki elmenetele óta csak kétszer adott hírt magáról – örömet szerzett bátyja [bizonyára az 50 koronával]. Komjáthy Aladár sorsáról érdeklődnek, s örülnek, hogy Babits kimenekült a sorozásból. Id. Babitsné aggódó soraiban ígéri, amint lehet, elmegy fiához rendet tenni.

Lásd OSZK Fond III/35/63.; Fodor/Topolay 2008. 94–95., 333–334. (1652. levél)

Budapest, 1915. november 10.

Ignotus *Spécik* című cikkében – még mindig a *Játszottam a kezével* kiváltotta Dunántúli-támadáshoz kapcsolódva – veszi védelmébe Babitsot (akit alapvetően konzervatívnak tart) és a *Nyugat* mozgalmát: úgy véli, csak nálunk – ahol a Dunán-

túli-féléknek jut eszébe, hogy illetéktelenül avatkozzanak bele irodalmi dolgokba – „eshetik meg az a homéri multság, hogy olyan jelentőségű költőt, mint Babits Mihály, azzal a törrel akar megfogni az irodalmi perzekutor, hogy neki »spécijeik« a szocialisták és a szabadkőművesek”.

Lásd Világ 1915. nov. 10. 313. sz. 1–2.; Éder 1966. 202–204.; Kardos Pál 1972. 162.; Téglás 1994. 84–87.; Téglás 1996. 80–83., 486. (23. tétel); Fodor/Topolay 2008. 243.

Ady Lajos nyilatkozik a *Budapesti Hírlap*ban Dunántúli/Rákosi november 4-i, illetve november 9-i „levele”-nek rá vonatkozó kitételeivel kapcsolatban. Biztosítja a lap olvasóit, hogy a Tanáregyesület sohasem pártolna hazaáruló tanárt, ám az ellen tiltakozik, hogy Babitsot verse, a *Játszottam a kezével* miatt mint tanárt is vádolja Dunántúli. Mindazonáltal korábbi Babits melletti nyílt kiállítását tompítani igyekezik. A lap Ady Lajos meghátrálását Babits elleni maliciózus megjegyzéssel teszi közzé.

Lásd Budapesti Hírlap 1915. nov. 10. 313. sz. 11.; Éder 1966. 201–202.; Téglás 1994. 82–83.; Téglás 1996. 70–71. (21. tétel)

Vö. Fodor/Topolay 2008. 242. (a *Budapesti Hírlap* november 4-i írását nem jelzi)

Budapest, 1915. november 11.

A Magyarországon megjelenik [Krúdy Gyula] K. *Egy verssor körül* című, hosszú, szellemes cikke Rákosi Jenő politikai támadásáról Babits *Játszottam a kezével* című verse ellen. Ajánlja a költeményt „fiataloknak és öregeknek, törött, gipszbe öntött lábbal fekvő gentlemaneknek és unatkozó vagy gyengélkedő úrhölgyeknek, akik a költők és írók leghűségesebb olvasói”, majd a háborús főváros vámszedőinek, az üzérkedőknek világát állítja szembe Rákosi ezek fényében nevetségesnek tűnő háborúskodásával. Közben némi ironiával fűszerezett pályaképet is ad „az ideális magyar hírlapíró” Rákosiról, „aki hetvenedik évén túl egy szerelmes verssel kötekedik”. Közli a verset, „a gyöngyöt, a költői tüneményt”, s a kifogásolt utolsó sor kapcsán kijelenti: „Ha politikai vers volna: igaza van [ti. Rákosinak]. De egy lányról írtak itt – verset! Jó verset.”

Lásd Magyarország 1915. nov. 11. 314. sz. 3–4.; Éder 1966. 206–210., 214.; Téglás 1994. 98–102.; Téglás 1996. 92–96., 487. (25. tétel)

Vö. Fodor/Topolay 2008. 243. (tévesen Krúdynak tulajdonítja a *Világ* „levélírójának”, Abonyinak sorait – lásd **1915. november 13.**)

Lendvai István, költő, újságíró (később többek között az *Új Nemzedék* munkatársa) ír együtt érző levelet Babitsnak: „Kedves Tanár Úr, engedje meg, hogy tüntetően így szólítsam, és e rossz papíron, nem éppen volumnis [*latin* ’terjedelmes’] formában őszinte, büszke szimpátiámról biztosítam Önt Rákosiék aljas hajszája láttán.” (A levélre Török Sophie ceruzával jegyzi föl: „És 3 év múlva pacifizmusáért megtámadta és feljelentette, neki köszönheti a toloncházi behívót.”)

Lásd OSZK Fond III/831/1.; Fodor/Topolay 2008. 95., 334. (1653. levél), 244.

A gyürói evangélikus lelkész, Nagy Lajos *Ady Endre és Gyóni Géza. Dunántúli úr figyelmébe* című írásában kárhoztatja Rákosi Jenőt, aki Babitsot (és Adyt), „csak azért, mert ők fájó, finom idegzetű kultúrlélekkel idehaza szenvedik át a világháború borzalmait, talán jobban, fájóbban, mint a sáncárkok lakói, s mert az itteni átérzés más vénájú s nem harci dalokat vált ki belőlük, ezért őket Gyóni Gézával ledurungolni s a nemzet történetéből és irodalmából kitörölni akarja”.

Lásd Világ 1915. nov. 11. 314. sz. 8–9.; Éder 1966. 204–206.; Téglás 1994. 88–97.; Téglás 1996. 83–92., 486. (24. tétel)

1915. november 12.

A *Budapesti Hírlap Levelek* rovatában Dunántúli/Rákosi Jenő válaszol Ignotusnak a *Világban* megjelent – Babitsot is védelmező – cikkére, melyben újabb támadást intéz a *Nyugat*, a *Világ*, Ignotus és természetesen Babits ellen.

„Budapesten most másról se beszélnek, mint erről a polémiáról, amely Babits, Ady, Móricz ellen folyik csaknem mindennap a *B. H.*-ban. Jól teszed, ha figyelemmel kíséred a *B. H.*-t és a *Világ*-ot, mert sokat vesztesz, ha nem olvasod” – írja Kosztolányi feleségének szóló levelében.

Lásd Budapesti Hírlap 1915. nov. 12. 315. sz. 4–6.; Kosztolányi 1996. 336., 930. (540. levél); Éder 1966. 211–212.; Téglás 1994. 103–110.; Téglás 1996. 96–103., 487–488. (26. tétel)

1915. november 13.

A magát „vidéki, deresedő fejű, maradi” emberként aposztrofáló Abonyi *Levelek* címmel a *Világban* gunyoros, adomázó levélben utasítja vissza Dunántúli/Rákosi Babits-ellenes támadásait, eltűnődve azon, vajon „mi történik odafönn Pesten, ha már ennyit se szabad egy költőnek”, s úgy véli, Dunántúli bizonyára azért neheztel, mert nem érti, hogyan „kínálhat valaki ennyi mindent egy nőnek”.

Lásd Világ 1915. nov. 13. 316. sz. 7–8.; Éder 1966. 212–214.; Téglás 1994. 111–116.; Téglás 1996. 103–108., 488. (27. tétel)

1915. november 14.

A *Külügy – Hadügy* című katonai lapban M. Gy. indulatokat felkorbácsoló, elvadult, demagóg támadást indít Babits ellen a *Játszottam a kezével* miatt: „...lézeng itthon kettő-három nyomorult [...], aki így nyávog belé ezekbe a világverő, minden férfilelket fölemelő legnagyobb napokba”. A *Budapesti Hírlap* aznapi száma ugyancsak *Királyért, lobogóért* címmel közli, hogy már a *Külügy – Hadügy* című katonai lap is Babits *Játszottam a kezével* című versével foglalkozik.

Lásd Külügy – Hadügy 1915. nov. 14. 46. sz. 2.; Budapesti Hírlap 1915. nov. 14. 317. sz. 13.; Éder 1966. 221–222.; Pók 1970. 78–79.; Téglás 1994. 117–118., 122–123.; Téglás 1996. 108–110. (28., 29. tétel); Kosztolányi 1996. 340. (545. levél); Sipos 2003. 69.; Fodor/Topolay 2008. 243.

Marco [Márkus László] *Dunántúli contra Babits* című cikkében mérsékelt, liberális-nacionalista talajról védi Babitsot, ám Dunántúli határozott elítélése mellett bí-

rálja a *Világot* és Ady Lajos fellépését is, mivel az előbbi, akár Fenyő Miksa *Nyugat*-beli Gyóni-bírálatára, „radikális ügyet”, az utóbbi „tanárkérdést” csinált Babits dolgából.

Lásd Új Nemzedék 1915. nov. 14. 46. sz. 4–6.; Éder 1966. 214–218.; Téglás 1994. 125–131.; Téglás 1996. 111–117., 488–489. (31. tétel)

Budapest, 1915. november 16. előtt

Az 1911-es *Ady Endrének* című Babits-vers ceruzairású fogalmazványa (= k₂) tintairású javításokkal, aláírás nélkül 3 fóliós papír rektóján áll, az 1. fólió verzóján az [*Úgy szimatolták a zenét is...*] kezdetű töredék áthúzva, a 3. fólió verzóján ugyancsak áthúzva az [*Augusztus*] című vers fogalmazványrészlete. A szintén ekkor, föltehetőleg a *Nyugat*-beli megjelenéshez készülő tintairású tisztázaton (= k₃) autográf tintairású az aláírás.

Lásd k₂ = OSZK Fond III/1683/16., k₃ = OSZK Analekta 282.

Budapest, 1915. november 16.

Versék, előszavakkal főcímmel öt, rövid Babits-kommentárral bevezetett vers jelenik meg:

Ady Endrének. 1911 („Ez és a következő versek pro domo [*latin* ’saját háza érdekében’, azaz saját magáért] íródtak, igazában nem is nyilvánosság elé. Az Adyhoz írt vers kiadását ma épp az indokolja, hogy tartalma teljesen elavult, s már kizárólag művészi szempontok szerint értékelhető. Nagy elkedvetlenedések idején született ez, alig látott akkor valamit tőlem a közönség, azt hittem, talán sohasem fogok többet verset írni. [Adyt még akkor személyesen nem ismertem.]”)

A „Fiamhoz.” 1913 („Bocsáss meg, kedves fiam és barátom, hogy közreadom ezt a verset is, mely terólad szól. Ma, mikor rossz tanárnak mondtak, aki megrontja az ifjúságot, meg nem állhatom, hogy ki ne mondjam a világ előtt azt az érzésemet, mely rajtad és minden tanítványomon keresztül a jövő nemzedékhez köti lelkem. Ma már ez a vers sem aktuális: te, ki fiam voltál, azóta barátom vagy: új három év telik: de most is a régi szeretettel küldöm neked ezt a régi verset.”)

Prologus. 1914. november („Elmondtam a háború elején, Kerékjártó Ducinak egy jótékony célú hangversenyén. Közreadását többek közt indokolja az, hogy tapasztalatom szerint kéziratban elferdítve terjedt, s több vidéki koncerten e hibás alakban előadták.”)

Miatyánk. 1914 („Egy bécsi műintézet megbízásából, egy műlaphoz, adott ötlet szerint készítettem, egy hasonló német kiadvány párja gyanánt. Minthogy a műlapot inkább csak vidéken terjesztették, számosan levélben értesítettek, hogy a költeményt nem tudják megszerezni. Ez jogosítsa itteni közzétételét.”)

Vers, támadásokra [Pro Domo] („Pro domo – minden megjegyzés nélkül. Tetszés szerint kommentálható.”)

A költemények közlése Rákosi Jenő támadása után Babits „harcis kedvéről” tanúskodik, s a füzér záróverse, a *Pro Domo* – akkor még *Vers, támadásokra* – már hadüzenet a konzervatív tábornak.

Ugyanebben a számban jelenik meg Ady Endre *Ifjú szívekben élek* című verse „(Vén csaholóknak küldöm)” mottóval.

Lásd Nyugat 1915. II. nov. 16. 22. sz. 1245–1251., 1301.; *Ady Endrének: Rákospalota, 1911. november (?)*; Rába 1969. 119–120.; Kelevéz (Tasi) 1983. 141.; A „Fiamhoz”: *Rákospalota, 1912; Budapest, 1913. június 24–26. körül; Prologus: Budapest, 1914. november első fele, 19. előtt; Újpest, 1914. november 19. és utána; Miatyánk 1914: Budapest, 1914. ősz; Pro Domo (Vers támadásokra): 1915. október 20.–november 16.*

Lásd még Éder 1966. 223–226.; Gál István 1975. 54.; Melczer, Irodalomtörténeti Közlemények 1977. 1. sz. 119.; Rába 1981. 456–457., 481–488.; Rába 1983. 121. Kovalovszky 1987. 589.; Téglás 1994. 141–151.; Kosztolányi 1996. 341., 931. (547. levél); Jelenits, „Nem süllyed az emberiség!”... Album amicorum Szörényi László LX. születésnapjára. Főszerkesztő: Jankovics József, felelős szerkesztő: Császtvay Tünde, szerkesztők: Csörsz Rumen István, Szabó G. Zoltán. MTA Irodalomtudományi Intézet, Budapest, 2007. 815–826.; www.iti.mta.hu/szorenyi60.html; Sipos 2011. 475.

Vö. *Ady Endrének 1911: Babits-olvasókönyv I.* 1999. 205–207. (208. tétel – bár a *Nyugat*-közlést adja hivatkozással, a vers alatti kommentárt nem abból, hanem a *Recitativ* kötetből [Nyugat, Budapest, 1916. 93.] veszi: „E rég elavult verset, melyet kedvetlen órában az ismeretlen Adynak írtam: ajánlom ma a bajtársnak és a jóbarátnak.”); A „Fiamhoz”: Sipos 2001. 216. (a vers születését csak „1912 júniusá”-ra datálja; helyesen: keletkezése *Rákospalota, 1912*; befejezése *Budapest, 1913. június 24–26. körül*); Fodor/Topolay 2008. 243. (a *Versek, előszavak* bizonyára elírás); Sipos 2011. 512. (2112. levél jegyzetében: úgy véli, a *Miatyánk* című verset „a »Miatyánk 1914« kiadóhivatal adta ki katolikus és protestáns kiadásban”, majd pedig – bizonyára a jegyzetek összekeveredése miatt – a *Nyugatnak* a *Fortissimo* című vers miatti betiltását és a Babits ellen istenkáromlás vádjával indított pert erre a versre vonatkoztatja)

Megjelenik Babits regényének, a *Kártyavárnak* 6. folytatása.

Lásd Nyugat 1915. II. nov. 16. 22. sz. 1265–1280.

Fenyő Miksa *Irodalmi vita* című cikke reagál Rákosi Jenő újabb támadására, amelyet „Ady, Babits és Móricz ellen, meg mindenki ellen, aki a *Nyugat* körül él és lélegzik” indított. Fenyő cikkében több szó nem esik Babitsról. Rákosit individualizmussal, nacionalizmussal vádolja.

Lásd Nyugat 1915. II. nov. 16. 22. sz. 1302–1303.; Téglás 1994. 138–140.; Téglás 1996. 122–124., 498. (33. tétel)

A *Budapesti Hírlapban* Szidor [Pekár Gyula, esetleg Szilágyi Sándor] *Herosztratosz-irodalom* című írásában Dunántúlinak ad igazat Babits (valamint Ignotus, Ady Endre, Ady Lajos és védelmezőik) ellenében a *Játszottam a kezével* című vers ürügyén kialakult vitában. „Ő, ha kell, prózaíró is. (Ezek mind univerzális zsenik.) A *Nyugat* közöl most tollából valami meghatározhatatlan prózai műfajt. A címe *Kártyavár*” – tesz egy oldalvágást, megkérdőjelezve, vajon a regény művészinak, irodalomnak tekinthető-e.

Lásd Budapesti Hírlap 1915. nov. 16. 319. sz. 2–3.; Éder 1966. 226–228.; utal rá Kardos, *Studia Litteraria* V. 1967. 133.; *Kártyavár* 1997. 565.; Téglás 1994. 132–137.; Téglás 1996. 117–122., 489. (32. tétel)

Budapest, 1915. november 17.

A *Világ* – a *Nyugatból* átvéve – egymás mellett közli Babits [*Pro Domo*] *Vers, támadásokra* és Ady *Ifjú szívekben élek* című költeményét, amely azt dokumentálja, hogy Ady Babits mellett áll a *Játszottam a kezével* című verssel kapcsolatos támadásokban.

Lásd *Világ* 1915. nov. 17. 320. sz. 7.; Kardos Pál 1972. 168–169.

Vö. Melczer, *Irodalomtörténeti Közlemények* 1977. 1. sz. 119. (az 1917. nov. 16., 17. bizonyára elírás)

Megjelenik Pekár Gyula *Az új magyar lélek* című tárcája, amelyben nemzeti közönytől vádolva megnevezetlenül is Babitsra utal.

Lásd Budapesti Hírlap 1915. nov. 17. 320. sz. 4–5.; Téglás 1996. 135–139., 490. (35. tétel)

Nyilvánosságra kerül, hogy a Petőfi Társaság tagjai közé akarja választani a krasznójarszki hadifogolytáborban raboskodó Gyóni Gézát, de Babitsot is jelölik. A *Bácsmegyei Napló* cikkírója jó szándékú, ám megalapozatlan következtetést von le a hírből: „a vihar után szép kibékítő szivárvány tűnt fel a magyar irodalom horizontján”.

Lásd *Bácsmegyei Napló* (Szabadka) 1915. nov. 17. 329. sz. 4.; Téglás 1997a 5., 174.; Téglás, *Irodalomtörténeti Közlemények* 1997. 5–6. sz. 588. és 7. lábjegyzet; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 209.

1915. november 18.

Megjelenik a frontról hazatért tanár, [az egykori fogarasi tanártárs] Szentirmai Imre dr. – akit, állítása szerint, Babitshoz a személyes barátság és a személytelen, a legobjektívebb megbecsülés meleg szála fűz – *Modern hazaszeretet* című nyílt levele, amelyben bár kijelenti, nem hiszi, hogy Babits szándékosan írta volna a kárhozzátott sort, s úgy véli, az ellene folyó támadás eltúlzott, minden malícia nélkül, a „félrevezetett” ember kétségbeesésével mond rosszálló, de Babitsot nem elítélő véleményt az inkriminált versről: a hazaszeretet alól nem mentesít a költői szabadság, „És amikor a lobogó és a király ennek a halálosan szép érzésnek a szimbólumai, akkor nem írhat róluk komoly ember, tehetséges ember, költő úgy, ahogy Babits írt”.

Lásd Budapesti Hírlap 1915. nov. 18. 321. sz. 11.; Téglás 1994. 152–155.; Téglás 1996. 139–142., 490–491. (36. tétel); Szentirmai Imréről: *Fogarasz, 1909. október 1.–1910. február 6.; Fogarasz, 1911. január 11. szerda, éjjel 11–12 óra között–reggelig; 1915. november 18. után (?)*

Vö. Éder 1966. 228. (Dr. Szentirmai Györgynek tulajdonítja az írást)

Ignotus a *Világban Aztánra* című vezércikkében vág vissza Rákosiék demagóg támadásaira, mondván „a reakció megelőzési forradalmat” kezd, „elébe akar vágni a haladó törekvések háború utáni igényeinek”.

Lásd Világ 1915. nov. 18. 321. sz. 1–2.; Éder 1966. 229.; Téglás 1994. 156–158., Téglás 1996. 142–144., 491. (37. tétel)

1915. november 18. után (?)

Az [*Árkokkal ásva a messze sík...*] című Babits-vers keletkezése. A ceruzairású fogalmazványt Babits egykori fogarasi tanártársa, Szentirmai Imre neki szóló sorainak hátoldalára írja („F. hó 30.-án, szerdán szívesen látunk 5 órakor délután egy csésze teára...” – II. Bimbó u. 56. félemelet).

Lásd kéziratát OSZK Fond III/1969/71.

1915. november 19.

A *Budapesti Hírlap*ban megjelenik Herczegh Mihály *Irodalmi pajtás-szövetség* című vezércikke, amelyben az egész *Nyugatot* mint saját íróit védelmező klikket és a közerkölcsök megrontóját támadja.

Lásd Budapesti Hírlap 1915. nov. 19. 322. sz. 1.; Téglás 1996. 144–146., 491–492. (38. tétel)

1915. november 20.

[Burdján Károly] *bk* szignóval a *Magyar Kultúrában* a *Babits-ügyhöz* című, a szabdkörműves zsidókat kárhóztató cikkében támadást intéz Ignotus, Fenyő Miksa, Osvát Ernő, az ostoba magyarokat kihasználó nem magyarok és „a »nyugatosok« néven ismert anarchista tanya”, s az ő „füttyszavukra táncoló” Ady, Babits és Móricz ellen. Különösen a „nemzetölés céltudatos tervezőinek vak eszközévé” vált, költői ihlettel megáldott, „jobb sorsra érdemes” Babits, s a *Játszottam a kezével*, „talán egy idegroham kényszerhatása alatt” írt versén szánakozik.

Lásd Magyar Kultúra 1915. nov. 20. 22. sz. 446.; Éder 1966. 230–232.; Pók 1970. 79.; Kelevéz (Reisinger) 1983. 65. és 50. lábjegyzet; Téglás 1994. 159–160.; Téglás 1996. 146–148., 492. (39. tétel); Sipos 2003. 70.; Fodor/Topolay 2008. 243.

1915. november 21.

A *Borsszem Jankó* „Egy Visztulántúli” jelzéssel *Irodalmi levél* címmel gúnyverset közöl: „Lobogóra tűzik a Kedves kisujját, / Egy szelid, jó versről száz bösz cikket írnak.”

Lásd Borsszem Jankó 1915. nov. 21. (47.) 2502. sz. 5. Láng József 1982. 461–462.; Téglás 1996. 159–160. (43. tétel)

A *Budapesti Hírlap Rend és igazság...* című vezércikke a nyugatosokat „rothadást terjesztő bacillusok”-nak nevezi, és a vitában természetesen Dunántúlinak ad igazat.

Lásd Budapesti Hírlap 1915. nov. 21. 324. sz. 1–2.

Milotay István, az *Új Nemzedék* főszerkesztője, lapjában – Rákosival ugyan általánosságban nem vállalva közösséget – Marco ([Márkus László]: *Dunántúli contra Babits*) ellenében támadja Babitsot és a vele szolidárisakat: úgy véli, ha a költő „valóban szenved a fájával, nemzetével való együttérzésben”, akkor nem menekülhet „a babája rózsaszínű kisujjához, s nem mondhatja, hogy a rózsaszínű körmökért ő bizony feledni tudja szenvedő és pusztuló fáját”. Rákosi nacionalizmusánál pedig már csak azt a Fenyőék képviselte „rothadt, vérszegény internacionalizmust” tartja rosszabbnak, amely „a negatív és mindent felbomlasztó zsidó individualizmus jelentkezése” a magyar politikában és irodalomban.

Lásd *Új Nemzedék* 1915. nov. 21. 47. sz. 1–4.; Téglás 1994. 162–168.; Téglás 1996. 149–154., 492–493. (41. tétel)

Lásd még **1915. november 14.**; Éder 1966. 218–220.

Budapest, 1915. november 23.

A *Világban Túlontúli* Leszidor [Hatvany Lajos] *Válasz Szidoréknak* című cikkében veszi védelmébe a „nemesen” hagyományörző Babitsot, szembeállítva őt Ady harcos modernségével.

Lásd *Világ* 1915. nov. 23. 326. sz. 7–8.; Éder 1966. 229–230.; Téglás 1994. 180–185.; Téglás 1996. 165–169., 493–494. (45. tétel)

Vö. Láng József 1982. (a jegyzetekben Túlontúli Leszidor álnév alatt Bíró Lajosnak tulajdonítja a cikket)

Dunántúli [Rákosi Jenő] e napi „levelében” – összegezve az október 20-tól tartó vitát – kifejti, hogy Ady, Babits és követőik nem tudnak olyan jó verseket írni, mint amilyen nagy kárt okoztak a közerkölcsökben. Ismét utal a *Játszottam a kezével* című versre, s úgy véli, a nyugatosok a hazai szabadkőművesség szolgálatában állva „indirekte” a francia és olasz szabadkőművesek kezére játszanak, akik előkészítették, provokálták és táplálják az európai háborút, így lesz Ady és Babits eszköze „egy romboló szövetkezetnek”.

Lásd *Budapesti Hírlap* 1915. nov. 23. 326. sz. 7–8.; Éder 1966. 233–234.; Kardos Pál 1972. 158.; Téglás 1994. 174–179.; Téglás 1996. 160–164., 493. (44. tétel)

1915. november 24.

Babits István Reichenbergből képeslapon küldi születésnapjait bátyjának. Örül, hogy Babits kimenekült az orosz hadjáratból, s érdeklődik, hogy Komjáthy Aladár bevált-e [a katonaságnál]. Olvasta a *Budapesti Hírlapban* a hazaáruházzal vádoló cikkeket, s kérdezi, ki az a „Dunántúli”. (Babits István anyjának írt december 4-i levelében panaszolja: „Misinek gratuláltam születésnapjára, de per sze mióta pénzt küldött [50 K.] azóta egy sort sem írt. Azt hiszi, hogy avval már eleget tett testvéri kötelességének. Azt sem tudom, mi címen dobták ki...”)

Lásd OSZK Fond III/41/28.; utal rá Buda 2005. 156., 158. (53. levél 11. lábjegyzet); Fodor/Topolay 2008. 96–97., 335–336. (1655. levél), 241–244.

Budapest, 1915. november 25.

Hatvany Lajos Túlontúli Leszidor álnéven *Viharmadár-irodalom* címmel folytatja a vitát Rákosi Jenővel a *Nyugat* és többek között Babits védelmében is.

Lásd Világ 1915. nov. 25. 328. sz. 7–9.; Téglás 1996. 169–174., 494. (46. tétel)

Vö. Láng József 1982. (a jegyzetekben Túlontúli Leszidor álnév alatt Bíró Lajosnak tulajdonítja a cikket)

1915. november 25. vagy 27. (?)

Id. Babitsné a feladóvevényre fiának születésnapj jókívánságot ír küldeményéhez (bor/szülő?).

Lásd OSZK Fond III/179/68.; Fodor/Topolay 2008. 97., 336. (1656. levél – 1915. november 25.)

Lásd még id. Babitsné fiának írt 1915. december 9. (OSZK Fond III/179/69.) és 1915. december 17-i (OSZK Fond III/179/70.) levelét

Budapest, 1915. november 28.

Marco [Márkus László] az *Új Nemzedékben Pro domo* című Milotay Istvánnak címzett viszonzásában kitart Babitsot védő álláspontja mellett, s leszögezi, politikai versként kezelni a *Játszottam a kezével*-t, „annyi, mint kilesni a delirizáló szerelme, nem kompromittálja-e magát lázas félrebeszélésében”. Mindazonáltal Milotayval egyetértve úgy véli, ebből a versből annak a Babitsnak lelki kiválóságát nem lehet felismerni, aki azon kevesek közül való, „akik ebben a háborúban szép magyar verseket írtak”.

Lásd Új Nemzedék 1915. nov. 28. 48. sz. 6–7.; Éder 1966. 220–221.; Téglás 1994. 186–187.; Téglás 1996. 178–179., 495. (48. tétel)

Budapest, 1915. december 1.

Megjelenik Babits regényének, a *Kártyavárnak* 7. folytatása.

Fenyő Miksa *Irodalmi vita* című cikkében visszautasítja Rákosi Jenő *Nyugat*-ellenes támadását, a lapot támogató szabadkőművesekről írtakat, s idézi többek között Babits *Játszottam a kezével* című verséről Rákosi véleményét: „...a »nyugatosok, akiknek a szeretőjük kiskörme drágább száz királynál és lobogónál, és akik értelmetlen madárnyelven gyalázzák le versben a mi nagy önvédelmi háborúnkat, ezek a harckerülő urak a mi szabadkőműveseink által fenntartott lapnak elszánt védelme alatt állnak«. [...] Azzal üthetnénk el a dolgot, hogy honnan tudja ezt Rákosi, mikor hetek óta azt hajtja, most is ismételi, hogy értelmetlen madárnyelven vannak írva az állítólagos gyalázó versek. [...] Rákosi Jenő nem ismeri, sohasem is olvasta a *Nyugatot* vagy a *Nyugat* íróinak írásait. [...] Mert ha lapozgatott volna a *Nyugat*-ban, akkor – becsületos szándékkal a szívében – tudná, tudnia kellene, hogy féltöbb, igazabb, gyöngédebb szeretettel – a lélek mélyéig megrendülve – senki nem-

zetünket sorsos útján nem kísérte, mint éppen a *Nyugat* írói, s ami írás a háborúról a *Nyugatban* jött, azt nemcsak most, hanem tíz esztendő múlva is bizvást és önértzetesen vállalhatjuk.”

Ebben a számban jelenik meg az ominózus *Névtelen sorok* című kis cikk is, amely bizonyára nem Babitstól, hanem föltehetőleg Adytól (egyresé vélemények szerint Szép Ernőtől) származik: „Népszerűnek látszik ezekben az éjféltől éjfélig fájó napokban a költőt piszkálni, csúfolni, sértegetni. Nem új divat az emberek közt, poétát, verselőt kifigurázni szabad és kedves ipara volt mindig élclapoknak, humoristáknak, komikus színészeknek. [...] Ó, különösen most, mikor Európa internálta az emberi szellemet, most édes a költőbe betörni. Milyen potyázás. Milyen luxus. Milyen vakmerőség, mégis, milyen vakmerőség. [...] Lövöldözni az isten repülőjére, aki a tornyok és a felhők között vergődik szélben és hidegben és egyedül. Csofálatos ellenkezése az egyforma embereknek az olyannal, aki egyetlen.”

Lásd *Nyugat* 1915. II. dec. 1. 23. sz. 1313–1317., 1309–1310.; 1324–1328.; Schweitzer, Irodalomtörténet 1975. 3. sz. 736–755.; Láng József 1982. 484–485. (a *Névtelen sorokra* nézve Ady szerzősége mellett érvel); Téglás 1994. 190–199. (a *Névtelen sorokat* Adynak tulajdonítja); Téglás 1996. 180–187., 495–496. (49., 50. tétel – a *Névtelen sorokat* Szép Ernőnek tulajdonítja); Fodor/Topolay 2008. 335. (1654. levél jegyzete), 243–244. (Szép Ernő szerzőségét is fölveti)

Vö. Kardos Pál 1972. 169–170. (Babitsnak tulajdonítja a *Névtelen sorokat*)

A *Fáklya* című gimnáziumi diáklap vezércikke bekapcsolódik a *Játszottam a kezével* körül kialakult polémiába.

Lásd Fáklya 1915. dec. 1.; a cikk létezésére Budapesti Hírlap 1915. dec. 5. 338. sz. 8–9.

Az *Országos Középiszkolai Tanáregyesület Közlönye* tájékoztat a Babits védelmére kelt Ady Lajos vesszőfutásáról, majd visszakozásáról, s a *Nyugattól* való elhatárolásáról. (A Tanáregyesület november 18-án igazgatósági ülést tart, melyen Ady Lajos fölolvassa szerkesztői tisztéről szóló lemondó levelét. Úgy véli, a *Közlöny* kötelessége volt Babitsot, nem a költőt, hanem a „a megtámadott tanárt védelmébe venni”. Közli, hogy a *Budapesti Hírlap* november 10-i számában közzétett nyilatkozatával azt gondolta, hogy Dunántúli november 4-i írásának – mely a *Közlönyt* a rothadás pártolásával vádolja – megfelelt, s a félreértés tisztázódott. Hat nappal később azonban újabb írás, Szidor cikke vette célba, ezért a jegyzőkönyvben újabb nyilatkozatot tesz, mely szerint a *Budapesti Hírlapban* megtámadott iránnyal semmi közösséget nem vállalt és nem vállal, s Ady Endre közéleti és irodalmi működéséért – a rokoni szál okán – őt felelőssé senki sem teheti. Végül az igazgatóság Négyesy László elnökletével megerősíti Ady Lajost szerkesztői pozíciójában, vele egyetértésben határozatot hoz a szerkesztő sajnálatos félreértésre okot adó megjegyzése kapcsán, s kijelenti, hogy az egyesületet a nemzeti eszmények kultuszában fél évszázada ugyanaz a szellemiség hatja át [ti. nacionalista, királyt dicsőítő, háborút magasztaló], amely a legutóbbi közgyűlésen Négyesy megnyitó beszédét is jellemezte.)

Lásd Országos Középiskolai Tanáregyesület Közlönye 1915. dec. 1. 193–198.; Téglás 1994. 200–208.; Téglás 1996. 187–194., 496. (51. tétel)

Lásd még *Budapest, 1915. november 4.*; *Budapest, 1915. november 10.*; *Budapest, 1915. december 5.*; Éder 1966. 234–238.

1915. december 2. és utána

Egykori újpesti tanítványa, a VII. osztályos Kerékjártó Béla – akit „a csekély influenza” a szobájába kényszerít, s unalomra kárhoztat – születésnapjához jókívánságait küldi kissé terjedelmes, hihetetlenül szellemtelen levelében Babitsnak. Érdeklődik, vajon Komjáthy Aladárt kidobták-e a katonaságtól.

(Ennek a levélnek borítékjára, valamint egy id. Babits Mihálynénak címzett boríték hátoldalára Babits ceruzával jegyzi föl a *Kártyavár* című regényhez készült tematikus oldalszám- [?] mutatót.)

Lásd OSZK Fond III/1683.; Fodor/Topolay 2008. 97–98., 336–337. (1657. levél)

Budapest, 1915. december 3. és utána

A [*Kié e messze szemrehányás?...*] kezdetű vers aláírás nélküli ceruzairású fogalmazványát Babits a Márciusi Kör 1915. december 3-i nyugatos estjére szóló, nyomtatott meghívó hátoldalára írja.

Lásd OSZK Fond III/1772/15.

Budapest, 1915. december 5.

Dunántúli/Rákosi Jenő *Budapesti Hírlap*-beli újabb „levelében” ismét támadja Ady Lajost a Középiskolai Tanáregyesület novemberi ülése, valamint a *Fáklya* című diákújság vezércikke kapcsán, továbbá egy ott közölt versre hivatkozva Ady Endrét, s mint az efféle „eszmei tenyészet” egyik előidézőjét, Babitsot. (Úgy véli, a tanárt és a költőt nem lehet szétválasztani.) „Tanuként” idézi a diáklap cikk- és versírójának szóbeli vallomását. [Ezzel a cikkel zárul a Babits verse elleni sajtóhadjárat.]

Lásd *Budapesti Hírlap* 1915. dec. 5. 338. sz. 8–9.; Téglás 1994. 209–214.; a sajtóhadjárat utórezgésére: Balatonvidék (Keszthely) 1916. márc. 19. 1–2., márc. 26. 1–2.; utal rá Éder 1966. 238–241.; Téglás 1994. 232–239., 255–257.; Téglás 1996. 195–200., 497. (52. tétel); Fodor/Topolay 2008. 243.

A Márciusi Kör Illés Béla elnök és Lukács Kornél főtítkárral aláírásával küldött táviratában tudatja, hogy az egyetemi ifjúság a körben rendezett nyugatos esten lelkesen tüntetett a Dunántúli által „méltatlanul megtámadott modern magyar irodalom mellett”, s rokonszenvéről biztosítja Babitsot. A sürgöny hátoldalára ceruzával írja „Magyar ifjúság...” kezdettel a maga választáviratának szövegét Babits.

Lásd OSZK Fond III/614.; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 278. (288. tétel); Fodor/Topolay 2008. 99., 337. (1658. levél), 244., 257.

Budapest, 1915. december 5. után

„Nem tudott egy percig se másra gondolni, mint a háború iszonyára, s arra, hogy minden erőfeszítés ellene hiába –, pedig minden csupán emberek műve, és emberi szolidaritás végét vethetné. [...] A költő, a szó szerelmese, [...] meggyűlölte egyetlen anyagát, a szót. Iszonya a szótól szinte gyűlölködő szójátékokban formálódott: »Játék, – két új – új, új – ó szó jajgass, abajgass, kiabálj!« [...] Feszültsége elérte tetőfokát a lármával, mit a »Kedvesem kis ujjá« vers váltott ki” – érzékelteti a barát Szilasi Vilmos Babits zaklatott lelkiállapotát. Dienes Valéria és Komjáthy Aladár emlékezete szerint, ha valaki a háború nem menthető borzalmait érvekkel mentegetni, magyarázni próbálja, Babits kikel magából, hangos „jaj”-szavak szakadnak fel belőle. A *Játszottam a kezével* kiváltotta sajtóhadjárat után a vallás- és közoktatásügyi miniszter [Jankovich Béla] el van szánva rögtöni fegyelmi lépésekre. A neves kiadó, Wolfner József, ismeretlenül is aggódik Babitsért, és rábírja Herczeg Ferencet (akinek kiadója és bizalmasa is) szinte azonnali közbenjárásra.

Lásd Boros Ferenc, *Élet* 1918. nov. 24. 47. sz. 1106.; Éder 1966. 248–250.; *Babits–Szilasi levelezés* 1979. 22–23.; Téglás 1991. 257.; Éder 2002. 170.

Lásd még ***Budapest, 1916. január 18. és utána–március végéig***; Fodor/Topolay 2008. 244.

1915. december 8.

Halmi Bódog *Levél „Dunántúli”-hoz* című, a *Soproni Napló*ban közölt írásában kíméletlenül igazságtalannak találja Rákosi támadását „egy középszerű [!] Babits-költemény két verssoráért”.

Lásd Soproni Napló 1915. dec. 8. 281. sz. 2.; Láng József 1982. 490–492.; Téglás 1996. 200–202., 497. (53. tétel)

1915. december 9.

Id. Babits Mihályné szemrehányó sorokat ír fiának, mert már két hete küldtek csomagot, s nem tudják, megkapta-e. Pista is panaszolja, mióta Babits elküldte a pénzt, nem tud róla. Beszámol Angyal betegségéről, s hogy Karácsonyra hazavárja Babitsot. [Dienes] Valiékat üdvözl.

Lásd OSZK Fond III/179/69.; Fodor/Topolay 2008. 99–100., 337–338. (1659. levél), 239.

Lásd még ***1915. november 25. vagy 27. (?)***; ***1915. december 17.***

Budapest, 1915. december 12. és december 13.

A Petőfi Társaság zárt ülésén Pakots József titkár hivatalosan közli, hogy a 60 rendes tagból álló Társaságban 4 megüresedett hely vár betöltésre, s erre 11 írot javasolnak.

Lásd Budapesti Hírlap 1915. dec. 19. 352. sz. 13.; Téglás 1997a 175.

A *Magyar Hírlap* december 13-i tudósítása szerint az Akadémia üléstermében a Petőfi Társaság ülésén rendes tagnak ajánlják többek között Babits Mihályt. A tagválasztó ülést december 18-án, szombaton délután 5-kor tartják az Akadémián.

Lásd Magyar Hírlap 1915. dec. 13. 342. sz. 4.; Az Újság 1915. dec. 13. 346. sz. 5.; Téglás 1997a 6–7.

1915. december 16.

Megjelenik Babits *Kártyavár* című regényének 8. folytatása. (Ettől a számtól kezdve a *Nyugat* előfizetési ára egy évre 28 korona, egyes számainak ára 1 korona 40 fillér.)

Lásd Nyugat 1915. II. dec. 16. Karácsony 24. sz. 1401–1410.; címlap

1915. december 17.

Id. Babits Mihályné levelében kéri, Babits másoltassa le öccse indexét és azonnal küldje el neki, mert szüksége van rá Pista nevelési pótléka miatt. Minél előbb várja fiát haza, mert nagyon szeretné látni és beszélni vele. Főlemlegeti, hogy nemrég kártyát, az előző hónap 27-én pedig csomagot küldött, de még mindig nem tudják, vajon Babits megkapta-e. Bizonyára idegességében harmadszor is megismétli, hogy Babits expressz küldje Pista indexének másolatát.

Lásd OSZK Fond III/179/70.; Fodor/Topolay 2008. 100–101., 338–339. (1660. levél)

Lásd még **1915. november 25. vagy 27. (?)**; **1915. december 9.**

Budapest, 1915. december 18. szombat

A Petőfi Társaság évi tagválasztó ülésére délután 5 órakor kerül sor az Akadémia üléstermében Herczeg Ferenc elnökletével, Ferenczi Zoltán és Endrődi Sándor alelnökletével. Az irodalmi vihar nem csendesedik le, a „választás – írja a *Budapesti Hírlap* – Dunántúli és a holnaposok polémiájának jegyében” folyik le. Az ülésen megjelent 28 rendes tag a 4 helyre nagy diadallal választja meg: Gyóni Gézá (16 szavazat), Móra Ferencet (18), Malonyay Dezsőt (17) és Balla Ignácot (12). Babits iránt olyan nagy az ellenszenv, hogy a fel nem vett 7 jelölt közül ő kapja a legkevesebb voksot, mindössze kettőt. Megelőzi őt Ivánfi Jenő (11), Császár Imre (9), Farkas Imre (7), Peterdi Andor (7), Juhász Gyula (4) és Krüzselyi Erzsébet (3). A döntést bizonyára az is befolyásolja, hogy a *Játszottam a kezével* „ártatlan verssorai”-val a választás napjáig már 43 cikk foglalkozik Babits ellenében, illetve védelmében.

Lásd Budapesti Hírlap 1915. dec. 19. 352. sz. 13.

Lásd még Magyar Hírlap 1915. dec. 13. 342. sz. 4.; utal rá Téglás, Irodalomtörténeti Közlemények 1997. 5–6. sz. 588–589.; Téglás 1997a 174.; Sipos 2003. 70.; Buda 2005. 171. (60. levél 5. jegyzet); Fodor/Topolay 2008. 244., 209. (a „Krüzsey” bizonyára elírás), 254.; Sipos 2011. 449.; Németh Luca Anna, A Vörösmarty Akadémia története és szerepe a 20. század ... [www. filologia.hu/.../az-irodalmi-modernseg-egy-szerv...](http://www.filologia.hu/.../az-irodalmi-modernseg-egy-szerv...)

1915. december 19.

Dunántúli/Rákosi Jenő *A Petőfi Társaság új tagjai* című cikkében a *Budapesti Hírlap*ban Babits Gyóni Gézával szembeni kibuktatását – „Babitsra az összes jelen voltak közül ketten szavaztak” – „a holnaposokkal” folytatott párviadalának eredményeképpen értékeli.

Lásd Budapesti Hírlap 1915. dec. 19. 352. sz. 13.; Éder 1966. 240–241.; Téglás 1994. 215–216.; Téglás 1996. 202–204., 497–499. (54. tétel); Téglás, Irodalomtörténeti Közlemények 1997. 5–6. sz. 589. és 10. lábjegyzet; Téglás 1997a 8–9., 175.

A *Bácskai Hírlap* elégedetten nyugtázza az *Irodalmi ítéletet*, hogy a „Petőfi cége alatt működő magyar társaság egy nagy önvédelmi harc közepette a Petőfi szellemében élő és működő, az ő útjait járó poétákat előbbre helyezi a dekadens és ellenséges *Nyugat* perverz imádóinál. Ez az ítélet mindenekfelett erkölcsi elégtétel [...] a magyarimádó Gyóni Gézának, szemben a félrevonulók és megbújók költői szek-tájával, akik a babájuk kisujját nem adják királyért, hazáért”.

Lásd Bácskai Hírlap 1915. dec. 19.; Téglás 1997a 10–11., 175.

1915. december 21.

Buday Dezső a kecskeméti „cigányvárost” ábrázoló lapon ír tréfás sorokat a Szabóky utcába: gratulál abból az alkalomból, hogy Babits nem lett „petőfista” [ti., hogy nem választották be a Petőfi Társaságba].

Lásd OSZK Fond III/319/3.; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 279. (290. tétel); Fodor/Topolay 2008. 102–103., 340. (1662. levél), 244.

A *Bácsmegeyi Napló* bár örömmel fogadja Gyóni Géza megválasztását, mégis úgy véli, hogy Babits és Juhász Gyula kirekesztése csökkenti ennek a megtiszteltetésnek az értékét. A Társaság irodalmi rangját is meginogni látva teszi fel a kérdést: „Vajon a magyar költészetnek a Petőfi Társaság-e a Parnasszusa?”, mi több, úgy véli: „valami visszaélést követett el Petőfi nevével a Társaság”.

Lásd Bácsmegeyi Napló (Szabadka) 1915. dec. 21. 358. sz. 2.; Téglás, Irodalomtörténeti Közlemények 1997. 5–6. sz. 589. és 14. lábjegyzet; Téglás 1997a 12.

Budapest, 1915. december 21. után–1916. február 26. előtt

Babits neheztelő levélben válaszol Buday Dezső soraira, amiért unokabátyja tréfával ütötte el az ő Petőfi Társaság-beli meghurcoltatását.

Lásd Buday Dezső 1916. február 26-i válaszlevelét: OSZK Fond III/319/4.

1915. december 22. előtt

Röchlitzből küldött levelezőlapján Babits István karácsonyi és újévi jókívánásait küldi bátyjának. Kitartoán kéri tőle leveleire a választ, s megismétli előző kérdéseit:

Babits írja meg véleményét a harctéri és politikai helyzetről, érdeklődik, Komjáthy Aladárt besorozták-e, s szeretné, ha a felsorolt idegen szavak jelentését megadná.

Lásd OSZK Fond III/41/84.; Fodor/Topolay 2008. 101–102., 339–340. (1661. levél – 1915. november 24.–december 22. között)

1915. december 22.

Babits István újabb Röchlitzből írott levelezőlapján tudósítja Babitsot, hogy előző napi, december 21-i parancsal a tiszti iskolásokat név szerint a 18. [Mar]schba osztották be, s Újév napján indulnak a harctérre. „Váratlanul és teljesen készületlenül ért bennünket ez az eset. Bár úgy beszélnek, hogy a kincstár ad mindenféle jó téli ruhadarabot, mégis csak több idő kellene a ruhaalakításra és a sokféle szükséges beszerzésére” – panaszolja. Komjáthy Aladárnak címzett lapját is Babitsnak küldi el, s ismét érdeklődik, Aladár bevált-e [a katonaságnál].

Lásd OSZK Fond III/41/29.; Buda 2005. 17., 50. 62. lábjegyzet; Fodor/Topolay 2008. 103–104., 341. (1664. levél)

Zsolt Béla a felvidéki Budatin várát ábrázoló képeslapon Karácsony alkalmából „Mély tisztelettel” ír Hólak/Hólak (?)-ból Babitsnak.

Lásd OSZK Fond III/1408/2.; Fodor/Topolay 2008. 103., 340–341. (1663. levél); utal rá Kelevéz (Tasi) 1983. 138.

1915. december 23.

Juhász Gyula a Tisza-partot ábrázoló képeslapon küld Szegedről karácsonyi üdvözlöt Babitsnak a Tisztviselőtelepre. [A „»részben« bajtársad” bizonyára utalás a Babits körüli hajszára, a *Játszottam a kezével* című vers, illetve a Petőfi Társaságba való jelölésük és kudarcuk kapcsán.]

Lásd OSZK Fond III/658/11.; BJKL 1959. 210., 321. (184. levél); JGYÖM Lev. 1981. 300., 462. (358. levél); Fodor/Topolay 2008. 104–105., 341–342. (1665. levél), 250.

1915. december 24. előtt

Id. Babits Mihályné levelében érdeklődik, vajon előbbi kártyáját Babits vette-e, s megismétli: nagyon szeretné, ha fia hazamenne – Pisti is először van távol otthonról az ünnepen. Ígéri, jól befűteti Babits szobáját a szekszárdi házban. Inti fiát: gondosan zárjon el mindent a Szabóky utcai lakásban, mielőbb induljon haza, s Pista indexét vigye magával. Dienes Valiékát csókolja.

Lásd OSZK Fond III/179/81.; utal rá Buda 2005. 171. (60. levél 4. lábjegyzet); Fodor/Topolay 2008. 105–106., 342. (1666. levél)

Lásd még id. Babitsné Babitsnak 1915. december 17-én írt sorait: OSZK Fond III/179/70.

Budapest, 1915. Karácsony–1916. január 6-ig (?)

A Karácsony előtti családi levélváltással ellentétben Babits a Budapesten, valószínűleg Kelemen Imrééknél tartózkodó id. Babitsnéval és Babits Angyallal, valamint [Kelemen Imréné Weininger] Gizivel, [Kelemen Gizellával] Lincikével és [Kelemen] Imrével tölti a karácsonyi ünnepeket. (Angyal, édesanyjuk nélkül, föltehetőleg hamarabb utazik vissza Szekszárdra.)

Lásd id. Babitsné, Babits Angyal, Kelemen Imre és családja Babitscsal közösen írt 1916. január 1-jei lapját Kelemen Ilonának: WMMM Kéziratgyűjtemény 78.1.78.; Fodor/Topolay 2008. 239.; Babits István 1916. január 3-i levelét: OSZK Fond III/41/79.; id. Babitsné 1916. január 11. előtt, 10-én (?) kelt levelét: OSZK Fond III/179/209.

1915. december 24.

A *Kolozsvári Szemlé*ben megjelenik az *Isac Emil a háborús magyar és román irodalomról* című interjú, amelyben Isac kifejti a *Budapesti Hírlap* vitája kapcsán, hogy Dunántúli támadása Ady és az egész nyugatos csoport ellen brutális és kíméletlen, ám ez úgysem fogja akadályozni az ő fejlődésüket.

Lásd Kolozsvári Szemle 1915. dec. 24. 4–5.; Láng József 1982. 495.

Kovács László Bécsből küldi A. Böcklin *Toteninsel* című képét ábrázoló lapon sorait Babitsnak: január első napjaiban indulnak a frontra, érdeklődik, Pista öccsét mikor viszik. „Olvastam a Bud-hírlap polémiáját, de hát rájuk se fillents a nyavalyásokra. Ha elevenen visszakerülünk majd nekünk is lesz egy pár szavunk ezekkel az alakokkal.” Hívja Babitsot, hogy Komjáthy Aladárral menjenek néhány napra Bécsbe. A lapot Szekfű Gyula is aláírja. „Mi most együtt vacsorázunk és magyar vörösborral poharazunk” – teszi hozzá Kovács Laci.

[Az Eötvös-Collegium tagjaként történelem–latin szakot végzett Szekfű 1907-től az Országos Levéltár kiküldöttjeként 17 esztendeig kutatja a Hofkammerarchiv magyar anyagát.]

Lásd OSZK Fond III/791/17.; Fodor/Topolay 2008. 106., 342–343. (1667. levél), 244.; Szekfű Gyulára: http://www.mult-kor.hu/20111207_szekfu_es_homan_egy_kotetben
http://bfl.archivportal.hu/id-888-waktor_andrea_quot_kegyelmes.html

Vö. Fodor/Topolay 2008. 238. (úgy véli, „Kovács László 1915-ben került ki az olasz frontra”)

1915. december 25.

A *Kolozsvári Hírlap* helyi írókat és irodalmárokat kér fel, mondják el véleményüket a *Budapesti Hírlap*ban indult vitáról. A karácsonyi számban jelennek meg a különböző – Dunántúlieknak és Adyéknak egyaránt igazat adó – válaszok. Kovács Dezső nyilatkozatában úgy véli, Babitsnak semmiképp nem lett volna szabad azt írnia, „hogy a szeretője kisujját nem adná száz hazáért, száz királyért” (*Játszottam a kezével*), mondván: „Az ilyen dolgok ellen ezer esztendő tiltakozik.”

Lásd Kolozsvári Hírlap 1915. dec. 25. 3–4.; Láng József 1982. 499–504.; Szilágyság (Zilah) 1915. dec. 31. 2–3.; Téglás 1996. 211., 499–500. (57. tétel)

Megjelenik utánközlésben Babits *Miatyánk 1914* című verse.

Lásd Bács megyei Napló (Szabadka) 1915. dec. 25. 362. sz. 4.

Elégtételt kaptunk címmel számol be a *Külügy – Hadügy* a Petőfi Társaság új tagjainak, többek között Gyóni Géának megválasztásáról és Babits „kibuktatásáról”, amit Babits *Játszottam a kezével* című versét elmarasztaló vezércikkük „felemelt szavának” is tulajdonítanak.

Lásd *Külügy – Hadügy* 1915. dec. 25. 11.; Téglás, Irodalomtörténeti Közlemények 1997. 5–6. sz. 589. és 11. lábjegyzet; Téglás 1994. 219.; Téglás 1996. 205–206. (56. tétel); Téglás 1997a 13., 175.

A *Tolnamegyei Közlöny* rövid hírben tudatja, hogy a „*kiváló költő*”, főgimnáziumi tanár Babits „ezúttal kisebbségben maradt” a Petőfi Társaság tagválasztó közgyűlésén.

Lásd *Tolnamegyei Közlöny* 1915. dec. 26. 52. sz. 4.; Téglás, Irodalomtörténeti Közlemények 1997. 5–6. sz. 589. és 13. lábjegyzet; Téglás 1997a 14., 175.

Pécsről küld karácsonyi és újévi jókívánságot Babitsnak a tanító, tankönyvíró Polácsi János, „ki itt is Írisz koszorújából tépett virággal díszíti lelkét”, s akivel a háborúban eltöltött 17 hónap sem feledtette legkedvesebb költőjét.

Lásd OSZK Fond III/2465.; Fodor/Topolay 2008. 107., 343. (1668. levél)

1915. december 26.

Az ekkor vidéki, kaposvári tanár, a nagybányai művésztelep tagjaival barátságot ápoló Bertalan Mária ír ismeretlenül karácsonyi üdvözlöt Nagybányáról Babitsnak. Köszöni a zavartalan órák örömeit, most amikor az élet kegyetlen, keserves és durvaságokkal teli.

Lásd OSZK Fond III/279/1.; Fodor/Topolay 2008. 108., 344. (1670. levél)

Komjáthy Aladár féltestvére, Szudy Elemér levelezőlapján írja, hogy „sokszor és mindig benső szeretettel gondol” Babitsra.

Lásd OSZK Fond III/1261/1.; Fodor/Topolay 2008. 107–108., 344. (1669. levél), 250.

1915. december 27.

Babits István Röchlitzből meglehetősen indulatos sorokban számol be nővérének, Angyalnak bátyjuk levélírási kedvetlenségéről: aznap kapott tőle „...egy expressz-rekomm[endált] [*latin* 'ajánlva feladott'] levelezőlapot, amin tulajdonképpen éppen

úgy semmi sem volt, mint azon a képes-levelezőlapon, amit ezelőtt egy hónapja a zsebében felejtett, és ezt a hibát avval vélte helyrehozni, hogy azonnal elküldte expressz-ajánlvá”. Majd nem kis nagyképűséggel folytatja bátyja kárhoztatását: „Ugy látszik, Misi még most sem változott meg, és a magán, valamint a nemzetgazdasági érdekeket egyformán nem bírja még szem előtt tartani. Pedig a világháború a maga óriási igényeivel, drágaságaival ugyancsak meghúzhatja az ő erszényét is. Olvastam a szintén ma érkezett 21-én feladott leveledből, hogy Misi kidobta bejárónőjét és a cselédhiányon nem bír másképp segíteni, csak lakásváltoztatással; ami halatlán meggondolatlanúság (keményebb kifejezéssel: dőreség) lenne, mert hiszen az új lakáshoz szakácsnőt nem kevésbé nehéz keresni. Igen okos dolognak tartom, hogy Anyika fölmegey hozzá, legalább kissé megfontoltabb gondoskodásra [!], és rendre szorítja.” A Petőfi Társaságból való méltatlan kibuktatásért is Babits viselkedését véli felelősnek: „Sajnálom, hogy a Petőfi-társaságban javára csak 2 szavazat esett, így van az, ha valaki nem keresi embertársai barátságát; vagy tán másért volt?”

Lásd Buda 2005. 168., 171. (60. levél 1., 3., 4., 5. lábjegyzet); a Reviczky utcai lakásra: **1916. március 1. előtt és március 1. szerda**

Forgács Rózsi a Modern Színpadon előadja Babits Mihály „egy film-költeményét” – föltehetőleg a *Mozgófénykép* című verset.

Lásd Népszava 1915. dec. 29. 425. sz. 9.

1915. december 28.

A *Kolozsvári Tükör* névtelenül kommentálja a *Kolozsvári Hírlap*ban december 25-én a *Budapesti Hírlap*-vitával kapcsolatban megjelent nyilatkozatokat. Dunántúli hangnemét egyébként is „korcsmai”-nak tartja, s nincs jobb véleménynel a kolozsvári nyilatkozókról sem. De úgy véli, hogy ezek sem Adynak, sem Babitsnak nem árthatnak.

Lásd Kolozsvári Tükör 1915. dec. 28. 11–12.; Láng József 1982. 504–505.

A polémiában részt nem vett *Pesti Napló* azzal, hogy karácsonyi számában (december 25-én) megjelentette Ady *Jeremiás siralmai – mindig* című cikkét, a Rákosi–Nyugat irodalmi háborút befejezettnek tekinti.

Lásd Pesti Napló 1915. dec. 28. 7.; Éder 1966. 242.; Téglás 1994. 217–218., 220–222.

1915. december 30.

A *Budapesti Hírlap*ban Dunántúli reflektál egy kolozsvári lapban (a *Kolozsvári Tükör*ben vagy a *Kolozsvári Hírlap*ban) megjelent cikkekre, amely a *Budapesti Hírlap*-polémiában Babits mellett foglalt állást. Rákosi szerint „Ady Endre iskolájában” az érzékiség uralja az értelmet.

Lásd Budapesti Hírlap 1915. dec. 30. 362. sz. 1–3.

1915. december 31.

A zilahi *Szilágyság* című lap teljes terjedelmében átveszi a *Kolozsvári Hírlap* december 25-i számának nyilatkozatait a *Budapesti Hírlap*-vitáról a bevezetővel együtt.

Lásd Szilágyság (Zilah) 1915. dec. 31. 2–3.; Láng József 1982. 510.

1915 vége–1916 eleje

Az [*Egy versmondó est bevezetői*]-nek ceruzairású tisztázata. Babits tematikailag eltérő bevezetői egy két részből álló versmondó esthez készülnek, a második rész a 10. főlíon kezdődik. Az 1. főlíon az előadás első hat sora, a 14. főlíon négy sor ceruzával áthúzva. Az 1. és 2. főlíon az előadás ceruzairású fogalmazványai kék ceruzával keresztben áthúzva, a 8. és 9. főlíó több részből, ragasztással van összeillesztve. Aláírás nélkül.

Lásd MTAK Ms 10 506/12.

Lásd még *Budapest, 1918. május 25. szombat*

1915

Babits az [*Egy könyv az életem...*] kezdetű, ceruzairású aforizmájának/verscsírájának keletkezése. Az egyfóliós kéziratlap rektójára és verzójára további feljegyzéseket, aforizmákat, a verzóra pedig a [*S mint asszony után...*] kezdetű töredéket jegyzi föl.

Lásd OSZK Fond III/1683/9.

Az [*És csüggött rajta mint a fán...*], [*Néha az ember önön (!) lelkét...*] kezdetű Babits-verstöredékek, valamint a [*Mindent olyan pompásan értek...*] kezdetű gondolattöredék keletkezése.

Lásd OSZK Fond III/1683/5.

Babits [*Ki kell küldenem a galambokat...*] kezdetű töredékének keletkezése.

Lásd kéziratát OSZK Fond III/1683/2.

A [*Majd ha vége lesz a háborúnak...*] kezdetű töredéket egyfóliós papír rektójára, áthúzott jegyzet alá írja Babits. A főlíó verzóján vegyes feljegyzések állnak.

Lásd OSZK Fond III/1683/15.

Babits egyfóliós papír rektójára ceruzával írja a [*Most fölszakadnak a zsilipek...*], verzójára az [*Állítani a hitevesztett...*] kezdetű töredéket, valamint egy megjegyzést: „A feje olyan volt mint egy footballabda [!].”

Lásd OSZK Fond III/1683/4.

Zsolt Béla hosszú levelet ír Babitsnak „egy front mögötti vasárnap délután bizonytalanságából”, főleg a *Magamról* ciklus három katonaszonettjét is. „[É]n sohasem fogom elfelejteni azt a kőbányai [! tisztviselőtelepi] estefélét, amikor az ön könyvesszobájában ültem és úgy éreztem magamat, mintha egy sötétes márványból faragott Dante-fej szólalt volna meg.” [Zsolt Béla is, sokakkal együtt a frontról küldött (olykor patetikus) leveleiben megvallja, milyen nagy hatást gyakorolt-gyakorol Babits személyisége, költészete az életükre, verseikre.]

Lásd OSZK Fond III/1408/17.; Fodor/Topolay 2008. 109–110., 344–345. (1671. levél), 238.

Vö. Kelevéz (Tasi) 1983. 139. (1916-ra datálja)

A [*Te ki e harcok napjaiban...*] kezdetű ceruzairású töredéket Babits a *Kártyavár* 1915-ös változatához készülő 67 fólióból álló jegyzet 63. fóliójának rektójára jegyzi föl.

Lásd OSZK Fond III/1683.

A [*Vers csöppnyi boomerang*] című ceruzairású Babits-töredék keletkezése.

Lásd OSZK Fond III/1683/3.

Tisztviselőtelep, 1915

Szabó Dezső *Életeim* című önéletírásában kijelenti: „Babits Mihály [...] azok közé tartozott, akik minden meghatározottságuknál fogva nem bennem kereshettek barátot”, majd szokásos kíméletlen iróniájával idézi föl egy Babitsnál tett látogatását, s annak kapcsán „a könyvekből született” költőt: „Egy délután hazavitt tisztviselőtelepi lakására, és ott, könyvtárában és a szerinte való dolgok közt minden alapfolyamatában megláthattam ezt a megbúvós lelket. [...] Ő nálunk a legjelentősebb azok közt, akiket irodalmi nihilistáknak lehetne elnevezni. [...] Vannak írók [...], akikről nagyon kevés túlzással elmondhatjuk, hogy az élethez semmi közük nincs. [...] a külvilág folytonos emberi lélekké áradásai nem mondanak semmit nekik. Van kitűnő érzékük a nyelv ritmusához, a sajtóságos rímek összecsengéséhez, a majdnem cirkuszi művészetet jelentő formák kibravúrozásához, a meglepő szók és mondatformák megtalálásához. Nem bennük történő világ és nem a világban történő énjük termi irodalmukat. Hiszen ők nem is a világban történnek. Könyvekben, olvasott versekben, rím��ótárakban, irodalmi elméletekben van költészetük minden forrása. Természet, nő, sors: strófákból, ritmusokból, rímekből átélta a valóság számukra. Életük érdeklődése, felvevő- és megélőképesége: az irodalmi megcsinálás mikéntjében éli meg magát. [...] Ennek az írói sorozatnak nálunk legkiemelkedőbb alakja Babits. A megcsinálás művészete sokszor valósággal káprázatos nála. Néha szinte túlsikerül, így például a rímet majd megölte túl gazdag, néha túlzakatóló rímeivel. [...] / Nagyon kedves és mulatságos volt látogatásom Babitsnál. Először is gépkávét főzött, ami tényleg kitűnő volt, s elég kaján voltam ahhoz, hogy egyik legsikerültebb alkotásának tartsam. Szép és nagy belső értékű könyv-

tárának áttekintésénél kitört belőle egyetlen igazi, húsban és vérben megélt szenvedélye: a Géníusz halálos gyűlölete. A vénkisasszony nem beszél olyan részletes hisztérikus dühvel a férfiről, ki helyette a hűgát vette el, amint ő beszélt Byronról, Hugóról, Petőfiről, Adyról. Én valósággal gyönyörködtem ebben a kitörésben. Mindig féltem, hogy Babits annyira papirossá lesz, hogy valamelyik buzgó könyvkötő beköti valami kemény bőrkötésbe, mely összenyomja szegényt. Most mégis az élet vize, ha nem is a legtisztább, szökött fel belőle.”

Lásd Szabó Dezső 1982. 434–436.

Az *[Állítani a hitevesztett...]* kezdetű, aláírás nélküli ceruzairású Babits-töredék keletkezése.

Lásd OSZK Fond III/1683/4.

Egyfóliós papír verzójára írja Babits az *[Arra jött egy frajla...]* című ceruzairású rögtönzését [*frajla: a német Fräuleinből* ’szobalány, komorna, kisasszony, rossz hírű nősemély’], a rektóra pedig a *[Fa vagyok országút mellett...]*, és az *[Itália]* című töredéket (amelynek nincs köze az azonos című 1908-as szonettéhez!), valamint feljegyzéseit, köztük: „Sui Supersters”.

Lásd OSZK Fond III/1683/6.

[Az Eiffel torony is felszedte kurta lábát...] kezdetű, aláírás nélküli, ceruzairású Babits-töredék keletkezése.

Lásd OSZK Fond III/1683/1. (csonka papír)

1915 (?)

Komjáthy László névjegykártyáján közli Babitscsal: „Mélyen tisztelt Tanár úr! Aladár nincs most itthon. [...] Nagyon köszönöm szíves érdeklődését és egyben azt írhatom, hogy nem vettek be [föltehetőleg a sorozáson bizonyul alkalmatlannak].” Úgy véli, nincs értelme Babitsnak várnia Aladárra, mert „most valahol Pesten van és bizonytalan, hogy mikor jön haza”, de ígéri, hogy átadja neki Babits vizitkártyáját.

Lásd OSZK Fond III/1650/40.; Sipos 2011. (2386. levél – 1918. késő őszére vagy decemberre datálja, s úgy gondolja, hogy valamely ekkor szerveződő önvédelmi egyesület nyilvánítja alkalmatlannak)

Horvát Henrik ír magázó hangvételi sorokat Babitsnak: kéri, ha teheti, másnap, pénteken menjen a Magyar Világ kávéházba, ő $\frac{3}{4}$ 2-re ott lesz. „Szeretnék Önnel beszélni. Bevettek!” – közli, valószínűleg arra utalva, hogy a sorozáson alkalmasnak ítélik.

Lásd OSZK Fond III/599/31.

Az *Iskolai Ünnepeink* című lapban megjelenik Babits *Miatyánk 1914* című verse.

Lásd *Iskolai Ünnepeink* 1915 [?] 36. sz. 369–370.

Az *Éljen. Háborús versek 1914–1915* című gyűjteményben megjelenik Babits a *Fiatalkatonák* című verse. A 87 lapos kis kötet első része 90 verset ad közre. Az első függelék az 1915-ig megjelent magyar háborús verseskönyvek, zeneművek, előadások, cikkek és tárcák címlistája, a második a magyar vonatkozású német háborús versek gyűjteménye, német nyelven.

Lásd *Éljen. Háborús versek 1914–1915*. (Gyűjtötte dr. Stockinger Gyula a magyar nyelv bécsi egyetemi lektora. Kirsch Heinrich, Wien, 1915. A színes borító Koller Albert sebesült katona műve.) 43.

Az 1911-es keletkezésű *Temetői tavasz* című Babits-vers ceruzairású fogalmazványvariánsának (k₂) keletkezése. A kézirat rektóján a [*Száz a sereg...*] kezdetű töredék és egy aforizma: „Vízbe fült ember órája jegyzi a percet”.

Lásd k₂ = OSZK Fond III/1683/14.; (k₁ = OSZK Fond III/1695/2.); **1911**

Babits [*Elaludt a világ*] című ceruzairású töredékének keletkezése.

Lásd OSZK Fond III/1969/88.

„Kedves Vilim, bocsáss meg hogy már ilyen késő éjjel is zavarlak...” kezdetű sorokat küld Babits a Baross kávéházból Szilasi Vilmosnak. Kéri, írja meg – előbb, hogy még aznap este, majd utóiratként –, hogy másnap reggel, mielőtt a hivatalba megy, bejöhete a Barossba 10 percre. „Okvetlen szükségem van tanácsodra és bátorításodra.” (A levél hátoldalán Szilasi tintaírású datálása.)

Lásd OSZK Fond III/108/13.; *Babits–Szilasi levelezés* 1979. 46. (38. levél)

1915 körül

Tudva, hogy színházban vannak, Babits késő este levéllel „zörget” Móriczéknál, hogy kifejezésre juttassa, mennyire óhajtja a másnapi találkozást és kirándulást. „A nagyságos asszonyt [Holics Jankát] kérjük nagyon szépen, hogy ha lehet jöjjön ki.”

Lásd PIM Kézirattára M. 100/52/22.; Belia/Móricz Virág, Csillag 1956. 4. sz. 671. (19. levél); Rádics, Dunatáj 1983. december, 4. sz. 37., 39.; Fodor/Topolay 2008. 31., 282. (1574. levél)

„Kedves Vili, hallom tegnapelőtt Dieneséknél voltál, azt hiszem engem is kerestél” – írja Babits levélüzenetében Szilasi Vilmosnak, akit már nagyon régen nem látott. „Gyere be, ha teheted a Bodóba, itt várlak.” Ha most nem alkalmas, „szerdán” ugyanebben az időben fogja várni a kávéházban. (A boríték rektóján Szilasi tintaírású datálása.)

Lásd OSZK Fond III/108/11.; *Babits–Szilasi levelezés* 1979. 46. (37. levél)

Babits „Kedves Barátom, szeretnék beszélni veled: üzend meg, eljöhetsz-e most ide a Bodóba, vagy este mikor és hol találkozhatunk” kezdetű sorokat küld Szilasi Vilmosnak. Arra az esetre, ha a levél nem találná otthon, közli, hogy délután 4 órakor önképzőköri ülése van, fél 7-től pedig a Centrálban lesz. De sürgetné Szilasi-t, hogy még a hivatalba menet szóljon be a Bodóba. (A boríték rektóján Szilasi tintaírású datálása.)

Lásd OSZK Fond III/108/10.; *Babits–Szilasi levelezés* 1979. 43. (33. levél)

„Minthogy sem szerdán (a megbeszélt időben) nem találkoztunk, – vártalak pedig –, sem Dieneséknél nem voltál ma egy hete, ehhez a módhoz [ti. a levélüzemethez] fordulok megint, hogy biztosan lássalak” – írja Babits Szilasi Vilmosnak, s kéri, szóljon be a Bodóba. Ha a levele nem találná otthon, két nap múlva, szerdán ugyanitt, ugyanekkor fogja várni. (A boríték rektóján és verzóján Szilasi tintaírású datálása.)

Lásd OSZK Fond III/108/9.; *Babits–Szilasi levelezés* 1979. 45. (36. levél)

1915–1918

Szilasi Vilmos emlékezete szerint a világháború alatt majdnem mindennap együtt vannak Babitscsal, gyakran többször is találkoznak. „Néha késő éjjel hozott a házmester egy kusza írású cédulát, melyen megható óvatossággal a rögtöni találkozás kényszerét alig hogy érintette. Vigyázni kellett rá. Volt, hogy délután a körúton fékezhetetlen indulat fogta el, és kiáltva figyelmeztette az embereket a rémségekre, amelyek köröttük lejátsszódnak.”

Lásd Éder 1966. 247–248.; *Babits–Szilasi levelezés* 1979. 22.; Sipos 2003. 71.; utal rá Sipos (Czeizel) 2004. 45.; Sipos (Németh–Rihmer–Harmati) 2004. 258.

1915–1918 (?)

[A milliók közül egy!...] kezdetű Babits-töredék keletkezése.

Lásd OSZK Fond III/1969/109.

Babits *[Gyengeszárnyú énekem...]* és az *[Ó mi dicsőség lehet abba...]* kezdetű töredékének keletkezése.

Lásd kéziratukat *[Gyengeszárnyú énekem...]*: OSZK Fond III/1969/51.; *[Ó mi dicsőség lehet abba...]*: OSZK Fond III/1969/58. (ceruzairású fogalmazványtöredékek)

Babits *[S aki harcra száll jogáért...]* kezdetű versének keletkezése.

Lásd kéziratát OSZK Fond III/1969/139. (ceruzairású fogalmazvány)

1916 előtt

„Főleg a *Rómeo és Júlia* fordításának gondolata foglalkoztatott évek óta: a Shakespeare szép, folyékony verseit lehetőleg rekonstruálni...” – írja Babits Shakespeare-fordítási terveiről.

Lásd Nyugat 1916. I. jún. 16. 12. sz. 728.

Nem sokkal hellenizáló versei után, még 1916 előtt írja Babits görög tárgyú parafrázisát, az *Odysseus és a sziréneket*, az örök elvagyódás lelki megrázkódtatásának, a halálba hívó, ellenállhatatlan csábításnak történetét, melyben talán a lélek lappangó, nietzschei gyökerű, önpusztító ösztönére is ismerhetni. Király György az *Arturo Graf-mesék* kapcsán összevetve az *Odüsszeia* XII. énekében szereplő történet három parafrázisát, úgy véli: „A szirének énekének titkát csak a költő, a lírikus [azaz Babits Mihály] tudta megérteni: neki a kozmosz harmóniája, az örök ritmus visszhangja zeng föl benne.” (Babits a novella 7 főlíós tintaírású fogalmazványára – melynek 3., 5–7. főlíóját szétvágott részekből ragasztották össze – ceruzával ír betoldásokat, s névalírásával látja el.)

Lásd kéziratát MTAK Ms 10 506/9.; Király György, Nyugat 1921. I. 12. sz. jún. 16. 959.; Rába 2008. 142–143.; Buda: *De nem kiáltott többé avagy egy Babits-novella világa*, [http://mta.hu/cikkek/uj-eredmenyek-a-babits-kutatas-muhelyeibol-117531_\(1916 decembere előtt fejezi be a novellát\)](http://mta.hu/cikkek/uj-eredmenyek-a-babits-kutatas-muhelyeibol-117531_(1916%20decembere%20előtt%20fejezi%20be%20a%20novellát);); Némediné Kiss Adrien/Szántó Gábor András 2010. 208–226., 977–980. (26. tétel)

1916 eleje

[*A lenyugvó nap sorban...*] kezdetű Babits-verstörödéek keletkezése. A ceruzairású, aláírás nélküli töredék mellett az egyfőlíós papír rektóján és verzóján elmosódott verstörödékek (*Arckép, [Kipihened vasárnap...]* a főlíó verzóján keresztben, [*Béke!...*], [*Szennyes virágok...*] a rektón keresztben, és feljegyzések). A rektóra írja Babits az [*Alkalmi vers*] című költemény ceruzairású fogalmazványrészletét, valamint a [*Valakit szeretek...*] kezdetű ceruzairású töredéket. A rektóra – talán levélírás szándékával – Babits tintával címezést is ír a *Nyugat* szerkesztőségének.

Lásd OSZK Fond III/1969/80.

1916 eleje (?)

Az [*Annyit szenvedtünk, hogy hinni se tudunk...*] kezdetű vers ceruzairású fogalmazványát aláírás nélkül írja Babits egyföliós papír rektójára és verzőjára. (A kézirat Szabó Lőrinc hagyatékában marad fenn.)

Lásd MTAK Ms 4699/17.

Budapest, 1916. január 1.

Megjelenik Babits *Kártyavár* című regényének 9. folytatása.

Lásd Nyugat 1916. I. jan. 1. 1. sz. 44–53.

Babits a Budapesten, valószínűleg Kelemen Imrééknél tartózkodó id. Babitsnéval és Babits Angyallal, valamint [Kelemen Imréné Weininger] Gizivel, [Kelemen Gizellával] Lincikével és [Kelemen] Imrével közös – Murillo *A pásztorok imádatát* ábrázoló – lapon küldi újévi üdvözetét Szekszárdra Kelemen Ilonának.

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény 78.1.78.; Fodor/Topolay 2008. 111., 345–346. (1673. levél)

Lásd még **Budapest, 1915. Karácsony–1916. január 6-ig (?)**

Vö. Fodor/Topolay 2008. 346. (1673. levél – „*Körösztaj* – Ennek a személynek nem sikerült kideríteni a kilétét” – „*Körösztanyit*” nem azonosítja Kelemen Ilonával, aki Kelemen Gizella keresztanyja!)

„Hálásan tisztelő tanítványai”, Tiszay Andor és Tiszay Béla küldenek újévi képeslapot Babitsnak.

Lásd OSZK Fond III/2448/20.; Fodor/Topolay 2008. 110., 345. (1672. levél)

1916. január 1.–június 16.

A *Nyugat* címlapján Babits a főmunkatársak között szerepel Ambrus Zoltán, Elek Artúr, Halász Imre, Kaffka Margit, Laczkó Géza, Móricz Zsigmond, Osvát Ernő és Schöpflin Aladár társaságában. Főszerkesztő és felelős szerkesztő: Ignotus; szerkesztők: Ady Endre, Fenyő Miksa. A szerkesztőség címe Budapest, IX. Lónyay utca 18. Szerkesztőségi órák kedden délután 4-től ½ 6-ig. Egyes szám ára 1 korona 40 fillér.

Lásd Nyugat 1916. I. jan. 1. 1. sz. és jún. 16. 12. sz. között minden szám címlapján

1916. január 2. előtt és január 2.

Az egyetemi tanár Alexander Bernát Tátrafüredről küldött levélkártyáján kéri Babitsot, hogy 4-5 nap múltára, amikor ő Kispesten lesz, ha lehet, fejezze be a tanulmányt, de mindenesetre értesítse őt. [Babits a Szabóky utca 54-be címzett lapra még az újesztendő előtt válaszolhat.]

Lásd OSZK Fond III/12/3.

Alexander Bernát a Magyar Filozófiai Társaság elnökének nyomtatott fejléces levélkártyáján (Ferenc József rakpart 27.) válaszol Babits soraira: szívesen vár akár 14 napig is, ha ez a munkának javára válik, s köszöni a jó hírt mint újévi ajándékot. (Babits a levélkártya hátoldalára ceruzával jegyzi föl: „Szt. István kórház fiók kórháza Telepi u. I. em. 13.”)

[Lehetséges, hogy Alexander Bernát a Bánóczy Józseffel közösen szerkesztett Filozófiai Írók Tára sorozatába vagy az *Athenaeum* című folyóiratába vár tanulmányt Babitstól.]

Lásd OSZK Fond III/12/1.; Fodor/Topolay 2008. 111., 346. (1674. levél)

Lásd még Filozófiai és tudományos irányzatok – MEK mek.oszk.hu/02200/02228/html/04/312.html

1916. január 2.

A *Protestáns Egyházi és Iskolai Lap* név nélkül, *Irodalmi vita* címmel kommentárt közöl a Petőfi Társaság tagválasztó üléséről, melyen – úgy vélik – nem irodalmi, hanem világnézeti szempontok alapján döntöttek Gyóni Géza mellett, s a tehetséges Babitsot kijátszották vele szemben.

Lásd *Protestáns Egyházi és Iskolai Lap* 1916. jan. 2. 1. sz. 6–7.; Láng József 1982. 514.; Téglás, *Irodalomtörténeti Közlemények* 1997. 5–6. sz. 589. és 12. lábjegyzet; Téglás 1997a 15., 175.

1916. január 3. hétfő

Nővérének, Angyalnak Röchlitzből írt levelében Babits István többek között lemondóan jelenti ki: „Misi villamos testmelegítőjéről eddig mit sem hallottam, s egyáltalán kételkedem megbízhatóságában.” S ígéri: „Ha tényleg Bpsten tartózkodnátok és mi véletlenül ott utaznánk keresztül, Misi címére megsürgönyzöm.”

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény; közli Buda 2005. 174., 175. (62. levél 2., 5. lábjegyzet)

Babits István Röchlitzből este bátyjának is ír levelezőlapot, melyen beszámol arról is, hogy az ünnepek alatt (anyjának december 25-én írt levele szerint a Grünes Tal vendégfogadóban) nagyszerűen mulattak és sokat táncoltak az ottani lányokkal. Értesülései szerint Vízkeresztkor, január 6-án indul „a Marsch a Feldbe” (mint a 44. közös gyalogezred katonáját a keleti front tűzvonalába vezénylik). Örül, hogy Komjáthy Aladárt alkalmatlannak minősítették. Anyjának kézcsókját küldi, aki tudomása szerint Angyallal együtt Pestre utazott Babitshoz.

Lásd OSZK Fond III/41/79.; utal rá Buda 2005. 168. (59. levél 3. lábjegyzet); Fodor/Topolay 2008. 112., 347. (1675. levél), 239.; Rába 1981. 488.

1916. január 9.

Nil [Dapsy Gizella] intéz nyílt levelet Babits Mihályhoz Gyóni védelmében, aki ártatlan a Babits ellen a *Budapesti Hírlap*ban indított hajszában, hiszen nem sokkal korábban „Rákosi Jenő olimpuzsi magaslatán azt sem akarta észrevenni, hogy –

létezik [a nála verseivel kopogtató] – Gyóni Géza”. Idézi Gyóni egy szerinte is „gyöngé versét”, amely „oly gyöngé, hogy bízvást felolvasható a Petőfi Társaságban (ahová magát be nem választották). De hiszen Gyóni sem szánta ezt nyomdafesték alá” – mentegeti az Ady-t fölöttébb csodáló költőt. „Köszöntöm a kedvese kisujját. Régi barátja: Nil”.

Lásd Világ 1916. jan. 9. sz. 21.; Téglás 1994. 223–225.; Téglás 1996. 216–218., 500. (59. tétel); az író nő Rozsnyay Kálmánné Dapsy Gizellára: *Szeged, 1908. február 12. előtt; 1911. március 9. és utána*

1916. január 10.

Ismeretlen, talán valóban 22 éves leány Nagyváradról „Nefejejts” aláírással küld hosszú levelet Babitsnak, a „Kedves Költő Úr”-nak. Ha valami szomorúsága van, mindig Babitsra gondol, a három legszebb könyv között tartja számon a *Herceg, hátha megjön a tél is!* kötet – meg nem nevezett – versét (a *Ballada Iris fátýoláról* címűt), s annak is kötetcímmül szolgáló sorát: „az én víg, kacagó életemben a Maga sorai olyan mély nyomot hagytak, hogy nagyon megijedtem tőle. [...] a verset először olvasva valami különös delejes előérzet vett rajtam erőt. Nefejejts! Hátha megjött a tél is? és vége lesz a kacagásnak, táncnak, szép ideáknak, terveknek, ambícióknak? Herceg! Megjött a tél is. [...] Édes herceg írója! Miért jósolta meg Maga nekem ábrándos életem nagy tragikumát költeményeivel?” S hozzáteszi: „Egyszer láttam csak Magát, el is felejtettem már hogy néz ki, de a szemét azt nem fogom sohse elfelejteni.” A gyilkos háború okozta fájdalom, a névtelen (?) katona sírja a temetőben íratja vele a kérést: „írná [Babits] egy lapra hirtelenül hogy a tél utáni tavasz éppen olyan, mint a múlt évi...”

Lásd OSZK Fond III/1827/121.; Fodor/Topolay 2008. 115–116., 348. (1677. levél), 254.

1916. január 11. előtt, január 10. (?)

Id. Babits Mihályné négy nappal hazautazása után ír levelet fiának, mert csak most tudja megköszönni fáradozásait. Érdeklődik munkája, otthoni étkezése és a [csele]leány iránt – hogyan válnak be. Nincs meglegedve magával, keveset tett Babitsnál, pedig miután Angyal hazament, inkább tehetett volna egyet-mást. A kályháról is szeretne hallani. Tudatja, hogy Pista (január) 20-ig még Röchlitzben marad.

Lásd OSZK Fond III/179/209.; Fodor/Topolay 2008. 113., 347–348. (1676. levél – 1916. eleje), 239., 253.

Lásd még *Budapest, 1915. Karácsony–1916. január 6-ig (?)*

Budapest, 1916. január 11.

A *Nyugat* táviratban kéri Babitstól „sürgösen” a kéziratot [föltehetőleg a február 1-jei számban megjelenő Oscar Wilde-fordítást: *Ave imperatrix*].

Lásd OSZK Fond III/1578/10.; Fodor/Topolay 2008. 116., 349. (1678. levél)

1916. január 11.

Id. Babitsné küld újabb levelet Babitsnak, melyben tudatja, Halász Gizi és Kapu Jenő – akit most „véggépp kidobtak katonáéktól” – lepték meg őket. Főlemlegeti, hogy Babits sokat költött rájuk pesti ottlétükkor, s várja haza, hogy „visszaszolgálhassák” neki. (A levél eleje hiányzik.)

Lásd OSZK Fond III/179/80.; utal rá Buda 2005. 171. (60. levél 4. lábjegyzet); Fodor/Topolay 2008. 117., 349. (1679. levél)

Magyar költők művei Bécsben címmel hírcikk számol be Brájjer Lajos műfordítói előadásáról, ahol többek között Babits németre fordított verseit is fölolvassák.

Lásd Az Újság 1916. jan. 11. 11. sz. 11.; Brájjer Lajos műfordításaira: **1913. december 24. előtt és december 24.**

1916. január 14.

Babits István Lvovba [német nevén Lembergbe, ma Lvivbe] érkezése napján küld képeslapot bátyjának: még ezen az estén véget ér a vasúti utazás Brodynál. Onnan 40 kilométeres menet indul kelet felé az ezred állomáshelyére. Sajnálja, hogy a városba nem mehetett be, pedig hallja, milyen gyönyörű.

Lásd OSZK Fond III/41/91.; utal rá Buda 2005. 178. (63. levél 2. lábjegyzet), 198. (76. levél 5. lábjegyzet); Fodor/Topolay 2008. 117–118., 350. (1680. levél)

Budapest, 1916. január 15.

Szilasi Móriczné tréfás „rendelet”-levelében „édes kötelességévé” teszi Babitsnak, hogy január 18-án, Vilmos fia születésnapjára vacsoráján megjelenjen.

Lásd OSZK Fond III/1233/2.; *Babits–Szilasi levelezés* 1979. 39. (24. levél); Fodor/Topolay 2008. 118., 350–351. (1681. levél)

1916. január 16.

Soltész Juczi kézzel írott névjegykártyáján Tiszafüredről gratulál Babitsnak, hogy nem került be a Petőfi Társaságba, „a vén hájfejűek közé”. (Babits a kártyára ceruzával rájegyzi: „Hevesmege”.)

Lásd OSZK Fond III/1827/154.; Fodor/Topolay 2008. 118., 351. (1682. levél), 254.

Budapest, 1916. január 16.

Megjelenik Babits *Kártyavárának* utolsó, 10. folytatása.

Lásd Nyugat 1916. I. jan. 16. 2. sz. 104–112.

Budapest, 1916. január 16. után–február 1. előtt

A *Néhány szó a Kártyavárról* gépiratos tisztázata (= g₁) autográf ceruzairású címmel, javításokkal és betoldásokkal. A 3. fölió verzóján autográf ceruzairással a

cím, aláírás „Babits Mihály”. Az 1. fólió jobb felső sarkában idegen kéz írásával nyomdai utasítások. A gépiratos tisztázat indigós másolattal (= g₂) készül, amelyen szintén szerepelnek ceruzairású javítások és betoldások. A 3. fólió verzóján autográf ceruzairással kétszer: „*A Kártyavárról*”. Aláírás: „Babits Mihály”.

Lásd OSZK Fond III/1792.

Lásd még *1915 őszétől, szeptember 1.–1916. január 16-ig*

1916. január 18.

Kovács László Bécsből küldi sorait első világháborús katonákat ábrázoló lapon Babitsnak: Az „abmars [*német* Abmarsch – (frontra) ’indulás’] előtti búcsúvacso-rán” fájjalja, hogy Komjáthy Aladárral nem mentek fel Bécsbe egy-két napra. Hallja, hogy Pista is a harctéren van, s tréfásan megjegyzi, mióta milliomos tanítványa van, Aladár sem emlékszik rá.

Lásd OSZK Fond III/1650/36.; Fodor/Topolay 2008. 119., 351–352. (1683. levél), 250.

Vö. Fodor/Topolay 2008. 238. (úgy véli, „Kovács László 1915-ben került ki az olasz frontra)

Budapest, 1916. január 18.

Babits Szilasi Móriczné meghívására részt vesz Szilasi Vilmos születésnap vacsoráján, Szilasiék lakásán.

Lásd Szilasi Móriczné 1916. január 15-i levelét: OSZK Fond III/1233/2.

Budapest, 1916. január 18. és utána–március végéig

A tisztviselőtelepi gimnáziumba megérkezik a VKM 4334. számú rendelete Babits áthelyezéséről a Budapestvidéki Tankerületi Főigazgatósághoz.

A *Játszottam a kezével* megjelenése utáni sajtóhadjáratot követően, többek között Herczeg Ferenc közbenjárására osztják be Babitsot a Budapestvidéki Tankerületi Főigazgatóságra, Badics Ferenc főigazgatóhoz. Az akkori Szentkirályi utcában, a főigazgatói irodában Badics csendes szobát ad neki, és fölmenti a meg-alázásra szánt irodai munka minden kötelessége alól. De Babits ezt az elzártsgot nem bírja, föl-alá toporzékol a ház előtt, s egyetlen délelőtt után búcsú nélkül kilopódzik az irodából. Badicsnál úgy kell kimenteni, aki azonban mindent megért, s végül szabadságra bocsátja, illetve mentességet ad a munkavégzés alól.

Babits 1918-ban az *Élet* riporterének úgy emlékezik: „Fölfüggesztettek tanári állásomból [...] és büróba tettek. Két napig [!] bírtam a hivatali munkát. Nagy után-járásra szabadságoltak.”

Lásd Éder 1966. 242., 247., 249–250.; Pók 1970. 79.; Kardos Pál 1972. 157., 172., 180. (január vége); *Babits–Szilasi levelezés* 1979. 22–23., 214. (25. levél jegyzetében); Bényei József, Hajdú-Bihari Napló 1981. szept. 20. 221. sz. 9.; Téglás 1991. 258.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 335. (1310. levél jegyzetében)

Lásd még *Budapest, 1916. január 29. szombat–január 30.; Budapest, 1916. március végétől júliusig, majd október 31-ig–november 9.*; Babits István 1916. április 11-i levelét (OSZK Fond III/41/30.); Boros Ferenc, Élet 1918. nov. 24. 47. sz. 1106.; Téglás 1997a 176.; Sipos 2003. 209.; Jankovics 2005. 797.; Fodor/Topolay 2008. 244–245.; Badics Ferencre: Csekő Ernő, Múlt és Jövő 2006. 2. sz. 40. és 83. lábjegyzet
http://www.multesjovo.hu/en/aitdownloadablefiles/download/aitfile/aitfile_id/701/

Vö. Rába 1981. 504.; Rába 1983. 121., 316. (a Tankerületi Főigazgatóságra áthelyezést 1916. január 11-ére datálja, s bizonyára Babits nyomán írja: „mindössze két napig tart ki” a Főigazgatóságon); Dolgozók Lapja 1979. jún. 24. 146. sz. 7. (január közepére teszi); Téglás, Irodalomtörténeti Közlemények 1997. 5–6. sz. 590. („a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium – 1916. január 8-án kelt intézkedésével – tanári állásából »más működési körbe« helyezte”, „február 1-jén foglalta el új állását, de a »büroban« – egy későbbi nyilatkozata szerint – csak két napig bírta a munkát, ezután betegállományba vonult”); Téglás 1995. 113. (a Budapestvidéki Tankerületi Főigazgatóságon „állását 1916. február 1-jén foglalja el”); Téglás 1997. 457. (a 8. tétel jegyzetében a X. kerületi tisztviselőtelepi állami főgimnázium rendes tanári állásának végső dátumául 1916. január 8-át jelöli meg, a Budapestvidéki Tankerületi Főigazgatóságra helyezés kezdetéül 1916. február 1-jét adja; „1916. február 18-tól 1916. október 31-ig betegsége miatt szabadságon van!”); Sipos 2003. 71. („pár napig járt be a Főigazgatóságra”); Buda 2005. 191. (71. levél 4. lábjegyzet – Babits áthelyezését január 11-i hatállyal jelzi); Majoros/Tompa/Tóth 2011. 204. („Babitsot 1916 februárjában áthelyezték a Budapestvidéki Tankerületi Főigazgatósághoz”)

Budapest, 1916. január 20.

A Társadalomtudományok Szabad Iskolája nyomtatott fejléces levélpapírján dr. Rónai Zoltán aláírásával küldött levelében fölkéri Babitsot, hogy a Szabad Iskola második félévében – február 15. és március vége között – *Vörösmarty* címmel 1-2 órás előadást tartson. Kéri, jelölje meg a számára alkalmas időpontot, s azt is, ha más témában kívánna előadni. (A levél verzójára Babits ceruzával jegyzi föl: „Buday Kálmán Kórbonctani klinika Krisztina körút 91. [Vérmezővel szemben] d. u. 4.”)

Lásd OSZK Fond III/1902/97.; Fodor/Topolay 2008. 119–120., 352–353. (1684. levél), 258.

Lásd még *Budapest, 1916. február 24.*

1916. január 27. körül (?)

Id. Babits Mihályné ír levelet, panaszolva, hogy már három hete elváltak Babits-tól, s mégsem tudnak róla. Beszámol Pistáról: viszik őket tovább az orosz falucsakából, de nem tudja, vajon az olasz harctérre vagy Besszarábiába. Tábori postája 90., kéri, írjon neki. Érdeklődik, Babits megszabadult-e az Alexander Bernátnak ígért munkától. Inti, ne vállaljon máskor ilyen izgatottságot okozó munkát. Kályha- és szénügyekről vár tudósítást, s arról, mit csinál [Komjáthy] Aladár, mi van [Dienes] Paliékkal és a trónörökösrel [a 1914-ben született Gedeonnal]. (A levél verzójára Babits Angyal írja öccsük címét és az elmaradhatatlan figyelmeztetést: „Írj Pistának!”)

Lásd OSZK Fond III/179/75.; idézi Buda 2005. 188. (69. levél 1. jegyzet); Fodor/Topolay 2008. 120–121., 353–354. (1685. levél)

Lásd még *1916. január 2. előtt és január 2.*

1916. január 28.

A statisztikus rokon Buday László – valamelyik testvére közvetítésével megkapva a *Levelek Iris koszorujából* kötet 2. kiadását – levélben köszöni meg Babits kedves dedikációját. Nemcsak ezt a könyvet olvasta igaz élvezettel, hanem a közben megjelenőket is. Pistát [Babits öccsét] szeretné már a statisztikai hivatalban látni – csak épségben kerüljön vissza.

Lásd OSZK Fond III/333/3.; Fodor/Topolay 2008. 122., 354. (1686. levél)

Budapest, 1916. január 29. szombat–január 30.

A Katolikus Írók és Hírlapírók Országos Pázmány Egyesülete közgyűlést (XVIII. rendes ülést) tart a Szent István Társulat dísztermében Prohászka Ottokár püspök elnökletével. Prohászka megnyitó beszédében kijelenti, hogy most olyan emberekre van szüksége a hazának, „akik a zászlóban a nemzetnek és az emberiségnek valamiféle eszményi szimbólumát látják, és többre becsülik azt a kis babájuk kis-ujjából serkenő vércseppnél”, ezzel Rákosi fölfogásához hasonlóan, név nélkül utal Babits *Játszottam a kezével* című versére. A hazának Prohászka szerint Gyóni Gézára és nagy eszményekre van szüksége. Majd – ugyancsak névtelenül – Adyt, mint aki már csak unatkozni és ásítózni tud magyar földön, Párizs-bámulatáért igaztalanul gúnyolja. Ám a főpásztor úgy véli: „Egy-két dekadens ember nem jelentheti a magyar kultúra válságát, hanem legföllebb a saját géniuszának, a saját irányzatának a csődjét.”

Lásd Budapesti Hírlap 1916. jan. 30. 30. sz. 9.; Alkotmány 1916. jan. 30. 30. sz. 1–2.; Ignotus reflektálására: **Budapest, 1916. február 16.**; Éder 1966. 245–246.; Láng József 1982. 536–537.; Kelevéz (Reisinger) 1983. 65. és 50. lábjegyzet; Téglás 1994. 226–229.; Téglás 1996. 218–220., 501. (60. tétel)

Szombat délután Babits elbúcsúzik tisztviselőtelepi gimnáziumi tanítványaitól. Hasztalan igyekeznek enyhíteni a megbántott költő fájdalmát, igazgatója, Gaál Mózes búcsúztató szavai, nem tudják feledtetni vele a súlyos sérelmet. A *Világ* másnapi tudósítása szerint Babits bejelenti, hogy nem folytatja tovább tanári működését, „tanítványai, akik mindig bámulták őt tudásáért és szerették forró jóságáért, könnyezve hallgatták tanáruk megható búcsúzó szavait, ki a mai magyaróráját már nem is tartotta meg”.

Lásd Világ 1916. jan. 30. 30. sz. 19.; Éder 1966. 244–245.; Kardos Pál 1972. 172.; Téglás 1991. 51., 199.; Téglás 1994. 230.; Téglás 1996. 221. (61. tétel); Téglás, Irodalomtörténeti Közlemények 1997. 5–6. sz. 589.; Fodor/Topolay 2008. 248.

Lásd még **Budapest, 1916. január 18. és utána–március végéig; 1916. február 5.; Budapest, 1916. március végétől júliusig, majd október 31-ig–november 9.; Budapest, 1916. március 7.;** Gál Mózesre: Török Sophie, Nyugat 1936. II. aug. 8. sz. 142–144.

Budapest, 1916. január 30.

A Március Kör irodalmi estet rendez, melyre Babitsnak is küldenek meghívót.

Lásd a meghívót OSZK Fond III/1867/2.

Budapest, 1916. január 30. után–június 16. előtt

A Szekszárdon 1914 augusztusa és szeptembere között kezdett Shakespeare-dráma, *A vihar* fordításával Babits – amint azt a *Shakespeare-ünnephez* című írásában közli – szinte teljesen elkészül.

Az I. felvonás 2. színéből 18 sornyi töredék Ariel énekéből (= k₁) tintaírás ceruzáírású javításokkal; [*A hárspiát jól adtad Ariel...*] kezdetű, szintén 18 soros töredéket a III. felvonás 3. színéből (= k₂) Babits a Március-Kör január 30-i irodalmi estje meghívójának hátoldalára ceruzával írja. (A verzón még Török Sophie tintaírású megjegyzése.) A 66 fóliós hiányos kézirat (k+g = tinta- és gépírás ceruzáírású javításokkal) Komjáthy Aladár hagyatékában marad fenn.

Lásd k₁ = OSZK Fond III/1867/1., k₂ = OSZK Fond III/1867/2., k+g = MTAK Ms 10 506/8.; *Budapest, 1914. március 14.*; *Szekszárd, 1914. augusztus–szeptember 22.*; *1916. június 16.*

1916. január 31. előtt

Dienes Valéria Babitsnak írt levelét lásd *1933. április 16. előtt*

Lásd OSZK Fond III/378/18.

Vö. Dienesék 1982. 56., 196. (30. levél – Téglás az 1914 körül íródott levelek közé sorolja, noha a jegyzetben jelzi, hogy Kerényi György 1902-ben született, így akkor, kisgyermekként nem küldhet beszámolót Dévai Dostler Gábor *Relativitás és egy zenei határjelenség* című művéről, mely a *Nyugat* 1933. április 16-i 8. számában, a 499–500. oldalon jelenik meg); Fodor/Topolay 2008. 123., 355. (1687. levél – részben Téglás nyomán 1916. január 31. előtt-re datálja, hasonlóképp nem gondolva arra, hogy Kerényi ekkor még mindig csak 14 esztendő)

1916. január 31.

Babits Mihály címmel szűkebb hazájának lapja hírcikkben adja tudtul, miszerint Babits nem folytatja tanári tevékenységét, s a budapesti Tankerületi Főigazgatósághoz neveztek ki.

Lásd Tolnavármegye és a Közérdek 1916. jan. 31. 9. sz. 2.

1916. január 31. és február 2.

Babits István a Tábori Postahivatal útján nővérének, Angyalnak küldött levelezőlapján érdeklődik: „Hát Misi a minisztériumba került? Ugy hallottam egy pesti fiutól. Írjatok róla!!!” A kérdést anyjának február 2-án küldött levelezőlapján megismétli.

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény; közli Buda 2005. 190., 191., 192. (71. levél 4. lábjegyzet – Babitsnak a Budapestvidéki Tankerületi Főigazgatósághoz helyezését január 18. helyett január 11-i hatályúnak tekinti; 72. levél)

Budapest, 1916. január

A *Pro Domo (Vers támadásokra)* című Babits-költemény keletkezését Szilasi Vilmos kötetének bejegyzése tévesen datálja erre az időpontra, hiszen a vers már **1915. november 16-án** megjelenik.

Lásd **1915. október 20.–november 16. között**

Vö. (Szilasi) OSZK Fond III/2357. („1916. I. Bpest”)

1916. január–április 11. között; február 13. előtt

Babits 3 hónap alatt csupán egyetlen képeslapot – a Népopera [Városi Színház, majd Erkel Színház – II. János Pál pápa tér 30. (volt Tisza Kálmán, majd Köztársaság tér)] képével – küld öccsének a harctérre.

Lásd Babits István 1916. április 11-i levelét: OSZK Fond III/41/30.; Babits István Babits Annyalnak 1916. február 13-án Galiciából küldött levelét: WMMM Kéziratgyűjtemény; közli Buda 2005. 201–202. (79. levél 2. lábjegyzet)

Budapest, 1916. február 1.

Megjelenik Babits *Néhány szó a Kártyavárról* című vallomása: utal az ellene folyó hírlapi hajszára, amely őt olyannyira megbántotta, hogy munkájában, a regény folytatásában kis ideig mindenképpen meggátolja. „Bizony lírikus vagyok és érzékeny és gyenge. A mesélő elhallgat egy kicsit: bántották, és várni kell, míg letörli könnyeit.” Kéri a közönség türelmét és megértését „művészi épségének és erejének helyreállításáig”.

[Lehetséges azonban, hogy a Falus Ferenc 1918 augusztusában emlegette Babitsra zúduló újpesti reagálás, Ignótus szerint „felháborodás” is szerepet játszik a regényközlés megszakításában. Babits mindössze egy alkalommal, 1935-ös interjújában jegyzi meg: „Sok haragosom támadt a *Kártyavár* miatt. Hogy nem volt szép az otthonommal szemben... hogy túl sötét színekkel festettem meg Újpestet... Nos, azt adtam a könyvben, amit láttam; el is simult minden harag...”]

Megjelenik egy Wilde-fordítása, az *Ave imperatrix*, amelyhez a következő lábjegyzetet fűzi: „Oscar Wilde e költeménye az angol világról ma éppen aktuális. – A fordítás régi, és nem tart igényt filológiai pontosságra.”

Lásd Nyugat 1916. I. febr. 1. 3. sz. 131–132., 133–136., 192.; Éder 1966. 247.; Pók 1970. 103.; Rába 1981. 504.; Rába 1983. 122., 127.; közli Téglás 1997. 25–32., 458. (10. tétel – a regény befejezésének éve, 1922, Török Sophie noteszére való hivatkozással, bizonyára elírás, a helyes dátum: 1923. november 12.)

Lásd még Ignótus, Nyugat 1927. I. febr. 16. 4. sz. 303–307.; Független Újság (Újpest–Rákospalota) 1935. jún. 8. 24. sz. 8.; Pók 1970. 103.; Kardos Pál 1972. 171.; *Kártyavár* 1997. 564., 565–566.; Téglás, Irodalomtörténeti Közlemények 1997. 5–6. sz. 589.; Sipos 2003. 75.; utal rá Fodor/Topolay 2008. 255.

Babits ekkor *hivatalosan* is megválk a tisztviselőtelepi gimnáziumtól (s berendelik a Budapestvidéki Tankerületi Főigazgatósághoz).

Lásd Gulyás, Irodalomtörténet 1941. 192.; Éder 1966. 176.; Fodor/Topolay 2008. 244.; Sipos 2011. 488. (2082. levél jegyzetében)

Lásd még *Budapest, 1916. január 18. és utána–március végéig*

1916. február 4.

Móricz Zsigmondné Holics Janka levelezőlapon hívja Babitsot, hogy Dienesékkal együtt látogassa meg őket vasárnap (február 6-án?).

Lásd OSZK Fond III/927.; Belia/Móricz Virág, Csillag 1956. 4. sz. 672. (23. levél); Fodor/Topolay 2008. 123., 355. (1688. levél)

1916. február 5.

A tisztviselőtelepi gimnázium igazgatója, Gaál Mózes, a Babits áthelyezéséről szóló rendeletet értekezleten terjeszti a tantestület elé, egyszersmind meleg szavakkal emlékezik meg róla, aki mint a Széchenyi Kör vezetője, értékes munkatársnak bizonyult.

Lásd Éder 1966. 242–243.

Lásd még *Budapest, 1916. január 18. és utána–március végéig; Budapest, 1916. január 29. szombat–január 30.; Budapest, 1916. március végétől júliusig, majd október 31-ig–november 9.*

1916. február 6. vasárnap

Ha Babits eleget tesz Móriczné meghívásának, akkor – talán Dienesékkal együtt – fölkeresi őket.

Lásd Móriczné 1916. február 4-i lapját: OSZK Fond III/927.

1916. február 16. előtt

Ritoók Emma Mátyásföldről küld Babitsnak levelet (melynek az eleje hiányzik): „...Tehát egy philosophiai világnézetért való küzdelem benne a főgondolat, mely az ethikai gyöngeségek és megalkuvások miatt nem lehet megvalósulással” – írja regényéről [*A szellem kalandorai*], s kéri, Babits még kéziratban olvassa el. Köszöni az „izgató s mégis oly finom élvezetet, amit a Gólyakalifa olvasása adott”.

[Ritoók Emma *A szellem kalandorai* című, végül csak 1921-ben megjelenő – radikálisan átirrt, a Babitsnak elküldött kéziratból bizonyára teljesen eltérő szövegű – regényében számol le egykori barátaival, a Vasárnapi Kör és a Szellemi Tudományok Szabad Iskolája tagjaival, annak az értelmiségi társaságnak képviselőivel, akik közül többen majd a tanácsköztársaság híveivé lesznek.]

Lásd OSZK Fond III/1080/12.; Fodor/Topolay 2008. 124–125., 356–357. (1690. levél), 254.; Ritoók Emmára: http://mno.hu/migr_1834/csaladi-titkok-ritook-emma-naplojaban-849518

Babits igenlő választ ad Ritoók Emma kérésére; hajlandó elolvasni regényét.

Lásd Ritoók Emma 1916. február 16-i Babitsnak szóló levelét: OSZK Fond III/1080/8.

Budapest, 1916. február 16.

Megjelenik Ignotus *A Nyugat körül* című cikke, amelyben különösen méltatlannak ítéli Prohászka Ottokár *Nyugatot* és Babitsot támadó kritikáját (amúgy Prohászka filozófiai érdeklődéséről nagy tájékozottságot mutatva): „Ártani tehát nem árt semmi támadás, [...] de fájni fáj e hangok közül azt a hangot is kihallani, melyet ma szeretünk a nemzeti értékek érckészletéhez számítani, a szent életű székesfehérvári püspökét. [...] A katolikus írók és újságírók Pázmány-egyesületében elmélkedett nemrég irodalmi dolgokról, s meglehetősen zavarosan s olyan általánosságban, mely elárulja, hogy alig olvasott valamit azoktól, akikről ítéletet mond, célzott modern és perverz írókra, kiknek kismiska a hazafiság, unalom a magyar róna és epedésük a Szajna, szégyellem leírni, amiket ez ország egyik különben legműveltebb és legkiválóbb egyénisége nem áttallott elmondani. [...] Ha a szent életű püspök annyi érdeklődéssel olvasta volna a mi íróinkat, amennyire Bergsont vagy Boutreaux-t bizonyára méltatja, tudná, hogy legvilágpolgáribb íróinkra sem voltak soha akkora s kivált nemzetietlenítő hatással Voltaire-től Renanon át Baudelaire-ig és Verlaine-ig a franciák, mint a művelt magyar katolikus főpapokra Bousset-n kezdve Joseph de Maistre-n és Chateaubriand-on át Dupanloup-ig a francia krisztianizmus. [...] A kismiskák közt, kik szava szerint dögiben vannak, a szent életű püspök úr kétszer is külön ujjal mutat rá arra a költőnkre, kinek a babája kisujja felér eggyel és mással. *A szent életű püspök nem gondol rá, hogy ez a kismiska az a kismiska, ki szerzetesiesen ájtatos és megszállott munkavégzésével most van lefordítóban az Isteni Színjátékot, a katolicizmus legdicsebb költői alkotását olyan magyar nyelvre, ahogy Arany János óta remeket remekbe nálunk nem fordítottak. A szent életű főpap nem sejtí, mily eretnokség az ő orleans-i militanciája ahhoz a katolicizmushoz képest, amit a Babits munkája jelent.* [Kiemelés – RJ] Mint ahogy kemény kálvinizmusában mennyivel keresztényibb az Ady Endre sziklagörgető izajássága a római kavicshajigáláshoz képest, amibe a püspök úr nyilvánvaló járatlanságból, nyilvánvaló értesületlenségből, tehát a felelősség s a lelkiismeret főtisztjénél legkevésbé sem bocsánandó könnyűségből keveredett bele.”

A *Nyugat* hírei szerint március 11-én *Nyugat*-felolvasást tartanak, többek között Babits közreműködésével.

Lásd *Nyugat* 1916. I. febr. 16. 3. sz. 246–248., 256.

Lásd még Prohászka Ottokár előadására: ***Budapest, 1916. január 29. szombat–január 30.***

Dr. Rónai Zoltán a Társadalomtudományi Társaság (VI. Anker köz 4.) levélpapírján írt pár soros levelében köszöni meg, hogy Babits hajlandó előadást tartani, s egyben kéri értesítését, vajon a február 24-i este 7–9 megfelelő időpont-e neki. (A levél hátoldalán Babits ceruzairású följegyzései *A magyar irodalom helye a világirodalomban* című tanulmányához.)

Lásd OSZK Fond III/1757.

1916. február 16. és február 16. utáni hét

Ritoók Emma Mátyásföldről küldött hálás soraiban köszöni Babits levelét, s ígéri, hogy a kéziratot a következő héten küldi. Nem sietteti az olvasással, egy hónap vagy hat hét múlva elegendő, ha visszakapja, mert még nem talált kiadót (májusban vagy esetleg ősszel szeretné nyomdába adni). [*A szellem kalandorai* végül csak 1921-ben jelenik meg.]

Lásd OSZK Fond III/1080/8.; Fodor/Topolay 2008. 126., 357. (1692. levél), 254.; *A szellem kalandorai*: Ablonczy Balázs, <http://hetivalasz.hu/kultura/a-jellem-kalandorai-21851/>

Ritoók Emma Mátyásföldről levél kíséretében küldi regénye, *A szellem kalandorai* kéziratát. Szerette volna az ötödik, utolsó részt még átdolgozni, de hosszabb időre elutazik, csak júniusban jön haza, így inkább bevárja Babits kritikáját. Kéri, ne adja oda senkinek a kéziratot és nagyon vigyázzon rá, s ha visszajövele előtt elkészülne a vélemény megírásával, testvére [Ritoók Zsigmond orvos] révén juttassa el hozzá.

Lásd OSZK Fond III/1080/16.; Fodor/Topolay 2008. 157–158., 379–380. (1731. levél – 1916. június 5. előtt), 254.

Lásd még **1916. június 5.**

1916. február 17. csütörtök

[Moholy-]Nagy László küld tábori levelezőlapot Babitsnak a Tisztviselőtelepi Gimnáziumba: „Pár napja, hogy kinn vagyok, s már melegség tölt el, ha haza Pestre gondolhatok, s ilyenkor az írás örvendeztet meg nagyon. [Akárcsak a többi fronton harcoló fiatal, élükön Babits öccsével, ő is a könyvekben keres vigasztalást:] „Most még kihozatok egy pár könyvet s aztán egészen otthon leszek.”

[Moholy-Nagy, eredeti nevén Weiss László, 1905 és 1913 között a szegedi állami főgimnázium diákja, Babits 1906 októberétől 1908 júliusáig ugyan Szegeden, ám egy másik intézményben, a főreálban tanít, így ellentétben a korábbi elképzelésekkel, csak Budapesten ismerhetik meg egymást. Minthogy Moholy-Nagy 1913 őszén a Budapesti Magyar Királyi Egyetem jogi karára kerül, lehetséges, hogy a szintén joghallgató Babits István, vagy egykori újpesti tanítványai, Hevesy Iván, esetleg Komjáthy Aladár révén kerül kapcsolatba Babitscsal.]

Lásd OSZK Fond III/904/4.; közli Bodri Ferenc, *Tiszatáj* 1972. 8. sz. 32–33. (4. levél); Sipos, *Tiszatáj* 2008. 11. sz. 77. (a postabélyegző nyomán 1916. február 18-ra datálja); Fodor/Topolay 2008. 126–127., 357–358. (1693. levél); Nagy Levente, *Artmagazin* 2010. 6. sz. 60–63.; Nagy Levente, *Artmagazin* 2011. 2. sz. 58–60. (1916. február 18-ra datálja), http://artmagazin.hu/artmagazin_hirek/ivan_ez_csak_jo___a_moholy-eletmu_legelso_darabjai_a_beszelo_rajzos-szoveges_tabori_postai_levelezolapok_i.1108.html?module=38&mywbContentTypeCtrlAction=Item&mywbContentType_id=3http://artmagazin.hu/artmagazin_hirek/moholy-nagy_laszlo_katonaevei___a_beszelo_rajzos-szoveges_tabori_postai_levelezolapok_i.1229.html

Lásd még *Szeged, 1906. október 3-tól–1908. nyár, július*; Apró 1983. 141–142.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 202.

Vö. Bodri Ferenc, *Tiszatáj* 1972. 8. sz. 32–33. (4. levél – 1918-ra datálja)

Babits István Galíciából nővérenek, Babits Angyalnak küldött levelében bátyja sorsa iránt is érdeklődik: „Misinek jobb a dolga most? Bimbis bácsi írta, hogy szabadságra készül; vajon sikerül-e neki. Pár napja kaptam tőle pár sort...”

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény; közli Buda 2005. 206. (82. levél)

Lásd még Babits szabadságolására: *Budapest, 1916. január 18. és utána–március végéig*

1916. február 19.

A Debreceni Egyetemi Kör közgyűlést tart, amelyre meghívja Rákosi Jenőt. A gyűlés legfontosabb napirendi pontja a Rákosi/Dunántúli és a *Nyugat* között folyó vitában kialakítani az egyetemi ifjúság álláspontját. Több felszólalás után a Ferenczy Károly által előterjesztett határozati javaslatot egyhangúlag elfogadják, miszerint fenntartás nélkül csatlakoznak Rákosi véleményéhez.

Lásd *Budapesti Hírlap* 1916. febr. 24.; Láng József 1982. 544.

Budapest, 1916. február 21.

A Társadalomtudományok Szabad Iskolája nyomtatott fejléces levélpapírján dr. Rónai Zoltán küld értesítést Babitsnak: előzetes megállapodásuk értelmében *Vörösmarty* című előadását [helyesen: *A magyar irodalom helye a világirodalomban*] február 24-én csütörtök este 7–9 közöttre tűzték programra. 20 tiszteletjegyet csatol a levélhez.

Lásd OSZK Fond III/1902/98.; Fodor/Topolay 2008. 127., 358. (1694. levél), 258.

Lásd még *Népszava* 1916. febr. 22. 53. sz. 8.; febr. 23. 54. sz. 9.; *Budapest, 1916. február 24.*

1916. február 23.

Kovács László a „Szent-Oroszország”-ból („Sár, sár, sár – vagy fagy, gyalázatos egy ország”) a tisztviselőtelepi főgimnáziumba küld levelezőlapot Babitsnak: ott-hon azt írják, Babits „meghalni készül” a fáradtságtól. „Csak nem hagyod magad elkeseríttetni mindenféle Tökfilkótól” – teszi hozzá szokásos stílusában, bizonyára a *Játszottam a kezével* című vers miatti meghurcoltatásra, tanárságától való megfosztására utalva. Érdeklődik Babits Istvánról, vajon a besszarábiai fronton van-e, Komjáthy Aladártól pedig az elmaradt levelet várja.

Lásd OSZK Fond III/791/25.; Sipos 2011. 21–22., 503–504. (2101. levél)

Vö. Sipos 2011. 21–22., 503–504. (2101. levél – 1918. február 23-ra datálja, holott a lapot Kovács László még a tisztviselőtelepi gimnáziumba címzi, s arról érdeklődik, vajon Babits István a besszarábiai fronton van-e – tehát a lapot a szekszárdi családtól mindenről, így Babits István fogságba eséséről is értesülő Kovács László bizonyára még 1916 februárjában küldi), 474.

Budapest, 1916. február 24.

Megjelenik a Debreceni Egyetemi Kör február 19-i közgyűlésének Rákosi/Dunántúli véleményéhez csatlakozó határozata.

Lásd Budapesti Hírlap 1916. febr. 24.; Láng József 1982. 544.

Babits a Társadalomtudományi Társaság felkérésére a tervbe vett Vörösmarty-tanulmány helyett *A magyar irodalom helye a világirodalomban* címmel tart előadást. (Gépiratos tisztázattöredékét – *A magyar irodalom* címmel – Babits ceruzával javítja, s mindkét föliójának verzójára autográf ceruzairású jegyzeteit írja, akárcsak Rónai Zoltán február 16-i levelének verzójára – „A kicsiny irodalmak létjogát...” kezdettel – további ceruzairású följegyzéseit.)

Lásd OSZK Fond III/1757.; g = OSZK Fond III/1757.; **Budapest, 1916. január 20.**; Világ 1916. febr. 25. 56. sz. 11.; Fodor/Topolay 2008. 258.; megjelenésére: Vasárnap 1916. 56. sz.

Vö. Hibsich/Pienták 2009. 490. (a kézirat-katalógus nyomán gépiratos tisztázattöredékét az 1913-ban, illetve 1915-ben írt *Magyar irodalom* című tanulmánnyal azonosítja)

1916. február 26.

Buday Dezső a Kecskeméti Református Jogakadémia nyomtatott fejléces levélpapírján ír szabadkozó levelet Babitsnak, hogy mikor a tréfás gratulációt írta, nem gondolt „jóleső megemlékezésre”. Babits sorainak vétele után mostanáig feküdt, s csak most fejezheti ki komoly szavakban együttérzését Babitscsal és a meghurcolt igazsággal. „Én is megint elkövettem valamit” mondatával nyomdában lévő, Hungaricus álnéven megjelenő regényére, *A szenvedő emberre* utal. [A regényt Schöpflin Aladár ismerteti röviden a *Nyugatban*.] Márciusban Pesten lesz, szeretne legalább egy kávéházi félórát Babitscsal. (A 2. fölió verzójára Babits ceruzával jegyzi föl öccse elérhetőségét: „Pisti 44 XV. Feldkomp. Pelp. 90.”)

Lásd OSZK Fond III/319/4.; Gál István 1973. 110–111.; Fodor/Topolay 2008. 128., 359. (1696. levél)

Lásd még **1915. december 21.**; **Budapest, 1915. december 21. után–1916. február 26. előtt**; Schöpflin, *Nyugat* 1916. II. aug. 16. 16. sz. 286–287.

Vö. Fodor/Topolay 2008. 359. (1696. levél – „*Kurdi Lujza néni* – Ennek a személynek a kilétére nem sikerült fényt deríteni” – Buday Lujza, Kelemen László kurdi plébános házvezetőnője, lásd *Szekszárd, 1893. július 6. csütörtök*)

1916. február 29.

Az *Egyetemi Lapok*ban megjelenik Simon Mihálynak az isonzói frontról küldött levele (*Levél a harctérről*), amelynek közlésével a szerkesztők s az Országos Diák-szövetség kinyilvánítja Rákosi Jenővel való teljes egyetértését a *Budapesti Hírlap*-vitában.

Lásd Egyetemi Lapok 1916. febr. 29. 1–2.; Láng József 1982. 546–547.

Budapest, 1916 tavasza

Babits *Recitativ* című kötetét rendezi sajtó alá. Komjáthy Aladárnak ekkortájt küldött levélüzenetében közli a *Prológus* című vers helyesen hangzó első sorát – „Király, király, közönség...”, s jelzi továbbá: „El kell kérni Havas kisasszonytól a versek sorrendjét, melyet egy külön papírosra írva küldtem be és összehasonlítani, hogy tévedésből nem maradt-e ki valamely vers a könyvből. Ez is egy lehetséges neme a sajtóhibáknak.”

Az [*Örökségem*] *Oly szomorú, hogy oly nehéz megélni* keletkezése kapcsán említi Babits Szabó Lőrincnek: „...»Gyáros fejemet« Fenyő gyászosnak igazította ki a *Vasárnapi Újságban* [!]. De jókor visszaigazítottam.” Babits „tévedő emlékezete” a történetet – amely bizonyára a Nyugat kiadásában megjelenő, 1916-os *Recitativ* kötet korrektúrája idején esik meg – a *Vasárnapi Újsághoz* kapcsolja, noha annak szerkesztője nem Fenyő, hanem Schöpflin Aladár. Mindazonáltal Szabó Lőrinc emlékezetében olyannyira megragad a „gyáros”, a szüntelenül munkáló fej ritka jelzője, hogy a *Babits Emlékkönyv* élén álló, *A költő* című visszaemlékezésében „a gyáros fej szakadatlan munkáját” méltatja.

Lásd Babits Komjáthy Aladárnak szóló levelét: OSZK Levelestár; (Szabó L.) MTAK Ms 4699/78–82., 83–85.; *Babits Emlékkönyv* 1941. 10.; Kardos Pál 1972. 9., 184.; Vendel-Mohay 1974. 98.; Gál István, Irodalomtörténet 1975. 2. sz. 448–449. Rába 1981. 422.; BMÖV 1982. 186. (1911. karácsony); Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 1994. 5–6. sz. 756.; Kelevéz 1998. 110–111.

1916. március 1. előtt és március 1. szerda

Id. Babitsné levelében beszámol [Kelemen Weininger] Gizi váratlan megérkezéséről, sajnálja, hogy fia nem jött vele. Hallja, hogy Babitsnak van már lakása [bizonyára a Reviczky utcai lakásra céloz, ahová Babits csak május 2-án költözik]. Kéri, utazzon haza, pihenje ki magát, s ő majd vele megy Pestre hurcolkodni. Pista panasolta, hogy se Babits, se Komjáthy Aladár nem ír neki. Ő (ti. id. Babitsné) is hosszú levelet és zárt kártyát küldött fiának, de neki sem jött válasz. Angyal is üdvözlő sorokat fűz a levélhez.

Lásd OSZK Fond III/179/76.; Fodor/Topolay 2008. 129., 359–360. (1697. levél), 253.

Lásd még a Reviczky utcai lakásra: **Budapest, 1916. május 2.–1931. április 28-ig**

Budapest, 1916. március 3–6. között

A Buday Dezső februári levelében megjelölt valamely napon Babits bizonyára találkozik unokabátyjával, aki ekkor adhatja át *Orgonaszó* című költeményét, melyet a *Nyugat Hungaricus* álnéven tesz közzé júniusban.

Lásd Buday Dezső Babitsnak 1916. február 26-án írt levelét: OSZK Fond III/319/4.; Gál István 1973. 110–113.; Nyugat 1916. I. jún. 16. 12. sz. 751–754.

Budapest, 1916. március 5.

Rövid följegyzések címmel a *Magyar Kultúra* ismét támadja Babitsot a Társadalomtudományi Társaság Szabad Iskolájában tartott előadása kapcsán.

Lásd *Magyar Kultúra* 1916. márc. 5. 5. sz. 240.

Budapest, 1916. március 7.

A X. kerületi tisztviselőtelepi m. kir. áll. főgimnázium Széchenyi önképzőköre rendkívüli zenei ülésén – igazgatójuk, Gaál Mózes javaslatára – jegyzőkönyvi kivonatban fejezi ki köszönetét „lelkes munkásságért” volt vezető tanárának, Babitsnak: „Felejthetetlenül lelkünkbe lesz vésve ama –fájdalom – néhány esztendő. Hálásan köszönjük, hogy nagy tudását önképzésünk érdekében érvényesítette.” A megküldött kivonatot ifj. Dörner György elnök, Vargha László jegyző, valamint (a főgimnázium pecsétje mellett) Gaál Mózes igazgató írja alá.

Lásd OSZK Fond III/1895/23.; (közli a kivonat szövegét) Éder 1966. 243–244.; Téglás 1991. 202–203.; Téglás 1994. 231.; Téglás 1996. 221–222., 501. (62. tétel)

1916. március 8. Hamvazószerda

Babits István a Tábori Postahivatal útján nővérének, Angyalnak küldött levelében a Reviczky utcai új lakásra utalva kesernyés gúnnyal teszi föl a kérdést: „Hát Misinek oly bővében van a pénze, hogy 3 szobás lakást vett ki? Különben a gyerek Aladárral egyetértve nem ír egy szót sem.”

Lásd Buda 2005. 220., 222. (92. levél 6. lábjegyzet)

Lásd még a Reviczky utcai költözésre: *Budapest, 1916. május 2.–1931. április 28-ig*

Budapest, 1916. március 11.

A *Nyugat hírei* tudósítása szerint „A Nyugat idei felolvasását március hó 11-ikére tűztük ki. [...] felolvasnak Ady, Babits, Ignotus, Karinthy és Móricz Zsigmond”. A még februárban bejelentett felolvasást föltehetőleg ekkor nem tartják meg, hanem március 26-ra halasztják.

Lásd *Nyugat* 1916. I. febr. 16. 3. sz. 256.

1916. március 14. előtt és március 14.

Bertalan Mária Nagybányáról ír Babitsnak. Hosszú utazás után vette sorait, beteg volt, nem is akart írni, de rájött, Babitsnak tudnia kell, hogy megkapta levelét, amelyet köszön. Szépelgő levél a tavaszról, s hogy várják Babits szép szavait. „Ugy hiszem, örömmel, elültek a viharok” – talán utalás az előző évi hírlapi támadásokra.

Lásd OSZK Fond III/279/2.; Fodor/Topolay 2008. 130., 360. (1699. levél)

1916. március 15.

Az *Egyetemi Lapok* a *Budapesti Hírlap* február 24-i száma nyomán leközli Ferenczy Károly Rákosi Jenőhöz írt levelét és a Debreceni Egyetemi Kör – a *Nyugattal* szemben Rákosival tökéletesen egyetértő – határozati javaslatát, amelyet Rákosi nyílt levélben köszön meg.

Lásd Egyetemi Lapok 1916. márc. 15.; Láng József 1982. 547.

Lásd még **1916. február 19.**; **Budapest, 1916. február 24.**; Rákosi nyílt levelét: Egyetemi Lapok 1916. ápr. 15. 2.

1916. március 16.

Elmerült sziget. Békássy Ferenc versei címmel ír ismertetést Tóth Árpád a fiatalon elhunyt költő 1915-ben megjelent kötetéről, megemlítve, hogy Békássy Babitsnak küldte el első verseit/zsengéit.

Lásd Nyugat 1916. I. márc. 16. 6. sz. 376–377.

A *Nyugatban* hirdetik a tervezett matinét: „Március 26-ikán délelőtt 11 órakor a Nyugat jótékony célú matinét rendez [...]. A matinén felolvasással szerepelnek: Ady Endre, Babits Mihály, Ignotus, Karinthy Frigyes, Kéri Pál és Móricz Zsigmond. [...] Székelyhidi Ferenc éneklő Strasser Istvánnak Ady, Babits és mások verseire írt dalait...”

Lásd Nyugat 1916. I. márc. 16. 6. sz. számozatlan előzéklyap

Budapest, 1916. március 17.

A *Magyar Hírlap* is tudósít arról, hogy a *Nyugat* március 26-án délelőtt 11-kor irodalmi matinét rendez a vak katonák javára a Zeneakadémia nagytermében, amelyen Babits is fölolvastat tart.

Lásd Magyar Hírlap 1916. márc. 17. 77. sz. 5.

1916. március 18. előtt és március 18.

Az Athenaeum nyomtatott fejléces levélpapírján Ranschburg [Viktor] és Schwarz [Félix] aláírásával válaszol Babits hozzájuk intézett „szíves levelére”: a Modern Könyvtárnak szánt Wilde-fordítások füzetét már kiszedték, s minthogy a hónap végén kívánják megjelentetni, kérik, hogy a közeli napokban küldött korrektúrát Babits mielőbb juttassa vissza. *A gólyakalifa* című regény, valamint a Shakespeare-fordítás [*A vihar*] megjelentetésére nem találják az időt alkalmasnak, mindkettőt – a nagyobb siker reményében – inkább a háború után dobnák piacra.

Lásd OSZK Fond III/1437/6.; Fodor/Topolay 2008. 131., 361–362. (1701. levél), 255.

Lásd még Babits és az Athenaeum kapcsolatára (*A gólyakalifa*, Wilde-fordítások, *Levelek Iris koszorujából*, Shakespeare: *A vihar*): **Budapest, 1913. június 13.**; **Szekszárd (?), 1913. december 29. hétfő**; **1914. január 2.**; **Budapest, 1914. március 14.**; **Budapest, 1914. május 11.**; **Bu-**

dapest, 1914. május 27–30. között; A gólyakalifa: Budapest, 1916. május 1. előtt; Wilde Oszkár verseiből: 1916. április 1.; Shakespeare: A vihar: 1916. június 16. után; 1916. december 24. előtt; Éder 1997. 454.

Babits István az orosz hadszíntérről nővérének, Angyálnak írt levelében meglehetősen jólétesültséggel említi: „Hát a kis szenny M. Kultúra [*Magyar Kultúra*] megint szidja Misit? No, az nem baj, látszik, hogy törődik vele. Akinek sok az ellensége, az bizonyára megérdemli, hogy foglalkozzanak vele. A bátyám csak nem ír, véden cével [Komjáthy Aladárral] együtt” – teszi hozzá [az utóbbi mondatot Babits Angyal bátyjának írt április 1-jei levelében idézi].

Lásd Buda 2005. 230., 231. (97. levél 14., 15. lábjegyzet)

Lásd még *Budapest, 1916. március 5.; 1916. április 1.*

1916. március 20. hétfő

Undi Márka [Undi (Springholtz) Mariska grafikus, festő, meseillusztrátor, iparművész, játék- és bútortervező, a gödöllői művésztelep egyik alkotója] küld levelet Babitsnak: Dienes Valiékát várja csütörtökön [23-án] délután fél ötre a Nemzeti Szalonba, az Erzsébet térre, ahol néhány tájképét, Dienes Valéria portréját és a *Bíró Máté balladáját* – melyet a nyáron együtt is elolvastak – földolgozó nagyméretű üvegablakát állítja ki. Örömet szerezne számára, ha Babits is megjelene Dienesekkel a kiállításon.

[A Nemzeti Szalont, a Magyar Képzőművészek és Műpártolók Egyesületét Budapesten alakítják 1894. március 12-én. Tagjai eladandó művészeti termékeit, festményeket, szobrokat stb. az Erzsébet téren, a Hauszmann Alajos tervei szerint, historizáló stílusú kioszkban/állandó művásárcsarnokban állítják ki. Ezt építik át szecessziós épületté 1907-ben a Vágó fivérek. Parázs viták keresztüztüzebe kerül az új művészeti központ, mert az Erzsébet térre néző eredeti, neoreneszánsz homlokzat az átépítés után az épület hátoldala lesz. A hagyományokkal szakító, új formavilágot képviselő bejárat a Bécsi utcai oldalra kerül.]

Lásd OSZK Fond III/1332.; Fodor/Topolay 2008. 132., 362. (1702. levél); Nemzeti Szalon: <http://egykor.hu/budapest-v--kerulet/nemzeti-szalon/2123>

1916. március 22. előtt és március 22.

Az Est Magánügy feliratú nyomtatott fejléces levélpapírján az *Élet r.t.* nevében dr. Szabó László közli Babits érdeklődő levelére: valláserkölcsei okokból „[t]anulmányainak az *Élet* Könyvei most készülő III. sorozatában való kiadása, őszinte sajnálatunkra, nem látszik lehetségesnek”. Szemére veti Babitsnak, hogy az 1913-ban, elsősorban a Vörösmarty-tanulmány és egyéb kisebb dolgozatok megjelentetésére születő megállapodás után a *Nyugat*ban megjelenteti *A gólyakalifa* című regényét, mely katolikus körökben „az erotikus dolgok nyílt tárgyalása” okán nagy visszatetszést kelt [bizonyára Tábori Elemérnek az utcalánnyal való kalandjára utal], ráadásul előadást tart a Galilei Körben, az egyetemi ifjúság baloldali szellemű egyesületében. Talán mentegetőzősként teszi hozzá: Babits tanulmá-

nyai „semmiképpen sem kifogásolható, sőt nagybecsű művek”, amelyeknek kiadására az *Élet Könyvei* sorozaton kívül keresik a formát és a lehetőséget, amint az egyre lehetetlenebb nyomdai és papír-viszonyok ezt megengedik.

Lásd OSZK Fond III/1165/9.; Fodor/Topolay 2008. 132–134., 363–364. (1704. levél); Kardos, *Studia Litteraria* V. 1967. 133.; Kardos Pál 1972. 120.; Éder 1997. 458.

Lásd még *Budapest, 1913. május 2.*; *Budapest, 1913. május 8. után–május 13. előtt*; *Tisztviselőtelep, 1913. május 16.*; *Budapest, 1913. május 31.*; *Budapest, 1913. június 17.*; *1913–1916. márciusig*

Vö. Fodor/Topolay 2008. 363. (1704. levél – a hivatkozott regényt a *Kártyavárral* azonosítja, holott az *Élet Könyvek* sorozatban való megjelenésre szóló megállapodás 1913 közepén születik, amelyet *A gölyakalifa* megjelenése követ; a Galilei-körben tartott előadásra: *Budapest, 1913. február 8.*), 255.; Sipos 2011. 615. (2262. levél jegyzetében – ugyancsak a *Kártyavárt* tekinté a katolikus körökben visszatetszést keltő regénynek)

1916. március 23.

Egykori fogarasi tanártársa, a latin–történelem szakos Szentirmai Imre küld „helyzetjelentést” Babitsnak az északi hadszíntérről: „Előttünk hótenger [...], hátunkon mindenünk, mögöttünk farkasüvöltés, előttünk zárt parancs, de a vándorló ezredek tömegében a magyar szó, a magyar dal van mindenütt velünk.”

Lásd OSZK Fond III/1218/3.; Fodor/Topolay 2008. 134., 364. (1705. levél), 238.

Budapest, 1916. március 23. csütörtök

Lehetséges, hogy Babits elfogadja Undi Márka meghívását és Dienes Pállal és Valériával együtt fél 5-kor megjelenik a Nemzeti Szalon kiállításán.

Lásd Undi Mariska 1916. március 20-i levelét: OSZK Fond III/1332.

Budapest, 1916. március 23–24.

Hírcikkek tudósítása szerint a *Nyugat* matinéját – melyet a háborúban megvakult katonák javára tartanak – március 26-án, vasárnap délelőtt 11 órakor rendezik a Zeneakadémián.

Lásd Az Újság 1916. márc. 23. 83. sz. 11.; Független Magyarország 1916. márc. 24. 69. sz. 4.

Budapest, 1916. március 26. előtt

Szilasi Vilmos kötetének bejegyzése szerint – a háború után megteremthető ünnep benső drámaként megélt kifejezése – a *Húsvét előtt* című vers keletkezése: „1916. III. Bpest”.

Ceruzáírású fogalmazványrészletét Babits egyfóliós papír rektójára írja, a verzón pedig az [*Ó Múza, kinban a többi virággal...*] kezdetű töredék áll.

A vers egy eddig ismeretlen kéziratáról Babits halála után Fenyő Miksa a következőket írja: „Majd később, a gyász órái multán, érdemes lesz a lélekbuvárnak elgondolkodni ezeknek s hasonló változtatásoknak hieroglifáin. Vagy azokon a kissé nehezen olvasható sorokon, melyeket a *Húsvét előtt* megírásakor vetett hir-

telen papírra s dobott félre... (Vajon helyes-é, hogy az utókor ilyen indiscret módon, ilyen Sainte Beuve-i kíváncsisággal kutat keresztülhúzgált, elhányt papírjai között? kérdezem magamban. De hiszen amit eldobott, amit keresztülhúzott, az is ő s különösen ő és tragikusan aktuális a *Húsvét előtt* minden sora és minden változata.)”

Lásd kéziratát OSZK Fond III/1969/10.; (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; Fenyő, *Babits Emlékkönyv* 1941. 130.; Keresztury 1970. 408–409.; Kardos Pál 1972. 174. (1916. január vége–március 26. előtt, az *Alkalmi verssel* egy időben); *Feljegyzések és levelek a Nyugatról* 1975. 186.; BMÖV 1982. 247–249.; Rába 1981. 491–507.

Lásd még a Szilasi-kötetek (*Levelek Iris koszorujából, Herceg, hátha megjön a tél is!, Recitativ*) részletes leírását: **1916. április 16-i hét után**; Buda, Irodalomtörténeti Közlemények 1997. 5–6. sz. 610.

Budapest, 1916. március 26.

A gyalogos csapattiszt, az 1915-ben súlyosan megsebesült költő, író, újságíró Szentimrei Jenő emlékezete szerint a Zeneakadémia nagytermében délelőtt 11-kor kezdődő híres *Nyugat*-matinén „Keskeny arcélú, olajsárga bőrű, fekete nézésű, hajú és szemű, sovány ember szaladt ki az emelvényre. Még szemüvegének kerete is fekete volt. Nem középre, hol a felolvasó asztalka állott, hanem azon is túl, jobbra előre, egészen előre. Mintha valahonnan riadtan menekült volna a publikum elé, ahol ismét ellenséges tekintetekkel találta magát szemközt [...]. Hang hördült belőle. Mintha idegenné lett volna ez a hang, nem az övé. Talán a vers címét sem olvasta, egyenest belevágott: »Ha kiszakad ajkam, akkor is...« / Megjelenésnek, hangnak, költeménynek együtt olyan volt a hatása, mintha ott, abban a helyben, abban a minutumban találták volna meg egymást [...] / Nagy pillanat volt [...]. Mindenkinek éreznie kellett a teremben, hogy most, ebben a percben és ezen a helyen történt valami. *Verbum caro factum est*. Az ige szemünk láttára, fülünk hallatára testté lön. Tetté lön.”

Szentimrei Jenőné Ferenczy Zsizi emlékezete szerint Babits kétségbeesetten beleüvölti a döbrent csendbe, a háború kellős közepén: „legyen béke már! / Legyen vége már!” A beteg, fáradt Ady elsuttogja *A mosti márciust*. A Zeneakadémia nagytermének diáksága tombolva ünnepli mindkettőjüket.

„Verseit a belső ritmusnak azzal a mély érzésével, azzal a vonzó, egyéni stílusérző dallamossággal adta elő [ti. a Négyesy-szemináriumban], mint most és utóbb a *Nyugat* irodalmi délelőttjén is” – emlékezik Kosztolányi a március 26-i matinén Babits előadásában elhangzott *Húsvét előtt*-re.

A közönség érti, hogy a jótékony célú matinét voltaképp tüntetésnek szánják Ady és Babits mellett, amelyen az előzetes híradásoknak megfelelően Adyn és Babitson kívül Ignotus, Karinthy Frigyes, Kéri Pál és Móricz Zsigmond vesz részt, valamint Székelyhidi Ferenc megzenésített Ady- és Babits-verseket ad elő. Ignotus bevezetője (*Az irodalmi perzekútorságról*) mértéktartó szavakkal zárja le a Rákosi Jenő keltette háborúság korszakát.

„Az író életében vannak [...] sorsforduló pontok. [...] Babits Mihályt finom elszigeteltségéből és parnasszusi l’art pour l’artságából a két év előtti *Nyugat*-mati-

nén elmondott békeverse (*Húsvét előtt*) állította az idők teljességébe” – írja 1918 júniusában Bölöni György.

„A *Nyugat* matinéja március 26-án ment végbe a Zeneakadémia termében, s a vak katonáknak másfélezer koronát hozott” – adja hírül a *Nyugat* 1916. április 1-jén.

Lásd *Nyugat* 1916. I. ápr. 1. 7. sz. 435.; Szentimrei Jenő, *Babits Emlékkönyv* 1941. 93.; Éder 1966. 241., 251–255.; Pók 1970. 79.; Kardos Pál 1972. 171–172., 174., 180.; *Feljegyzések és levelek a Nyugatról* 1975. 508.; Kántor Lajos 1979. 79.; Rába 1981. 492., 505.; Bényei József, *Hajdú-Bihari Napló* 1981. szept. 20. 221. sz. 9.; Rába 1983. 132., 316.; Vendel-Mohay 1983. 53.; Szentimreit idézi: Sipos 2003. 71., 209.; Jankovics 2005. 797.; *Esti kérdés – Babits Mihály olvassa fel műveit* – CD 2008. 6–7., 27. (8. jegyzet); Buda (kézirat) 2012

Lásd még az előzetes programot: *Nyugat* 1916. I. márc. 16. 6. sz. számozatlan előzéklap; *Magyar Hírlap* 1916. márc. 17. 77. sz. 5. és márc. 27. 87. sz. 4.; *Népszava* 1916. márc. 27. 87. sz. 5.; *Magyar Hírlap* 1916. márc. 27. 4.; *Független Magyarország* 1916. márc. 28. 3.; *Kosztolányi, Nyugat* 1916. I. jún. 1. 11. sz. 645.; Bölöni György, *Huszadik Század* 1918. jún. 1. 357.; Nemeskéri Erika 2004. 145–146-; *Fodor/Topolay* 2008. 229., 245–246.

Vö. Gál István 1973. 150. (Szentimrei visszaemlékezését a *Fortissimo* elszavalásával azonosítja); Sipos 2003. 87. (Babits „feltételezhetően 1918 őszétől ismerte a huszonöt éves Boncza Bertát”); Sipos 2011. 464. (1916. március 16-ra datálja a *Nyugat*-matinét és úgy véli – minden hivatkozás nélkül! –, hogy Babits ekkor ismerkedik meg Ady feleségével, Csinszkaival)

A 11 éves korában agyhártyagyulladás szövődménye következtében megsiketült festő, Tihanyi Lajos – aki halláskárosodása következtében beszélni is nehezen, alig tud – írja az általa igen tisztelt Tersánszky Józsi Jenőnek: „[...] Beszámolhatok a tegnapi délelőtt tartott *Nyugat* Mattinéről [!]. Rengeteg gyönyörű publikum (a smokkok persze kizárva!), amit én élveztem ki a legjobban, a füleim nem voltak elfoglalva költői szárnyalásokkal. Volt Ady, Babits, Moritz, [!] Ignotus, Karinti [!] és közzene. Persze Ady-nóta, szóval »vas [!] gut und Teuer« [*német* „alles was gut und teuer” – „[minden], ami jó és drága” – tréfás szólás a túlzásokra], amint dukál ennek a publikumnak. Mondhatom szörnyű hálás a lelkesedettséget és rajongást illetőleg. Az előadás ezt alig honorálta. Gondolom, ha te egyszer ott lennél a pódiumon, hatásosabb előnyben volnál velük szemben, ismerve gesztusaidat és [...] azt a majdnem páratlan tulajdonságodat ezenközben, hogy úgy olvasod a dolgaiddat, mint ahogy csak az teheti, akinek szívből jött és szívét adja szóval is. Ne komédiázz, se engem ne vádolj majd azért, mert ez jutott eszembe. Láttam pl. hogy Babits, akinek óriási sikere volt, olyan volt, mint[ha] ex katedra bölcselkedne, Ady egy lámpalázás primadonna [volt], amint az ilyen költői míveletet, mint a [?] egy alanyi vers elszavalása ülve – [a] túlhonoráló publikum [jelenléte] érthetővé is tett. Karinti [!] persze elemében volt, sajnos, akkorra az emberek már éhesek voltak. Ezt K[arinthy] észre is vette és magánbosszúból mindent el- és felolvasott, ami a kezében volt. Persze gyönyörű nők voltak és ez engem jobban lefoglalt, mint hogy még jobban figyelhettem volna arra, hogy [...] provokált szemvillanásokon kívül (persze én is provokáltam), még mi is történik ott a Zeneakadémián. [...]”

Lásd PIM Kézirattára V. 4 330/167/40.; Buda (kézirat) 2012; Tihanyi Lajosra: TIHANYI Lajos – Képzőművészet Magyarországon www.hung-art.hu/magyar/t/tihanyi/

Budapest, 1916. március 29.

Babits levelet küld az Athenaeumnak, melyben a Wilde-fordításoknak, a Shakespeare-drámának [*A vihar*] és *A gólyakalifa* című regényének megjelentetését sürgeti.

Lásd az Athenaeum 1916. április 1-jei válaszát: OSZK Fond III/1437/7.

Budapest, 1916. március 30. előtt

A Március Kör január 30-i irodalmi estjére Babitsnak is küldenek meghívót. (A meghívó hátoldalára írja Babits Shakespeare *A vihar* című drámája [*A hárspiát jól adtad Ariel...*] kezdetű 18 soros töredéket a III. felvonás 3. színéből [= k₂].)

Lásd OSZK Fond III/1867/2.

Lásd még *Budapest, 1916. január 30.*; *Budapest, 1916. január 30. után–június 16. előtt*

1916. március 30. és március 30. után

Buday Dezső Kecskemétről még a Szabóky utcába küldött lapján kéri, Babits tudassa vele, ki volt az a tanár, aki az ő és Ady verseit fordította („Horváth Ignác vagy más?”). A következő héten jelenik meg a regénye [*A szenvedő ember*], melyről szeretné tudni Babits véleményét.

Lásd OSZK Fond III/319/5.; Fodor/Topolay 2008. 135., 364–365. (1706. levél)

Babits levélkártyán válaszol Buday Dezsőnek: megadja a fordító Horváth [!] Henrik elérhetőségét, aki a városi pedagógiai könyvtár munkatársa, s Babits szerint „kitűnő ember”, Baudelaire-fordításai nagy sikerrel jelentek meg a német könyvpiacra. Érdeklődéssel várja nagybátyja, „Dedi” könyvét – zárja levelét.

Lásd OSZK Fond III/2048. (a levélkártya mellett Buday Dezső Hungaricus néven írt *A szenvedő ember* című könyve, melyet később küld el Babitsnak); Fodor/Topolay 2008. 135., 365. (1707. levél), 255.

1916. március

Szilasi Vilmos kötetének bejegyzése szerint Babits *Alkalmi versének* keletkezése: „1916. III. Bpest”. „Politikáról nem beszéltem, mert nem éreztem fontosnak a politikát. Mihelyt fontosnak éreztem, megszólaltam. A háború alatt hangosan szóltam” – emlékezik fiatalkorára az 50 esztendőes Babits.

Lásd (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; Éder 1966. 250.; Kardos Pál 1972. 174.; Rába 1981. 490–491., 640. 76. lábjegyzet; BMÖV 1982. 245–246. (1916); Rába 1983. 131–132. (1916 tavasza)

Lásd még a Szilasi-kötetek (*Levelek Iris koszorujából, Herceg, hátha megjön a tél is!*, *Recitativ*) részletes leírását: *1916. április 16-i hét után*; Buda, Irodalomtörténeti Közlemények 1997. 5–6. sz. 610.

A Debreceni Egyetemi Kör folyóiratában *Különfélék* cím alatt tudósítás jelenik meg a február 19-én a *Budapesti Hírlap*-vitával kapcsolatban tartott egyetemi közgyűlésről, ahol az ifjúság egyhangúlag Rákosi Jenő véleményéhez csatlakozik a *Játszottam a kezével* című vers kapcsán kiobbant vitában.

Lásd Az Egyetem 1916. március, 4. sz. 24–26.; Láng József 1982. 544.

Budapest, 1916. március végétől júliusig, majd október 31-ig–november 9.

1916. március végén telik le a Budapestvidéki Tankerületi Főigazgatóságon Babitsnak a munkavégzés alóli mentessége. A főigazgató, Badics Ferenc felterjesztésére a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium előbb júliusig, majd pedig október 31-ig, betegség címén szabadságolja őt. Babits a szabadságolási idő alatt mindenképpen szeretne biztos gimnáziumi állást szerezni. Barátai és tisztelői közbenjárására a minisztérium november 9-én kelt rendeletével „újból tanári szolgálatra” alkalmazza Babitsot, s szolgálattételre a VI. kerületi főgimnáziumba osztja be.

Lásd Sipos 2003. 74., 209., 210. Fodor/Topolay 2008. 245.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 208.

Lásd még *Budapest, 1916. november 8. előtt és november 8.; Budapest, 1916. november 9.*

Vö. Téglás, Irodalomtörténeti Közlemények 1997. 5–6. sz. 589. (augusztus 11-re teszi az október 31-ig szóló meghosszabbítás dátumát); Sipos 2011. 488. (2082. levél jegyzete – 1916. február 18-ra datálja Babits „betegség miatti” szabadságolásának kezdetét, november 19-re keltezi a VI. kerületi főgimnáziumba „tanári szolgálatra” való beosztását), 431.

1916. április 1.

Megjelenik a Babits által március 26-án a Zeneakadémián előadott/fölolvasott *Húsvét előtt [!]* című költemény, továbbá a háborúellenes közvéleményt foglalkoztató, szinte valamennyi politikai kérdést fölvonultató *Alkalmi vers*. Babits – a *Játszottam a kezével* körül kialakult polémia után – újra az irodalmi-politikai viták középpontjába kerül. [1938. március 15-én jegyzi föl Babits beszélgetőlapjára: „Az az érdekes, hogy a *Húsvét előtt*-ben németellenes célzások vannak, nagyon erősek.”] A *Nyugat hírei* rovat szűkszavúan közli, hogy március 26-án megtartották a *Nyugat*-matinét.

Lásd *Nyugat* 1916. I. ápr. 1. 7. sz. 391–394., 435.; Éder 1966. 251.; *Beszélgetőfüzetek I.* 1980. 466., idézi Rába 1981. 492–493.; Bényei József, Hajdú-Bihari Napló 1981. szept. 20. 221. sz. 9.; Buda, Irodalomtörténeti Közlemények 1997. 5–6. sz. 610.

Babits Angyal ír méltatlankodó levelet bátyjának, nehezményezve, hogy régen nem hallanak róla semmit. Pisti is panasolja, hogy nem ír neki – idéz öccsük leveléből. Többet szeretnének tudni, mint amennyit a *Pesti Hírlap* hétfői [március 27-i] száma a *Nyugat* matinéjéről írt. Bízta benne, hogy egy-két napra hazaugrik, most, hogy nem kell iskolába járnia. Húsvétra várják, utána jön a hurcolkodás ideje, édesanyja segítene neki Pesten. Beszámol Pisti leveleiről, katonaeletéről. Saját iskolai ügyeiről – a magánvizsgadíjak egyenlőtlen elosztásáról – panaszodik, és kéri bátyja véleményét, vajon nem származik-e baja abból, ha megtagadja a vizsgá-

kon való folytonos részvételt. Id. Babitsné egy sort fűz a levélhez, kérve, fia írjon végre, hogy ne érezhesse annyira a szomorúságát.

Lásd OSZK Fond III/35/66.; Fodor/Topolay 2008. 137–139., 366–367. (1710. levél), 239.; utal rá Buda 2005. 231. (97. levél 15. lábjegyzet)

Az Athenaeum nyomtatott fejléces levélpapírján Ranschburg Viktor és Schwarz [Félix] aláírásával küld válaszlevelet Babitsnak: a Wilde-fordítások füzete elkészült, s ezen a napon kerül könyvárusi forgalomba. A Shakespeare-fordítás [*A vihar*] kiadására most szintén komolyan gondolnak; a nyomdai munkálatokat rövidesen megkezdik, hogy még tavasszal megjelentethessék. *A gólyakalifa* közreadása ügyében türelmét kéri, s hogy Babits bízson kiadói érzékükben, hogy akkorra időzítik a megjelenést, amikor a legnagyobb sikerre lehet számítani.

Lásd OSZK Fond III/1437/7.; Fodor/Topolay 2008. 136–137., (1709. levél), 255.; Némediné Kiss Adrien/Szántó Gábor András 2010. 769–770.

Lásd még *Budapest, 1916. március 29.*; Éder 1997. 454–455.

Az Athenaeum R. T. *Modern Könyvtár* sorozatában (508–509. kötet) megjelennek Babits Wilde-fordításai (*Wilde Oszkár verseiből*): *Charmides* (3–25.), *Impressions – I. Les Silhouettes, II. La Fuite de la Lune* (26–27.), *Le Jardin* (28.), *Arno mentén* (29.), *Szimfónia sárgában* (30.), *Impression du matin* (31.), *Endymion* (32–33.), *Szerenád* (34–35.), *Madonna mia* (36.), *Az arany-szobában – Harmónia* (37.), *Ave imperatrix* (38–42.), *Les ballons* (43.), *La mer* (44.), *Hélas!* (45.), *Requiescat[fe]* (46.), *Vízió* (47.), *Erdőben* (48.), *San Miniato* (49.), *Ave Maria Gratia Plena* (50).

Babits a *Charmides*hez csillaggal a következő lábjegyzetet fűzi: „A fordító jól érzi, mennyi szűrődött a *Charmides*be a saját képzeletvilágából, saját költészetéből. Mégis változtatás nélkül teszi közzé e régi, szinte gyermekkori munkát: mert, úgy gondolja, művészi munka nem tűr változtatást. *Ilyenkké* álmodta gyermekfővel Wilde Oszkár verseit: s bizony gyakran a szövegtől eltért csak azért, mert valami neki *máshogy jobban tetszett.*”

Lásd Athenaeum Babitsnak szóló 1916. április 1-jei levelét: OSZK Fond III/1437/7.; Magyar Hírlap 1916. ápr. 5. 96. sz. 5.; Budapest 1916. ápr. 8. 99. sz. 10.; [Boros Ferenc] b. f., Élet 1916. máj. 7. 19. sz. 458.; Gál István 1942. 34.; Rába 1969. 46.; Sáli/Tóth 2005. 245. (609/a levél jegyzetében)

A Wilde-fordítások dedikált példányát küld Babits Kelemen Imrééknek (?): „Kedves Imre / bátyáméknak / rokonai szeretettel / Misi?”. (A 46. lap kivételével javítja a sajtóhibákat.)

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény

Komjáthy Aladárnak a Wilde-fordítások egy példányát a külső címlapra ceruzával írt ajánlással ajándékozza Babits: „Aladárnak Mihály.”

Lásd Komjáthy Aladár örököse tulajdonában

1916. április 5.

Az *Élet* című folyóirat „a szerződéstől visszalépő levelet” küld Babitsnak.

Lásd Babits Sándor 1919. szeptember 17-i átvételi elismervényének 13. pontját: OSZK Fond III/183/8.

1916. április 6.

Az Athenaeum nyomtatott fejléces levélpapírján Ranschburg Viktor és Lasswitz [Kálmán] aláírásával küld előzékeny figyelemről tanúskodó levelet: mielőtt a Shakespeare-fordítás, *A vihar* szedését elkezdenék, szedésmintát készítetttek, hogy Babits a betűtípust, a szedéstükör nagyságát és a szedés beosztását véleményezhesse.

Lásd OSZK Fond III/1437/8.; Fodor/Topolay 2008. 139., 367. (1711. levél), 255.

Babits István a Tábori Postahivatal útján id. Babitsnének írt levelében nyugtázza a családi tájékoztatást, miszerint: „Örömmel olvastam a Misiről való pár sort, melyekből kitűnik, hogy a művelt közönség mégsem ült fel a róla való híresztelgetéseknek.” Majd szokásos kesernyés stílusban hozzászól: „Kár, hogy ő egyáltalán nem érintkezik levélileg rokonaival, a levélírás neki igen nehezére esik. Kérlek, írjátok meg neki, hogy a hurcolkodásnál legyen gondja az indexemre, mert óriási baj lenne, ha elveszne. Nem értem, mit gondolt Misi, mikor oly óriási lakást vett ki? Csak nem akar megházasodni? No, de azt nem is hiszem.”

Lásd Buda 2005. 244., 246. (107. levél 2., 3. lábjegyzet)

1916. április 11.

Babits István a keleti hadszíntérről küldött levelezőlapján szemrehányást tesz bátyjának, hogy 3 hónap óta csak egyetlen lapot küldött neki. Kéri, hogy a hurcolkodásnál vigyázzon az indexére, s új lakása címét tudassa vele. Érdeklődik, mi a véleménye a háború kimeneteléről, s miért vált meg Babits a tanárságtól. [Öccse, Pista, frontról küldött leveleinek drámai részletei bizonyára nem maradnak visszhang nélkül Babitsban, ez azonban mégsem inspirálja arra, hogy válaszoljon is rájuk.]

Lásd OSZK Fond III/41/30.; utal rá Buda 2005. 254., 255. (4. lábjegyzet); Fodor/Topolay 2008. 140–141., 368. (1712. levél)

Lásd még Rába 1983. 131.; a Reviczky utcai új lakásra: **Budapest, 1916. május 2.–1931. április 28-ig**

Héczey Erzsébet – bár tudja, hogy nem fogad el meghívásokat, mégis remélve, hogy vele kivételt tesz – levelében Baross utcai lakásába hívja meg Babitsot. Több közös ismerős ellenére nem szeretne tanúkat az első találkozáshoz. Nem akar „dísz” a szalonjába, kritikát se kér, hosszas barátsággal sem akarja terhelni, mert a háború után visszatérni készül Rómába. Tréfásan kérkedik: „Talentumtalanságom teljes tudatában, semmiféle művészetet nem birtoklok. Nem vagyok egy irodalmi hisztérika.” Cím nélkül az amerikai költő Walt Whitman *To You* című versére hivatkozik: „te idegen, aki itt velem szemben ülsz, miért ne beszélnél velem? és én miért ne beszélnék veled? [„Stranger, if you passing meet me and desire to speak to me, why should you not speak to me? And why should I not speak to you?”] Úgy véli: „Talán tudunk egymásnak olyant mondani, ami lelki épülésünkre szolgál.”

A levélbe foglalt önjellemzésnek némiképp ellentmond Gál István közlése: „Tolnai Gábor *Ady Rómában* című tanulmányában Ady római ismerősei között emlegeti Héczey Erzsébetet, aki Károlyi Mihály szerelme volt, s akinek Károlyi búcsúgesztusként palotát ajándékozott Rómában, amikor leendő feleségével megismerkedett. Héczey rajongott Fülepért [Fülep Lajosért]. *Szalonjában az olasz főváros egyházi, diplomáciai és szellemi életének nagyjai találkoztak*” [kiemelés – RJ].

(A 2. fólió verzójára Babits ceruzával írja: „Villanyoson hirdetnek Rovarirtó. Tel. 14–59.”)

Lásd OSZK Fond III/1827/75.; Fodor/Topolay 2008. 141–142., 368–369. (1713. levél); Gál István 1973. 47.

Vö. Fodor/Topolay 2008. 369. (1713. levél – Héczey Erzsébetet Babits ismeretlen rajongójának tekintti), 254. („olaszos műveltségű kékharisnya hölgy”)

1916. április 15.

Az *Egyetemi Lapok Hírek* rovatában Rákosi Jenő nyílt levélben köszöni meg az egyetemi ifjúságnak az ő véleményéhez való csatlakozását a *Nyugattal* szemben.

Lásd Egyetemi Lapok 1916. ápr. 15. 2.; Láng József 1982. 547.

Schöpflin Aladár Szekfű Gyulának *A száműzött Rákóczi* című könyve védelmében született „védő-iratát” olvasva küld levelet, melyben megemlíti „egy másik Szekfű-ügyet is, amelyet a most múlt héten Rákosi Jenő csinált Ady és Babits ellen, épp annyi igazsággal és éppoly élénk érzéssel az előfizetés-gyűjtő ügynök mestersége iránt”. Majd a Szekfűt ért támadásokra utalva jegyzi meg: „Önnek persze az a szerencséje is van, hogy bécsi hivatalban él, – ha például magyar középiskolai tanár volna, ön is a legjobb esetben egy sötét főigazgatói irodában vezethetné az iktatókönyvet. Babits Mihálytól tavaly elvették a történelem-tanítást, mert a Szekfű könyvének első fejezetét olvastatta az órán...”

Lásd Egyetemi Könyvtár, Balogh Tamás 2004. 165–166. (182. levél)

Lásd még **1916. május 21. előtt és május 21.**

Budapest, 1916. április 16.

A *Nyugat hírei* rovat közli, hogy „e héten jelenik meg Babits Mihály *Recitativ* c. verseskönyve K 4.50 áron” a *Nyugat* kiadásában (Szépirodalmi Szemle), s mint frissen megjelent könyvet a hirdetések között is szerepeltetik. A könyvet minden könyvkereskedés árulja és a kiadóhivatalban is megrendelhető.

Lásd *Nyugat* 1916. I. ápr. 16. 8. sz. 502.; számozatlan előzéklap

Budapest, 1916. április 16-i hét

Megjelenik Babits „egyetlen nyílt ciklusos kompozíciójú” verseskönyve, a *Recitativ* Falus Elek stilizált almafát ábrázoló címlapjával a *Nyugat* Szépirodalmi Szemle (Nyugat nyomda) kiadásában. „Talán egy könyvemben sincs annyi az életemből, mint a *Recitativ*-ban. A *Recitativ* nem tiszta ének, hanem közlés és vallomás. Ha föllapozom, újraélem a fogarasi magányt, régi örömeiket és sivárságokat, a háború éveinek heroikus békevágyát. Hosszú út ez a könyv” – vallja 1922-ben a *Színházi Élet* újságírójának.

1925-ben, ötödik verseskönyve, a *Sziget és tenger* megjelenésekor újra számba veszi előző kötetait: „elképelem régi könyveimet, s meglep, hogy mind-mind más [...]. A *Recitativ* már befelé fordult, kényszerülten nyűgöző élmények, nagy magányok sóvárgásai s a rettenetes háború első döbbenete töltik meg ezt a könyvet.”

Fogaras fejezetcím alatt: *Új könyvekre* (5.), *Levél Tomiból* (6–7.), *Bolyai* (8. – mottó: »Semmiből egy új, más világot teremtettem.« Bolyai János levele atyjához.), *Cigánydal* (9–11.), *Spleen* (12–13.), *Téli dal melyben a költő magát és társait bányászokhoz hasonlítja* (14–15.), *Egy rövid vers melyben a költő saját lelkét szólítja meg és nagyon kegyetlen dolgokat mond neki* (16.), *Egy szomorú vers melyben a költő azon panaszkodik, hogy nincsen barátja* (17–18.), *Naiv ballada melyben a költő elbeszéli, hogy egykor nagy sereg lányokat látott, akik liliommal lelket ölteni tudnak és hogy félt tőlük és hogy kérte őket, hogy ne bántsák a lelkét, mert a költők lelke e világnak kincse* (19–20.); *Egy dal amelyet a franciák chanssonak neveznek* (21–22.), *Szerenád melyben a költő kedvese szépségét dicséri és a saját szomorú bujdosásait és egyéb bánatait igen keserűli* (23–24.), *Babona, varázs* (25–26.), *Aranyfürdő, aranyeső, Danaé* (27.), *Vágyak és soha* (28.), *Hiszekegy* (29.), *Dal, régimódi* (30.); *Intermezzo (Szekszárd)* fejezetcím alatt: *Vile potabis* (33.), *Édes az otthon* (34–35.), *Gretna Green* (36–37.), *Játszottam a kezével* (38–39.), *Julius* (40.), *Augustus* (41.), *Nincsen kísértet 1904* (42.), *Miként szélcsöndben a hajó...* (43–44.), *Anyám nagybátyja, régi pap...* (45.), *A költő életének pusztájáról, és arról, hogy e pusztában kedvesének teste oázis, szemei enyhe kutak, és a Reája való gondolat a Vágyak karavánjának vezetője* (46.); *Az égő puszta* fejezetcím alatt: *Oly szomorú, hogy oly nehéz megélni...* (49.), *E komor június havon...* (50–51.), *Az életemet elhibáztam...* (52.), *Palotai est* (53–54.), *Immortale jecur* (55.), *Fájó, fázó ének* (56–57.), *A csengetyüsfű* (58–59.), *Ecet-dal* (60–61.), *Haza a telepre* (62–63.); *Képek és jelek* fejezetcím alatt: *Merceria* (67.), *Őszi harangozó* (68–69.), *Októberi ájtatosság* (70–71. mottó: Távozzál el Uram én tőlem, Jób könyve), *Reggeli ének* (72.),

Atlantisz, egy világ, amely lemosdotta az életet (73–74.), *Vakok a hidon* (75–76.), *Isten kezében Keresztény makáma* (77–79.), *Illusztrációk mindenféle könyvekhez* 1. *Álom* (80.), 2. *Egy kép, csak egy pillanatra* (80–81.), 3. *Régi magyar arckép* (81.), 4. *Modern festmény B. M. modorában* (82.), 5. *Nyugalmas téli kép* (83.), 6. *Ligeti részlet* (84.), 7. *Utolsó kép* (85.);

Οἰκεία καὶ καίρια fejezetcím alatt: *Régi vers: egy fiatal költő keserőségeiből* (1906) (89–90.), *Palinódia* (91–92. – ajánlás: A diadalmas Nyugatnak ajánlom ezt az irodalomtörténeti dokumentumot: az új magyar líra első harcai, sok divat-forradalmár tülekedése közt, kétségekben és kedvetlenségekben született. Akkor nem adtam ki, s rég túléltük mindnyájan: először, sokkal később, a *Nyugatban* jelent meg, s ma is a diadalmas *Nyugatnak* ajánlom.), *Ady Endrének 1911* (93–96. – az eredeti, 1915. november 16-i *Nyugat*-beli közlés szövegétől eltérő mottó: E rég elavult verset, melyet kedvetlen órában az ismeretlen Adynak írtam: ajánlom ma a bajtársnak és a jóbarátnak.), *A »Fiamhoz« 1913* (97–99. – a kézirat, valamint az 1915. november 16-i *Nyugat*-beli közlés szövegétől eltérő mottó: Aladár fiamnak és barátomnak, most is a régi szeretettel, ajánlom.), *Május huszonthárom Rákospalotán* (100–101.); *Isten kezében* fejezetcím alatt: *Fiatal katona* (105.), *Magamról I. Nel mezzo...* (106.), *II. S e zord napokban...* (107.), *A szörnyű másnap...* (108.), *Kép egy falusi csárdában* (109–111.), *Recitativ* (112–113.), *Prológus* (114–117. – az eredeti, 1915. november 16-i *Nyugat*-beli közlés szövegétől eltérő mottó: Kerékjártó Duci jótékonycélú hangversenyére, 1914. nov.), *Miatyánk 1914* (118–119. – mottó: Egy bécsi műintézet által kiadott műlaphoz készült), *Alkalmi vers* (120–121.), *Húsvét előtt* (122–125.), *Pro Domo* (126–127.); *Kabala* fejezetcím alatt: *Kabala* (131.)

Lásd *Nyugat* 1916. I. ápr. 16. 8. sz. számozatlan előzéklap, 502., 1916. I. máj. 16. 10. sz. 630.; Éder 1966. 241–242., 250–251.; Rába 1981. 468–474., 484–485., 507–510.; Téglás 1997. 148.

Lásd még *Bolyai: 1911. szeptember 1.; Palinódia: Budapest, 1913. március 16.; A „Fiamhoz”:* *Rákospalota, 1912; Budapest, 1913. június 24–26. körül; Budapest, 1915. november 16.; Ady Endrének 1911: 1915. november 16.; Babits-olvasókönyv I.* 1999. 205–207. (208. tétel – a *Nyugat*-közlést adja hivatkozással, de a vers alatti kommentárt nem abból, hanem a *Recitativ* kötetből veszi); *Prológus: Budapest, 1914. november első fele, 19. előtt; Újpest, 1914. november 19. és utána;* Citoyen, Színházi Élet 1922. 5. sz. (január 29.–február 4. – a közléshez készített ceruzairású sort: OSZK Fond III/1946.); Téglás 1997. 94.; Buda, Irodalomtörténeti Közlemények 1997. 5–6. sz. 609–610.; Fodor/Topolay 2008. 246.

Vö. Vendel-Mohay 1983. 53. (1916. május), Pók 1970. 84. (1916. nyara), Éder 1966. 241. (1916. május), Rába 1983. 316. (1916. június); Kelevéz (Máté J. György) 1983. 128. (1916. nyara); Téglás 1997a 176.; Téglás, Irodalomtörténeti Közlemények 1997. 5–6. sz. 589. (1916. május); Sipos 2003. 209. (1916. május); Jankovics 2005. 797. (1916. május); Fodor/Topolay 2008. 226. (1916. május)

Babits István a Tábori Postahivatal útján 1916. május 11-én továbbított (május 10-én este írt) sorai szerint: „Egészen meglepett, hogy Misinek megjelent az új verseskötete; ugyan nem kellett volna rajta csodálkoznom, mert hiszen még Reichenbergben voltam, mikor vártam a kiadását. Szeretném, ha megtudhatnám a címét. Csak

nem adott megint néki oly különöset, mint az előbbinek [*Herceg, hátha megjön a tél is!*], mely igazán egzotikus volt.”

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény; közli Buda 2005. 293–294. (132. levél 4., 5. lábjegyzet)

1916. április 16-i hét után

„Hatvany Lajosnak meleg rokonérzessel, őszinte tisztelettel” dedikálja *Recitativ* című verseskönyvét Babits.

Lásd közli Kelevéz (Máté J. György) 1983. 127.

A Levelek Iris koszorujából második kiadásának egyik példányát a belső címlapon tintával Szilasi Vilmosnak dedikálja: „Kedves jó barátomnak / Szilasi Vilmosnak / nagy szeretettel / Babits Mihály”.

A *Recitativ* kötet szintén tintaírású dedikációja: „Szilasi Vilmosnak / nagy szeretettel / régi barátja / Mihály”.

Lásd (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; *Levelek Iris koszorujából*. 2. kiadásának egy hasonmás oldalát: Kelevéz 1998. Melléklet 7.

Lásd még *Brissago, 1940. április 7–17.*; Rába 1981. 15. (25. lábjegyzet); Rába 1983. 12.

A *Recitativ* kötet megjelenése után Babits barátjának, Szilasi Vilmosnak kérésére részben tollba mondja, részben maga írja bele első három kötetébe (*Levelek Iris koszorujából*, második kiadás, Nyugat 1914; *Herceg, hátha megjön a tél is!*, Nyugat 1911; *Recitativ*, Nyugat 1916) verseinek születési idejét és keletkezési körülményeit, illetve a világirodalmi vonatkozásokat, melyek egy-egy sor megformálásában ihlették. A keltezés többnyire Babits kézírása, a szöveg javarészt Szilasi bejegyzése, de néhány vers alatt Babits saját kezű jegyzetei is szerepelnek.

(Török Sophie 1940-ben, Brissagóban Szilasiéknál vendégeskedve, ugyan nem mindig pontosan, itt-ott – talán Babits további közlése alapján [?] – kiegészítve, vonalas füzetből kitépett lapra lemásolja a bejegyzéseket, s utóbb pontos dátummal hivatkozik is rá *A Második Ének*hez írt előszavában: „Van egy feljegyzésem verseinek keletkezési idejéről, amit egy barátjának mondott el, 1916-ban, ennek segítségével az időrendben egymáshoz illesztett versek szinte önéletrajzként mondják el életét.”)

Lásd (Szilasi) OSZK Fond III/2357.; Rába 1969. 76–77.; Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 1994. 5–6. sz. 743–757.; Kelevéz 1998. 111–114.; a *Herceg...* kötet, valamint a *Recitativ* egy-egy lapjának hasonmását: Kelevéz 1998. Melléklet 8., 9., 10., 11.; *Laodameia*: Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 2000. 1–2. sz. 62–92.

Lásd még Török Sophie másolatát OSZK Fond III/2197.; közli Téglás 1984. 311.; Török Sophie: *Előszó a Második énekhez*. In Babits Mihály: *A második ének*. Nyugat kiadás, 1942. 8.; *Brissago, 1940. április 7–17.*; Rába 1981. 15. és 25. lábjegyzet; Rába 1983. 12.

Vö. Gál István, Irodalomtörténet 1975. 2. sz. 444. (föltehetőleg Török Sophie nyomán, tévesen úgy véli: „Egyik svájci nyaralásuk alkalmával Szilasi megkérte Babitsot, diktálja le neki, ho-

gyan, mikor és milyen hatások alatt keletkeztek korai versei.”); *Babits–Szilasi levelezés* 1979. 16–17. (Babits Szilasi Vilmos kérésére első három verseskötönyvének első (!) kiadásába bejegyzik az egyes versek keletkezési helyét és idejét. „Nem emlékszem pontosan, milyen alkalommal adta Mihály a versek keletkezésének adatait. – Bizonytalán az összes versek kiadás megjelenése előtt, mert különben abba a kötetbe vezetne volna be adatait. – Valószínűleg annak következtében történt ez, hogy beszélgettünk a versek időrendjéről s keletkezésük motívumairól.”)

Szilasi Vilmos kötetének bejegyzései

Levelek Iris koszorujából

A kötet elején (4. oldal) a ceruzairású kronológiai összesítés csak az évszámokat és a helyszíneket/városneveket jelöli meg: „1904–5 negyedév / 1905–6 Baja / 1906–7 1907–8 Szeged / 1908–9 909–10 910–11 Fogaras / 911–12 Rákospalota / 912–13 12–14 14–15 X. ker”.

In Horatium: [a vers végéhez írva]: „1904. jul. Szekszárd. A félszerben föl és alá járva; a félszerrel összefügg egy pince, ott is. Egyidejű a következővel.”; **Óda a bűnhöz:** „[A 10–11. sor mellett:] a lehetetlenségük miatt dülten [a vers végére írva:] 1904. nyár [július]. Szekszárd Az utolsó strófa a szőlőhegy tetején, különösen örült a Columbus hasonlatnak. Szakvizsga előtti esztendő, tele klasszikus tanulmányokkal. Carducci nevének hatása alatt, utközben [áthúzva] kinn a szőlőben bort és en-nivalót vive [az utolsó négy szó áthúzva].”; **Himnusz Irishez:** „1904. nyár. Szekszárd. Társasággal menve ki a szőlőbe] Mialatt a többiek beszélge[tték] készült el.”; **Messze... messze...:** „1906–7. Szeged”; **Paris – Fantázia:** 1906. jan–febr. Baja Némileg Ady hatása alatt; akkor jelent meg az Új versek”; **Tüzek:** „1906. jan. Baja Baudelaire hatása alatt, ámbár teljesen más. Az [...]ás versek energiájából [sok ?] van benne”; **Éjszaka!:** „[A 16. sor aláhúzva és mellé írva:] Ez a hasonlat az első [A vers végére írva:] 1905. tavasz Szekszárd Útközben ki a szőlőhe[gyre?]. Kinn van társasággal [...] bátyja s ő visz ki enni[va]lót. Először egész rövid [so]rok. Első gondolata a [tele? hold], amelyet maga előtt lát men[ni]”; **Sunt lacrimae rerum:** „Szekszárd (Szeged?) 1906–7.”; **Anyám nevére:** „1906. márc. 1. Baja. A névnap febr. 29. Édes anyja csak a kötet[ben] kapta a verset.”; **Sírvers:** „Szeged 906–7. A szegedi első eszten[dő] nagyon rossz.”; **Darutörpeharc:** „Fogaras, 1908”; **Hegeso sírja:** „Szekszárd [,905–6”-ból átigazítva] 906–7.”; **Aliscum éhjáró lánya:** „Szekszárd 1905. tavasz Az első két strófa Anatol[e] France fordítás, onnan [a] gondolat. A szőlőben ké[szült]”; **Golgotai csárda:** „1906. márc. Baja. Egy álmatlan éjszaka. Ak[us]jtikai emlékekből. Tényleg sokat hallott passio ének”; **Theosophikus énekek I. Keresztény:** „Szekszárd 906–7 [,905–6”-ból javítva]. A Wilde Charmidest fordította egész nap. Közben elküldték a postára. Útközben készült a vers. Hazajöve folytatta a fordítást”; **II. Indus:** „1906/7. Szeged. Szegeden a Szent György utcában hazamenet. Egyidejű a *Templom röpiül*. Az első tél, a rosszabb. Ugyanily hangulatot érez azóta a most készülő isten [kéz?] vershez.” [A „most készülő” megjegyzés alapján Babits talán a *Recitativ* kötet 1914–1916-ra datált *Isten kezében* verseire utal.]; **Strófák a wartburgi dalnokversenyből (Wolfram így énekel) – (Tannhäuser**

pedig így énekelt): „1904. szept. Bpest–Szekszárd. Terve Pesten készült, az Operá[ban]. Előtte ült egy fehér ruhájú f[ehér] arcú vörös hajú lány. R[á] vonatkoz-
nak az aláhúzott s[orok] [1., 5., 6., 17., 18.]. Hazamenet az Andrassy úto[n] megvolt
a kettős vers terve. Vonaton haza utazott azután [egy] fiatal ezredesnével, akit soká
néz: ezek az oldalt húzott sorok [29–37.]. [A] hölgygel meg is ismerkedik, a hölgy
kacérkodik vele, amit ő észre [se] vesz akkor, csak otthon, amikor elmeséli, mondja
rá az anyja”; **Turáni induló:** „Útközben Sárbogárd 906–7. A vonatra várva. Minden
strófa megvolt mire fölszállt. Így készül a legtöbb, ácsorogva, sétálva”; **Galáns ün-
nepség:** „1906. jul. Szekszárd. Egy álmatlan éjszaka”; **Recanati:** „1904. szept.
Szekszárd Leoparditól még semmit sem olvasott, csak róla Radó [Antal] életrajzát a
Bud. Szemlé[ben]. Ez megfogta”; **San Giorgio Maggiore:** „Fogaras 908. ősszel,
rögtön a megérkezés után. Közvetlen élmény”; **Zrínyi Velencében:** „Fogaras 1908.
Az iskolában Zrínyit olvasta a fiuknak. Az angyalok és ördögök h[arcát]”; **Itália:**
„1908. Szekszárd. Ősszel, közvetlen az Olaszországból megjövés utáni napon. Vi-
gasztaló vers. Innen ment aztán Fogarasra. A két követk. [áthúzva] előbbi [*San
Giorgio Maggiore, Zrínyi Velencében*] készült ott.”; **Aestati hiems:** „Szekszárd egy
nyár. Valószínűleg 1906. Párja a következő[ek]”; **Szóllóhegy télen:** „1905–6? tél
Szekszárd”; **Vásár:** „Fogaras 908. Közvetlen élmény után azonnal; vásárnapon.”;
A Csendéletekből – Asztalfók: „Szekszárd 1906–7. – **Cumulus:** „Szekszárd 1906–
7 Vakációban otthon Szegedről.”; **Mozgófénykép:** „1906–7. Szekszárd–Szeged
Ezen vakációból hazam[enet] Terv Szekszárd, kidolgozás Sze[ged]”; **Régi szálloda:**
„1906. jan. Baja Monda Baján egy [szállodá]-ról. Pestr [áthúzva] Budára csa[k?] á-
ttett.”; **Városvég:** „Fogaras, 1908. Pécsi emlék”; **A világosság udvara:** „1904–5
telén Bpest Kinn az Aréna úton lakott bátyjánál. Mellettük épült egy ház.”; **Emlék-
sorok egy régi pécsi uszodára:** „1906. júl. Szekszárd”; **Vérivő leányok:** „1904 (?)
Budapest”; **Sugár:** „Fogaras 1908. Régibb emlék”; **Hunyt szemmel:** „Szeged 1906–
7. Bevezetésül készült a következőhöz [*Fekete ország*] és az *Örök folyosó*hoz. A Sz
György utcában egy nagy szobában. Nagyon rosszul érezte ott magát s elhatározta,
hogy a művészetben keres vigasztalást.”; **Fekete ország:** „Szeged 1906–7. [1906
„1907”-ből javítva]”; **A halál automobilon – Egy képhez –:** „1905. dec. Szekszárd.
Álmatlan éjszaka. E[lső ?] sora az aláhúzott [egyetlen sor sincs aláhúzva].
A vén[lány] probléma régibb. Annyira fo[g]lalkoztatta, hogy novellát is írt ról[a]”;
Az örök folyosó: „Szekszárd 1906–7.”; **A templom! Röppül!** „Szeged 1906–7.”;
A lyrikus epilógja: „1904. Bpest Egyike a legrégebb verseknek. Még téli”.

A kötet tartalomjegyzékében Babits a 39 versből a 20 biztos dátumú költeményt
időrendbe, 1-től 18-ig beszámozza; az utolsó verset, *A lyrikus epilógját*, tintával
1-es számmal jelöli, jelezve, hogy a kötet záródarabja a legrégebb. A kötetkompo-
zíciónak tudatos jelentést szánva teszi ezt a verset, az időrendet fölborítva, a kötet
végére. (Mindazonáltal az évmegjelölésben bizonyára téved, a vers valószínűleg
1903 elején születik.)

A beszámozott versek közül 5-ös és 12-es számmal kettőt is megjelöl: 2. *Óda a
bűnhöz* 3. *In Horatium* 4. *Himnusz Irishez* 5. *Recanati* és *San Giorgio Maggiore*
6. *Strófák a wartburgi dalnokversenyből* 7. *Vérivő leányok* 8. *A világosság udvara*

9. Éjszaka! 10. Aliscum éjhajú lánya 11. A halál automobilon 12. Szőlőhegy télen és Régi szálloda 13. Tüzek 14. Paris 15. Anyám nevére 16. Golgotai csárda 17. Galáns ünnepség 18. Emléksorok egy régi pécsi uszodára.

Lásd a versek pontos datálását: *In Horatium: Szekszárd, 1904. július 24. előtt; Óda a bűnhöz: Szekszárd, 1904. július 24. előtt; Himnusz Irishez: Szekszárd, 1904. nyár; Messze... messze...: Szeged, 1907. június (8. után?); Paris: Baja, 1906. január–február; Tüzek: Baja, 1906. január; Éjszaka!: Szekszárd, 1905. tavasz; Sunt lacrimae rerum: Szekszárd (Szeged?) 1906–1907; 1907 nyara, július (?); Anyám nevére: Baja, 1906. március 1.; Sírvers: 1907. november 1. után; Darutörpeharc: Fogaras, 1908. október–november; Hegeso sírja: Szekszárd, 1908. július–augusztus; Aliscum éjhajú lánya: Szekszárd, 1905. tavasz; Golgotai csárda: Baja, 1906. március; Theosophikus énekek I. Keresztény: Szekszárd, 1906 nyara és karácsonya között; II. Indus: Szeged, 1906. november–december; Strófák a wartburgi dalnokversenyből: Budapest–Szekszárd, 1904. március 24.–június–szeptember; Turáni induló: Sárbogárd, 1906–1907; Galáns ünnepség: Szekszárd, 1906. július; Recanati: Szekszárd, 1904. szeptember; San Giorgio Maggiore: Fogaras, 1908. augusztus 28–29. után, szeptember; Zrinyi Velencében: Fogaras, 1908. ősz–1908 vége–1909 eleje; Itália: Szekszárd, 1908. augusztus 26. előtt; Aestati hiems: Szekszárd, 1906. nyár; Szőlőhegy télen: Szekszárd, 1905–1906 (?) tél, 1906 eleje, február (?); Vásár: Fogaras, 1908. október–november; A Csendéletekből – Asztalfiók, Cumulus: Szekszárd, 1906 vége vagy 1907 nyara; Mozgófénykép: Szekszárd–Szeged, 1906–1907; Régi szálloda: Baja, 1906. január; Városvég: Fogaras, 1908 vége; A világosság udvara: Budapest, 1904–1905 telén; Emléksorok egy régi pécsi uszodára: Szekszárd, 1906. július; Vívó leányok: Budapest, 1904 (?), legkésőbb 1905; Sugár: Fogaras, 1908. ősz vagy tél eleje, október vége, november eleje; Hunyt szemmel: Szeged, 1906 vége, december 14. előtt; Fekete ország: Szeged, 1906 vége, december 14. előtt; A halál automobilon: Szekszárd, 1905. december; Az örök folyosó: Szekszárd, 1906 vége; A templom! Röpül!: Szeged, 1906. november–december; A lyrikus epilógja: 1903 eleje*

Herceg, hátha megjön a tél is!

A Tartalomban Babits ötösével beszámozza a negyvenegy verset.

Ballada Iris fátyoláról: „Fogaras Szobában”; **Arany kísértetek:** „Bethlen falu felé sétálva”; **Vasárnap:** „Fogaras Elejét Szegeden vasárnap az utcán”; **Esti kérdés:** „Fogaras Szobában”; **Az őszi tücsökhöz:** „Szekszárd, éjjel, álmatlan ágyban”; **Ősz, kripta, ciprus, szüret, tánc, kobold:** „Fogaras Szobában”; **Alkonyi prológus:** „Fogaras Szobában (az ablakból látszottak a havasok alkonyfényben)”; **Névjegyemre:** „1905–6. telén Baja Szobában (nagyon nagy szoba, egész táncterem, régi bútorok, vadász-készletek)”; **Éhszomj:** „Budapest Egy csunya, forgalmas utcán (Garay utca) sétálva”; **Mindenek szerelme:** „Fogaras, Papírmalom nevű ligetben.”; **A költő szól:** „Fogaras Szobában”; **Esti dal:** „Szeged, 1906–7. Utcán sétálva”; **Éji dal:** „Fogaras Szobában, Nietzsche olvasása után.”; **Ima:** „1903. jún. Szekszárd. Emeleti szobában, nyitott ablakon kilátás a patakra Szekszárd”; **Szimbolumok (Stanzák) 1. Ne mondj le semmiről – 2. Szimbolum a holdvilágról – 3. Másik szimbolum (Uj magyar költészet) – 4. Nunquam revertar – 5. Sárga lobogó:** „Fogaras”; **Paysages intimes 1. Olvadás:** „Fogaras, utcán” – **2. Tavasz előtt:** „Fogaras, Papírmalom” – **3. Alkony [Az erdő hallgatag...]:** „1905. máj Bpest Aréna ut utcán alkony” – **4. Őszi csengő:** „Szekszárd kertben.” – **5. Luna:** „Este a kertben. 1905. nyár Szekszárd” – **6. Mennyei színjáték:** Budapest vagy Szeged – **7. Hesperus:**

„1906. márc. Baja utcán”; **Pictor Ignotus**: „1909. Fogaras Szobában”; **Csipkerózsza**: „Fogaras Szobában”; **Kutban**: „Szekszárd Kertben sétálva”; **Haláltánc**: „Fogaras Szobában éjjel járkálva”; **O lyric love**: „Fogaras Szobában”; **Örök dolgok közé legyen híred beszótt**: „Fogaras Szobában”; **Óda a szépségről**: „Fogaras Szobában”; **Egy szegény magára maradt**: „Fogaras Részben álmatlan éjjel”; **Vonaton**: „Fogaras Szobában.” (a második versszak 5–6. sorában javítás: „kincseskamrámba”, illetve a következő sor végére gondolatjel kerül); **Beloved, o beloved**: „Fogaras Templomban”; **Festett cél, pusztá semmi**: „Szekszárd szobában, emeleten (Charmidest fordítva) 1906–7.”; **Szonettek**: „Fogaras Szobában”; **Arany Jánoshoz**: „Fogaras szobában”; **Héphaisztosz**: „Fogaras Szobában”; **Homérosz – XX. század**: „Fogaras Szobában”; **Protesilaos**: „Fogaras Szobában 1909”; **Klasszikus álmok**: „Fogaras Szobában 1909. márc.”; **Két nővér**: „Fogaras 1909 Szobában (Swinburne-hatás) Márciusban”; **A sorshoz**: „Szekszárd–Fogaras Tragédiát akartam írni Messalináról. Tacitust olvastam Szekszárdon reggelente a szőlőhegyen. 1909”; **Bakhánszlárma**: „Szekszárd Szőlőhegyen. Catullus: Atthys, Reinach Művészet kistükrét olvastam”; **Thamyris**: „Fogaras Homéros hatás Szobában, elkedvetlenedve, azt hívnék, hogy vesztettem a tehetségemből. L.[ásd] Arany Jánoshoz címűt.”; **A Danaidák**: „Fogaras 1909 Szobában a Nyugat-matiné számára. – Ugyanaz nap a *Két nővér* címűt. Márc.”; **Új leoninusok**: „Szekszárd szőlőhegyen, este”; **A Campagna éneke**: „Tivoli–Fogaras Tivoliba menve a nagyon forró vicinálison.”; **Laodameia**: [forrásait Babits lapszéli jegyzeteiben megnevezi]: [140–141. sor]: „Swinburne”; [238–239. sor alatt]: „Mikor először Velencébe érkeztem hajnalban” [312. sor mellett]: „Horátius”; [315. sor mellett]: „Swinburne”; [407–408. sor mellett]: „Aischylos”; [518–521. sor mellett]: „Danaidák, Vasárnap”; [526–527. sor mellett]: „Homérosz”; [549–550. sor mellett]: „Horatius: Miserarum est... (Le is fordítottam)”; [558–564. sor mellett]: „Catullus, a vers már III. gimnazista koromban nagyon tetszett”; [583–584. sor mellett]: „Sappho Kölcsy és Fábrich fordítása”; [655–656. sor mellett]: „Vergil VI” – [a vers végén]: „Fogaras 1910. tavasz. Pár nap. Mezőn sétálva és szobában. Éjjel is. Első gondolata ötletszerű. *Protesilaos* című versemből, amelynek gondolatát Lukianos pár sora adta. Az első jelenet azonnal megvolt, s még az este meg is mutattam. Swinburne *Atalantája* a karénekekre hatással volt. Homéros összes idevágó helye. Catullus, Sappho, Horatius, Aischylos.”

Lásd a versek pontos datálását: *Ballada Iris fátyoláról*: **Fogaras, 1909. április–május**; *Arany kísértetek*: **Fogaras, 1909 vége és 1910 tavasza, április 16. előtt**; *Vasárnap*: **Fogaras, 1909. március vége**; *Esti kérdés*: **Fogaras, 1909. április**; *Az őszi tücsökhöz*: **Szekszárd, 1907. vagy 1908. augusztus vége, augusztus 29. előtt (?)**; *Ősz, kripta, ciprus, szüret, tánc, kobold*: **Fogaras, 1910. ősz**; *Alkonyi prólógus*: **Fogaras, 1909. február 8. után–március 16.**; *Névjegyemre*: **Baja, 1906. január**; *Ehsszomj*: **Budapest, 1908. október 18. előtt**; *Mindenek szerelme*: **Fogaras, 1909 vége, 1910 eleje**; *1910 előtt*; *A költő szól*: **Fogaras, 1910. június 12. előtt**; *Esti dal*: **Szeged, 1906–1907**; *Éji dal*: **Fogaras, 1909 vége, 1910 eleje**; *Ima*: **Szekszárd, 1903. június**; *Szimbolumok (Stanzák) 1. Ne mondj le semmiről*: **Fogaras, 1909. október második fele után, december vége előtt**; *2. Szimbolum a holdvilágról*: **Fogaras, 1910. tavasz, április 16. előtt**; *3. Másik szimbolum (Új magyar költészet)*: **Fogaras, 1910. tavasz, április 16. előtt**; *4. Nunquam revertar*: **Fogaras, 1910. tavasz, április**; *5. Sárga lobogó*: **Fogaras, 1910. tavasz vagy ősz**;

Paysages intimes 1. Olvadás: Fogaras, 1908 karácsonya előtt (?); 2. Tavasz előtt: Fogaras, 1908–1910. február; 3. Alkony [Az erdő hallgatag...]: Budapest, 1905. május; 4. Őszi csengő: 1906; 1906–1907 (?); 5. Luna: Szekszárd, 1905. július–augusztus; 6. Mennyei színjáték: Budapest vagy Szeged, 1906 nyara–1908; 7. Hesperus: Baja, 1906. március; Pictor Ignotus: Fogaras, 1909 tavasza–július eleje; Csipkerózska: Fogaras, 1910. február 19. előtti napokban; Kutban: Szekszárd–Fogaras, 1908. augusztus 26. körül, szeptember 14. előtt; Haláltánc: Fogaras, 1908 vége; O lyric love: Fogaras, 1910. tavasz, április 16. előtt, március (?); Örök dolgok közé legyen híred beszótt: Fogaras, 1910. tavasz, április 16. előtt; Óda a szépségről: Fogaras, 1910. február 19. előtti napokban; Egy szegény magára maradt: Fogaras, 1909 eleje, Fogaras, 1909. szeptember–október közepe; Vonaton: Fogaras, 1910. tavasz, április 16. előtt; Beloved, o beloved: Fogaras, 1909. október második fele vagy utána; Fesített cél, pusztá semmi: Szekszárd, 1906–1907; Szonettek: Fogaras, 1909. október második fele vagy utána; Arany Jánoshoz: Fogaras, 1909. szeptember–október közepe; Héphaisztosz: Fogaras, 1909. október második fele vagy utána; Homérosz: Fogaras, 1909. október közepe, második fele; Protesilaos: 1910. tavasz; Klasszikus álmok: Fogaras, 1910. február 19. előtti napokban; Két nővér: Fogaras, 1910. február 19. előtti napokban; A sorshoz: Szekszárd–Fogaras, 1908. nyár–1909 első fele; Bakhánslárma: Szekszárd, 1908. július–augusztus; Thamyris: Fogaras, 1909. szeptember–október közepe; A Danaidák: Fogaras, 1910. február 19. előtti napokban; Új leoninusok: Szekszárd, 1908. augusztus 17 (?)-26. között; A Campagna éneke: 1909. augusztus–1909 vége, 1910 eleje; Laodameia: Fogaras, 1910. tavasz

Recitativ

A Tartalomban Babits ötösével beszámozza a 64 verset és az *Anyám nagybátyja régi pap* címnél törli a felesleges névelőt.

Új könyvek: „1910. dec. [1911. jan.-ból javítva] Fogaras”; **Levél Tomiból:** [Babits írásával]: „Fogaras”, [többszörös átjavítás után (1911-ből 1910-re, majd vissza): „1911. január”; **Bolyai:** „1911. febr.–márc.” [az évszámot valószínűleg Szilasi, a hónapokat Babits írja a vers alá]; **Cigánydal:** „1911. tavasz”; **Spleen:** „1911. tavasz”; **Téli dal:** [a 4. versszak (= S talán a víz temet bennünket el..) mellett Babits ceruzáírásával]: „Baja 1905–1906”, [a vers végén föltehetőleg Szilasi írásával]: „911”, [mellette Babits írásával]: „január”, [alatta]: „Szeged Fogaras”; **Egy rövid vers:** „911. jan.”; **Egy szomorú vers:** „1911. jan.”; **Naiv ballada:** „1911. jan.”; **Egy dal:** [a vers alatt Szilasi írásával]: „911”, [Babitséval]: „jan.” „(Szegeden íródott)”; **Szerenád:** „1911” [Babits kiegészítése]: „(910. telén Szekszárdon íródott)”; **Babona, varázs:** „Fogaras, 1911. tavasz”; **Aranyfürdő, Aranyeső, Danaé:** „1911. tavasz”; **Vágyak és Soha:** „1911. tavasz”; **Hiszkegy:** „1911. tavasz”; **Dal, régimódi:** „Fogaras, 1911. tavasz”; **Vile potabis:** „Szekszárd 1905”; **Édes az otthon:** „[a 4. versszak mellett:] „Fogaras” [a vers végén]: „1904.–5 Budapest”; **Gretna Green:** „905–6. Szekszárd”; **Játszottam a kezével:** „915. hajón Bpest–Bécs” [a „915” Szilasi írása Babits írja mellé a helyszínt]; **Július:** „1911. jul.”; **Augusztus:** „[a vers végére írva:] „1911. aug.” [a 4–5. versszak mellé húzott ceruzavonal jelzi:] befejezve Budapest, 1915 tavasz”; **Nincsen kísértet:** „Szekszárd”; **Miként szélcsöndben a hajó:** „Fogaras”, [Babits az első szakasz mellé húzott ceruzavonallal jelzi, mely sorokra vonatkozik]: „Baján”; **Anyám nagybátyja, régi pap:** „Szekszárd, 1911. Karácsony”; **A költő életének pusztájáról:** „Szekszárd 1911. júl.”; **Oly szomorú, hogy oly nehéz megélni...:** „1912 [1911-ből javítva] Karácsony

Szekszárd”; *E komor június havon...*: „Fogaras” [az első két szakasz mellett]: „Baja”; *Az életemet elhibáztam...*: „1911. aug.”; *Palotai est*: „Rákospalota 1912. tavasz”; *Immortale jecur*: „1904–5 Szekszárd”; *Fájó, fázó ének*: „914 húsvét Bpest”; *A csengetyűsfű*: „1914. május. Bpest”; *Ecet-dal*: „1914 [1915-ből javítva] máj. Bpest”; *Haza a telepre*: „1914 [1915-ből javítva] VI. Bpest–Szekszárd”; *Merceria*: „Szekszárd 1913. ősz [„nyár”-ból javítva]”; *Őszi harangozó*: „1913. ősz [„nyár”-ból javítva] Szekszárd”; *Októberi újatosság*: „Fogaras”; *Reggeli ének*: [4–5. sor mellett]: „Szekszárd”, [19–20. sor mellett]: „Szekszárd”, [a vers végén 911-ből javítva]: „912 tavasz”, [áthúzva: Rákospalota?], „Bpest”; *Atlantisz*: „Bpest 1912”; *Vakok a hídon*: „1912. Bpest”; *Isten kezében*: „914. VI. Bpest”; *Illusztrációk mindenféle könyvekhez* 1. *Álom*: „1906. Szekszárd”; 2. *Egy kép, csak egy pillanatra*: „1912–13. Bpest”; 3. *Régi magyar arckép*: „Szekszárd, 1906?”; 4. *Modern festmény B. M. modorában*: „Rákospalota 1911–12 [a második versszak 3. sorában az „a” törölve a „teste” szó előtt]” 5. *Nyugalmas téli kép*: „Tisztviselőtelep 1912”; 6. *Ligeti részlet*: „1911 Bpest”; 7. *Utolsó kép*: „1912 Bpest”; *Régi vers: egy fiatal költő keserűségeiből*: „[az alcímként nyomtatott dátum]: „1906” [mellette] „Szekszárd”; *Palinódia*: „1908” [a datálás alcímként, mellette Babits írásával]: „Fogaras”; *Ady Endrének*: „1911” [a datálás alcímként, mellette Babits írásával]: „Rákospalota”; *A »Fiamhoz« 1913*: [I. mellett]: „Budapest”, [II. mellett]: „Rákospalota 1912”; *Május huszonehárom Rákospalotán*: [1913-ből javítva]: „1912”; *Fiatal katona*: „1914. VIII.”; *Magamról I. Nel mezzo...*: „1914. nyár [ősz-ből javítva] Szekszárd; *II. S e zord napokban...*: „1914. ősz. Bpest”; *A szörnyű másnap...*: „1914. ősz. Bpest”; *Kép egy falusi csárdában*: „1914. nov. Bpest”; *Recitativ*: „1915. tavasz. Bpest”; *Prologus*: „1914 Bpest”; *Miatyánk 1914*: „1914. ősz. Bpest”; *Alkalmi vers*: „1916. III. Bpest”; *Húsvét előtt*: „1916. III. Bpest” [a vers 4. sorában a „harci” szó elé „a” névelőt illeszt Babits]; *Pro Domo*: „916. I. Bp.”; *Kabala*: „Rákospalota [1912-ből javítva]: 1911 Karácsony

Lásd a versek pontos datálását: *Új könyvekre: Fogaras, 1910. november közepe–december; Levél Tomiból: Fogaras, 1909. január; Bolyai: Fogaras, 1909. október második fele vagy utána, december vége előtt; Cigánydal: Fogaras, 1911. tavasz; Spleen: Fogaras, 1911. tavasz; Téli dal: Baja–Szeged–Fogaras, 1905–1906–1911. január; Egy rövid vers: 1909. október második fele után, december vége előtt; Egy szomorú vers: Fogaras, 1910. tavasz, április 16. előtt; Naiv ballada: Fogaras, 1910 legvége, 1911 eleje; Egy dal: Szeged, 1906. ősz–1908. június; Szerenád: Fogaras, 1908 vége–1909–Szekszárd (?), 1910 telén; Babona, varázs: Fogaras, 1911. tavasz; Aranyfürdő, aranyeső, Danaé: Fogaras, 1911. tavasz; Vágyak és soha: Fogaras, 1911. tavasz; Hiszekegy: 1911. tavasz; Dal, régimódi: Fogaras, 1910. tavasz, április 16. előtt; Vile potabis: Szekszárd, 1904. december; Édes az otthon: Budapest, 1905. március–Fogaras, 1908. augusztus 27. után; Gretna Green: Szekszárd, 1906. június; Játszottam a kezével: Szekszárd (?), 1911. július–1914 vége–1915 eleje–Budapest–Bécs, 1915. augusztus 16. előtt – július; Budapest–Bécs, 1915. július 22.; Julius: Szekszárd (?), 1911. július–Budapest, 1915. tavasz; Augusztus: 1911. augusztus–Budapest, 1915. tavasz; Nincsen kísértet: Szekszárd, 1904. szeptember; Miként szélcsöndben a hajó...: Baja, 1906. január–Fogaras, 1911. március, május 21. előtt; Anyám nagybátyja, régi pap...: Szekszárd, 1911. Karácsony; A költő életének pusztájáról: Szekszárd, 1911. július; Oly szomorú, hogy oly nehéz megélni...: Szekszárd, 1911. Karácsony; E komor június havon...: Baja–Fogaras, 1906. június–1911; Az életemet elhibáztam...: 1911. augusztus; Palotai est: Rákospalota, 1912. tavasz; Immortale jecur: Szekszárd, 1905. április; Fájó, fázó ének: Budapest, 1914. április 12–13., Húsvét és utána;*

A csengetyűsfű: Budapest, 1914. május 16. előtt; Ecet-dal: Budapest, 1914. május 16. előtt; Haza a telepre: Budapest–Szekszárd, 1914. június; Merceria: Velence, 1912. július 18–20. körül–Szekszárd, 1912. augusztus 5. után–augusztus 29.; Őszi harangozó: Szekszárd, 1912. augusztus 5. után–augusztus 29.; Októberi ájtatosság: Fogaras, 1908. ősz; Reggeli ének: Szekszárd–Budapest, 1912. tavasz; Atlantisz: Budapest, 1912; Vakok a hídon: Budapest, 1912; Isten kezében: Budapest–Szekszárd, 1914. június; Illusztrációk mindenféle könyvekhez 1. Álom: Szekszárd, 1906. nyár; 2. Egy kép, csak egy pillanatra: 1913. nyár; 3. Régi magyar arckép: Szekszárd, 1908 nyara; 4. Modern festmény B. M. modorában: Rákospalota, 1911 vége–1912 tavasz; 5. Nyugalmos téli kép: 1912. november 16. után–1912 tele; 6. Ligeti részlet: Budapest, 1911. augusztus vége/szeptember eleje–szeptember 12. előtt; 7. Utolsó kép: Budapest, 1912; Régi vers egy fiatal költő keserűségeiből: Szekszárd, 1906; Palinódia: Fogaras, 1908. ősz; Ady Endrének 1911: Rákospalota, 1911. november (?); A »Fiamhoz« 1913: Rákospalota, 1912, Budapest, 1913. június 24–26. körül; Május huszonhárom Rákospalotán: Rákospalota, 1912. május 23.; Fiatal katona: 1914. augusztus; Magamról I. Nel mezzo...: 1914. nyár; II. Szégyen napokban...: Budapest, 1914. október 16. előtt; A szörnyű másnap...: Budapest, 1914. október 16. előtt; Kép egy falusi csárdában: Budapest, 1914. november 16. előtt; Recitativ: Budapest, 1915. április 15.; Prológus: Budapest, 1914. november első fele, 19. előtt; Miatyánk 1914: Budapest, 1914. ősz; Alkalmi vers: 1916. március; Húsvét előtt: Budapest, 1916. március 26. előtt; Pro Domo: 1915. október 20.–november 16.; Kabala: Budapest–Szekszárd, 1911. december 23., Rákospalota, 1911. Karácsony

A *Recitativ* kötet egy példányát a belső címlapra tintával írt dedikációval ajánlja Babits Komjáthy Aladárnak: „Kedves Aladáromnak / Mihály.”

Lásd Komjáthy Aladár örököse tulajdonában

Budapest, 1916. április 17–18. előtt és április 17–18.

Babits bizonyára levelet vagy lapot postáz Szekszárdra, melynek tartalmáról Babits Angyal öccsüknek a frontra küldött soraiban számolhat be. Babits István nővérének írt válaszában fölelegeti: „No, végre hát Misi is megszólalt! Bár nekem mit sem írt. Örülök nagyon, hogy ő megmenekült a világháború közvetlen végzetes hatásától [ez bizonyára utalás az újabb sorozás szerencsés kimenetelére] s a szabadságát jól felhasználva kedvére dolgozik. Bárcsak élvezhetném valaha az újonnan berendezett könyvtárát! [A Reviczky utcai lakásban Babits külön könyvtárszobát rendez be.] Vajon mily statisztikai műveket szerzett meg?”

Lásd Babits István Babits Angyalnak 1916. április 17–18-án írt levelét: WMMM Kéziratgyűjtemény, közli Buda 2005. 260., 261. (116. levél 4. lábjegyzet)

1916. április 18. előtt

Zsolt Béla a Bölcsészhallgatók Segítő Egyesületének nyomtatott fejléces levélpapírján egy komáromi bizottság megbízásából kereste föl Babitsot, hogy egy Komáromban tartandó felolvasó estélyen Móricz Zsigmonddal együtt való közreműködésre kérje föl. Minthogy nem sikerült személyesen beszélnie Babitscsal, kéri, hogy komáromi címére küldjön választ.

Lásd OSZK Fond III/1408/11.; Fodor/Topolay 2008. 142., 369. (1714. levél), 257.; Kelevéz (Tasi) 1983. 138–139.

1916. április 18.

Zsolt Béla Komáromból küld újabb levelet Babitsnak: „...nagyszerű élmény ígéretével hatott rá[m] új kötete megjelenésének híre [*Recitativ*]”. Diadalmas örömmel gondol a kötet sikerére, amely a legimpozánsabb felelet lesz a „gerendatöréskor szálkakeresőknek”. Babits „multkori érdeklődésétől” [talán levelétől?] felbátorodva beszámol magáról, komáromi katonaéletéről, történelmi olvasmányairól (Hegel, Carlyle, Macchiavelli). Ismét megemlíti az előző levelében felvetett, Móriczsal közös komáromi felolvasás ügyét.

Lásd OSZK Fond III/1408/3.; Fodor/Topolay 2008. 143–144., 370–371. (1715. levél), 257.; Kelevész (Tasi) 1983. 139.

Szekszárd, 1916. április 23–24. Húsvét előtt-körül

Kelemen Imre, Bimbis Babits Istvánnak küldött lapján tudatja: „...Misi vett is valami nagy statisztikai könyveket, de tanácsomra nem küldi el, mert nehéz, hanem Aladárt bízta meg, hogy vegyen kisebb könyveket s egyenként küldje el neked. Misi és kis Licc tegnap hazamentek ünnepelni, s húsvét után Anyival jönnek vissza, aki segít Misit bepakkolni [!] (illetve nem a Misit, hanem a holmiját), mert 2-án hurcolkodik az új lakásba. Misi és Aladár a jövő hónapban új sorozásra mennek, nem tudom, lesz-e belőlük valami, ámbár a Misi most jobban néz ki.”

Babits István „Húsvét másnapján”, április 24-én írja nővérének: „Megkaptam Misi – Nenne – Lici által írt lapot, örültem, hogy jól mulattok otthon” – e sorok alapján is vélhető, hogy Babits Licivel, Kelemen Gizellával már Húsvét előtt hazautazik az ünnepekre. (A levélből az is biztosra vehető, hogy id. Babitsné és Babits Angyal még Húsvét előtt rokonaikhoz Pécsre látogatnak, s bizonyára fölkeresik id. Babits Mihály sírját.)

Föltehetőleg ekkor dedikálja a Nyugat kiadásában megjelent *Recitativ* című verseskönyvét édesanyjának: „Kedves anyámnak / Misi fia”. A kötet sajtóhibáit ceruzával javítja (82., 94., 99., 122., Tartalom mindkét lapja).

Lehetséges, hogy *Wilde Oszkár verseiből* című műfordításkötetét is ekkor ajánlja édesanyjának (a belső címlapon tintával): „Kedves anyámnak / Misi fia”. Babits ceruzával javítja a kötet sajtóhibáit (4., 5., 7., 8., 10., 11., 12., 16., 19., 24., 29., 40., 46.).

Lásd Babits István Babits Angyalnak 1916. április 17–18-án írt levelét: WMMM Kéziratgyűjtemény, közli Buda 2005. 265. (119. levél 2. lábjegyzet); id. Babitsné 1917. április 9-i levelét: OSZK Fond III/179/83.; *Recitativ*: WMMM Kéziratgyűjtemény; *Wilde Oszkár verseiből*: WMMM Kéziratgyűjtemény; Babits István id. Babitsnének 1916. május 7-én írt levelét: WMMM Kéziratgyűjtemény; közli Buda 2005. 285., 286. (129. levél 3., 4. lábjegyzet)

Lásd még Babits István Kelemen Ilonának 1916. április 26-án írt levelét: WMMM Kéziratgyűjtemény; közli Buda 2005. 267. (121. levél); Vendel-Mohay 1974. 31.

1916. április 25. előtt és április 25.

Babits István id. Babitsnének április 25-én kelt levelében tudatja, hogy bátyja levél kíséretében elküldte műfordításkötetét: „Misi Wilde-fordításainak örültem; megír-

ta az új címét is, Revicky [!] utca 7. (?)” És megismétli, ki tudja, hányadszor: „Az *indexemre* kérek ügyeljenek a hurcolkodásnál!”

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény; közli Buda 2005. 266., 267. (120. levél 3. lábjegyzet)

1916. április 27.

Babits Sándor német nyelvű lapot küld a hadifogságból (ekkor már Beresowkából) Babitsnak. Már többször írt neki, reméli, megkapta üdvözetét. Szeretné, ha öccséről, Pistáról és a Kiss fiúkról [Kiss Istvánról és Kiss Ernőről] írna Babits, mert nem tud róluk semmit. Kéri továbbá, tudassa vele, vajon „az új váltójogunk életbe lépett-e” és mikor.

Lásd OSZK Fond III/183/3.; utal rá Buda 2005. 410. (206. levél 1. jegyzet); Fodor/Topolay 2008. 144–145., 371. (1716. levél)

Lásd még Babits Sándor 1915. október 13-i levelét: OSZK Fond III/183/2.

1916. április 30.

Babits István nővérének a Tábori Postahivatal útján küldött levelében jelzi, hogy beszámolót vár a Húsvét előtti pécsi kirándulásról, s megjegyzi: „Úgy hiszem, jól töltötték a Húsvétot is Liccel, Misivel és Nenne társaságában. Örülök, hogy Misi jól néz ki [...] Misiéket mikor sorozzák? Számít-e rá, hogy beveszik vagy most is felmentik?”

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény; közli Buda 2005. 276. (124. levél)

1916. április vége, hétfő

Ifj. Gaál Mózes levelében tudatja Babitscsal: egy hete kissé beteg, de már nem komoly. Kéri, írja meg egy lapon, [Komjáthy] Aladárt bevették-e, vagy kidobták a sorozáson. Őt pénteken kidobták. A *Recitativ* minden versét sokszor újraolvassa, olyan szép ez a könyv, s ez „a mi könyvünk, egy nagy csapaté, aki még bizony szétszórva él”.

(A 2. főlíó verzóján Babits ceruzairású magyar, francia és görög nyelvű sorai: „[Robert] d’Adhémar: Le gons sur les principes d’Analyse I. II. Πή ποκ’ αρ’ ήσθ’, óκα Δάφνις έτηκετο, πή ποκα Νύμφαι [„Pé pok’ ar’ észth’, óka Dáphnisz etéketo, pe’ poka Nümphaj” Theokritosz I. 66. „Míg Daphnisz sorvadt, Nümphák, hol jártatok eddig?”] „Ebből még nem következtethetjük, hogy a n.[ümphák] elhagyták Sziciliát! Rédey Tivi [Tivadar] Mátyás tér 4. [Priozsinsky ezr. Héderváry 16-du-án]”)

Lásd OSZK Fond III/476/36.; Fodor/Topolay 2008. 145., 372. (1717. levél)

1916. április

Babits Havas Irénnek, a *Nyugat* titkárnőjének küldött levélüzenetében kéri, hogy az írás átadójának adjon át néhány példányt számára a *Recitativ* kötetből. Sürgősen szét akar küldeni néhány tiszteletpéldányt, amelyekkel tartozik „(többek között a

Nyugat kisasszonyának is, akinek ezen s más írásaim ügyében annyiszor alkalmatlankodtam, s akinek sok szívességéért – legalább e csekély viszonzással – adósnak érzem magamat”).

Lásd Balassa Bálint Múzeum (Esztergom) ltsz. 64.32.1.; Fodor/Topolay 2008. 146., 372. (1718. levél)

Babits Békássy Istvánné Emmának küldött levelében tanáccsal látja el az asszonyt, és sejteni engedi, hogy fia angol írásaira felhívta a *Hungarian Review* figyelmét. Leveléből – Békássyné szerint – kihangzik fia iránti szeretete, de az is, hogy szemrehányást tesz magának, amiért a *Nyugat*-beli cikkében (*B. F. huszárönkéntes: el-esett az északi harctéren 1915. június*) nem írt másképpen, többet, fenntartás nélkül dicsérőt róla.

[A *Huszadik Század* című folyóiratban *Kortörténeti jegyzetek – Rundschau, Revue, Review* címmel P. F. szignóval kissé gúnyosan számol be a J. J. Dempsey szerkesztette *The Hungarian Review* első számának megjelenéséről („Bpest IV. Koronaherceg-u. 6. Egy évre 12 K.”): „A legfurcsább háborús újdonságok közé tartozik, hogy most, mikor harcban állunk az egész angol nyelvű világgal – az európaival katonailag is, az Európán kívülivel erkölcsileg – most, a világháború folyamán aktuálisnak tartották, nemcsak az alapítók, hanem az anyagi támogatóikkal elősiető kormány vagy egyéb hatóságok vagy testületek is egy angol nyelvű magyar folyóirat, a *Hungarian Review* alapítását...”]

Lásd Békássy Istvánné 1916. május 26-i levelét: OSZK Fond III/255/2.

Lásd még *Nyugat* 1915. II. aug. 1. 15. sz. 824–828.; *Huszadik Század* 1916. 10–11. október–november, 324.; http://mtdaportal.extra.hu/huszadik_szazad/text/1916/1916%201011.pdf

Budapest, 1916. május 1. előtt

Az Athenaeum gondozásában, az Athenaeum könyvtár 43. köteteként megjelenik Babits *A gólyakalifa* (3–230.) című regénye (amelyet először a *Nyugat* 1913. karácsonyi száma közölt) és néhány novellája: *Odysseus és a szirének* (231–244.); *Karácsonyi Madonna. Regényes legenda* (245–254.); *Mese a Decameronból* (255–267.); *Szerelem* (268–282.); *Uti napló* (283–305.) benne a *Jövő, te szép jövő!..., Egyszer, például, alkonyattal járok, Én is fa vagyok, A nagy szobában, Egy teknő itt a völgy..., Kék faluk, Mint a halász..., [Az Olt partján], Egy vers, amit a porvárosban írtam, Mondd van-e, van-e szebb..., [Márciusi reggelen] – Izzik az ablak..., [Pályaudvaron] – Közelg, közelg a gyorsvonat..., Vasuton* című, illetve kezdetű versekkel; *Lira, kalendárium, mese, vers, kabala* (306–319.) benne *A naptár az év himnusza..., Új esztendő beköszön, [Jár a szél...]* – *Epilóg, Kabala* című, illetve kezdetű versek.

(A *Nyugat*-beli közléstől kisebb-nagyobb mértékben eltér a könyv alakban megjelenő regény szövege: így a katolikus *Élet Könyvek* sorozatának szerkesztője, Szabó László által kárhoztatott erotikus epizódot, Tábornok Elemérnek az utcalány-

nyal esett kalandját új szöveggel cseréli ki Babits, mely általánosságban szól Táborny érzéki vágyainak feléledéséről.)

Babits kifejezett kívánsága, hogy édesanyja ne olvassa el a regényt (talán érzékeny idegrendszere miatt véli úgy, hogy túlságosan fölzaklathatná).

„Érdekes, hogy ennek az évnek első felében *folytatólagos álmaim* voltak. [...] Eszembe jut ezekről az egybeszövődő álmokról az egyéniség, az *En kettészakadásának* problémája. Ha misztikus volnék, azt mondanám; egyik Énem Párizsban él, lappang, míg a másik Debrecenben vesződik. Babits regénye, a *Gólyakalifa* is ezen a psychopathiai jelenségen alapul” – jegyzi föl naplójába 1919 tavaszán Oláh Gábor.

Lásd Nyugat 1916. I. máj. 1. 9. sz. hátsó címlap verzó; Lám Frigyes, Magyar Kultúra 1917. jan. 20. 2. sz. 89–90.; Budapest 1917. febr. 3. 34. sz. 9.; Bálint Lajos, Világ 1917. febr. 4. 35. sz. 25.; Schöpflin, Pesti Napló 1917. febr. 18. 49. sz. 17–18.; Kázmér Ernő, Erdélyi Szemle 1917. márc. 18. 8. sz. 86.; [Zolnai Béla] *zb*, Egyetemes Philológiai Közlöny 1917. jún.–júl. 6–7. sz. 393–394., [Halasi Andor] H. A.: *Élő irodalom*. 1920. 33–35.; Bartal, Literatura 2008/3.; Lakner Lajos 2002.

Lásd még *A gólyakalifa: 1912 eleje–1913. augusztus–1913. december 16. előtt*; Nyugat 1913. II. dec. 16. 24. sz. 805–907.; **1916. március 22. előtt és március 22.**; id. Babitsné 1917. november 1-je utáni levelét: OSZK Fond III/179/96.; Rába György in *A magyar irodalom története*. Főszerkesztő Sötér István. 5. kötet, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1965. 248.; Éder 1966. 145., 148–149.; Keresztury 1970. 393.; Éder 1997. 457–458., 499–504.; Rába 1981. 93–101.; *Odyseus és a szirének*: Ritoók Zsigmond, Irodalomtörténet 1984. 586–594.; Eisemann György: *Odyseus és a szirének (Babits Mihály novellájáról)*. In Uő: *Végidő és katarzis*. Orpheusz Könyvkiadó, Budapest, 1991. 171–191.; *A magyar irodalom története II.* (Peremiczky) 2007. 621.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 325. (1292. levél jegyzetében úgy véli, Babits a regényt Móricz Zsigmondnak ajánlja)

Vö. Majoros/Tompa/Tóth 2011. 205. (*A gólyakalifa* megjelenését 1916 végére datálja)

Budapest, 1916. május 1.

Hirdetik Babits verseskötvét, a *Recitativ* kötetet és regényét, *A gólyakalifát*.

Lásd Nyugat 1916. I. máj. 1. 9. sz. hátsó címlap verzó

A VIII. kerületi Reviczky utca 7. számú ház házfelügyelője, Szabó András május 1-jén (bizonyára az első) 325 koronáról szóló, tintával kitöltött gépelt, „ideiglenes [laktér]nyugtát” állít ki a „Babits Mihály úr által bérben bírt 15. sz. lakás f. évi máj., jún. és július évnegyedre járó bére fejében Gróf Bánffy György Ő Nagyméltósága megbízásából”. A laktérnyugta hátoldalán Babits [*Ma, holnap és irodalom*] című írásának fogalmazványtörredéke.

Lásd OSZK Fond III/1753.; a Reviczky utcai költözésre: **Budapest, 1916. május 2.–1931. április 28-ig**

1916. május 2.

Giesswein Sándor (vallástörténész, kanonok, a keresztényszocializmus magyarországi megalapítója) ír levelet Babitsnak. Hallotta – mesteri módon – szavalni versét a békéről [*Húsvét előtt*], s a Magyar Szentkorona Országai Békeegyesülete elnökeként gratulál Babits művéhez. Egyesületük közlönyét, a *Nemzetközi Életet* küldi, s engedélyt kér, hogy a következő számban közölhessék a verset. (A levél verzójára Babits ceruzával ráírja: „Giesswein S.”)

Lásd OSZK Fond III/512.; Fodor/Topolay 2008. 146., 373. (1719. levél), 254.

Vö. Fodor/Topolay 2008. 146., 373. (a Békeegyesület nevének és a közlőny címének téves olvasatát adja)

1916. május 2–21. (?)

Id. Babitsné talán ekkor küld táviratot Babitsnak a X. ker. Tisztviselőtelepi Állami Főgimnáziumba, miszerint aznap 1 órakor Pesten lesz. Három „küzdelmes” hetet tölt fiánál, hogy segítsen a Reviczky utcai új lakásba költözésnél és a berendezésnél.

Lásd OSZK Fond III/179/236.

Budapest, 1916. május 2.–1931. április 28-ig

Babits a X. kerületi Szabóky utcai (54.) bérelt szobából a VIII. kerületi Reviczky utca 7. számú ház (III. emelet 15.) háromszobás lakásába költözik (1916 és 1931 között, másfél évtizedig él itt).

„Józsefváros, a legszolidabb: de van valami benne a Belvárosból is. A város közepe; szomszédságában az életveszélyes Kálvin térnek; mégis arisztokratikus csönd.” A Mikszáth téren egy kocsmá és egy könyvkereskedés áll. A Kálvin tér közelében lévő kis utca Budapest „szolid”, de „arisztokratikus” része. Grófi paloták vannak erre, meg a francia követség és a Sacré Cœur leánygimnázium, üzlet nem volt itt – mondja a költő 1926 decemberében a *Pesti Napló* riportérének –, „a házak vállán” látszik „egy karaj a Gellért-hegy lombjaiból”.

„Neki való lakása volt itt. [...] a hetes számú régi, háromemeletes ház Bánffy Miklósé [!] – ő volt Babits Mihály háziura. [...] a jezsuiták közeli templomából sokszor szállt be a költő ablakain csilingelő vagy bongó hangon a harangszó. A lakás a harmadik emeleten a lépcsőházból nyílt. Lift persze nem volt, széles, rózsaszínű kőlépcsőkön kellett felmenni. Az előszoba sötét és hosszú volt – írja Sárközi György 1941-ben –, végéből nyílt a nagy szoba, olyan szalon és ebédlő együtt; jobbra a hálószoba, balra a könyvtárszoba [...]. A nagy szobában régimódi bútorok álltak [...]. Itt lógtak a falon a kályha mellett, meg az íróasztal felett a régi családi képek [...]. Itt lógott az anyai kanonok nagybátyja képe is.” Szabó Lőrinc a *Tücsökzene* 242. darabjában örökíti meg: „Reviczky utca 7. / Sziget nem volt oly magas soha még, / mint az a műhely, a könyvtárszoba, / az agglégényé.”

Édesanyja három hetet tölt nála, hogy segítsen a hurcolkodásban és a berendezkedésben. Ez idő alatt – május 17. előtt – közösen írt tábori lapot küldenek Babits

Istvánnak az orosz hadszíntérre, melyben Babits föltehetőleg ígéri öccsének, hogy könyveket küld majd a számára, s megnyugtatja, hogy a költözködésnél vigyázott az indexére.

Babits házi mindenese, Fekete – aki a Nemzeti Múzeum altisztje – feleségével a Reviczky utcai lakás konyhájában lakik, ők mosnak rá, gondoskodnak róla és a lakásról. Sárközi visszaemlékezése szerint „a házaspár gyengén szuperált” [Babits 1920 májusától már ügyvéd útján igyekszik megszabadulni tőlük, végül majd Török Sophie bocsátja el őket].

Lásd Babits István 1916. április 11-i és május 17-i (OSZK Fond III/41/30., 31.), valamint Babits Angyal 1916. május 24-i (OSZK Fond III/35/67.) és id. Babitsné 1916. július 3-i (OSZK Fond III/179/77.) levelét; Sárközi György, *Babits Emlékkönyv* 1941. 219–220.; Pók 1970. 94. (1916); Kardos Pál 1972. 180. (1916 első fele); Téglás 1981. 178.; Kelevéz (Sára Péter) 1983. 395–397.; Babits költözésének pontos időpontjára Babits István 1916. május 7-i id. Babitsnének írt levelébe Kelemen Imre lapjának bemásolt sorait: WMMM Kéziratgyűjtemény; közli Buda 2005. 285. (129. levél); Jankovics 2005. 797.; Fodor/Topolay 2008. 253.

Lásd még *Szekszárd, 1916. április 23–24. Húsvét előtt-körül; Budapest, 1916. május 1.*; Szabó L.: *Tücsökzene*. 1957; Téglás 2000. 16.; Feketéékre: Buda 2006. 179. (106. levél 9. jegyzete)

Vö. Sárközi György, *Babits Emlékkönyv* 1941. 219. (1916. június); Éder 1966. 256. (1916. június); Pók 1970. 212. (1916. július–1931. április); *Babits–Szilasi levelezés* 1979. 212. (7. levél jegyzetében – 1916. július–1931); *Beszélgetőfüzetek II.* 1980. 146. (1916. júniustól–1931. április); Dienesék 1982. 197. (37. levél jegyzete: 1916. július–1931. április); Téglás, Budapest 1983. 10. sz. 20. (1916. júniustól–1931. április 28-ig); Kelevéz (Tasi) 1983. 139. (1916. július); Kelevéz (Sára Péter) 1983. 395. (1916. július); Rába 1983. 316. (1916. június); Csiszár–Vendel-Mohay 1991. 47. (10. levél jegyzete: 1916. június); Téglás, Irodalomtörténeti Közlemények 1997. 5–6. sz. 589.; Téglás 1997a 176. (1916. június); Sipos 2003. 73–74.; 209. (1916. június); Fodor/Topolay 2008. 252–253. („Babits 1916 nyarán, május végén, június elején költözött a Reviczky utca 7. szám alá. Tíz évet töltött el itt...”, „Sok ciszterci [!] pap járt erre, hiszen a Mikszáth téren volt és van mind a mai napig egy katolikus rendház” – ez a rendház azonban nem a cisztereké, nekik kollégiumuk áll itt, hanem a piaristáké!); Majoros/Tompa/Tóth 2011. 195. („Babits 1916 nyár elején költözött a Reviczky utca 7. szám alá, ahol összesen tíz évet élt”; úgy véli, Feketéné és a férje „Babitsnak *alkalmi szolgálatokat* tett”); Sipos 2011. 430. („Babits 1916 júniusában költözött a Reviczky utca 7.-be, ahol tíz évet élt”)

1916. május 2. után

Dienes Pál levélüzenete szerint 1-jén este mennek Lesznai Annáékhoz („Máliékhoz”) [a költő, iparművész, festő Lesznai Anna 1913 és 1918 között Jászi Oszkár felesége], a megbeszélés szerint 6 óra után indulnak, s ha Babits nem megy ki, érte mennek a Centrál kávéházba.

[A Központi/Centrál kávéházat a IV. kerület Egyetem utca 1. szám alatt (ma Károlyi Mihály és Irányi utca sarka) a neves kávé, Seemann Károly 1885-ben alapítja, s veje, Frankl Bertalan részére rendezi be, aki 1887-ben nyitja meg. A Centrál a *Nyugat* íróinak, így Babitsnak is, kedvelt találkozóhelye, aki *Halálfi* című regényében meg is örökíti: „...a Siena kávéház meghomályozott tükreivel, kényelmes, kopott fekete bőr karosszékeivel s nagy kerek márványasztalaival a régi Pest egy épen maradt darabja volt”.]

Lásd OSZK Fond III/375/31.; Dienesék 1982. 60., 196–197. (33. levél) hasonmása 244. lap után 22. dokumentum; Fodor/Topolay 2008. 220., 425. (1810. levél – 1914–1916 körül), 252.; Pertl István: *Centrál kávéház*, <http://www.dura.hu/pertl/central/central.html>

Dienes Pál vasárnap levélüzenetet küld, melyben közli, hogy húga, Dienes Kató pár napra Pesten van, s másnap, hétfőn ebédre Dieneséknél lesz. Komjáthy Aladár-al („ha meg tudod keríteni”) együtt várják Babitsot is.

Lásd OSZK Fond III/375/29.; Dienesék 1982. 61., 197. (34. levél); Fodor/Topolay 2008. 220., 424–425. (1809. levél – 1914–1916 körül), 252.

Dienes Pál levélüzenetében tudatja: Komjáthy Aladár írt neki levelet, hogy pár nap múlva, valószínűleg vasárnap érkezik. Ha Babits nem menne ki, akkor vasárnap 2-kor Dienes Pál felkeresi őt „a Bandliban [Bandl Ferenc éttermében] (Barossban) vagy otthon”.

Lásd OSZK Fond III/375/22.; Dienesék 1982. 62., 197. (35. levél); Fodor/Topolay 2008. 218–219., 423–424. (1807. levél – 1914–1916 körül), 252.; Bandl és a Bodó kávéház: **Budapest, 1915. január 6. előtt és január 6. szerda**

Dienes Pál Reviczky utcába küldött levélüzenetében Schopenhauer [Arthur Schopenhauer német filozófus] mellé *Arsen Lupint* [Maurice Leblanc bűnügyi regényét] is kéri Babitstól. [Babits élete végéig bevallottan szívesen olvas pihentetőül detektívregényeket, ebben is egyetértenek Dienes Pállal.]

Lásd OSZK Fond III/375/24.; Dienesék 1982. 64., 197. (37. levél); Fodor/Topolay 2008. 180., 396–397. (1758. levél – 1916. július után), 251.; Téglás 1991. 254.

Szilasi Vilmos pár sorban tudatja, hogy Fekete [Babits „házi mindenese”] járt az édesanyjánál, akinél Babits kölcsönadott könyvei ki voltak készítve. Reméli, Babits megkapja őket. Ígéri, hogy ellátogat hozzá a Reviczky utcába.

Lásd OSZK Fond III/1236/17.; *Babits–Szilasi levelezés* 1979. 47., 215. (42. levél – Budapest, [é. n.]); Sipos 2011. 9., 490–491. (2086. levél – 1918. január vége–február eleje)

Budapest, 1916. május 2. után–kora nyár (?)

Zsolt Béla meglátogatja Babitsot Reviczky utcai lakásán.

Lásd Kelevéz (Tasi) 1983. 139.

1916. május 7.

[Boros Ferenc] b. f. rövid ismertetése jelenik meg Babits Wilde-fordításairól (*B. M.: Wilde Oszkár verseiből*). Wilde versei ugyan már megkoptak, de Babits fordításai mégiscsak „a magyar modern fordítómesterség újjászületése éveiből valók”.

Lásd Élet 1916. máj. 7. 19. sz. 459.

[Bálint Lajos] B. L. szignóval ír ismertetést Babits *Recitativ* című verseskönyvéről.

Lásd Magyar Hírlap 1916. máj. 7. 127. sz. 7.

Babits István a Tábori Postahivatalon keresztül küld levelet Szekszárdra id. Babitsnénak, abban a hiszemben, hogy édesanyja már segített lebonyolítani bátyjával a költözést. Tudatja, hogy ez idő alatt pár lapot és egy önkéntes csoportképet adott föl nekik a Reviczky utcai címre [valamennyi ismeretlen]. Továbbra is értetlenkedik: „Írj kérlek a költözködésről és hogy hogy is néz ki a bátyám négyszobás [!] lakása, amit nem bírok megérteni, minek neki.” Babits egészségi állapotáról, Aladárról, a megígért könyvekről és az indexéről érdeklődik. Ebbe a levelébe másolja bele Kelemen Imre, Bimbis Húsvét előtt neki írt sorait Babits és kis Licc húsvéti utazásáról és Babits költözéséről.

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény; közli Buda 2005. 285., 286. (129. levél 3., 4. lábjegyzet)

1916. május 9. előtt–május 9.–május 9. után

Babits Giesswein Sándornak írt levelében „meleg érdeklődést” tanúsít a Magyar Szentkorona Országai Békeegyesülete iránt, s valószínűleg belépési szándékát közli.

Giesswein válaszlevelében tudatja, hogy a Békeegyesület előző napi választmányi ülése nagy örömmel üdvözölte Babitsot az új tagok között, és a május 18-i közgyűlés előkészítő bizottsága a választmány tagjai közé is szeretnék fölvenni. Babits érdeklődésére felajánlja két, a kérdésre vonatkozó „művecskéjét”.

A levél hátoldalára írja ceruzával üzenetét Dienes Pál: csütörtökön lehetne kimenniük „Józsiékhoz” [Madzsar Józsefék], „nagyon melegen” hívják Babitsot egész napra, délelőtt indulhatnának, esetleg sétálnának velük, estefelé pedig hazajönnének. Ők talán Gidát [kisfiukat, Gedeont] is magukkal vinnék. Szeretné tudni, Babits akar-e velük kirándulni, ha mégis önállósítaná magát, megadja barátaik Pasaréti úti címét és telefonszámát.

Lásd OSZK Fond III/1796/3.; Fodor/Topolay 2008. 147., 374. (1721. levél); 147–148., 374. (1722. levél), 251., 254.

1916. május 10.

Megjelenik *Babits Mihály a békéről* címmel *Húsvét előtt* című versének részlete („Én nem a győztest énekelem...” – innen 16 sor; „Legyen vége már. / Aki halott megbocsát...”).

Lásd A Nő 1916. máj. 10. 5. sz. 74.

1916. május 13.

Szontagh Ákosné levelében kéri, Babits látogatná meg a legközelebbi napokban, mert az ő pesti ideje „lejár”, 17-én leköltözik a pusztrára, s csak egy fél esztendő

múlva jön vissza. A festő is várja a közös megbeszélés napját, ő pedig a tervezett oktató költemény sorsáról szeretne biztosat tudni. Várja Babits telefonhívását.

Lásd OSZK Fond III/1256.; Fodor/Topolay 2008. 148., 375. (1723. levél)

1916. május 14.

Bálint Lajos hosszú, elismerő kritikát közöl Babits *Recitativ* című verseskötetéről.

Lásd Világ 1916. máj. 14. 134. sz. 20–21.

1916. május 16.

Hirdetik Babits *Recitativ* című verseskötetét, valamint *A gólyakalifa* című regényét.

A *Nyugat hírei* rovat közli, hogy a Nyugat kiadásában megjelent *Recitativ* kötetéről a következő számban tanulmányt is közreadnak [Schöpflin Aladár: *B. M. új verseskönyve*].

Lásd Nyugat 1916. I. máj. 16. 10. sz. számozatlan előzéklap; 630.; Sipos 2003. 75.

1916. május 17.

Babits István az orosz hadszíntérről bátyjának küldött tábori zárt levelében ismét szemrehányást tesz a levelek hiánya miatt. Köszöni, hogy Babits vigyázott az indexére, s jelzi, hogy megkapta édesanyjukkal közösen írt tábori lapját. Örül, hogy bátyja könyveket akar küldeni neki, de fél, hogy el fognak veszni, ezért kéri, hogy a *Recitativot*, Babits új verseskönyvét se adja postára. Nagy honvágyról, halálfélelemről vall a megrendítő levélben: a támadás előtti állapotról, a harctérre boruló „óriási csendesség”-ről, a szívén erőt vevő „különös fájdalom”-ról, „a Halál végtelen birodalmá”-ról, amelyből nem tudható, hazakerül-e még.

Lásd OSZK Fond III/41/31.; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 292. (303. tétel); idézi Sipos 2003. 72.; Buda 2005. 20., 51. (70. lábjegyzet); Fodor/Topolay 2008. 149–150., 375–376. (1725. levél), 236.

Budapest, 1916. május 18.

Lehetséges, hogy a Magyar Szentkorona Országos Békeegyesületének közgyűlésén fölveszik Babitsot a választmány tagjai közé.

Lásd Giesswein Sándor Babitsnak szóló 1916. május 9-i levelét: OSZK Fond III/1796/3.

1916. május 19.

Babits István húguknak, Angyalnak a Táborig Posta útján küldött levelében Babits lakásvásárlását, a háborúval kapcsolatos félelmeit, sorozását és ekkori lelkiállapotát is érintő sorokat ír, válaszul az otthonról, Szekszárdról érkező híradásokra: „Igazán nagyon, de nagyon örülök, hogy Misi jól néz ki és jól érzi magát, jókedvű, amennyire még sohasem volt. Mikor meghallottam, hogy mily óriási lakást vett bérbe, fürdőszobával, konyhával, éléskamrával stb. még gyanuba is fogtam, hogy

tán házasodni akar. No de ezt alig hiszem; ő sokkal komolyabban indult ember, ámbár nem lehetetlen, hogy ez emberpusztító háború után minden férfinak kötelességévé teszük megházasodni. Tudom, ő is félt nagyon a háborútól, nemcsak a Móricz Zsiga, hogy fősvényül fog viselkedni az írókkal szemben, de hál' Istennek ez nem következett be és dacára a roppant pesti drágaságnak és az ő költekező életmódjának [sic], még félre is tett a hurcolkodás kiadásaira, sőt még arra az esetre is számított, ha beválnék katonának. A fő az, hogy idegessége is minden különösebb kura nélkül elmulott és a kedélye szokatlanul jó. Nagyon tartok tőle, hogy most már őt is beveszik katonának, amikor már csaknem a rokkantakat és gyerekeket is elviszik [. . .]. Misi most nagy irodalmi munkásságot fejt ki, tán még sohasem dolgozott ennyit. Rövidesen egymás után jelentek meg Wilde fordításai és a Recitativ s most írod, hogy már Shakespeare fordításokat [sic = *A vihar*] is rendez nyomda alá.”

Kelemen Imrétől megkapva a *Világ* vasárnapi számát, arra is reflektál: „A »Világ« május 14-i számában nagy örömmel olvastam verseskötetéről egy hosszú kritikát, mely róla nagyon elismerően, hódolattal nyilatkozott. Csodálkozva vettem ki ebből a cikkből, hogy tavaly az ő személye körül egész irodalmi csata tört ki, melyből ő diadalmasan került ki. Nem tudtok erről a vitáról bővebbet? [Utalás Rákosi Jenő/Dunántúli 1915-ös *Budapesti Hírlap*-beli Babits-ellenes „hadjárata”.]”

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény, közli Buda 2005. 298–300. (137. levél és 1–6. lábjegyzet)

1916. május 21. előtt és május 21.

A modernnek és konzervatívok, nemzetiek és kozmopoliták megosztottságának feloldására a polgári radikális és kozmopolita hírben álló *Nyugat* részéről többek között Schöpflin (és majd 1917-ben Babits és ismét Schöpflin) tesz, végül kudarcot valló kísérletet.

Schöpflin Aladár a két esztendeje, *A száműzött Rákóczi* megjelenése óta, újra meg újra fellángoló Rákóczi-botrány miatt Szekfű Gyulát egyenesen sorstársuknak tekinti: úgy véli, a politika nemcsak a szépirodalomba, de a tudományba is bele akar szólni. Szekfű pedig ekkoriban komolyan fontolgatja, hogy a két szemben álló tábor egyes tagjaiból, a reformkonzervatív fiatal tudósokból és a *Nyugat* legjobbjai közül egy harmadikat kellene létrehozni. Barátja, Horváth János azonban levelében kétségeinek ad hangot: „A két csoport 3-ra osztása aligha lesz valaha lehetséges. Én általában félek a csoportosulásoktól; úgy látom, csak aki egyedül van, az maradhat tiszta (l. Károlyi Árpád). Sch[öpflin] is B[abits] is kitűnő, okos, derék ember, de én tudom, hogy másfélék vagyunk. Teljes bizalommal ők énvelem sohasem társulnának.”

Lásd Schöpflin Aladár, *Nyugat* 1916. I. máj. 1. 9. sz. 503–508.; Horváth János Szekfűnek 1916. május 21-én írt levelét: Egyetemi Könyvtár Kézirattára G 628.

Lásd még *Budapest, 1917. június 16.–1919. február 1.; 1917. december 21.–1918. január 20.*; Kollarits Krisztina, *Új Forrás* 2008. 9. sz. Babits és a konzervativizmus kapcsolata 1917-39 – EPA epa.oszk.hu/00000/00016/00139/080913.htm

1916. május 21.

Landerer Elza levél kíséretében küldi vissza a kölcsön kapott Turgenyev-kötetet, s Babits emlékezetébe idézi barátnője, Angyal előző évi, augusztus végi látogatását, melynek utolsó napján hármásban kávéházban is jártak. Vasárnapra (május 28-ra) szeretné Licit [Kelemen Gizellát] meghívni magukhoz, s édesanyjával együtt igazán nagyon örülne, ha Babits is vele tartana, „szintén átjönne Budára, legalább egyszer Magát is láthatnánk!” – teszi hozzá, s érdeklődik, id. Babitsné meddig maradt fiánál Pesten [ti. segíteni Babitsnak a költözésnél].

Lásd OSZK Fond III/2493/4.; Fodor/Topolay 2008. 151., 376–377. (1726. levél)

Vö. Fodor/Topolay 2008. 377. (1726. levél – „ebből és a 1728. [helyesen 1727.] levélből arra *következtethetünk*, hogy BM édesanyja meglátogatta fiát Pesten”: nem jelzi a levelezésből ismert *tényt*, miszerint Kelemen Auróra azért jár Pesten, hogy a Reviczky utcai lakásba költözésnél segítkezzen fiának), 239. („édesanyja *valószínűleg* a Reviczky utcai lakásba költözésnél személyesen is segítségére volt”)

1916. május 24.

Babits Angyal bátyjának írott levelezőlapján szemrehányólag jegyzi meg, hogy édesanyjuk mióta megjött tőle, mindig őt emlegeti. Várták, hogy Babits megírja sorozása eredményét. Id. Babitsné hazafelé Sárbogárdon rossz vonatra szállt, s csak másnap érkezett meg, így az út nagyon megviselte. Pisti levelében panaszkodott, hogy Babits és Komjáthy Aladár nem küld se könyvet, se a *Világot*. Kéri, bátyja írjon édesanyjuknak.

Lásd OSZK Fond III/35/67.; Fodor/Topolay 2008. 152., 377. (1727. levél), 239.

1916. május 26.

Békássy Istvánné Bezerédy Emma levelében megköszöni Babits előző hónapban vett sorait, tanácsát, és hogy fölhívta a *Hungarian Review* figyelmét elesett fia, Békássy Ferenc angol írásaira. Úgy érzi, mintha Babits szemrehányást tenne magának, hogy *Nyugat*-beli cikkében (*B. F. huszárönkéntes: elesett az északi harctéren 1915. június*) nem írt fenntartás nélkül fiáról. Ő úgy véli, Babits, így névtelenül írva róla, szimbólummá avatta fiát, s annak ő igen örült, mert a kimondottabb dicséret ezt nem tehetné volna. Két kötetben akarja kiadni fia verseit és prózáját. Ha fia Browning-esszéje érdeklő Babitsot, elküldi neki. Recitatio [!] [*Recitativ*] kötetét „tanulja ismerni”.

Lásd OSZK Fond III/255/2.; Fodor/Topolay 2008. 153–155., 378. (1729. levél), 254., 255.

Lásd még **1915. február 10. előtt, 1913 (?)**; *Nyugat* 1915. II. aug. 1. 15. sz. 824–828.; **1917**; Békássy 2010. 441–442., 447–448., 453.

Budapest, 1916. május 27. előtt

Babitsot a sorozáskor felülvizsgálatra kórházba küldik.

Lásd Babits István id. Babitsnének írt levelét: WMMM Kéziratgyűjtemény; közli Buda 2005. 307. (144. levél), valamint Babits Angyal 1916. június 8-i levelét: OSZK Fond III/35/68.

1916. május 31.

Somossi Istvánné ismeretlenül küld levelet Babitsnak: öt vagy hat évvel ezelőtt a *Nyugat* matinéján hallották férjével (akkor még vőlegényével) Babitsot, *A Pokol* fordításának egy részletét olvasta föl. Azóta minden versét, kötetét elolvasták, s „édes vágyuk”, hogy megismerjék őt. Bevallja, hogy titokban verseket ír, melyeket harctéren szolgáló férje nagyon szeretne megjelentetni – ehhez Babits „vezetését” kéri. Továbbá szeretné megmutatni azt a 12 szép, lengyel művészkártyát, amelyeken miniatűr betűkkel Babits egy-egy versét – *Az életemet elhibáztam, Palotai est, Húsvét előtt, Játszottam a kezével, A költő életének pusztájáról, Augusztus, Miként szélcsöndben a hajó, Július, Oly szomorú, hogy oly nehéz megélni... Recitativ* – (11-et sorol csak föl) küldte el a férje neki. Kéri Babits értesítését.

Lásd OSZK Fond III/1827/156.; Fodor/Topolay 2008. 156–157., 379. (1730. levél), 254.

Lásd még a *Nyugat*-matinéra: **Budapest, 1912. március 10. vasárnap**

Babits István – akit nagybátyja, Bimbis, Kelemen Imre rendre tájékoztat az otthoni eseményekről – a Tábori Posta útján nővérének, Angyalnak küldött levelében írja, hogy tudomása szerint Kiss Ernő otthon van és jogi vizsgára készül, szeretné, ha utánaérdeklődnének bátyjánál, vajon neki is lehetne-e vizsgáznia, vagy hogy Ernő valami másféle vizsgát tett-e.

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény; közli Buda 2005. 313. (147. levél)

1916. június 1.

Kosztolányi – a *Recitativ* kötet megjelenése alkalmából – visszaemlékezik a közös egyetemi évekre: „Babits Mihály új könyvét olvasva gyakran bukkanok olyan versekre, melyeket több mint tíz év óta ismerek s a levelesládában őrzöm őket, azokkal a hosszú, drága levelekkel együtt, melyeket még Szegzárdról írt, húszéves korában, nekem, a húszévesnek [kis nagyvonalúság, ti. Kosztolányi két esztendővel fiatalabb Babitsnál!], abban a korban, mikor az útnak induló írók keresték egymás kezét. E versek mellett nincs évszám. Elkeverednek azokkal, melyeket tegnapelőtt írt.” Babits „legkoraiabb fiatalágából” származnak Kosztolányi emlékezete szerint az *In Horatium*, az *Óda a bűnhöz*, a *Sírvers*, *A világosság udvara*, a *Vérivő leányok*, a *Névjegyemre*, a *Vile potabis* és a *Nincsen kísértet* című versei. Nagy hatást tett Kosztolányira, amikor először látta Babitsot, aki a Négyesy-szemináriumon (1903 őszén) adta elő *Spinoza*-szonettjét (*A Spinoza-szobor előtt* – Antokolszky művéről). Utal rá, hogy nemrég megtámadták Babits magyarságát, ezért idéz egy hozzá, Kosztolányihoz 1904. február 2-án (!) intézett leveléből, amelyben Babits magyar nemesi származását taglalja. [Az idézett levél helyes dátuma Baja, 1906. február 21–22. Babits Ady ellen is kirohanó nevezetes levelének magyarságára vonatkozó részét közölve Kosztolányi tévesen vagy szándékosan (?) 1904-es dátumot jelöl meg.]

Schöpflin Aladár *Babits Mihály új verseskönyve* címmel a *Recitativ* megjelenése kapcsán értékeli Babits líráját: „Tartózkodó szemérmesség, párosulva a költői természet lényegében rejlő közlési vágygal, adja meg egész lírájának pszichológiai

kulcsát. [...] Ebből a szempontból válik teljesen érthetővé Babits formakultusza is.” Nincs nagyobb tévedés, mint Babits árnyaló formaművészetét mesterkéltné művészkedésnek tulajdonítani. Magyarsága nem tüntető, dicsekvő magyarkodás, „az emberi kultúra közösségében élő mai magyar ember magától értetődő, hangsúlyra nem szoruló magyarsága ez [...] életének egyik színe, egyike azoknak a természetes kapcsolatoknak, melyek a realitáshoz kötik”. Kiemeli *Húsvét előtt* című versét, melyben költészete „eddig legmagasabb magaslatára” emelkedett.

Rozványi Vilmos *Recitativ* című írása szerint Babits „...problémái kizárólag művészi és filozófiai problémák, a mának minden pillanatban átértékelő igazságai csak látványképpen érdeklik. [...] Ízlése, értékelése, életfelfogása és világnézete legtökéletesebben mai, de mert zsúfolt és már igazolt emberi dokumentumokra van szüksége, azért szűri le értesültségeit múltból [...], könyvekből és a saját életszisztemáját egyetlen keresztben, a magányosságán, feszíti meg.” Babits szkepszisét, múltához való viszonyát, formanyelvét (alliterációit, rímeit) elemzi meglehetősen kódös nyelvezettel: „kenyere s bora a mai mindinkább nekitisztult emberöltőnek a Babits költészete”, amely „mindig a korabeli élet fölött közvetlen lebegő koncentrált élet”.

Hirdetik Babits *A gólyakalifa* című regényét és a *Recitativ* kötetet.

Lásd Nyugat 1916. I. jún. 1. 11. sz. 633–637.; 638–643.; 644–645.; címlapverző; számozatlan előzéklap

Lásd még *Spinoza szobor előtt: 1903. nyár vagy ősz; Budapest, 1903. szeptember–december, 1903/1904-es tanév I. félév; Szekszárd, 1904. július 24. előtt (?); Baja, 1906. február 21–22.*; Kardos Pál 1972. 180–182.; Rába 1981. 494.; Buda, Irodalomtörténeti Közlemények 1997. 5–6. sz. 610.; Fodor/Topolay 2008. 246.

1916. június 5.

RT., Rédey Tivadar levelében köszöni Babits „jóságos” figyelmét, s külön a „kedves ajánlást”, mellyel elküldte *Recitativ* című verseskönyvét. Az *Életnek* szánt ismertetést „keveset mondó, szüksézsavúságánál meg az Élettel való megalkuvásánál fogva”, kívánsága szerint Babitshoz juttatja el. Hofmannsthal-fordításait is mellékeli, s ha Babits alkalmasnak találja őket, adja át a *Nyugat*nak.

(A levél verzójára Babits ceruzával írja fel: „még nem érett 7 / labirinto 35 / hűség 8 / hernyóinak 41 / madamisello 13 / magnerella 31 / Provencializmus 82 – 114 [elsikkasztja] 169 / selyemgatya 17 / a bárány (sentervix) 116 / chirchio 5 / Vincenito 23 / im noye 127 / körmenetet 126 / talán 145 / fent 149 / a sírt [?] 227 / föld alatt lyuk 161 / e szenvedélyedet 208 / Enjambement 34, 69 [cheville pótól] / félreértés 195 / (ap[...?] cheville után[?]) / még a piócát is nadálynak nevezi / Szórend 7, 14, 156, 158, 170, 203, 216, 219, 227 / Idő 26 / Karát 186 ezüstjel 190 bennük 200 204 / Mirci 121.80 / muveis 5 / Furcsaság 8, 35 / Sztek – és furcsa naivság 184, 202 / Mi lesz a szépséggel vajon ha 190 avagy.”)

Lásd OSZK Fond III/1043/3.; Fodor/Topolay 2008. 159., 380–381. (1733. levél), 250. (a 1736. levélre hivatkozás bizonyára elírás; nem tud gyermekkori kapcsolatukról, csupán „egykori egyetemista barátjának” tartja)

Ritoók Emma Mátyásföldről küldött levelében kéri, Babits akkor is küldje vissza regénye [*A szellem kalandorai*] kéziratát, ha nem volt ideje átolvasni, mert szeretné az utolsó átdolgozást elvégezni. Ha Babitsnak nem alkalmas megírni a véleményét, szívesen találkozna vele valamelyik kávéházban, hogy megjegyzéseit meghallgassa.

Lásd OSZK Fond III/1080/15.; Fodor/Topolay 2008. 158., 380. (1732. levél), 254.

Lásd még **1916. február 16. és február 16. utáni hét**

1916. június 7.

Az Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság Könyvkiadó Osztálya nevében Ranschburg Viktor és Schwarz [Félix] Babitsnak küldött levelében nehezményezi, hogy Babits *A gólyakalifa* című regényét a *Nyugat* 2 koronáért hirdeti. Miután ők kötelezték magukat, hogy még az év folyamán megjelentetik a könyvet, s a hirdetés azt a látszatot kelti, mintha az már meg is jelent volna külön kiadásban, ezért kéri Babitsot, gondoskodjon róla, hogy a hirdetés többé ne jelenjen meg.

Lásd OSZK Fond III/1437/9.; Fodor/Topolay 2008. 159–160., 381–382. (1734. levél), 255.; Éder 1997. 455.

Lengyel László küld felháborodott sorokat levelezőlapján Babitsnak: a *Recitativ* okozta gyönyörködő élvezetet „teljesen agyonütötte az a lélek nélkül való, gondolat híján szűkölködő, érthetlenséget keresve kereső, százszorosán ostoba fecsegés”, amely Rozványi Vilmos tollából jelent meg a *Nyugat*ban. Kéri, „tiltsa meg a Nyugatnak, hogy önt így inzultálja”.

Lásd OSZK Fond III/1880/2.; Fodor/Topolay 2008. 160., 382. (1735. levél); Rozványi írására: **1916. június 1.**

1916. június 8.

Babits Angyal ír ismét szemrehányó lapot, amiért Babits oly régóta hallgat. Pisti Bimbistől megtudta, hogy Babitsot a sorozáskor kórházba küldték felülvizsgálatra; Angyal érdeklődik, mi lett az eredménye, és mi van Aladár sorozásával. Pisti kéri, Babits tudakozódjon, nem kaphatna-e szabadságot a harmadik jogi alapvizsga letétele miatt. Angyal tudatja, miszerint most báró Schell [József] szeretné [Komjáthy] Aladárt a fia mellé nevelőnek, szerinte ő jobb, mint Bezerédyék lettek volna; továbbá jelzi, hogy a minisztérium elrendelte a magánvizsgadíjak egyenlő elosztását. Id. Babitsné szintén szemrehányó sort fűz a levélhez.

[A Vallás- és Közoktatási Minisztérium 1916. május 10-i, 40962/V. számú rendelete alapján a katona-tanulók magánvizsgát tehetnek, ezt megerősíti majd az 1917. február 20-i, 2257-es számú rendelet is.]

Lásd OSZK Fond III/35/68.; Fodor/Topolay 2008. 161., 382–383. (1736. levél), 250.

Báró Schell József Kölesd Tengelicz Katalin Tolna megye feliratú nyomtatott fejlődés levélpapíron írt levelében tudatja Babitscsal, hogy fia mellé, akinek vallásos nevelésére is nagy hangsúlyt fektetnek, két esztendőre szeretné megnyerni/alkalmazni Komjáthy Aladárt nevelőnek. (A 3. főlió verzójára Babits ceruzával jegyzi fel: „Megfelelve.”)

Lásd OSZK Fond III/1827/144.; Fodor/Topolay 2008. 162–163., 383. (1737. levél)

Lásd még Babits Angyal 1916. június 8-i (OSZK Fond III/35/68.) és június 17-i (OSZK Fond III/35/69.) levelét

1916. június 10.

Ifj. Gaál Mózes küld levelezőlapot Babitsnak: szeretett volna Balatonfüred előtt a Reviczky utcába fölszaladni, de nem volt ideje – erőt gyűjteni ment Füredre a jövő doktori évhez. Kíváncsi, Babits mit tart Juhász Géza verses regényéről [*A' Garabontzás*].

Lásd OSZK Fond III/476/6.; Fodor/Topolay 2008. 164., 384–385. (1739. levél), 250.

Vö. Fodor/Topolay 2008. 250. („Nem tudjuk, hogy ifj. Gaál Mózes miért nem került ki a front-ra...” – Babits „2. számú vicefia” már 1913. [?] július 4-én Balatonfüredről írt lapján jelzi, hogy „próbál gyógyulni”, augusztus 7-én, illetve augusztus 7. után pedig a Nürnberg melletti szanatóriumból, Bad Nauheimból számol be a kúráról, mindkét helyen szívbaját kezelik)

Hoffmann Edith dunai hajókat ábrázoló lapon közli Babitscsal: „Együtt vagyunk, olyanok is, kik a költőt *festői* otthonában felkeresték [a levélírón kívül Hoffmann Mária, Reichard Piroska és Horvát Henrik járnak Babitsnál]. A »Recitativ« édes hangjaira gondolva” szívből üdvözlük: „Három nő, egy hímnemű”.

Lásd OSZK Fond III/2448/24.; Fodor/Topolay 2008. 163., 384. (1738. levél); 255. (a 1739-es hivatkozás bizonyára elírás)

Lásd még **Tisztviselőtelep, 1915. június 25.**

Vö. Fodor/Topolay 2008. 384. (1738. levél – bár jelzi a „festői otthon”-ban tett látogatást, a Reviczky utcai és nem a látogatás helyszínét, a tisztviselőtelepi Szabóky utca 54. szám alatti címet adja meg, holott Hoffmann Edith a Tisztviselőtelepi Gimnáziumba címzi a lapot), 253.

1916. június 11.

Ismertetés jelenik meg [Boros Ferenc] –deák tollából a *Recitativ* című kötetéről, mely Babitsnak Arany Jánoshoz és Horatiushoz való vonzódását emeli ki.

Lásd Élet 1916. jún. 11. 24. sz. 579–580.

1916. június 12.

„Néha-néha Babitscsal jövök össze. Egymásra nézünk és hallgatunk” – írja „egyhangú és csüggedt” életéről Kosztolányi Dezső Franyó Zoltánnak szóló levelében.

Lásd Kosztolányi 1996. 374., 937. (605. levél)

1916. június 16. előtt

Elkészül Babits *Shakespeare-ünnephez* című cikkének nyomdai levonata a *Nyugat* számára (autográf ceruzairású javításokkal, kiegészítésekkel). A nyomtatott eredeti címet – *Jegyzetek a fordításokhoz* – Babits mindhárom fólión tintával áthúzza, s helyére a véglegeset írja. A 4. fólió verzóján autográf ceruzairással: „*Shakespeare-jubileum*”. Aláírás: „Babits Mihály”. Az 1. fólió felső szélén a tördelő ceruzairású rájegyzése: „Mélyen tisztelt szerkesztő úr! Kérem megjelölni, hogy a sorrend, ahogy most szedve van, jó-e? Egyben kérek egy főcímet, amely az oldalak élén, fönt lesz szedve. (Pld. Babits Mihály: stb.) Kiváló tisztelettel: a tördelő.”

Lásd OSZK Fond III/1868.

1916. június 16.

Babits a magyar Shakespeare-társaságnak a Shakespeare-jubileum megünnepléséül kiadott évkönyvről ír (*A Shakespeare-ünnephez*), amely bár nemes szándékú, „elszomorító hatással” van rá, hiszen csupa elavult és fölösleges dolgot olvasható benne. „Valóban csodálatos volna, hogy a legelőkelőbb magyar irodalmi társaság legszebb törekvései ily meddő könyvet tudnak csak produkálni, ha nem tudnák azt hogy a magyar irodalom, immár úgy látszik vigasztalanul, két pártra tagolódott, melyek egymást elismerni nem képesek, s éppen azon párt, melynek kezében vannak a hivatalos eszközök, a történelmi jog, Shakespeare-t ünnepelni, nem látszik képesnek elég emberi és szellemi erőt mozgósítani, melyek az ünneplést méltóvá tehetnék. Mit szólna Arany (kinek szellemére hivatkoznak) a tehetségek ily könyvnyűszívű nélkülözéséhez, s a közepes filológiának ehhez a kultuszához?” – ezekre a sorokra utal majd vissza 1927 áprilisában *A kettőszakadt irodalom* című tanulmányában („Irodalmunk kettőszakadását mi már rég fájdalmas átoknak éreztük; s meg is írtuk ezt, ha nem csalódom, már 916-ban, a Shakespeare-ünnepek idején”).

Úgy véli, sokkal fontosabb volna modern Shakespeare-fordításokat készíteni, s példaként említi saját fordításait (*Szonettek, A vihar [The Tempest]*). Részletesen ír *A vihar*-fordítás keletkezéséről (a háború alatt, vidéken fordította, ahol kevés segédkönyv állt rendelkezésére). A tanulmány után közöl 2 szonettet (*XCV., XX. szonett*), melyekhez lábjegyzetet is fűz: „A leghíresebb szonettek ketteje: egyik talán nőre, második – mint a legtöbb shakespeare-i szonett – férfira vonatkozik. Ez utóbbi vers 9–10. sorát a fordító némileg enyhíteni kényszerült, nehogy (a költő céljával is ellenkező) prózaian obszcén hatást költsön, mindazáltal az értelem lényegében teljesen hű maradt, s az eredeti éppúgy kizárja a botrányosabb következtetéseket, mint a fordítás 10. sora. – Megjegyzem még, hogy Shakespeare szonettjei csak név szerint azok, s fordításom az eredeti formát pontosan követi.” Ezután részleteket ad közre *A vihar*-fordításból (Negyedik felvonás, 1. szín, ötödik felvonás 1. szín, Epilógus. Elmondja Prospero).

Hirdetik Babits legújabb verseskönyvét, a *Recitativot* és regényét, *A gólyakalifát*.

Lásd *Nyugat* 1916. I. jún. 16. 12. sz. 726–729., 730., 731–745.; címlap; címlapverző; Rába 1969. 155–167.; Rába 1981. 511–512.

Lásd még *A vihar*: k₁ = OSZK Fond III/1867/1., k₂ = OSZK Fond III/1867/2., k+g = MTAK Ms 10 506/8.; *Budapest, 1914. március 14.*; *Szekszárd, 1914. augusztus–szeptember 22.*; *Budapest, 1920. november 18.*; *1920. november 19.*; *Budapest, 1920. december 14.*; *1924. január 3.*; *Budapest, 1925. november 1.*; *1927. április 1.*; *Budapest, 1927. április 16.*; Dávidházi Péter: „Isten másodszülettte.” *A magyar Shakespeare-kultusz természetrajza*. Gondolat, Budapest, 1989. 249.; *A magyar irodalom története II.* (Kállay) 2007. 499–500.

1916. június 16. után

„*A vihar* fordítása egészen kész immár, s nemsokára könyv alakban is sajtó alá kerül” – közli Babits saját Shakespeare-fordításáról *A Shakespeare-ünnephez* című írásában.

Lásd Nyugat 1916. I. jún. 16. 12. sz. 727.

Lásd még **1916. december 24. előtt**

1916. június 17.

Babits Angyal sokadik szemrehányó sorait küldi bátyjának: el sem tudják képzelni, miért nem ír. Kisséket nagy csapás érte: Margitkájuk [június 16-án] tüdővészben meghalt. Kéri, Babits írjon az apának, Kiss Ernőnek részvétlevelet. Édesanyjuknak fáj, hogy Babits elhanyagolja őt. Érdeklődik, bátyja felelt-e báró Schell levelére, s hogy mi van a katonasággal. Pünkösdre hazavárják. Utóiratként hozzatesszi (minthogy egész éjszaka és reggel is, mikor meghalt, náluk maradt): „Margitka utolsó óráiban Téged is emlegetett.”

Lásd OSZK Fond III/35/69.; Fodor/Topolay 2008. 164–165., 385. (1740. levél); Kiss Margitra: Buda 2006. 172. (102. levél jegyzete)

1916. június 20.

Ifj. Gaál Mózes ír levelezőlapot Babitsnak Balatonfüredről: jól van, nem dolgozik, csak heverészik, s virágokat szed a hercegprímás [Vaszary Kolos] ősi, nagy kertjében. [Komjáthy] Aladártól nem kapott semmi hírt, pedig írt neki. Arról is beszámol, hogy eddig „három öreg mokány magyar” „hódolt be” ott [Balatonfüreden] a *Recitativ*nak.

Lásd OSZK Fond III/476/7.; Fodor/Topolay 2008. 165–166., 386. (1741. levél)

1916. június 25.

Lendvai István *Írók és könyvek* címmel Gárdonyi Géza *Szunyoghy miatyánkja* mellett Babits *Recitativ* című verseskönyvéről ír ismertetést.

Lásd Új Nemzedék 1916. jún. 25. 25. sz. 15–16.

1916. június 26. előtt

Babitsot kellemetlen és hosszú kórházi fölülvizsgálat után – szívbaja miatt – ismét alkalmatlannak nyilvánítják a sorozáson. Erről bizonyára tájékoztatja nagybátyját, Kelemen Imrét, Bimbist.

Babits István a Tábori Postahivatal útján június 26-án Babits Angyalnak írt levelében örömeinek ad hangot a valószínűleg Kelemen Imrétől kapott hír hallatán: „Hál’ Isten, Misi és Aladár ezuttal is szerencsések voltak, és kimenekültek a militarizmus rabigája alól. Sem Ali horpadt mellkasa, sem Misi szívneurózisa nem veszélyes dolog.”

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény; közli Buda 2005. 333., 334. 2., 3. lábjegyzet (163. levél)

Lásd még Babits István Babits Angyalnak 1916. július 23-án írt levelét: WMMM Kéziratgyűjtemény; közli Buda 2005. 379–381. 6. lábjegyzet (182. levél)

1916. június 28.

Babits István az orosz hadszíntérről bátyjának küldött soraiban az ezredét, a 44-es gyalogezredet (Brody környékén) ért igen heves támadásokról számol be: „18. ikán 7 órakor heves tüzelés ugrasztott fel bennünket álmainkból. [...] Bár már másodízben állottam ki, minden pillanatban vártam a véget, mert szünet nélkül hulltak a gránátok, a Schwerék körénk. Három óra tájban feltűntek a muszkák 9 soros Sturmkolonnái, mikor csekély tüzérségünkkel kétségbeesett tüzeléssel megtizedeltük őket, meghátráltak.” Szeretné, ha a kért könyveket mielőbb elküldenék neki.

Lásd OSZK Fond III/41/32.; idézi Rába 1981. 510–511.; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 292. (305. tétel); Buda 2005. 21., 51. (74. lábjegyzet); 334. (163. levél 3. lábjegyzet); Fodor/Topolay 2008. 166–167., 386–387. (1742. levél)

1916. június

A tisztviselőtelepi gimnázium értesítőjében (*Személyi ügyek*) meleg hangú értékelés jelenik meg a február 1-jén az iskolából eltávozott Babits Mihály tanári, önképzőkör-vezetői munkájáról: „itt kifejtett szerető buzgalmát, a komoly és tartalmas önképzés céljának kitűzésében, az ifjak művészi törekvéseinek gyámolításában megbecsülendő értéknek tekintjük”.

Lásd A budapesti X. kerületi Tisztviselőtelepi Magyar Királyi Állami Főgimnázium 1915/1916. évi Értesítője, 1916. 24., 38.; Éder 1966. 244.; Téglás 1991. 200–201.; Téglás 1994. 240.; Téglás 1996. 229–230., 502. (64. tétel)

Az *Irodalomtörténet Társasági ügyek* híre szerint az Irodalomtörténeti Társaság Babitsot újabb három esztendőre választmányi taggá választja.

Lásd *Irodalomtörténet* 1916. május–június, 5–6. sz. 257–258.

1916. június után

Kovács László – aki 1916 júniusában karlövést kap, bizonyára lábadozása idején – írja trencsénteplic-fürdői képeslapját Babitsnak: gyönyörű ott minden, előző nap egész délután meztelenül feküdtek a hegyoldalban. „Nincs véletlenül egy kis reumád, vagy efféle, eljöhethél 1-2 hétre. Itt dolgozhatnál is, mert senki sem háborgatna. Minden tudománytól és irodalomtól mentes völgykatlan.” A lapon a katonaság pecsétje: „Katonai ápolási ügy Militärpflege [*német* 'hadigondozás']”

[Kelemen Imre Babits Istvánnak a frontra küldött 1916. augusztus 7-i levelezőlapján tudni véli: „Kovács Lacit állítólag itt Pesten megoperálták.”]

Lásd OSZK Fond III/791/27.; Fodor/Topolay 2008. 167–168., 387. (1743. levél); Kelemen Imre Babits Istvánnak írt levelét: WMMM Kéziratgyűjtemény; Buda 1996. 344–345. (204. levél)

1916. július 1.

Hirdetik Babits verseskönyvét és regényét, a *Recitativ* kötetet és *A gólyakalifát*. (Hosszú évek után megváltozik a *Nyugat* címlapja: visszakerül Beck Ö. Fülöp régóta hiányzó Mikes-érme, s a hirdetésektől „letisztult” borítóra kerül a „Tartalom” is.)

Lásd *Nyugat* 1916. II. júl. 1. 13. sz. számozatlan előzéklap, címlap

Lásd még **1912. június 1.**

1916. július 1.–december 16.

Babits a *Nyugat* címlapján Ambrus Zoltán, Elek Artúr, Halász Imre, Kaffka Margit, Laczkó Géza, Móricz Zsigmond, Osvát Ernő és Schöpflin Aladár mellett a főmunkatársak között szerepel. Főszerkesztő: Ignotus, szerkesztők: Ady Endre, Fenyő Miksa.

Lásd *Nyugat* 1916. II. júl. 1. 13. szám és dec. 16. 24. sz. között minden szám címlapján

Budapest, 1916. július 3. előtt és július 3.

Háromheti együttlét után, amikor édesanyja a költözködésben segített neki, Babits csak sokára küld levelet Szekszárdra, amelyben megírja, hogy új lakásában, a Reviczky utcában jól van, lakói [Feketéék] is „jól viselik magukat”, s gondját viselik, ő pedig tüzelőt ad nekik. Azt is kérheti, hogy Angyal írjon [Geiger] Editnek [Dienes/Geiger Valéria húgának].

Id. Babitsné nehezményezi, hogy Babits levele sokára érkezett, úgy látszik, gyorsan kiheverte „3 heti küzdelmes együttlétüket”. Érdeklődik, Feketéék valóban rendben tartják-e holmijait és a lakást. [Kelemen Imréné Weininger] Gizivel küldött függőnyt, s üzenetet – vajon Babits megkapta-e? Aggódik, hogy fia nem ír magáról, a katonaságról. Jó lenne, ha velük is törődne. Közli, hogy Angyal már írt [Geiger] Editnek [Dienes] Vali révén.

Lásd OSZK Fond III/179/77.; utal rá Buda 2005. 222. (92. levél 6. lábjegyzet); Fodor/Topolay 2008. 168–169., 387–388. (1744. levél), 239., 253.

Lásd még **Budapest, 1916. május 2.–1931. április 28-ig**

Budapest, 1916. július 15.

A Vakokat Gyámolító Országos Egyesület nyomtatott fejlődés levélpapírján Vitar Rezső és Szily Adolf aláírásával küld levelet Babitsnak, melyben tudatják, hogy „Frommer Rudolfné úrnő”, az egyesület és a vakok lelkes támogatója Braille-írásban 100 példányban magyar antológiát kíván nyomtatni és a vakoknak adományozni. Az antológiában Babits *Levelek Irisz koszorújából* című kötete 2. kiadásából az *Itália* és a *Zrinyi Velencében* című költeményeket szeretnék közzétenni, s a közlés díjmentességéhez Babits hozzájárulását kérik.

[1901-ben (más források szerint 1895-ben vagy 1898-ban) alakul meg a Vakokat Gyámolító Országos Egyesület. Foglalkoztató műhelyeiben elsősorban önmaguk ellátásának fedezéséért dolgoznak a vak emberek. Az első világháború tragédiája nyomán az egyesület – melynek tevékenysége korábban az alsóbb, alapvetően kiszolgáltatott társadalmi rétegre terjed ki – ekkor szembesül a társadalom minden köréből megjelenő látássérültek tömegével. – Lehetséges, hogy a levélben említett adományozó Frommer Rudolf neves fegyvertervező felesége.]

Lásd OSZK Fond III/1902/110.; Fodor/Topolay 2008. 169–170., 388–389. (1745. levél)

Lásd még *Levelek Irisz koszorújából*: **Budapest, 1914. április, május 11. előtti hét**; tudosnaptar.kfki.hu/f/r/frommer/frommerpant.html; www.btk.elte.hu/file/mvgyosoz.doc

Vö. Fodor/Topolay 2008. 388. (1745. levél – úgy véli, a „*Levelek Irisz koszorújából* – BM verseskötetének címadó [!] verse...”, ez azonban csupán a kötet cím, ilyen című költeménye nincs Babitsnak)

Budapest, 1916. július 16.

Közlök Ady *Babits Mihály könyve. Kritika helyett vers* című költeményét a *Recitativ* megjelenése alkalmából.

Hirdetik Babits könyveit, a *Recitativ* kötetet, valamint *A gólyakalifát*.

Lásd Nyugat 1916. II. júl. 16. 14. sz. 2.; számozatlan előzéklap; 138.

Lásd még az Ady-versre utal: Éder 1966. 254–255.; Téglás 1979. 20.; Vendel-Mohay 1983. 53.; Nyugat 1924. I. ápr. 1. 7. sz. 490. lábjegyzet („Ezt a verset Ady Endre Babits Mihály »Recitativ« c. verseskötetére írta, a vers a Nyugat 1916. július 16-iki számában jelenik meg.”)

Vö. Kardos Pál 1972. 181. (1916. június 16.); Melczer, Irodalomtörténeti Közlemények 1977. 1. sz. 119. (1916. július 1.); Fodor/Topolay 2008. 246. (Kardos Pál 1972 nyomán 1916. június 16-ra datálja)

Babitsnak a háború esztendeiben Adyhoz fűződő viszonyát megvilágítják *Az Est* tudósítójának 1923. december 8-án mondott szavai: „...közelebb hoztak ezek az évek Adyhoz, akivel eleinte meglehetősen idegenek voltunk, ő forradalmár volt és én konzervatív. Költészetét magasra értékeltem, s ezt nyíltan vallottam. Egyike voltam legelső ismerőinek és bámulóinak, de versei nem hatottak az én fejlődésemmre, mert az ő felléptekor én már – én voltam, teljes és egész. Ő maga eleinte talán némi ellenérzéssel tekintett rám, egy versemet [utalás az *Arany Jánoshoz* című költeményre] egyenesen ellene irányulónak érezte, alap nélkül s haragudott közléséért

rám s a *Nyugatra*. De nagyszerű ítéletét nem sokáig homályosították el ezek az érzések. Élete utolsó éveiben maga közeledett hozzám; közeledett a költészetben is, mely ekkor már nagyon messze került utánzóinak éretlen és művészietlen titánkodásától; mély és nemes művészet felé fejlődött, s ő maga tudta, mondta is, hogy erre a fejlődésre én is hatottam valamelyest. Verseimet mindjobban szerette, annyira, hogy egy könyvemet, a *Recitativot* mindig magával hordotta. Nincsen olyan kritikus, aki költői szándékaimat igazabban és mélyebben felfoghatta volna, mint ő abban a gyönyörű versében (»*Babits Mihály könyvére*« [sic!]), amely így kezdődik: »öntött szavak, kik egyre olvadóbbak, / Barátom és én lelkem szavai.« – A kritika keveset adott nekem [. . .]. De Ady kritikája igaz; szavaim valóban egyre olvadóbbá lettek.»

Lásd Az Est 1923. dec. 8. 778. sz.; F. I. [Fazekas Imre], Magyarország 1923. dec. 8.; Téglás 1997. 119–120.

1916. július 16.

Bors László ír ismertetést Babits *Recitativ* című verseskötetéről, *Babits Mihály és esztétikai méltatás helyett néhány a mai időkhöz illő gondolat* címmel.

Lásd Kolozsvári Szemle (Kolozsvár) 1916. júl. 16. 28. sz. 38–39.

Budapest, 1916. július 17.

Az Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság könyvkiadó osztálya (Ranschburg Viktor és Lasswitz [Kálmán]) ír újabb méltatlankodó levelet Babitsnak, mert a *Nyugat* továbbra is állandóan hirdeti *A gólyakalifa* című regényét. „Ez a körülmény bennünket a mű kiadásától joggal elkedvetlenít, mert nem hozhatunk újdonság gyanánt egy regényt, melyet előzőleg hónapokon keresztül állandóan, mint rég kapható művet hirdetnek” – jelentik ki, s kilátásba helyezik, hogy ha a hirdetés ismét megjelenik, kénytelenek lesznek a könyv kiadásáról végleg lemondani, s felkérni Babitsot, hogy az arra vonatkozó szerződést tekintse semmisnek, és a már kifizetett honoráriumot szíveskedjen visszajuttatni a kiadónak.

Lásd OSZK Fond III/1 437/10.; Fodor/Topolay 2008. 170–171., 389. (1746. levél); Éder 1977. 453–465.

1916. július 18. és utána

Stefan I. Klein, német nyelvterületen a magyar irodalom fáradhatatlan népszerűsítője, ír levelet a Nyitra megyei Holicsból, s Babits emlékezetébe idézi, miszerint két évvel korábban azzal a kéréssel fordult hozzá, hogy adná engedélyét elbeszélései lefordítására. Akkor Babits az engedélyt meg is adta, ám a közben kitört háború miatt csak háborús írásokat lehetett elhelyezni. Most azonban Klein szerint megváltoztak a viszonyok, a magyar irodalom szempontjából is, ezért szeretné lefordítani prózai írásait, elsősorban *A gólyakalifa* című regényét (mert a kiadók szívesebben adnak ki regényeket), s a müncheni Georg Müller kiadónál megjelentetni.

Közben a novellákat is lefordítaná, s megkísérelné azokat is elhelyezni. Honoráriumként az összes jövedelem 50 százalékát ajánlja fel.

[*A gólyakalifát* Stefan I. Klein fordításában, *Der Storchkalif* címmel végül a lipcsei Kurt Wolf Verlag adja közre 1919 késő őszen, már 1920-as évszámmal.]

Lásd OSZK Fond III/735/240.; Fodor/Topolay 2008. 171–172., 389–390. (1747. levél), 255–256.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 212–213.; Sipos 2011. 459.

Stefan I. Klein válaszlevelében megköszöni Babits fordítási engedélyét, s tudatja, hogy szeptember elején néhány hétre lemegy Davosba [a nevezetes svájci klimatikus gyógyhelyre], ahol, úgy véli, szeptember végéig (ha eltiltják a munkától [főltehetőleg tüdőbaja miatt]), legkésőbb október végéig elkészül *A gólyakalifa* fordításával, s egyenesen Pestre utazva, fölkeresi Babitsot. Érdeklődik, vajon Babits a *Nyugatban* megjelent és abbahagyott regényét [*Kárvavár*] szándékozik-e folytatni: „amit belőle olvastam, nagyszabású volt” – jelenti ki.

A levél hátoldalára írja Babits az [*Ó szégyen, örök szégyen*] ceruzairású töredékét (= k₂).

Lásd OSZK Fond III/735/230.; Fodor/Topolay 2008. 172., 390. (1748. levél), 255.

Lásd még *1915. nyár vagy nyár után*

1916. július 19.

Dr. Halasi Lipót Nyitráról küldött levelében idézi Babits 1911. november 7-i méltató sorait *Két nővér* című versének általa készített német fordításáról és esetleges elhelyezéséről a *Jung Ungarn* című folyóiratban. Miután Halasi hozzájárulását adta a megjelentetéshez, választ többé nem kapott. Kéri, ha a fordítás megjelent, Babits közölje vele. 1915 novembere óta katonáskodva, ebben az esztendőben súlyosan megbetegedett, kórházba került, majd Trencséntepplitzen üdült, ahol tudomást szerzett Babits új kötetének [*Recitativ*] megjelenéséről. Hazatérve megvásárolta a könyvet, s nyomban le is fordított néhány verset: *Új könyvekre, Hiszekegy, Oly szomorú, hogy oly nehéz megélni*. Abban a reményben küldi a fordításokat, hogy azok elnyerik „az eredetik poétájának” tetszését, s ezúttal ő kér engedélyt a közléshez. A következő héten Budapesten lesz, s örülne, ha fölkereshetné Babitsot.

Lásd OSZK Fond III/540/1.; Fodor/Topolay 2008. 173., 390–391. (1749. levél), 256.

1916. július 20.

Babits Angyal ismét csak neheztelő sorokat meneszt bátyjának: megint régen nem adott életjelt magáról. Bimbistől [Kelemen Imrétől] tudják, hogy Babitsot „kidobták a katonaságtól”, aminek igen örültek. Pistitől egyszerre három levelet kaptak: júniusban nagy veszedelmekben volt. Édesanyjuk megint betegeskedik. Bízna abban, hogy Babits valamikor rászánja magát a hazautazásra, kéri, értesítse őket.

Id. Babitsné néhány aggódó sort fűz a levélhez, reméli, hogy Babits könyvszekrénye már rendben van.

Lásd OSZK Fond III/35/70.; Fodor/Topolay 2008. 174., 391. (1750. levél)

Lásd még **1916. június 26. előtt**

1916. július 22. előtt

Babits hosszú levelet küld öccsének a frontra. Babits István Angyalnak július 23-án írt levelében némi iróniával jegyzi meg: „Misitől kaptam tegnap egy hosszú levelet (már ugyancsak rendes négy oldalas levél volt, de ő mégis nagyon örült neki, és dicsekedett vele, hogy sikerült neki egy teljes levelet írni, annak dacára, hogy »olyan robot az írás«, s már fél éve nem írt ilyen terjedelmes levelet senki fiának.” Babits a levélben többek között beszámol arról, hogy szívbaja miatt kidobták a katonaságtól, tudatja, hogy Komjáthy Aladár a Stampfel-féle tudományos könyvtár zsebkönyvei közül adott postára öccsének, s hogy ő is több szép könyvet vásárolt számára. Hívja Pistit magához a tágas, új lakásba: „Bárcsak már te is itt lehetnél, itt sokkal jobb helyed volna, mint a régi lakásomban.”

Lásd Babits István Babits Angyalnak 1916. július 23-án írt levelét: WMMM Kéziratgyűjtemény; közli Buda 2005. 379–381. 6. lábjegyzet (182. levél); Babits István bátyjának küldött 1916. július 24-i levelét: OSZK Fond III/41/33.; Fodor/Topolay 2008. 175., 392. (1751. levél – 1916. július 24. előtt)

1916. július 24. előtt és utána

A szociológus Szabó Ervin, Budapest legnagyobb és legmodernebb könyvtárának, a Fővárosi Könyvtárnak igazgatója, a polgári radikális *Huszadik Század* című folyóirat szerkesztője, a *Világ* kulturális rovatvezetője, az Új Magyarország Könyvkiadó Vállalat megszervezője Hatvany Lajos révén ismeri meg a fogarasi tanár Babits sorsát és tevékenységét, s 1911-ben állást ajánl neki a Fővárosi Könyvtárban, hogy fogarasi elszigeteltségéből a fővárosba kerülhessen (Babits azonban a biztos állami szolgálatot, a tanárságot választja). Bizonyára ő kezdeményezi később Babits bevonását a Társadalomtudományok Szabad Iskolája és a Galilei Kör munkájába is.

Babits Schöpflin Aladár révén kerül személyes kapcsolatba Szabó Ervinnel (ami azonban nem zárja ki azt a lehetőséget, hogy már korábban, a Társadalomtudományi Társaság előadásain is találkoznak): „Egy nap estefelé együtt ültünk ketten Babitscsal a Centrál kávéházban – emlékezik Schöpflin. – Egyszerre csak belépett a kávéházba egy közepesenél valamivel alacsonyabb termetű, kreolos arcszínű, bajszos úriember. Köszöntünk egymásnak, mire Babits halkán megkérdezte tőlem, ki ez? Megmondtam neki: Szabó Ervin, a kitűnő társadalomtudós. Babits érdeklődve nézett fel és azt mondta: szeretnék vele megismerkedni. Én erre odamentem Szabó Ervinhez, beszéltem vele néhány szót és meghívtam, üljön asztalunkhoz. Szabó Ervin örömmel fogadta meghívásomat, mondta, hogy már rég szeretett volna a költővel megismerkedni. Így kerültek egymással ismeretségbe és egyúttal jó barátságba a költő és a szociológus. Ettől kezdve sűrűn, néha hetekig mindennap

találkoztak. Meglepetve láttam, hogy bár a szellemi élet oly különböző területein élnek és dolgoznak, mennyi érintkezési pontot tudnak találni és milyen hamar beleelegyednek a beszélgetésbe. Kiderült, hogy Szabó Ervin jól van tájékozódva irodalmi dolgokban is. Babits és Szabó Ervin között meleg barátság fejlődött ki, beszélgetéseik közben kiderült, hogy a szociológia Babitsnak mégsem olyan teljesen idegen terület...” Egyre szorosabbá váló kapcsolatukat a közös barátok is erősítetik: Dienes Valéria emlékezete és Szabó Ervin Babitshoz írott levelei/levélüzenetei szerint gyakran sétálnak együtt a budai hegyekben, egy alkalommal (valószínűleg 1916. augusztus végén) Jászi, Szabó Ervin és Babits hármában dobogókői kirándulást tesznek. 1916–1917 fordulójától vasárnaponként rendszerint Jászi Oszkáréknál találkoznak. Ide jár Dienes Pál, Dienes Valéria, Madzsar József, Madzsarné Jászi Aliz. Csatlakozik hozzájuk Balázs Béla, Lukács György és Gábor Andor. Szabó Ervin révén bekerül ebbe a társaságba a Fővárosi Könyvtár munkatársai közül Dienes László, Dienes Pál testvére, Köhalmi Béla és Pikler Blanka, meg a Társadalomtudományok Szabad Iskolájának, a Galilei Körnek néhány képviselője, az 1915-ben Kassák Lajos szerkesztésében indult folyóirat, *A Tett*, majd az 1916-ban indított irodalmi és művészeti folyóirat, a *MA* több munkatársa. Ez a tágabb-szűkebb csoport, melyet Szabó Ervin személye kapcsol össze, nem képvisel azonos irányzatot.

Lásd Gál István 1973. 94–96.; Gál István, Irodalomtörténeti Közlemények 1976. 4. sz. 526.; Sipos 1976. 9–10.; Rába 1981. 488–489. (úgy véli, „Babits és Szabó Ervin már a háború előtt ismerte egymást, mégpedig személyesen”); Téglás 1995. 115. 5. lábjegyzet; Sipos 2003. 77.; Fodor/Topolay 2008. 246–247.

Lásd még Szabó Ervin és Babits közvetett kapcsolatára: **1903. eleje, március (?); 1911. tavasz; 1911. július 23.; Szekszárd, 1911. július 27. előtt; 1912. március 12. előtt; Dobogókő, 1916. augusztus 26. (?) szombat; Babits–Szilasi levelezés** 1979. 214. (25. levél jegyzetében: Babits és Szabó Ervin barátsága 1916 körül alakul ki); Szabó Ervinre és a Fővárosi Könyvtárra: Gerle János–Csáki Tamás: *Lajta Béla*. Holnap Kiadó, Budapest, 2013. 40., 194., 214.; Sipos, *Tekintet* 2013. 1. sz. 88–89.

1916. július 24.

Babits István az orosz hadszíntérről írt soraiban köszöni Babits hosszú levelét, s utólag szemrehányást tesz magának, hogy valaha is panaszkodott bátyja hallgatásáért. Szenvedés érlelte érzékletességgel ecseteli a harctéren küzdő katona lelkiállapotát: „...hidd el, hogy azok a panaszos hangok, melyekkel téged illettek, természetesen a harctéren küzdő katona és az otthon gondtalanul élők viszonyából folynak és a hazájuktól távol sínylődő harcos lélektanához tartoznak. [...] rövid elmélkedés után csakhamar rá fogsz jutni, mik is lehetnek ennek a Halál országában megszületett pszichológiának alapvonásai. A sors felett való keserűség; a másokért való irigység; lemondás-beletörődés; az életnek mint a létező legfőbb jónak fölismerése; egyszer lesújtó gondolatok, másszor vérmes remények táplálása. A háború pusztításai, borzalmi közepette mindenki humanus és szocialista gondolkodásává válik, viszont az életért való folytonos aggódásokban belátnom kell azt, hogy nekem az egész világon mindenekelőtt első az »én« személyem. Így for-

dul itt is szembe az egoizmus az altruizmussal – általában a harctéren küzdő katonaléleke az ellentétek és ellentmondások végtelen viaskodó, izzó kohója.” Érdeklődik Komjáthy Aladáról, köszöni bátyja meghívását a tágas, új lakásba; ha visszajut az egyetemre, nem fogja visszautasítani az ajánlatát. Örül, hogy Babitsot végre kidobták a katonaságtól, de aggódik, hogy bátyja esetleg valóban igen beteg a szívével. A *Recitativ* kötet fogadtatásáról is értesült (Bálint Lajos – *Világ*, Ady Endre – *Nyugat*). A *Huszdik Század* 1916. június–júliusi számát kéri a közép-európai vitáról, s néhány szó jelentését kérdezi Babitstól.

Lásd OSZK Fond III/41/33.; Rába 1981. 511.; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 293. (306. tétel); idézi Buda 2005. 51–52. 76. lábjegyzet; Fodor/Topolay 2008. 175–178., 392–394. (1753. levél)

Szabó Ervin a Fehér megyei Sárszentágotáról a *Huszdik Század* nyomtatott levélkártyáján – „Kedves Tanár Úr” megszólítással – érdeklődik, vajon Babits elszánta-e magát, s ha igen, a hajótól függően hétfőn vagy kedden indulhatnának [talán Dienes Pállal közösen tervezett dunai kirándulásra]. Értesítését várja Sárszentágotára, ahol „a pusztai élet örömeit” élvezi.

Lásd OSZK Fond III/1163/1.; Gál István, Jelenkor 1968. 11. sz. 1010. (1. levél); Gál István 1973. 100–101. (1. levél); Litván/Szücs 1978. 934. (569. levél); Fodor/Topolay 2008. 175., 392. (1752. levél), 252.; a „dunai” útra Komjáthy Aladár 1916. augusztus 18-i Babitsnak írt lapját: OSZK Fond III/753/54.; Rába 1981. 489., 640. 75. lábjegyzet

Vö. Sipos 2003. 76–77. („1916 telén... ismerte meg személyesen Szabó Ervint”)

1916. július 24. után

Szabó Ervin „Kedves Barátom, most értesít [Dienes] Pali az elhalasztásról...” kezdetű sorokat küld Babitsnak: neki muszáj aznap mennie, Dienes is jön, „jöjjön tehát biztosan” – kapacitálja Babitsot. Aznap 2.15-kor a Nyugatiból indulnak.

(A rektón Török Sophie és idegen kéz ceruzáírású rájegyzése.)

Lásd OSZK Fond III/1163/12.; Gál István, Jelenkor 1968. 11. sz. 1011. (2. levél); Gál István 1973. 101. (2. levél); Litván/Szücs 1978. 935. (570. levél); Fodor/Topolay 2008. 178., 395. (1754. levél), 252.

1916. július 25. előtt és július 25.

Kiss Ernő Balatonvilágosról küldött levélkártyáján mindnyájuk nevében köszöni Babits meleg hangú részvényilatkozatát [középső leányuk, Kiss Margit elhunytá alkalmából].

Lásd OSZK Fond III/730.; Fodor/Topolay 2008. 179., 395–396. (1756. levél)

Lásd még ***1916. június 17.***

1916. július 28.

A *Zombor és Vidéke* nyomtatott fejléces levélpapírján Ny. Oblát Károly aláírásával Zomborból küld levelet Babitsnak, kérve, hogy *Recitativ* kötetét „nagybecsű autogrammjával ellátva” recenziós példányként küldje el.

(A verzőra Babits ceruzával német nyelvű verssorokat jegyez fel.)

Lásd OSZK Fond III/1578/11.; Fodor/Topolay 2008. 179., 396. (1757. levél), 254., 255.

1916. augusztus 1.

Hirdetik Babits *Recitativ* kötetét.

Lásd Nyugat 1916. II. aug. 1. 15. sz. számozatlan előlap

1916. augusztus 2.

Hendel Ödön a fenyőházi Tátra Szállót ábrázoló képeslapon ír Babitsnak: „Végre itt vagyok a liptai túró, a tutajok, a kompok, a dobre ránók [*cseh/szlovák* ’jó reggelt’] földjén vagyis a szép Tótországban.”

Lásd OSZK Fond III/567/21.; Buda 2007. 82.; Fodor/Topolay 2008. 180., 397. (1759. levél), 250.

1916. augusztus 5. előtt és augusztus 5.

Egykori fogarasi tanítványa, Hofer Jenő Miklós Szegedről küldött levelében megköszöni Babits szíves sorait, melyekkel Rátkay nevű barátja verseit méltatta. Szabadkodik, hogy azért kérte sietve a kritikát, mert még barátja bevonulása előtt akarta közölni vele Babits véleményét.

(A levél hátoldalán Török Sophie tintairású rájegyzése.)

Lásd OSZK Fond III/1880/4.; Fodor/Topolay 2008. 181., 397. (1760. levél)

Budapest, 1916. augusztus 5.

Dr. Várdai Béla *Szépirodalmi folyóirataink szemlélésében* támadást intéz Babits verseskönyve, a *Recitativ* kötet, s kivált a benne szereplő *Játszottam a kezével* című vers hírhedt befejezése ellen: „Ha nem rossz, hát akkor a kizökkenésig félrevezetett lélek kiálthat csak ily sorokat hazája felé, éppen fojtogattatása idején...” A *Mi-atyánk* című versen pedig azért veri el a port, mert az „Úr imájának parafrázisát adja, katolikus íróhoz illően persze azzal a református záradékkal, amelynek apokrif voltát éppen a modern protestáns bibliakritika bizonyítja be”. Javára írja, hogy szelídebben tesz szemrehányást, „mint ahogy e folyóiratban [a *Nyugatban*] a szabadkőmíves üstökben kiforralt háborúért Istenre rá szoktak förmedni”. Úgy véli, Babits egész költészetét „valami aszályos, miazmás atmoszféra” jellemzi, a *Nyugat* pedig tehetségének börtöne lett, amire – hiszi –, hogy még rá fog eszmélni ő is.

Lásd Magyar Kultúra 1916. aug. 5. 181–183.; Éder 1966. 241–242.; Pók 1983. 94–96.; Téglás 1991. 204–209.; Téglás 1994. 241–244.; Téglás 1996. 230–233., 502. (65. tétel)

1916. augusztus 5. és utána

Augusztus elején negyedik általános támadását kezdi az orosz hadsereg a zaloscei csatában, s az osztrák–magyar 2. hadsereget a Sereth felső folyásától Zborovra szorítják vissza. Babits öccse, István – fizikai és pszichikai tűrőképessége határán – e hadműveletek elején esik orosz fogságba. Babits István fogságba esése napján az arcvonalból küldi – mint maga is írja, lehetséges, hogy hosszú időre utolsó – levelezőlapját, amelyet a tábori posta még továbbít. Ezután riasztóan sokáig nincs híre a családnak róla. Mint utóbb kiderül, augusztus végén továbbviszik Moszkvába, a Keresztyén Ifjúsági Egyesületek Világszövetségének augusztus 29-i tudósítása szerint egészségesen utazik át Kijeven, szeptember 4-én a Közép-Ázsia és Szibéria határán álló Orenburgba érkezik, majd október közepén háromhetes utazást követően, november 1-jén a Bajkál-tó mellé, a berezovkai hadifoglytáborba kerül.

Lásd Babits István id. Babits Mihálynénak 1916. augusztus 5-én, valamint 11-én (német nyelvű) és Babits Mihálynak 1916. augusztus 18-án írt (német nyelvű) lapját (WMMM Kéziratgyűjtemény; közli Buda 2005. 391–394. [192., 193., 194. levél]); Babits Sándor 1916. november 4-i levelét: OSZK Fond III/183/4.; Buda 2005. 22–26.; Keresztyén Ifjúsági Egyesületek Szövetsége 1916. augusztus 29. után id. Babits Mihálynénak küldött értesítését: WMMM Kéziratgyűjtemény; közli Buda 2005. 395. (196. levél); Rába 1983. 136. (1916 nyara); Sipos 2003. 68.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 199.; Sipos 2011. 477–478.

Vö. Buda 2005. 26. (1916. november 6-ra datálja a Berezojkára érkezést); Fodor/Topolay 2008. 237–238. (Babits István „október második felében háromhetes utazás után érkezett meg Berezojkába”)

1916. augusztus 7. előtt (?)

Kovács László [valószínűleg a fasori Grünwald szanatóriumból (?), ahol megoperálják] névjegykártyáján kéri Babitstól, küldje el Thomas Mann könyvét, mert viszsza akarja származtatni a könyvtárnak. A *Nyugat* legújabb számaival és Laczkó [Géza] két regényével (*Noémi fia*) megörvendeztetné, s ha volt otthon, kedves lenne, ha felkeresné őt hazai hírekkel, mert néha már fölkelhet s elmehet a sarki mozaiba vagy kávéházba.

Lásd OSZK Fond III/791/31.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 172., 396–397. (2057. levél – Budapest, 1917)

Lásd még Kelemen Imre Babits Istvánnak a frontra küldött 1916. augusztus 7-i lapját, melyen közli: „Kovács Lacit állítólag itt Pesten megoperálták.” WMMM Kéziratgyűjtemény; Buda 1996. 344–345. (204. levél), valamint Kovács László Babitsnak 1918. június 27-én írt levelét: OSZK Fond III/791/36.

1916. augusztus 10.

„Gizi nénéd”, Kelemen Imréné Weininger Gizella zárt levelezőlapon Szekszárdról kéri Babitsot, hogy a nála lévő német–francia párbeszédet tartalmazó könyvecskét a vakáció pár hetére Kelemen Imre útján adná kölcsön, mert Babának [Kelemen Gizellának] a német nyelvben a következő évre „gyakorolnia kell magát”. Érdeklődik, Babits mikor megy haza, mert, mint tréfásan közli: „a családbeli hölgyek, Angyal és a Baba igen szeretnének Veled vacsora után sétálni!”

Lásd OSZK Fond III/1729/61.; Fodor/Topolay 2008. 182., 398. (1761. levél)
Vö. Sipos 2011. 135., 610–611. (2255. levél – Szekszárd, 1918. augusztus 10.)

1916. augusztus 12.

A Tiszalúcon nevelősködő Komjáthy Aladár „rövid” levelezőlapján a magáéhoz hasonló nyugalmas életet kíván Babitsnak.

Lásd OSZK Fond III/753/15.; Fodor/Topolay 2008. 183., 383. (1762. levél), 250.

1916. augusztus 15.

Babits Angyal kétségbeesett levelet ír bátyjának, mert Pistiről augusztus 2. óta semmit sem tudnak, s az bizonyos, hogy a legnagyobb harcokban volt. Írtak századparancsnokának s több társának, és rettenetesen félnek a választól. Szeretnék, ha Babits törődne velük, és utána nézne Pistinek Pesten.

Lásd OSZK Fond III/35/71.; utal rá Buda 2005. 24., 52. 84. lábjegyzet; Fodor/Topolay 2008. 184., 399. (1764. levél)

Lásd még **1916. augusztus 5. és utána**

Alexander Bernát Marienbadból értesíti Babitsot: azonnal intézkedett, hogy az Athenaeum [bizonyára az általa szerkesztett folyóirat] küldjön Babitsnak 400 koronát, amely csak à conto, mert nem tudja, mennyi a kézirat (amely talán már ki van szedve), és milyen honoráriumban egyeztek meg. Egy hét múlva Pesten lesz, s elintéznék mindent.

Lásd OSZK Fond III/12/2.; Fodor/Topolay 2008. 183., 399. (1763. levél)

Lásd még **1916. január 2. előtt és január 2.**

1916. augusztus 16.

Hirdetik Babits *Recitativ* kötetét.

Lásd Nyugat 1916. II. aug. 16. 16. sz. számozatlan előlap

Balaton, 1916. augusztus 18. előtt

Babits Szilasi Vilmostal négy napot tölt a Balaton mellett: „Egész nap úsztunk és evezünk és úgy leégtünk, hogy mind a ketten lázt kaptunk és égési sebeket. Egyébként nagyon szép volt. – Küldtünk neked egy képeslapot – nem kaptad meg?” – számol be Babits Komjáthy Aladárnak írt levelében.

Lásd Babits Komjáthy Aladárnak 1916. augusztus 18. után, augusztus 20-án (?) írt levelét: MTAK Ms 10.506/21.; utal rá Fodor/Topolay 2008. 251.

Lásd még a Szilasi Vilmostal és a barátokkal való kirándulásokra: *Babits–Szilasi levelezés* 1979. 5.; Laczkó Géza, *Babits Emlékkönyv* 1941. 144.; Töttös 2003. 18–21.

1916. augusztus 18.

Komjáthy Aladár Tiszalúcról Babitsnak küldött újabb levelezőlapján szabadkózik első lapja rövidségéért: jól telik az ideje, kocsizik, fürdik, sőt tanul is, bár kevesebbet, mint szeretne. Érdeklődik, elment-e a dunai útra, s hogy „mi fölött nyugtalanodik”, mi bántja, hiszen ő Babits életét „ügynevezett izgalmak nélkül” el sem tudja képzelni.

Lásd OSZK Fond III/753/54.; Fodor/Topolay 2008. 184–185., 400. (1765. levél), 250.; a „dunai” hajóútra: Szabó Ervin 1916. július 24-i levelét: OSZK Fond III/1163/1.

Babits István Moszkvába való átszállításakor cirill betűs feliratú postai levelezőlapon német nyelvű sorokban tudatja bátyjával: augusztus 5-én sértetlenül fogságba esett, de jól érzi magát. [A levelet a család csak később kapja meg.]

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény; közli Buda 2005. 393–394. (194. levél)

Lásd még **1916. augusztus 5. és utána**

Budapest, 1916. augusztus 18. után, augusztus 20. (?)

Babits Komjáthy Aladár két lapját megkapva „futtában” írt levelében Tiszalúcon nevelősködő fiatal barátja aggodó kérdésére panaszolja, hogy elég oka van az aggodalomra, hiszen öccsétől, Pistitől ebben a hónapban még nem érkezett hír, a neki elküldött könyvek visszaérkeztek, társai közül ketten sebesülten tértek haza és „nagy szörnyűségekről beszélnek”. Ő is és Szilasi is úgy véli, hogy fogságba eshetett. Beszámol a Szilasisival a Balatonnál töltött négy szép napról, s arról is, hogy aznap Szekszárdra akart indulni, de másnapra váratlanul és valószínűleg tévesen katonai idézést kapott. Állása ügyében most tette az első lépéseket, s reménykedik, hogy sikerrel fog járni. „Szerények az igényeim: nem fényes állást csak megélhetést keresek” – jelenti ki. Tudatja, hogy a *Tett*-kritikát befejezte és átadta a *Nyugat*-nak, s hogy a napokban egy példányát elküldi Aladárnak.

Gaál Mózsitól hallja, hogy Budapesten rendes időben kezdődik az iskolákban a tanítás, Gaálék még mindig a Balatonnál vannak. Dienesék „szeptember elejére várják a Nr. 2-öt” [azaz második gyermeküket, Zoltánt]. Megírja azt is, hogy szombaton Jászi Oszkárral és Szabó Ervinnel Dobogókőre kirándulnak, hétfőn vagy kedden pedig néhány napra hazamegy Szekszárdra. Reméli, Aladárt hamarosan „viruló egészségben” látja viszont.

Lásd MTAK Ms 10.506/21.; Fodor/Topolay 2008. 186–187., 400–401. (1767. levél – a szövegközlésnél „augusztus 10. után”, a jegyzetben „augusztus 15. után” dátumot ad), 237., 251.

Lásd még ***Budapest, 1916. szeptember 1.***

1916. augusztus 20.

Morvay János, Babits István közeli bajtársa Gabloncból apjának, Morvay Lajosnak küldött rövid levele végére, utóiratként jegyzi: „Babits Pista orosz fogoly!”

Az apa – bizonyára megnyugtatóan – továbbítja a levelet a szekszárdi Kelemen-házba.

Lásd Buda 1996. 351. (210. levél jegyzetében); Buda 2005. 24., 52. 87. lábjegyzet

Budapest, 1916. augusztus 21.

Babits sietve ír lapot anyjának Szekszárdra: az állása ügyében teendő lépések miatt néhány napig még Budapesten marad, mert „most érkeznek haza az emberek nyaralásaikból” [ti. Babits ekkor ismét tanári állásért folyamodik, s Herczeg Ferenc segítségét kéri, akinek közbenjárása eredménnyel jár: Babitsot novemberben a Budapesti VI. kerületi Főgimnázium tanárává nevezik ki]. Közli, hogy öccse, Pisti iránti tudakozódást a Vöröskereszt nem veszi föl, mert még igen rövid idő telt el azóta, hogy nincs hírük róla. Az általa küldött könyvek azzal a felszólítással érkeztek vissza, írja meg az új postaszámot, mert a 90-es posta felbomlott. „Kérdezősködtem a felbomlás oka felől: úgy látszik, az illető csapat nagy része foglyul esett. Ha Pisti is fogoly, akkor még egy jó darabig nem is *lehet* róla hír.” S biztatólag teszi hozzá: „Ha elesett volna a hó elején, már rég tudnók.”

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény 82.1.2.; közli Csizsár–Vendel-Mohay 1991. 44–45. (7. levél); Fodor/Topolay 2008. 189., 403. (1770. levél), 237.

Lásd még Babits Angyal 1916. augusztus 15-i levelét: OSZK Fond III/35/71.; ***Budapest, 1916. november 8. előtt és november 8.; 1916. november 9.***

Babits Angyal előző nap megkapva Babits lapját, kissé csalódott sorokban válaszol, mert már mindennap várták bátyja érkezését. Pisti egyik társától kaptak levelet, miszerint Pisti egy támadásban lemaradt tőlük, és azóta nem tudnak róla. Bimbis [Kelemen Imre] a Vöröskereszten át érdeklődik. Várják, hogy Babits írja meg érkezését.

Lásd OSZK Fond III/35/72.; Fodor/Topolay 2008. 190., 403–404. (1771. levél), 237.

Hendel Ödön Újpestről este küld névjegyén üzenetet Babitsnak: Gyuri [fia] úgy látszik elhasználta „retusírozó” festékeit, ezért javítatlanul küldi Babits fényképét, mondván, a célnak így is megfelel. [Lehetséges, hogy az állás-folyamodáshoz van Babitsnak szüksége a fényképre.]

Lásd OSZK Fond III/567/22.; Buda 2007. 82.; Fodor/Topolay 2008. 191., 404. (1772. levél)

Vö. Fodor/Topolay 2008. 191., 404. (1772. levél – nem tud Hendel fiáról, „közeli hozzátartozó”-nak véli), 250. (úgy gondolja, Hendel fotografálja le Babitsot)

Dobogókő, 1916. augusztus 26. (?) szombat

„Szombaton” Babits Jászi Oszkárral és Szabó Ervinnel Dobogókőre kirándul.

Lásd Babits Komjáthy Aladárnak 1916. augusztus 18. után, augusztus 20-án (?) írt levelét: MTAK Ms 10.506/21.

Szekszárd, 1916. augusztus 26. (?) után–augusztus 30.–szeptember 6. előtt
Babits néhány napot Szekszárdon tölt.

Lásd Babits Angyal 1916. augusztus 24-i (OSZK Fond III/35/72.) és Schöpflin Aladár 1916. augusztus 30-i (OSZK Fond III/1115/11.), valamint Babits Sándor id. Babitsnének írt 1916. október 28-i levelét; Buda 2005. 409–410. (206. levél); Babits Komjáthy Aladárnak 1916. augusztus 18. után, augusztus 20-án (?) írt levelét: MTAK Ms 10.506/21.

1916. augusztus 30.

Schöpflin Aladár már Szekszárdra küldi a Franklin Társulat nyomtatott fejléces levelezőlapját Babitsnak: cikkének [*Ma, holnap és irodalom*] korrektúráját már nem tudták utánaküldeni, így a tőle telhető legnagyobb gonddal ő olvasta azt össze a kézirattal. A cikk szerinte nagyon érdekes, és pontosan fedi az ő [ti. Schöpflin] véleményét.

(A levélre Babits kis emberkéket rajzol és ceruzával jegyzi föl: Croix Rouge danoise Agence des pris. de guerre Kopenhága [Dán Vöröskereszt Háborús Hírügynökség Kopenhága]”; „Froggni kell, másképp [!] a földre hull”.)

Lásd OSZK Fond III/1115/11.; Balogh Tamás 2004. 169. (185. levél); Fodor/Topolay 2008. 191., 404–405. (1773. levél)

Ifj. Gaál Mózes Badacsonyszőlőhegyről írt soraiban tudatja Babitscsal, hogy egyik barátja – aki szintén részese volt az augusztus 5-i orosz rohamnak – értesülése szerint: „Pista egyik ellentámadásunk alkalmával kifáradva lemaradt és orosz fogságba került.” Szeptember végén jön csak haza, de *A fiatal doktor úr* címmel küld a *Nyugat*nak egy novellát.

Lásd OSZK Fond III/476/15.; Buda 2005. 24–25., 53. 88. lábjegyzet; Fodor/Topolay 2008. 192., 405. (1774. levél), 237.

Vö. Sipos 2011. 141–142., 615–616. (2263. levél – 1918. augusztus 30-ra datálja és kiadatlanak tekinti)

1916. augusztus 31.

A Galilei Kör Fried [Jolán] aláírású nyomtatott fejléces levélpapírján írt levelében emlékezteti Babitsot szeptember 6-án tartandó előadására. Kéri, hogy $\frac{3}{4}$ 8-kor jelenjen meg náluk.

(A verzóra Babits ceruzával írja műfordításainak címét: „1. Petronius / 2. Patkányfogó / 3. The [!] Álomhoz / 4. La belle dame... / 5. Pogány imája / 6. Vízesés / 7. Spleen / 8. Kisértet / 9. Un grand / 10. á Clym / 11. Oc. nox / 12. Dante / 13. The days that are / 14. Maud.”)

Lásd OSZK Fond III/486.; utal rá Kardos, *Studia Litteraria* V. 1967. 133.; Fodor/Topolay 2008. 193., 405–406. (1775. levél – úgy véli, Babits *betegsége miatt* nem tartja meg az előadást, pedig Komjáthy Aladár Tiszalúcról szeptember 5-én küldött távirata szerint „Miskolcon vasutnál” találkoznak, s onnan talán együtt mennek a Tátrába, vagy Babits a tátrai utazás előtt találkozik Aladárral), 258.

Lásd még **1916. szeptember 6.**

Megérkezik Szilasi Vilmos fivérének, Szilasi Ferencnek előző nap Budapesten földadott távirata Szekszárdra: „Pisti fogoly valószínűleg sértetlenül”.

Lásd Buda 1996. 355. (213. levél jegyzetében); Buda 2005. 25., 53. 89. lábjegyzet

1916. augusztus–december

Megjelenik Laczkó Géza *Babits Mihály* című írása, amely a *Recitativ* megjelenése kapcsán Babitsot mint „poeta doctus”-t, a lateiner úri középosztály költőjét jellemzi.

Lásd Huszadik Század 1916. II. aug.–dec., 10–11. sz. 281–285.; Pók 1983. 89–93.

1916. ősz

Babits *A' Literátor. Érzékenyjáték. I-ggy [!] fel-vonásban* című színművének keletkezése.

Babits verseinek rendszeres füzetbe – az *Angyalos könyv*be – írását föltehetőleg 1912 körül hagyja abba, ettől kezdve írógéppel tisztázza le költeményeit, és különálló lapokra jegyzi le verseinek fogalmazványait. Vélhetőleg 1916 őszén veszi elő újra az *Angyalos könyvet*, hogy Kazinczyról szóló egyfelvonásosát a füzetbe beleírja. A két, külön papírlapon álló, ceruzairású vázlattöredék a színmű keletkezésének idejéhez és forrásához is adalékul szolgál. Az egyik lapon Váczy János 1915-ben közreadott *Kazinczy és kora* című életrajzának oldalszámai és a kötetből kimásolt idézetek – melyek az *Angyalos könyv*be írt kézirat részei lesznek – arra utalnak, hogy Babits Váczy monográfiájára, az 1803-as év történetének részleteire támaszkodik. A darabhoz készült jegyzeteket, s a Váczy-kötetre való ismételt utalásokat pedig a Társadalomtudományok Szabad Iskolája 1916. október 13-i felkérő levelének verzőján jegyzi föl Babits.

Lásd k_1 = OSZK Fond III/2356. 202–227. f. rektó, verző (tinta- és kisebb részében ceruzairás, ceruzairású javításokkal, kiegészítésekkel; a 203. számozott fölió rektójára és verzőjára felragasztott föliókon); k_2 = MTAK Ms 4703/279. (ceruzairású vázlatos feljegyzések áthúzva, emberfejet ábrázoló ceruzarajzzal; a rektón a Társadalomtudományok Szabad Iskolája 1916. október 13-i levele Babitsnak); k_3 = MTAK Ms 4699/73. (*A nagyasszony bé-nyit* címmel ceruzairású vázlatos feljegyzések, fogalmazványtöredékek áthúzva; a 2. f. verzőján Babits tintaírású, ismeretlenek írt, 1916. december 16. előtt kelt levéltöredéke); Kelevéz 1988. 262–263.; Vilcsek 2008. 334–362.

Lásd még az *Angyalos könyv* harmadik füzetének leírását: **Fogarás, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt; 1916. október 13.; 1916. október 13. után–december 16. előtt; 1916. december 16.**

Vö. a kézirat-katalógus 1911-re datálja

1916. szeptember előtt

Stefan I. Klein ír levelet a Nyitra megyei Holicsból Babitsnak: mivel *A gólyakalifa* fordítását néhány nap múlva szeretné megkezdeni, érdeklődik, mi történjen az utolsó fejezettel, a Móriczhoz intézett levéllel.

Lásd OSZK Fond III/735/233.; Fodor/Topolay 2008. 193., 406. (1776. levél), 255.

Budapest, 1916. szeptember 1.

Megjelenik Babits *Ma, holnap és irodalom* című, Schöpflin Aladárnak ajánlott tanulmánya. *A Tett* című folyóirat *kapcsán* – név szerint csak Kassákot említve – ír az ifjú irodalom elvéről, a hagyományok teljes elvetésének programjáról, s erről bizonyítja be, hogy helytelen s elvileg lehetetlen. „A nemzedékek is szervezkednek, egymás mögött... és egymás ellen... fálánksz fálánksz után! »Hol vannak a húszévesek?« – kérdeztük meg nemrég, eltűnődve, és aggodalmasan nézegettünk vissza, nem jön mögöttünk senki, akinek hátraadhatnánk a fáklyát, mint Athénban a piraеusi fáklyaversenyeken. Mi futunk előre, a jövőbe, a halálba, feledésbe, de a fáklya maradjon, fusson vissza, az ifjúság kezébe, kézből kézbe, mindig új életbe, mindig az ifjú életben maradjon! »Hol vannak a húszévesek? – kérdeztük kislelkűen – avagy ők nem törődnek már a mi fáklyánkkal, melyért mi annyit vívtunk, és vívunk még egyre?«” S bár úgy véli, a *Nyugat* saját hagyományai ellen vétene, ha nem hallaná meg a fiatalok hangját, szerinte az új nemzedék még nem elég érett a komoly kritikára. [Az 1938-as *Írás és olvasás*ban ismét közölt tanulmányhoz egy 1916-ból való jegyzetet fűz Babits: „Sok ellenkezést keltett maga az a tény, hogy egy olyan kevésbé *beérkezett* s nyilván még valóban éretlen jelenséggel, mint a magyar *futurizmus*, hosszú és komoly cikkben foglalkoztam; bár a cikk maga eléggé hangsúlyozza, hogy nem *jelenségről*, hanem *elvről* van szó. Az elv fontossága pedig nem tagadható: mert kétségtelen, hogy az irodalmi anarchia eszméi, tudatosan vagy tudattalanul, bomlasztóan vagy termékenyítően, de hatni és erjeszteni kezdtek. Sőt maga az irodalmi forradalom, teljes és összefüggő eszme körével, periódikus tünet, analógiái az irodalomtörténetben könnyen megtalálhatók s pszichológiája tisztán tudományos szempontból sem lehet érdektelen. (Mai alakját persze a háború és korunk társadalmi viszonyai szocialisztikussá színezik, a régi hasonló forradalmak individualisztikus jellegével szemben.)”]

Hirdetik Babits *Recitativ* kötetét.

Lásd *Nyugat* 1916. II. szept. 1. 17. sz. számozatlan előlap; 328–340.

Lásd még **1916. szeptember 16.**; Kelevéz (Csaplár Ferenc) 1983. 174–176.; Szöke Mária 2005. 235–236. (30., 33. lábjegyzet); Jankovics 2005. 377–392., 651–653. (nem jelzi a Schöpflinnek szóló ajánlást); Fodor/Topolay 2008. 256–257.; *Nyugat népe* (Kappanyos) 2009. 208.

1916. szeptember 5.

A Galilei Kör előadásai című hírcikk még azt közli, hogy Babits *Az új magyar irodalom* címmel tart előadást másnap, szeptember 6-án este fél nyolckor.

Lásd Népszava 1916. szept. 5. 246. sz. 9.

Komjáthy Aladár Tiszalúcról küld táviratot Babitsnak: „Miskolcon vasútnál találkozunk”.

Lásd OSZK Fond III/753/16.

1916. szeptember 6.

A Galilei Kör augusztus 31-i figyelmeztető-émlékeztető levele szerint Babitsnak *Az új magyar irodalom* címmel előadást kellene tartania este 8 órakor (s $\frac{3}{4}$ 8-ra várják érkezését). Az előadást azonban – talán betegségeire hivatkozva – nem tartja meg. A *Népszava* e napi híre és a *Világ* másnapi beszámolója szerint helyette Bíró Lajos beszél az új magyar irodalomról, bevezetésében Babits művészetét méltatva.

[Babits valószínűleg Miskolcra, majd a Tátrába utazik néhány napra.]

Lásd a Galilei Kör 1916. augusztus 31-i (OSZK Fond III/486.) és Babits Szilasinak Poprádról 1916. szeptember 10-i vagy 11-i (OSZK Fond III/108/17.) levelét/lapját; Komjáthy Aladár táviratát: OSZK Fond III/753/16.; *Népszava* 1916. szept. 6. 247. sz. 11.; *Világ* 1916. szept. 7. 12.

Vö. Fodor/Topolay 2008. 258. (úgy véli: „Helyette Bíró Lajos tolmácsolta a költő gondolatait”)

Budapest, 1916. szeptember 10. előtt (?)

Babits három levelet is ír Szilasi Vilmosnak. Az egyikben az állása ügyében tett tervekről, lépésekről szól, s kéri Szilasi közbenjárását. Közli, hogy másnap elutazik. A levél tanúsága szerint Szabó Ervin, Király György, Fleischl Sándor (?), Jászi Oszkár és Sidó Zoltán bábáskodnak Babits állásügyében, aki szerint a tanárság lenne a legjobb. Valamely állás ügyében történt fölterjesztés. (A borítékon Szilasi 1916 eleji dátumot ad.)

A másikon, a névjegykártyán jelzi, hogy Sidó Zoltán beszélt Szabó Ervinnel, s az a benyomása, hogy a beosztások még nem olyan végérvényesek, hogy ne lehetne megváltoztatni őket. Glüksről úgy hallja, még Fleischlnél is befolyásosabb ember, ha ő azonnal szólna Bárczynak, hogy bármilyen állásba ossza be Babitsot, arra Bárczy még tudna módot találni. Szeretné meglátogatni Szilasit, csak nagyon zsúfolt Angyallal együtt a programjuk. (Szilasi a borítékra szintén 1916 eleji dátumot ír.)

A harmadikban másnapra színházba hívja Szilasit, ahová Komjáthy Aladárral mennek („Kedves Vili! Aladár megígérte hogy feljön hozzám holnap este...”). Ebben is beszámol állásügyének alakulásáról: föltehetőleg Szabó Ervin ismét a Fővárosi Könyvtárban ajánl neki állást. Wildner beleegyezése már megvan, Bárczynak nem lesz ellenvetése, Wolfnert nem kell terhelni. (A levelet Szilasi 1916-ra datálja.)

Lásd OSZK Fond III/108/15., 16., 20.

Lásd még **1916. szeptember 24. előtti napok**; *Babits–Szilasi levelezés* 1979. 40., 42., 214., 215. (25., 26., 27. levél)

Poprád, 1916. szeptember 10–11.

Babits tátrai tájat ábrázoló képeslapján értesíti Szilasi Vilmost, hogy másnap – hétfőn [szeptember 11-én] – Budapestre utazik, és felkeresi őt.

Lásd OSZK Fond III/108/17.; *Babits–Szilasi levelezés* 1979. 42. (28. levél); Fodor/Topolay 2008. 194., 407. (1778. levél – Szilasi datálását követve szeptember 11-re keltezi)

Poprád, 1916. szeptember 11.

Babits „hálás barátod” aláírással Poprádról képeslapon küldi üdvözetét Hendl Ödönnek.

Lásd OSZK Levelestár/4.; Fodor/Topolay 2008. 194–195., 407–408. (1779. levél)

1916. szeptember 16. előtt

Babits névjegykártyájára írja Osvát Ernőnek: „Kérem a mellékelt sorok *feltétlen* közzétételét a Kassák cikkével ugyanazon számban! és ha lehet kérek korrektúrát is, ha nem lehet már, gondos korrigálást / Kiváló tisztelettel Babits Mihály”, s küldi el bizonyára a „*Bár ellenkritikára nem szívesen válaszolok...*” kezdetű, Kassáknak szóló válaszát a *Nyugat* 1916. szeptember 16-i számába.

Lásd OSZK Fond III/253/708/29.; Fodor/Topolay 2008. 195., 408. (1780. levél)

Vö. Fodor/Topolay 2008. 195. (1780. levél – Kassák nevét *Rusznáknak* olvassa és úgy véli, Babits a „mellékelt *vers*” közzétételét kéri)

1916. szeptember 16.

Megjelenik „*A rettenetes nagy hamu*” alól Babits Mihályhoz (*A legifjabb költőknek*) című írás, amely Kassák válasza Babits *Ma, holnap és irodalom* című cikkére. Kassák meglehetősen sértődött hangnemben veszi sorra Babits – általa legalábbis „vádaknak” értelmezett – vitapontjait, s igyekszik a maga igazságát védelmezni. Babits cím nélkül – „*Bár ellenkritikára nem szívesen válaszolok...*” kezdettel – 10 pontban felel Kassáknak, a fiatalság hevesége iránti elnézéssel, visszatérve a vitakérdésekre is. Tiltakozik az ellen, hogy cikkét félreértve ellenszenvet olvassanak ki belőle, s reméli, Kassákék rokonszenves szándékai megvalósulnak.

Hirdetik Babits *Recitativ* kötetét.

Lásd *Nyugat* 1916. II. szept. 16. 18. sz. 420–424., 424–425.; számozatlan előlap; Kelevéz (Fráter) 1983. 118.; Kassák írására: **1916. szeptember 20.**; Jankovics 2005. 651.

1916. szeptember 16. után

Az *Irodalmi kinövésekről* eredetileg 10 főlíós gépiratos tisztázattöredékének keletkezése. A szöveg a 7. főlíón megszakad. Aláírás nélkül. Az 1., 3., 5., 7. főlíó gépirat, a 2., 4., 6. és 8. főlíó a cikk gépiratának indigós másolata. (A 10. főlíó verzójára Török Sophie piros ceruzával írja a címet, alá pedig a „befejezetlen” megjegyzést.)

Lásd OSZK Fond III/1642.

1916. szeptember 20.

Ismét megjelenik Kassák Lajos válasza Babits *Ma, holnap és irodalom* című cikkére *Az új irodalom (A legifjabb költőknek)* címmel, amely azonos „*A rettenetes nagy hamu*” alól Babits Mihályhoz *(A legifjabb költőknek)* című írással.

Lásd A Tett 1916. szept. 20. 301–304.

1916. szeptember 23.

Kapu Jenőné Gizi és Kapu Jenő Miskolcra a Népkertet ábrázoló (a Szabóky utcába címzett) lapon küldenek névnapjok jókívánságot Babitsnak.

Lásd OSZK Fond III/1729/74.; Fodor/Topolay 2008. 195., 408–409. (1781. levél)

Vö. Buda 2006. 173. (103. levél 3. jegyzete – szeptember 26-ra datálja)

Budapest, 1916. szeptember 24. előtti napok

Babits Angyal néhány napot Pesten tölt bátyjánál.

Lásd Babits Angyal 1916. szeptember 24-i levelét: OSZK Fond III/35/73.

1916. szeptember 24. vasárnap

Babits Angyal levelezőlapján tudatja bátyjával, hogy szerencsésen hazaérkezett, s köszöni szíves vendéglátását. Két nap múlva, kedden kezdődik a szüret, szeretnék, ha Babits hazamenne. Édesanyjuk várja Babits dolgának [bizonyára állásügyének] elintézését.

Lásd OSZK Fond III/35/73.; Fodor/Topolay 2008. 196., 409. (1782. levél)

Budapest, 1916. szeptember 26.

Szentirmai Imre a Pálffy téri [ma Bem tér] Radetzky hadikórházból a Tisztviselőtelepi Állami Főgimnáziumba címzett levelezőlapján tudatja, hogy „nyolchónapi számkivetettség után” végre itthon van. Sok följegyzést hozott magával, melyek úgy véli, Babitsot, a gondolkodót és a poétát is érdekelhetik. Közli a kórház látogatási idejét is.

Lásd OSZK Fond III/1218/2.; Fodor/Topolay 2008. 197., 409–410. (1783. levél), 238.

1916. szeptember 29.

Komjáthy Aladár Újpestről küldött képeslapján (Paul Müller hegyi tájat ábrázoló festményével) a Komjáthy család névnapjokjait tolmácsolja Babitsnak.

Lásd OSZK Fond III/753/17.; Buda 2007. 82.; Fodor/Topolay 2008. 198., 410. (1784. levél)

1916. október 1.

Hirdetik Babits *Recitativ* kötetét.

Ignotus bejelenti, hogy a „*Nyugat* a napokban letette a politikai folyóiratok számára köteles óvadékot, s így egyenest követheti politikai érdeklődését, s nem kényszerül azzal, mint eddig, a tudományos vagy társadalmi érdeklődés kerülőútjára”, hiszen nem zárkozhat „a képzelet és játékosság elefántcsonttornyába felebarátai életkérdései elől”.

Lásd *Nyugat* 1916. II. okt. 1. 19. sz. számozatlan előlap, 435–438.; az óvadékot letevő Fenyő Miksa és Budapest Székesfőváros Polgármesterének levélváltására: Buda (kézirat) 2012

1916. október 3.

Tóth Árpád írja levelében Bródy Pálnak, utalva Babits *Ma, holnap és irodalom* cikkére, Kassák válaszára, s Babits cím nélküli „Felelet”-ére: [A] „Tett-ben tényleg Kassák ért valamit, nem sokat. Túl jó volt hozzájuk az idealista Babits.”

[A Gresham palotában lakó Bródy Sándornak – a Magyar–Osztrák szénkartell alelnökének – fiait, Pált és Andort Tóth Árpád házitanítóként segíti tanulmányaikban. Babits majd Tóth Árpád révén barátságba kerül a családdal, különösen Bródy Pállal.]

Lásd Kocztur Gizella/Kardos László 1973. 101., 366. (94. levél); 355. (76. levél jegyzetében)

1916. október 11.

Babits Angyal expressz, ajánlott levélben tudatja bátyjával, hogy levél érkezett Pistitől a címével és pénzkéréssel (50 rubel). 150 koronát küld, s kéri, Babits a leggyorsabban intézze el – a Keresztyény Ifjúsági Egyesületen vagy a stockholmi segélyszervezettel kapcsolatban álló bankon keresztül –, hogy az orosz hadifogságba Pistinek eljusson a pénz. [Kelemen Imréné Weininger] Gizi néni mondta, hogy találkozott Babitscsal, aki esetleg hazakészül – örömmel várják. Kéri, küldjön ő is, Aladár is Pistinek levelet, neki pedig írja meg, a pénzt feladta-e. (Babits a levél hátoldalára ceruzával rájegyzi: „Megyercesi Béla Ref. ifj. egyesület Sándor u. 26b.”)

Lásd OSZK Fond III/35/74.; Fodor/Topolay 2008. 198–199., 410–411. (1785. levél); Buda 2005. 400. (199. levél 1. lábjegyzet; az OSZK jelzet III/135/74. bizonyára elírás)

Juhász Géza Litvániából küld hosszú levelet Babitsnak, emlékezetébe idézve egykori biztató mondatát: „Szeretném látni a kisebb verseit.” Bevallja, „a legerősebb ütés [Babits részéről] az volt, amit a generációnkról mondott. A hűszévesekről, akik már elmúltak hűszévesek... és nem jönnek”. Babits tanárként csak Budapesten látta azt a nemzedéket, amelyet a huszadik év közepén talált a háború, pedig szerinte Budapest legnagyobb embereit, legalábbis az irodalomban, mindig a vidék adja. Úgy véli, náluk Debrecenben és másutt az országban „ez a generáció vitte diadalra azt a szellemi harcot, amit a *Nyugat* akart, de nem bírt győzelmesen megvívni”. S jöttek volna a fiatalok – nem az epigonok, akiket elvakított Babitsék közelsége és új utat nem láttak –, hanem akik egy új, de a Babitsékén épült irodalom-

mal igazolják a „dekadenseket”. Ám jött a háború, amely szétszórta őket. A *Tettről* Babits szeptemberi cikkéből hallott először; igaza van, a szabad vers „veszedelmes bolondság”, majd egyszer szeretne írni arról is, ő hogyan képzei a jövő irodalmát. Babits cikkéből szemrehányást vél kihallani azok ellen, akik meghallgatták a kritikát „és nem jöttek többet” – feleletül néhány versét küldi.

Lásd OSZK Fond III/655/1.; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 293. (307. tétel); Fodor/Topolay 2008. 199–202., 411–412. (1786. levél), 257.

1916. október 11. körül

Id. Babitsné – föltehetőleg Angyal soraival egy időben – ír levelet fiának: minden nap várták haza, mielőtt ismét elkezdí a régi munkát [tudniillik a tanítást]. [Kelemen] Imréék egy hete elmentek. Sajnálják, hogy Babits nem ment haza: jó szőlő, szép ősz, jó piros bor várta. Pisti október 4-i kártyáján pénzt kér és honvágyról ír. Küld postán pénzt, hogy Babits továbbítsa azt Pistinek. Érdeklődik, Babits tud-e már „jól lakni” e rémisztő drágaságban. A bort eladták – nagy árért. Pista kártyáját [ezek szerint azt is küldi!] őrizze meg, s írja meg, hogy felvették-e a pénzküldeményt Pista számára, melyet Stockholmba kell küldeni.

Lásd OSZK Fond III/179/74.; Fodor/Topolay 2008. 214–216., 420–421. (1802. levél – 1916. november 17. előtt)

Vö. Fodor/Topolay 2008. 240. („a *költőt* is jelentős összeggel tudták támogatni”)

1916. október 12. csütörtök

Tóth Árpád írja Bródy Pálnak: „Hiába, jelenünk zenitjén Babits lógatja lábait, és ez jól van így, az ő lábszaga tűrhetőbb a Balázsénál [Balázs Béla].” „Sajnálom, hogy Hauser [Arnold] barátunk úgy lovagol a »színek és szagok« frázison. Értelmetlenség az –, tudtommal Babits írt egyszer »Szagokról és illatokról« egy érdekesen zseniális potpourrit [egyveleg], tán ez fáj még ma is néhány hűvös húgyú esztétikusoknak?”

Lásd Kocztur Gizella/Kardos László 1973. 103–104., 367. (96. levél)

Lásd még *Szagokról, illatokról: Baja, 1905. október–1906. szeptember–1907. január (?)*

1916. október 13. előtt és október 13.

Babits levelet ír Davos-Platzba Stefan I. Kleinnek, regényfordítása, *A gólyakalifa* ügyében, s kívánságát adja tudtára a regény levélbefejezésének fordítását illetően.

Stefan I. Klein válaszlevelében szabadkozik, hogy megérkezésekor már napok óta várta őt Babits levele. Feladott könyvei még nem érkeztek meg, így a munkája elakadt, de mivel „direkte a kiadóhivatalok útján küldött folyóiratok 5–6 nap alatt” jutnak el hozzá, kéri Babits intézkedését, hogy a Nyugat kiadóhivatala küldje el neki a *Nyugat* azon számát, mely Babits regényét (*A gólyakalifa*) tartalmazza. A levélbefejezést Babits kívánsága szerint fogja lefordítani, s reméli, hogy a regény hamarosan megjelenik, és nagy sikere lesz.

(Az 1. fölió rektóján ismeretlen ceruzairású datálása, a 2. fölió verzójára Babits ceruzával jegyzi föl: „Oltai, Bresztovszky, Bárdy, Műegyetem, Cholnoky.”)

Lásd OSZK Fond III/735/1.; Fodor/Topolay 2008. 203–204., 412. (1788. levél), 255.

1916. október 13.

A Társadalomtudományok Szabad Iskolája nyomtatott fejléces levélpapírján küld levelet Babitsnak, melyben felkérlik, hogy a Szabad Iskola első félévében – november eleje és december közepe között – *A modern magyar dráma* címmel kétórás előadást tartson. Kéri, jelölje meg az időpontot, s hogy vajon erről a tárgyról hajlandó-e előadni. [Nincs nyoma annak, hogy Babits az előadást megtartaná.]

(A levél verzójára Babits *A' Literátor. Érzékjáték. 1-ggy [!] fel-vonásban* című színművéhez készít vázlatos feljegyzéseket = k₂.)

Lásd MTAK Ms 4703/279.; Fodor/Topolay 2008. 204., 413. (1789. levél)

1916. október 13. után–december 16. előtt

Babits *A' Literátor. Érzékjáték. 1-ggy [!] fel-vonásban* című színműve kéziratának (k₂) keletkezése. Áthúzott ceruzairású vázlatos feljegyzések emberfejet ábrázoló ceruzarajzzal; a rektón a Társadalomtudományok Szabad Iskolája 1916. október 13-i levele Babitsnak.

Lásd k₂ = MTAK Ms 4703/279.; k₁ = OSZK Fond III/2356. 202–227. f. rektó, verzó; k₃ = MTAK Ms 4699/73.

Lásd még az *Angyalos könyv* harmadik füzetének leírását: **Fogarás, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt; 1916. ősz**

1916. október 16. előtt

Három műfordítás korrektúráját mellékeli Babits Osvát Ernőnek, nyomtatékosan kérve: „ezt a három verset ilyen összeválogatásban *semmi esetre* sem add külön”. Úgy véli, legjobb lenne egyelőre semmit sem közölni, míg a következő számig meg nem beszélük, mert „e három vers *külön* nem reprezentál semmit”. Ha nehézséget okoz az egész közlemény elhagyása, Osvát inkább csatolja hozzá valamelyikét azoknak, amelyeket Babits is a legjobbaknak tart: „ilyen a Baudelaire-féle *Vízesés, s főleg a Verlaine-féle A Clymene*.” Némi nehezteléssel jegyzi meg, ami későbbi korántsem felhőtlen együttműködésük előjelének is tekinthető: „Tudom, hogy szempontod az *angol* versek válogatása volt; de akkor is, mért hagytad el a Wordsworthot mely kétségkívül jobb vers mint a Rossettié? – Bocsáss meg, tudom hogy neked okoztam alkalmatlanságot, s hogy Te nem tekinthetél a válogatásnál az én szempontjaimra. Ha csak a költők *nevét* nézzük, jelentős a Te választotta névsor, de fordítónak más szempontok is fontosak.” Ha valami mégis megjelenne, az *egészről* új korrektúrát kér.

Lásd OSZK Fond III/253/708/26.; Fodor/Topolay 2008. 205., 413–414. (1790. levél), 255.

Budapest, 1916. október 16.

A *Nyugat* szerkesztősége október 16-tól a VI. Vilmos császár út 51. III. emeletén működik. Szerkesztőségi órák kedden délután 4-től ½ 6-ig. A szerkesztők és szerzők 1916-tól 1926-ig rendszeresen találkoznak a szerkesztőséggel szemben lévő, VI. kerületi Vilmos császár út 70. alatti Seemann kávéházban.

A *Nyugat* 1916. évi 20. száma már üres lapokkal jelenik meg. Míg korábban legfőljebb a franciából vagy angoltól készült műfordítások jelzik, hogy a folyóirat nem hajlandó kirekeszteni az ellenséges oldalon harcoló országok kultúráját, ettől kezdve már mind több közlemény jelenik meg hiányosan a hatósági tiltás miatt.

Idegen versek közös címmel a következő Babits-fordítások jelennek meg a *Nyugatban*: *Az álomhoz* (Wordsworth), *Maud* (Tennyson után), *The days that are no more* (Tennyson: *The Princess IV.*), *La belle dame sans merci* (Keats), *Un grand sommeil noir...* (Paul Verlaine), *À Clymène* (Paul Verlaine), *Szökőkút* (Baudelaire).

Lásd *Nyugat* 1916. II. okt. 16. 20. sz. 545–550.; *A magyar irodalom története II.* (Szegedy-Maszák) 2007. 713.; kéziratait: *Maud* (Tennyson után) és *The days that are no more* (Alfred Tennyson: *The Princess IV.*): OSZK Analekta 292/7.; *La belle dame sans merci* (John Keats): Balassi Bálint Múzeum (Esztergom) I. 66.11.1.; *Un grand sommeil noir...* (Paul Verlaine): OSZK Analekta 292/3., OSZK Fond III/253/919., PIM Kézirattára V. 4524/6.; *À Clymène* (Paul Verlaine): OSZK Analekta 292/4., PIM Kézirattára V. 4524/6.; *Szökőkút* (Charles Baudelaire): MTAK Ms 4699/57.; **1904–1906 között; 1905. február 17. előtt; Fogaras, 1908. december 1.**; Seemann kávéház: Zolnay--Gedényi: A régi Budapest.... Szórakozó- és étkezőhelyek mnytud.arts.klte.hu/szlang/zol_ged/szorakoz.htm

Budapest, 1916. október 18.

„Örömmel tapasztaljuk, hogy nagyságod közbenjárása óta a Nyugat kiadóhivatala nem hirdeti többé a Gólyakalifát, és így most már mi hozzá akarunk fogni a regény nyomásához, hogy azt ígéretünkhöz képest még ezen év folyamán piacra hozzuk” – írja Ranschburg Viktor és Schwarz [Félix] az Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat Könyvkiadói Osztályának nevében Babitsnak. Mindazonáltal biztosítékot, írásbeli nyilatkozatot kérnek arra, hogy a Nyugat kiadóhivatala a regénynek a folyóiratban megjelent kiadását nem hirdeti, s az esetleg megmaradt lappédányokból összeállítva azt könyvpiacra nem bocsátja.

Lásd OSZK Fond III/1437/11.; Éder 1997. 453–465.; Fodor/Topolay 2008. 206–207., 414. (1791. levél)

Budapest, 1916. október 19–20.

Babits levelet intéz a Heczeg Ferenc szerkesztette *Új Idők* című hetilaphoz, melyre válaszul (nyomatott fejléces levélpapíron) a kiadó, Wolfner József pár sorban kéri, Babits vagy másnap [21-én szombaton], vagy hétfőn [23-án] irodájában keresse fel őt.

Lásd OSZK Fond III/1390/1. Fodor/Topolay 2008. 207., 414–415. (1792., 1793. levél)

Budapest, 1916. október 19.–1923. március 14.

A Magyar Nemzeti Múzeum Országos Széchényi Könyvtárából Babits kikölcsönzi Kazinczy Ferenc *Előbeszéde... Sallustiushoz* című művét (amely Hóman Bálintnak, a könyvtár igazgatójának 1923. március 14-i levele szerint még akkor is nála van, noha bizonyára többször fölszólítják az évek során, hogy juttassa vissza a könyvet).

Lásd Hóman Bálint 1923. március 14-i levelét: OSZK Fond III/587/1.

1916. október 20.

Babits Angyal ismét szemrehányó levelet küld bátyjának, mert nem válaszolt előző, október 11-i levelére, hogy sikerült-e a pénzt elküldenie Pistinek. Azonnal választ vár tőle.

Lásd OSZK Fond III/35/75.; Fodor/Topolay 2008. 208., 415. (1794. levél)

1916. október 23.

„Babus”, föltehetőleg Kelemen Gizella küld levelezőlapot Babitsnak: Ferenczi [Zoltán] Csokonai-életrajzát [Franklin Társulat, Budapest, 1907] kéri, szerezné meg számára, mert november 3-ra be kell számolniuk róla.

Lásd OSZK Fond III/2448/35.; Fodor/Topolay 2008. 209., 415–416. (1795. levél)

Vö. Fodor/Topolay 2008. 416. (1795. levél – a Csokonai-életrajz íróját tévesen Ferenczy Józseffel azonosítja)

1916. október 30.

Kaffka Margit Fenyő Miksának küldött levelében elragadtatással ír Babits Tennyson-fordításáról, a *Maudról*. „Jaj, mikor lesz béke már? Babits nem tudná véletlenül megmondani?” – céloz a *Húsvét előtt* című versre.

Lásd PIM Kézirattára V. 3181/321.; *Feljegyzések és levelek a Nyugatról* 1975. 419., 526. (220. levél)

Lásd még ***Budapest, 1916. október 16.***

1916. október 31.

Ranschburg Viktor Baden bei Wienből, a szanatórium nyomtatott fejléces levélpapírján ír levelet Babitsnak. A 2. fólió verzójára ceruzával jegyzi föl Babits: „Gothardt Zsigmond V. ügyosztály vezetője min. tanácsos.”

Lásd OSZK Fond III/1039.

1916. október és 1917. június 16. között

A *Nyugat* nyomtatott fejléces levélpapírján írt levelében Havas Irén értesíti Babitsot: a kéziratot [?] köszönettel átvette, s hogy „Fenyő szerkesztő úr 900 koronát hagyott” nála, kéri, Babits rendelkezzen vele.

[A 900 korona Babits körülbelül 3 havi fizetésének megfelelő összeg; elképzelhető, hogy Fenyő Miksa ezzel az 1917. június 16-tól már szerkesztőként működő Babits munkáját honorálja.]

Lásd OSZK Fond III/1816/51.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 92., 318–319. (1940. levél – úgy véli, Babits két nagyobb terjedelmű írásáért, *A Literátor*ért vagy az *Ágoston* című tanulmányért kaphatja)

1916. november 1.

Hirdetik Babits *Recitativ* kötetét.

Lásd Nyugat 1916. II. nov. 1. 21. sz. címlapverző

Babits öccse, Pisti Berezovkára, a legénységi fogolytáborba kerül.

Lásd Babits Sándor 1916. november 4-i (OSZK Fond III/183/4.) és november 20-i (OSZK Fond III/183/5.) levelét; a táborra: Buda 2005. 26–27.

Vö. Buda 2005. 26. (1916. november 6-ra datálja a Berezovkára érkezést); Fodor/Topolay 2008. 237–238. (október második felére keltezi)

1916. november 4.

Babits Sándor német nyelvű lapján beszámol Babitsnak, hogy Pista is Beresowkán/Berezovkán van, a legénységi fogolytáborban. Augusztus 5-én került fogságba. Fognak találkozni, Pisti írt neki, ő pedig küldött pénzt és fog még küldeni, amíg tud. Pista kadett aspirantrá váló kinevezését augusztus 3-án elindították, kéri, hogy Babits vagy Bimbis [Kelemen Imre] nézzenek utána, és írják meg nekik – így reméli, hogy a tiszti táborba átvitetheti Pistát. (A lapon Babits ceruzával írt számai.)

Lásd OSZK Fond III/183/4.; Fodor/Topolay 2008. 210–211., 417. (1797. levél); Buda 2005. 27.

1916. november 6.

Babits István már maga számol be német nyelvű sorokban (cári címeres postai levelezőlapon) bátyjának arról, hogy Orenburgot elhagyva húsznapos utazást követően jutottak el a Bajkál-tó közelében, szép völgyben fekvő Berezovkába, s hogy örömmel értesült arról, hogy unokabátyja, Sándor is az ottani tiszti tábor lakója, bár szigorúan elkülönítik őket a legénységi tábortól. Figyelmezteti bátyját, egyelőre se pénzt, se csomagot ne küldjenek, de megnyugtatja, hogy egészséges, s hogy a Vöröskereszt a „szigorú tél miatt” meleg téli ruhával jól ellátja őket.

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény; közli Buda 2005. 410–411. (207. levél); Fodor/Topolay 2008. 211., 418. (1798. levél)

Budapest, 1916. november 8. előtt és november 8.

Babits barátai és tisztelői – talán Wolfner József folyóirat- és könyvkiadó, esetleg Ignotus vagy mások – Babits állásügyében újból a nagy befolyású Herczeg Ferenc

segítségét kéri, akinek a *Játszottam a kezével*-botrány idején sikerül elhárítania a költőt fenyegető miniszteri fegyelmi büntetést.

Herczeg Ferenc az Országos Hadsegélyező Bizottság III. számú (kórházi) albizottságának nyomtatott fejléces levélpapírján november 8-án írt levelében értesíti Babitsot, ígérete van rá, hogy az első Budapesten megüresedő tanári állás Babitsé lesz, s ő mindent megtesz az érdekében, ám a „hivatalos gépezet maximális sebességét” ismerve, türelmét kéri.

Lásd OSZK Fond III/568/1.; Éder 1966. 256.; Fodor/Topolay 2008. 212., 418–419. (1799. levél), 245.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 204.

1916. november 9.

Tóth Árpád levélben kéri Bródy Pált, küldje el neki Tátraházára Babits *Levelek Iris koszorujából* kötetét.

Lásd Koczur Gizella/Kardos László 1973. 109., 370. (99. levél)

Budapest, 1916. november 9.

Az *Új Idők* befolyásos szerkesztőjének, Herczeg Ferencnek közbenjárására a minisztérium november 9-én kelt rendeletével „újból tanári szolgálatra” alkalmazza Babitsot, s szolgálatételre a VI. kerületi Munkácsy Mihály (ekkor a Bulyovszky) utcai főgimnáziumba osztja be.

Lásd Herczeg Ferenc 1916. november 8-i levelét (OSZK Fond III/568/1.); Téglás, Irodalomtörténeti Közlemények 1997. 5–6. sz. 589.; Téglás 1997a 176.; Sipos 2003. 74., 209., 210.; Jankovics 2005. 797.; Fodor/Topolay 2008. 245. (Kornfeld Móric iparbáró támogatását is feltételezi); Majoros/Tompa/Tóth 2011. 193., 208.

Vö. Sipos 2003. 210. (1917. november 9-re datálja); Sipos 2011. 488. (2082. levél jegyzete – 1916. november 19-re keltezi Babitsnak a VI. kerületi főgimnáziumba „tanári szolgálatra” való beosztását)

1916. november 10.

Babits Mihály ügye címmel cikk emlékeztet a *Játszottam a kezével* című vers miatt Babitsot ért támadásokra – melyeket igazságtalannak ítél, mondván, „ezen a kis ártatlan versen kívül [Babits] a legmagyarabb és bizonyos szempontból legkonzeratívabb poéták közé tartozik” –, s számol be arról, hogy Babitsot – aki mint tanár mindig kifogástalanul működött – „visszahelyezik régi állásába”.

Lásd 8 Órai Újság 1916. nov. 10. 306. sz. 2.; Téglás 2008. 63–64.

1916. november 13.

Babits István Beresovkából német nyelvű levelezőlapot küld bátyjának, amelyben új táborhelyükről számol be, szeretné, ha Babits utánanézne, vajon augusztusban előléptették-e, s otthonról havonta 20 rubelt kér.

Lásd OSZK Fond III/41/34.; Rába 1981. 511.; utal rá Buda 2005. 413. (208. levél 1. lábjegyzet); Fodor/Topolay 2008. 212–213., 419–420. (1800. levél)

1916. november 15.

Tóth Árpád írja Bródy Pálnak: „Furcsa, hogy annak a Hausának [Hauser Arnold] annyi baja van Babitscsal. Biztos, hogy esztétikai ferdeagyúságán kívül más, személyes okai is lehetnek.”

Lásd Kocztur Gizella/Kardos László 1973. 110., (100. levél); Hauser Babits-kritikájára: Tímár Árpád, Irodalomtörténet 1983. 4. 915–920.

1916. november 15. után

Kassák a *Ma* Kiadóbizottsága nyomtatott fejléces levélpapírján tudatja Babitscsal: „Nagyságos Uram! A mai póstával megküldtük b. címére új lapunkat, a MA-t. Kérjük, hogy a közölt irodalmi és képzőművészeti anyag mellett sziveskedjék propagandánkat is figyelembe venni.” Kéri továbbá, vegye pártfogásába törekvéseiket és lépjen a lapalapítók sorába.

[A *Tett* betiltása után Kassák új lapot indít *Ma* címmel. A folyóirat 1916. november 15. és 1919. július 1. között összesen 35 alkalommal jelenik meg Budapesten Kassák, Uitz Béla, Bortnyik Sándor, Simon Jolán, Barta Sándor és Újvári Erzszi szerkesztésében. Alcíme többször is változik; kezdetben irodalmi és képzőművészeti folyóirat, majd aktivista folyóirat, végül aktivista művészeti és társadalmi folyóirat néven fut.]

Lásd OSZK Fond III/857.; http://www.kassakmuzeum.hu/en/index.php?p=lajos_kassak; Fodor/Topolay 2008. 209–210., 416. (1796. levél – 1916. november 1. előtt)

1916. november 16. előtt

A *Mirèio* gépiratos tisztázata (és annak indigós másolata) (= g₁, g₂), autográf ceruzairású bejegyzésekkel, kiegészítésekkel, áthúzásokkal. Az 1. fólió felső részén Osvát Ernő ceruzairásával: „*Figyelőben kérem.*” A 7. fólió verzójára Babits ceruzával írja: „*Mirèio. Nyugat. Vilmos császár út 51.*” Aláírás szintén ceruzával: „Babits Mihály”. Az 1. fólió felső szélén idegen kéz írásával nyomdai utasítások.

Lásd OSZK Fond III/1779.

1916. november 16.

Megjelenik Babits *Mirèio* című elemzése a *Figyelő* rovatban, amely Fréderic Mistral provanszál eposzának magyar fordítását ismerteti. A fordítás Gábor Andor ifjúkori műve, amely tartalmilag igen hű, formáját tekintve azonban sok kívánnivalót hagy maga után.

Hirdetik a *Recitativ* kötetet.

Lásd *Nyugat* 1916. II. nov. 16. 22. sz. 718–722.; 2. számozatlan előzéklap; Fodor/Topolay 2008. 257.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 204.

1916. november 16. után

Gábor Andor levelében emlékezteti Babitsot, hogy az egyetemről ismerik egymást, s fájjalja, hogy esztendőök óta nem volt módjában az ismeretséget fölújítani. Megköszöni, hogy Babits a *Nyugat*ban komoly kritikát írt *Mirèio*-fordításáról. Látszik, Babits mennyire ért a dologhoz, s nem sajnálta hozzáértését az ő munkájára pazarolni. Úgy érzi, most már jobban tudná megcsinálni. Szeretne személyesen beszélgetni, s érdeklődik, nem lehetne-e egyszer nála szerencséje Babitshoz.

Lásd OSZK Fond III/479.; Fodor/Topolay 2008. 213–214., 420. (1801. levél), 257.; Gábor Andorra: **1903 vagy 1904**

1916. november 17.

Id. Babitsné 200 koronáról kiállított utalvány hátán írja, hogy Babits születésnapjára küld 100 forintot (mert a bort ebben az évben jól adták el), valami jobb meleg ruhára. Reméli, hogy Pista pénze elment – hetek óta nem tudnak róla. Szeretné Babitsot látni.

Lásd OSZK Fond III/179/78.; Fodor/Topolay 2008. 216., 421–422. (1803. levél)

Budapest, 1916. november 19.

Babits hivatali beosztása rendeződik, ismét tanári katedrára kerül, ezúttal a VI. kerületi Munkácsy utcai főgimnáziumban, amely ekkor kényszerűségből a Bulyovszky (ma Rippl-Rónai) utcában működik. Hivatali pályáját a hivatalos irodalom egyik vezéralakja, Herczeg Ferenc egyengeti, aki gróf Tisza István miniszterelnök bizalmasa, s a Petőfi Társaság elnöke. Leveleiből kitűnik, hogy készségesen siet Babits segítségére, s oly nagylelkű módon, hogy Babits nem érzi magát a lekötelezettjének.

[A századfordulón, az 1898/99-es tanévben a VI. kerület diákjai kényszerűségből az V. kerület állami főgimnáziumába iratkoznak be; a Magyar Királyi Vallás-és Közoktatásügyi Minisztérium számukra három új osztályt különít el, s az igazgatói teendőik ellátásával azt a Szele Róbertet bízta meg, aki Babits szegedi tanársága idején, 1907-től már a szegedi tankerület főigazgatója. Az osztályok számának növekedése okán egyre halaszthatatlanabbá válik új iskolaépület felépítése. Ezért a főváros 1904-ben megvásárolja az ekkoriban kiépülő Munkácsy Mihály utca 1700 négyszögöles telkét, az erre kiírt nyilvános tervpályázat győztese a Lechner Ödön építészeti törekvéseit követő Körössy Albert Kálmán, aki 1906-ban a megbízást is elnyeri. Az épületet 1909. április 14-én veheti birtokba az iskola. Az intézmény modernségét jelzik az osztálytermek melletti szaktantermek, amelyekhez jól felszerelt szertárak kapcsolódnak, s igen modernnek és nagy méretűnek számító tornatermet is építenek. A kor szokásainak megfelelően két szolgálati lakást, az altisztét (gondnoké) és az igazgatóét is az iskolaépületben helyezik el.

1913 augusztusától 1933-ig dr. Finály Gábor az iskola vezetője, ő az igazgatója Babitsnak is rövid életű utolsó gimnáziumi tanársága idején.

1914 augusztusától katonákat szállásolnak el az épületben, októbertől pedig a Magyar Királyi Munkácsy Utcai Hadikórház működik benne (19 betegszobával,

mintegy 2400 sebesülttel), minthogy tágas termeivel igen közel esik a Nyugati pályaudvarhoz, ahová a frontról rendszeresen futnak be a sebesülteket szállító szerelvények. Néhány hónapig az iskola és a hadikórház „társbérletben” működik. 1916 nyarán a megszüntetett kórház helyére a Magyar Királyi Rokkantügyi Hivatal Utókezelő Gyógyintézete költözik. Az iskolának új szállás után kell néznie. A közeli Bulyovszky (ma Rippl-Rónai) utca 22. szám alatt működő VI. ker. Állami Főreáliskola fogadja be. A szervezési gondok miatt azonban a tanév csak szeptember 23-án kezdődik.

A Bulyovszky utcai „társbérletben”, minthogy délelőtt is folyik a tanítás, a VI. kerületi főgimnázium diákjait csak délután 2-től tudják fogadni [ennek el- lentmond Kelemen Gizella megjegyzése, miszerint Babitsnak nincs kedvére a korai felkelés!], gondot okozva mindkét iskolának (termek világítása, takarító- személyzet megnövekedő munkája stb.). Néhány osztályban így jelentősen csök- kenteni kényszerülnek az óraszámokat. Minden a háborúról szól: a tantárgyak módosított anyaga éppúgy, mint az istentiszteletek a hősi halált halt tanárok és diákok emlékezetére, vagy a hadi segélybélyegek vásárlása. Az ifjúsági egyesü- letek nagy része is szünetelteti tevékenységét. Az ideiglenesnek szánt állapot nagyon elhúzódik, végül – hosszas alkudozások árán – csak 1919. április 3-án térhet vissza az iskola eredeti, Munkácsy Mihály utcai otthonába. (1899-től 1907-ig itt tanít Gaál Mózes, Babits későbbi tisztviselőtelepi igazgatója, öreg barátja, 1904 és 1907 között pedig a matematikus, filozófus barát, Dienes Pál is.)]

Lásd Éder 1966. 256–257.; Kardos Pál 1972. 204.; Szele Róbertre: *Szeged, 1907. február 15.; 1916. november 21.*; <http://www.kolcsey-bp.hu/index.php/magunkrol/multunk/>; Téglás 1995. 113.; Téglás, Irodalomtörténeti Közlemények 1997. 5–6. sz. 589.; Téglás 1997a 176.; Sipos 2003. 74.; Buda 2005. 438. (226. levél 2. jegyzet); Fodor/Topolay 2008. 249. http://www.budapestem.hu/budapest/epulet_tortenet/munkacsy_mihaly_utca_26_32/;

Budapest, 1916. november 19.–1917. június/1918. február 27.

Babits – a Nagyszebenbe visszarendelt Mixich Lajos osztályfőnökségét és órarend- jét átvéve – a VI. kerületi Magyar Királyi Állami Főgimnáziumban az I/c osztály- ban osztályfőnök, ugyanitt magyart és latint tanít, az V/a-ban magyart, a VI.-ban magyart és görögpótlót, összesen heti 19 órában.

Kelemen Gizella, Lickó Babits Angyalnak 1916. december 8-i Szekszárdra kül- dött levelében beszámol Babitsról is: „...bizony elég régen nem volt nálunk s egyébként a Bulyovszki utcai iskolában tanít, ami most nincs valami közel a laká- sához s neki sem ízlik a korai felkelés.”

Babits nem sokáig marad az iskola kötelékében; végigtanítja az 1916/17. tanév hátralevő részét, elkezd a következő tanévet, 1918. február 27-ig tanít. 1918 feb- ruárjában betegszabadságra megy, melynek leteltével még helyettesítést bíznak rá, de 1918 szeptemberében már nem folytatja a tanítást.

Lásd A budapesti VI. kerületi Magyar Királyi Állami Főgimnázium Értesítője az 1916–1917. iskolai évről. 1917. 22.; Éder 1966. 257.; Kelemen Gizella és Kelemen Imre Babits Angyalnak

szóló 1916. december 8-i levelét: WMMM Kéziratgyűjtemény; közli Buda 1996. 361. (221. levél); Sipos 2003. 74.; Fodor/Topolay 2008. 245., 249.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 208.

Vö. *Babits–Szilasi levelezés* 1979. 214. (25. levél jegyzetében: „1916 novemberétől 1919 januárjáig a VI. ker. Munkácsy utcai főgimnáziumban tanít, nyugdíjazásáig.”)

1916. november 20.

Babits Sándor – a Reviczky utcába címzett – német nyelvű lapon számol be Babitsnak arról, hogy a november 1. óta szintén Beresowkán (a legénységi táborban) tartózkodó öccsével, Pistával sikerült beszélnie: egészséges, van meleg holmija és pénze. Ő segíti, amennyire tudja. Kevés reménnyel ugyan, de próbálkozik a tisztí táborba átvitetni. Pista pontos címét, barakkszámát is megírja.

Lásd OSZK Fond III/183/5.; Fodor/Topolay 2008. 216–217., 422. (1804. levél)

Budapest, 1916. november 21.

A Budapest, VI. kerületi állami főgimnázium igazgatóságához megérkezik a Tankerületi Főigazgatóságtól a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium 151821/916. számú rendelete, amely Babitsot ismét tanári szolgálatra alkalmazza.

Lásd Éder 1966. 256–257.; Rába 1983. 316.; Vendel-Mohay 1983. 53.; Fodor/Topolay 2008. 423. (1806. levél jegyzetében)

1916. november 21.

86 éves korában elhalálozik I. Ferenc József magyar király, osztrák császár. Utódától, IV. Károlytól a nép békét remél, tanácsadói is a megegyezéssel békében látnák birodalma fennmaradásának lehetőségét.

Lásd Digitális *História* adatbázis

http://www.tortnelmitar.hu/index.php?option=com_customproperties&task=tag&tagName=Id%C5%91rend%3A1867-1918&Itemid=85&lang=hu&limitstart=3160; 1919. május 30.–június 24. – EPA epa.niif.hu/01000/01019/00002/pdf/totharpi.pdf

1916. november 21. után

A [*Nem bűnös ki szíve szerint...*] kezdetű Babits-vers korábbi – bizonyára az *Angyalos könyv* harmadik füzetében utána szereplő, 1916-os *A literátor* miatt – szintén 1916-os keltezése helyett Kelevéz Ágnesnek az írásképp alapján adott új datálása: **1912 körül**

Lásd k₁ = OSZK Fond III/ 201. f. rektó; k₂ = OSZK Fond 1969/63. (kézirat kelte: 1920-as évek); Kelevéz, Jelenkor 1997. 7–8. sz. 696–702.; Kelevéz 1998. 94–99.; Buda: *De nem kiáltott többé avagy egy Babits-novella világa*, <http://mta.hu/cikkek/uj-eredmenyek-a-babits-kutatas-muhelyeibol-117531>

Lásd még az *Angyalos könyv* harmadik füzetének leírását: **Fogarás, 1909. ősz–1910-es évek; 1912 körül; 1920-as évek**

Vö. Melczer 1985. 52–54. („versét 1916-ban, nyilvánvalóan Ferenc József halála [november 21.] után írhatta”)

1916. november 23. előtt és november 23.

Babits levelét és tájékoztatását a VI. kerületi gimnáziumban elnyert tanári állásáról örömmel véve, Angyal és id. Babitsné, valamint a Nenne, Kelemen Ilona közös lapjukon kívánnak minden jót Babitsnak születésnapja alkalmából. Nenne „fényes elégtétel”-nek ítéli az állás elnyerését, id. Babitsné boldog, hogy a bizonytalanság megszűnt fia életében, s utal arra, hogy bizonyára „izgalmas napokat” élnek a fővárosban a király halála miatt, ami reményeik szerint változást hozhat a háborús állapotokban.

Lásd OSZK Fond III/179/79.; Fodor/Topolay 2008. 217–218., 423. (1806. levél)

1916. november 24.

A szocialista mozgalommal kapcsolatban álló író-költő Radványiné Ruttkay Emma (polgári nevén Nagy Teréz) Újpestről küldi az őt magát ábrázoló fénykép-képeslapot Babitsnak.

Lásd OSZK Fond III/1096.

1916. november 25.

Szilasi Vilmos Székely Aladár műtermében készült fényképét dedikálja Babitsnak: „Kedves barátomnak, Miskának mély szeretettel Vili”.

Lásd *Babits–Szilasi levelezés* 1979. 41.

„Kedves Uram! Példátlanul resteltem, hogy mindez ideig nem gratuláltam ahhoz az örvendetes családi eseményhez, amely az Önök házában [...]” – írja talán Paulay Erzsi, bizonyára Babits születésnapjára célozva egy töredékben fönymaradt levélben. (A verzóra Babits ceruzával jegyzi fel: „Szép napkeletnek virágos”, „Két nővér”, „Diron”?)

Lásd Majoros/Tompa/Tóth 2011. 7., 217–218. (1814. levél)

Budapest, 1916. november 26.

Szabó Ervin a *Huszdik Század* nyomtatott fejléces levelezőlapján (az I. Ménesi út 19.-ből) Babitsnak írt kétsoros – már tegező hangvételű – levélben érdeklődik: „megkaphatnám-e Kazinczydat a jan. számra (vagyis legkésőbb dec. 15-ig)? S mikor láthatnálak?” (A rektón Török Sophie ceruzairású rájegyzései: „Közös ismerőseik *Leopold Lajos / Komjáthy Aladár / Madzsar Alice*” 1916–18-ból.)

[Babits Kazinczy-tanulmánya nem készül el, ám lehetséges, hogy Szabó Ervin nem a *Huszdik Század* számára kér Babbitól Kazinczy-írást/tanulmányt, hanem a *Könyvtári Szemle* megújításának szánt „könyvtári és kritikai szemle”, az *Irodalmi Őr* – melynek szerkesztőjéül Schöpflin Aladárt igyekeznek megnyerni – 1917. januárra tervezett első számába, s nem tanulmányt, hanem esetleg a végül a *Nyugatban* 1916 decemberében megjelenő *A Literátor. Érzékenyjáték egy felvonásban* című művét. Minthogy Schöpflin visszalép a szerkesztéstől, a lapterv is meghiúsul.]

Lásd OSZK Fond III/1163/2.; Gál István, Jelenkor 1968. 11. sz. 1011. (3. levél); Gál István 1973. 101. (3. levél); Litván/Szücs 1978. 939. (574. levél); Majoros/Tompa/Tóth 2011. 8., 218–219. (1815. levél – „Szabó 1977” hivatkozás 1978 helyett bizonyára elírás), 207.

Lásd még *Irodalmi Őr*: Szabó Ervin Imre Sándornak írt 1917. január 31-i és február 5-i levelét (Ráday Levéltár Imre Sándor-hagyaték 38. doboz), közli Litván/Szücs 1978. 941., 942. (576., 577. levél)

1916. november

Laczkó Géza Babits *Recitativ* című verseskönyvének megjelenése apropóján az 1914 előtti szellemi korszakra mint mélyreható változások jeleinek idejére utal vissza: amikor a líra visszaköveteli helyét, akkor szólal meg először Babits Mihály „*lantja*”, szándékosan használja a szót, mert úgy véli, Babits költészetében „a szó éppannyira zenei egység, elem, mint gondolat. Ez a zene pedig kezdett kikopni a magyar verses sorokból, s az új lírának Ady, Babits a többi sok egyebek, tán fontosabbak mellett is azzal adta vissza veszett hitelét, hogy új hangszereken új melódiákat csendített”. A Petőfi- és Arany-utánzókat főlemlegetve jegyzi meg, hogy Ady „gyermekrémítő bagolyköntösbe bújt kis követői” után s „ugyanígy fölsápadnak majd Babits mögött a költészet kamaszai, akik tán Theokritoszból vett képpel igyekeznek mély szimbolikus dalt zengeni, zenget dalolni, dalivá zengő dalt zöngeni teszem a váci vám tarka oszlopa mellett heverő káposztafejről”. Úgy véli, Babits elefántcsonttornyos, látszólag csupán egy szellemi arisztokrata körnek szóló versei jobban szolgálják a szociális haladást, mint „azok a költemények, amelyek a közelmúlt szociális mozgalmainak hullámain úsznak, proletár-nyomort, vágyat festenek, énekelnek”. Babits költészete szerinte a művelt, gondolkodó középosztályból, a polgárságból fakad, ő „a szó nemes értelmében vett *poéta doctus*”. Előbbi kötetében a furcsaságok és a „verses szó-tornák” ellenére már kész költői tehetsége vitathatatlanul megjelenik, a *Recitativ* pedig egészében teljes kifejeződése annak „az emelkedett, a lélek minden tehetségét megfeszítő s mégis könnyed költői dictió”-nak, amely különösen a költő felolvasásában érvényesül. Babits jelentőségét, eredetiségét, nagyságát a fantaszta, a bölcselő és a realista csodás ötvözetében látja.

Lásd Laczkó Géza, Huszadik Század 1916. 10–11. október–november, 281–285.; http://mtdportal.extra.hu/huszadik_szazad/text/1916/1916%201011.pdf

1916. december előtt

Az *Irodalomtörténet* szerkesztője s ekkor a VI. kerületi Állami Főreál Iskola tanára, Pintér Jenő levelében kéri, Babits az iskola portásánál tegye le a *Nyugat*nak azokat a füzetait, melyekben „az 1831–1882. évkörre vonatkozó” tanulmányai szerepelnek, elsősorban a Vörösmarty-esszé, valamint a Schöpflin Vajdáról és Kuncz Aladár Gyulaiáról szóló írásait tartalmazó füzeteket is, mert másként nem tud hozzájuk jutni.

Lásd OSZK Fond III/1018/25.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 8., 219–220. (1816. levél)

Babits Pintér Jenőnek írott válaszlevelében szabadkozik, hogy kívánságát nem tudja azonnal teljesíteni, minthogy a kért cikkek egyike sincs nála, ugyanis két évvel korábban összes tanulmányait eladta egy kiadóvállalatnak, amely azt mindeddig nem jelentette meg. Ígéri, hogy a Nyugat kiadóhivatalából összeszedeti a régi példányokat, hogy néhány nap múlva átadhassa őket. Örömmel hallja, hogy Pintér a katonaságtól hazajött, s jelzi, hogy szeretne találkozni „és sok mindenről beszélgetni vele”.

[Babits itt az „Élet könyvei” sorozatában (Tápay) Szabó Lászlóval tervezett tanulmánykötetének meghiúsult kiadására utal, ti. *A gólyakalifa* katolikus erkölcsbe ütközőnek ítélt részletére, valamint Babits Galilei Kör-beli szereplésére hivatkozva Szabó László nem tartja kívánatosnak a tanulmányok katolikus könyvsorozatban való megjelentetését.]

Lásd OSZK Levelestár/4.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 9., 220–221. (1817. levél); az összes tanulmányoknak tervezett megjelentetésére az Életnél: **1913. május 2.–1916. márciusig**

1916 tele

Lukács György visszaemlékezése szerint: „1916 telén találkoztunk először. Szabó Ervin hívott össze néhány magyar író (Babits Mihályt, Balázs Bélát, Gábor Andort és engem) beszélgetni arról: mit tehetnének a magyar írók a háború ellen? Még aki nem féltette magát, az sem látta az utat, nem ismert társakat, akikkel együtt szavának, tettének igazi hatása lehetett volna.” Schöpflin más írói találkozóról is tud: „Akkoriban néhány íróval együtt, akik mind türelmetlenül vártuk a háború befejezését, arról ábrándoztunk, hogy egy pacifista szövetséget hozunk össze írókból, tudósokból és a szellemi élet más, velünk együtt érző embereiből. Gyakori összejöveteleket rendeztünk Babits Reviczky utcai lakásán. Ebben a már előttem is naivnak tűnő szervezkedésben részt vettek Jászi Oszkár, Biró Lajos, Lengyel Menyhért, Karinthy Frigyes és még néhányan, akiknek nevére ma már nem tudok visszaemlékezni. Hónapokig tanakodtunk, de bizony nem tudtunk semmi komoly eredményre jutni. Akiket fölszólítottunk csatlakozásra, azoknak legnagyobb része, emlékezve arra a visszahatásra, melyet Babits *Húsvét előtt* című verse támasztott hivatalos részről, nem mert, vagy nem akart közénk állni. Így tehát nem jutotunk semmi eredményre, csak beszélgettünk arról, hogy miképp lehetne nekünk is valamivel hozzájárulni a háború befejezéséhez, új magyar szellemi légkör megteremtéséhez.”

Lásd Lukács György, *Irodalmi Újság* 1953. jan. 29. 3. sz. 3.; Pók 1970. 86.; Gál István 1973. 97–98.; Rába 1981. 489., 640. 74. lábjegyzet; Gál István, *Irodalomtörténeti Közlemények* 1976. 4. sz. 528.; Sipos 2003. 76–77.; Sipos 2011. 435.; Sipos, *Tekintet* 2013. 1. sz. 88.

Vö. Sipos 2011. 605. (2245. levél – 1916 őszére datálja a találkozókat); Sipos, *Tekintet* 2013. 1. sz. 88. (Dienes Valériát Babits másod-unokatestvérének tekinti)

1916. december 1.

Hirdetik Babits *Recitativ* kötetét.

Lásd Nyugat 1916. II. dec. 1. 23. sz. 4., számozatlan előzéklap

1916. december 5.

A már egy éve katonáskodó ügyvéd, dr. Halasi Lipót Nyitráról újabb három versfordítását küldi el Babitsnak szóló levelében (*Junger Soldat/Fiatal katona; Lied, altmodisch/Dal, régimódi; Ein Lied/Egy dal [Chanson]*). Élvezettel forgatja a *Recitativ* kötetet. Úgy véli, a fordítások tetszeni fognak Babitsnak. Kéri előző két kötetét is [*Levelek Iris koszorujából, Herceg, hátha megjön a tél is!*], hogy azokból is fordíthasson.

A levél hátoldalára aláírás nélkül, ceruzával jegyzi föl Babits a [*Patakok lomb-bal menyezetes ágya*] című töredékét.

Lásd OSZK Fond III/540/2.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 10., 221–222. (1819. levél)

Vö. Majoros/Tompa/Tóth 2011. 212. (Halasi korábbi, 1916. július 19-i levelében küldött verseket sorolja ide)

1916. december 5. és utána

Honig Annie bizonyára verseit küldi Babitsnak (a levél eleje hiányzik), kérve, mondaná el „mértékadó véleményét” róluk.

A levél hátoldalára Komjáthy Aladár Babitsnak szóló levélüzenetét írja: Járt Havas kisasszonynál, aki ígéri, hogy még aznap küld pénzt [talán a *Nyugatban* megjelenő *A Literátor* honoráriumát]. Minthogy Babits 6 óra után nem lesz otthon, Aladár javasolja, adjon meghatalmazást Feketénének [a férjével a konyhában lakó házvezetőnőnek], hogy ha szükséges, átvehesse a küldeményt.

Lásd OSZK Fond III/753/70.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 11., 222–223. (1820. levél); 11., 223. (1821. levél), 210.; *A Literátor*: **1916. december 16.**

1916. december 8. előtt és december 8.

Babits Sándor német nyelvű kártyát küld Bimbisnek, Kelemen Imrének, melyben tudatja: „Egy hónap óta István, egyéves önkéntesként itt van Berezovkában, az önkéntesekkel együtt a legénységi táborban.” Kéri, Babitscsal együtt érdeklődjék meg, mikor nevezték ki Pistát kadettjelöltté (ő úgy tudja, hogy augusztus 3-án – a minisztérium vagy a Vöröskereszt igazolhatja), és ezt mindkettejüknek írják meg, hogy a tiszti táborba kerülhessen. Ígéri, gondoskodni fog róla, ameddig teheti.

Kelemen Gizella, Lickó és Kelemen Imre Babits Angyalnak Szekszárdra küldött levelük végére Bimbis lemásolja Babits Sándor német nyelvű kártyájának szövegét, hozzátéve: „A szövegben a barakk számát a cenzúra törölte. A kártya ma érkezett, rögtön közöltem Misivel, aki katona barátjánál (Szilasi [Ferencnél, Szilasi Vilmos testvérénél]) utánajár a Sanyi által írottaknak.” Megadja továbbá Babits Sándor és Babits István címét is.

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény; közli Buda 1996. 361–362. (221. levél)

1916. december 11.

Miskolcon 42 éves korában, hosszas betegeskedés után meghal Kapu Jenő, Babits unokanővérének, Halász Gizellának férje. Unokanővére elküldi Babitsnak a gyászjelentést.

Lásd Buda 2005. 130. (34. levél 10. lábjegyzet); gyászjelentés: OSZK Fond III/1592.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 12., 223–224. (1822. levél)

1916. december 13.

Megjelenik Babits *Húsvét előtt* című költeményének utolsó versszaka („Ó béke! béke! legyen béke már!”).

Lásd Világ 1916. dec. 13. 347. sz. 14.

1916. december 15.

Babits Sándor Beresowkából német nyelvű lapján a november 20-i soraihoz hasonlóan ismét beszámol Pistával való találkozásáról: jól van, mindene van, pénze is. Most megkísérli átvitetni a tiszti táborba, ahol ő van, s reméli, hogy sikerül. Ha Pista ott lesz közöttük, havonta 50 rubelt fog kapni. Megnyugtattja őket, és Pista új címét is megírja.

Lásd OSZK Fond III/182/1.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 13., 224–225. (1823. levél), 199.

1916. december 16. előtt

Babits *A' Literátor. Érzékjáték. I-ggy [!] fel-vonásban* című színműve *A nagyasszony bé-nyit* kezdetű, kétfóliós áthúzott ceruzairású vázlatos feljegyzéseinek, fogalmazványtöredékeinek (k₃) keletkezése. A 2. fólió verzóján Babits keltezés nélküli, tintairású, ismeretlennek szóló levéltöredéke.

Lásd MTAK Ms 4699/73.

Lásd még k₁ = OSZK Fond III/2356. 202–227. f. rektó, verzó; k₂ = MTAK Ms 4703/279.; az *Angyalos könyv* harmadik füzetének leírását: *Fogarás, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt; 1916. október 13. után–december 16. előtt*

1916. december 16.

A *Nyugat* szerkesztősege a *Figyelő* rovat élén jelzi, hogy e karácsonyi számával lezárja a folyóirat kilencedik évfolyamát, s újévi számuk megkezdzi majd a tizediket. „Amit a forduló e folyóirat, ennek írói s olvasói számára s talán ezek körén túl is jelent: arról néhány szót írunk majd azon újévi számunkban, mely csendes ünneppünknek megfelelően, terjedelmesebb is lesz a rendesnél.”

Megjelenik Babits *A Literátor. Érzékenyjáték egy felvonásban* című műve.

[A „kevésbé jelentékeny”, gyengén sikerült, inkább „dialogizált novellá”-nak tűnő színművet életrajzi, lélektani fontossága teszi különlegessé: története közismert: Kazinczy negyvenöt éves korában anyjának és testvérének főlháborodására, egyedülléte oldására, feleségül akarja venni parasztleány szolgálóját. Hivatali fő-

nökének, gróf Török Lajosnak leánya, Sophie azonban, megértve a költő lelkiállapotát, feleségül megy hozzá, s megmentője lesz. Babits talán fölismeri az övéhez hasonló morális helyzetet, a benső magányt, amikor elkeseredetten szánja magát az élete végéig tartó egyedüllétre, s egyedül az írásban való kiteljesedésre. Am ahogyan Juhász Gyula feljegyzése megörökíti: „harminchat éves Babits, amikor testet ölt számára a láthatatlan szeretet. Egy ifjú lány versei jutnak hozzá; közülük néhány 1921 tavaszán a *Nyugat*-ban is megjelenik. Az aláírt név B. Tanner Ilonka, első betűjében már ekkor Babitsné jelent, s az író maga, Török Sophie néven, később mindenütt feltűnik szabad verseivel, erős novelláival...” Az írói név talán kényszerű elfogadása („...hisz még ez sem én magam vagyok. Ezt is tőle kaptam. Ezt a nevet, Kazinczy Ferenc hitvesének a nevét. Egy könyvet dedikált így nekem. Az elsőt [*Karácsonyi Madonna*], amit tőle kaptam. »Török Sophie-nak Franci«”) mutatja, hogy Tanner Ilonka felismeri *A Literátor* megírásának szubjektív indokát, Babits titkolt vágyát a megértő társra, asszonyra, vállalja az egykori Török Sophie feladatát, és a költő lelkének ápolója, életének megmentője lesz: „...Egyszer már láttam... kerekrenyílt gyerekszemed / Fényét mint takarta el sötét kezével a rémület. / Oh kedvesem – hát ki gyötört meg ily embertelen, / Hogy csöpp ijedés kiszántott nyomokon mélyül arcodon iszonyná? / Csak kisgyerek szenvedhet így, riadt védtelenségben / Kit magányos szobában éjféle lázalmok rémei üznek. / Oh, jöjj hozzám, szememben gyógyító jóság tükrözik / És békét áraszt hűsen becéző kezem – / Asszony vagyok, a legszelidebb – s ne legyen több külön bánatom.”]

Hirdetik a *Recitativ* kötetet, továbbá a *Huszdik Század* című folyóiratot. Legutóbbi számainak tartalmából többek között Laczkó Géza *Babits Mihály* című írását emelik ki.

Lásd *Nyugat* 1916. II. dec. 16. 24. sz. 890., 813–849.; 3., számozatlan előzéklap; Rába 1981. 511.; Kelevéz 1998. 215–216.; Kelevéz 2008. 146–147. és 49. lábjegyzet; B. Tanner Ilonka, *Nyugat* 1921. I. máj. 16. 10. sz. 750.; Fedor Ágnes, *Képes Világ* 1945. aug. 10. 3.; *A Literátor*: Várkonyi Nándor, *Életünk* 1964. 2. sz. 70–77.; Rába 1983. 135.; *Vilcsek* 2008. 334–362.

1916. december 16. után

Ifj. Gaál Mózes a budapesti tisztviselőtelepi főgimnáziumot ábrázoló képeslapján pár sort ír Babitsnak. A mellékelt lap [bizonyára a *Nyugat*] aznap érkezett. *A Literátor* olyan szép, hogy még mindig a hatása alatt áll.

Lásd OSZK Fond III/476/26.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 13–14., 224–225. (1824. levél), 203.

Szabó Dezső Fenyő Miksának írott levelében méltatlankodik, hogy kéziratait nem jelentették meg, s gúnyos oldalvágásokat tesz többek között Babits felé: „De az tesz önhitté, hogy egy Babitsot nem tartotok érdemesnek arra, hogy megóvjátok szüz-nemzéssel született drámai homunkulusa [az alkimisták elképzelése szerint lombikban, mesterségesen előállítható ember, *a. m.* emberke] [*A Literátor*] vagy a Poe–Wilde tanár urak által feladott [...] stílusgyakorlata közlésétől... [talán Wilde *Ave imperatrix* című versének fordítására utal].”

Lásd PIM Kézirattára V. 3181/635.; *Feljegyzések és levelek a Nyugatról* 1975. 436., 529–530. (241. levél)

Vö. Gál István 1973. 123–124. (1917-re datálja a levelet); *Feljegyzések és levelek a Nyugatról* 1975. 529–530. (a jegyzetben tévesen, december 1-jére datálja *A Literátor* megjelenését december 16. helyett; a Wilde-fordítás: Nyugat 1916. febr. 1. I. 133.)

1916. december 18.

Lilly Ágoston ír német nyelvű levelet Babitsnak Münchenből, melyben kéri *A gólyakalifa* című regényének – mely rendkívül tetszik neki – német fordítására a jogot. A Georg Müller Verlag figyelmét felhívta a regényre, s ők szívesen kiadnák.

[A regény a már korábban megszerzett jog alapján Stefan I. Klein fordításában jelenik meg a lipcei Wolff Kiadónál 1919 végén, de már 1920-as dátummal.]

Lásd OSZK Fond III/7.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 14–15., 226–227. (1825. levél), 212.

Lásd még **1919. október 4. előtt, október 4. és utána**

Budapest, 1916. december 18–20. és utána

Az *Athenaeum*, a Magyar Filozófiai Társaság folyóirata 1916. december 18-án meghívót postáz Szilasi Vilmos december 20-i felolvasására; Kelemen Imréné (Weininger Gizella) és Kelemen Gizella, Licc járnak a Reviczky utcai lakásban, s erre a meghívóra írják Babitsnak szóló üzenetüket: ott hagyják Pistának egy kártyáját, melyet hozzájuk címzett, de Babitsnak szól, s érdeklődnek, mit tud öccséről. „*El ne menj haza szó nélkül*” – kéri nyomatékosan nagybátyja felesége. Unokahúga, Lici pedig szeretné, ha Babits még Szekszárdra utazása előtt elvinné neki Eötvös József *A karthauzi* című regényét, Lévy József Tompa-életrajzát és Gyöngyösi István „címtelenek” (!) nevezett (kezdeté: „Az ki régen fegyvert fogott...”) *Thököly Imre és Zrinyi Ilona házassága* című művét.

Lásd OSZK Fond III/1729/68.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 15., 227–228. (1826. levél – Budapest, 1916. december 18–24. között; Gyöngyösi művét nem jelzi)

Lásd még **Szekszárd, 1916. december 26. előtt, Karácsony**

A Magyar Filozófiai Társaság december 20-án, szerdán délután 5 órakor a Magyar Tudományos Akadémia heti üléstermében tart felolvasóülést, melyen Szilasi Vilmos *A görög filozófia és a világirodalom* címmel ad elő. Babits bizonyára meghallgatja barátja előadását.

Lásd a meghívót: OSZK Fond III/1729/68.

1916. december 21.

Czeizler Richárd, „hű tanítványa” Volhyniából kíván levelezőlapon kellemes karácsonyi ünnepeket Babitsnak. (A Szabóky utcába címzi a lapot, melyet ismeretlen kéz átjavit a Reviczky utcai címre.)

Lásd OSZK Fond III/1895/41.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 16., 228. (1827. levél), 209.

1916. december, Karácsony előtt

Ifj. Gaál Mózes levelében tudatja Babitscsal, hogy ő is meg van hülve. Örül, hogy Aladárt kidobták a sorozáson – milyen megnyugvás és karácsonyi ajándék ez Babitsnak is. Küld egy novellát, ha Babits jónak találja, adja oda Ignotusnak. Két novella és egy egyfelvonásos vár megírásra. Beszámol arról, hogy két nap múlva esküvői „díszgyerek” lesz, továbbá, hogy a Singeréknél hirdetett *Legnagyobb Költők Háborús Antológiájában* ő is szerepel egy versével, s hogy Komjáthy Aladárral együtt sétálva kis tréfa részesei voltak. Jobbulást kíván Babitsnak [aki ezek szerint szintén beteg], küldi Juhász [Géza?] verseit a Hadiposta rovatba.

Lásd OSZK Fond III/476/30.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 18–19., 230–231. (1831. levél), 203.; a *Nyugat tábori posta* rovatát: **1915. október 27.**

Vö. Majoros/Tompa/Tóth 2011. 231. (év nélkül jelöli és az „1916–1917-es évek híres háborús válogatásának” tekinti az 1916-ban, Gyulai Ágost válogatásában megjelent *Háborús antológiát*), 232. (úgy véli, Juhász Gyula verseit küldi Gaál Mózes és közli, hogy „a *Nyugatnak* nem volt Hadiposta rovata”, nem tudva a *tábori posta* rovatról)

1916. december 24. előtt

„*A vihart* egyszer felolvasta nálunk, egy este, kéziratból. Magával ragadó” – írja Móricz Babitsról.

Lásd *Nyugat* 1924. I. ápr. 1. 7. sz. 482.; *Nyugat* 1930. II. nov. 1. 21. sz. 653.

Megjelenik William Shakespeare *A vihar* című műve – Shakespeare halálának 300. évfordulóján – Babits fordításában és előszavával az Athenaeum gondozásában.

Lásd Gál István 1942. 30.; Rába 1969. 51–52.; Téglás 1987. 224.; Nédli/Pienták/Sipos (Bárdos László) 2008. 91.; Nédli/Pienták/Sipos (Sipos Dániel) 2008. 301–314.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 205.

1916. december 24.

Ifj. Gaál Mózes Beethoven árnyképét ábrázoló lapon kíván boldog karácsonyi ünnepeket Babitsnak.

Lásd OSZK Fond III/476/8.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 16., 228–229. (1828. levél)

1916. december 24. és utána

Hevesi Sándor – aki 1917-ben színre akarja vinni – a rendező szemével méltatja Shakespeare *A vihar* című darabjának Babits által készített fordítását, összevetve azt a Szász Károly-féle átültetéssel, melyet mondhatalannak ítél, szemben Babits természetesebb, könnyedebb megoldásaival: „Az olyan mondatok, amelyeknek értelmét csak háromszori olvasás hánthatja ki a szavak tömkelegéből, mesterkéltek és fárasztók a színpadon.”

Lásd Pesti Napló 1916. dec. 24. 355. sz. 21–22.; Hevesi Sándor: *Az igazi Shakespeare és egyéb kérdések*. 1919. 205–212.; Rába 1969. 164–165.

Babits Shakespeare *A vihar* című színművének műfordítását Kelemen Ilonának dedikálja (a belső címlapon tintával): „a kedves nennémnek / nagy szeretettel ajánlom / Misi”. (a 105. lapon ceruzával javítja a sajtóhibát)

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény

A vihart Babits Kelemen Imrééknek is dedikálja: „Kedves Imre bátyá- / méknak szeretettel / ajánlom / Babits”. (a 105. lap sajtóhibáját ceruzával javítja)

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény

A Shakespeare-darab, *A vihar* fordításának egy példányán a belső címlapra tintával írja Babits a Komjáthy-nak szóló ajánlást: „Kedves Aladáromnak / szeretettel adom / Mihály.”

Lásd Komjáthy Aladár örököse tulajdonában

„...mikor először találkoztunk – épp akkor jelent meg az én *Vihar*-fordításom – bizonyos rezignációval beszélt arról, hogy ő is Shakespeare-fordító” – emlékszik Babits Mikes Lajosra.

Lásd Nyugat 1930. II. szept. 1. 17. sz. 320.

1916. Karácsony

A gólyakalifa. Regény és néhány novella című, az Athenaeum Könyvtár 43. kötetként megjelent művének egy példányát a belső címlapra tintával írt dedikációval ajándékozza Komjáthy Aladárnak: „Kedves, egyetlen Aladáromnak ajánlom / 1916. Karácsony. Mihály.”

Lásd Komjáthy Aladár örököse tulajdonában

Szekszárd, 1916. december 26. előtt, Karácsony

Babits a karácsonyi ünnepeket Szekszárdon tölti.

Lásd Babits Angyal 1916. december 26-i levelét: OSZK Fond III/35/76.; *Budapest, 1916. december 18–20. és utána*

1916. december 26.

Babits Angyal az állomásnál elfeledvén a hazautazó Babitsnak Pisti címét fölírni, este ezt írja meg levelezőlapján. (A hátoldalán Babits ceruzairású összeadása.)

Lásd OSZK Fond III/35/76.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 17., 229. (1829. levél)

Babits István Berezovkából írt német nyelvű lapján tudatja bátyjával, hogy az első rubel-pénzküldeményről az értesítés megérkezett, de hogy mikor kapja meg, arról nincs híre. Továbbra is a stockholmi címre kéri a pénzt küldeni, s bátyja nézzen utána, vajon augusztusban előléptették-e. Panasolja, hogy otthonról még egyetlen levél sem érkezett hozzá.

Lásd OSZK Fond III/41/35.; Rába 1981. 511.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 17–18., 229–230. (1830. levél), 214.

1916. december 27.

Tóth Árpád írja Bródy Pálnak: „Éppen most kaptam sürgönyt Osváttól, hogy a januári jubiláris számba írjak Kosztolányiról meg a Babits *Vihar*-fordításáról.”

Lásd Kocztur Gizella/Kardos László 1973. 118., 375. (108. levél)

1916. december 30.

Csernoch János hercegprímás, esztergomi érsek IV. Károlyt magyar királlyá koronázza a budavári Nagyboldogasszony (Mátyás-) templomban.

Lásd Digitális *História* adatbázis: http://www.tortnelmitar.hu/index.php?option=com_custom_properties&task=tag&tagName=Id%C5%91rend%3A1867-1918&Itemid=85&lang=hu&limits tart=3160

1916. december 31.

Hiába várják Babitsot Szekszárdon, ígérete ellenére az Újévet nem köszönti a családdal.

Lásd id. Babitsné 1917. január 9-i levelét: OSZK Fond III/179/84.

1916. december

Pintér Jenő levelében köszöni Babits szívességét, ti. hogy számára a kért régi *Nyugat*-füzeteket összeszedeti. Bizonyára a személyes találkozás reményében közli: szerdán délután fél 6-ra bárhová, vagy kedden és csütörtökön vacsorára is elmehet, de Babitsot vasárnap fél 6-tól az Ilona kávéház tanári asztalánál is szívesen látják – „bár gondolom, nem nagyon szereted az új ösmerkedéseket” – teszi hozzá, ezek szerint már jól ismerve Babitsot.

Lásd OSZK Fond III/1018/6.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 9–10., 221. (1818. levél)

Lásd még **1916. december előtt**; Ilona kávéház: <http://www.szombat.org/politika/3975-kavehazak-budan>; <http://meselohazakbudapesten.blogspot.hu/2012/08/budapest-krisztina-krt-21-ilona.html>; Zolnay--Gedényi: A régi Budapest...: Szórakozó- és étkezőhelyek, mnytud.arts.klte.hu/szleng/zol_ged/szorakoz.htm; Szentes Éva–Hargittay Emil: *Irodalmi kávéházak Pesten és Budán*. Universitas Kiadó, Budapest, 1998. 259.

1916 vége vagy 1917 és utána

„Kedves Mihály, én itt vagyok a könyvtárban. Ha 7 óra felé feljössz, addigra ide telefonálhatnám Kálmánt [talán Szabó Ervin unokaöccse vagy a mérnök Dienes Kálmán, Dienes László és Pál testvére] és megbeszélhetnők a dolgokat. Az Előf.[izetési] felhívást hozd kérlek magaddal” – írja Szabó Ervin Babitsnak.

A levél hátoldalára Babits jegyzeteket készít *Timár Virgil fia* című regényéhez, valamint följegyzi még: „Le ly Rouge Kaposinak.”

Lásd OSZK Fond III/1163/11.; Gál István, Jelenkor 1968. 11. sz. 1013. (13. levél); Gál István 1973. 105. (13. levél); Litván/Szücs 1978. 940. (575. levél); *Timár Virgil fia*: Sipos 2001. 217.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 20., 233–234. (1833. levél – Gál István nyomán Harsányi Kálmán költő, író, színikritikussal azonosítja a levélben említett Kálmánt)

Lehetséges, hogy ugyanaznap – talán Babits érdeklődésére (?) – újabb egysoros levélüzenetet is küld Szabó Ervin: „Kedves Mihály, természetesen nagyon jó volna, ha Schöpflin is feljönne”.

Lásd OSZK Fond III/1163/10.; Gál István, Jelenkor 1968. 11. sz. 1011. (5. levél); Gál István 1973. 102. (5. levél); Litván/Szücs 1978. 940. (575. levél – a két levélüzenetet összetartozónak tekintti); Majoros/Tompa/Tóth 2011. 20., 234. (1834. levél – Budapest, 1916 vége–1917 eleje)

1916

1916-os évszámmal a címe alatt jelenik meg a *Háborús anthológiák* című Babits-vers.

Lásd Nyugat 1917. I. ápr. 1. 7. sz. 683.; Téglás 1995. 115.

A *Háborús versek* könyvében közlik Babits *Miatyánk 1914* című versét.

Lásd *Háborús versek könyve. Magyar költők 1914–15-ben*. Szerkesztette Szabolcska Mihály. Singer és Wolfner kiadása, Budapest, 1916. 13–14.

Az *Énekek a nagy időkből* című antológia Babits *Húsvét előtt* című versét adja közre.

Lásd *Énekek nagy időkből. A világháború legszebb versei*. Az *Érdekes Újság* ingyenes karácsonyi melléklete. Budapest, 1916. 44–48.

Gyulai Ágost tanár az „*Élet*” könyvei (*Bibliotheca vitae*) sorozatának *Háborús antológia* című 380 oldalas válogatásában megjelenik Babits *Fiatalkaton* című verse. (Az *Előszó* szerint „a háború és béke problémái körül minden időben nemcsak öldöklő ágyúkkal és véres rohamokkal folyik a küzdelem, hanem a lélek lobogó tüzével, a szellem magasztos fegyvereivel is”.)

Lásd Gyulai Ágost: *Háborús antológia*. Szerkesztette az „*Élet*” íróiból alakult szerkesztő bizottság. A bekötés címlaprajzát Zádor István készítette. Az *Élet* kiadása, Élet Nyomda és Iro-

dalmi Részvénytársaság, Budapest, 1916. 44.; Fodor/Topolay 2008. 327–328. (1644. levél jegyzete), 240., 241.

Lásd még *Budapest, 1915. október 19.*

Pogány József *A földreszállt pokol – Az Isonzó eposza* – című kötetében a Dantedézetek Babits műfordításában jelennek meg.

Lásd Pogány József: *A földreszállt pokol – Az Isonzó eposza* –. Dick Manó kiadása, Budapest, 1916.

A [*Ma reggel amint...*] kezdetű vers keletkezése. Babits a gépírású fogalmazványra ceruzairású kiegészítéseket ír. (A fólió verzóján Oscar Wilde-fordításainak ceruzairású címjegyzéke áll.)

Lásd gépiratát OSZK Fond III/1969/11.

1916 (?)

Babits az [*Aztán megittatta boros csobolyóból...*] kezdetű ceruzairású töredékének, a [*Dicsérje más a győztest...*] kezdetű fogalmazványának és (a fólió verzóján) a [*Szállni! Még oly erős a szárnyom...*] kezdetű töredékének keletkezése.

(A verzón még a „Lomb s virágtalan [Arany] L. Losonczy Főnix Berecz K. versét” szövegű feljegyzés, a bal oldalon keresztben: „Tisztviselő Telep” és Babits rajzai.)

Lásd OSZK Fond III/1969/48.

Hendel Ödön a budapesti millenniumi emlékművet ábrázoló rajzos lapon késve köszöni Babits „kedves megemlékezését”.

Lásd OSZK Fond III/567/35.

Budapest, 1916 körül

Dienes Pál – aki „elég komiszúl” van, s előző este elfeledte az igazgatóval való találkozást Babitscsal megbeszélni – levélben értesíti Babitsot, hogy Meister Imre, Babits volt tanítványa [a tisztviselőtelepi gimnázium évkönyve szerint az 1913/14-es tanévben V. osztályos, Babits magyar irodalmat és görög-pótló irodalmat tanít neki] a lipótvárosi előadások ügyében helyette fogja fölkeresni őt. Heti egy óra (amelyet megbeszélés szerint be kell illeszteni az iskola tanrendjébe), az előadás ára 200 korona. Az igazgatónő, Fechner Henny, felkeresné Babitsot, ha akarja, a lakásán. Kéri, Babits adjon valami kéziratot Meisternek, aki nagy autogramgyűjtő, igen jó gyerek. Dienes nem hiszi, hogy bejut ezen a napon Babitshoz, szeretné „kikúrálni” magát.

Lásd OSZK Fond III/375/23.; Dienesék 1982. 58–59. (32. levél); Fodor/Topolay 2008. 219., 424. (1808. levél – 1914–1916 körül), 252.

Vö. Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 224., 462. (1535. levél – 1914. augusztus 3. előtt-re datálja; úgy véli, Dienes Babits szanatóriumba utazására utal, holott az „Én ugyanis eléggé komiszúl vagyok, de még mindig remélem, hogy nem követlek utadon”, és hogy szeretné „kikúrálni” magát inkább Babits hasonló megfázására vonatkozhat); Fodor/Topolay 2008. 219., 424. (Rechner *Henrynek* olvassa az igazgatónő nevét)

Dienes Pál névjegyén (X. Család utca 28.) küld üzenetet: kéri, Babits hívja föl legkésőbb másnap délben, mert egy „jóravaló ügyben” szeretne találkozni vele.

Lásd OSZK Fond III/375/27.; Dienesék 1982. 63. (36. levél); Fodor/Topolay 2008. 221., 426. (1811. levél – 1914–1916 körül), 252.

Ruppert Miklós, Babits egykori bajai tanítványa a háború alatt egyszer együtt utazik Babitscsal a villamoson – „ő hosszan nézett rám, én meg vissza” –, de csak azután jön rá, hogy valamikori tanárát látja, amikor Babits már leszáll.

Lásd Láng, Irodalomtörténeti Közlemények 1960. 5. sz. 577.

Babits névjegykártyáján szabadkozik ifj. Gaál Mózesnek írt üzenetében: „Kedves Mózsi, Ne haragudj, hogy nem vártunk meg, holnap meg fogom magyarázni a dolgot...” A nyomtatott név alatt Komjáthy Aladár ceruzairású névalíírása.

Lásd OSZK Fond III/74.; Fodor/Topolay 2008. 221., 426. (1812. levél), 252. (bizonyára elírás-ként vagy Szilasi-levélnek, vagy a Dienes házaspár sorainak tulajdonítja)

Szekszárd, 1916 körül

Az első világháború alatt gyorsfénykép készül Babitsról, édesanyjáról és Angyalról.

Lásd a képet Rádics, Dunatáj 1983. december, 4. sz. 80.

1916–1917 (?)

Babits a tisztviselőtelepi főgimnázium nyomtatott fejléces borítékjára ceruzával írja Szilasi Vilmosnak: „Kedves Barátom ½ 6 és 6 óra között, ha teheted gyere!”

Lásd OSZK Fond III/108/24.; *Babits–Szilasi levelezés* 1979. 45. (34. levél); Majoros/Tompa/Tóth 2011. 102., 329. (1954. levél – 1916. szeptember 11. után, 1917. július 4. előtt – a „6 és hat óra” bizonyára elírás)

1916–1918

A [„*Borzasztó a háború...*”] kezdetű Babits-vers ceruzairású fogalmazványának keletkezése. A Szabó Lőrinc hagyatékában fennmaradt kéziratlap verzőján az [*Én nem tudom mi volna...*] kezdetű vers.

Lásd MTAK Ms 4699/19.

1916–1919

„Angyus mégis csak megérkezett, valahogy elkerültétek egymást” – írja levélüzenetében Babits Komjáthy Aladárnak. Mindazonáltal köszöni Aladár fáradtságát, s megfeddi, hogy Feketétől hallja, „nem vacsorált meg a hosszú várakozás alatt”. Angyal végül [Kelemen] Imrékhez ment, így Babits is csak vasárnap szerzett tudomást itt-létéről. Kéri, Aladár üzenje meg, vajon hétfőn este 6 órakor kint lehet-e a Nyugatinál, esetleg hívja fel fél 1-kor a „Bándlinal”, ha az mégsem alkalmas, „akkor kedden, jó?” – „De lehetőleg hétfőn” – sürgeti a találkozást.

Lásd eredetije Komjáthy Géza (Marl, Németország) tulajdona; fotókópiája PIM Kézirattára V. 5456/1/11.; Buda 2007. 86. (1916–1919)

1917 előtt

Medgyaszay Vilma küld nyomtatvány-levélkártyát Babitsnak: „Remélem, nem tart szerénytelennek, ha emlékeztetem: már szereztem Önnek néhány kellemes órát.” A „Dunacorso” kávéházba hívja, ahol esténként régi békehangulatot szeretne felidézni.

Lásd OSZK Fond III/884/4.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 19., 232–233. (1832. levél)

Lásd még Medgyaszay Vilmára: **1909. január 15-től; 1910. szeptember 10. előtt; 1910. december 10. szombat; Budapest, 1913. november 27.**; Dunacorso: www.centropa.hu/index.php?nID=30&x...; http://bfl.archivportal.hu/id-855-saly_noemi_quot_ide_minden_rangu.html; <http://www.kortaronline.hu/2003/04/tutti-frutti-ottlik-asztalarol/8157>; Somlyó György: A költészet ötödik évada, <http://dia.jadox.pim.hu/jetspeed/displayXhtml?docId=0000000680&secId=0000064342&mainContent=true&mode=html>

1917 előtt [?]

Paulay Erzsé, a Nemzeti Színház tagja ismeretlenül írja sorait Kiyonaga feliratú japán rajzos levélpapíron Babitsnak. Telefonszámát megadva kéri értesítését, mikor beszélhetne vele, természetesen irodalmi dolgokról, személyesen.

Lásd OSZK Fond III/1000/14.; Téglás, Dunatáj 1983. 3. sz. 64.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 7., 217. (1813. levél – Budapest, 1916. november 25. előtt), 206.

1917. január 1. előtt

A *Noémi fia* 3 főlíós ceruzairású tisztázattöredékei ekkortájt keletkeznek. Az eredeti kéziratot Babits maga vágja fel utólag darabokra az *Írók két háború közt* kötet jegyzeteinek írásakor. Aláírás: „Babits Mihály.” Az 1. főlíó bal felső sarkában idegen kéztől (talán Osváttól) származó nyomdai utasítás.

Lásd OSZK Fond III/1919/1.

Babitsnak a fogarasi gimnázium egykori V. osztályába járó, „rég – rossz – tanítványa”, Hévízi Mózes levelében három versét küldi, s megjelentetésükhöz – amennyiben megütik egy fővárosi lap nivóját – Babits pártfogását és véleményét kéri, jelezve, hogy egy versben írott drámájából is már két, sikerültnek tartott felvonás elkészült.

(Az 1. és 2. főlíó verzójára Babits ceruzával az *[Immáron jobb vizek habjára futni...]* kezdetű, Dante *Isteni Színjátéka Purgatóriumának* első énekéből való 27

soros fordítástöredékét/változatát jegyzi föl. Ugyancsak ceruzával írja ide: „Kiss M verse gyenge Szavalat egyhangú, bár a hang csakugyan ihlet. Miklósi messzire, és a köv. mondatban újra. – Stílusa különben jó. – Keresztények. Herman hálás, hogy megérhette, hogy az ura meghalt az szt. sírért. Egy egész hosszú történet, mint vízió! A történetben a víziószerűség nincs kiemelve. – Bíráló = jellemét a megváltó iránt.” – A 2. fólió verzóján Török Sophie ceruzáírású rájegyzése.)

Lásd OSZK Fond III/1490/1.; Sipos 2011. 258–259., 726. (2419. levél), 458.

Lásd még **Budapest, 1917. január 1.**

Vö. Sipos 2011. 726. (1919. január–február – a *Purgatórium* fordításának megjelenését a *Corvina* adatára támaszkodva 1920. július 23-ra datálja, pedig az *Isteni Színjáték* 2. részének átültetése már korábban megjelenik: **Budapest, 1920. június 25. körül** – nem jelzi a levél verzójára írt *Purgatórium*-fordítástöredék kapcsán, hogy az első ének 1917. január 1-jén már megjelenik a *Nyugatban*)

Budapest, 1917. január 1.

Ignotus *Tizedik év Nyugat* című írása a 10. évfolyamába lépő folyóiratot ünnepli. Politika és irodalom problematikus viszonyát összefoglalva kijelenti: „Politikával, az egésznek való s az egész számára üdvös politikával segíteni kialakítani azt a nemzeti egységet, melyből az ő egyetemes lelkének hú mása gyanánt vetődik ki a manapi irodalom: ez a törekvés logika szerint váltotta fel vagy egészítette ki az írókban az elszántságot, mellyel elébb az irodalom önjogúságát a politika felsőbb-ségi igényei ellen védték. [...] maga az irodalom, maga a művészet is nemzeti élet-ág, melynek [...] az a hite, hogy az ő érdeke közérdek.”

Lásd *Nyugat* 1917. I. jan. 1. 1. sz. 1–13.

Hirdetik a *Recitativ* kötetet mint Babits új könyvét; továbbá a *Huszedik Század* című folyóiratot, egyik legutóbbi számában Laczkó Géza Babits-tanulmányával.

Lásd *Nyugat* 1917. I. jan. 1. 1. sz. számozatlan előzéklap

Megjelenik Babits fordításában (és rövid filozófiai bevezetőjével) Dante *Isteni Színjátéka Purgatóriumának* első éneke.

Részletes ismertetést közölnek Babits tollából Laczkó Géza regényéről, a *Noémi fiáról*, melyet abban tart igazán jónak, amiben el tud szakadni mintájától, a flaubert-i leírástechnikától.

Lásd *Nyugat* 1917. I. jan. 1. 1. sz. 94–97.; 124–126.; Rába 1981. 512.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 204.

1917. január 1.–június 1.

Babits a *Nyugat* címlapján a főmunkatársak között szerepel Ambrus Zoltánnal, Elek Artúrral, Halász Imrével, Kaffka Margittal, Laczkó Gézával, Móricz Zsig-

monddal, Osvát Ernővel, Schöpflin Aladárral együtt. Főszerkesztő: Ignotus, szerkesztők: Ady Endre, Fenyő Miksa. Kiadótulajdonos Ignotus és Fenyő Miksa.

A szerkesztőség címe: VI. Vilmos császár út 51. III. emelet. Szerkesztőségi órák kedden délután 4-től ½ 6-ig. A *Nyugat* egyes számainak ára 1 korona 40 fillér.

Lásd *Nyugat* 1917. I. jan. 1. 1. sz. és jún. 1. 11. sz. között minden szám címlapján

1917. január 3.

Babits Angyal levelében fájjalja, hogy hiába várták Babitsot az Újévre – talán nagyon rosszul utazott hazafelé [Karácsonykor]. Érdeklődik, Pisti pénzét sikerült-e elküldenie, s hogy Babits kapott-e hírt róla.

Lásd OSZK Fond III/35/65.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 20–21., 234–235. (1835. levél)

Bálint Aladár, a Kosztolányi Dezsővel együtt tervezett magyar misztikus novellákat közreadó kötet számára levelezőlapján – „kellő honorárium ellenében” – kéri Babitstól vagy a *Karácsonyi Madonna*, vagy a *Novella az emberi húsról és csontról* című elbeszélést.

Lásd OSZK Fond III/192.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 21–22., 235–236. (1836. levél)

Lásd még Kosztolányi Dezső Kner Imrének 1916. október–novemberben írt levelét: Kosztolányi 1996. 388., 940. (632. levél); az *Éjjél* című kötet megjelenésére: **Budapest, 1917. november 1.**

Budapest, 1917. január 3.

A *Világ* is ünnepli a tizedik évfolyamába lépő *Nyugatot*, kiemelve, hogy az egykor az irodalmi forradalom jegyében indult folyóirat milyen előkelő színvonalat teremtett: „És ha a mai magyar irodalom magasabb szintű, tágabb körű, választékosabb, ha felülemelkedett az irodalmi pártszempontokon és feltétlen értékmértéket talált, az elsősorban a *Nyugat* munkájának köszönhető, mely nélkül ma már elképzelhetetlen és sivár lenne irodalmi életünk. Az akkori magyar irodalom merész és önálló bírálatával kezdte működését, de új és színmagyar tehetségeket hozott és írói a mai Magyarország legelső írói is. Ebben a folyóiratban született meg az új magyar líra és az új magyar regény.” A gazdag jubileumi számból kiemelik többek között Dante *Purgatóriumának* első énekét Babits fordításában.

Lásd *Világ* 1917. jan. 3. 13.

Ignotus a folyóirat nyomtatott fejléces levélpapírján a *Nyugat* 10 éves fennállása alkalmából rendezendő ünnepi vacsorára, január 9-én, keddre este fél 9-re hívja gépírású hivatalos levelében Babitsot (is). A mellékelt levelezőlapon visszajelzést kér.

Lásd OSZK Fond III/610/8.; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 297–298. (314. tétel); Majoros/Tompa/Tóth 2011. 22., 236–237. (1837. levél), 203.

Budapest, 1917. január 3. után

Kovács László névjegykártyájára ír üzenetet, abban a hiszemben, hogy Babitsnak is kedvére lesz, hogy másnapra jegyet kapott a *Kék rókába*. Így a Dieneséhez való kirándulás [a Tisztviselőtelepre] elesik és a Vígszínházban találkoznak. Ha másnap este Babitsnak alkalmatlan, a mellékelt jegyet küldje vissza, ő majd értékesíti. [Herczeg Ferenc *Kék róka* című darabját 1917. január 3-án (vagy 13-án) nagy sikerrel mutatja be a Vígszínház.]

Lásd OSZK Fond III/791/34.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 172., 397. (2058. levél – Budapest, 1917), 202.; A magyar „sikerdarab” – Villanyspenót (csökkentett mód)
<http://villanyspenot.hu/?p=szoveg&n=12395>

Budapest, 1917. január 4.

A Keresztyén Ifjúsági Egyesületek szövetsége Tomcsányi Jolán aláírásával 80 koronáról állít ki nyugtát Babitsnak.

Lásd OSZK Fond III/1617/7.; Buda 2005. 596–597.

1917. január 5.

Hendel Ödön névjegykártyáján ír Babitsnak, aki arcképeiből egyet visszaadott neki, ő pedig illőnek tartja, hogy a mellékelt képpel [?] pótolja. Örömmel hallja [Komjáthy] Aladártól: „a Tisztítóhelyed [ti. Dante: *Isteni Színjátéka Purgatórium*] első éneke megjelent. Még ma megszerzem magamnak a gyönyörűséget...” A többi énekhez ihletett kedvet kíván.

Lásd OSZK Fond III/567/23.; Buda 2007. 83.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 22–23., 237. (1838. levél)

Lásd még a *Purgatórium* első énekének megjelenésére: ***Budapest, 1917. január 1.***

1917. január 5. vagy a január 5. utáni napokban

Komjáthy Aladár Babits könyvkölcsönzési térítvényének hátoldalára ír üzenetet Babitsnak, miszerint a könyveket bevitte a könyvtárba, tudatja továbbá, hogy aznap érkezett sorozási behívója szerint 19-én reggel 8-kor kell a bizottság előtt megjelennie, s hogy másnap délután nem jön el Babitshoz.

Lásd OSZK Fond III/753/58.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 24., 238–239. (1840. levél), 210., 211.

1917. január 5. után

[Boncza Berta] Ady Endréné értesítést, gyászjelentést küld Babitsnak apja, Boncza Miklós haláláról.

Lásd OSZK Fond III/1592.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 23., 237–238. (1839. levél)

1917. január 9.

[Moholy-]Nagy László Odesszából, „nagy hóból, ködből, csöndeskés télből” küldi „tiszteletét” – Hornyánszky Miklós *Jercowce 1916. február* című rajzát ábrázoló képeslapon – Babitsnak.

Lásd OSZK Fond III/904/1.; közli Bodri Ferenc, *Tiszatáj* 1972. 8. sz. 32. (1. levél); Sipos, *Tiszatáj* 2008. 11. sz. 77.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 26., 242. (1843. levél), 202.; Nagy Levente, *Artmagazin* 2010. 6. sz. 60–63.; Nagy Levente, *Artmagazin* 2011. 2. sz. 58–60.; http://www.artmagazin.hu/artmagazin_hirek/ivan_ez_csak_jo_a_moholy-eletmu_legelso_darabjai_a_beszelo_rajzos-szoveges_tabori_postai levelezolapok_i..1108.html#sthash.DbYYXVpR.dpuf; http://artmagazin.hu/artmagazin_hirek/moholy-nagy_laszlo_katonaevei_a_beszelo_rajzos-szoveges_tabori_postai levelezolapok_i..1229.html

Id. Babitsné fiának írt levelében fölrója neki: hiába várták december 31-én, bár megígérte, hogy megy, s a Pistának küldött pénzek sorsáról sem ír. Tehát valószínűleg Szilasitól sem tudott meg semmit. Kéri, Babits menjen be érdeklődni a keresztyén/keresztyén ifjúsági egyletbe, hol lehetne Pista előléptetését megtalálni, és igazolni.

Lásd OSZK Fond III/179/84.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 24–25., 239–240. (1841. levél), 200., 214.

Vö. Majoros/Tompa/Tóth 2011. 239. (Szilasit a Keresztyén [! Keresztyén] Ifjúsági Egyesület Szövetségének elnökével, dr. Szilassy Aladárral azonosítja, noha id. Babitsné föltehetőleg Szilasi Vilmosra vagy fivérére, Szilasi Ferencre utal)

Békássy Istvánné Emma Sennyéről levélben értesíti Babitsot, hogy január 17-én talán nyolc napra Budapestre érkezik. Kéri, írja meg, azon a héten mikor tud rá időt szánni, hogy a verseket [talán Békássy Ferenc műfordításait] együtt átnézzék. Panaszkolja, hogy a könyv [bizonyára fiának újabb kötete, a *Tanulmányok és jegyzetek – Írókról és irodalomról*] keservesen készül, de reméli, hogy nemsokára megjelenik.

Lásd OSZK Fond III/255/3.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 25., 240–242. (1842. levél – bár Békássy Ferenc versei édesanyja gondozásában 1915-ben megjelennek, mégis a levélben említett költeményeket az övéivel azonosítja)

Lásd még Békássyné január 15-i levelét: OSZK Fond III/255/4.; **1917. március 5.; 1917. október 16.; 1917**

Budapest, 1917. január 9. kedd

A klasszicista pesti Duna-part nevezetes szállodájának, a Hungáriának különtermében bankettet rendeznek a *Nyugat* tízéves fennállásának tiszteletére, ahol az ünnepi vacsorán Ady és Babits egymás mellett ülnek. („Jellemző, hogy Fenyő és Ignotus Adyt és Babitsot két nagytökés, báró Kornfeld Móric és Chorin Ferenc közé ültette” – idézi Gellért Oszkár gúnyos megjegyzését Fenyő Miksa, aki szerint a banketten csak Kornfeld vesz részt.) Ady elmondja egyik versét. A velük szemben ülő Kosztolányi Babitsban és Adyban a magyar Goethét és Schillert köszönti

fel. Ady bosszúsan ül át Osvát és Gellért közé, mondván, hogy a magyar Goethét szívesen átengedi Babitsnak, de ő nem a magyar Schiller; ő a magyar Victor Hugo.

Tóth Árpád január 12-i Hatvany Lajosnak Debrecenből írott levelében beszámol a *Nyugat* 10 éves fennállásának tiszteletére rendezett bankettéről: az est „kissé fád” volt, „nekem végeredményben mégis kellemes visszagondolnom a bankettre, mert ez alkalommal ismerkedtem össze Babits Mihállyal, akit imádok, s akivel eddig soha egy szót se válthattam” – írja lelkendezve.

A *Magyar Hírlap* két nappal későbbi tudósítása szerint: „A lakomán a folyóirat legkülönbözőbb irányai alapján dolgozó munkatársak egyesültek. [!] Az ifjú szellemi Magyarország teljes mértékben reprezentálódott s bizonyoságot tett a jövőbeli együvé tartozásról is, mint zálogául a végleges diadalnak. Képviselve volt tehát a *Nyugat* gárdája: Ady Endre, Ambrus Zoltán, Babits Mihály, Balázs Béla, Bálint Aladár, Bán Ferenc, Bárdos Artúr, Barta Lajos, Beck Fülöp, ifj. Chorin Ferenc, Elek Artúr, Erdélyi Jenő, Erdősi Dezső, Feleky Géza, Fekete Miklós, Fenyő Miksa, Füst Milán, Gellért Oszkár, Halász Imre, Havas Gyula, Ignotus, Kabos Ede, Karinthy Frigyes, Kéri Pál, báró Kornfeld Móric, Kosztolányi Dezső, Laczkó Géza, Lengyel Menyhért, Nagy Lajos, Nagy Zoltán, Osvát Ernő, Pásztor Árpád, Réti Ödön, Róbert Jenő, Schöpflin Aladár, Tóth Árpád, Turcsányi Elek.” A pohárköszöntők sorát Ignotus nyitja meg, meleg ünneplésben részesítik a szerkesztőket, Osvát Ernőt, Ady Endrét és Fenyő Miksát. Az est folyamán még Ady Endre, Halász Imre, Schöpflin Aladár, Kosztolányi Dezső, Balázs Béla, Pásztor Árpád, Karinthy Frigyes, Laczkó Géza és Erdélyi Jenő mond köszöntőt, majd báró Kornfeld Móric méltatja a *Nyugat* jelentőségét.

Lásd *Magyar Hírlap* 1917. jan. 11. sz. 6.; Gellért 1954. 70.; Gellért 1958. 278–279.; *Feljegyzések és levelek a Nyugatról* 1975. 212.; Vörös Károly, *História* 1979. 1. sz. <http://www.tankonyvtar.hu/en/tartalom/historia/79-01/ch11.html>; http://falanszter.blog.hu/2013/03/02/a_pesti_korzo_szelhamosai_es_hazassagszedelgoi; Tóth Árpád 1917. január 12-i levelét Hatvany Lajosnak: MTA Kézirattára; *Levelek Hatvany Lajoshoz* 1967. 216.; Kocztur Gizella/Kardos László 1973. 122. (111. levél), és 375. (110. levél jegyzete)

1917. január 10. után

A Keresztyén Ifjúsági Egyesületek Szövetsége nyomtatott fejléces levélpapírján Tomcsányi Jolán aláírásával levélben tudatja Babitscsal öccse berezovkai címét, valamint, hogy az általuk [bizonyára Babits befizetését követően] január 10-én elküldött 80 koronát (= 27 rubel 12 kopeket) megkapta, akárcsak a december 23-án továbbított 100 koronát (33,90 rubelt).

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény; közli Buda 2005. 423. (216. levél); Majoros/Tompa/Tóth 2011. 26–27., 243. (1844. levél – „Buda 2006” bizonyára elírás)

Lásd még Babits István Szekszárdra küldött 1917. április 24-i és április–májusi, május 8-i, a pénzt nyugtázó leveleit: Buda 2005. 452., 454., 455., 458., 459. (235., 236., 237., 239., 240. levél)

1917. január 12.

A Herczeg Ferenc szerkesztette *Új Idők* nyomtatott fejléces levélpapírján Lyka Károly művészettörténész, művészeti kritikus aláírásával küld levelet Babitsnak, melyben fölkéri, hogy Arany Jánosról, „a közeledő nevezetes évforduló” [ti. az Arany-centenárium] alkalmából 2-3 hasábos cikket írjon számukra. Egy hét múlva kéri a kéziratot. A versrovat szerkesztőjének, Balla Ignácnak kérését is tolmácsolja, aki költeményt vár/remél Babitstól.

Lásd OSZK Fond III/854/1.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 27., 243–244. (1845. levél), 205.

Lásd még az Aranyról szóló írásra: *Budapest, 1917. február 17.; 1917. február 19. előtt és február 19.; Budapest, 1917. február 25.*

1917. január 14.

Újév utáni két levelüket követően Babits Angyal harmadik levelet (levelezőlapot) meneszt Babitsnak, sürgetve tájékoztatását, vajon öccsük, Pisti pénzét elküldte-e már. Kéri, írja meg, Szilasi tud-e valamit Pisti kinevezéséről/elöléptetéséről, mert Pisti kártyája szerint azzal fogsága tűrhetőbb lesz. Pisti havonként kéri a pénzt, és még nem kapott meg semmit. Sürgős választ vár bátyjától.

Lásd OSZK Fond III/35/77.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 28., 244–245., 199. (1846. levél – Szilasi Szilassy Aladárral azonosítja; Babits István levelének jelzeteként a fenti levélét adja meg), 214.

Lásd még Babits István Babits Angyalnak 1916. december 3-án írt és 1917. január 13-án Szekszárdra érkezett német nyelvű lapját: WMMM Kéziratgyűjtemény; közli Buda 2005. 413–415. (209. levél 1. lábjegyzet)

1917. január 15.

Békássy Istvánné Emma Szombathelyről küldött újabb levelében közli, hogy 24-én vagy 25-én jön Pestre, magával hozza a Browning-esszéjét és Babits tanácsát szeretné kérni fia, Békássy Ferenc írásainak rendezéséhez. Értesítését várja: 26–30. között, mikor ér rá, és ő keresse-e fel, vagy Babits látogatná meg őt a Bristol Szállóban. [Végül Békássyné már január 18-án Pesten tartózkodik.]

Lásd OSZK Fond III/255/4.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 29., 245–247. (1847. levél), 203.

Lásd még Békássy Istvánné 1917. január 18-i levelét: OSZK Fond III/2346/6.; Gömöri György, *Tekintet* 2014. 3. sz. 127.

György Mátyás recenziója jelenik meg a *Recitativ* kötetről, melyben szembeállítva az új lírával, korszerűtlennek minősíti Babits költészetét.

Lásd Ma 1917. jan. 15. 3. sz. 34–37.; Kelevéz (Csaplár Ferenc) 1983. 176.

A *Nyugat* nyomtatott fejléces levélpapírján Havas Irén küld levélüzenetet Babitsnak: Fenyő Miksa kéri, hogy a levél átadójának a felajánlott régi *Nyugat*-számokat adja át, Ignotus pedig Békássy könyvét [valószínűleg az 1916 végén megjelent *Fan-*

táziák és gondolatok kötetet] és a *Mirèiót* [a Gábor Andor fordításában közreadott Frédéric Mistral-eposzt] kéreti.

Lásd OSZK Fond III/1816/12.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 29., 247. (1848. levél)

Lásd még Mistralra: **1916. november 16.; 1916. november 16. után**

1917. január 16.

Hirdetik Babits *Recitativ* kötetét. (A *Nyugat* címlapján a Mikes-embléma helyén a *Nyugat* folyóirat könyveit hirdetik.)

Lásd *Nyugat* 1917. I. jan. 16. 2. sz. számozatlan előlap (a hátsó címlap előtt), címlap

Megjelenik Tóth Árpád ismertetése Babits *A vihar*-fordításáról. Összeveti az új fordítást Szász Károlyéval, s Babitsét minden tekintetben jobbnak találja. Végül mint „külön gyönyörűséget” említi a versek „babitsosság”-át: anélkül, hogy az eredeti hangulatot megzavarná, a „rím- és fordulatkezelés” gyakran emlékeztet Babits lírájára.

Lásd *Nyugat* 1917. I. jan. 16. 2. sz. 221–223.

1917. január 18.

Békássy Istvánné Emma küld ismét levelet Babitsnak: szívességét nagyon köszöni [lehetséges, hogy Babits hajlandóságát, miszerint fölkeresi és segíti fia további köteteteinek összeállításában], s másnap, szombaton [január 19-én] négy óra felé várja egy rokona lakásán, a Rózsa utca és Andrásy út sarkán.

(A levélen Babits ceruzairású feljegyzései; a rektón: „Szerdán Kisfaludy utca 28 b V. 1. József körúttal párhuzamos Üllői út és Baros [!] u. közt. Ahogy Baros utcába befordulsz első mellékutca”, a verzón: „Azóta láttam”, „Nagyon vonz”, „Mindakettővel rajzolni egyszerre”, „Szigetik [Jen?] -nek *beteg volt* valami baja volt a jobbkezével, azért megtanult a ballal”, „Tehetséges: de olvashatatlan”, „Nagyon nagy költőnek tartja magát”, „Mindig jó verseket ír 60 és 70 közt”, „Adok neki egy ajánló levelet talán?”, „Kéziratokhoz?”. Szintén a verzón Török Sophie tintaceruza-írású megjegyzése Babits följegyzéséhez: „Ez talán beszélgetés Tihanyi [Lajos] festővel? Aki süketnéma [!] volt.)

Lásd OSZK Fond III/2346/6.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 30., 248–249. (1849. levél), 203.

Lásd még Tihanyi Lajosra: ***Budapest, 1916. március 27. hétfő; Budapest, 1918. január 29. előtt-től-február (?) (esetleg 1917 végétől!);*** a Bristol Szállóra: ***1908. január 1.; Budapest, 1911. október 10. után***

1917. január 20.

Megjelenik Lám Frigyes bírálata Babits *A gólyakalifa* című – novellákkal együtt kiadott – regényéről, mely – egy évvel későbbi levele tanúsága szerint – a végét leszámítva igen tetszik neki, s hozzáteszi, hogy a szerkesztő, Pater Bangha (Béla)

önkényesen beleírt a bírálóba. „A pszichiatria révén jól ismert személyiség-meg-
oszlás kóros tüneteit dolgozta fel Babits igen szellemesen és rémregényszerű érde-
kességgel. [...] Van benne sok olyan érzéki kép is, mely Babits tompítása mellett is
elégg bántó [...]. A novellákban buján nyílik az erotika skarlátpiros virága. [...] A
stílusáról felesleges beszélni: – akár prózában, akár versben ír, elsőrangú nyelv-
művész. Kár, hogy nemesebb témára nem fordítja művészi erejét.”

Lásd Magyar Kultúra 1917. jan. 20. 2. sz. 89–90.; idézi Téglás 1997. 459. (11. tétel jegyzetében);
Kelevéz (Reisinger) 1983. 65.; Éder 1997. 458–459.; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 249. (256. té-
tel); Némediné Kiss Adrien/Szántó Gábor András 2010. 770.; Lám Frigyes 1918. január 18-i
levelét: OSZK Fond III/820.

Budapest, 1917. január 22. előtti napok, január 21.

Babits levelet küld anyjának és Angyalnak, melyben bizonyára azt közli, hogy a
legközelebbi napokban ismét küld 80 koronát Pisti címére a Kereskedelmi Bank
által, rubelekbe átváltva.

Lásd Babits Angyal január 22-i levelét: OSZK Fond III/35/78.

1917. január 22. hétfő

Babits Angyal – aznap megkapva Babits levelét – válaszol bátyjának. Ha Babits
küld pénzt (80 koronát) Pistinek, ők majd később küldenek. Szerintük is jobb, ha a
Kereskedelmi Bankon keresztül, rubelekbe átváltva juttatja el a pénzt. Pisti ponto-
sabb címét és a pénzküldés módját írja le Babitsnak. [Komjáthy] Aladár sorozásá-
ról vár hírt.

Lásd OSZK Fond III/35/78.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 31., 249–250. (1851. levél), 214.

Paulay Erzsébet monogramos levélkártyáján pár soros üzenetben hívja meg Babitsot
másnapra, kedd délutánra feketekávéra. Három órától várja őt [a Bécsi utca 1. szám
alatti lakásán].

Lásd OSZK Fond III/1000/2.; Téglás, Dunatáj 1983. 3. sz. 65.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 32.,
250. (1852. levél), 206.

1917. január 23. előtt és január 23.

Babits az *Új Idők* felkérésére válaszolva ígéri, hogy elkészíti számukra az Arany-
centenáriumi cikket. Az *Új Idők* nyomtatott fejléces levélpapírján Lyka Károly
újabb levélben köszöni Babits értesítését, s kéri, hogy a cikk kéziratát lehetőleg
péntekig juttassa el hozzájuk.

Lásd OSZK Fond III/854/2.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 32., 251. (1854. levél), 205.; a felkérő
levelet: **1917. január 12.**; a megjelenést: **Budapest, 1917. február 25.**

1917. január 23. kedd

Kérdésem, vajon Babits elfogadja-e Paulay Erzsi feketekávéra szóló meghívását a Bécsi utca 1. szám alá, de föltehetőleg válaszol az üzenetre.

Lásd Paulay Erzsi előző napi (OSZK Fond III/1000/2.), valamint 1917. január 30-i (OSZK Fond III/1000/3.) üzenetét; **Budapest, 1917. február 16. péntek**

Budapest, 1917. január 26. péntek

Békássy Istvánné Emma küld néhány sort a Bristol Szálló levélpapírján: örülne, ha aznap délután 5 és 7 között Babits fölkeresné őt a Bristolban.

Lásd OSZK Fond III/255/5.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 33., 251–252. (1855. levél), 203.

Budapest, 1917. január 26. után–31. előtt

Békássy Istvánné Emma leveleiből bizonyosra vehető, hogy Babits fölkeresi őt a Bristol Szállóban, hogy tanácsokkal lássa el fiának megjelentetni kívánt további könyvei ügyében. Személyes találkozásuk után levélüzenetben közli, hogy szeretné látni „még egy percre” Babitsot, mert sokat gondolkozott azon, amit beszéltek. Szerdán [január 31-én?] ½ 4-től egész délután otthon lesz.

Lásd OSZK Fond III/255/50.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 33., 252–253. (1856. levél – kétféle datálással jelzi: 1917. január 26–30., illetve 26–29. között), 203.

Vö. Sipos 2011. 314., 780. (2486. levél – 1919. április 9. előtt-re datálja)

Budapest, 1917. január 27. szombat és január 29. hétfő

Fenyő Miksa névjegykártyájára írt sorokban hétfő estére vacsorára hívja Babitsot, melyre Adyék és Schöpflinék is hivatalosak.

Babits bizonyára elfogadja Fenyőéknek a [XII. kerületi] Alma utca 6. szám alatti házába szóló vacsorameghívását.

Lásd OSZK Fond III/438/25.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 34., 253. (1857. levél)

Budapest, 1917. január 30.

Megjelenik a *Fiatal katona* című Babits-vers.

Lásd Pesti Napló 1917. jan. 30. 30. sz. 14.; utal rá Majoros/Tompa/Tóth 2011. 204.

Paulay Erzsébet monogramos, címjelzéses levélkártyáján rövid üzenetben kéri Babitsot, ha neki mindegy, ne másnap, hanem az azt követő napon [február 1-jén] menjen el hozzá 3–4 között.

Lásd OSZK Fond III/1000/3.; Téglás, Dunatáj 1983. 3. sz. 65.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 35., 254. (1859. levél), 206.

Lásd még **Budapest, 1917. február 16. péntek**

Herczeg Ferenc címjelzéses levélpapírján küld meleg hangú levelet Babitsnak: több napi távollét után a Hadsegélyzőben megtalálta „gyönyörű könyvét”. „Úgy látom, Ön nagyon megörült neki, hogy a száműzetése rövidebb lejárata volt, mint a firenzei Mesteré [Dante száműzetése 1301-től haláláig tart] és jókedvében túlbecsülte és erősen túlfizette az én megszegyenítően szegényes szolgálataimat.” Úgy véli, Babits remek kötete „valami bensőbb vonatkozást teremt” közöttük, mert ő Babitsot, az embert és az írókat egyformán tiszteletre méltónak és rokonszenvesnek találja.

[Herczeg finoman utal közbenjárására, amelynek köszönhetően Babits ismét katedrára állhat. A „firenzei Mester”-re utalás nyomán vélhető, hogy Babits az 1912 novemberében megjelent, Dante *Isteni Színjátéka* első részének, *A Pokolnak* fordítását dedikálja neki: „Herczeg Ferencnek nagy tisztelettel / és igaz hálával / Babits Mihály”.]

Lásd OSZK Fond III/568/2.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 34., 253–254. (1858. levél – 1912 helyett 1913-ra datálja *A Pokol* megjelenését), 204.; Dantéra: PIM Könyvtára C. 144.; **1912. november 21. után**; Herczeg közbenjárására: **1916. november 9.**; **1916. november 19.**

1917. január

A Társadalomtudományok Szabad Iskolája nyomtatott fejléces levélpapírján dr. Rónai Zoltán az igazgatóság nevében fölkeri Babitsot, hogy Kazinczyról előadást tartani szíveskedjen. A Szabad Iskola előadásait február és március hónapban szerdán, csütörtökön és pénteken 7–9 között tartják. Várja Babits értesítését az időpontról. [Babits, bár foglalkozik Kazinczy munkásságával, valószínűleg nem tart előadást a széphalmi mesterről.]

Lásd OSZK Fond III/1902/99.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 35., 255. (1860. levél), 207.

Lásd még Kazinczyra: **Budapest, 1916. november 26.**

1917. február előtt

Kovács László Bozenből küldi a Haselburgot ábrázoló képeslapon sorait Babitsnak: „Uton. Az óriási hegyek közül megérkeztünk a kis Bózeni síkra.” Erősen havazik, de azt hallja, hogy februárban már gyönyörű az idő. „A hegyek rettenetese! Jaj, csak föl ne kelljen nézni!” – teszi hozzá.

Lásd OSZK Fond III/791/30.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 36., 255–256. (1861. levél), 202.

Vö. Majoros/Tompa/Tóth 2011. 255–256. (1916. május 2. helyett 1916. júniusra datálja Babits költözését a Reviczky utcába)

1917. február 1.

Lehetséges, hogy Babits délután 3–4 között fölkeresi Paulay Erzsit a Bécsi utca 1. szám alatt.

Lásd Paulay Erzsi január 30-i üzenetét: OSZK Fond III/1000/3.

Lásd még **Budapest, 1917. február 16. péntek**

Hirdetik „a Nyugat jubileumi számát” [1917. január 1. 1. szám]; részletesen ismertetik tartalmát, amely többek között Babits *Purgatórium*-fordításából adja az 1. énekét, és Laczkó Géza *Noémi fia* című regényéről írott cikkét közli.

A *Nyugat* címlapján a Mikes-embléma helyén a *Nyugat* folyóirat könyveit reklámozzák.

Lásd *Nyugat* 1917. I. febr. 1. 3. sz. a hátlap előtti számozatlan oldal, címlap

1917. február 2.

Babits Angyal küld levelet bátyjának: remélik, hogy a második rész pénzt is feladta már Pistinek. Legközelebb megint küldenek pénzt, s kérik, hogy Pista kívánsága szerint a Kereskedelmi Bank által Stockholmon keresztül adja fel. Bimbistől [Kelen Imre] tudják, hogy Pistit csak „Zugsführernek” [német szakaszvezető] nevezték ki, így nem kaphat jobb ellátást, s azt is tőle hallották, hogy [Komjáthy] Aladár továbbra sem vált be (a katonaságnál). Édesanyjuk kérdi, van-e Babitsnak elég szene, s nem hideg-e a lakása.

Lásd OSZK Fond III/35/79.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 36–37., 256–257. (1862. levél), 214.

Budapest, 1917. február 3.

Ismertetés jelenik meg *Babits Mihály regénye: A gólyakalifa* címmel. A névtelen cikkíró elragadtatottan úgy véli, a nagy költő Babits „a nagy regényírók minden nagyszerűséggel és írói bravúrral felszerelt gazdag arzenálját mozgósítja”, hogy élet és halál misztériumának kérdésére válaszolhasson. Az új fantasztikus irodalom legemlékezetesebb termékének tekinti a művészi és „megírásában nagyszerűen bátor regényalkotást”.

Lásd Budapest 1917. febr. 3. 34. sz. 9.; Éder 1997. 459–460.; Némédiné Kiss Adrien/Szántó Gábor András 2010. 770.

–ő aláírással jelenik meg Rákosi Jenő *Versekről – poétákról* című tárcája, amelyben a nyugatosokat támadja, de Babits és Kosztolányi műfordításairól elismeréssel szól.

Lásd Budapesti Hírlap 1917. febr. 3.; utal rá Kocztur Gizella/Kardos László 1973. 378. (116. levél jegyzete)

Budapest, 1917. február 4.

Közik Bálint Lajos Babits *A gólyakalifa* című regényét a műfaj szempontjából méltató írását: „egészen különösnek” tartja, hogy éppen Babits közeledett a fantasztikus regény formájához és mondanivalójához. Úgy véli, Babits „az erősen biztos és teljes formák embere, az okosságé, az organizáltságé és minden egyébé, ami a tisztaságot és a rend szépségét, a disszonáncok nélkül való harmóniákat adja, a fantasztikus regény pedig minden alakjában [...] mindig ott jár a misztikum határán. [...] Írásának előkelősége és mélysége fölėje emelik ezt a regényt efajta írások

nívójának”. Egyetlen kritikai észrevétele, miszerint a kettős élet ábrázolása „túlságosan szimmetrikus, számítható és realitásokat kereső”.

Lásd Világ 1917. febr. 4. 35. sz. 25.; idézi Éder 1997. 460–461.; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 249. (256. tétel)

Megjelenik a *Messze... messze...* című Babits-vers. (Lévai [Lévay] József a modern írókról szóló nyilatkozatában Ady, Gyóni Géza, Kosztolányi mellett Babits költészetéről is említést tesz.)

Lásd Pesti Napló 1917. febr. 4. 35. sz. 22., 18.; utal rá Majoros/Tompa/Tóth 2011. 204.

1917. február 5.

Babits István Berezvokából küldött német nyelvű levelezőlapján francia, német és magyar nyelvű könyveket (például a Stampfel-könyvtár zsebkönyvét) kér bátyjától, hogy a Vöröskereszten át juttassa őket el neki. Érdeklődik Kiss Istvánról és Halassy Tiborról. A levelezőlap címzettje Babits Angyal, de a szöveg Babits Mihálynak szól: „Bist Du noch nicht assentiert worden...” [*német* „Még mindig nem szuperáltak ki...?”] A levelezőlap április 13-án érkezik Szekszárdra, ahonnan Babits Angyal másnap továbbítja a kívánt könyvekre vonatkozó részletet Babitsnak.

Lásd OSZK Fond III/41/36.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 37–38., 257–259. (1863. levél), 214.; Buda 2005. 425–427. (218. levél 1. lábjegyzet – február 3-ra datálja Babits István levelét) a Stampfel kiadóvállalat zsebkönyvtárára, melyben a kért kötet, Kovács Gábor *Szocializmus* című munkája fönmaradt: www.szabolorinc.hu/index_files/.../szabo_lorinc_magyar_konyvei.pdf; Babits Angyal Babits Mihálynak 1917. április 14-í levelét: OSZK Fond III/35/82.

Budapest, 1917. február 6.

Békássy Elemérné, a fronton elesett Békássy Ferenc nagynénje néhány sorban Schöpflin Aladárral együtt egyik délutánra teára hívja Babitsot [az akkor I., ma XI. kerületi Somlói út 29.-be].

Lásd OSZK Fond III/254/1.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 38., 259. (1864. levél)

Lásd még **1915. február 10.**

1917. február 7.

Surányi Miklós névjelzéses levélpapírján Máramaroszigetről küld levelet Babitsnak: emlékezetébe idézi pécsi gimnazista magát, aki egy osztállyal Babits fölött járt, és aki az önképzőkörben „erős barátságot” kötött vele, „irodalmi elvtársával”. Azóta Babits nagy író lett, ő pedig léha lumpolás és betegeskedés után végre megszólal: regényét, a *Trianoi pávát*, először *A Hét* közölte, most pedig a Singer és Wolfner könyv alakban jelenteti meg. Gyermekkori barátságukra hivatkozva kéri, Babits olvassa el és írjon róla a *Nyugatban*. „Nekem az kell, hogy te foglalkozzál vele” – jelenti ki, mondván, nem arra vágyik, hogy elnéző legyen vele. Máramaroszigeten él

mint a vármegye főlevéltárosa. [Babits nem ír a könyvről, a *Nyugatban* Barta Lajos méltatja a június 1-jei számban. Mindazonáltal 1918-tól, amikor Budapestre kerül, Surányi írásai és műveiről szóló ismertetések is megjelennek a folyóiratban.]

Lásd OSZK Fond III/1159/1.; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 298–299. (316. tétel); Majoros/Tompa/Tóth 2011. 39–40., 260. (1865. levél), 214.

Lásd még *Pécs, 1899. február 12.*; *Pécs, 1899. szeptember 5–9., 1899/1900-as tanév*; *Pécs, 1900. április 22.*

Budapest, 1917. február 11. és február 13.

Hírcikkek közlik, hogy február 16-án, pénteken fél 4-kor az Urániában Babits előadást tart a világirodalom költői remekeiről, s az általa válogatott versek Paulay Erzsébet előadásában hangzanak el.

Lásd Pesti Napló 1917. febr. 11. 42. sz. 20.; Független Magyarország 1917. febr. 13. 34. sz. 4.

1917. február 12.

Id. Babitsné írja levelében, hogy [Kelemen] Imrétől tudja, Babits újév óta kétszer küldött 80-80 koronát Pistának. Ők is eljuttatnak pénzt Svájcban át, de szeretné, ha Babits majd Stockholmon keresztül, rubelben küldene. Kéri fiát, írjon arról, mit csinál ebben a szigorú télben; s Fekete tudott-e szemet szerezni.

Lásd OSZK Fond III/179/95.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 40–41., 261–262. (1866. levél), 214.

Budapest, 1917. február 12.

Az *Új Idők* nyomtatott fejléces levélpapírján Lyka Károly Babitsnak küldött levelében közli, hogy a hetilapnak azt a számát, amely Arany Jánossal foglalkozik, már ezen a héten „sajtó alá” kell készíteniük, ezért kéri, hogy a megígért cikket még ezen a héten juttassa el Babits a szerkesztőségbe.

Lásd OSZK Fond III/854/3.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 42., 262–263. (1868. levél), 205.

Lásd még *1917. január 12.*; *1917. január 23. előtt és január 23.*; a megjelenésre: *Budapest, 1917. február 25.*

Rektorisz Lajosné Halasi Melanie (Rektorisz Lajos ügyvédnek, nem vér szerinti apai ági Babits-rokonnak felesége) küld levelezőlapot Babitsnak: Pesten van és szeretne vele találkozni, kedden, 13-án délután 4–5 között várja az Astoriában, ahol megszállt. Ha nem alkalmas az időpont, írja meg, melyik napon várhatja Babitsot ugyanebben az órában. Szeretne a pénteki felolvasáson jelen lenni, kéri, 2 vagy 3 jegyet tartson fenn számára, s érdeklődik, vajon Babits Angyal nem jön-e fel erre az alkalomra.

Lásd OSZK Fond III/1054/1.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 41., 262. (1867. levél)

Lásd még a pénteki Uránia-beli előadásra: *Budapest, 1917. február 16. péntek*

1917. február 13.

Kovács László küld levelezőlapot Babitsnak (már a Reviczky utcába címezve): egy örült magas hegyen ül, ahová civilben soha nem mászna fel, az emberei fűrnak, robbantanak „egy kis kutyaólat”, amely éppen akkora, hogy megfordulhat benne. „Itt kutya világ van ám kedves Mihály. Finom könyveket hoztam magammal, ha az embernek a füle dobja már megszokta ezt a gránátszivajt, hát olvasni is lehet. De most nem érek rá, magam is ások, kalapálok, itt minden ember a saját sorsát csinálja.”

Lásd OSZK Fond III/791/18.; Fodor/Topolay 2008. 124., 356. (1689. levél)

Vö. Fodor/Topolay 2008. 356. (1916. február 13-ra datálja, noha Babits csak 1916. május 2-án költözik a Reviczky utcába, ahová Kovács László címzi lapját)

Budapest, 1917. február 15. előtt és február 15.

Babits levél kíséretében küldi el Dante *Isteni Színjátéka* első részének, *A Pokolnak* fordítását a Singer és Wolfner Könyvkiadó igazgatójának, Wolfner Józsefnek, aki Herczeg Ferenc bizalmasaként és az *Új Idők* kiadójaként a Dunántúli/Rákosi Jenő sajtóhadjárata nyomán a tanári munkától eltiltott Babits számára Herczeg segítségét kieszközli.

Az *Új Idők* nyomtatott fejléces levélpapírjára írt válaszában Wolfner József, aki a Tátrából néhány heti üdülés után hazatérve találja íróasztalán Babits levelét, szabadkozik a bizonyára hálás sorok olvastán, mert ő egész életében arra érdemtelenekhez is szeretettel fordult, hogyne lenne „a legnagyobb szeretettel éppen Babits Mihály iránt!” Örülne, ha a jövőben bármiben segítségére lehetne. Köszöni a küldött Dante-fordítást: gyönyörű a kiállítása, a „tartalma pedig igazi művész munkája”. Végül jó egészséget, jó idegeket kívánva érdeklődik: „Dolgozik már a nekünk ígért munkán? [tudniillik az ígért Arany-cikken]”.

Lásd OSZK Fond III/1390/2.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 42–43., 263–264. (1870. levél); Herczeg közbenjárására: **1916. november 9.**; **1916. november 19.**; az Arany-cikk megjelenésére: **Budapest, 1917. február 25.**

1917. február 16. előtt

A *Kritika* ceruzairású tisztázatának (javításokkal) keletkezése. Az 1. fólió felső részén autográf ceruzairással és bekeretezve: „*Okvetlen kérek korrektúrát. Babits.*” A fólió verzóján autográf ceruzairással: „*Kritika.*” A 3. fólió verzóján ugyancsak autográf ceruzairással: „*Kritika (detektívregény: Gólyakalifa) Kritika (detektívregény).*” Aláírás: „*Babits Mihály.*” Az 1. fólió felső szélén idegen kéz írásával nyomdai utasítások.

Lásd OSZK Fond III/1730.

Budapest, 1917. február 16. péntek

Az Uránia Színházban fél 4-től Paulay Erzsébet tart előadást. Műsorát Babits – aki maga is föllép – állítja össze a világirodalom alkotásaiból.

„*A világeköltészet remekei.* – Az Uránia színház irodalmi délutánjai során ma Babits Mihály a modern költői gárda egyik büszkesége a világeköltészet remekeiről tartott lebilincselő s tapsviharokkal megszakított előadást. Mélyenjáró fejtegetésében ihletett szavakkal ismertette a költészet jelentőségét s a költők közül a lírikusoknak juttatta a pálmát. Bemutatta az ókor, a renaissance, a romanticizmus főbb lírikusait, a magyar líra halhatatlanjait és a legújabb költői irány diadalmas úttörőit. Az előadást Paulay Erzsí, a Nemzeti Színház kiváló művésznője illusztrálta gyönyörűséges szavalataival, bájos korhű jelmezekben, Sophokles, Catullus, Sappho, Shakespeare, Ronsard, Balassa Bálint, [Emmanuel] Geibel, Puskin, Beranger, Poe, Berzsenyi, Csokonai, Vörösmarty, Arany, Petőfi egy-egy alkotását adta elő művészi erővel. A széksorokat zsúfolásig betöltő, igen válogatott hallgatóság a kiváló művésznő minden egyes deklamációját percekig tartó tapsorkánnal fogadta” – számol be a másnapi hírlapi tudósítás. Az előadást – talán egy-két barát társaságában – meghallgatja a távoli rokon Rektorisz Lajosné Halasi Melanie is.

[Paulay Erzsí egy antikváriumban Babits apjának „kedves jogászkori” bejegyzéseit tartalmazó, „szép, régi, bőrbekötött” Faludi Ferenc-verseskönyvre bukkan, amelyet megvesz és Babitsnak ajándékoz.]

Lásd Az Újság 1917. febr. 17. (másolata a Zsófia Országos Gyermekszintatórium Egyesület Budapest Stáhly-utca 15. gyűjtőívén [*Adakozzunk a védtelen szegény beteg kisdedekért!*] WMMM Kéziratgyűjtemény 78.1.280.); Pesti Napló 1917. febr. 11. 7.; (másolata: WMMM Kéziratgyűjtemény 78.1.280.); Téglás, Dunatáj 1983. 3. sz. 63., 71.; a Faludi verseskönyvre: Babits, Könyvbárátok Lapja 1927. 1. sz. 28–34.; Csányi 1990. 51.; utal rá Majoros/Tompa/Tóth 2011. 206.

Lásd még az Urániára: **1913. nyár; Budapest, 1917. február 12.**; Paulay Erzsí 1917. március 16-i levélüzenetét: OSZK Fond III/1000/4.

Vö. Majoros/Tompa/Tóth 2011. 266. (1872. levél jegyzetében: „Nincs róla tudomásunk, hogy utólag a lapok tudósítottak volna az eseményről [ti. az Uránia-beli estről].”

A *Nyugat* mint saját kiadását hirdeti a művészi kiállítású *Recitativ* kötetet Falus Elek címlapjával. A *Nyugat* címlapján a Mikes-embléma helyén a *Nyugat* folyóirat könyveit hirdetik.

Lásd *Nyugat* 1917. I. febr. 16. 4. sz. hátlap verzó, címlap

„Most hallom – ezt se láttam – kisserkesztenek valamely újságban, hogy egy nevemhez nem méltó, szenzációhajhász regényt írtam. Nem tudom, ki volt ez a kritikus, azt sem pontosan, így mondta-e?” – írja Babits *Kritika* című cikkében *A gólyakalifát* ért bírálatokra utalva. Kifejti, hogy sokkal jobban érdekli a közönség természetes igénye az érdekességek iránt, mint a kritikusok sznobizmusa. Majd némi éllel hozzáteszi: „A vád teljesen igaz: a regény valóban azzal a szándékkal íródott, hogy érdekesebb legyen, mint azt egy német emlékün felnött magyar kritikus megengedhetőnek vagy irodalminak tarthatná.”

Lásd *Nyugat* 1917. I. febr. 16. 4. sz. 408–409.; közli Téglás 1997. 29–32., 459. (11. tétel); Éder 1997. 461.

Karinthy Frigyes azonnal tollat ragad, hogy elmondhassa Babitsnak, milyen jót és helyeset írt a *Nyugatba Kritika* címen: „röhögött, mint valami jó viccen”. Most olvasta *A gólyakalifát*, s hogy Babits cikkének milyen igaza van, arra igazolás, hogy az elsőrangú történetben ő csak a regény címét kifogásolja, amely nagyon elvont, irodalmias, „nem eléggé nagyszerű”. Ígéri, a *Pesti Napló*ba ír majd a regényről. [Karinthy végül *Széljegyzetek a Gólyakalifa olvasása közben (Csak azok számára, akik jól ismerik ezt a könyvet)* címmel ír a regényről a *Nyugat* 1924. április 1-jei Babits-számába, s éles szemmel világít rá arra, hogy „Babits lelki történetének, filozófiájának, költészetének, a laikus tökéletlen szemében talán *jellemének* is legsajgóbb, leggyötrelmesebb és legszárnyalóbb mozzatja egy probléma: a *kettősség* problémája.”]

(Babits utóbb az *Arany* című vers ceruzairású fogalmazványát írja a 2. fölió verzójára, a rektóra pedig följegyzi: „Népszínház utca 49. Karinthy”.)

Lásd OSZK Fond III/687/1.; *Babits és Karinthy Frigyes* 1988. 129–130., 165. (1. levél), hasonmása: dokumentumok 4–5.; Éder 1997. 462.; idézi *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 250. (256. tétel); Majoros/Tompa/Tóth 2011. 43–44., 264–265. (1871. levél)

Budapest, 1917. február 16. után–február 25. előtt

Babits Karinthy Frigyes 1917. február 16-i levele második föliójának verzójára „Babits” aláírással, ceruzával írja az *Arany* című vers fogalmazványát. Ugyanekkor készülhet a vers gépírású tisztázata is „Babits Mihály” aláírással. Kék írónnal Babits rájegyzi a lapra: „Borsszem Jankó”, a bal sarokba utóbb Török Sophie írja a datálást: „917.”

Lásd k = OSZK Fond III/687/1.; g = OSZK Fond III/1700/10.

Budapest, 1917. február 17. előtt

Hatvany Lajos a *Pesti Napló* nyomtatott fejléces levélpapírján írt – magázó hangvételű – levelében kéri Babitsot, hogy írásait a *Pesti Napló*ban közölhessék; továbbá, hogy vállalja el egy Arany-cikk megírását számukra, az Arany-jubileum (Arany János 1817. március 2-i születésének századik évfordulója) alkalmából. Hangsúlyozza, hogy a *Pesti Napló* minden vonatkozásban Babits rendelkezésére áll.

[Az 1917 januárjától 1919 márciusáig terjedő alig több mint két esztendő rövid, ám sajátos karakterű önálló szakasz a *Pesti Napló* sok évtizedes történetében, melyet jórészt a lapot ekkor megvásárló/tulajdonló Hatvany Lajos báró személyes ambíciója határoz meg.]

Lásd OSZK Fond III/557/9.; *Levelek Hatvany Lajoshoz* 1967. 651–652. (215. levél jegyzete); Kelevéz (Máté J. György) 1983. 128., 129–130.; *Hatvany Lajos levelei* 1985. 304–305., 474.; *Babits-olvasókönyv* 1999. 303–304. (322. tétel); Majoros/Tompa/Tóth 2011. 51., 272–273. (1881. levél – 1917. február körül), 204.; Lengyel András, <http://epa.oszk.hu/00000/00021/00050/Ksz2006-3-03.htm>

Vö. Majoros/Tompa/Tóth 2011. 273. (úgy véli, Hatvany 1917 elején lesz a *Pesti Napló* „irodalmi rovatának szerkesztője”; „Hatvanyné 1967” hivatkozása téves lapszámot ad, helyesen: *Levelek Hatvany Lajoshoz* 1967. 651–652.)

Babits Hatvany Lajosnak szóló levelében közli, hogy Arany-cikket most nem küldhet, mert más helyre ígért már, „s úgy lehet, azt sem tudom megcsinálni” – menti ki magát. Reméli, mostani nagy akadályozásai elmúlnak, s akkor készséggel bocsátja írásait a *Pesti Napló* rendelkezésére. Örömet fejezi ki, hogy Hatvany egy nagy lap vezetését vette át, s elnézését kéri késedelmes válaszáért.

Lásd MTAK Ms 376/11.; *Levelek Hatvany Lajoshoz* 1967. 221. (215. levél), 651–652.; Kelevéz (Máté J. György) 1983. 129.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 51–52., 274. (1882. levél – 1917. február körül), 204.

Vö. Majoros/Tompa/Tóth 2011. 274. (úgy véli, Hatvany 1917 elején átveszi a *Pesti Napló* „irodalmi rovatának szerkesztését”; „Hatvany 1985” hivatkozása téves, helyesen: *Levelek Hatvany Lajoshoz* 1967. 221. (215. levél)

1917. február 17.

Id. Babitsné levelezőlapján tudósítja fiát: aznap postán küldtek ismét 100 koronát, hogy továbbítsa Pistinek Berezowkára. Lehet kadettspirantnak címezni, mert hamarosan megjön a kinevezési papírja; reméli, hogy az majd változtat nehéz fogságán. Várja a másnapi lapot, hogy olvasson az előadásról, melyet Babits az Urániában tartott. Írhatott volna róla – jegyzi meg szemrehányóan. Érdeklődik, vajon Bimbis [Kelemen Imre] és a „Gizik” [Kelemen Imréné Weininger Gizella és Kelemen Gizella], valamint a Pesten tartózkodó Melanie [Rektorisz Lajosné] ott voltak-e.

Lásd a levelet OSZK Fond III/179/85.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 44–45., 265–266. (1872. levél)

Budapest, 1917. február 17.

Balla Ignác az *Új Idők* nyomtatott fejléces levélpapírján írt levelében sürgeti Babitsnak az *Új Idők* számára ígért Arany-cikkét (*Centenárium. Arany Jánosról*). Legkésőbb hétfő délelőttre [február 19-re] kéri, amint azt Babits ígerte.

Lásd OSZK Fond III/1578/12.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 45–46., 266–267. (1873. levél), 205.

Lásd még ***Budapest, 1917. február 25.***

Budapest, 1917. február 18.

Megjelenik Schöpflin Aladár írása, melyben Babits költői-írói portréját adja, s részletesen szól *A gólyakalifa* című regényéről, és a kötetben szereplő novellákról is.

Lásd *Pesti Napló* 1917. febr. 18. 49. sz. 17–18.

Budapest, 1917. február 19. előtt és február 19.

A *Centenarium* című írás ceruzairású fogalmazványának és tintaírású, illetve gépiratos tisztázatainak keletkezése. A fogalmazvány (= k₁) a cikk kezdősorainak variánsa; a fólió verzóján autográf ceruzairással: „*Arany*”. 5 fóliós tintaírású tisztázata (= k₂) javításokkal, áthúzásokkal, aláírás: „B. M.” 5 fóliós gépiratos tisztázata (= g) a cím autográf ceruzairással, fölötte: „*Új Idők*”, az 5. fólió verzóján ugyancsak ceruzával: „*Centenarium (Arany)*”, aláírás: „Babits Mihály”. A másik gépiratos tisztázaton a megjelenés adatai – 1917. febr. 25. – gépirással, aláírás nélkül. A második gépiratos tisztázat indigós másolatán (6. fólió verzó) Török Sophie ceruzairásával: „Aranyról”.

Lásd k₁, k₂ = MTAK Ms 633/1.; g = OSZK Fond III/1479.

Babits névjegykártya kíséretében küldi el Balla Ignácnak az Arany-centenariumra írt cikkét az *Új Idők* számára, és okvetlenül kér korrektúrát. (A verzón Gabriele Balla tintaírású datálása: „1917. febr. 17. és 19. között”)

Lásd Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet 92.337/13.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 46., 267. (1874. levél), 205.

Balla Ignác az *Új Idők* nyomtatott fejléces levélpapírjára írt levélben köszöni meg Babitsnak a küldött kéziratot (*Centenarium. Arany Jánosról*). Kefelevonatot már nem küldhet, mert másnap reggel tördelniük kell a lap következő számát, de ha Babits korigálni akar, kedden délelőtt menjen be a *Budapesti Hírlap* nyomdájába, a harmadik emeletre, ahol ő az *Új Időket* tördeli – ott rendelkezésére áll a levonat.

Lásd OSZK Fond III/1578/13.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 46., 268–269. (1875. levél), 205.

1917. február 20.

Megjelenik a *Szőlőhegy télen* című Babits-vers.

Lásd Pesti Napló 1917. febr. 20. 51. sz. 15.; utal rá Majoros/Tompa/Tóth 2011. 204.

Budapest, 1917. február 23.

A Révai Testvérek Irodalmi Intézet Rt. nyomtatott fejléces levélpapírján Révai Mór küld levelet Babitsnak: „szíves megjelenésére” „bizton számítva” meghívja február 28-ra, szerdára egy „szerény hadivacsorá”-ra Bálóné Ráday utcai vendéglőjébe, melynek keretében Kozma Andor olvas fel részleteket *Faust*-fordításából. [Bár Babits válasza nem ismert, vélhető, hogy Révai Mór iránti elkötelezettsége okán részt vesz a vacsorán.]

Lásd OSZK Fond III/1858/8.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 47., 268–269. (1876. levél)

Lásd még *Budapest, 1917. február 28. szerda*

1917. február 23. és utána

Vajda Géza, a Magyar Általános Hitelbank tisztviselője tanácsalanságának ad hangot Babitsnak írt levelében: élvezettel olvasták *A gólyakalifa* című regényt egészen az utolsó oldalig, ahol azonban fönnakadnak azon a gondolaton, hogy „a második, a képzelt lény halála folytán Táborny Elemér is meghal”. Sokat gondolkodva ezen a megoldáson, kétféle eredményre is jutnak, de kérik, Babits közölje velük erre vonatkozó fölfogását.

(A második fólió verzójára ceruzával írja Babits [*A pázsitos tér...*] és a [*Hát a haza az elvont lény...*] kezdetű töredékeket.)

Lásd OSZK Fond III/1827/184.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 47–48., 269. (1877. levél)

Budapest, 1917. február 25.

Megjelenik Babits *Centenárium (Arany Jánosról)* című tanulmánya. Pályaképét, költői fejlődésének folyamatát bemutatva választ ad arra a kérdésre is, vajon „mit hozott a magyar népnek Arany János”: „telt mély ritmusait, ősi zengésű szavait, a régi nyelv minden színeit, hogy e régi lelkek véréből szűrt színekkel fesse meg új képét arról, amit látnia s élnie adatott”. Amikor – „a nagy háború közepén” – úgy véli, nem a fegyver vagy a hatalom tesz nemzetté, hanem a múlt, Aranyt a nagy örökségőrzők között mutatja fel, aki „azt szította ki a múltból, ami eleven”.

[A gesztussal, hogy Arany János centenáriuma ünnepi cikket ír Herczeg hetilapjába, az *Új Idők*be, bizonyára viszonzni óhajtja Herczeg segítségét/közbenjárását, amelyet a *Játszottam a kezével* című vers következményeként tanári állásából való felfüggesztésekor/eltiltásakor nyújtott.]

Lásd *Új Idők* 1917. febr. 25. 9. sz. 214–216.; Éder 1966. 267–269.; Kardos Pál 1972. 205.

Lásd még Herczeg Ferenc közbenjárására: ***Budapest, 1915. október 20.***; ***Budapest, 1916. január 18. és utána–március végéig***; ***1916. november 8. előtt és november 8.***; ***1916. november 19.***

A híres satirikus lapban, a *Borsszem Jankó*ban megjelenik Babits Mihály aláírással az *Arany* című vers.

Lásd *Borsszem Jankó* 1917. febr. 25. 8. sz. 2.

Lásd még ***Budapest, 1917. február 16. után–február 25. előtt***

1917. február 25.

A műfordító König György – a *Vasárnapi Újság* munkatársa – Balatonfüredről az Erzsébet-udvart és a Tibor fürdőt ábrázoló képeslapon tudatja Babitscsal, hogy szanatóriumi üdülése a végéhez közeledik, két hét múlva már Pesten lesz. Beszámol arról is, hogy „itt fürdözik tisztelőd, ifjú Gaál Mózes is, nagy öröme számos fiatal zsidó lánynak, kiknek mára egész kabaré műsort írt össze”. [König és ifj. Gaál Mózes időről időre a füredi szívkórházban gyógykúrát vesznek.]

Lásd OSZK Fond III/797/3.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 48–49., 270. (1878. levél)

1917. február 27.

Babits Angyal levelében emlékezteti Babitsot, már két hete küldtek 100 koronát, hogy adja fel Pisti részére; kéri, tudassa, megkapta-e és feladta-e. Édesanyjuk már megírta, hogy Pista kadettaspiránt lett, s talán a dán konzul útján ezt tudatni lehet a fogolytáborral. Nem akarták az Uránia-beli előadás előtt zavarni Babitsot, ezért Bimbist [Kelemen Imrét] kérték, hogy intézkedjen (most azonban jó lenne, ha együtt néznének utána). A *Pesti Napló*ban és *Az Újság*ban olvastak az előadásról, de szeretnének Babitstól hallani róla. Aggódva érdeklődik: van-e szene bátyjának, és meleg-e a lakása.

Lásd OSZK Fond III/35/80.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 49–50., 270–271. (1879. levél), 207.; Buda 2005. 421. (214. levél 1. lábjegyzet)

Babits István német nyelvű levelében panaszkodik, hogy egyetlen lapot sem kapott; s megismétli, mely magyar nyelvű könyveket kéri. Csodálkozik, hogy Babits ismét gimnáziumban tanít [Babits 1916. november 19-től kap tanári állást a Budapest VI. kerületi Állami Főgimnáziumban].

Lásd OSZK Fond III/41/37.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 50., 271–272. (1880. levél)

Budapest, 1917. február 28. szerda

Este fél 8-kor Bálóné nevezetes éttermében, a Ráday utca 57. szám alatt a Révai Testvérek Irodalmi Intézet Rt. igazgatóságának tagjai és néhány meghívott érdeklődő részvételével „szerény hadivacsorát” adnak, melyre Babits is hivatalos. Föltehetőleg elfogadja a meghívást, amely nem csupán egy vacsorára szól, ti. Kozma Andor, aki befejezi Goethe *Faust* című műve második részének fordítását, néhány részletet olvas fel, s valamennyien számítanak Babits megjelenésére is.

[Bálóné Gajdácsi Juliska szegedi felsővárosi híres vendéglőjét Mikszáth mellett Gárdonyi, Móra, Tömörkény is megőrökiti. Mikszáth unszolására a század elején Bálóné a fővárosba költözik, s először a Maglódi utca 17., majd a Ráday utca 57. szám alatt nyit kertvendéglőt. Gyakran megfordul nála Mikszáth társaságában Újházy Ede és Szép Ernő is. Juliska asszony sok ételének, például juhhúsos kásátjának, borjúcubákkal együtt párolt édes káposztájának, szalonnás csukájának, „fonyatos kalácsainak”, gyümölcsös réteseinek számos irodalmi alkotás állít emléket. Szabó Lőrinc felesége, Mikes Klára is megemlékezik a „Ráday utca végén felkapott nevezetes Bálóné-féle korcsmá”-ról, ahová Babits és Király György is szívesen jár.]

Lásd Révai Mór 1917. február 23-i Babitsnak szóló levelét: OSZK Fond III/1858/8.; Bálóné éttermére: Szabó L.: *Vers és valóság* 2001. 352., 516.; <http://www.algyoihalaszcsarda.hu/mikszath.html#sthash.ap5N8DtL.dpuf>

1917. február 28. után

Babits a nyomdász, könyvkiadó Kner Izidornak Gyomára küldött levelében a misztikus kötet iránti érdeklődésének hangot adva közli, hogy a kért novellákat

mind Knernek, mind pedig Kosztolányinak készséggel átengedi. [A magyar misztikus novellák Kner kiadásában megjelenő *Éjféli* című kötetébe Bálint Aladár Kosztolányival egyetértésben kéri Babitstól *Karácsonyi Madonna* vagy *Novella az emberi húsról és csontról* című elbeszélését – végül az utóbbi kerül a válogatásba.]

Lásd Kner Nyomda Múzeuma (Gyoma) A. 635.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 53., 275. (1884. levél)

Lásd még *1917. január 3.; Budapest, 1917. november 1.*

Budapest, 1917. február

Babits *Fortissimo* című versének keletkezése. (Tóth Árpád *Babits Mihály* című írásában úgy véli, a *Fortissimo*val fordul át Babits lírája a szabad versbe.)

Egyfóliós papír verzójára írja Babits a *Fortissimo* fogalmazványrészletét/variánsát (= k), melyet utóbb áthúz. (A rektón [*A szíves ház elmaradt...*] kezdetű vers ceruzairású fogalmazványa [= k₁].)

A költeménynek több gépirású fogalmazványa, tisztázata és azoknak indigós másolata készül. A g₁ gépirású „Babits Mihály” aláírással szignált, autográf ceruzairású javításokkal; a Szabó Lőrinc hagyatékában megőrzött g₂ ugyancsak aláírt gépirású fogalmazványát Babits tintával javítja. A g₃ gépirású tisztázat javítással, a cím és az aláírás Babits ceruzairásával; a háromfóliós papír első–második fóliójának verzóján és a harmadik fólión az [*Istenkáromlás*] című írás fogalmazványai. A g₄ a g₃ indigós másolata.

A g₅ ugyancsak aláírt gépiratos tisztázat másolata (mely a műfordító Horvát Henrik hagyatékából kerül Bródy László tulajdonába), a fólió jobb felső sarkába ceruzával írt ajánlás: „Reichard Piroskának Babits Mihály”. A g₆ gépirású tisztázat elhalványult indigós másolata (mely szintén a műfordító Horvát Henrik hagyatékából kerül Bródy László tulajdonába), a fólió jobb sarkába itt is ceruzával írt ajánlás: „Horvát Henriknek Babits Mihály”. A g₇ aláírt gépiratmásolatát Babits öccsének, Babits Istvánnak ajándékozhatja.

Lásd k = MTAK Ms 10 506/39a (Komjáthy Aladár hagyatékából), közli Majoros/Tompa/Tóth 2011. képmelléklet; g₁ = OSZK Fond III/172/10., g₂ = MTAK Ms 4699/5., g₃–g₄ = OSZK Fond III/1580., g₅ = PIM Kézirattára V. 3828/46/2., g₆ = PIM Kézirattára V. 3828/20., g₇ = WMMM Irodalmi Gyűjtemény 78.1.24.; Éder 1966. 257.; Gál István, Irodalomtörténeti Közlemények 1976. 4. sz. 523–526.; Rába 1981. 516–522.; BMÖV 1982. 276–277.; Téglás 1995. 112.

Arany életéből. Apró részletek egy biográfiai kísérletből címmel az Arany-centenárium kapcsán Babits bevezető sorokat ír egyetemi évei alatt, 1904 ősze–1905 tavasza között készült Arany-dolgozatához [*Arany János az 1877. év második felében*], melynek megőrzött, eredetileg hosszúkás kutyanyelvekre írt tintaírású szövegrészeit ekkor gépiratos részekkel (= k+g₁) egészíti ki (a „Babits Mihály” aláírással szignált 7 fóliós kézirat 1. fóliójának egésze, a 2. fólió kétharmada, a 3. fólió 3 sora gépirat, a 3. fóliótól folyamatosan felragasztott tintaírású szövegrészek, a 7. fólió alján autográf ceruzairású sorok, az első fólió jobb felső sarkába Babits ceru-

zával nyomdai utasításait írja – a 7. fólió verzóján Török Sophie piros ceruzával írt rájegyzése: „Arany életéből”).

A gépiratos tisztázat indigós másolattöredéke (= g₂) 2. fóliójának verzóján autográf ceruzairású rájegyzés: „Arany – életrajztöredék” (aláírás nélkül). A szöveg a 2. fólió közepén megszakad.

Lásd k+g₁ = OSZK Fond III/1432., g₂ = OSZK Fond III/1431.

Lásd még az Arany-életrajzra: *1904 ősze–1905 tavasza-1907 (?)*; [Budapest] „Grönland”, *1905. február 17.*; *1905. február 17. után*

[*A szíves ház elmaradt...*] kezdetű vers keletkezése. Az egyfóliós papír rektójára aláírás nélkül írja Babits a ceruzairású fogalmazványt (= k₁), a verzóra pedig a *Fortissimo* fogalmazványrészletét/variánsát (= k), melyet utóbb áthúz. A rektó aláírja Babits még följegyzi: „Világ”.

[*A szíves ház elmaradt...*] ceruzairású fogalmazványrészletét (= k₂) Gács Demeter névjegye nyomtatott szövegének hátoldalára írja; ceruzairású variánsrészleteit (= k₃) pedig egyfóliós papír verzójára, melynek rektóján az ugyancsak ekkor keletkező [*Hát verseket – mondjunk ma verseket...*] fogalmazványrészlete (k₂) áll. (Ugyanide lacímeiket is följegyez Babits. „Fogarasi Röck Szilárd u. 18.”; „Gagyhy Dénes Bakács u. 5.”)

Lásd [*A szíves ház elmaradt...*]: k₁ = MTAK Ms 10 506/39a (Komjáthy Aladár hagyatékából); k₂ = OSZK Fond III/1969/52.; k₃ = MTAK Ms 4699/24. (Szabó Lőrinc hagyatékából); Gál István 1975. 62–63. (*Ady Bandi szánja* pszeudo-címmel közli); [*Hát verseket – mondjunk ma verseket...*]: k₁ = MTAK Ms 4699/23., k₂ = MTAK Ms 4699/24. (mindkettő Szabó Lőrinc hagyatékából)

A *Bilincs ez a bánat* című vers ceruzairású, aláírás nélküli fogalmazványrészletének (= k₁) és autográf „Babits” aláírással ellátott ceruzairású fogalmazványának (= k₂), valamint gépiratos tisztázatának (= g) keletkezése.

A k₁ egyfóliós papír verzóján keresztben, a verzón még a [*Hát verseket, mondjunk ma verseket...*] kezdetű költemény fogalmazványrészlete (= k₁) és a [*Valami ami megnyikorgott...*] kezdetű töredék. A rektón a [*Nem örültség csak ostobaság...*] kezdetű töredék és a [*Hegedűk hervatag szava...*] című versnek a *Sziget és tenger* kötetben megjelentnél korábbi variánsa (= k₁). A költemény 1918. január 16. előtt írt ceruzairású fogalmazványvariánsát (= k₂) Komjáthy Aladár hagyatéka őrzi meg.

A k₂ egyfóliós papír rektóján, a verzón [*Az elején hogy a rend...*], a [*Nem tudott az már magáról...*] és [*A lélektani rendszerről*] kezdetű feljegyzések és Babits rajzai.

A *Nyugtalanság völgye* (1920) nyomdai kéziratának részévé lett gépiratos tisztázat – melyen a „Babits Mihály” aláírást utólag ceruzával áthúzták – jobb sarkában autográf ceruzairású oldalszám, a „2” áthúzva, melléírva: „3”.

Lásd *Bilincs ez a bánat*: k₁ = MTAK Ms 4699/23. (Szabó Lőrinc hagyatékából); k₂ = OSZK Fond III/1818a/2.; g = PIM Kézirattára V. 1612.; [*Hát verseket – mondjunk ma verseket...*]: k₁ = MTAK Ms 4699/23., k₂ = MTAK Ms 4699/24. (mindkettő Szabó Lőrinc hagyatékából); [*Hege-dűk hervatag szava...*]: k₁ = MTAK Ms 4699/23., k₂ = MTAK Ms 10 506/33.

Lásd még *Nyugtalanság völgye*: **Budapest, 1920 ősze**

Vö. Sipos 1976. 132. (úgy véli, a *Bilincs ez a bánat* című vers 1919 decemberében íródik)

1917. február

[Az 1916–1918 között megjelenő] *Isonzómenti Tárogató* [a nagyváradi V/4-esek hadi újságja az olasz harctéren] Olaszfront, 1917. február hó dátummal, [a szerkesztő] dr. Várady Ödön aláírásával nyomtatott fejléces levélpapíron küld nyomtatványt Babitsnak. A népfelkelő zászlóalj márciusban tölti a 30. hónapot a harctéren, s e „jubileum” alkalmából ünnepi számot adnak ki, s kéri, hogy Babits is pár emléksorral tisztelje meg a lapot.

(A levélpapír fejléce leszakítva Török Sophie fölióztatlan töredékei, feljegyzései között, hátoldalán Babits ceruzairású feljegyzéseivel.)

Lásd OSZK Fond III/2655., III. Limbus II/1.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 52–53., 274–275. (1883. levél), 205.

1917. Farsang, február (?)

Tessitori Nóra Tóth Árpád, Ady és Nagy Zoltán művei mellett Babits-verset is mond egy kolozsvári farsangi estélyen, s Szentimrei Jenő szerint tapsra készíti „ennek a városnak ugyancsak konzervatív publikumát”.

Lásd Tessitori 1983. 266.; Marosi Ildikó 1986. 12.; Téglás 2005. 45.

Budapest, 1917. tavasz

Babits és Illyés Gyula „legelső” találkozása a Munkácsy Mihály utcai gimnázium emeleti folyosóján esik meg. Az érettségi írásbeli vizsgán felügyelő „sovány, fekete, izzó szemű, feketébe is öltöző” „Babits tanár úr” „izgatott, érdes hangon, de nem gorombán” küldi le a földszintre a kíváncsian ott lábatlankodó, nézelődő tizennégy éves diákot.

Lásd Kelevéz (Téglás) 1983. 273. és 1. lábjegyzet

1917. március előtt és után

Kardos László visszaemlékezése szerint a gimnáziumot elvégezve, amikor Nagyváradon katonáskodik, levelet küld Babitsnak: „Babits ítéletét akartam hallani. Nem mertem ajtóstól rontani a házba, első levelemhez nem csatoltam verset, csak azt kérdeztem meg, szabad-e elküldenem verseimet, s megkérhetem-e, hogy szabadítson meg kételyeimtől.” Babits azonnal válaszol, mondván, a verseket szívesen megnézi, ha érdekesnek találja őket, őszintén megírja róluk véleményét. Hárítólag hozzáteszi azonban: „...annyi rossz verset kapok naponta, gyakran intelligens s más irányban tehetséges emberektől is, hogy nem veheti rossz néven ez óvást – ha

egyáltalán semmi érdekeset nem találnék bennünk, nem fognám ennek a megírásával önt terhelni – a versek visszaküldésére sem vállalkozhatom”.

Kardos, elbűvölve a levél gyöngédségétől, bölcsességétől és lelkiismeretességétől, azonnal postára adja a verseket, majd hosszabb idő elteltével bizonyára sürgeti Babits válaszát. Babits újabb levelében szabadkozik: íróasztalán majd egy esztendeje „költői rendetlenségben” halmozódnak fel irományai, melyek között ráakadt egy még „ez év márciusában” kelt levelére, melyet Kardosnak írt: „Nagyon resteltem ezt a rendetlenséget, annál is inkább, mert a küldött versek nem teljesen nélkülözik a tehetség jeleit, s formáik bizonyos mesterkélttség mellett is érdekesek.” Kardos „kétségei és reményei ingó patikamérlegén” százszor is leméri Babits sorait, majd újabb levél kíséretében a versek mellett egy novellát is küld, melyekről Babits meglehetősen kritikus véleményt, határozott elutasítást fogalmaz meg: „A novella kisére jelentéktelen, s megírásában vannak ízlésbeli naivságok. A versekben vannak jó hangok, de egyik sem tűnik föl olyanoknak, amely nagyobb figyelmet költeni, s egy írói pályát megnyitni alkalmas volna.” Ekkori levélváltásukat Kardos László így összegzi: „Ez 1917-ben volt. Most évekgig nem háborgattam Babitsot, a *Nyugatot*.”

Lásd Kardos László örököse tulajdonában; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 176–178., 400–403. (2061., 2062., 2063., 2064., 2065., 2066. levél – Nagyvárad [?], 1917; Budapest [?], 1917)

1917. március előtt vagy március

Balázs Béla a Fővárosi Pedagógiai Könyvtár nyomtatott fejléces levélpapírján tegező hangú levélben megjegyzi, hogy várta szombaton Babitsot, mit döntött tervezett „akadémiá”-juk, a Szellemi Tudományok Szabadiskola dolgában. Kéri, Babits szánja rá magát legalább egy előadás megtartására, s közli, hogy Dienes Valéria (és Dienes Pál) felkérésére tett javaslatát örömmel elfogadták. Legalább telefonértesítést vár Babitstól.

Lásd OSZK Fond III/190/9.; Téglás 1988. 130–132., 291–294. (10. levél); Majoros/Tompa/Tóth 2011. 53–54., 275–276. (1885. levél), 207.

Lásd még a Szellemi Tudományok Szabadiskolájára: ***1917. március***

Budapest, 1917. március 1.

A *Nyugat* saját kiadásaként hirdeti a *Recitativ* kötetet (Falus Elek címlapjával). Megjelenik Babits *Fortissimo* és az [*Egy filozófus halálára*] – *Carmen novum lyrico-philosophicum In memoriam Aemilii Lask* című, Szilasi Vilmosnak ajánlott verse.

[Lask és Babits kedves egyetemi társa, Zalai Béla közös filozófiai törekvéseinek ismeretében föltételezhető, hogy a vers az 1915. február 2-án szintén a háború áldozatává lett „Zalai álarcos siratóéneke, még ha Babits egy szóval sem utal rá”.]

Ez lévén a *Nyugat* Arany-émlékszáma, Babits közzéteszi *Arany életéből. Apró részlet egy biográfiai kísérletből* című tanulmányát, amely 1905-ös, *Arany János az 1877. év második felében* című szakdolgozatának megmaradt részletét is közli, megjegyezve, hogy „a régi dolgozatnak kézírata, sajnos, időközben elkallódott:

csak az első lapjait tudtam megtalálni”. (A 7 főlioni kézirat 2 főlíója 1917-ben készült gépirat, a többi az egyetemi szakdolgozat 1904–1905-ből származó tintaírású szövegrészei, melyeket Babits utóbb felragasztva a gépiratos szövegek közé, illetve utánuk illeszt. A gépiratos tisztázat indigós másolatának szövege a 2. főlíó közepén megszakad.)

Lásd *Arany életéből*: k+g₁ = OSZK Fond III/1432.; g₂ = OSZK Fond III/1431.; Nyugat 1917. márc. 1. 5. sz. hátlapverző; 432–437., *Fortissimo*: 494–495., *Egy filozófus halálára*: 496–498.; *Egy filozófus halálára*: k = OSZK Fond III/1115/39.; Gellért 1954. 185.; **1915. május 26. után–1917. március 1. előtt**; Rába 1969. 67.; Kardos Pál 1972. 23–24., 205–206.; Rába 1981. 523–528.; Téglás, Irodalomtörténeti Közlemények 1997. 5–6. sz. 589–590.; Téglás 1997a 176–177.; Sipos 2003. 72–73., 209.; Pienták 2003. 6–7.; *Fortissimo*: **Budapest, 1917. február**

Lásd még 1904 ősze–1905 tavasza–1907 (?); 1904. november–1905. május 26. között, 1905. február 17. előtt; 1915. február 2.; Babits és Emil Lask feltételezett találkozására: 1913–1915 [?] között; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 203., 204.

Budapest, 1917. március 1–3.

Babitsnak az anyák sírását, a férfiak káromlását, a „drága fiúk” pusztulását közömbösen szemlélő Isten képét felvillantó *Fortissimo* című verse miatt – mely eredetileg a folyóirat 494–495. oldalán áll – a *Nyugat* március 1-jei 5. számát az ügyészség Margalits Ede vizsgálóbíró rendelkezésére, „istenkáromlás” miatt – mely „a Btk. 190. §-ában, annak első bekezdésében meghatározott vallás elleni vétség tényálladékát magában foglalja” – azonnali hatállyal elkobozza, s bűnvádi eljárást indítanak Babits ellen. A költőt a „központi-ügyeletvezető ker. kapitány” március 2-i dátummal végzésben értesíti (a lappéldányok „indokolt” lefoglalásáról is): „Ha az Istenhez intézett ima és sírás hasztalan – mi, férfiak káromolni is tudunk még; cibáljuk, verjük a süket Istent szókkal – mint az égő házban horkoló gazda. [Idézi a vádirat pontatlanul a verset!] A nyomtatványnak ez a tartalma a közbotrány okozására alkalmasnak mutatkozik.”

Babitsot reggel sorozzák; az Üllői úti kaszárnyába menet a Valéria kávéházban reggelizik, s *Az Újságból* értesül a történekről. Megrémül, mi lesz, ha mindez már a sorozó orvos tudomására jutott. Az orvos azonban rá se néz, csak közli: „Babits Mihály alkalmatlan”, majd együtt érzően megkérdezi: „Igaz, hogy a *Nyugatot* elkobozták?” – meséli Babits 1940. december 11-i „beszélgetőlapján” Bóka Lászlónak és Szerb Antalnak.

Lásd Nyugat 1917. I. márc. 1. 5. sz. 494–495.; Az Újság 1917. márc. 1–3.; Boros Ferenc, Élet 1918. nov. 24. 47. sz. 1106.; *Beszélgetőfüzetek II.* 1980. 250.; Éder 1966. 257–259.; Pók 1970. 87., 212.; *Feljegyzések és levelek a Nyugatról* 1975. 186., 305., 510.; Gál István, Irodalomtörténeti Közlemények 1976. 4. sz. 523.; Bényei József, Hajdú-Bihari Napló 1981. szept. 20. 221. sz. 9.; Rába 1981. 513.; Rába 1983. 136., 316.; Vendel-Mohay 1983. 54.; Téglás 1995. 21–25., 27.; Téglás 1996. 503–504. (67. tétel jegyzetében), 243., 506. (71. tétel); Téglás, Irodalomtörténeti Közlemények 1997. 5–6. sz. 589–590.; Téglás 1997a 177.; Buda 2005. 148–149. (47. levél 7. lábjegyzet); Jankovics 2005. 797.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 196.

Lásd még *Budapest, 1917. március 6. kedd; 1917. március 21.*; a végzés szövegét közli: *Babits-olvasókönyv* 1999. 302. (319. tétel); Téglás 1996. 241., 504–506. (68. tétel); Majoros/Tompa/Tóth 2011. 279. (1888. levél jegyzetében)

1917. március 1. után

Mivel a *Fortissimo* című vers megjelentetése miatt a *Nyugat* március 1-jei számát elkobozzák, a költemény gépiratos másolatokban terjed. Babits maga is alig győzi másolni betiltott versét, ahogyan ez Czeke Marianne [az első magyar „könyvtárnő” (könyvtárosnő), akit 33 éves korában nevez ki Ferenczi Zoltán, az Egyetemi Könyvtár vezetője] köszönőleveléből kiderül, akinek többek között Babits elküldi a verset. Benedek Marcell gimnáziumi tanárként úgy ismerkedik meg vele, hogy tanítványai a pad alól húzzák elő másolatát: „... a csöndes Babits megtanult káromkodni, hogy felébressze a *süket Istent!* [...] Senki, még a harcos Ady sem tudta hangosabban, rikoltóbb, kétségbeesettebb kifejezését megalkotni a hiába vágóhídra vitt nemzet tehetetlen dühének.” [A vers az elkobzás után először németül, majd francia fordításban jelenik meg, magyarul csak az őszirózsás forradalom után teszük ismét közzé.]

Lásd Czeke Mariann 1917. április 30-i levelét: OSZK Fond III/357.; *Le Plus Grand Monde* 1917. jún. 2. sz.; *1918. november 24. körüli napok; Budapest, 1918. december 1. vasárnap*; Benedek, *Nyugat* 1924. I. ápr. 1. 7. sz. 570.; Benedek 1969. 19.; Pók 1970. 87–88.; Téglás 1995. 62.; Téglás 1996. 265., 513. (87. tétel); Gráberné Bösze Klára, *Könyv és nevelés* 2006. 3. sz. 89–97.

Az *Aktion* című német folyóirat *Das Aktionsbuch* című antológiájában megjelenik Babits *Fortissimo* című verse, Horvát Henrik fordításában. (Az antológia szerkesztőjének, Franz Pfemfertnek nagyrabecsülését jelzi, hogy a verset a kötet záródarabjaként, „mintegy kicsengéseként” közli (Berlin–Wilmersdorf, 1917. 339–340.).

Lásd Boros Ferenc, *Élet* 1918. nov. 24. 47. sz. 1106.; Kelevéz (Csaplár Ferenc) 1983. 176–177.

Vö. Sipos 2011. 512. (a 2112. levél jegyzetében úgy véli, Babits *Miatyánk* című versének fordítása jelenik meg az antológiában)

Somogyi Andor kadettaspirant, értesülve arról, hogy Babits az ügyészség jóvoltából istenkáromlás címén „tárgyalásokon szerepel”, a harctérről küldött levelében kéri, küldje el a „poémát” [*Fortissimo*] neki. Érdekesnek találja, hogy Babits „inkriminált dolgai éppen a legjobbak közül valók”. „Gyönyörű Wilde-fordítása idekint is nálam van s kívülről tanulom a Carmides [*Charmides*] szépséges strófáit. A szépség tengerén messzire elúszva az ember »könnyebben tűri az életet« s a mindenképpen hülye és baromi háború iszonyatait” – vallja meg, akárcsak sorstársai Babitsnak írt levelükben.

Lásd OSZK Fond III/1827/155.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 173., 397–399. (2059. levél – 1917), 197.

Budapest, 1917. március 1–6. vagy 3–6.

Az [*Istenkáromlás*] ceruzairású fogalmazványának (= k) és gépiratos tisztázata-
nak (= g₁ – autográf ceruzairású javításokkal, aláírással: „Babits Mihály”) keletke-
zése. A fogalmazvány 1. fóliójának rektóján más költők verseiből származó autog-
ráf ceruzairású idézetek, melyeket Babits bizonyára az ügyészi vádra való
védekezése során akar felhasználni [erre azonban nem lesz szükség, mert végül
nem kerül sor tárgyalásra]. (A 2. és 3. fólió verzóján a *Fortissimo* gépirású tisztá-
zata, aláírás nélkül.)

Védekezésében bibliai és irodalmi példákra hivatkozva jelenti ki, hogy éppen
az *Isten tagadásának* vádjával ellentétben, sohasem érezte annyira az Isten és a
Gondviselés szükségességét, mint az utóbbi években. Az értő olvasónak föl kell
fedeznie, hogy ha „a lélek nem hinne Istenben, nem fordulna így hozzá, nem kiál-
tana így. A szerencsétlen lélek tusakodása ez az Istennel, mint a Jákobé, aki Isten-
nel vitázott”. A bibliai példák – többek között Jeremiás siralmai – nyomán úgy véli,
„éppen a legszentebb lelkek jutottak gyakran ilyen hangulatba”, és korántsem val-
lássértő dolog „az Úrnak mintegy szemrehányást tenni”. Például hozza a 22. zsol-
tár Krisztus idézte szavait a kereszten: „Én erős Istenem, miért hagytál el enge-
met?” Ami a *botrányokozást* illeti, a „szelíd Arany”-ra hivatkozik, mondván:
„A művészet harmóniája nem mindig az optimizmusé is egyszersemind.” „...ver-
sem nem okozhat botrányt, mert a költészetnek ismert és örök motívumait alkal-
mazza oly korban, mely azok alkalmazását különösen indokolja”, ráadásul olyan
folyóirat közölte, melynek közönsége csupán irodalmi szempontokat tart szem
előtt. Végül az *istenkáromlás* vádjára Vörösmarty Szent Emberével felel, „aki azt
imádkozta egyre: »Légyen átkozott az Isten!« – mert egyebet nem tudott, de az Úr
hőbb és igazabb imának fogadta az átkozódó szavakat, mint az álszentek langyos
könyörgését”.

Lásd k = OSZK Fond III/1580.; g₁ = OSZK Fond III/253/913. (az Elek Artúrhoz került Osvát-
hagyaték töredékéből, Németh Kálmán tulajdonából); g₂ (a gépiratos tisztázat indigós másola-
ta) = OSZK Fond III/1581/9.; Éder 1966. 262–264.; *Feljegyzések és levelek a Nyugatról* 1975.
186–187.; Rába 1981. 519–522.; Kelevéz (Máté J. György) 1983. 131.; Téglás 1995. 39–45., 116.
13. lábjegyzet (csak az OSZK Fond III/1581-es jelzetet adja meg); Téglás 1996. 247–254., 510–
511. (75. tétel); Majoros/Tompa/Tóth 2011. 280–281. (1889. levél jegyzetében), 197. (utóbbi ket-
tő csak a g₂ [a gépiratos tisztázat indigós másolatát] = OSZK Fond III/1581/9. jelzi)

Lásd még *Budapest, 1917. április 10.*; Rába 1983. 137.; Jelenits István, Új Ember 2005. [http://
ujember.katolikus.hu/Archivum/2005.11.20/1101.html](http://ujember.katolikus.hu/Archivum/2005.11.20/1101.html)

Budapest, 1917. március 3.

A Nyugatot lefoglalták hírcikke szerint: „A nagy fölügyelet alatt, ahol most dide-
reg, pislog, csak éppen mordul nálunk minden, megint gondoskodás történt rólunk.
A *Nyugat* legújabb, Arany-számát – amint halljuk – lefoglalták Babits Mihály
egyik verse miatt, amelyben a hatóság istenkáromlást, vallás elleni izgatásfélét lát.
Persze, a hatóság azért hatóság, hogy ilyen ijedős időkben a füvek engedelem nél-
küli növést is lázadásnak érezze, ám a verset mi olvastuk: keserű, elgondolkozó
poéma a háborús gonoszságok fölött és kutatja az Intézőt, aki így tud vigyázni

cselédjeire. Szép, tiszta, igaz vers – az okuláré nélkül, ahogy a hatósági fórumok vizsgálják és igazán nem lehet nagyon örülni folydogáló – véresen folydogáló – napjainknak, amikor már az irodalom mögé is konstáblereket [*latin–német* ’régí városi rendőr, csendbiztos’] állítanak.”

Lásd Népszava 1917. márc. 3. 62. sz. 6.; Téglás 1996. 242., 506. (70. tétel)

A *Világ* a *Nyugat* elkobzását közlő hír kapcsán „a klerikális elfogultságok” ellenében védelmébe veszi a *Fortissimót* és költőjét, Babits Mihályt.

Lásd Világ 1917. márc. 3. 62. sz. 7.; Éder 1966. 258.; Téglás 1995. 26.; Téglás 1996. 242., 506. (69. tétel)

1917. március 5.

Békássy Istvánné Emma ismét Sennyéről ír [bizonyára véletlenül 1916-os évszám-mal!] levelet Babitsnak, hallván a *Nyugat*-szám lefoglalásáról, biztosítja őt költés-zete iránt érzett tiszteletéről. Olvasatlanul is tudja, hogy a *Fortissimo* esetében is értelmetlen felfogás istenkáromlást látni – hálás lenne, ha Babits elküldené neki a verset. Láta, hogy a lefoglalt szám Kosztolányi egy cikkét tartalmazza fiáról, Békássy Ferencről, de reméli, hogy amit Babits írt róla, az is meg fog jelenni – természetesen Kosztolányi cikke is érdekli. Kéri, ha megvan, Babits küldje vissza az *Iris-ballada* angol fordítását. Megkezdte fia „tanulmányok és jegyzetek” első köte-tének [*Tanulmányok és jegyzetek I. Írókról és irodalomról*. Lampel, Budapest, 1917] összeállítását. „Az ügyesség pedig vegye magára Feri »Tükrök« című meg-jegyzését s legyen boldog vele” – jelenti ki [utalva Békássy Ferenc *Gondolatok Naplója I. – Tükrök* kijelentésére: „Mennél nagyobb egy egyéniség, annál inkább tükrözi vissza minden róla mondott ítélet – az ítélkező jellemét”].

Lásd OSZK Fond III/255/1.; Téglás 1995. 46–47.; Téglás 1996. 254–255., 511. (76. tétel); *Babits-olvasókönyv* 1999. 304. (323. tétel), 572–573.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 54–56., 277–278. (1887. levél), 197., 202., 203.; Békássy Ferenc angol nyelvű Babits-fordításaira: **1915. feb-ruár 10. előtt, 1913 (?)**; hátrahagyott írásai megjelenésére: **1917**; <http://www.irodalmijelen.hu/05242013-1009/tukoremer-kritika-bekassy-ferenc-egybegyujtott-irasai-cimu-konyvrol#sthash.wNUUyn4n.dpuf>

Vö. Majoros/Tompa/Tóth 2011. 277. (Téglás 1988b 130–132. [10. levél] téves hivatkozás), 278. („nem tudjuk, Békássy Istvánné Bezerédj Emma fiának milyen megjegyzésére gondol” – nem jelzi a *Gondolatok Naplóját*)

Budapest, 1917. március 5. hétfő

A budapesti kir. büntető törvényszék vádтанácsa dr. Mikovich [Lajos] elnök aláírásával írt *Végzése* (B. 2840/5 szám 1917) szerint a „Sajtó útján elkövetett vallás elleni vétséggel terhelt Babits Mihály elleni büntető ügyben [...] a sajtótörvény 49. § szerinti nem nyilvános tárgyalás határidejéül 1917. március 6. napjának de. 11 óráját a kir. büntető törvényszék V. Markó utca 27. II. em. 22. sz. termében kitűzöm...”

(A gépiratra Török Sophie ceruzával jegyzi föl: „Mikovich Mihálynak jó barátja lett, házas korunkban is gyakran meglátogattuk a kedves és liberális gondolkodású öregurat.”)

Lásd OSZK Fond III/1581/2.; Téglás 1995. 33.; Téglás 1996. 247., 507–510. (74. tétel)

A *Nyugat* táviratban közli Babitscsal a másnapi tárgyalás helyét és idejét, a folyóirat nyomtatott fejléces levélpapírján Havas Irén pedig – a vádтанács végzését levelehez mellékelve – Fenyő Miksa megbízásából értesíti Babitsot, hogy az aznap esti találkozó közbejött akadály miatt elmarad, de ha Fenyőnek fontos közlendője lesz, vagy fölkeresi, vagy küldönc útján értesíti Babitsot.

Lásd távirat: OSZK Fond III/1578/14.; Téglás 1995. 28.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 56–57., 279–281. (1889. levél); levél: III/1816/13.; Téglás 1996. 246. (73. tétel); Majoros/Tompa/Tóth 2011. 56., 278–279. (1888. levél)

Vö. Majoros/Tompa/Tóth 2011. 197. („a tárgyalást március 7-re [!], keddre hívták össze...”)

Budapest, 1917. március 5. és március 7.

Megjelenik Hatvany Lajos h. l. szignóval írt, *Az elkobzott koboz* című glosszája Babits *Fortissimo* című verséről, majd a *Költő a bíróság előtt* című cikke, amelyben a perbe fogott Babitsot védelmezi.

[Ezt emlegeti föl majd Hatvany szemrehányó 1921. februári levelében: „Volt idő, hogy Babits Mihályt versei miatt gazemberek támadták. H. L.-nak nem volt nyugta, ha erre a gázságra gondolt. Kíírta a *Pesti Napló*-ban. Amit tettem, kötelesség volt. A poétának, Babits Mihály művei megírójának szólt – hiszen emberekül oly különbözőek vagyunk, hogy baráti viszony sosem fejlődött ki köztünk. De az ismeretségünk bajtársi melegét mindazonáltal éreztem.”]

Lásd *Pesti Napló* 1917. márc. 5. 64. sz. 5.; márc. 7. 66. sz. 4.; Éder 1966. 258–259.; Kelevéz (Máté J. György) 1983. 130–132. (Tasi) 151.; Téglás 1995. 29–32., 48–49.; Téglás 1996. 243–246., 506–507., 255–256., 511. (72., 77. tétel); Hatvany 1921. február 1. után Babitsnak küldött levelét: OSZK Fond III/557/12.; *Hatvany Lajos levelei* 1985. 318–319.

Budapest, 1917. március 6. kedd

Babitsot a *Fortissimo* ügyében 11 órára rendelik be tárgyalásra a Markó utca 27. II. emelet 22-es szobájába. (Babits ügyét dr. Mikovich Lajos törvényszéki bíró, nagybátyjának, Kelemen Imrének kollégája tárgyalja.) „Az ügyészség, mint néhány nappal ezelőtt megírtuk, elkobozta a *Nyugat* legutóbbi számát, Babits Mihálynak egy verse miatt, amelyben istenkáromlást látott. A vádтанács ma tárgyalta ezt az ügyet. A [nem nyilvános] tárgyaláson Ignóus Veigelsberg Hugó és Babits Mihály is megjelentek, a *Nyugat* képviselőjében pedig dr. Káldor Gyula ügyvéd volt jelen. A vádтанács feloldotta az elkobzást és megengedte az elkobzott szám megjelenését az »inkriminált« vers kihagyásával” – számol be a *Világ*.

Lásd Világ 1917. márc. 6. 7.; márc. 7. 4.; Éder 1966. 259.; Gál István, Irodalomtörténeti Közlemények 1976. 4. sz. 523.; Bényei József, Hajdú-Bihari Napló 1981. szept. 20. 221. sz. 9.; Téglás, Irodalomtörténeti Közlemények 1997. 5–6. sz. 590.; utal rá Sáli 2003. 280. (870. levél jegyzetében); dr. Mikovich Lajosra: Kelemen Imréné Weininger Gizella Babitsnak 1911. július 19-én írt levelét: OSZK Fond III/1729/62.; **Budapest, 1917. március 5. hétfő**

1917. március 6.

Id. Babitsné levelezőlapján sürgeti, hogy Babits írjon magáról, mert a lapok hírei nemcsak megdöbbsentették, de „sehogy sincs megelegetve”, s Babbitstól vár megnyugtatót [bizonyára a *Fortissimo* ügyében]. Érdeklődik, Pistinek elment-e a pénz, s kéri, őrizze meg Pista Bécsből kapott előléptetési papírját. Szépnek találja, amit az *Új Időkben* olvasott tőle [*Centenarium. Arany Jánosról*].

Lásd OSZK Fond III/179/86.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 57–58., 281. (1890. levél), 197.

Budapest, 1917. március 7. és utána

Az *Elkobzás és feloldás* című hírcikk szerint: „Íme, a *Nyugat* egy kis szépséghibával ellátva újra megjelenhet [...] ki hinné, a vádtanács feloldotta az elkobzást és csak a Babits versének kihagyásához ragaszkodott, egyébként kegyes felhatalmazást adott arra, hogy az elkobzott számot újra kiadhassák. [...] az istenkáromlás büntette mégsem elegendő ok arra, hogy Arany Jánosról ne lehessen egy ünnepi számot megjelentetni.”

Lásd Világ 1917. márc. 7. 4.; Téglás 1995. 50.; Téglás 1996. 256–257., 511. (78. tétel)

A *Nyugat* március 1-jei száma a vádtanács március 6-i engedélyével jelenik meg ismét: a *Fortissimo* című vers helye, a 494–495. oldal szöveg nélkül, üresen marad, a következő lapon Babits *Carmen novum* című költeménye áll, a borító tartalomjegyzékében szereplő „Babits Mihály: *Versék*” megmaradt többes száma azonban áruklodik a kihagyott versről.

Lásd *Nyugat* 1917. I. márc. 1. 5. sz.; Téglás 1995. 109. (március 6-ra datálja a folyóirat újbóli megjelenését)

Budapest, 1917. március 8.

A felszámolás alatt álló – a háború előtt alapított – *Nyugat* Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság Török Sándor és Salamon József által aláírt levelének tanúsága szerint a Révai Testvérek Irodalmi Intézet Részvénytársaságnak az 1915. november 30-i leltárkészlet (már az eladott példányokkal megcsappant) jegyzékét csatolva a kiadásukban megjelent összes kiadványnak – köztük Babits verseskönyveinek, a *Levelek Iris koszorujából* és a *Herceg, hátha megjön a tél is* címűnek – valamennyi még meglévő példányát, valamint a könyvekre vonatkozó összes tartozékot (klisé, boríték, melléklet stb.) eladják.

Lásd Magyar Országos Levéltár Z 718–20, 1 344–46. A Révai Testvérek Irodalmi Társaság iratai. Z 720. 5. csomó. 71. tétel; Buda, Irodalomtörténeti Közlemények 1997. 5–6. sz. 612. és 36. lábjegyzet

Budapest, 1917. március 9.

Riedl Frigyes meglehetősen elfogult, „*bizalmas*” levelet ír Fenyő Miksának Babits „istenkáromló” verséről, a *Fortissimó*ról, jelezve, hogy esetleges választ „csak alkalmilag és szóbelileg” kér. Két pontba foglalja ellenérzéseit: többek között úgy véli, a hívők felfogására kétségtelenül sértő, ha azt olvassák, hogy „Isten dül-fül vagy alszik vagy meghalt; fel kell kelteni sírással”; a „Ne hagyjatok aludni senkit: / ki ma csöndes, gonosz vagy gyáva” sorokat idézve azt a téves következtetést vonja le: „Tehát Istent ezek egyikéhez kell sorolni”; továbbá, szerinte a panteizmusnak ellentmond, hogy „Istenről úgy beszél, mint kötelességmulasztó alvóról”.

Lásd közli *Feljegyzések és levelek a Nyugatról* 1975. 187.; utal rá Fenyő, *Babits Emlékkönyv* 1941. 130–131.; Rába 1981. 519., 643. 11. lábjegyzet; Téglás 1995. 53–54., Téglás 1996. 259–260., 512. (82. tétel)

Lásd még **Budapest, 1917. március 11.**

1917. március 9.

Harmath Gizella Tordáról küld levelet Babitsnak: kéri – „tekintettel a mostani rossz postaviszonyokra” –, ajánlva küldje el neki azt a költeményét [*Fortissimo*], amelyért az ügyészség elkobozta a *Nyugat* március 1-jei számát. Ígéri, hogy lemásolás után visszaküldi Babitsnak. Már az „ugynevezett »irodalmi vita«” idején is érdeklődött a „hazafiatlan” költemény, a *Játszottam a kezével* iránt, de a *Nyugat* szerkesztőségétől nem kapott választ – azóta a *Recitativ*ban megtalálta a verset. Minthogy ő is „a *Nyugat* által »megmételyezett« ifju”, hálás lenne, ha Babits teljesítené a kérését.

Lásd OSZK Fond III/1827/72/a; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 58., 282. (1891. levél), 197.

1917. március 10.

Tóth Árpád levélben érdeklődik Bródy Páltól: „A Rimbaud-ügyhöz nem adtál magyarázatot! Hiszen kollégáim fordításairól én is tudok, engem az érdekel, hogy *te* honnan tudsz pl. a Babits kéziratáról [a *Részeg hajó* fordítása], amiről Babits is csak annyit tud, hogy »volt, de elveszett«.” [Bródy Pál Kosztolányi Dezső *Modern költők* antológiájának Rimbaud-cikkében olvashat Babits kéziratban maradt fordításáról.]

Lásd Kocztur Gizella/Kardos László 1973. 130., 381. (119. levél)

Lásd még 1908. augusztus 2. után

Budapest, 1917. március 10.

Felettes hatóságával, a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériummal közlik, hogy Babits ellen bűnyben eljárás indult.

Lásd Gál István, Irodalomtörténeti Közlemények 1976. 4. sz. 523.

Babits a VI. kerületi főgimnázium centenáriumi Arany-ünnepségén a Lloyd-társulat dísztermében Aranyról tart előadást (amely megegyezhet *Centenarium* című cikkével).

Lásd A budapesti VI. kerületi Magyar Királyi Állami Főgimnázium Értesítője az 1916–1917. iskolai évről. 1917. 18–19.; Éder 1966. 267.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 207–208.; *Centenarium: Budapest, 1917. február 25.*

Budapest, 1917. március 11.

1915-ös évszámmal jelenik meg Babits *Néma költő mentsége* című verse.

Lásd Pesti Napló 1917. márc. 11. 70. sz. 1.; Kardos Pál 1972. 154.; Rába 1981. 512–514.; Kelevéz (Máté J. György) 1983. 133.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 204.

Lásd még **1915. március 18. után**

Glossza jelenik meg az *Életben* a *Nyugat* elkobzásáról Babits *Fortissimo* című verse miatt. A jegyzetíró – bár nem olvashatta – föltételezi, hogy valóban istenkáromló tendencia rejlik a költeményben: „Babits Mihály kétségkívül kiváló poéta, de úgy látszik nincs ítélőképessége. Írásai miatt már másodszor akad baja a hatóságokkal. [...] a *Világ* annyira tiltakozik a bíróság eljárása ellen, hogy szinte gyanús. Arról beszél a derék hírlap, hogy most már a tiszta irodalmat is üldözik. [...] Ha most már azok a kétségtelenül intelligens urak azt érezték, hogy a Babits Mihály versében istenkáromlás van, akkor az irodalom tisztaságával valami baj van. Mert nincsen a világnak olyan irodalmi szépsége, amelyet ha romboló tendenciák vannak benne, szabadlábra lehetne engedni. Az efféle művészet olyan, mint a férges alma. Lehet formájában tökéletes, s a belseje teljesen élvezhetetlen, káros...”

Lásd *Élet* 1917. márc. 11. 10. sz. 245.; Kardos, *Studia Litteraria* V. 1967. 133., Téglás 1995. 51.; Téglás 1996. 257–258. (80. tétel)

Riedl Frigyes „pótlást” küld: néhány sorral kiegészíti Fenyő Miksának március 9-én írt bizalmas levelét Babits *Fortissimo* című verséről, jelezve, hogy olvashatóbb kéziratot kapott. „A bestemmia passus értelme: »Illessük Istent, az alvó magasságot jégeső módra hulló istenkáromlásokkal.« Bestemmia – istenkáromlás (más értelme nincs). A magyarban bestye-kutya. Ezek az adatok megerősítenek véleményemben: én nem adtam volna ki a költeményt” – jelenti ki végül, talán a szerkesztő Fenyő felelősségét jelezve.

Lásd *Feljegyzések és levelek a Nyugatról* 1975. 187–188.; Fenyő, *Babits Emlékkönyv* 1941. 131.; Rába 1981. 519., 643. 11. lábjegyzet; Téglás 1995. 53–54.; Téglás 1996. 260., 512. (82. tétel)

1917. március 11.

Id. Babitsné már a második kártyát meneszti, mert nincs híre fiáról. Pista pénzküldeménye ügyében kéri, hogy ő vagy [Komjáthy] Aladár reklamáljon, s Babits az előléptetési értesítést őrizze meg. Beszámol a Kiss család szenvedéseiről: Bözsi nagyon gyenge [május 4-én meghal Babits egykori szerelme], Ernőnek szívbaja van, Pista meg a harctéren. Reméli, hogy Babits nem vált be [a sorozáson]. Jön a Húsvét [április 8.], látni szeretné fiát.

Lásd OSZK Fond III/179/87.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 59–60., 283–284. (1893. levél)

A tanítónő, az Állami Felsőbb Leányiskola és Internátus igazgatónője, Andreánszky Olga Györből küld levelet, melyben kéri, Babits küldje el kéziratban *Fortissimo* című versét, amelyet a „rövidlátók” elvethettek, „de aki szeret a magasba és a mélybe nézni, annak bizonyára lelki gyönyörűséget fog okozni e zsoltáros sóhaj-tás”.

Lásd OSZK Fond III/1827/1.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 59., 282–283. (1892. levél), 197.; Andreánszky Olgára: http://mtdaportal.extra.hu/NET/1907/1907_04.pdf; életrajza: <http://www.arcanum.hu/oszk/lpext.dll/kezirattar/analekta/fl/1da?fn=document-frame.htm&f=templates&2.0>; OSZK Kézirattár Analekta 36/620.

Budapest, 1917. március 11–19. között

Babits föltehetőleg válaszol anyja március 11-i levelére, melyben többek között beszámolhat arról, hogy szerencsésen túlesett a sorozáson, ahol alkalmatlannak nyilvánították.

Lásd Babits Angyal 1917. március 19-i levelét: OSZK Fond III/35/81.

Lásd még a sorozásra: **Budapest, 1917. március 1–3.**

1917. március 14.

F. Erzsébet keresztnévjelzéses levélpapíron a világtól elzárt kis falucskából, Ilobából küld levelet Babitsnak: az álmait „tündöklő ékkövekként teszik színesebbé” költeményei. Úgy véli, egy marék „igazgyöngytől” fosztották meg az olvasókat a *Nyugatból* „kicenzúrázott” verssel [*Fortissimo*]. Kéri, Babits küldje el „Éva leányának a paradicsomi almát”, a verset, s ígéri, hogy anyóka korában is titkos fiókba zárva fogja őrizni sorait. (A levélre Babits ceruzával jegyzi föl: „f. Erzs. Iloba jegyzőlak Szatmár m.”)

Lásd OSZK Fond III/1827/57.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 60–61., 284–285. (1894. levél), 197.

Budapest, 1917. március 15. csütörtök és március 18.

A *Pesti Napló* szerkesztőségébe érkezik Babits és Schöpflin Aladár, ahol Hatvany Lajoson kívül ott van Ady Lajos és Heinrich Gusztáv is. Babitsék közlik, hogy a *Fortissimo* ügyében „Pertörlést kérnek írók [az] igazságügy.min.-től – Kozma Andor és még vagy 100-an – mert Vázsonyi, a védő attól tart, hogy az esküdtszék

felmentő ítéletét a Kúria feloldja” – számol be Ady Lajos három nappal később Ady Endrének írt levelében.

Lásd Belia/Ady 1983. III. 432.

Lásd még *Budapest, 1917. április 10. előtt vagy június 15. előtt (?) szerda; Budapest, 1917. április 10.; 1917. augusztus 9. és utána*

Budapest, 1917. március 16.

Babitsnak a *Nyugat* saját kiadásában megjelent művészi kiállítású *Recitativ* kötetét (Falus Elek címlapjával) hirdetik. A *Nyugat hírei* rovat közli, hogy: „Sajtó alatt van Schöpflin Aladár és Babits Mihály [*Irodalmi problémák*] egy-egy magyar irodalmi tanulmánykötete.”

A *Nyugat* címlapján a Mikes-embléma helyén a *Nyugat* folyóirat könyveit reklámozzák.

Lásd *Nyugat* 1917. I. márc. 16. 6. sz. hátlapverző, 594., címlap; utal rá Buda, *Irodalomtörténeti Közlemények* 1997. 5–6. sz. 611.

Ezen az estén Paulay Erzsí (talán egy színházi küldöncsel) szóbeli üzenetet küld Babitsnak, melyben választát kéri, hajlandó-e „hangversenyüket” szerdán, 21-én az Uránia felszólítására megismételni. [Az üzenet lehet, hogy nem éri el Babitsot, vagy túlságosan elfoglalt a *Fortissimo*-ügy miatt, így azt válasz nélkül hagyja.]

Lásd Paulay Erzsí 1917. március 17-i levelét: OSZK Fond III/1000/4.

Lásd még *Budapest, 1917. február 16. péntek*

Budapest, 1917. március 17.

Paulay Erzsí levélben közli Babitscsal, hogy előző esti szóbeli üzenetére nem kapván választ, lemondta az Urániát. Reméli, Babits nem sértődött meg, hogy csak üzenetet küldött; ő nagyon elfoglalt, mert egy óriási szerepet próbál, előző este pedig játszott. [Az óriási szerep talán az április 5-i *Romeo és Júlia*-bemutató a Nemzeti Színházban, melyben Paulay Erzsí Júliát alakítja. Előző este, március 16-án az Arany-centenárium alkalmából szintén Shakespeare-darabot, a *Szentivánéji álom* címűt, Arany fordításában adják elő, Heléna szerepében Paulay Erzsível.]

Lásd OSZK Fond III/1000/4.; Téglás, Dunatáj 1983. 3. sz. 65.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 61., 285–286. (1895. levél), 206.

A Magyar Színházban a VI. kerületi főgimnázium rokkanttá lett diákjai javára rendezett jótékony célú előadáson a műsor első részében a *Prologus*, a másodikban a *Fiatal katona* című Babits-verset szavalja el egy-egy diák.

Lásd A budapesti VI. kerületi Magyar Királyi Állami Főgimnázium Értesítője az 1916–1917. iskolai évről. 1917. 18–19.; Éder 1966. 267.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 207–208.

Megjelenik Kázmér Ernő kritikája *A gólyakalifáról*. Lelkesedése kissé ambivalens: „Költészetének előkelősége és mélysége teljesen kizárják azt, hogy a nagy világsí-
kerek fantomjától elbódulva, olthatatlan szomjúság fogta volna el a kettős emberi
lélek problémájának megírására, inkább a freudi álmotregtély mélységei ösztökél-
hették e kísérletre. [...] Babits Mihály a *Gólyakalifában* ragyogtatni akarta művé-
szetét s ha a technikát nem érzése szülte is, mesterségbeli készségét oly bravúrral
fejlesztette, hogy az első kísérletre, regényíróink legelejére került.”

Lásd Erdélyi Szemle 1917. márc. 18. 8. sz. 86.; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 250. (256. tétel)

Bálint Aladár „a misztikus kötetbe [*Éjféli*] felvett novella [*Novella az emberi hús-
ról és csontról*] közlési díját”, 30 koronát küld, s Babitsnak szóló sorait a feladóve-
vény mindkét oldalára írja: a további közlés joga Babitsé, de kéri, hogy hasonló
gyűjteményes kötet számára egyelőre ne engedje át.

Lásd OSZK Fond III/2645.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 62., 286. (1896. levél)

Lásd még **1917. január 3.**

1917. március 19.

Babits Angyal küld levelet bátyjának: Bimbistől [Kelemen Imrétől] azt hallják,
hogy náthás; aggódnak, van-e elég szene, nem hideg-e a lakása. Kéri, Babits küld-
je a könyveket Pistának a fogolygyámolító hivatalon keresztül. Húsvétra hazavár-
ják, Lickó [Kelemen Gizella] szívesen menne vele. Örülnek, hogy a sorozáson sze-
rencsésen túlesett. Sajnálattal emlegeti Kiss Böskét, aki továbbra is igen gyenge.

Lásd OSZK Fond III/35/81.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 62–63., 286–287. (1897. levél)

Budapest, 1917. március 20. kedd előtt

Paulay Erzsébet monogramos, címjelzéses levélkártyáján közli Babitscsal: „Az elő-
adást már ezen a héten nem lehet megtartani, csak 30 és 7 közötti héten!” Kéri,
hogy kedd helyett inkább következő hétfőn találkozzanak, mert a szerepe na-
gyon kimeríti. Ha nem kap ellenkező értesítést, 26-án hétfőn délután 3-kor várja
Babitsot.

Lásd OSZK Fond III/1000/13.; Téglás, Dunatáj 1983. 3. sz. 66.; Téglás 1995. 60.; Majoros/
Tompa/Tóth 2011. 63., 287–288. (1898. levél), 206.

Vö. Sipos Lajos 2011. 57., 540–541. (2153. levél – 1918. április 10-re keltezi, a jelzet – OSZK
Fond III/999. – pedig Paulay Erzsébet 1919. április 10-én írt leveléé)

1917. március 20.

A jezsuiták folyóiratában B. K. [Búrján Károly] kíméletlenül támadja Babitsot a
Fortissimo című verse miatt – „Az opportunus verselő kétszerkettőre veszi, hogy
ezúttal is legfeljebb kiemelik a tanári katedrából...” –, a *Nyugatot* és Hatvány La-
jost – „aki *Jób* könyvében véli megtalálni az igazolást Babits káromkodásaira” –

pedig azért, mert Babitsot védelmükbe veszik. Kijelenti: „Babits *Fortissimója* – bátran merjük állítani – *egy kiszámított, hideg káromkodás...*”

Ugyanebben a számban egy újabb cikk szerzője csatlakozik a Babitsot állásából is elbocsátani követelők táborához: „Babits Mihály ízetlenkedett, káromkodott megint [a *Nyugat*] hasábjain. Hogy ezek után a kultuszkormány kilódítja-e most már végleg a reklámot is hajszoló tanférfiút az iskolából, nem tudjuk, de reméljük. Amíg – legalább papíron – keresztény Magyarország vagyunk, e remény táplálásához feljogosítva érezzük magunkat. A lejtőn a posvány irányában guruló poétához e helyen nincs több szavunk.” Babits kárhóztatása örvén szavá teszi, amit „a keresztény közvélemény” „már régen fájó pirulással” vesz tudomásul: „A zsidó bujaság és érzékiség csiklandozását irodalmi célnak felavató *Nyugatban* néha ott díszleleg Andrassy Gyula gróf neve is. [...] Egy keresztény magyar főúr, egy szép történelmi hagyományokkal ékeskedő név előkelő birtokosa hogy kerül a Veigelsberg (Ignotus) Hugóék és Fenyő Miksák kifésülködött, de tagadhatatlanul nyúlbőr illatú társaságába? [...] fájó lélekkel szemléljük e látványt, mert a szétfoszott illúziókból ébredő, föleszmélő magyarok számára nagyon megnehezíti az eligazodást.”

(Tessitori Nóra 1928. március 27-i Babitsnak szóló levelében írja, hogy a szekszárdi Wagner [János] hitoktató katolikus papot kemény diónak mondják Babitsot illetően. Gockler [György] tanártól tudja – aki szereti és olvassa Babitsot –, hogy Wagner, amikor a *Kultúra [Magyar Kultúra]* című folyóirat kétségbe vonja Babits igazi katolicizmusát, diadallal mutatja tanártársainak a vonatkozó cikket, mondván, „nem lehet az jó katolikus, aki Istent »süket«-nek nevezi”!)

Lásd *Magyar Kultúra* 1917. márc. 20. 6. sz. 268–270., 286–287.; Éder 1966. 259–262.; idézi Pók 1970. 87.; Rába 1981. 519., 643. 12. lábjegyzet; Tessitori 1983. 226–227., 310. (27. levél); Téglás 1996. 260–263., 512. (83., 84. tétel); Sipos 2003. 73.; Téglás 2005. 55–57., 58–59.; **1928. március 27.**; Buda (kézirat) 2012

A *Fortissimo*-ügyben Babitsot képviselő Győri Ákos név- és címjelzéses ügyvédi levélpapírján írt egysoros levélben küldi el Babits kívánságára [a bizonyára a vád törlését] kérelmező fogalmazványt.

Lásd OSZK Fond III/1581/3.; Téglás 1995. 60.; Téglás 1996. 264., 512. (85. tétel); Majoros/Tompa/Tóth 2011. 64., 288. (1899. levél), 198.

1917. március 21.

Ady Havas Irénnek, a *Nyugat* titkárnőjének Csucsáról írott levele utóiratában kéri: „Ha volna még egy elkobzott Babits-számunk (az ő versével [*Fortissimo*]), küldje el, kérem.”

Lásd *Feljegyzések és levelek a Nyugatról* 1975. 305.; Belia/Ady 1983. 183., 435. (1337. levél), 434. (1336. levél jegyzetében)

1917. március 22. csütörtök

Paulay Erzsí monogramos, címjelzéses levélkártyáján közli Babitscsal: az Uránia felszólította, hogy 30-án, a következő hét péntekjén ismételjék meg előadásukat. Ő nagy örömmel vállalja, s kéri Babits beleegyezését másnap 11-ig, mert a délelőtt folyamán választ kell adnia. Hétfőn [26-án] délután 3-kor elvárja Babitsot.

Lásd OSZK Fond III/1000/5.; Téglás, Dunatáj 1983. 3. sz. 65.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 64., 289. (1900. levél), 206.

Lásd még *Budapest, 1917. február 16. péntek*

1917. március 25.

Gábor Andor *Levél a város végéről* című cikkében ír Babits Shakespeare *A vihar* című színművének fordításához készült előszaváról, s szól a Kisfaludy Társaságnak a fordítások létrejöttében játszott szerepéről.

Lásd Pesti Napló 1917. márc. 25. 82. sz. 9.

Budapest, 1917. március 26. hétfő

Ha Babits elfogadja Paulay Erzsí meghívását, akkor délután 3-kor találkoznak bizonyára az Uránia Színház-beli megismétlendő előadás ügyében.

Lásd Paulay Erzsí 1917. március 22-i levelét: OSZK Fond III/1000/5.

Lásd még *Budapest, 1917. március 30. péntek*

1917. március 27. előtt és március 27.

Babits elküldi *Fortissimo* című versét Békássy Istvánné Emmának is (melyet föltehetőleg maga másol le), s a *Nyugat*nak azt a számát, amely az elkobzás után jelent meg, továbbá biztosíthatja őt arról, hogy készül megírni az ígért cikket fiáról, Békássy Ferencről.

Békássy Istvánné Emma levelében megköszöni az elküldött verset, a *Fortissimo*t. Megilletődve olvasta, s reméli, kéz alatt minél többen olvassák. Nagy örömet okozott neki a Szép megérzése Babits megjelent verse olvasásakor, amely az elvont gondolkodás költői megéneklése [*Egy filozófus halálára – Carmen novum...*]. Örül a cikknek is, amelyet Babits fiáról, Békássy Ferencről fog írni.

Lásd OSZK Fond III/255/6.; Téglás 1995. 61.; Téglás 1996. 264–265., 512–513. (86. tétel); Majoros/Tompa/Tóth 2011. 65–66., 289–290. (1902. levél), 197.

1917. március 27. és 29.

A Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék végzéseit (gépiratmásolat és nyomtatvány tintairású rovatkitöltéssel) a Babits *Fortissimo* című verse kapcsán vallás elleni sajtóvétség miatt indított perben dr. Margalits Ede vizsgálóbíró írja alá (az iratokat Győri Ákos 1917. április 10-i levelében küldi el Babitsnak). A március 27-i végzés szerint a vádтанács elutasítja Babits felfolyamodását, amelyet Győri Ákos

foglalmaz a március 10-i végzésre válaszul, s amelyben annak megváltoztatását vagy törlését kéri. A két nappal későbbi végzésben a bűnügyben a vizsgálatot befejezettnek nyilvánítják, az iratokat pedig átküldik a királyi ügyészséghez. Babits még kérhetné 15 napon belül a vizsgálat folytatását, a vádiratot ugyancsak 15 napon belül kell benyújtani, és ha erre nem kerül sor, az ügy tekintendő, hogy a vádat ejtik.

Lásd OSZK Fond III/1581/4–5.; Téglás 1995. 64–65.; Téglás 1996. 266–268., 513–515. (89., 90. tétel); Majoros/Tompa/Tóth 2011. 293. (1906. levél jegyzetében); a *Fortissimo* további periratait (idézések, végzések, ügyvédi levelek és számlák): OSZK Fond III/1581.

Budapest, 1917. március 30. péntek

Az Uránia Színházban fél 4 órakor Babits előadást tart a világeköltészet remekeiről, Paulay Erzsi szaval korhű jelmezben. Ez az előadás korábbi nagy sikerű – február 16-i – műsoruk ismétlése.

Lásd az előzetes hírt: Budapest 1917. márc. 28. 84. sz. 6.; Paulay Erzsi 1917. március 22-i levelét: OSZK Fond III/1000/5.

Lásd még Pesti Napló 1917. márc. 31. 87. sz. 9.; id. Babitsné 1917. április 9-i levelét: OSZK Fond III/179/83.; utal rá Majoros/Tompa/Tóth 2011. 206.

Budapest, 1917. március 31.

Hatvany Lajos h. l. szignóval *Paulay Erzsi és Babits Mihály* címmel írt cikkében számol be arról, hogy Babits egy háborúellenes költői esten olvas fel, melynek programját maga állítja össze, s szól Paulay Erzsi szavalóművészetéről is.

Lásd Pesti Napló 1917. márc. 31. 87. sz. 9.

Séta a világeköltészetben címmel adnak hírt Babits Uránia Színház-beli előadásáról.

Lásd Az Újság 1917. márc. 31. 87. sz. 8.

1917. március

A Szellemi Tudományok Szabadiskolája 1917 márciusában kezdi meg működését a Fővárosi Pedagógiai Szeminárium helyiségében, a Vasárnapi Kör aktív részvételével. Balázs Béla Babitsot is fölkéri előadások tartására.

[Az 1915 őszén Lukács György és Balázs Béla körül kialakuló baráti társaság, a Vasárnapi Kör – mely nevét a vasárnapi összejövetelekről kapja – magas színvonalú, elsősorban metafizikai és etikai problémákkal foglalkozó vitaklubként működik. A főként a német idealista filozófia hatását tükröző szemléletüket a *Huszádik Század* és a *Nyugat* köre tőlük különböző szellemi csoportosulás álláspontjának tekinti. 1917 elején a nyilvánosság elé lépés szándékával szervezik meg a Szellemi Tudományok Szabad Iskoláját, melynek programja az új spiritualizmus, az etikai idealizmus terjesztése, azonban hangsúlyozottan nem népszerűsítő szándékkal.

A kör szellemi vezetője Lukács György filozófus, aki a háború utolsó éveiben heidelbergi habilitációjára készül, majd fokozatosan közeledik az abszolutizáló megoldások igenléséhez.]

Lásd Téglás 1988. 130–132., 292.; Vezér Erzsébet: *A Vasárnapi Kör története*. In *A Vasárnapi Kör. Dokumentumok*. Összeállította, a bevezető tanulmányt és a jegyzeteket írta Karádi Éva, Vezér Erzsébet. Gondolat, Budapest, 1980. 7–23.; Ablonczy Balázs, <http://hetivalasz.hu/kultura/a-jellem-kalandorai-21851/>; Balázs Béla 1917. március előtt vagy márciusban kelt, Babitsnak szóló levelét: OSZK Fond III/190/9.

Lásd még Veres András: Lukács György (1885–1971) – a pályakép első fele, 2012. (kézirat)

A Zsoltár gyermekhangra című Babits-vers vázlatos fogalmazványának keletkezése (közreadott teljes szövege föltehetőleg nem sokkal 1918 áprilisa, a *Zsoltár férfihangra* című vers keletkezése előtt születik).

A kétfóliós papír 1. fóliójára írt ceruzairású fogalmazványrészletén (= k) a cím Török Sophie írása. Az 1. fólió verzóján négyszögű ábra közé keretbe írva: „Konzervatív versstrófa”, a négyszögben és mellette gyorsírással feljegyzés, alattuk Babits rajza. Az 1. és 2. fólió rektóján ismeretlen szerző *Babits Mihálynak* című verse. A 2. fólió verzóján, a *Háborús anthológiák* fogalmazványa (= k₁) alatt fordítva feljegyzett cím: „*Művészvilág* Lakatos Károly Nagymező utca 5.”

A vers 1918. augusztus 1-jei *Nyugat*-beli megjelenés előtti korrektúráján (= ny) a 11. versszak 2. sorában Babits tintairású javítása.

Lásd k = OSZK Fond III/1818a/4., ny = PIM Kézirattára V. 3138/4.; Éder 1966. 265.; Rába 1981. 528–530.; BMÖV 1982. 278–279.; Rába 1983. 140.

Lásd még **1918. augusztus 1.**

Babits *Háborús anthológiák* című versének keletkezése.

A költemény aláírás nélküli, ceruzairású fogalmazványára (= k₁) a címet Török Sophie írja. A kétfóliós papír első és második fóliójának rektóján ismeretlen szerző *Babits Mihálynak* című verse áll. Az első fólió verzójára a *Zsoltár gyermekhangra* fogalmazványrészletét (= k) írja Babits, és négyszögű ábrába keretre jegyzi föl: „Konzervatív versstrófa”. A négyszögben és mellette gyorsírással feljegyzések, alattuk Babits rajza. A második fólió verzóján, a *Háborús anthológiák* fogalmazványa alatt fordítva feljegyzett cím: „*Művészvilág* Lakatos Károly Nagymező utca 5.” (A k₂ az utolsó szakasz ceruzairású tisztázata, melyet Babits Pérely Imre róla készített portréja alá ír.)

Lásd k₁ = OSZK Fond III/1818a/4.; k₂ = OSZK Fond III/1851.; Éder 1966. 265.; Rába 1981. 513–514. (1917. március); BMÖV 1982. 259–260. (1917. március)

Lásd még *Háborús anthológiák* (k₂): **Budapest, 1922. szeptember 29.**

Vö. Téglás 1995. 115. (a *Babits Mihálynak* című költeményről úgy véli, hogy az „Lakatos Károly: *Művészvilág*” című verse – helyesen: a vers alatt följegyzett cím a *Művészvilág* című lapra vonatkozik (Bp. 1917. I. évf. 1. [egyetlen] sz. ápr. 19. Szerkesztő Muska Iván. K. és Ny.

jelzés nélkül. 8r. – lásd Magyarország időszaki sajtója 1911-től 1920-ig – 2. – MEK mek.oszk.hu/11700/11792/pdf/11792_2.pdf)

„G. Szabó L[őrinc] g. 8. o. t.” Babits *A gólyakalifa* (Regény és néhány novella. Bp., [1916]. Athenaeum. 319 p [Athenaeum könyvtár, 43.] című regényének címodalára bizonyára a vásárlás dátumát is följegyezi: „1917. márc.”

Lásd Buda Attila, www.szabolorinc.hu/index_files/.../szabo_lorinc_magyar_konyvei.pdf 75. tétel

Budapest, 1917. április 1.

Hirdetik a „mélyen leszállított áron” kapható Nyugat-kiadványokat, többek között Babits két kötetét: *Herceg, hátha megjön a tél is!* (1911); *Levelek Iris koszorujából* (1914). Hirdetik továbbá a Nyugat kiadásában, művészi kiállításban megjelent *Recitativ* kötetet (1916).

A következő Babits-versek és fordítás jelenik meg: *Bacchylides békedala. Görögből*; *Szekszárd, 1915 nyarán*; *Háborús anthológiák. 1916.*

Lásd Nyugat 1917. I. ápr. 1. 7. sz. címlapverző; számozatlan előlap, 681–683.; Rába 1981. 479.; *A magyar irodalom története II.* (Szegedy-Maszák) 2007. 713.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 203.

Az –n– szignóval jelzett *Alkalmi cikkek Aranyról* többek között Babits Arany-értékeléséről is említést tesz.

Lásd Budapesti Szemle 1917. ápr. 1. 156–160.

Budapest, 1917. április 5.

Ignotus és Fenyő Miksa táviratban értesítik Babitsot, hogy vasárnap délután négy órakor a Lendvay utca 27. alatt várják. [Itt lakik Kornfeld Móric iparmágnás, tehát bizonyára az ő vendégeik. Kornfeld közbenjár a képviselő/igazságügy-miniszter Vázsonyi Vilmosnál a *Fortissimo* miatti sajtóper törlése érdekében.]

Lásd OSZK Fond III/438/26.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 54., 276–277. (1886. levél, 197.

Lásd még ***Budapest, 1917. április 8. Húsvétvasárnap***; Kornfeld Móric Babitsnak 1917. április 10. előtt vagy június 15. előtt (?) szerdán írt levelét: OSZK Fond III/766/5.; ***Budapest, 1917. április 10.; 1917. augusztus 9. és utána***

Vö. Majoros/Tompa/Tóth 2011. 276–277. (1917. március 3-ra keltezi, s nem jelzi, hogy ezen a címen lakik Kornfeld Móric)

Budapest, 1917. április 8. Húsvétvasárnap

Ha eléri Ignotus és Fenyő távirati meghívása, akkor Babits délután 4-kor találkozik velük a Lendvay utca 27. alatt, hogy fölkeressék az itt lakó Kornfeld Móricot.

Lásd Ignotus és Fenyő április 5-i táviratát: OSZK Fond III/438/26.

1917. április 8. Húsvét körül

Szabó Lőrinc Dieneséken keresztül próbál kapcsolatba kerülni Babitscsal. Béber László újságíró [1921-től a debreceni *Független Újság* segédszerkesztőjének, majd szerkesztőjének] emlékezete szerint Dienes Kató az 1917-es húsvéti vakációban felviszi Debrecenből Pestre Szabó Lőrinc Baudelaire-fordításait. Babits társaságban érdeklődéssel kezdi forgatni a kéziratot, de közben újabb vendégek érkeznek, s elterelődik a figyelem az egész ügyről, melynek nem lesz folytatása.

Lásd *Érlelő diákévek* 1979. 19.; Szabó L.: *Vers és valóság* 2001. 311.; a debreceni Dienes-házra: Juhász Béla, *Élet és Művelődés* 1959. 2. sz. 106–107.

1917. április 9.

Id. Babitsné levelezőlapján panaszkodik: egész héten várta Babitsot, s rosszul esett neki, hogy fia nem ment haza. Már a második Húsvét, hogy Pisti nem lehet közöttük; tavaly Babits Licivel [Kelemen Gizella] mégis elment, de idén egyikük sem érkezett. Angyal szeretett volna elutazni bátyja ismételt előadására [az Uránia Színházban], de nem akadt útitárs. A *Pesti Hírlap* nem írta, hogyan sikerült. Érdeklődik, küldjenek-e Pistinek pénzt.

Lásd OSZK Fond III/179/83.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 67–68., 292. (1905. levél)

Lásd még *Budapest, 1917. március 30. péntek*

Budapest, 1917. április 10. előtt vagy június 15. előtt (?) szerda

Kornfeld Móric „szerdán” küld címeres levélpapírján levélüzenetet Babitsnak: „Igen tisztelt Tanár Úr, Vázsonyi képviselő úr ma este ½ 7 órakor vár bennünket irodájában (VI. Teréz körút 24/a).” [A képviselő Vázsonyi Vilmost 1917. június 15-én nevezik ki igazságügy-miniszterre.]

Lásd OSZK Fond III/766/5.; Téglás 1995. 73.; Téglás 1996. 270. (94. tétel); Majoros/Tompa/Tóth 2011. 171., 395–396. (2055. levél – Budapest, 1917. szerda)

Lásd még *Budapest, 1917. április 10.; 1917. augusztus 9. és utána*; Vázsonyi Vilmos pályája és a Polgári Demokrata Párt programja ... www.academia.edu/.../Vazsonyi_Vilmos_palyaja_es_a...

Vö. Majoros/Tompa/Tóth 2011. 395. (jelzi, hogy „Vázsonyi Vilmos ügyvédi irodája 1917-ben a Teréz körút 14/a-ban volt”, azt azonban nem, hogy a Kornfeld által jelzett 24-es szám Vázsonyi lakása, ahol bizonyára magánirodát tart fenn)

Budapest, 1917. április 10.

Védője, dr. Győri Ákos név- és címjelzéses ügyvédi levélpapírján írt leveléhez csatolja Babitsnak a *Fortissimo* miatt elrendelt alapvizsgálat befejezését nyilvánító Budapesti kir. büntetőtörvényszéki végzéseket (a vádirat még ekkorra sem készül el).

Lásd a végzéseket: OSZK Fond III/1581/6., III/1581/4–5.; Éder 1966. 266. (itt: *Győry*); Bényei József, Hajdú-Bihari Napló 1981. szept. 20. 221. sz. 9.; Gál István, Irodalomtörténeti Közlemé-

nyek 1976. 4. sz. 523.; Téglás 1995. 63.; Téglás 1996. 266., 513. (88. tétel); Majoros/Tompa/Tóth 2011. 68., 292–293. (1906. levél), 198.

Lásd még [*Istenkáromlás*]: **Budapest, 1917. március 1–6. vagy 3–6.; 1917. március 27. és 29.; Budapest, 1917. április 10. előtt vagy június 15. előtt (?) szerda; 1917. augusztus 9. és utána**

Budapest, 1917. április 11.

Rédey Tivadar, Tivi a Magyar Nemzeti Múzeum Orsz. Széchényi Könyvtára nyomtatott fejléces levélpapírján írt levelében – bizonyára barátja kérésére – tájékoztatja Babitsot, hogy a Pallas Lexikon bibliográfiájából csak Possidius van meg a colligatumban [*latin* 'egybekötött gyűjtemény'-ben], Mindlheimet és WALTERT a Vitae Sanctorum-katalógusukban [Szentek életének katalógusa] találta, újabb munkák – úgy véli – csak az egyetemi könyvtárban található „a kispapok szükségletére”.

[Szent Possidius (5. század) Szent Ágoston barátja, a római provinciának, a numidiai Calamának püspöke, aki Hippo püspökének hiteles életrajzát írja meg és műveinek jegyzékét állítja össze. – Babits bizonyára azért kéri többek között ezt az adatot Rédeytől, mert készül a *Nyugatban* júniusban megjelenő Szent Ágoston-tanulmányra.]

Lásd OSZK Fond III/1043/41.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 68–69., 293–294. (1907. levél – nem utal az Ágoston-tanulmányra)

Lásd még ***Budapest, 1917. június 1. előtt; Budapest, 1917. június 1.***

1917. április 14.

Babits Angyal levelezőlapján sajnálkozik, hogy bátyja Húsvétkor nem ment haza, és sürgeti a Babits Istvánnak küldendő könyveket. Bimbis [Kelemen Imre] Gizijétől [Weininger Gizellától] tudják, hogy [Komjáthy] Aladár már túl van a vörhenyen [skarlát/sarlach].

Lásd OSZK Fond III/35/82.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 69–70., 294–295. (1908. levél)

Lásd még ***1917. február 5.***

Budapest, 1917. április 16. előtt és április 16.

Babits levelet küld a *Fortissimo*-ügyben védőügyvédjének, dr. Győri Ákosnak, föltehetőleg azzal a kéréssel, hogy további lépéseket egyelőre ne tegyen. Győri válaszában jelzi, hogy Babits levelét csak az után kapta meg, hogy már éppen hosszasan értekezett Váry sajtóügyi ügyéssel [dr. Váry Alberttel], aki kijelentette, módot fog találni, hogy az ügyet megszüntessék. Mindazonáltal kérésének megfelelően, amíg Babitstól újabb instrukciót nem kap, nem tesz semmit.

Lásd OSZK Fond III/1581/7.; Téglás 1995. 70.; Téglás 1996. 268. (91. tétel); Majoros/Tompa/Tóth 2011. 70., 296. (1910. levél), 198.

Budapest, 1917. április 16.

Hirdetik Babitsnak a Nyugat kiadásában, „művészi kiállításban” megjelent *Recitativ* kötetét.

A *Nyugat hírei* rovat közli, hogy a Nyugat rt. túladott az eddig raktáraiban „rejtegetett” könyvkészletén, amely most Lantos Adolf könyvkereskedőnél – aki a készletet megvásárolta – olcsó áron kerül forgalomba; többek között Babits két kötete is: *Levelek Iris koszorujából*, *Herceg, hátha megjön a tél is!*

Megjelenik Babits *Új verskötetek* című hosszabb ismertetése (Tóth Árpád: *Lomha gályán*, Balázs Béla: *Trisztán hajóján*, Kassák Lajos: *Új költők könyve*. György Mátyás, Kassák Lajos, Komját Aladár, Lengyel József verseinek antológiája), amely különböző költői irányok reprezentánsaiként elemzi Tóth Árpád, Balázs Béla és Kassák, illetve a „Kassák iránya” líráját. Tóth Árpád a hagyományhoz kötődő, s Babits számára a legértékesebb irány költője; Balázs Béla németes [Balázs kapcsán Babits itt burkolt polémiát folytat Lukács Györggyel]; Kassákék pedig minden hagyományt szeretnének elvetni, s „bizonyos forradalmi anarkizmust” hirdetnek. [Kassák kapcsán *Ma, holnap és irodalom* című cikkére utalhat.]

Lásd Nyugat 1917. I. ápr. 16. 8. sz. számozatlan előlap; 693–700., 780.

Lásd még **1917. április 25. és április 25. után; 1917. május 28.**; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 204. (az *Új verseskötetek* bizonyára előírás)

1917. április 18.

Másod-unokatestvére, Buday Jolán levélkártyáján kéri Babitsot, küldje el levélben vagy [Kelemen] Imréék útján „névjegyre vagy kis kartonlapra írt autograf”-ját. Sokszor gyönyörködik Babits „lebilincselően szép gondolatai”-ban, de kézírását most nem a maga, hanem Kovách Ödön minisztériumi hivatalnok (gyógyszerész) számára kéri, aki rajong Babits műveiért.

Lásd OSZK Fond III/1650/22.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 71., 296–297. (1911. levél)

Budapest, 1917. április 18.

Babits 27 rubel 12 kopekes pénzküldeményt ad fel öccsének.

Lásd hasonmását Buda 2005. 7. melléklet

Lásd még **1917. május 15.**

Budapest, 1917. április 20. előtt

Babits anyjának ír levelet feltehetőleg keresztlevele, nevük írásmódja, s talán a család nemessége ügyében. Beszámol arról, hogy egészséges, és hogy [Komjáthy] Aladár is szerencsésen javul [utalás arra, hogy sarlachja/vörhenye/skarlátja van – Babits Angyal pedig már április 14-én úgy tudja, Aladár túl van a betegségen]. Valószínűleg verset is küld [*Fortissimo, Háborús anthológiák, Zsoltár gyermekhangra?*].

Lásd id. Babitsné április 20-i válaszlevelét: OSZK Fond III/179/88.

1917. április 20. előtt és április 20.

Ifj. Leopold Lajos Szekszárdról névjegykártyára írt sorait küldi Babitsnak: „igen jól estek meleg szavaid”, melyekért mindig hálás marad. [Véltetően édesanyja, Leopold Sándorné 1917. március 28-án bekövetkezett halála miatti részvétnyilvánítását köszöni meg Babitsnak.]

Lásd OSZK Fond III/2392/47.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 73., 299–300. (1915. levél – nem jelzi, Babitsnak mely levelére válaszol ifj. Leopold Lajos); Leopold Lajosra: Csekő Ernő, *Múlt és Jövő* 2006. 2. sz. 34., 46. és 30. l. ábragyűjtés http://www.multesjovo.hu/en/aitdownloadablefiles/download/aitfile/aitfile_id/701/

1917. április 20. péntek

Id. Babitsné örömmel véve fia levelét, sietett eljárni az ügyben – Babits keresztlevelében csakugyan *ts*-sel szerepel a neve, s az apjái is; épp a kezébe került, azt is küldi –, szeretné, hogy Babitsnak többé ne legyen kellemetlensége. Úgy véli, a Babits család nemességét a Tolna megyei levéltárból lehetne igazolni. Továbbítja öccse, Pista előző nap érkezett kártyáját, s kéri, Babits az ő költségére adja postára a könyveket. Örül, hogy fia egészséges. Szeretné, ha Angyal nyáron jó pihenőhelyre utazhatna. Látni akarja Babitsot; aki szép verset küldött haza, mindnyájan gyönyörködtek benne. [*Fortissimo, Háborús anthológiák, Zsoltár gyermekhangra?*] Annak is örül, hogy [Komjáthy] Aladár szerencsésen javul, s inti, most már vigyázzon magára.

[Babits keresztlevele, a Szekszárd belvárosi róm. kath. egyház kereszteltek anyakönyvéből készült kivonat Szekszárd, 1917. ápr. 20-i dátumú.]

Lásd OSZK Fond III/179/88.; a keresztlevél: OSZK Fond III/1686.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 72–73., 298–299. (1914. levél)

Zolnai Gyula (inkognitója tiszteletben tartását kérve, Somkuti aláírással) „*kétszeresen is ismeretlen létére*” Kolozsvárról küld levelet Babitsnak és kéziratot a *Nyugatban* való közlésre. Úgy véli, finn nyelvrokonaink költészete megérdemli, hogy modern nagy költőik egy-egy művét a *Kisfaludy Társaság Évlapjai*, valamint a *Budapesti Hírlap* és *Az Újság* után a *Nyugat* olvasói is megismerhessenek. Ha Babits az ő fordításait elfogadhatóknak találja, kéri, valamelyik közelebbi számban közöltesse (és kefelevonatot feltétlenül küldessen), ha azok nem felelnének meg a lap szellemének, szíveskedjen visszaküldeni őket. [A *Nyugat* nem közli Zolnai/Somkuti finn fordításait.] (A 2. fólió rektójára Babits ceruzával jegyzi föl: „Dr Zolnai Gyula egyet. tanár Kolozsvár Honvéd u. 36.”)

Lásd OSZK Fond III/1406/1.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 74–75., 300–301. (1916. levél)

1917. április 25. és április 25. után

Tóth Árpád kissé túlzó, fájdalmas iróniával írja Hatvany Lajosnak: „Kiadott egy verskötetet [...] diákos nagyralátásában azt merete hinni, hogy tízéves verskínálódsai után a tanár urak maguk közé veszik. De hát csak azt lehetett megtenni vele,

hogy Babits tanár úr elismerte róla, hogy nagyon jó tanítvány, a »legnemesebb értelemben«, felsőbb osztályba léphet. Még túlságosan csillognak a mester képei a tanítvány produkciójában, de az nem baj, órá nem haragszik azért a tanár úr, ő egy kivételesen jó tanítvány, neki még az is meg van engedve, hogy egész sorokat kipuskázzon mások verseiből.»

Lásd Kocztur Gizella/Kardos László 1973. 139., 385–386. (128. levél); Babits ismertetését: *Budapest, 1917. április 16.*

1917. április 25. után–1917. november 26. előtt

Pesten a kávéházban Tóth Árpád véletlenül találkozik Babitscsal, aki mentegetőzik a *Nyugat*-ba írt cikk miatt (*Új verseskötetek*. Tóth Árpád: *Lomha gályán*), mindketten „örült zavarban” vannak, ami egyiküknek se nehéz, lévén két „tanár”. „Irulnak-pirulnak”: Babitsnak a „tanítvány” szót kell jó értelemben kimagyaráznia; Tóth Árpád pedig azért, mert megtudja Babitstól, hogy Hatvány „elpletykálta” neki, milyen dühös levelet írt neki Babits kritikájáról. Babits meghívja a lakására, egy délután Tóth Árpád fel is megy; egészen összebarátkoznak, angol költőkről, műfordításokról, detektív- és misztikus irodalomról beszélgetnek. Babits kedvesen érdeklődik Nagy Zoltánról is, és dicséri misztikus novelláját [*Csak álom*] – írja Tóth Árpád Nagy Zoltánnak Svedlérrel 1917. november 26-án hétfőn írt levelében.

Lásd Kocztur Gizella/Kardos László 1973. 167., 400. (155. levél); Gellért 1954. 309., 310.

1917. április 27. előtt és április 27.

Zsolt Béla a *Vihar a Balatonon* című festményt ábrázoló képeslapon a siófoki strandkávéházból írja keserűen Babitsnak: „mély tisztelettel és vágyódással gondolok emberi méltóságomhoz megfelelőbb dolgokra”. (A lapon Országh Lili, Dömötör, Spitzer Juliska, Deutschlander Magda aláírása mellett három olvashatatlan is szerepel.)

Lásd OSZK Fond III/1408/5.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 75., 301–302. (1917. levél); Kelevéz (Tasi) 1983. 139. (1917. január vagy február)

Zsolt Béla április 27-én már Nagykanizsáról, kórházból küld levelezőlapot Babitsnak, miután Siófokon a téli Balaton mellett „átgyönyörködött egy Wintermärchent” [utalás Heinrich Heine *Téli rege* című szatirikus művére]. Ezen a napon fejezte be *A vihart* [bizonyára Shakespeare művét Babits fordításában] és ebből az alkalomból ad életjelt magáról.

Lásd OSZK Fond III/1408/12.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 75–76., 302. (1918. levél), 205.; Kelevéz (Tasi) 1983. 139.

Budapest, 1917. április 28. előtt és április 28.

Babits E. T. A. Hoffmann elbeszélésének/elbeszéléseinek gyűjteményes kötete ügyében ír levelet az Athenaeumnak. A kiadó nyomtatott fejléces levélpapírján írt

válaszukban Ranschburg [Viktor] és Lasswitz [Kálmán] közlik, hogy a gyűjteményes kötet kiadásáról egyelőre le kell mondaniuk, de egy két–négy íves füzetet két Babits fordította novellával a Modern Könyvtárban szívesen kiadnának, ha a fordítások előbb valamely lapban is megjelennek. 200 korona honoráriumot ajánlanak fel.

Lásd OSZK Fond III/1437/12.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 76–77., 302–304. (1920. levél); E. T. A. Hoffmannra: **1917. szeptember 9. előtt és szeptember 9.**

1917. április 30. előtt és április 30.

Babits levélben küldi el Czeke Marianne-nak is a *Fortissimo* maga másolta kéziratát, s bizonyára panaszkodik, hogy alig győzi másolni a betiltott verset. Czeke Marianne levélben fejezi ki hálás köszönetét Babitsnak a versküldeményért. A *Fortissimót* gyönyörűnek, megdöbbentően hatalmasnak, „nem Isten-tagadó” „feljajdulás”-nak tartja. Elhiszi, hogy Babits alig győzi másolni; ezért ő is lemásoltatta, s ezt a másolatot Babits rendelkezésére bocsátja, hogy továbbadhassa.

Lásd OSZK Fond III/357.; Téglás 1995. 71.; Téglás 1996. 269., 515. (92. tétel); Majoros/Tompa/Tóth 2011. 77., 304. (1922. levél), 197.; Czeke Marianne-ra: **1917. március 1. után**

Budapest, 1917. április

Babits középiskolai tanári minősítési lapjának két (?) nyomtatványát tintával tölti ki és „Babits Mihály” aláírással szignálja.

Lásd Kölcsey Ferenc Gimnázium (Budapest); OSZK Analekta 11.627.

1917. április

Tordai Ányos ír ismertetést a Gyulai Ágost szerkesztésében megjelent *Háborús antológiáról*, melyben szerepel Babits *Fiatal katona* című verse, s az antológia kapcsán a háborús költészetről.

Lásd Irodalomtörténet 1917. március–április, 3–4. sz. 206–208.

Lásd még **1916**

1917. május 1.

A *Nyugat* saját kiadványaként hirdeti Babitsnak Falus Elek címlapjával megjelent, művészi kiállítású *Recitativ* kötetét.

Megjelenik Tóth Árpád *Négy verskötetéről* című ismertetése; melyben Nadányi Zoltánt „erős Babits-hatások alatt” alkotó költőnek ítéli.

Lásd *Nyugat* 1917. I. máj. 1. 9. sz. számozatlan előlap; 851.

1917. május 4.

Schwerker Pál hadnagy küld levelezőlapot Babitsnak, melyben fölhívja Babits figyelmét: „Iván öcsém azt a »jó« osztályzatot, amit magyarból kapott, semmi esetre sem érdemli meg, mert ő még a helyesírás elemeivel sincs tisztában.”

Lásd OSZK Fond III/2448/31.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 79., 305. (1924. levél), 209.

1917. május 4. után

Kiss Ernő küldi leánya, a 22 éves korában, május 4-én elhunyt Kiss Erzsébet gyászjelentését Babitsnak.

Lásd OSZK Fond III/1592.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 78., 304–305. (1923. levél)

1917. május 6. előtt és május 6.

Megjelenik Schöpflin Aladár *Magyar írók. Irodalmi arcképek és tollrajzok* című könyve, melyben tanulmányt szentel *Babits Mihálynak*.

Lásd Schöpflin Aladár: *Magyar írók. Irodalmi arcképek és tollrajzok*. A Nyugat folyóirat kiadása, Budapest, 1917. 186–193.

Boros Ferenc tollából ismertetés jelenik meg Schöpflin Aladár *Magyar írók. Irodalmi arcképek és tollrajzok* című könyve kritikáiról, amely szerint „Ady lírája nem magasodik ki Babitsé fölött”.

Lásd Élet 1917. máj. 6. 18. sz. 426–428.

Tudósítás jelenik meg, mely szerint: „E hónap 20-án délelőtt fél 11 órakor a Nyugat matinét rendez, elsősorban a lap előfizetői számára az Országos Magyar Királyi Zeneakadémia nagytermében a vak katonák javára. A matinén felolvasással szerepelnek: Ady Endre, Babits Mihály, Barta Lajos, Fenyő Miksa és Móricz Zsigmond. Palay Matild a Magyar Királyi Operaház tagja új költőkből énekel. Ódry Árpád Ady-, Babits-, Ignotus- stb. verseket mond el.”

Lásd Magyar Hírlap 1917. máj. 6. 117. sz. 9.

Pikler Gyula – jogtudós, szociológus és pszichológus, 1903-tól 1919-ig a budapesti egyetem jogtudományi karának tanára, a Társadalomtudományi Társaság elnöke – levelében Babits emlékezetébe idézi ígéretét, hogy felkeresi őket; feleségével együtt örülnének, ha ezen a napon valósítaná meg ezt a szándékát. Annál is inkább, mert délután 5 órakor Dienes Pálék és Ignotusék is náluk lesznek „egy kis budai levegőre” [I. Jolán utca 9].

Lásd OSZK Fond III/1016.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 79–80., 305–306. (1925. levél)

1917. május 6. után–szeptember 16. előtt

Ifj. Gaál Mózes levél kíséretében küldi Babitsnak darabját, mert néhány napig nem mer felmenni Komjáthy Aladár sarlachja (vörhenye, skarlátja) miatt. Kéri, Babits olvassa el, s mondja meg „gorombán a véleményét”, aztán adja át Ambrusnak, s kérdezze meg, beadja-e a Nemzetibe, mihelyt ő lesz az igazgató. Tóth Imre visszaadta a darabot neki. Ignotusszal találkozott a *Crampton mester* főpróbáján. [Gerhart Hauptmann színművének felújításáról a *Színházi Élet* 1917. április 29.–május 6-i száma tudósít: a darabot Csathó Kálmán rendezésében Somlay Artúr főszereplésével mutatják be.] Esztétikát tanul és meséket ír. [Komjáthy] Aladárnak javulást kíván.

Lásd OSZK Fond III/476/38.; *Színházi Élet* 1917. ápr. 29.–máj. 6. 18. sz. 11–12.

Lásd még ifj. Gál Mózes 1917. szeptember 16-i levelét: OSZK Fond III/476/18.; Komjáthy Aladár javuló állapotára: **1917. április 14.; 1917. április 20. péntek**

1917. május 7.

„Vakmerőségükért bocsánatot kérve” Brichter Klára „VI. gimn o. t.” monogramos levélpapíron ír levelet Babitsnak, melyet az ugyancsak VI. osztályos Eppinger Nelly is aláír. Babits „gyönyörű műve”, *A gólyakalifa* olyannyira fölkelte az érdeklődésüket, hogy szeretnék, ha egy-két kérdést tisztázna számukra. Elsősorban azt szeretnék tudni, vajon a regény való történet-e, mert úgy vélik, ha igen, akkor bizonyára a lelki megoszlast akarja ecsetelni. Így azonban nem értik az elbeszéléshez csatolt levelet, mely szerint halva találták a szobájában, de fegyver nem volt mellette. S végül arra várnak választ, hogy öngyilkos lett-e Tábornak Elemér.

Lásd OSZK Fond III/1827/19.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 80–81., 306. (1926. levél), 205–206.

1917. május 8.

A 100 koronáról szóló pénzesutalványra id. Babitsné figyelmeztetőleg ismét ráírja, hogy Babits küldje Pistának rubelre átváltva, dupla borítékban a pénzt, a dán konzul útján, s kéri, tudassa, mi lett a keresztlevéllel.

Lásd OSZK Fond III/179/91.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 81., 307. (1927. levél)

Lásd még Babits keresztlevelére: **Budapest, 1917. április 20. előtt; 1917. április 20. péntek**

1917. május 15.

Babits István vöröskeresztes postai levelezőlapon ír német nyelvű sorokat Berezovkából bátyjának: köszönettel vette 27 rubeles pénzküldeményét, s jelzi, hogy most nincs szüksége több pénzre, mert már három hónapja [február 9. óta] a tiszti táborban van (áprilisban kapott táviratból értesült arról, hogy ténylegesen előléptették). Panaszolja, hogy két hónapja nem kapott hírt otthonról. Jól érzi magát, s igyekszik jól kihasználni az időt: német könyveket, magyar büntetőjogot olvas, elkezdett angolul is tanulni és nap mint nap sokat beszél, gyakorol németül.

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény; Buda 2005. 460–461. (241. levél), a levelezőlap előoldalának hasonmása 8. melléklet, 27.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 82., 308–309. (1928. levél), 200.; Sipos 2011. 478.

Lásd még *Budapest, 1917. április 18.*

1917. május 16.

Hirdetik Babitsnak a Nyugat kiadásában, művészi kiállításban megjelent *Recitativ* kötetét.

Ignotus ismerteti Schöpflin Aladár *Magyar írók* című könyvét: ha nem lenne irodalomtörténet, az első magyar polgári regénynek nevezné, amelyben a magyar írókról „arképek és tollrajzok formájában van szó”. Sorolja az írókat, köztük: „...van Móricz Zsigmond, az indulatok embere. Itt Babits, kiben az intellektualitás válik indulattá.”

Lásd Nyugat 1917. I. máj. 16. 10. sz. számozatlan előlap; 900–903.

1917. május 17. és május 17. után–május 31. előtt

Özv. Juhász Illésné Szegedről írott levelében arra kéri Babitsot, hogy látogassa meg fiát, aki már két hónapja a Moravcsik-klinika lakója. Szépen javul egészségi állapota s jólesne neki, ha barátai, írotársai fölkeresnék. [A VIII. kerületi Balassa utca 6. szám alatt 1908-ban létesülő Elme- és Idegkórtani Klinikát Moravcsik Ernő, a magyar pszichiátria kiemelkedő személyisége vezeti.] (Babits a levél 2. föliójának rektójára írja az [*Aranyt, ezüstöt, égő pomagránát vérét...*] kezdetű, utóbb áthúzott ceruzairású töredékét. [A pomagránát a gránátalma régies neve.] A verzón az olvashatatlanságig elhalványodott, áthúzott ceruzairású töredék.)

Lásd OSZK Fond III/661.; BJKL 1959. 234., 331. (3. levél); *Babits-olvasókönyv* 1999. 306. (328. tétel); Majoros/Tompa/Tóth 2011. 83., 309. (1929. levél)

Budapest, 1917. május 20. vasárnap

Vasárnap délelőtt tartja a *Nyugat* jótékony célú matinéját a Zeneakadémia nagytermében, amelyen a hírlapi tudósítások szerint Babits mégsem olvas fel. A matiné ezer koronát hoz a vak katonák javára.

Lásd Független Magyarország, 1917. máj. 23. sz. 4.; Magyar Hírlap 1917. máj. 6. 117. sz. 9.; Nyugat 1917. I. jún. 1. 11. sz. 1048.

1917. május 27. előtt

Hatvany Lajos levélben kér Babitstól írást a *Pesti Napló* pünködsdi számába. Első kiadású Arany-kötetét – „Shakespeare-fordító fiatal elődjének munkáját” – mellékelik ajándékkul.

Lásd OSZK Fond III/557/8.; *Levelek Hatvany Lajoshoz* 1967. 653. (225. levél jegyzetében); Kelevéz (Máté J. György) 1983. 132.; *Hatvany Lajos levelei* 1985. 305., 474. (355. levél); Majoros/Tompa/Tóth 2011. 83., 309–310. (1930. levél)

Vö. Majoros/Tompa/Tóth 2011. 310. („Hatvanyné 1967” téves adatát adja az 1985-ös könyvhöz)

Babits levélben köszöni meg Hatvany könyvajándékát („az előd művét”, az első kiadású Arany-kötetet); cserébe „egy új gyermeket [verset]” ígér a *Pesti Naplónak*, amelyet most javít, s másnap délben postáz. Utolsó pillanatban vette ki a levélből, hogy némi változtatást ejtsen rajta [*A csüggedt kapitány*].

Lásd MTAK Ms 376/8.; *Levelek Hatvany Lajoshoz* 1967. 229., 653. (225. levél – 1917. május közepe); Kelevéz (Máté J. György) 1983. 132–133.; *Hatvany Lajos levelei* 1985. 474.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 310–311. (1931. levél)

Vö. Majoros/Tompa/Tóth 2011. 310. (téves hivatkozásként az előbbi levél forrását adja meg itt)

Az 1909. október második fele után, december vége előtt keletkezett – akkor még *Magamhoz* című – Babits-vers, *A csüggedt kapitány* gépiratainak keletkezése. (A g_1 gépirású fogalmazvány ceruzairású címmel, javításokkal és aláírással. Verzóján Babits tintairásával, áthúzva: „Hol jár a lelked éjszívű...”, ceruzával: „A csüggedt kapitány”; ismét tintairásával: „917 P.[esti] N[apló] máj. 27., piros ceruzairással: „26.” A g_2 gépirású tisztázat Babits ceruzairású javításaival és aláírásával. A verzón Babits Hatvany Lajosnak (?), a *Pesti Napló* szerkesztőjének szóló sorai: „Nem gondolja Szerkesztő úr, hogy a nyomda főinek [?] adnom kell valamit az ünnepekre? És annak a szerkesztőnek is, aki az én keserves cikkeimet szedi?”)

Lásd g_1 = OSZK Fond III/1698/2.; g_2 = MTAK Ms 376/22. (a cím, a javítások és az aláírás ceruzával, valamint idegen kéztől származó nyomdai utasítás)

Lásd még *Fogaras, 1909. október második fele után, december vége előtt*

Budapest, 1917. május 27.

Megjelenik Babits *A csüggedt kapitány* című verse.

Lásd *Pesti Napló* 1917. máj. 27. 135. sz. 12.; Kelevéz (Máté J. György) 1983. 133.; *Hatvany Lajos levelei* 1985. 474.; Kelevéz 1998. 147–148. és 377., 378. lábjegyzet; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 204.

1917. május 28.

Balázs Béla írja *Naplójában*: „...megjelent a *Nyugatban* [Lukács György] 10 oldalas kritikája a »Tristan«-ról. [...] És végül megérkezett a nagy felelet Babits Mihály tollából [*Új verskötetek*], aki *Lira* címen többekről ír. Tóth Árpádról, mint az ő tanítványáról, aki mégis nálam [ti. Balázsnál] sokkal jelentékenyebb, nálam, aki menthetetlenül német vagyok. [...] Pimasz, leereszkedő, félvállról hangon. Szerettem volna, ha [Lukács] Gyuri felelt volna erre, mindenekelőtt tisztázva az én »németiségem« problémáját. [...] A bevallott francia hatás a modern magyar lírán szívesen látott, a Babits angol utánzása ellen senki sem emelt szót (részben mert nem ismerik Swinburne-t és Poe-t nálunk), csak éppen a német hatás tabu? [...]

Felelet Babits kritikájára: A magyar népies forma, melyet használok, kötelezne engem magyar népies élmények kifejezésére? A forma emancipálódik! A tartalom

kihalt belőle, a forma használható tovább. A jambus és szonett mikor keletkeztek, bizonyára egészen másféle fogalmakkal voltak orgonikusan (?), mint amilyenekre Babits ma használja. A forma felszabadul!”

Lásd Balázs Béla 1982. 228., 247.; Téglás 1988. 161–166., 296–297.; Babits kritikáját: **Budapest, 1917. április 16.**

1917. május vége

Jászi Oszkár a *Huszedik Század* nyomtatott fejléces levélpapírján küld gépirású (kör)levelet Babitsnak. Hivatkozik arra a tudományos és időszaki sajtóban élénk és heves vitára, amely egy nemrégiben megjelent, a magyarországi zsidókérdést tárgyaló könyv [Ágoston Péter: *A jövő kérdései (a zsidóság útja)* I–II. Nagyvárad, 1916–1917] nyomán bontakozik ki. Úgy véli, hiba lenne akár a felekezeti gyűlölködés, akár a túlzott érzékenység álláspontjára helyezkedni. „Ezt a nagy horderejű kérdést lehetőleg sok szempontból” kell megvilágítani a tárgyilagosságra és igazságosságra törekedve. Babits véleményére nagy súlyt helyeznek, ezért kéri, felfogásának összegzését, felsorolva a figyelembe veendő szempontokat: „Faj, vallás, gazdasági helyzet, esztétikai és erkölcsi tényezők, a zsidóság előnyei és hátrányai a magyar kultúra szempontjából, asszimiláció, kitérés, elkülönítés, konzerválás stb. stb.” Keretül három kérdést intéz Babitshoz: „1. Van-e Magyarországon zsidókérdés és ha igen, miben látja annak lényegét? 2. Mik az okai a magyarországi zsidókérdésnek? A magyar társadalom minő jelenségei, a magyarországi zsidók, illetőleg nem zsidók minő társadalmi viszonyai, intézményei, tulajdonságai, szokásai azok, melyek szerepet játszanak a zsidókérdés előidőzésében? 3. Miben látja Ön a magyarországi zsidókérdés megoldását, minő társadalmi vagy törvényhozási reformokat tart szükségesnek?” Legkésőbb június 15-ig kéri Babits válaszát. [Babits-írás nem jelenik meg a zsidókérdésre válaszolók között a folyóirat 1917. augusztus–szeptemberi számában.]

Lásd OSZK Fond III/637/3.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 84–86., 311–312. (1932. levél); Ormos Mária: *A katedrától a halálsorig: Ágoston Péter 1874–1925.* Napvilág, Budapest, 2011.

Budapest, 1917. június 1. előtt

Babits *Ágoston* című tanulmánya gépiratának keletkezése (a cím autográf tintaírással, az 5. fólión autográf tintaírással javítással, aláírás nélkül). A 2., 4., 5. és 6. fólió több kivágott részből van összeragasztva.

Lásd OSZK Fond III/1419.

Budapest, 1917. június 1.

Hirdetik Babitsnak a Nyugat kiadásában, „művészi kiállításban” megjelent *Recitativ* kötetét (külön és a Nyugat-könyvek sorában is, az *Irodalmi tanulmányok* című kötettel együtt).

Megjelenik *Ágoston (Szent Ágoston Vallomásai)*. Fordította: dr. Vass József. Két kötet. Kiadja az Élet részvénytársaság) című tanulmánya, amelynek első részében

Babits a fordítást elemzi igen nagy alaposággal (kisebb kifogásoktól eltekintve „nem méltatlan munká”-nak tartja), második részében pedig az ágostoni gondolatokat taglalja. [A tanulmány megírása és közzététele bizonyára gesztus is Babits részéről azok felé a katolikus körök felé, amelyek még nem mondtak le végképp róla, és akikkel ő sem kíván végleg szakítani, bár Szent Ágoston iránti vonzalma is elegendő lehet!]

Előzetes hír szerint a *Nyugat* irodalmi estet rendez Nagyváradon 1917. június 16-án, Debrecenben pedig június 17-én.

Beszámolót közölnek arról, hogy „[a] *Nyugat* idei matinéja, melyet, mint a tavalyit is, a *Nyugat* titkárja, Havas Irén rendezett, s amelyen, mint mindig, az utolsó helyig ott voltak olvasóink s barátaink, május 20-án ment végbe a Zeneakadémia nagytermében. Közülünk Ady, Barta Lajos, Ignotus, Kosztolányi Dezső s Móricz Zsigmond beszélt vagy olvasott fél [...]. A matiné 1 000 koronát hozott a vak katonáknak.”

Lásd *Nyugat* 1917. I. jún. 1. 11. sz. számozatlan előlapok; 947–970., 1048.; Kardos Pál 1972. 214.; az *Ágoston*-esszéire utal Sipos 2003. 68.; Jankovics 2005. 84–109., 604–606.; Hibschi/Pienták 2009. 492.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 204.; Szabó Ferenc SJ 1983. 151., 153.; Kelevéz (Reisinger) 1983. 59–61.

1917. június 1.

Id. Babitsné aggódó levélben érdeklődik, vajon elment-e Pistának a legutóbbi pénzküldemény, s Babits postára adta-e neki a könyveket (Katona, Grész Leo, Jászi, Kovács Gabriel). Kéri, hogy feltétlenül küldje el őket, s kérdezze meg, hogy a karácsonyra küldött pénzt megkapta-e. Úgy tudja, hogy Babits a gimnáziumban végzett már, Angyalék csak most kezdtek a magánvizsgálókkal. Hívja fiát, hogy utazzon haza (esetleg 5-én, Kovács Lacival, mert katonai fedezettel könnyebb utazni).

[Babits föltehetőleg nem utazik haza. – Az egykor gyenge tanuló Babits István katonasága, s főként hadifogsága idején rengeteget olvas, nyelveket tanul, az újságokból tájékozódik az otthon történt eseményekről is, mert nővérének, Angyalnak írt sorai szerint: „Ha ezeket [ti. a kért] könyveket és az általatok küldött lapokat megkaphatom, a fogságot sokkal jobban elviselem.”]

Lásd OSZK Fond III/179/82.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 86–87., 312–313. (1933. levél), 201.; Buda 2005. 426. (218. levél); 447. (232. levél)

1917. június 2.

A Budapesti VI. kerületi Magyar Királyi Állami Főgimnázium felvételi jegyének nyomtatványát Babits tintával tölti ki és aláírásával igazolja Zlamál Gyulának a II/c osztályba történt felvételét.

Lásd dr. Szállási Árpád örököse (Esztergom) tulajdonában

1917. június 6.

Babits István vöröskeresztes postai levelezőlapon küld Berezkából német nyelvű szemrehányó sorokat bátyjának: egyetlen sort sem kapott tőle, bár igaz, a posta nagyon rosszul működik, de úgy véli, Babits igen ritkán szánja rá magát a levélírásra. Kéri, tudassa az otthoniakkal, hogy minden jelzett pénzküldeményt megkapott, s az máris elegendő a hazautazáshoz. Beszámol arról is, hogy tanít egy fiút magyarul, aki cserébe őt tanítja németül beszélni. Érdeklődik Komjáthy Aladáról, Kovács Laciról, s arról, vajon Babitsnak nem kell-e mégis bevonulnia.

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény; közli Buda 2005. 463–464. (244. levél); Majoros/Tompa/Tóth 2011. 87–88., 313–314. (1934. levél)

1917. június 6. és június 6. után

„Rajongó híve”, Gallovich Károly a *Tolnai Világlapjának* nyomtatott fejléces levélpapírján ír Babitsnak levelet: egy kéziratát szeretné visszakapni, melyet „ember emlékezet előtt” Ignótus Babitsnak adott elolvasni. A *Nyugat* „kisasszonyát” [Havas Irént] már számtalanszor „nyaggatta”, s mert egy most kiadandó könyvbe szánja, kéri, Babits postafordultával küldje neki el.

A levél verzójára jegyzi fel Babits [*A Jóság dala 2.*] aláírás nélküli ceruzairású fogalmazvány-variánsát (= k₁).

Lásd OSZK Fond III/1969/23.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 88., 314–315. (1935. levél)

Lásd még [*Jóság dala 4.* (= k₂)]: 1917. június 11. és utána; BMÖV 1982. 272–275. (1917. nyár)

1917. június 7–8. csütörtök–péntek

Babitsnak a VI. kerületi főgimnáziumban tanártársa, [Szilágyi Sándor] Alexander Senex de Silvagia calvus ille Calvinista [*latin* 'az a kopasz kálvinista'] aláírással küld víg hangú levelezőlapot, melyen igazgatójuk [Finály Gábor] üzenetét közvetíti: másnap, pénteken „hajnalban 9 és 10 közt a *Munkácsy*-uccai helyiségben a statisztika finalizálása és Finály-zálása végett” jelenjen meg. Továbbra is tréfásan figyelmezteti, hogy minden irat már a „Mönkák-szi-uccában” van, ezért a Bulyovszky utcába felesleges elmennie. [Babits minden bizonnyal eleget tesz a felszólításnak.]

Lásd OSZK Fond III/1894/13.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 89., 315–316. (1936. levél), 208–209.

1917. június 11. és utána

Az Országos Magyar Királyi Színházi Akadémia Igazgatósága nyomtatott fejléces levélpapírján Tóth Imre igazgató Babitsnak írt levelében közli, hogy „a kor követelményének megfelelő teljesen új szavalókönyv és színházi” összeállítását tervezi, melybe kéri, hogy *Sugár* című költeményét „az intézet növendékei okulására” belevehesse.

(Utóbb a levél hátoldalára ceruzával írja Babits [*A jóság dala*] 4. részének fogalmazványrészletét [= k₂] és a [*Láttam egy kertet Tivoliban...*] fogalmazványát.)

Lásd OSZK Fond III/1969/79.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 90., 316–317. (1937. levél)

Lásd még a *Sugár* megjelenésére: **1918**; [*Jóság dala 2. (= k₁)*]: **1917. június 6. és június 6. után**; BMÖV 1982. 272–275. (1917. nyár)

1917. június 13.

Kovács László „nehéz napok küszöbén” az olasz frontról küld levelezőlapot Babitsnak, melynek hátoldalára fényképet ragaszt. „Nálunk nagyon sűrű a levegő” – jelzi a harctéri helyzet súlyosságát.

Lásd OSZK Fond III/791/21.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 317. (1938. levél), 202.

1917. június 15.

A 17 éves verselgető gimnazista, Füredi Tibor a levelében elküldött költeményekről Babits nagybecsű kritikáját kéri. Köszönetét fejezi ki azért a páratlan műélvezetért, melyet neki *A vihar* „mesteri fordítása” okozott.

Lásd OSZK Fond III/1880/6.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 91–92., 317–318. (1939. levél), 205.

Lásd még **1917 ősze; Budapest, 1918. április 22.**

1917. június 16.

A *Nyugat hírei* rovat közli, hogy Fenyő Miksát a Magyar Gyáriparosok Országos Szövetsége igazgatójául választotta, ezért szerkesztői tisztét Babits veszi át. Fenyő megmarad a főmunkatársak között és új tagként Gellért Oszkár főmunkatársként csatlakozik. Babits tehát, aki eddig főmunkatársként szerepelt a *Nyugat* címlapján, most Adyval együtt „szerkesztő”. Főszerkesztő Ignotus.

Hirdetik Babitsnak a *Nyugat* kiadásában megjelent *Recitativ* kötetét külön és a *Nyugat* művészi kiállítású könyvei között is, az „Irodalmi tanulmányok” megjelenés előtt álló egyik kötetével (*Irodalmi problémák*) együtt.

Lásd *Nyugat* 1917. I. jún. 16. 12. sz. címlap; számozatlan előlapok; 1127.

Lásd még Basch, *Irodalomtörténet* 1958. 2. sz. 237., 236. 3. lábjegyzet; Gellért 1958. I. 293–294.; Kelevéz (Fráter) 1983. 118.; *Feljegyzések és levelek a Nyugatról* 1975. 38., 39., 533.; Buda 2000. 61.; Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 222.; Nédli/Pienták/Sipos (Kosztolánczy Tibor) 2008. 369.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 203.; *Irodalmi problémák* megjelenésére: **Budapest, 1917. augusztus 11.**

A *Huszedik Század* nyomtatott fejléces papíron gépírású levelében Jászi Oszkár emlékezteti Babitsot május végi levelükre, melyben kérdéseket intéztek hozzá a magyarországi zsidókérdés dolgában. Ha Babits sűrű elfoglaltsága miatt nem írhatta meg hozzászólását, közlik: „szívesen várunk feleletére július hó 1-ig is”. [A folyóirat 1917. augusztus–szeptemberi száma három csoportba rendezve – „I. Akik szerint nincs zsidókérdés; II. Akik szerint van zsidókérdés; III. Akik érdemleges választ nem adtak, de rámutatnak egy-egy szempontra” – adja közre a véleményeket.]

(A levél rektóján a *Dante fordítása* című tanulmányának az *Irodalmi problémák* kötethez írt jegyzete utolsó három bekezdésének ceruzairású fogalmazványa; a nyomtatásban idézett versek helyén kipontozással.)

Lásd OSZK Fond III/1899.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 93., 319–321. (1942. levél)

Budapest, 1917. június 16.–1919. február 1.

Babits a *Nyugatban* Ady Endre „társszerkesztője”.

A Fenyő Miksa helyét átvevő Babits – abban a reményben, hogy nagyobb beleszólása lesz a lap szerkesztésébe – a folyóirat kritikai részének átalakítását, tudományos esszék megjelentetését tervezve, a fiatal tudósnevezdek legjobbjait, köztük a „reformkonzervatív” Szekfü Gyulát és Horváth Jánost igyekszik megnyerni, hogy a *Nyugat* kritikai részének színvonalát emelhesse. Igen hamar elkedvetlenítő tapasztalatokra tesz szert azonban a folyóirat szerkesztőségében; nem talál harmóniát az együttműködésben, ami igen elkeseríti.

Lásd *Móricz Zsigmond, a Nyugat szerkesztője* 1984. 364. (181. levél jegyzete)

Lásd még **1917. október 12. előtt és október 12.; 1917. december 21.–1918. január 20.**

Vö. Pók 1970. 94. („a *Nyugat* egyik szerkesztője [már 1916 óta]”); Gál István, *Irodalomtörténet* 1974. 2. sz. 443. (1916. június 16-tól „Adyval együtt szerkesztőként jegyzi a *Nyugatot*”)

Budapest, 1917. június 16. körül/után

A *Dante fordítása* című tanulmány jegyzete – amelyet az 1917. augusztus 1. előtt megjelenő *Irodalmi problémák* kötethez készít Babits – ceruzairású fogalmazványtörédékének (az utolsó három bekezdés) keletkezése. (A nyomtatásban idézett versek helyén kipontozás.) A jegyzetet Babits a *Huszedik Század* 1917. június 16-án kelt levelének hátoldalára írja.

Lásd OSZK Fond III/1899.

Lásd még az *Irodalmi problémák* megjelenésére: ***Budapest, 1917. augusztus 11.***

1917. június 17.

Linda-Rosa Stiassny – német műfordító – a *Neues Wiener Tagblatt* nyomtatott féjléces levélpapírján küld német nyelvű levelet Bécsből Babitsnak. A bécsi lap megbízásából az Athenaeum kiadóhoz fordult érdekes magyar regényt keresve, s ők *A gólyakalifa* című regényt ajánlják. Az általa megfelelőnek ítélt könyvet le kell fordítania, minthogy egy véletlen folytán szükségük van egy regényre, ezért kéri Babits értesítését, hogy *A gólyakalifát* vagy más könyvét a *Neues Wiener Tagblatt* rendelkezésére bocsátja-e. [Babits a regény fordítói jogát már egy évvel korábban Stefan I. Kleinnek engedi át.]

(A 2. fólió rektójára Babits ceruzával jegyzi föl: „St. I. Klein Davos Platz Villa Morosani.”)

Lásd OSZK Fond III/1579/2.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 94., 321–322. (1943. levél), 212.

Lásd még **1916. július 18. és utána**

1917. június 19.

Meister Imre – az 1913/14-es tanévben Babits V. osztályos tanítványa a tisztviselőtelepi gimnáziumban – Vadaskertből küld képeslapot szeretett tanárának, akire sokat gondol. Az erdőben sétálva gyönyörködik az őzekben és teli tüdővel szívja a kitűnő levegőt.

Lásd OSZK Fond III/1895/39.; Téglás 1991. 139.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 95., 322–323. (1944. levél), 209.

1917. június 20. szerda

Paulay Erzsi monogramos, címjelzéses levélpapíron írt rövid levélben közli Babits-csal, hogy jövő évi programjukról szeretne beszélni vele. Kéri, Babits hívja fel a következő héten kedden [26-án] vagy szerdán [27-én] reggel 9–10 között, hogy megállapodjanak, mikor és hol találkoznak.

Lásd OSZK Fond III/1000/6.; Téglás, Dunatáj 1983. 3. sz. 66.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 96., 323. (1945. levél), 207.

1917. június 23. és utána

Az egykori egyetemi társ, soproni tanár, irodalomtörténész Gaghy Dénes – beszélgetésükre hivatkozva – pár sor kíséretében kéziratot küld Babitsnak, kérve, hogy olvassa el. (A levél hátoldalán a *B. F. huszárönkéntes: elesett az északi harctéren, 1915. június* című tanulmány jegyzetének ceruzairású fogalmazványtörédéke, amelyet az 1917. augusztus 1. előtt megjelenő *Irodalmi problémák* kötethez készít Babits (majd kék ceruzával függőlegesen háromszor áthúzza).

Lásd OSZK Fond III/1451.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 96., 323–324. (1946. levél); Gaghy Dénesre: Basch, Irodalomtörténet 1958. 2. sz. 237.

1917. június 24.

Babits Angyal küld levelet bátyjának; kéri, hogy írjon, s szemrehányást tesz, hogy a vakáció alatt még meg sem mutatta magát. Hosszú levelet kaptak Pistától, aki kéri bátyját, hogy az egyetemen nézzen utána, nem részesülhetne-e ő mint fogoly, valami előnyben. Tudatja, hogy [Babits] Sanyit Koppenhágába vitték, s nincs komoly baja. Érdeklődik, igaz-e, hogy Babits Bécsbe készül.

Lásd OSZK Fond III/35/161.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 97., 324–325. (1947. levél), 200.

Lásd még a bécsi utazásra **1917. július 4. szerda előtt; Bécs, 1917. július 4. és július 17.**

1917. június 26.

Ismeretlen Karcsi küld „bécsi üdvözetet” az Universitätsstrassét ábrázoló lapon Babitsnak.

Lásd OSZK Fond III/2448/37.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 98., 325. (1948. levél)

Budapest, 1917. június

A budapesti VI. kerületi Magyar Királyi Állami Főgimnázium 1916–1917. évi értesítője közli Babits tanári működésének adatait (óráit tárgyakénti bontásban tüntetik föl), a tanárok irodalmi és művészeti munkásságát számba véve közlik, hogy Babits lefordítja Shakespeare *A vihar* című színművét, megjelent *A gólyakalifa* című regénye, sajtó alatt van *Irodalmi problémák* című tanulmánykötete és versei, cikkei jelentek meg.

Lásd A budapesti VI. kerületi Magyar Királyi Állami Főgimnázium Értesítője az 1916–1917. iskolai évről. 1917. 10., 18–19., 22., 28., 30–31., 75.

Lásd még *Budapest, 1916. november 19.–1917. június/1918. február 27.*; *Budapest, 1917. március 10.*; *Budapest, 1917. március 17.*

Új irodalom címmel hosszabb cikk jelenik meg ugyancsak Zolnai Béla tollából *A Tett* és a *Ma* köréről. Említi Babits *Ma, holnap és irodalom* című tanulmányát is, mint az újjal, a modernnel szembeni értetlenség példáját.

Lásd Irodalomtörténet 1917. május–június, 5–6. sz. 371–377.

1917. június

Lovag Ádám (családi nevén Glasewski) francia fordításában megjelenik Babits *Fortissimo* című verse.

Lásd Le Plus Grand Monde 1917. jún. 2. sz.; Bajomi Lázár Endre, Dunatáj 1982. 1. sz. 20.

1917. június (?)

Szabó Ervin névjegykártyáján „hétfő”-n ír Babitsnak: „Kedves Mihály, azért jöttem, hogy elcsábítsalak nyaralni Stiriába [Steiermark/Stájerország], gyönyörű helyen volna szoba is (a Gesäuseben). Ha érdekel az ügy: jer fel holnap 5-re a könyvtárba.”

Lásd OSZK Fond III/1163/14.; Gál István, Jelenkor 1968. 11. sz. 1011.; Gál István 1973. 102. (6. levél); Litván/Szücs 1978. 944. (579. levél – téves olvasat: „Gesänseben”); Majoros/Tompa/Tóth 2011. 100., 327. (1951. levél – a szövegközlésből a „hétfő” lemaradt)

1917. június–július

Megjelenik Zolnai Béla rövid ismertetése *A gólyakalifáról*. Filológus alapossággal igyekszik „az izgató rémregény” minden rokon tárgyú külföldi művére, lehetséges forrására, sőt a sajtóhibákra is rámutatni.

Lásd Egyetemes Philológiai Közlöny 1917. jún.–júl., VI–VII. füzet, 393–394.; Éder 1997. 461.; Némediné Kiss Adrien/Szántó Gábor András 2010. 770.

1917. július 1.

Két hirdetés is megjelenik Babits *Recitativ* kötetéről. A részletesebb szerint: „A kötet megragadóan érezteti, hogyan zendíti meg a háború vihara a költő magában fájó lelkét, mint válik keveseknek való titkokat sejtető művészből mindenki vágyát haragító prófétává, az emberiség költőjévé.” Hirdetik továbbá *Irodalmi tanulmányok* címen az előkészületben lévő *Irodalmi problémák* kötetet is.

Lásd Nyugat 1917. II. júl. 1. 13. sz. számozatlan előlapok

1917. július 1.–december 16.

Babits a *Nyugat* címlapján Adyval együtt mint szerkesztő szerepel. Főszerkesztő: Ignotus. Főmunkatársak: Ambrus Zoltán, Elek Artúr, Fenyő Miksa, Gellért Oszkár, Halász Imre, Kaffka Margit, Laczkó Géza, Móricz Zsigmond, Osvát Ernő, Schöpflin Aladár.

A *Nyugat* egyes számainak ára 1 korona 80 fillér.

Lásd Nyugat 1917. II. júl. 1. 13. sz. és dec. 16. 24. sz. között minden szám címlapján

1917. július 4. szerda előtt

Dienes Pál hagy levélüzenetet Babitsnak, mely szerint bizonytalanságban vannak a dunai hajókirándulás miatt. Dienes Katóval megérkeztek, s várják a híreket. Dienesnek a szerda este lenne jó az indulásra, de nem lehetetlen hamarabb indulniuk. Babits nélkül se jegyet, se kabint nem mer venni; értesítést vár tőle, s jelzi, hogy délután 5-kor bejön Babits lakására.

Lásd OSZK Fond III/375/33.; Dienesék 1982. 65., 197–198. (38. levél); Majoros/Tompa/Tóth 2011. 101., 327–328. (1952. levél – 1917. július előtt)

Bécs, 1917. július 4. és július 17.

Babits Dienes Pállal, Komjáthy Aladárral, Dienes Katóval és Kovács Lászlóval (Babits szekszárdi barátjával) hajókirándulást tesz a Dunán; fölmennek egészen Linzig. Dienes Kató 1917. július 17-i naplófeljegyzése szerint: „...Miska, Aladár igen kedvesek voltak, a dunai kirándulás is sikerült...”

Július 4-én bécsi üdvözetet küldenek Szekszárdra Kelemen Ilonának a Dorotheer-Gassét ábrázoló képeslapon (ezt a lapot Kovács László nem írja alá).

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény 78.1.114.; Dienes Kató naplója leánya, dr. Czellár Katalin tulajdonában; Csizsár–Vendel-Mohay 1991. 45–46. (8. levél); Majoros/Tompa/Tóth 2011. 101–102., 328. (1953. levél), 211.

Vö. Csizsár–Vendel-Mohay 1991. 45–46. (8. levél – az 1917. június 4-i dátum bizonyára elírás, hiszen a jegyzetben már 1917 júliusa szerepel)

Bécs, 1917. július 4. vagy július 4. körül

A Práterből, Bécs nevezetes vurslijából küld Babits üdvözlő sort Szilasi Vilmosnak (a bécsi Stefanskirchét ábrázoló lapon); Dienes Pál, Kovács László, Komjáthy Aladár és Dienes Kató is aláírja a lapot.

Lásd OSZK Fond III/108/18.; *Babits–Szilasi-levelezés* 1979. 42., 215. (29. levél); Majoros/Tompa/Tóth 2011. 102–103., 329–330. (1955. levél), 211.

Vö. Majoros/Tompa/Tóth 2011. 330. (az eltérő datálású levelek alapján Kovács Lászlóról úgy véli, hogy ekkor már az olasz fronton harcol)

1917. július 6. és július 16.

Egykori egyetemi társa, György Oszkár Hűvösvölgyből küldött levelében közli, hogy Baudelaire-fordításai gyűjteményét [*A rossz virágai*] a Tevan bizonyára már megküldte a *Nyugat*nak, s a kiadó kívánságát tolmácsolva kéri Babitsot, íratna kritikát a könyvről, s örülne, ha levélben a maga megjegyzéseit is megírná neki.

(A verzón Babits ceruzairású feljegyzése: „Az igazán szép csak a művészetben az, a természetben fájó, bántó.”)

Lásd OSZK Fond III/532/1.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 103., 330–331. (1956. levél)

Lásd még György Oszkárra és a Babitscsal, Kosztolányival tervezett Baudelaire-fordításkötetre: *Budapest, 1901. szeptember 7. után, 1901/1902-es tanév I. félév; 1906. január–február 3. előtt*; Kosztolányi, *Nyugat* 1917. II. júl. 16. 14. sz. 146.

Budapest, 1917. július 14–18. között

Ady Endre feleségével, Boncza Bertával (Csinszkával) Boncza Miklós hagyatékának ügyeit intézni Csucsáról Pestre utazik, s itt töltenek néhány napot. Elek Artúr visszaemlékezése szerint Ady és Babits „együtt távoznak a *Nyugat* szerkesztőségi asztalától, a Bristol kávéházból. Ahogy a Váci utcához érnek, megszólal Ady: »Tudod mit, gyerünk fel Székely Aladárhoz, fényképeztessük le magunkat együtt.« Amikor felértek a műterembe, Ady egy Bibliát kért, hogy afölé hajolva készüljön róluk a kép.» Ekkor több közös felvétel örökíti meg őket. Babits 1940 decemberében (6-án?) egyik beszélgetőlapján a következőképpen emlékezik a fényképezkedésre: [Ady] „A Bibliát tényleg nagyon olvasta, kicsit pózból is. Mikor együtt lefényképezték, ő kívánta, hogy a Biblia fölé hajoljunk.”

A fotó egyik példányát (melyet a paszpartun Székely Aladár is ceruzával aláír) „Babitsnak – Ady Csucsá, aug. 7.” dedikációval küldi el, amit Babits levélben köszön meg. [Az egyik közös kép díszíti – 1936-tól Bartók Béla fényképével együtt – Babits és Török Sophie lakását. – A közös fotó egy másik példányát „Vincze Géza kedves öcsémnek s barátomnak *Babits Mihály helyett is* szeretettel Csucsá 1918 júl. 26. Ady Endre” dedikációval látja el (kiemelés – RJ).]

Lásd eredeti üvegnegatívját MFM jelzete: N 2411.; kópiáit: OSZK Kézirattár Analekta 301.; PIM Művészeti Tára ltsz. 1962.; Ráday Levéltár Ady-dokumentumok B/17.; Elek Artúr, *Babits Emlékkönyv* 1941. 232.; Basch, Jelenkor 1964. 3. sz. 240.; Gál István 1975. 269–270.; Téglás 1979. 20.; *Beszélgetőfüzetek II.* 1980. 223. (OSZK Fond III/2363/12.; W. Somogyi

1983. 219–220. (12. kép); Kelevéz (W. Somogyi) 1983. 313–316. (8., 9., 10., 11. kép); Sipos 2003. 70. (1917); Móser 2009. 40.

Lásd még **1917. augusztus 7.**; Vincze Géza, Ország-Világ 1958. szept. 10. 12.; az egyik fotót közli *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 258.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. képmelléklet 1.

1917. július 16.

Külön és a Nyugat „művészi kiállítású” könyvei között is hirdetik a Babits *Recitativ* és „Irodalmi tanulmányok” (*Irodalmi problémák*) című kötetét.

Kosztolányi Dezső György Oszkár Baudelaire- és Peterdi Andor Verhaeren-fordításkötetét ismerteti. Az elsőről írva megjegyzi: „György Oszkár, ki »A rossz virágai« című kötetben Baudelaire összes verseinek majdnem felét adja, már tíz [!] évvel ezelőtt, abban az időben is foglalkozott e kötet tervével, mikor Babits Mihálylyal, Juhász Gyulával, Zalai Bélával együtt az egyetemen felolvasásokat rendeztünk”. [A „tíz évvel ezelőtt” nagyvonalú datálás, hiszen 1904/1905 Babits utolsó tanéve az egyetemen, 1905/1906-ban pedig már Baján tanít.]

Lásd Nyugat 1917. II. júl. 16. 14. sz. számozatlan előlapok, 146.

Lásd még **1906. január–február 3. előtt**

1917. július 24.

Komjáthy Aladár Csepregről Szekszárdra küldi levelezőlapját, abban a reményben, hogy Babits is mielőbb olyan jó levegőn tölti az időt, mint ők, testvérével, [Komjáthy] Lacival, aki szintén aláírja a lapot.

Lásd OSZK Fond III/753/18.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 104., 331. (1957. levél), 210–211.

Székesfehérvár, 1917. július

1917 nyarán Babits személyesen keresi fel Szekfű Gyulát, aki Horváth Jánosnak augusztus 8-án írt levelében számol be a látogatásról: „Múlt hóban itt [Székesfehérvárott] járt Babits Mihály, meglátogatott mint kartársát közmegegyezésben [utalás Szekfű 1913 novemberében megjelent *A száműzött Rákóczi* című, országos botrányt kavart munkájára, melyben kritikusai a nemzeti érzés megsértését látják]. Együtt voltunk két délután. Nagy hibája, h. nem iszik. De kitűnő férfiú. Csak ne ülne fel nemzetközi (és nemzeti) demokratáinak. Azt mondta, hogy ő és Schöpflin egyszer külön folyóiratot akartak, kiadó feltételül kötötte ki, h. tudományos kritika legyen benne, de ők nem találtak lámpással sem tudósokat. B.[abits] szeptemberben átveszi a *Nyugat* szerkesztését, s azt mondja, hogy a kezdő erotikus novelláktól meg fogja szabadítani. (Ha tudja.) Újabb felszólítás belépésre, mit köszönettel fogadtam.”

Lásd idézi Lackó Miklós: *Korszellem és tudomány*. Gondolat Kiadó, Budapest, 1988. 42–43.; Kollarits Krisztina, Új Forrás 2008. 9. sz. Babits és a konzervativizmus kapcsolata 1917-39 – EPA epa.oszk.hu/00000/00016/00139/080913.htm

Lásd még **1916. május 21. előtt és május 21.**; **1917. december 21.–1918. január 20.**

1917. augusztus 1. előtt

A *Bénára mint a megfagyott tag* című vers keletkezése. Aláírás nélküli, gépiratos tisztázata autográf ceruzairású címmel és „1917”-es datálással látja el Babits. A főlíó jobb sarkán autográf ceruzairású oldalszám: „18”. A gépirat a *Nyugtalanság völgye* (1920) nyomdai kéziratának része.

Lásd *Bénára mint a megfagyott tag*: g = PIM Kézirattára V. 1612.; Kardos Pál, *Studia Litteraria* V. 1967. 129.; Rába 1981. 537.; BMÖV 1982. 271–272. (1917); Rába 1983. 144.

Lásd még *Nyugtalanság völgye*: **Budapest, 1920 ősze**

Az 1911-es *Vörösmarty – 1. Az ifjú Vörösmarty; 2. A férfi Vörösmarty* című Babits-tanulmányok gépiratos tisztázatának és indigós másolatának (ceruzairású javításokkal) keletkezése, mely föltehetőleg az *Irodalmi problémák* című kötethez készül. (Az 1. főlíó felső szélén autográf ceruzairással „LXXXIII.” Az 5. főlíó verzóján ugyancsak autográf ceruzairással: „Vörösmarty”; aláírás: „Babits Mihály”.)

Lásd a gépiratos tisztázat indigós másolatát: OSZK Fond III/1972/3.

Megjelenik Babits *Irodalmi problémák* című tanulmánykötete (előszavával és jegyzeteivel) a Nyugat kiadásában, a Pallas nyomda gondozásában: *Előszó* (3.); *Magyar irodalom* (5–95., jegyzet: 278–280.); *Az ifjú Vörösmarty* (96–118., jegyzet: 280.); *A férfi Vörösmarty (A második és a harmadik)* (119–154.); *Petőfi és Arany* (155–178., jegyzet: 281.); *Az irodalom halottjai (1910)* (179–205., jegyzet: 281.); *Dante fordítása. Műhelytanulmány* (206–226., jegyzet: 281–284.); *Irodalmi nevelés. Egy tantárgy filozófiája tanulók számára* (227–245., jegyzet: 284.); *Ma, holnap, és irodalom (Ars poetica forradalmár költők használatára)* (246–268., jegyzet: 284.); *B. F. huszárönkéntes: elesett az északi harctéren, 1915. június* (269–277., jegyzet: 285.)

Ebben a gyűjteményben közli először *Magyar irodalom* című, 1913-ban (!) írt tanulmányát is. Babits az *Előszó*ban úgy emlékezik: „Az első cikk másfél éve készült: eredeti alakjában a *Műveltség Könyvtárának Világirodalom* című kötete számára. (1915.) Itt némi változtatásokkal s rövidítve adom.” Az eredetileg a Fogarasi Főgimnázium 1908–1909-es *Értesítőjében*, majd a *Nyugat* 1910. február 1-jei számában *Stilisztika és retorika a gimnáziumban* címmel megjelent írást Babits *Irodalmi nevelés* címen veszi föl ebbe a kötetébe. A *Petőfi és Arany* című tanulmányhoz fűzött jegyzetében Babits úgy véli, hogy bár cikke megírása óta, s elsősorban az Arany-jubileum alkalmából „sokat foglalkoztak Arannyal s a Petőfi–Arany problémával is: de mindezen munkák megállapításaink lényegét alig érintik”. Megemlíti Dóczi Jenő 1917-es *Nyugat*-beli „kitűnő tanulmányát Arany János kritikai munkásságáról, valamint Aranyak a Liszka Viktor tulajdonából másolatban hozzá került fontos gimnáziumi előadását, melyet nem ismert: *Elméleti és alkalmazott Széptan*.

Babits Arany *Keveházjának* antik gyökereit kutatva az *Angyalos könyv* 78. főlíójának verzójára a homéroszi eposzok, az *Íliász* és az *Odüsszeia* azon részletei-

nek jegyzékét írja, melyek Arany művének 38 szakaszához kapcsolhatók. A hivatkozásjegyzék jelentőségét mutatja, hogy Babits az ebben a kötetben ismét közzétett *Dante fordítása* című tanulmányához írott apróbetűs magyarázatban görögül, saját fordításában, „Homeros stílijében”, hexameteres formába áttéve közli Arany *Keveházájának* első két szakaszát.

Lásd Nyugat 1917. II. aug. 1. 15. sz. címlapverző; Vendel-Mohay 1983. 54.; *Keveháza: Fogaras, 1909. ősz–1910-es évek közepe előtt*; a *Keveháza* antik gyökereire: Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 2011. 1. sz. 43–92.

Lásd még **1913**; [Andor József] – a. j., Élet 1917. aug. 19. 33. sz. 811–812.; [Schöpflin Aladár (?)], Vasárnapi Újság 1917. szept. 16. 37. sz. 601.; Lendvai István, Déli Hírlap 1917. szept. 19. 2. sz. 5.; Gesztesi Gyula, Magyar Figyelő 1917. nov. 1. 21. sz. 211–214.; Révai József, Ma 1917. nov. 15. 1. sz. 6., 8–10., 12.; Fenyő, Nyugat 1917. nov. 15. 22. sz. 841–844.; [Eöry Lajos] Eör, Ébresztő 1917. december, 10. sz. 21–22.; Agárdi László, Országos Köztanodai Tanáregylet Közlönye 1917/18. 51. kötet, 1917. dec. 1. 7–8. sz. 271–273.; Király György, Irodalomtörténeti Közlemények 1918. 1. sz. 118–120.; s., Budapesti Szemle 1918. április, 496. sz. 150–160.; Zsigmond Ferenc, Egyetemes Philológiai Közlöny 1918. márc.–ápr., 3–4. sz. 135–137.; Horváth János, Irodalomtörténet 1918. márc.–jún. 3–6. sz. 181–186.; Kerényi Károly, Egyetemes Philológiai Közlöny 1918. máj.–jún.–júl. 5–6–7. sz. 267–268.; Csányi 1990. 72.; Rába 1981. 30. (88. lábjegyzet); Kelevéz (Rába) 1983. 9.; *A magyar irodalom története II.* (Szegegy-Maszák) 2007. 711.; *A magyar irodalom története III.* (Szili) 2007. 49.; *Irodalmi nevelés*: Hibsches/Pienták 2009. 244–259., 587–590. (65. tétel), 492.; *Magyar irodalom*: Hibsches/Pienták 2009. 490., 492–493.; *Irodalmi problémák: Budapest, 1917. augusztus 11.; Budapest, 1917. augusztus 14.*

Vö. Majoros/Tompa/Tóth 2011. 205. (1916 őszére datálja)

„Rédey Tivadarnak őszinte és meleg barátsággal” ajánlja az *Irodalmi problémák* kötetét Babits.

Lásd Rédey-leszármazottak tulajdonában; P. Földes Anna, Irodalomtörténeti Közlemények 2012. 4. sz. 392.

1917. augusztus 1.

Hirdetik Babits könyveit: az *Irodalmi problémák* tanulmánykötetét tartalomfeloszlással és a *Recitativ* kötetet mint a Nyugat kiadásában megjelent könyveket.

Megjelenik Babits *A jószág dala (Versek darócban)* című versciklusa: 1. [*Nem csendül a lelkem...*] 2. [*Most csönd van...*] 3. [*Pedig jónak kell lenni...*] 4. [*Ne mondjátok, hogy semmi a vers...*] 5. [*Segíts, Szerelem!...*].

Lásd Nyugat 1917. II. aug. 1. 15. sz. címlapverző, számozatlan előlap; 175–179., hátlapverző; Rába 1981. 539–543.; BMÖV 1982. 272–275.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 203.

1917. augusztus 1. körül

Babits a [*Hengerbuckás földi szán...*] kezdetű ceruzairású töredékét a címzés szerint Stefan Klein Davosból küldött – hiányzó levele – csonka borítékjának hátára jegyzi föl.

Lásd OSZK Fond III/1969/70.

1917. augusztus 1. után

Babits *Irodalmi problémák* című tanulmánygyűjteményét dedikálja édesanyjának: „Kedves Anyámnak / Mihály fia” és Kelemen Ilonának: „kedves Nennének / szerető öccse / Mihály”.

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény

Gellért Oszkár jelzi Osvát Ernőnek, hogy esetleg írna Babits *Irodalmi problémák* című könyvéről. Osvát ezt sietve közli Babitscsal, aki „Értesülve a szíves érdeklődés- / ről, igaz örömmel / és régi tisztelettel” küldi el Gellértnek könyvét (melyről Gellért a *Petőfi és Arany* című tanulmány miatt mégsem ír).

Lásd PIM Könyvtára B. 9411.; Gellért 1954. 183.; Gellért 1958. I. 356.

1917. augusztus 7. előtt és augusztus 7.

Babits levelet ír – s föltehetőleg verseket is küld – a nyarat Csepregen töltő, még mindig lábadozó Komjáthy Aladárnak, aki a Schöbler-kastélyt ábrázoló képeslapján jelzi, hogy ott laknak, s megkapva Babits sorait majd válaszol rá. (A lapot [Komjáthy] Laci is aláírja.)

Lásd OSZK Fond III/753/19.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 105., 332. (1959. levél)

Lásd még **1917. augusztus 14.**

1917. augusztus 7.

A Székely Aladár műtermében készült egyik közös fényképüket, melyen a *Bibliát* „olvassák”, Ady a következő dedikációval küldi el: „Babitsnak – Ady Csucsá 1917 aug 7.”

Lásd Kelevéz (W. Somogyi) 1983. 313. (8. kép)

Lásd még **Budapest, 1917. július 14–18. között**

Vö. Majoros/Tompa/Tóth 2011. 195. („1917 nyár végén” kapja Babits Adytól a közös arcképet)

1917. augusztus 9. és utána

Dr. Győri Ákos név- és címjelzéses ügyvédi levélpapírján értesíti Babitsot, hogy a *Fortissimo* című verse miatt megindult vizsgálat folytatására előreláthatólag nem lesz szükség, ezért kéri, hogy „megindokolt indítványa” és „három rendbeli eljárása ügyvédi díja fejében összesen 150 koronát” küldjön be irodájába. A rektóra Babits ceruzával rájegyzi: „Elküldtem Babits.” Az ezt igazoló postai feladóvévenyt később csatolja a levélhez. A verzóra még följegyzi: „van 18 / 1 Aladár / 2 Riedl / 3 Ignotus / 4 Fenyő / 5 Osvát / 6 Hatvany / 7 Kornfeld / 8 Békássyék / 9 Herczeg”.

Lásd OSZK Fond III/1581/8.; Bényei József, Hajdú-Bihari Napló 1981. szept. 20. 221. sz. 9.; Téglás 1995. 74.; Téglás 1996. 270–271. (95. tétel); Téglás, Irodalomtörténeti Közlemények

1997. 5–6. sz. 590.; Téglás 1997a 177.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 105–106., 332–333. (1960. levél), 198.

Lásd még Éder 1966. 266–267. (dr. Győry); Belia/Ady 1983. III. 432., 434. (1336. levél jegyzetében); **Budapest, 1917. április 10. előtt vagy június 15. előtt (?) szerda; Budapest, 1917. április 10.**

A *Fortissimo* „bűnügyben” végül nem kerül sor tárgyalásra, mert Vázsonyi Vilmos (akkor már) igazságügy-miniszter utasítására törlik Babits ellen az eljárást [ebben azonban aligha lehet szerepe annak, hogy a miniszter fia, Vázsonyi János ebben az évben a Bulyovszky/Munkácsy utcai Magyar Királyi Állami Főgimnázium VIII. osztályának diákja, mert bár Babits ismerheti, nem tanítja őt] – föltehetőleg Kornfeld Móric nagyiparos, bankár közbenjárásának köszönhetően.

Lásd Schöpflin Aladár: *A magyar irodalom története a XX. században*. Budapest, 1937. 257.; Kardos Pál 1972. 221.; Gál István, *Irodalomtörténeti Közlemények* 1976. 4. sz. 523.; Téglás 1995. 72.; Téglás 1997a 177.; Téglás 2008. 13.

Lásd még *[Istenkáromlás]: Budapest, 1917. március 1–6. vagy 3–6.*; Kornfeld Móric 1917. április 10. előtt vagy június 15. előtt (?) szerdán Babitsnak írt levelét: OSZK Fond III/766/5.; **Budapest, 1917. április 10.**

Vö. Gál István, *Irodalomtörténeti Közlemények* 1976. 4. sz. 523. (úgy véli, Vázsonyi fia Babits tanítványa); Sipos 2003. 73. (bizonyára Győry Ákos 1917. április 16-i levele nyomán úgy véli, az ügy elmarasztalás nélküli megszüntetésére-lezárására dr. Váry Albert sajtóügyész jóindulatú segítségével kerül sor); Majoros/Tompa/Tóth 2011. 198. („Váry közbenjárásával a költő elleni eljárást valóban megszüntették”)

Szekszárd–Budapest, 1917. augusztus 10. előtt és augusztus 10.

Babits Szekszárdon időzik, s augusztus 10-én utazik vissza néhány napra Budapestre. Babits Angyal és Babits Mihályné az ezen a napon elutazott Babits után levelet menesztenek, hogy Babits István „aspiránsi kinevezésének igazolását” intézze el a nála lévő, a kinevezésről szóló hivatalos írással, s kérje „dán Conzul ismerősének” [valószínűleg Fleischl Pálnak] segítségét.

Lásd OSZK Fond III/35/83.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 106–107., 333. (1961. levél), 214.; Fleischl Pálra: **1915. április 4. kedd; Szekszárd, 1917. augusztus 15–22. között**

Vö. Majoros/Tompa/Tóth 2011. 333. („nem tudni, hogy ki volt BM ismerőse a dán konzulátuson”)

1917. augusztus 10. után, esetleg szeptember

Babits „bámulód, híved, öcséd” aláírású levélben köszöni meg Ady küldeményét, neki dedikált közös fényképüket: „Nyári utamból hazatérve itthon találok kedves küldeményedet. Nagyon köszönöm! Szép, jó kép is és kétszer becses, hogy Tőled kaptam, hogy a Te írásod van rajta!...”

Lásd OSZK Levelestár; Belia 1956. 548., 611. (618. levél – 1917. szeptember); Basch, Jelenkor 1964. 3. sz. 240.; Kelevéz (W. Somogyi) 1983. 313. (8. kép – 1917. szeptember); Kovalovszky 1987. 645., 655. (1917. augusztus–szeptember); Majoros/Tompa/Tóth 2011. 115., 340–341. (1971. levél – Budapest. 1917. szeptember eleje)

Lásd még *Budapest, 1917. július 14–18. között*

Vö. Gál István 1975. 61. (1916 vagy 1917 nyarára datálja)

Budapest, 1917. augusztus 10. után–14. előtt

Babits néhány napot Pesten időz új könyve, az *Irodalmi problémák* miatt, mely ezekben a napokban jelenik meg (majd valószínűleg 14-én visszautazik Szekszárdra).

Lásd Babits Komjáthy Aladárnak Szekszárdról 1917. augusztus 15–22. között írt levelét: Komjáthy Géza (Marl, Németország) tulajdona, fotókópiája: PIM Kézirattára V. 5456/1/10.

1917. augusztus 11.

Babits Angyal levelezőlapján, az előző napi sorokhoz hasonlóan ismét sürgeti Babitsot, hogy öccsük, Pista kinevezésének igazolása ügyében mihamarabb intézkedjen. (Aznap már egy ajánlott kártyát is föladtak címére.) Kéri, „ha Fekete elviszi a villanylábost megcsináltatni, mondja meg, hogy a szekszárdi áram erősségéhez csinálják, mert itt lesz használva, ez fontos, mert a pesti áram másmilyen”, s hogy menjen el mihamarabb a [dán] konzulhoz is.

Lásd OSZK Fond III/35/84.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 107–108., 334. (1962. levél), 215.

Budapest, 1917. augusztus 11.

A *Nyugat* nyomtatott fejléces levélkártyáján a Havas Irént helyettesítő Fadgyas Vali közli: nem tudva, hogy könyvéből [*Irodalmi problémák*] hány tiszteletpéldány illeti meg, egyelőre 25 darabot küld, ha Babitsnak többre lenne szüksége, pár nap múlva Havas kisasszonynál érdeklődjön.

Lásd OSZK Fond III/1578/15.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 108., 334–335. (1963. levél)

1917. augusztus 14.

Komjáthy Aladár Csepregről küld levelet Babitsnak Szekszárdra: egész nap a kertben sétálgat, néha egy-egy szépirodalmi könyvet olvas, s bár mindenben követi Stein tanácsát, mégis igen nehezen gyógyul. A szíve még mindig abnormálisan gyorsan ver, de azok a súlyos tünetek, amelyeknek Babits is tanúja volt, egyszer sem jelentkeztek. Beszámol Melich [János nyelvészprofesszor (?)] levelezőlapjáról, melyen kérdezi, vajon Aladár elmenne-e a szarajevói magyar főgimnáziumba tanárnak; ennek azonban „laboratóriumi kötelezettségei” állják útját, mindazonáltal részletes beszámolót kér tőle az ottani viszonyokról. A küldött versek „igen-igen tetszetek” neki, őszinték, mint szerinte minden Babits-vers, s „mert egyszerűek, még őszintébbeknek látszanak”. Úgy véli, Babits boldog ember, mert saját csüggedéseit önmaga cáfolja friss erővel. Elkedvetlenül írja: ő ugyan sokkal fiatalabb, de fáradt, és úgy érzi, soha nem lesz belőle semmi. „Én száz ember vagyok és az egy elveszik bennem.”

Lásd OSZK Fond III/753/20.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 108–110., 335–336. (1964. levél), 211.

Budapest, 1917. augusztus 14.

Fadgyas Vali a *Nyugat* nyomtatott levélkártyájára írt soraiban Babits elnézését kéri, hogy csak 300 koronát küld [vagy az *Irodalmi problémák* honoráriumaként, vagy Babits szerkesztői munkájáért], de a kasszában nincs több. Fenyő Miksa 10 napra elutazott, s csak tőle kaphatnak pénzt, mert „Ignotus urnak nincs pénze”, ha Havas kisasszony pénteken megérkezik, talán megszerezhetik azt az összeget, melyre Babitsnak szüksége van. Az ugyanekkor a 300 koronáról kiállított „Ellen nyugta” aláírása szerint az összeget Babits távollétében „átvette Fekete” (ez is Fadgyas Vali kézírásával).

Lásd OSZK Fond III/1578/16.; a nyugta: OSZK Fond III/1816/14.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 110., 336., 336–337. (1965., 1966. levél), 196.

Vö. Majoros/Tompa/Tóth 2011. 195. („az *Irodalmi problémák* című könyv honoráriumát is ő [ti. Fekete] vette át a *postástól*”)

Szekszárd, 1917. augusztus 15–22. között

Babits Szekszárdra visszatérve „Carissimo Alichino azaz: Kedves Alikám” kezdetű sorokat küld Komjáthy Aladárnak, Szekszárdon véve levelét: nagyon megörült sorainak, de amit ír, azzal nincs megelegedve. Ha belesüpped régi, magányos töprengéseibe, az a legjobban árt neki; több szórakozás, változatosság kellene Stein szerint is. A mértékletes szellemi munkát azonban – az orvossal ellentétben – a kedélyre és az idegekre jó hatásúnak véli. Úgy gondolja, a szarajevói tanárságot hátrányos lenne elfogadnia, a tanárhiány miatt bizonyos benne, hogy sokkal jobb állást találnak neki. Pesten járva, meg akarta látogatni Aladár családját, de zárt ajtókat talált, úgy látszik, apja mégis rászánta magát a nyaralásra. „Kedvem van egy kis utazásra, és gondoltam hogy csakugyan elmegyek Sopronba” – jelenti ki, s pontos menetrenddel szolgálva hívja Aladárt, hogy – vendégeként – ott töltsenek együtt egy teljes napot, s elég lenne, ha Aladár harmadnap menne vissza. Babits Szekszárdról szerdán [augusztus 22-én] szándékozik Pestre menni, aznap „egy válasz fizetve-sürgönyt” küld Aladárnak, melyre már a budapesti címre kér választ. Pestről pénteken vagy szombaton [24-én vagy 25-én] indulna Sopronba, tehát vagy pénteken, vagy szombaton este várná Aladár vonatát a soproni pályaudvaron. Ígéri, hogy könyvéből [*Irodalmi problémák*] magával visz számára egy példányt. „Régen nem írtam ily hosszú levelet; ebből láthatod irántad való szeretetét öreg Mihályodnak” – zárja levelét.

Lásd Komjáthy Géza (Marl, Németország) tulajdona, fotókópiája: PIM Kézirattára V. 5456/1/10.; Buda 2007. 83–84. (Szekszárd, 1917. augusztus 14–20. között); Majoros/Tompa/Tóth 2011. 111–113., 337–338. (1967. levél – Szekszárd, 1917. augusztus 14–21. között), 211., 214.

Lásd még **1917. augusztus 23. csütörtök; Sopron, 1917. augusztus 25. szombat–augusztus 27. hétfő**

Szekszárd (?), 1917. augusztus 16. előtt

Babits [*A régi kert*] című versének tintairású fogalmazványát névelő nélkül, *Régi kert* címmel, Babits Mihály aláírással háromfóliós papír rektójára írja. A vers gépirású tisztázata ceruzával javítja, az előbb géppel írt aláírást áthúzza és ceruzával írja a vers alá: „Babits Mihály”. (A kézirat Komjáthy Aladár, a gépirat Szabó Lőrinc hagyatékában marad fenn.)

Lásd k = MTAK Ms 5077/38.; g = MTAK Ms 4699/7.; Vendel-Mohay 1974. 98. (1917); Rába 1981. 555.; BMÖV 1982. 288–289. (1917. nyár)

1917. augusztus 16.

Hirdetik Babits új könyvét, az *Irodalmi problémákat*, a tartalom felsorolásával; továbbá a Nyugat kiadásában, Falus Elek címlapjával megjelent *Recitativ* kötetet, s mindkettőt a Nyugat „művészi kiállítású” könyvei között is.

Megjelenik *A régi kert (I–III.)* című Babits-vers.

Lásd Nyugat 1917. II. aug. 16. 16. sz. címlapverző; számozatlan előlapok; 269–270.; Rába 1981. 543.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 203.

1917. augusztus 19.

Andor Józsefnek az *Irodalmi problémák* című tanulmánykötetről írt méltatása szerint igazságtalanság volt Babitsot hazafiatlansággal vádolni.

Lásd Élet 1917. aug. 19. 33. sz. 811–812.

Budapest, 1917. augusztus 22. szerda

Budapestre érkezése után Babits ígérete szerint bizonyára küld „egy válasz fizetvesürgönyt” Komjáthy Aladárnak, melyben pontosan értesíti őt közös soproni utazásuk időpontjáról.

Lásd Babits Komjáthy Aladárnak Szekszárd, 1917. augusztus 15–22. között írt levelét: Komjáthy Géza (Marl, Németország) tulajdona, fotókópiája: PIM Kézirattára V. 5456/1/10., valamint Komjáthy Aladár 1917. augusztus 23-i választáviratát: OSZK Fond III/753/45.

1917. augusztus 23. csütörtök

Komjáthy Aladár Csepregről küldött táviratában tudatja Babitscsal: „Szombat este Sopronban leszek pályaudvarnál találkozunk...”

Lásd OSZK Fond III/753/45.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 113., 338–339. (1968. levél)

Sopron, 1917. augusztus 25. szombat–augusztus 27. hétfő

Babits Komjáthy Aladárral Sopronban tartózkodik, Aladár betegségéből való felgyógyulását és rossz kedélyállapotából kizökkenését elősegítendő.

Lásd Komjáthy Aladár 1917. augusztus 23-i táviratát: OSZK Fond III/753/45., Babits és Komjáthy augusztus 27-i üdvözlőlapját: OSZK Fond III/108/19., valamint id. Babitsné és Babits

Angyal augusztus 29-én, szerdán és szeptember 8-án írott leveleit: OSZK Fond III/179/89., 90.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 211.

Vö. Majoros/Tompa/Tóth 2011. 341. (1972. levél jegyzete kissé mulatságossá lett a bizonyára véletlenül benne maradt lektori „magánközlemény” miatt – [„Biztos? Nem inkább ott találkoztak? Vö. korábbi levelek.”] –, mely a következő megjegyzést kérdőjelezi meg: „BM aug. 25-én érkezett Sopronba Komjáthy Aladárhoz. [!]”

Sopron, 1917. augusztus 27. hétfő

Babits és Komjáthy Aladár a Ferenc József teret ábrázoló képeslapon írják Szilasi Vilmosnak Sopronból: „Igaz szeretettel köszöntenek Mihály és Aladár”.

Lásd OSZK Fond III/108/19.; *Babits–Szilasi levelezés* 1979. 43. (30. levél); Majoros/Tompa/Tóth 2011. 114., 339. (1969. levél), 211.

Ugyanezen a napon Komjáthy Aladár és Babits – valószínűleg külön képeslapon – küldenek üdvözetet Szekszárdra id. Babitsnének és Angyalnak.

Lásd id. Babitsné és Babits Angyal 1917. augusztus 29-i szerdai (OSZK Fond III/179/89.), valamint id. Babitsné 1917. szeptember 8-i (OSZK Fond III/179/90.) levelét

Valószínűleg ekkor ír üdvözlő képeslapot Babits és Komjáthy Aladár Bécsbe Szekfű Gyulának (és talán Kovács Lászlónak).

Lásd Szekfű Gyula, Holub Jozsó, Kovács László és Eckhardt Ferenc Babitsnak 1917. augusztus 27. után írt lapját: OSZK Fond III/1196/9.

1917. augusztus 27. után

Szekfű Gyula üdvözli Babitsot és [Komjáthy] Aladárt Bécsből küldött képeslapján, melyet a történész Holub Jozsó [József] és az itt katonáskodó K[ovács] Laci, valamint a szintén történész Eckhart [Ferenc] is aláír. Köszöni a soproni megemlékezést, s közli, ha Pozsonyba mennének, nagyon szívesen lemenne oda ő is. „De a neuwaldeggi [bor] mégsem szekszárdi” – teszi tréfásan hozzá.

Lásd OSZK Fond III/1196/9.; közli Monostori Imre, Új Forrás 1984. 4. sz. 68–69. (6. levél); Majoros/Tompa/Tóth 2011. 154., 379–380. (2030. levél)

Vö. Monostori Imre, Új Forrás 1984. 4. sz. 68. (1928. április 3. és 1931. április 28. közé datálja)

1917. augusztus 29. szerda

Id. Babitsné írja fiának: örömmel vették Komjáthy Aladár soproni kártyáját, reméli, hogy a „nyaralás” jót tett az egészségének. 2-án [vasárnap] várják Babitsot, s kéri, hogy a „villanyos fazekat” – megjavítva – vigye haza. Babits „előléptetését” [bizonyára magasabb fizetési osztályba] még nem találja a lapban. A levélhez Angyal hozzáfűzi: „Várunk!”

Lásd OSZK Fond III/179/89.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 114–115., 339–340. (1970. levél – Szekszárd, 1917. aug. vége)

1917 ősz

A *Könyvtári Szemle* fejléces levélpapírján a szerkesztő Kóhalmi Béla nyomtatott körlevelet intéz kétszáznál több magyar művészhez és közéleti emberhez, így Babitshoz is: „Most hogy a háború véres függőnye mögött hihetetlen hódításokat tesz a magyar könyv” – úgy véli, hogy a hirtelen támadt könyvkultuszt el kellene mélyíteni azoknak a tapasztalatával, akik régóta „intim viszonyban” vannak a könyvvel. Ezért kéri, írja meg tíz vagy akár száz sorban, melyek állandó vagy visszatérő olvasmányai és hogy átmenetileg mely könyvek gyakoroltak mély hatást rá. Szándéka szerint a legkedvesebb könyvekről írt vallomások először a *Könyvtári Szemlében*, majd kötetbe gyűjtve, ha lehet, már 1918 januárjában jelennének meg. Ex librise egy példányát is szeretné, ha rendelkezésre bocsátaná (bizonyára illusztráció céljából). [A *Könyvtári Szemle*, a könyvtárak, olvasók és könyvgyűjtők félhavi értesítője 1913–1917 között jelenik meg.]

Lásd OSZK Fond III/1578/18.; OSZK Kézirattár KH Fol. Hung 3045. (Kóhalmi Béla: A „*Könyvek könyve*” fennmaradt iratai); Láng József 1982. 617.; 618.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 169., 392–393. (2050. levél – 1917. második fele)

Lásd még **1918. május vége, június 1. előtt**; *Könyvtári Szemle*: http://www.matarka.hu/f_leiras.php?fsz=1549; ex libris: <http://exlibris.kernel.hu/>; <http://exlibris.kernel.hu/rovtort.html>

Vö. Majoros/Tompa/Tóth 2011. 393. (úgy véli, a *Könyvtári Szemlé*t 1913 és 1919 [!] között szerkeszti Kóhalmi; nem jelzi a „*Könyvek könyve*” fennmaradt iratait, és a latin „ex libris”-t csupán a ’valakinek a könyveiből’ fordítása alapján úgy hiszi, Kóhalmi „BM egyik könyvéből kér egy példányt a Szépirodalmi [!] Szemle számára”)

Babits a gimnazista Füredi Tibor elküldött költeményeiről levélben mond – bizonyára nem túl kedvező – kritikát, kérve mindazonáltal, hogy a levélben foglaltak ne csüggyesszék el a verselgető fiatalembert, s felhatalmazhatja, hogy küldje majd további költeményeit is.

Lásd Füredi Tibor Babitsnak szóló 1918. április 22-i levelét: OSZK Fond III/1880/8.

Lásd még **1917. június 15.**

1917. ősz (?)

Hatvany Lajos címjelzéses levélpapírján ír levelet Babitsnak. Kisfia, aki Babitsnál úgy viselkedett, hogy anyja sem érthette szavát, most Hatvanban tombol. Babitsot várja a hatvani csöndes szoba és a park, ahol dolgozhat. Szabadkozik – különösen Schöpflinnek Babitson keresztül –, hogy elfoglaltságai miatt nem viszonzhatta látogatását. Örülne, ha Schöpflin Babitscsal együtt rászánná magát egy hatvani látogatásra.

Lásd OSZK Fond III/557/15.; Sipos 2011. 170., 644–646. (2303. levél)

Lásd még **Budapest, 1915. május 26. után, csütörtök–péntek**; Hatvany gyermekére: Az árva Mariska napjai – Litera | Az irodalmi portál www.litera.hu/hirek/az-arva-mariska-napjai

Vö. Sipos 2011. 170., 644–646. (1918. szeptemberre datálja)

1917 ősze–1918. június 1. előtt

Babits *Vallomás olvasmányairól. Nyilatkozat a Könyvek könyve című kötet számára* autográf ceruzairású fogalmazványtöredékének [*A felsorolt könyveket nem tartom a legértékesebbeknek...*] (= k₁ – füzetből kitépett lapon ceruzairású fogalmazvány javításokkal, áthúzásokkal), tintairású fogalmazványának (= k₂) és gépiratos tisztázatainak (indigós másolatának, autográf tintairású javításokkal – g) keletkezése. A fogalmazványtöredék verzóján autográf ceruzairással: „Köhalmi Béla szerk. Könyvek könyve. A gépiratos tisztázat indigós másolatán az 1. fólión a cím autográf tintairással: „Dante fordítója és a »Recitativ« költője. Az 1. fólió jobb felső sarkában gépirással: „Korr.: 8. Reviczky u. 7.” A 2., 3. és 4. fólió bal felső sarkában autográf ceruzairással: „Babits”. A 4. fólió verzóján autográf ceruzairással: „Olvasmányaim”. A 4. fólió verzóján Török Sophie nehezen olvasható ceruzairású rájegyzése: „Első Reviczky utcai írógép betűi (Erika) ami 1944-ben bennégett a Baumgarten házban.”

Lásd k₁ = WMMM Kéziratgyűjtemény 75.2.2.; k₂ = MTAK Ms 10 506/41.; g = OSZK Fond III/1824.

1917. szeptember 1.

A tartalom felsorolásával hirdetik Babits új könyvét, az *Irodalmi problémák* című tanulmánykötetet, továbbá a Falus Elek címlapjával megjelent *Recitativ* kötetet.

Lásd Nyugat 1917. II. szept. 1. 17. sz. címlapverző; számozatlan előlap

Budapest, 1917. szeptember 1.–1918. február vége

A VI. kerületi főgimnáziumban Babits 1917. szeptembertől október 31-ig húsz, november 1-jétől 11-ig tizenkilenc, november 12-től 1918. február végéig huszonegy órát tart hetente. A II/b-ben osztályfőnök, ott és a II/a-ban magyart tanít február végéig, a III/a-ban október végéig, a VII.-ben november 1-jétől február végéig; latint a VI.-ban az év elejétől február végéig, görögptólót a VI.-ban november 1-jétől február végéig.

Lásd Éder 1966. 269.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 208.

1917. szeptember 8.

Id. Babitsné szemrehányóan írja levelében, hogy másodika óta naponként várják Babitsot; Sopronból küldött kártyája óta nem tudnak róla, aggódnak, hátha megbetegedett. Szeretné, ha 14-én [Kelemen] Imrével jönne, és hozná „a villanyos fazeakat”. Pistától június 13-i lap érkezett; megkapta a 60 koronát, s reméli, hogy ebben az évben hazakerül. Id. Babitsné kéri, hogy Babits írjon az öccsének az egyetem ügyében is.

Lásd OSZK Fond III/179/90.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 116., 341–342. (1973. levél); Buda 2005. 465. (245. levél 1. lábjegyzet – id. Babitsné levelét szeptember 14. előtt-re datálja)

Vö. Majoros/Tompa/Tóth 2011. 341–342. (1973. levél jegyzete: úgy véli „BM aug. 25-én Sopronban meglátogatja [!] Komjáthy Aladárt...”)

1917. szeptember 9. előtt és szeptember 9.

Ifj. Gaál Mózes Balatonfüredről ír levelet Babitsnak. Kéri, segítse néhány tanács-csal első fordítói munkájában: E. T. A. Hoffmann *Der goldene Topf*ját fordítja. Például gondban van a cím fordításával, vajon „Aranycserép jó lesz-e”? Novellás-füzete jelenik meg az Athenaeumnál, majd küld belőle Babitsnak. [Komjáthy] Aladár Csepregről írt neki. Gyors választ kér Babbitstól, mert a fordítást szeptember 15–20-ig kell elkészítenie.

Lásd OSZK Fond III/476/40.

Babits válaszol ifj. Gaál Mózes levelére, E. T. A. Hoffmann *Der golden Topf*-fordítása ügyében: az „Aranycserép” címet javasolja, s a latin kifejezések megtartását szorgalmazza. Bizonyára tudatja, hogy [Komjáthy] Aladár még Csepregen van. (Babits Mihály-ként írja alá a levelet!)

Lásd ifj. Gaál Mózes 1918. szeptember 9-i válaszlevelét: OSZK Fond III/476/16.

Ifj. Gaál Mózes elnézést kér, hogy ceruzával írja levelét. Köszöni Babits válaszát és a fordítással kapcsolatban adott tanácsait (cím, latin kifejezések). Érdeklődik, mit csinál [Komjáthy] Aladár olyan sokáig Csepregen, s hogy miért írta Babits Mihályként alá a levelét – vajon haragszik rá? [Az Athenaeum Modern Könyvtár sorozatának 536–538. köteteként Szántó Lajos címlapképével, végül *Az Arany cserép* címmel jelenik meg a romantikus Hoffmann-mese fordítása.]

Lásd OSZK Fond III/476/16.

Lásd még **Budapest, 1917. április 28. előtt és április 28.**

Budapest, 1917. szeptember 11.

Az Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat igazgatóságának küldött gépirású levele szerint Babits megállapodásuk értelmében vállalja, hogy az Athenaeum kiadásában megjelenő Modern Könyvtár részére sajtó alá rendez egy körülbelül 10 íves „Poe Edgar novelláskötetet” az író legszebb prózai alkotásaiból, melyekhez bevezető tanulmányt ír, s a novellákból három és fél-négy ív terjedelmű anyagot is maga fordít, a többi novella fordítóját ő választja ki és ellenőrzi „a fordítás művészi értékét”. Mindezekért a kiadó Babitsnak 500 koronát, a fordítóknak pedig ívenként 60 koronát fizet, s az összes kiadói jogot ezzel végleg megszerzi. A kézirat legkésőbb október végéig nyomdakészen átadandó, a korrektúrát pedig 72 óra alatt tartozik Babits visszajuttatni.

[Babits bizonyára meg is próbálkozik a megállapodásnak megfelelően összeállítani a válogatást, amint erre Elek Artúr „cserbenhagyó” októberi levele utal, ám valószínűleg kénytelen feladni, s egyes Poe-fordításai csak később, 1925-ben jelennek meg, 1928-ban pedig az Athenaeum Híres Könyvek sorozatának 19. köteteként adják közre *Groteszk és arabeszk (Elbeszélések és fantáziák)* címmel Poe-fordításainak önálló kötetét.]

Lásd OSZK Fond 3.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 117., 342–343. (1974. levél – nem jelzi Babits „próbálkozását”, melyre Elek Artúr 1917. október 11-i levele utal)

Lásd még *Budapest, 1917. október 11.*; *Budapest, 1919. szeptember 17. és szeptember 17-től; 1925. szeptember 1.; 1925. december 11.; Budapest, 1925. december 17.; 1925. december 24.; 1928. június 1.*

Budapest, 1917. szeptember 11. után

Babits Elek Artúrnak küldött pár sorban közli: „Sürgős beszélőnivalóm volna Ön-
nel, nagyon kérem, ha lehet adjon alkalmat hogy minél hamarabb találkozhas-
sunk.” Érdeklődik, hol és mikor keresheti föl. [Lehetséges, hogy a gyorsan elkészí-
tendő Poe-fordítások ügyében keresi Elek Artúrt.]

Lásd MTAK Ms 10.250/bb; Elek Artúr 1984. 19–20. (3. levél); Sipos 2011. 257., 724–725. (2417. levél)

Lásd még *Budapest, 1917. szeptember 11.*; *Budapest, 1917. október 11.*

Vö. Sipos 2011. 725. (1919. januárra datálja), 456.

Szekszárd, 1917. szeptember 14. és utána következő napok, szeptember 18-ig

Babits anyja kívánságára bizonyára nagybátyjával, Kelemen Imrével (és Komjáthy Aladárral) együtt utazik Szekszárdra. Ekkor írhat „otthonról címzett” lapot öccsé-
nek Berezovkára (aki ezt tudatja anyjuknak szeptember 26-án küldött levelezőlap-
ján).

Lásd id. Babitsné 1917. szeptember 8-i (OSZK Fond III/179/90) és ifj. Gaál Mózes 1917. szeptember 16-i (OSZK Fond III/476/18.) Babitsnak küldött levelét, valamint Babits és Komjáthy Aladár Szekszárd, 1917. szeptember 18-i lapját Rédey Tivadarnak: MTAK Ms 4539/41.; Babits István id. Babitsnének írt lapját: Buda 2005. 488. (262. levél)

1917. szeptember 15.

Az általában a hónap 16. napján megjelenő *Nyugat* címlapján szeptember 15-i dá-
tum szerepel. Hirdetik a tartalom fősorolásával Babits új kötetét, az *Irodalmi problémákat* és a Falus Elek címlapjával megjelent *Recitativ* kötetet, s mindkettőt a *Nyugat* „művészi kiállítású” könyvei között.

Lásd *Nyugat* 1917. II. szept. 15. (!) 18. sz. címlapverző, számozatlan előlapok

Stefan I. Klein Bécsből írt levelében értesíti Babitsot, hogy *A gólyakalifa* fordításá-
val majdnem teljesen elkészült. Másnap Svájcba utazik, így a munkát rövid időre
abba kell hagynia, de visszaérkezése után azonnal hozzálát a befejezéshez. Kéri
Babits értesítését, mi történjen az utolsó fejezettel, melyet nem szeretne úgy meg-
változtatni, hogy számára kellemetlen legyen, s hogy vajon a *Neue Rundschau*nál
– ahol jó összekötése van – próbálja-e meg elhelyezni a regényt.

(A 2. fólió verzóján és az 1. fólió rektóján Babits ceruzával rajzolt Budapest-
térképe utcanevekkel [talán egy vidéki vagy külföldi látogatója számára]: „Kálvin,

Üllői, Baross, Rev.[iczky], József körút, Erzsébet, Teréz, Nyugati, Lipót, Váczi körút, Károly, Muzeum.”)

Lásd OSZK Fond III/735/239.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 118., 343–344. (1975. levél), 213.

A Le Plus Grand Monde című svájci folyóirat... kezdetű cikk beszámol arról, hogy Babits Mihály és Keleti Artur egy-egy versének francia fordítása jelent meg a lapban [*Fortissimo*].

Lásd Ma 1917. szept. 15. 11. sz. 178–179.

Lásd még **1917. június**

1917. szeptember 16.

Talán Schöpflin Aladár tollából jelenik meg ismertetés Babits *Irodalmi problémák* című tanulmánygyűjteményéről. Úgy véli, Babitsot – „aki eredeti gondolkodású, minden elfogultságtól mentes, a dolgokat a maguk saját szempontjából néző író” – az irodalmi tájékozottság és az írói tehetség teszi hivatott esszéíróvá. Őt „a költői gyakorlat mellett erősen izgatja az irodalom elmélete. [...] Világirodalmi tájékozottsága szinte kivételes, a régi görögöktől a mai legújabbakig alig van nevezetesebb jelenség, amelyet ne ismerne” – méltatja, számba véve a kötet legfontosabb írásait: a magyar irodalomnak a világirodalomban helyét kereső tanulmányt (*Magyar irodalom*) és a két Vörösmarty-írást (*Az ifjú Vörösmarty, A férfi Vörösmarty*).

Lásd Vasárnapi Újság 1917. szept. 16. 37. sz. 601.

Szekszárd, 1917. szeptember 18.

Babits és Komjáthy Aladár a Szekszárd Szállót ábrázoló képeslapon küldenek üdvözlőt „*Aliscumból*” Rédey Tivadarnak.

Lásd MTAK Ms 4539/41.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 118–119., 344. (1976. levél), 211.

1917. szeptember 19.

Megjelenik Lendvai István rövid recenziója az *Irodalmi problémák* című Babits-kötetről. Elragadtatott hangon ír a könyvről, „melynek lapjain a lángelme agya hevül és nemes, büszkén magyar szíve lüktet”.

Lásd Déli Hírlap 1917. szept. 19. 2. sz. 5.

Budapest, 1917. szeptember 22. szombat

Paulay Erzsébet monogramos, címjelzős levélkártyáján néhány soros levelében kéri Babitsot, látogassa meg a következő héten szerdán [26-án], ebéd után, hogy beszélgethessenek. Ha nem kap választ, akkor várja Babitsot.

Lásd OSZK Fond III/1000/7.; Téglás, Dunatáj 1983. 3. sz. 66.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 120., 346. (1978. levél), 207.

Egykori egyetemi társa, Gagyhy Dénes – ekkor, az 1917/18-as tanévben a soproni Honvéd Főreáliskola tanára –, aki családi ügyek miatt egy napra érkezik Pestre, írja levelében: sajnálja, hogy nem találkozhattak Babitscsal, de ő egy óra múlva indul vissza Sopronba. Várta Babitsot és Komjáthy Aladárt Sopronban. Komjáthy ügyét elintézte a 40. tarackos ezrednél, amennyiben előjegyeztetett s besorozása esetén nincs akadálya a belépésének; ha aktuálissá válik, az ő levelével – melyet szükség esetén azonnal elküld – kell jelentkeznie a pótütegparancsnoknál. [Komjáthy Aladárt a további sorozásokon is alkalmatlannak nyilvánítták.] Amennyiben novelláját nem lehet elhelyezni, kéri Babitsot, küldje vissza a kéziratot. Tudatja, hogy heti 22 órával egész tanévre Sopronban marad. (A 2. fólió verzójára Babits ceruzával rájegyzí: „Gagyhy Dénes.”)

Lásd OSZK Fond III/483/1.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 119., 345. (1977. levél), 211.; Gagyhy Dénesre: Basch, Irodalomtörténet 1958. 2. sz. 237.

Budapest, 1917. szeptember 23. előtt és szeptember 23.; október 7.

A Corvin filmgyárban forgatják Korda Sándor és Karinthy Frigyes forgatókönyve alapján, Korda Sándor rendezésében Babits regényének, *A gólyakalifának* némafilmváltozatát; Karinthy készíti a film feliratait is (operatőr Kovács Gusztáv). (Valószínűleg Babits is részt vesz a forgatókönyv írásában.) A *Mozi Világ* „a magyar filmgyártás eddig el nem képzelten hatalmas és tökéletes alkotása”-ként reklámozza „a zseniális költőnek megejtően finom, művészi, kolosszális” regényéből készülő filmalkotást.

Babits 1940. november 25-i beszélgetőlapján büszkén jegyzi meg: „Ez volt az első jobbajta magyar film.”

A Babits Sándor 1919. szeptember 17-i átvételi elismervényén 7. pontként szereplő „Corvin: Gólya Kalifa (!) kísérőlevél a szerződés másolatával” bizonyára ebből az időből való.

Lásd Mozi Világ 1917. szept. 23. 38. sz. (melléklet – 1917. október 15-re datálja a film bemutatóját); Mozi Világ 1917. okt. 7. 40. sz. (melléklet); Gulyás, Irodalomtörténet 1941. 193.; Éder 1997. 462–465.; Mozihét 1918. április 7. (?); <http://www.filmobserver.hu/filmintezet/search.php?id=290029277>

Lásd még ***Budapest, 1917. október 13. és 15–21.; Budapest, 1919. szeptember 17. és szeptember 17-től***

Vö. Kocztur Gizella/Kardos László 1973. 395. (148. levél jegyzetében – a film bemutatóját október 13-ra teszi); Gál István, Irodalomtörténet 1975. 446. 6. lábjegyzet (a film bemutatóját 1917. október 23-ra datálja); *Beszélgetőfüzetek II.* 1980. 169. („az Urania filmesítette meg”); Majoros/Tompa 2012. 233. (2610. levél jegyzetében nem tudja *A gólyakalifa* filmváltozatáról, úgy véli, „...Corvin és *A gólyakalifa* kapcsolatára vonatkozóan [...] nem található adat”)

Budapest, 1917. szeptember 26. szerda

Ha Babits eleget tesz Paulay Erzsi kérésének, akkor délután fölkeresi őt.

Lásd Paulay Erzsi szeptember 22-i levelét: OSZK Fond III/1000/7.

Zolnai Gyula kolozsvári egyetemi tanár névjegyén küld pár sort Babitsnak, kérve, hogy tavaszi ajánlott levelére, akár kedvező, akár kedvezőtlen, válaszoljon neki. [A megválaszolatlan áprilisi levél Zolnai finn fordításainak közlését kéri.]

Lásd OSZK Fond III/1406/2.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 120., 346. (1979. levél)

Lásd még Zolnaira: *1917. június–július*

1917. szeptember 27. előtt és szeptember 27.

Babits „Komjátiékkal” (!) együtt kártyát ír édesanyjának.

Babits Angyal, id. Babitsné és a családtagok: Nenne [Kelemen Ilona], Stánci tánti [Babits Konstancia], [Kovács] Laci, Picuri [Kelemenék egyik fia?], [Kelemen] Imre, Gizi néni [Kelemen Imréné Weininger Gizella] és Lici [Kelemen Gizella] névnapj jókívánságait küldik Babitsnak a szőlőhegyről. „Vettem kártyád örültem hogy Komjátiékkal rám gondoltatok de hol?” – érdeklődik id. Babitsné, sajnálva, hogy fia nincs velük a szüreten.

Lásd OSZK Fond III/35/85.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 121., 347. (1980. levél – [Kovács] Laci nevét „Lali”-nak olvassa)

1917. szeptember 28.

Kapu Jenőné Halász Gizella Miskolcra, az Adóhivatalt ábrázoló lapon küld névnapj üdvözlőt Babitsnak, s ígéri, ha legközelebb Pestre megy, felkeresi őt.

Lásd OSZK Fond III/1729/76.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 122., 347–348. (1981. levél)

Lásd még *Budapest, 1917. november 1.*

Budapest, 1917. szeptember 30. vasárnap

A Petőfi Társaság 1915-ös tagválasztó döntését felülvizsgálja. A tagok, talán Herczeg Ferenc kezdeményezésére, 1917 szeptemberében egymás közt köröznek egy – a *Millrovázt nagy éttermei* cégjelzéses papírjára – Herczeg Ferenc kézírásával (?) készült „tagajánlási ív”-et Babits esetleges felvételéről. Ezen az iraton 19-en jelzik előzetes támogatásukat: Herczeg Ferenc, Ferenczi Zoltán, Pakots József, Lampérth Géza, Peterdi Andor, Palágyi Menyhért, Bársony István, Szávay Gyula, Balla Ignác, Szöllösi Zsigmond, ifj. Hegedüs Sándor, Feleki Sándor, Szikra [gróf Teleki Sándorné Kende Júlia], Ábrányi Emil, Ferenczy Ferenc, Váradi Antal, dr. Lázár Béla, Lőrinczy György, Neugebauer László.

A Petőfi Társaság az Akadémia dísztermében Tompa-émlékünnepet tart. Az ezt követő zárt ülésen elhatározzák, hogy a decemberi tagválasztó gyűlésen Ady Endrét, Babits Mihályt és Kosztolányi Dezsőt fogják jelölni.

Lásd PIM Kézirattára V. 529/1.; Magyar Hírlap 1917. okt. 2. 244. sz. 5.; Téglás, Irodalomtörténeti Közlemények 1997. 5–6. sz. 590.; Téglás 1997a 16., 177.

Lásd még *1917. december 16.*; Sipos 2011. 450.

1917. szeptember 30.

Kovács László – édesanyjától hallva Babits betegségéről – levelezőlapján érdeklődik, vajon jól van-e már. Tudatja, hogy ők most egy „egész kedves helyen” „Retablierungon” [*német* ’pihenő-tartalék’-ban] vannak, s hogy rövidesen a mögöttes országba, Bécsbe kerül. Reméli, hogy Komjáthy Aladárral és Dienesékkal meglátogatják őt és két hét múlva találkozhatnak Bécsben, „ahol egész pompásan lehet élni”.

Lásd OSZK Fond III/791/23.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 122–123., 348. (1982. levél), 202.; Retablierung: k.k. Landeschützen-Regiment „Trient“ Nr. I – Wikipedia de.wikipedia.org/.../K.k._Landeschützen-Regiment_„T...”; Pihenő tartalék Gorlicenél [Digitális Képtár – DKA-011649] dka.oszk.hu/011600/011649/

Lásd még Babits betegeskedésére: **1917. november 12. előtt és november 12.**

Vö. Majoros/Tompa/Tóth 2011. 348. (úgy véli, a lap Olaszországból érkezik, a „Retablierung” jelentését nem ismeri, téves etimológiai magyarázatot ad)

Baumgarten Ferenc a Dunapalota Hotel nyomtatott fejléces levélpapírján ír levelet Babitsnak: „ha az évek folyamán *rövid* időre hazavetődöm Pestre, mindég átnézem az időközben megjelent magyar könyveket. Újra- és újra az Ön írása köt le; idestova már úgy vagyok, hogy már csak azt olvasom.” Közli, hogy német kiadója útján megküldeti Babitsnak legutóbbi könyvét.

[Az 1880-ban Budapesten született Baumgarten Ferenc Ferdinánd egyetemi tanulmányait Budapesten kezdi, majd külföldön folytatja, első történeti munkái a *Budapesti Szemlé*ben jelennek meg. A háború éveiben többször látogat Budapestre. A svájci költő-regényíróról szóló, Babits figyelmébe ajánlott *Das Werk Conrad Ferdinand Meyers* című könyve 1917-ben jelenik meg Münchenben, melyet a *Pester Lloyd* méltat.]

Lásd OSZK Fond 145/295/1.; Téglás, Új Dunatáj 1999. 1. sz. 40–52.; Téglás János: „*a nagyvilág fáradt zarándoka*”, *Baumgarten Ferenc élete*. (előadás) mta.hu/fileadmin/I_osztaly/eloadastar/teglas_babits.doc; Téglás 2003. 57. (1. levél), 67.; Sipos 2003. 152.; utal rá Sipos 2011. 492. (2088. levél jegyzetében)

Lásd még **Budapest, 1923. október 1.; Budapest, 1923. október 17.**; Baumgarten Ferenc halálára: **1927. január 18.**

1917. szeptember 30. után

Kovács László Bécsből írja Babitsnak: „Ide nézz, ha valami szépet akarsz látni...” – a képeslap a híres bécsi híd, az Aspernbrücke sziluettjét mutatja esti kivilágításban. Már várja Babits értesítését, mikor látogatják meg őt, hogy akkorra szabaddá tehesse magát. Jelzi, hogy Szekfű Gyula is igen örülne, ha jönnének.

Lásd OSZK Fond III/2448/14.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 123., 349. (1983. levél), 202.

Lásd még Szekfű Gyulára: **1915. december 24.**

Babits levélben fejezi köszönetét, megkapva Baumgarten Ferenc könyvét, melyet „már első áttekintésre is valóban nagyértékű, mélyen járó, és egészen új szempontokat követő irodalmi tanulmánynak” ítél.

Lásd OSZK Fond 145/287/2.; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 327. (tétel); Téglás, Dunatáj 1999. 1. sz. 40–52.; Téglás 2003. 58–59. (4. levél); Sipos 2011. 70., 553. (2169. levél)

Lásd még **1917. szeptember 30.**

Vö. Téglás 2003. 58.; Sipos 2011. 553. (mindkettő 1918. május 10. előtt-re datálja – utóbbi a jelzetet tévesen a Babits-fond III-as jelzésével egészíti ki)

1917. szeptember

A [*Leibniz mint hazafi*] *Leibniz* ceruzairású fogalmazványának keletkezése; aláírás: „Babits Mihály”.

Lásd OSZK Fond III/1739., utal rá Sipos 2003. 68.

Vö. Rába 1981. 493. (úgy véli, Babits a tanulmányt ugyanabban az évben [1916-ban] írja, mint *Húsvét előtt* című versét)

1917. október előtt

„Én még mindig nem adtam meg magam és minden letörések ellenére még mindig sóhajt a szívem, hogy írjak egyetmást” – közli Purgstallból írt levelében Kovács László, erősen berzenkedve amiatt, hogy 4 novellát küldött el a *Nyugat*nak, de sem arra, sem újabb érdeklődő soraira nem érkezett válasz. Kéri, Babits kerestesse meg írásait. Jól érzi magát, „könnyelmű könyvvásárlásokba” bocsátkozott, sokat olvas, s tudatja, hogy Szekfű októberben készül Pestre. (Az 1. főlíó rektójára Babits ceruzával jegyzi fel: „Ibs A K. L. Purgstall kinder Österr. Gasthaus Stöckler.” – Török Sophie tintairású rájegyzése is a levélen.)

Lásd OSZK Fond III/791/35.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 137–139., 364–365. (2004. levél – Purgstall, 1917. november 3. előtt-re datálja, noha a levélben Kovács László jelzi, hogy „Szekfű októberben készül Pestre”), 204.

Lásd még **1917. november 3. előtt; 1917. november 3.**

1917. október 1.

Hirdetik a *Nyugat* kiadásában megjelent *Recitativ* kötetet külön és a „művészi kiállítású” könyvek között az *Irodalmi tanulmányokkal [Irodalmi problémák]* együtt.

Lásd *Nyugat* 1917. II. okt. 1. 19. sz. számozatlan előlapok

1917. október 2. kedd

Hírlapi tudósítás számol be a Petőfi Társaságnak szeptember 30-án az Akadémia dísztermében tartott Tompa- emléküléséről, s az azt követő zárt ülés határozatáról, mely szerint „A december havi tagválasztó ülésen *Ady* Endrét, *Babits* Mihályt és *Kosztolányi* Dezsőt fogják jelölni”.

Lásd Magyar Hírlap 1917. okt. 2. 244. sz. 5.; Téglás 1997a 18.

Lásd még **1917. szeptember 30.; 1917. december 16.**

1917. október 9.

Babits Angyal levelezőlapján nehezményezi, hogy a Komjáthyékkal írt képeslap óta Babits nem adott hírt magáról. Érdeklődik az öccsüknek, Istvánnak küldendő könyvek sorsáról; beszámol a szüetről és édesanyjuk betegeskedéséről. Inti bátyját, gondoskodjon meleg ruháról, kabátról.

Lásd OSZK Fond III/35/86.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 124., 349–350. (1985. levél); Buda 2005. 475. és 1. jegyzet (252. levél)

Vö. Majoros/Tompa/Tóth 2011. 350. (1985. levél – „Komjáthyékkal írt képeslapot” újabbnak tekinti, nem a szeptember 27. előttivel, hanem a szeptember 8. előttivel azonosítja)

Stefan I. Klein Davos-Platzból küldött német nyelvű táviratában érdeklődik, Babits tud-e további kiadott prózakönyveket biztosítani.

A rektón Komjáthy Aladár (?) ceruzával jegyzi föl a Stefan I. Kleinnek szóló német nyelvű válasz fogalmazványát: „További prózát kilátásba helyezhetnek a kiadók. Levél elküldve.”

Lásd OSZK Fond III/735/256.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 125., 350–351. (1986. levél)

1917. október 10. előtt és október 10.

Babits a temesvári Somló Károlynak írt levelében közli, hogy fordítása tetszik neki. A címzett névjelzéses levélpapírján efölötti örömeinek ad hangot, hozzátéve, hogy Babits nagyon megtisztelné, „ha egyik-másik remekművének fordításával” őt bízna meg. [A temesvári vegyész-műfordító 1918-ban egy válogatásban megjelenteti Babits valamely költeményét.]

Lásd OSZK Fond III/1579/3.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 125–126., 351–352. (1988. levél), 212.

Vö. Majoros/Tompa/Tóth 2011. 352. (ismeretlennek tekinti a temesvári vegyész-műfordítót, s úgy véli: „BM egyetlen műve sem jelent meg Somló Károly fordításában”)

1917. október 10.

Babits Mihály regénye film címmel a *Temesvári Hírlap* tudósít arról, hogy *A gólyakalifa* című regényből filmet forgatnak a budapesti Corvin filmgyárban Beregi Oszkár főszereplésével, továbbá, hogy a vidéki mozik közül a temesvári mozgóképszínház elsőként mutatja be a filmet.

Lásd Temesvári Hírlap 1917. okt. 10. 230. sz. 6.

Budapest, 1917. október 11.

Elek Artúr Babitsnak írt levelében nehéz szívvel közli, hogy a vállalt munkát, a két Poe-novella lefordítását képtelen elvégezni. Sajnálja, hogy „csúful cserben hagyja” Babitsot. A levélre Babits ceruzával írja: „I. Mátray u. 5. I. 5.”

Lásd OSZK Fond III/395/2.; közli Elek Artúr 1984. 16–18. (2. levél) 280–281.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 126., 352. (1989. levél)

Lásd még a tervezett Poe-novelláskötetre: **Budapest, 1917. szeptember 11.**

Vö. Majoros/Tompa/Tóth 2011. 352. (nem jelzi, hogy a „cserbenhagyás” az Athenaeummal kötött 1917. szeptember 11-i megállapodásban foglalt Poe-kötetre vonatkozik)

1917. október 12. előtt és október 12.

Babits Gagyhy Dénesnek Sopronba ír levelet, s novellája kéziratát küldi vissza (hogy egyéb terveire illessze). Panaszkozhat arról, hogy a *Nyugat*-nál az együttműködésben nincs harmónia, ami igen elkeseríti őt.

Gagyhy Dénes megkapva a levelet és visszaküldött kéziratát, sajnálkozik, hogy fásasztotta vele Babitsot. Sejtette, hogy szerkesztői helyzete a *Nyugat*-nál bizonyos mértékig Babits kedvét szegi. Neki mindig az volt az érzése, nem lesz harmónia, ha Babits nem hódol be szerkesztőtársainak. Attól fél, így Babits megunja a „szerkesztői dicsőséget”; ami nem is lenne csoda, hiszen az ő világfelfogásuk, céljaik annyira eltérők a Babitséitól és az övétől, hacsak le nem mondanak minden nemzeti és faji eredetiségről, s hozzájuk nem simulnak – nem érthetnek egyet. Leveléből úgy tűnik neki, mintha Babitsnak „önálló szerkesztőségi berendezkedés”-re nyílna lehetősége. Beszámol arról, hogy ő is sokat dolgozik, sokat tanít, de a honvédelmi minisztérium kikérője miatt, ha „kitörne a béke”, a tanév végéig akkor is katonák maradnának. „A város utálatos és hajmeresztően drága” – jelenti ki.

Lásd OSZK Fond III/483/2.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 127–128., 353. (1991. levél – Nem ismeri Babits és Osvát egyre konfliktusosabb kapcsolatát, ezért kijelenti: „Nem tudni, kivel volt konfliktusa BM-nak a NY szerkesztőségében”); Basch, Irodalomtörténet 1958. 2. sz. 237–238.

Szigeti Imre tollrajzot készít „1917. október 12.” dátummal Babits *A Templom! Repül!* [helyesen *A templom! Röpül!*] című verséhez (a hátoldalon az illusztrátor neve mellett álló latin *faciebat* jelentése: ’készíté’, képeken így vagy rövidítve [Fac.] előforduló aláírás a művész neve vagy monogramja előtt vagy után).

Lásd OSZK Fond III/2154/6.

1917. október 13.

Zsolt Béla Jacob van Ruisdael *Windmühle am Wasser* [*Szélmalom a vízen*] című festményét ábrázoló képeslapot küld Babitsnak Nagyváradról, „a Holnap földjéről”, melyet egyáltalán nem talál a nemes irodalom tradícióhoz méltónak. Úgy véli, sorsa itt fog „megpecsételődni” (?). A lapot Lovász Pál költő is aláírja.

Lásd OSZK Fond III/1408/16.; Kelevéz (Tasi) 1983. 139.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 128–129., 354. (1992. levél)

Az Uránia bemutatója: A gólyakalifa címmel ismertetés jelenik meg Babits regényének filmváltozatáról.

Lásd Pesti Hírlap 1917. okt. 13. 254. sz. 6.

Budapest, 1917. október 13. és 15–21.

Az Uránia moziban [az egykori Kerepesi, ma Rákóczi út 21. szám alatt] bemutatják a Korda Sándor rendezésében, Babits *A gólyakalifa* című regényéből készült némafilmet. A filmben – mely egyes vélemények szerint nem arat nagy sikert, mások úgy vélik, hogy egy héten át „zsúfolt házak előtt” játsszák – Beregi Oszkár, Bartos Gyula, Mészáros Alajos és Bánky Judit játszik. A bemutatón Ady is megjelenik Csinszkával.

Lásd az elveszett film plakátját (október 15–21. dátummal):

http://mandarchiv.hu/cikk/2310/Babits_Mihaly_a_poeta_doctus; Pesti Napló 1917. okt. 14. 255. sz. 9.; Színház és Divat 1917. okt. 14. 41. sz. 30.; Színházi Élet 1917. okt. 14–21. 42. sz. 39–40.; Kocztur Gizella/Kardos László 1973. 395. (148. levél jegyzetében)

Vö. Mozi Világ 1917. 40. sz.; Gál István, Irodalomtörténet 1975. 446. (6. lábjegyzet – Babitscsal együtt készíti Karinthy a forgatókönyvet); Téglás 1979. 20–21.; *Beszélgetőfüzetek II.* 1980. 169.; *Babits és Karinthy Frigyes* 1988. 165. (1. levél jegyzete); Éder 1997. 462–465.; Gál István 2003. 247.; <http://m.168ora.hu/arte/babits-az-operaban-3618.html?print=1>; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 206. (a bemutatót valamennyi 1917. október 23-ra datálja)

Budapest, 1917. október 15. (!)

Lantos Adolf könyvesboltjában leszállított áron vásárolható meg többek között az Elek Artúr által összeállított *Anthologia* (1911), amelyben Babits-versek is olvashatók (*Újabb magyar költők. Lyrai anthologia 1890–1910* című kötet: *Sugár, Aestati hiems, Esti kérdés, A Danaidák, Két nővér*), valamint a *Levelek Iris koszorujából*.

Hirdetik még Babits *Recitativ* kötetét (50 számozott példány, famentes papíron, francia félbőr kötésben) külön és a Nyugat „művészi kiállítású” könyvei között az *Irodalmi tanulmányokkal (Irodalmi problémák)* együtt.

Lásd Nyugat 1917. okt. 15. (!) 20. sz. címlapverző; számozatlan előlapok, 640.

1917. október 15.

A Deutsch-Österreichischer Verlag GMBH nyomtatott fejléces levélpapírján német nyelvű, gépírási levelet küld a könyvkiadó tulajdonosának, dr. Prägernek aláírásával Bécsből Babitsnak: a kiadó, mely feladatul tűzte ki maga elé a modern magyar irodalom megjelentetését és megismertetését a német közönséggel, megtiszteltetésnek tekintené, ha Babits könyveinek német kiadási és színreviteli jogát számukra átengedné.

Lásd OSZK Fond III/1732/12.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 129–130., 354–356. (1993. levél); Deutsch-Österreichischer Verlag verlagsgeschichte.murrayhall.com/index.php

1917. október 16.

Békássy Istvánné Emma levélben számol be fia, Békássy Ferenc negyedik könyvének [*Tanulmányok és jegyzetek I. Írókról és irodalomról*] megjelentetéséről. Szerette volna Babitsnak elküldeni a kéziratot, de nem akarja örökösen zaklatni. A *Nyugat*ban újabban nélkülözik Babits hangját, de talán jobb, ha inkább könyvben és nem folyóiratban jelenik meg. A *Fortissimót* hevenyészve lefordította németre fia „correspondense” [*latin* ’levelezőpartnerere’] számára, akire így is mély benyomást tett. Szeretné, ha Babits megismerné ezt az embert.

Lásd OSZK Fond III/255/7.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 130–131., 356–358. (1994. levél), 203.; Téglás 1995. 112.

Budapest, 1917. október 17.

Ignotus a *Nyugat* nyomtatott fejléces levélpapírján írt levelében Babits figyelmébe ajánlja valamely osztrák kiadócég fölszólítását (melyet valószínűleg leveléhez mellékel). Ennek egyik tagja a bécsi freudista tudós dr. [Otto] Rank, akinek ő [ti. Ignotus] állította össze a számottevő magyar írók listáját, mert meggyőződött arról, hogy módjában áll németországi publicitást szerezni kiadványainak. Úgy véli, Babitsnak érdemes törődnie vele.

Lásd OSZK Fond III/610/9.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 131., 358–359. (1995. levél)

1917. október 23.

A kadétjelölt Andersen György Kassáról írott levelében verseit küldi Babitsnak, bírálatra várva, felbátorodva azon, amit az *Irodalmi problémákban* [*Ma, holnap és irodalom*] olvasott a húszévesekről és a nekik írottakról.

Lásd OSZK Fond III/20/1.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 132., 359. (1996. levél), 205., 213–214.

Lásd még ***Budapest, 1916. szeptember 1.; 1920. október 3.; 1920. október 3. után***

Baumgarten Ferenc nagy sietségben csak müncheni Eden hotelbeli címét írja meg levelezőlapján Babitsnak, aki azt „a szolga utján kért[e]”. Közli, hogy pár hétig Münchenben marad, s reméli, hogy Babits már fölépült.

Lásd OSZK Fond 145/295/3.; Téglás, Új Dunatáj 1999. 1. sz. 40–52.; Téglás 2003. 57–58. (2. levél)

Lásd még Babits betegeskedésére: ***1917. szeptember 30.; 1917. november 12. előtt és november 12.***

Budapest, 1917. október 24.

A család és a testvérek körében az esküvői tanúnak fölkért Babits részt vesz gyermekkori barátja, Rédey Tivadar és Hoffmann Mária eljegyzési ebédjén, mint azt a Hoffmann Edith által készített ültetési rend tréfás rajza megörökíti. (A rajzon utólag átjavítják Babits pontatlanul írt nevét.)

Lásd P. Földes Anna, Irodalomtörténeti Közlemények 2012. 4. sz. 392–393., 412.

Lásd még *Budapest, 1917. december 3. és december 6. csütörtök és utána*

1917. október 26. előtt és október 26.

Babits táviratot és levelet is küld Stefan I. Kleinnek, aki Davos-Platzból írt válaszában közli, hogy a Wolff-cég szerződését [*A gólyakalifa* német nyelvű kiadására] néhány nap múlva megkapja és azonnal küldi Babitsnak. A kiadó 10 százalékot fizet a könyv bruttó árából, előlegnek ezer márkát. Mihelyt a honoráriumot megkapja, a felét rögtön elküldi Babitsnak. Tájékoztatja továbbá, hogy külön megállapodás értelmében a kiadónak három műre van előjoga, s az a terve, hogy rögtön a regény után, esetleg még a regénnyel együtt, kiadja a novellákat, amelyeknek elküldését Klein igen sürgeti. A regény első kiadása valószínűleg 10 ezer példányban jelenik meg – „azt hiszem, óriási sikere lesz!” – teszi hozzá. [*A gólyakalifát* Stefan I. Klein fordításában, *Der Storchkalif* címmel végül a lipcsei Kurt Wolf Verlag csak 1919 késő ősztén, már 1920-as évszámmal adja közre, a novellákat pedig *Kentaurenschlacht* címmel a J. M. Spaeth Verlag jelenteti meg Berlinben 1926-ban.] (A levél hátoldalára ceruzával jegyzi föl Babits: „Davos-Platz Villa Columbia.”)

Lásd OSZK Fond III/735/238.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 133., 360–361. (1999. levél), 213.

Lásd még Babits táviratára és válaszlevelére is: **1917. október 9.**

Vö. Majoros/Tompa/Tóth 2011. 360. (úgy véli, hogy Babits novelláit *Kentaurenschlacht* címmel a „Merlin Verlag, Baden-Baden” jelenteti meg 1926-ban)

A Révai Testvérek nyomtatott fejléces levélpapíron az igazgató, dr. Szántó [Andor] és az aligazgató, Molnár [Imre] aláírásával küld levelet Babitsnak, csatolva a Dante-fordításra [*Isteni Színjáték. A Pokol*] vonatkozó elszámolásukat, amelynek értelmében Babitsnak ez idő szerint 218 K 50 f járandósága van, s az összeget egyidejűleg postázzák számára.

Lásd OSZK Fond III/1858/9.; a levél másolata és eredeti melléklete: PIM Kézirattára; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 134., 361. (2000. levél)

Lásd még **1912. november 18.**

Vö. Majoros/Tompa/Tóth 2011. 361. (Molnár Imrét, az *aligazgatót* a Révai „jogügyi osztálya vezetőjének” tekinti)

Budapest, 1917. október 28–31.

A Debrecenből már korábban Budapestre utazni szándékozó Szabó Lőrinc három napot a fővárosban tölt Dienesékkal (többek között Dienes Katóval és Czellár Ferencel, aki 1919-ben Kató férje lesz). „Egyszer elvittek Dienes Palihoz. Fényes volt minden... Pali, Vali – éppúgy, ahogy elképzelve. De lám, másnap, *mikor Babits Miska is ott volt, már Czellár nem vitt el*” – panasolja Juhász Gézának november 1-jén írt levelében Szabó Lőrinc, aki igen szeretne Babits közelségébe kerülni [kiemelés – RJ].

Lásd Juhász Gézáné/Lévay Botond 1987. 21., 352. (6. levél)

„Ekkor még mindig szabadúszó író voltam, bár éppen csak, hogy elkezdtem az irodalmat, egyszerre nyakig zuhantam az egésznek a közepébe. Hogy az Egyetemi Könyvtárral szemközti sarkon a Centrál kávéház modern irodalmi központ volt és maradt még 25 évig, ezt mindenki tudja [...] arrafelé járva 1917-ben [...] Czellar [Ferenc] mutatta az ablakon át a Babits-asztalt: attól kezdve úgy sóvárogtam oda, ahogy a *Nyugat* szerkesztőségébe bejutni” – emlékezik Szabó Lőrinc.

Lásd Szabó L.: *Vers és valóság* 2001. 239.; Pertl István: *Centrál kávéház*, <http://www.dura.hu/pertl/central/central.html>

Budapest, 1917. október 30.

Tisztviselőtelepi tanártársa, a klasszika-filológus Kallós Ede levelezőlapján közli Babitscsal, hogy előreláthatólag hosszabb időre hazaérkezve nagyon szeretne találkozni s beszélgetni vele.

Lásd OSZK Fond III/669/2.; Téglás 1991. 140.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 134–135., 361–362. (2001. levél – nem jelzi, hogy Babits egykori tanártársa)

1917. október 30. és utána

Sakk-köri belépőt állítanak ki Babits nevére. Hátoldalára írja a [*S gondolja (?) mit az ég adott...*] kezdetű verse ceruzairású fogalmazványát.

Lásd OSZK Fond III/1862.; Rába 1981. 551. („nemzetközi sakkversenyre is állandó belépjegyet váltott”)

Budapest, 1917. november eleje

Babits, Móricz, Czigány Dezső, Schöpflin és [Boncza Berta] Csinszka barátnői uzsonnavendégek Adyék félig kész, még deszkákkal elkerített Veres Pálné utcai lakásában. Babitsnak tetszik Csinszka egyik barátnője, a magas, szőke, angolszász típusú Czöllner Edit – emlékezik Szentimrei Jenőné Ferenczy Zsizi.

A Veres Pálné utca 4–6. I. emeletén az 1. számú lakásban lakik Ady és Csinszka. A lakás Csinszka apjáié, Boncza Miklósé, ő bocsátja a házaspár rendelkezésére. A Pestre költöző Ady házaspárnak Babits gyakori látogatója. Dénes Zsófia visszaemlékezése szerint Csinszka nagyon örül, hogy „mennyi jó név jár hozzájuk”: többek között Babits, Rippl-Rónai József, Hatvany Lajos, Schöpflin Aladár, Móricz Zsigmond.

Lásd Gál István 1975. 13.; Téglás 1979. 21–22.; Kántor Lajos 1979. 79. (Szentimrei Jenőné Ferenczy Zsizi emlékezete szerint)

Vö. Sipos 2003. 87. (Babits „feltételezhetően 1918 őszétől ismerte a huszonöt éves Boncza Bertát”)

Budapest, 1917. november 1.

Megjelenik Bálint Aladár gyűjtésében, Kosztolányi Dezső előszavával, Divéky József illusztrációival az *Éjféli* című novella-antológia, amely magyar írók misztikus

novelláit tartalmazza, köztük Babits *Novella az emberi húsról és csontról* című elbeszélését.

Lásd *Éjféli*. Kner nyomda, Gyoma, 1917. 9–19.; hirdetését: Nyugat 1917. II. nov. 1. 21. sz. hátlapverző

Lásd még **1917. január 3.**; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 235–236. (1836. levél jegyzete); *Nyugat népe* (Buda) 2009. 235. 2. lábjegyzet

Özv. Kapu Jenőné Halász Gizella Miskolcra Pesten járva, ígéretéhez híven fölkeresi Babitsot.

Lásd id. Babitsné 1917. november 1-jei Babitsnak írt levelét: OSZK Fond III/179/92.

Lásd még **1917. szeptember 28.**

Hirdetik Babitsnak a Nyugat kiadásában megjelent *Recitativ* kötetét külön és az *Irodalmi tanulmányokkal (Irodalmi problémák)* együtt a „művészi kiállítású” könyvek között is, valamint az *Éjféli* című novella-antológiát (Bálint Aladár gyűjtésében), benne többek között Babits *Novella az emberi húsról és csontról* című elbeszéléssel.

Megjelenik Babits *Drága élet* című elbeszélése. (Kéz- és gépiratait Komjáthy Aladár hagyatéka őrzi meg. Kézirata 15 főlíós ceruzairású töredék, az 1–7., a 9–15. főlíó rektóján és a 8. főlíó rektóján és verzőjén. A g₁ 16 főlíós gépirat ceruzairású betoldásokkal és autográf névalírással, a 10. főlíó sérült, a szöveg csonka. Az 1. főlíó rektóján Osvát Ernő ceruzairású nyomdai utasítása. A novella 16–17. főlíója [= g₂] gépirás ceruzairású törlésekkel, javításokkal és betoldásokkal, aláírás: „Babits Mihály”.)

Lásd k = MTAK Ms 10 506/11.; g₁ = PIM Kézirattára V. 5303; g₂ = PIM Kézirattára V. 5303; Nyugat 1917. II. nov. 1. 21. sz. számozatlan előlapok; hátlapverző; 706–719.; Némediné Kiss Adrien/Szántó Gábor András 2010. 227–252., 773., 840., 851., 921., 980–982. (27.; 27A; 27/B tétel)

Lásd még **Budapest, 1917 körül**

Gesztesi Gyula ír ismertetést Babits *Irodalmi problémák* című tanulmánygyűjteményéről.

Lásd Gesztesi Gyula, Magyar Figyelő 1917. nov. 1. 21. sz. 211–214.

1917. november 1.

Id. Babitsné írja levelében, hogy ígérete szerint várták Babitsot Mindszentekre, de Halász Gizitől hallották, hogy nem kapott szabadságot. Pista télikabátját ajánlja fel idősebb fiának. Olvasták, hogy ismét beajánlották egy irodalmi körbe [bizonyára a Petőfi Társaságra utal]. Várják mozidarabját [*A gólyakalifa*], hogy megnézhessék. Édes kadarkát tartogat a számára. Pistiről nincs hírük augusztus 1. óta, kéri, Babits érdeklődjön Kelemen Imrétől.

Lásd OSZK Fond III/179/92.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 135–136., 362–363. (2002. levél)

Lásd még *Budapest, 1917. október 13. és 15–21.; Budapest, 1917. november 1.*

1917. november 1. után

Bálint Aladár feladóvevényre ír néhány sort Babitsnak: a „misztikus kötetbe” felvett novella (*Novella az emberi húsról és csontról*) után járó közlési díjat – 30 koronát – küldi. A novella további közlési joga Babitsé, de kéri, hogy hasonló természetű gyűjteményes kötetbe ne használja fel.

Lásd OSZK Fond III/2645.

Id. Babitsné írja levelében, hogy előző nap látták Babits regényét [*A gólyakalifát*] filmen. Élvezte és sajnálja, hogy Babits kívánsága szerint (!) nem olvasta – a szép képeiben gyönyörködött. Érdeklődik, mi hír a hadifoglyokról; félti Pistát a hosszú út veszedelmeitől. Tudni szeretné, kapott-e Babits szabadságot, s Komjáthy Aladár bevált-e a sorozáson. Kéri, hogy az Üllői út 1.-ben érdeklődjön a hadifoglyokról – a hazaszállításukra ő is adakozott.

Lásd OSZK Fond III/179/96.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 136–137., 363–364. (2003. levél), 206., 211.

Lásd még Babits kívánságára: *Budapest, 1916. május 1. előtt*

1917. november 3. előtt

„Kedves Barátom, szekszárdi földimtől, Kovács Lászlótól kaptam a mellékelt levelet, kérlek értesíts a novellák sorsáról, hogy a szegény katonafiú dühét valamennyire csillapíthassam...” – írja névjegyén Babits Osvát Ernőnek, jelezve, hogy a novellákat nem olvasta. (Babits ugyanekkor tudatja barátjával, Kovács Lászlóval, hogy Osvátnak eljuttatta az ő levelét, s valószínűleg azt is, hogy Osvát most már bizonyára válaszolni fog.)

Lásd OSZK Fond III/253/708/30.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 139., 365. (2005. levél)

Lásd még Kovács László 1917. október előtt Babits írt levelét (OSZK Fond III/791/35.) és november 3-i lapját (OSZK Fond III/791/20.)

1917. november 3.

Az irodalom és színháztörténész Kéky Lajos köszönettel véve Babits könyvét [*Irodalmi problémák*], levelében jelzi, hogy „nagy gyönyörűséggel és sok okulással” olvasta, s hogy a *Budapesti Szemlében* a szerkesztő, Voinovich [Géza] akar írni róla, ha azonban nagyon halogatná, Kéky mindenképpen írni fog. Nagyon sajnálja a szombat esti vacsorák megszűntét. Pethő [Sándor], aki „mindig mindig vállalja az összeharangozást, Szilasit szidja, hogy őt folyton lóvá teszi”, Kéky pedig nagyon szeretné, ha ismét felvehetnék „a félretett kötet”. [A tanulmánykötetről szóló recenzió –s. szignóval 1918 áprilisában jelenik meg, sem Voinovich, sem Kéky nem ír róla.]

Lásd OSZK Fond III/707/1.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 141., 366–367. (2008. levél)

Lásd még **1918. április**; Pethő Sándorra: **1912. január 20.**; **1912. január 28.**; **1912. április 27.**

Kovács László Purgstallból küldi (Kriegerfriedhof auf der Ratunda böhe sei Regeton Nižny feliratú) képeslapon sorait Babitsnak: köszöni levelét, bár választ még nem kapott [ti. Osváttól]. Az már nem érdekli, csak az írásait szeretné visszakapni. Az ezrede „valami különös megbecsülésből” még mindig békén hagyta, noha már rég „feldinsttauglich”, azaz harctéri szolgálatra alkalmas. Sok az ideje, nagyszerű könyveket olvas, a koszt a körülményekhez képest „elsőrangú”, gyönyörűek a közeli erdők. Érdeklődik, nem jönnének-e Babitsék Bécsbe, ő már megjárta az összes galériát, „s a sexualis helyeken is biztos útmutatótok lehetek” – teszi hozzá tréfálkozva.

Lásd OSZK Fond III/791/20.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 140., 365–366. (2007. levél – téves olvasatát adja a német „feldinsttauglich” szónak); 204.

1917. november 4.

Közreadják Babits *Keresztény ének (Theosophikus énekek)* című versét magyarul és *Ein christlich Lied* címen, Horvát Henrik fordításában németül is.

[A *Front* 1917–1918-ban két nyelven megjelenő szépirodalmi, tábori hetilap, felelős szerkesztője 1917 júliusától Éder János, 1917 novemberétől Payr Hugó, tulajdonosa a József főherceg Arcvonalparancsnokság, nyomja a Stephaneum Nyomda.]

Lásd *Front* 1917. nov. 4. 18. sz. 14.

Lásd még <http://kosztolanyioldal.hu/sites/default/files/VONAT%20%C3%A9vsz%C3%A1m-%20szerinti%20bont%C3%A1sban.pdf>

1917. november 7. (október 25.)

1917. november 7-én (az Oroszországban ekkor használatos Julián-naptár szerint október 25-én) Péterváron a Lenin és Trockij vezette bolsevikok által szervezett felkelés/puccs megdönti a Kerenszkij-féle ideiglenes kormányt, és a hatalmat a szovjetek – vagyis a munkástanácsok – kezébe teszi le. A hatalomátvételt követően a bolsevikok hamarosan kisajátítják az irányítást, és diktatórikus rendszert építenek fel, melyet a szovjetek hálózata révén – majd egy négyéves polgárháború árán – az egész birodalomra kiterjesztenek.

Lásd Tarján M. Tamás, 1917. november 7. A bolsevikok hatalmátvétele Péterváron www.rubicon.hu/.../1917_november_7_a_bolsevikok...

1917. november 10. szombat

„Báró Kornfeld Móric és neje” névjegykártyán kéri, Babits „örvendeztesse meg” őket kedden [november 13-án] vacsorára.

Lásd OSZK Fond III/2440/1.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 142., 367. (2009. levél)

1917. november 11.

Lendvai [István] a *Szamár* szerkesztőségének nyomtatott fejléces levélpapírján írt soraiban tudatja Babitscsal, hogy december elején jelenik meg a képes hetiszemle, azzal a szándékkal, hogy „ötletesen, gyilkosan szatirizáljon minden politikai, irodalmi és egyéb vétkeket”. Kéri, Babits tisztelje meg már az első számot írásával, s mivel nemcsak szatírát szándékoznak közölni, „többszöri vendégszereplésre” kéri föl. [Babits nem ad írást a hetilapnak.] (A levél verzójára Babits ceruzával novellái címét jegyzi föl: „Nov. az emb. cs. és h. / Éliás testv. h. [...] Huszadik, huszadik sz. / Tél / Drága élet / György a favágó / A literátor”)

Lásd OSZK Fond III/831/2.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 142., 368. (2010. levél), 205.

1917. november 12. előtt és november 12.

Babits válaszol egykori pécsi diaktársának, önképzőköri „riválisának”, Surányi Miklósnak, s levelében betegségről, szenvedéséről is tudósítja. Surányi Máramarosszigetről írt újabb levelével együtt elküldi Babitsnak második könyvét [*A szent hegy*] is, jelezve, hogy szenvedését annál is inkább megérti, mert maga is hasonló súlyos betegségben kínlódik. Megismétli februári levelének kérését: egész életére büszke lenne arra, ha Babits nevével jelenne meg néhány sor írás a munkájáról. [Babits erről a regényről sem ír, Schöpflin Aladár a *Nyugat* 1918. január 1-jei számában emlékezik meg róla az új magyar regények között.]

Lásd OSZK Fond III/1159/2.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 143., 369. (2012. levél)

Lásd még **1917. február 7.**

1917. november 13. előtt

Az orvostanhallgató Forst Károly Frigyes elküldi verseit Babitsnak, hogy amennyiben a *Nyugatban* való megjelenésre alkalmasnak ítéli, adja őket át Ignotusnak. Babits válaszában betegségre, családi ügyekre hivatkozva szabadkozik a késedelmes felelet miatt. A verseket elolvasva örömmel állapíthatja meg, „hogy az izlés és műveltség jeleit nem nélkülözik. De talán még nincs bennük annyi új mondanivaló hogy a *Nyugatban* ki merhessünk velük (egy új név fölött) lépni”. Ezért nem is adta át Ignotusnak, merthogy „pályáját kezdeni csak egészen jó dolgokkal érdemes”. Türelemre inti a fiatalembert.

[Az orvosi tanulmányait Budapesten végző Forst Károly Frigyes Franciaországban ismeri meg a gyógynövények terápiás célú felhasználását. Magyarországon sok támadást elszenvedve végül a Répáshutához közeli Fehérkőllápa Menedékházban él és gyógyít. A magát Favágó Károlynak is nevező Forst – aki több levelet vált Babitscsal – 1927-ben megismerkedik Szabó Lőrincsel is, akit szintén verseivel keres föl. Szabó Lőrinc néhány levélben aprólékos tanácsokkal látja el a közlés szintjét éppen csak vagy egyáltalán el nem érő költemények szerzőjét. Hosszú évek múltán a Bükkben remeteként élő, gyógyfüvekkel gyógyító orvos – az akkor már betegeskedő Szabó Lőrinc örömeire – újra kapcsolatba lép vele.]

Lásd PIM Kézirattára V. 4325/93/3/3.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 144., 370. (2014. levél), 213.; Forst Károly Frigyesre: triangulum – Telepatikus.hu – a gyógyszerészeti portál www.telepatikus.hu/page/triangulum; BEVEZETÉS A kötet tárgya, módszerek Vannak, akik ... – Szabó Lőrinc www.szabolorinc.hu/index.../FCS_ciklon_bevezet.pdf

Vö. Majoros/Tompa/Tóth 2011. 370. (Forst Károly Frigyeset ismeretlennek tekinti)

Budapest, 1917. november 13. kedd

Babits bizonyára elfogadja a meghívást, s a nagyiparos bankár bárónak, Kornfeld Móricnak és feleségének vacsoravendége (valószínűleg többek társaságában).

Lásd Kornfeld Móric és neje Babitsnak küldött 1917. november 10-i névjegykártyáját: OSZK Fond III/2440/1.

1917. november 13.

Volt szegedi tanítványa, Spieler Mihály ír levelet Babitsnak, melyben egykori osztálytársa, az 1915 óta olasz hadifogságban sýnylódó Komlósi Andor kérését idézi, tolmácsolja: Babits – mindkettejük egykori osztályfőnöke – juttassa el Komlósinak könyvei egy-egy példányát, hogy fogolytársaival olvashassa őket.

Lásd OSZK Fond III/1895/6.; Éder 1966. 45.; Apró 1983. 150.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 145–146., 371. (2016. levél)

Vö. Éder 1966. 45. (tévesen *Spieglert* ír); Apró 1983. 150. (Komlósi *Aladárt* jelzi)

A kitarító ifj. Forst Károly Frigyes küld két novellát és verset újabb sorok kíséretében a *Nyugat*ban való megjelentetés céljából, mondván, Babits levele birtokában az irodalom új eszméinek saját témái kontúrjában ízléses kidolgozását vette tervbe. [Írásai sem ekkor, sem később nem jelennek meg.]

Lásd OSZK Fond III/1880/5.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 145., 370. (2015. levél)

1917. november 15.

Hirdetik a *Nyugat* kiadásában megjelent művészi kiállítású *Recitativ* kötetet, valamint az *Éjféli* című novella-antológiát Babits *Novella az emberi húsról és csontról* című elbeszélésével.

Közlik Fenyő Miksa ismertetését az *Irodalmi problémák* című kötetről *Babits Mihály* címmel, mely szerint „különb tanulmánykötet kritikai irodalmunkban tizenöt esztendeje nem került a magyar közönség elé”. Ezt az eseményt Péterfy Jenő összegyűjtött munkáinak megjelenéséhez hasonlítja. Részletesen ír a két *Vörösmarty*-tanulmányról és a *Petőfi és Arany* címűről.

Lásd *Nyugat* 1917. II. nov. 15. (!) 22. sz. számozatlan előlap; hátlapverző; 841–844.; Buda, Irodalomtörténeti Közlemények 1997. 5–6. sz. 611. (a *Nyugat* megjelenésére november 16-i dátumot ad)

Megjelenik Révai Józsefnek – a *Ma*-csoport egyik legradikálisabb tagjának – recenziója Babits *Irodalmi problémák* című kötetéről. Révai szerint „a forma mellé-

kes”, a költészetnek „megmozgatónak” kell lennie. A tradíciók kérdése kapcsán kijelenti: a szociálisan hasznos tudást helyezik „a klasszikus szövegek elé”, és „Sappho és Petrarca előtt Verhaerent és Whitman és *Babitsot a maiságában*” (kiemelés – RJ). Majd „egy számban” bevallja, hogy „kevésnyi igaz irodalmi élményei[m] egyike éppen Babits *Húsvét előttje*”, mondván, hogy a régebbi magyar lírában „ilyen életes és mai klasszikus szépségeket nemigen találni”.

Lásd Ma 1917. nov. 15. 1. sz. 6., 8–10., 12.; Komlós, Irodalomtörténeti Közlemények 1963. 2. sz. 182.; Kelevéz (Csaplár Ferenc) 1983. 177.; Pók 1983. 97–106.

1917. november 17. előtt (?)

Az egykori újpesti tanítványa, Hevesy Iván szerkesztésében megjelenő *Jelenkor* első száma közli Babits két műfordítását: *Búcsú* (Algernon Charles Swinburne), *Spleen [Emlékem több, akár száz éve gyűjteném...]* (Charles Baudelaire).

Lásd *Jelenkor* 1917. november, 1. sz. 5–6.

Vö. Kelevéz (Tasi) 1983. 140. (úgy véli, a *Spleen* 1919. június 28-án a *Tavaszbán* jelenik meg először)

1917. november 17.

Babits „tiszteelői”, az 1917 novemberétől 1918 áprilisáig megjelenő irodalmi és kritikai folyóirat, a *Jelenkor* munkatársai, Begyáts László, [Moholy-]Nagy László, Zsolt Béla, Gaál Gábor, Garami Árpád, Hevesy Iván, Szilasy Zelma küldik levelezőlapra üdvözlőket.

Lásd OSZK Fond III/1880/82/a; Sipos, Tiszatáj 2008. 11. sz. 78. (Szitáry Zelmát ír!); Majoros/Tompa/Tóth 2011. 146–147., 371–372. (2017. levél)

1917. november 20. előtt

Babits István november 20-i, anyjának Berezovkából küldött lapján írja: „Örömmel hallom, hogy Sanyi hazaérkezett.” [Babits Sándor 1917. március végén indul el Berezovkáról, csererokkantként kerül a dániai Haldba, ahol még augusztus közepén is gyógykezelik.]

Lásd Babits István id. Babitsnénak 1917. november 20-i levelét: Buda 2005. 497. (268. levél)

1917. november 21.

„Rajongó híve”, Knedl [?] Andor – szenvedélyes gyűjtő lévén – pár sorban kéri, hogy a mellékelt névjegykártyán Babits küldje el aláírását autogramgyűjteményébe, hogy „Magyarország legnagyobb költőjének” aláírása is meglegyen benne.

Lásd OSZK Fond III/1827/99.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 147., 372. (2018. levél)

1917. november 22. előtt és november 22.

Babits levelet, majd *Irodalmi problémák* című kötetét küldi el Békássy Istvánné Emmának. Békássy Istvánné válaszában jelzi, már írt volna az *Irodalmi problémák* kötetért, mielőtt Babits levelét megkapta. Kiemeli a *Magyar irodalom* című tanulmányt, s a Vörösmarty-írásokat (*Az ifjú Vörösmarty, A férfi Vörösmarty*). Boldog, hogy Babits ebbe a kötetbe tette fiáról, Békássy Ferencről írt cikkét, s különösen köszöni a hozzáfűzött jegyzetet „az ő költőisége nagyságáról” (*B. F. huszárönkéntes: elesett az északi harctéren, 1915. június*): „Mondhatom ma már, amit e cikk íráskor még nem mertem: Békássy, ha élve marad, a legnagyobb magyar költők egyike lehet. S így is, gyermeki kísérletei közt, olyan versek vannak, melyek mai líránk első sorában foglalnak helyet.”

Lásd OSZK Fond III/255/8.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 148., 373–374. (2020. levél), 202., 205.

Budapest, 1917. november 24.

Havas Irén a *Nyugat* fejlődés levélpapírján írt levelében küldi a kívánt elszámolókat és kéri, Babits hétfőn [november 26-án] reggel küldessen el a neki járó összegért, a nyugtán feltüntetve, hogy az 1360 koronából 1000 koronát a verskötetért [*Recitativ?*], s 100 koronát az *Irodalmi problémák*ért fizettek. A két szerződést aláírva kéri visszaküldeni.

Dr. Babits Sándor 1919. szeptember 17-i átvételi elismervényén 6. pontként szereplő „Nyugat leszámolás 917. nov. 24.ről” bizonyára a fenti levélre vonatkozik.

Lásd Havas Irén/Nyugat levele OSZK Fond III/1816/15.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 375. (2023. levél), 196., 205.; dr. Babits Sándor elismervénye: OSZK Fond III/183/8.

1917. november 26.

A 16-os Honvéd Szerkesztősége és Kiadóhivatala nyomtatott fejlődés levélpapírján Besztercebányáról Kun András küld levelet Babitsnak, melyben tudatja, hogy tábori lapjuk Karácsonykor és Újévkor terjedelmesebb számot kíván a fronton harcoló katonáknak eljuttatni. Kéri, Babits küldjön egy verset, a kezdetleges nyomda-technikára való tekintettel december 7-ig. [Babits föltehetőleg nem küld verset a lapnak. – *A 16-os Honvéd* 1917. július 1. és 1918. május (?) között jelenik meg Besztercebányán. Szerkesztői Kun Berci és Gáspár Árpád.]

Lásd OSZK Fond III/1578/17.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 150., 375–376. (2024. levél), 205.; „Extázisban tapsolt a közönség” – A Nagy Háború nagyhaboru.blog.hu/.../_extazisban_tapsolt_a_kozons...

Vö. Majoros/Tompa/Tóth 2011. 376. (2024. levél – úgy véli, a „kéthetente megjelenő tábori szépirodalmi lap” 1934-ig működik)

Budapest, 1917. november 26. hétfő

Rédey Tivadar, Tivi küld a Magyar Nemzeti Múzeum Orsz. Széchényi Könyvtára nyomtatott fejlődés levélpapírján levelet Babitsnak: ha neki is alkalmas, másnap, kedden délután [27-én] megy érte, kéri, addigra legyen „reisefertig” [*német* ’útra-

kész’], Feketével üzenje meg másnap délelőtt, hogy jó-e neki az időpont, ha nem, akkor csak a szerda [28.] jó neki, mert később hurcolkodó gondjaitól már nem szabadulhat. [Rédey december 6-án köt házasságot Hoffmann Máriával, Babits gyermekkori barátjának tanúja.]

Lásd OSZK Fond III/1043/4.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 151., 376. (2025. levél)

Lásd még *Budapest, 1917. december 3. és december 6. csütörtök és utána*

Budapest, 1917. november 27.

„Ma muszáj bemennem a Nyugathoz” – tudatja névjegykártyáján Babits Rédey Tivadarral, onnan csak későn szabadul, ezért [28-án] szerdán 5–fél 6 között várja.

Lásd MTAK Ms 4539/46.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 151., 376–377. (2026. levél)

1917. november 27. és november 27. után

Reményik Sándor Kolozsvárról levél kíséretében küldi verseit Babitsnak, akihez mint költőhöz és kritikushoz fordul. Magányában és teljes magáraultságában egy elfogulatlan léleknek, „aki a költészet lelkével, legbensőbb titkaival ismerős”, szeretné a véleményét hallani.

Babits válaszában kiemeli a *Redők egy arcon* és a *Magános öröm* című verseket [melyek majd Reményik *Fagyöngyök* című első kötetében szerepelnek], mondván, ezek „gondolkodó s érző ember munkái; biztató törekvés van bennük a komoly költészet felé”, de meglehetősen kíméletlenséggel teszi hozzá: „van még valami a kezdőből, a dilettánsból is. A kifejezés nem mindig eredeti, s alig valahol nagyobb erejű”. Végül biztatásul hozzáteszi, hogy ezek talán csak a kezdet gyengeségei.

Lásd Reményik Sándor levelét: OSZK Fond III/1061/1.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 152., 377. (2027. levél); Babits levelét: PIM Kézirattára V. 4557/30/3.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 153., 378. (2028. levél), 213.

1917. november 28. után

Schöpflin Aladár Szini Gyula neki adott meghatalmazása (hogy a *Vasárnapi Újságtól* a számára kiutalványozott összeget fölvehesse) hátoldalára írja levélüzene-tét Babitsnak: „Kedves Barátom, Ódry Árpád mindkettőnket meghítt ma vacsorá-ra...” Okvetlenül légy ott a Margit híd pesti hídfőjénél, a Rudolf trónörökös [ma Jászai Mari] tér 1.-ben.

[A színész Ódry 1905-től a Nemzeti Színház rendezője, majd örökös tagja s főrendezője.]

Lásd OSZK Fond III/1114.; Balogh Tamás 2004. 188. (207. levél); Majoros/Tompa/Tóth 2011. 153., 378–379. (2029. levél)

1917. november

Szabó Lőrinc *A költészet tárgya és kifejezőmódja* című harmadik gimnáziumi magyardolgozatában írja: „Mily igaz élvezet [...] megpihenni Arany János nyelv-művészetén, melyhez talán csak az egy Babitsé lesz hasonló.”

Lásd MTAK Kézirattár; *Érlelő diákévek* 1979. 41.

Zempléni Árpád költő és műfordító, aki maga 1902-től a Petőfi Társaság tagja, novemberben külön körlevélben próbálja felmérni, lehet-e számítani Babits (és Kosztolányi) tagságfelvétele ügyében szélesebb támogatói körre.

Lásd Zempléni 1917. november 9-i, Ambrus Zoltánnak írt, a szavazás várható eredményét tudakoló levelét: *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 314. (331. tétel), 573.; Sipos 2003. 75.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 210.

1917. november–december

Megjelenik Király György ismertetése Babits Shakespeare *A vihar* című színművének fordításáról. Összeveti Szász Károly régi fordításával, s minden tekintetben Babitsét tartja sikeresebbnek: úgy véli, a két fordítás két különböző kor esztétikai és irodalmi felfogását tükrözi, s „Szász inkább a szónoki lendületű, patetikus részekben válik ki, Babits a könnyebb, üdőbb, lírai részek mestere”.

Lásd Egyetemes Philológiai Közlöny 1917. nov.–dec. IX–X. füzet, 651–652.; Sipos 2003. 75.

1917–1918 telén

Gál István úgy véli: „Egy Adyval tett téli szánkóút boldog emléke a háború kínzó tudatával keveredik az *Ady Endre szánján* című versben”.

Lásd Gál István, *Tiszatáj* 1973. 11. sz. 68.

1917. december 1. előtt

A [*Jegyzet*] – *Rodinról. Felelet Vedresnek* című Babits-írás ceruzairású tisztázatának (ceruza- és tintaírású javításokkal) keletkezése. (Autográf ceruzairású rájegyzések: a 2. fólió rektójának alján: „Vedres után”; a 2. fólió verzóján: „*Rodinról*”. Aláírás ceruzával: „Babits Mihály”.)

Lásd OSZK Fond III/1567.

1917. december 1.

Megjelenik Vedres Márk *Rodin†* című cikke (a november 17-én elhunyt szobrász emléke előtti tisztelgésül), amelyben kifejti, hogy Rodin főleg a formák tanulmányozására fordította figyelmét, nem törekedett egységet, egyensúlyt létrehozni. „Idegen elemekkel operálva irodalmi plasztikát csinál” – írja. Ehhez fűz *Jegyzetet* Babits, aki szerint Rodin éppenséggel megtalálta az egyetlen médiumot a maga

kifejezésére; „mondanivalója több és nagyobb mint egyetlen anyag természetéből önként adódna: a művész lelkéből adódván és nem az anyag természetéből”.

„Legszebb karácsonyi ajándék a könyv!” – hirdeti a *Nyugat* a folyóirat „amateur kiadványait”, többek között Babits *Recitativ* kötetét „finom, famentes papíron nyomva, félbörkötésben (ára: 20 korona)”.

Lásd *Nyugat* 1917. II. dec. 1. 23. sz. 959.; 960.; címlapverző; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 204.

Agárdi László ismertetését közlik Babits *Irodalmi problémák* című tanulmánygyűjteményéről.

Lásd Agárdi László, Országos Köztanodai Tanáregylet Közlönye 1917/18. 51. kötet, 1917. dec. 1. 7–8. sz. 271–273.

Budapest, 1917. december 3. és december 6. csütörtök és utána

Rédey Tivadar a Szépművészeti Múzeum fejléces levélpapírján írt levelében (melyet az irodalomtörténész, műfordító Hoffmann Mária és a művészettörténész Hoffmann Edith is aláír) tudatja Babitscsal: csütörtökön 11 órakor lesz „a nagy eset” [ti. házasságkötésük Hoffmann Máriával], ezért kéri fél 11-ig jelenjen meg a Szondy utca 45. III. 3. alatt és hozzon magával valami igazolást („vasuti jegy, kinevezés, keresztlevél efféle” – tréfálkozik). [Babits Rédey Tivadar házassági tanúja, s bizonyára együtt indulnak a polgári esküvői szertartásra. A menyasszony tanúja Elefánt Olgának (a Hoffmann lányok közeli barátnőjének) férje, Payr Hugó olimpikon birkózó, újságíró, legitimista politikus. – Hoffmann Edith emlékezete szerint a házaspár szerdai fogadónapjaira Babits majd többször ellátogat, rendszerint Komjáthy Aladárral.]

Lásd OSZK Fond III/1043/5.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 154–155., 380. (2031. levél); Hoffmann Edith, *Babits Emlékkönyv* 1941. 212.; Fodor/Topolay 2008. 250.; P. Földes Anna, *Irodalomtörténeti Közlemények* 2012. 4. sz. 392.

1917. december 4.

Babits Angyal id. Babitsné nevében [ti. feladóként anyjukat jelöli meg] 150 koronáról szóló feladóvevényen ír pár sort. Kéri, Babits adja fel a pénzt öccsüknek, Pistának. Édesanyjuk küldi a télikabátot. Érdeklődik, Babits hazamegy-e Karácsonyra; s közli, hogy neki a foga miatt fel kell mennie Pestre.

Lásd OSZK Fond III/179/93.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 155., 381. (2032. levél)

Id. Babitsné is ír hosszabb levelet aznap fiának a kabátról és egyéb meleg holmijkiról; s arról, hogy kis kalácsot is süttött Babitsnak. Megismétli, amit Angyal már megírt: küldtek 150 koronát, mert Pista 50 rubelt kért szeptember 15-i levelében; ő is kéri, Babits küldje el neki. Érdeklődik Pista egyetemi dolgairól és a küldendő könyvekről is [ugyanis Babits István anyjának szóló ekkori leveleiben újra meg újra kéri: „Misi nézzen utána, hogy áll az ügyem az egyetemen?”]. Aggódnak Babits egészségéért, karácsonyra várják haza. Ő is megjegyzi, hogy Angyal a foga miatt felmegy Pestre.

Lásd OSZK Fond III/179/97.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 156., 381–382. (2033. levél); Babits István levelére: Buda 2005. 485. és 1. lábjegyzet (259. levél)

Budapest, 1917. december 6.

A Márciusi Kör Sebes Böske aláírásával küldött levelében értesíti Babitsot, hogy békegyűlésüket december 10-én hétfőn este 7 órakor tartják a régi képviselőházban. Kéri értesítését, hány órakor és hová küldjenek érte.

Lásd OSZK Fond III/1902/69.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 157., 382–383. (2034. levél)

Budapest, 1917. december 9. vasárnap

A Márciusi Kör Sebes Böske aláírásával újabb levelet küld Babitsnak, nem tudva, hogy a szolga ügyetlensége következtében vajon megkapta-e korábbi értesítését a Márciusi Kör másnapi békegyűlésének időpontjáról, s hogy hová küldjenek Babitsért. Várja válaszáat, telefonszámát is közli. A levélre Babits ceruzával jegyzi föl: „VIII. Gyulai Pál u. 6.”

Lásd OSZK Fond III/1902/70.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 157., 383. (2035. levél)

A Petőfi-Társaság tagválasztása című hírcikk a társaság december 15-i tagválasztó üléséről és Babits, Bíró Lajos, Csathó Kálmán, Kosztolányi Dezső és Surányi Miklós jelöltségéről tudósít.

Lásd Az Újság 1917. dec. 9. 303. sz. 12.; Téglás 1997a 19.

Budapest, 1917. december 10. hétfő

A Demokratikus Főiskolai Hallgatók egyesülete, a Márciusi Kör „nagyszámú közönség jelenlétében” este 7 órakor békegyűlést tart a régi képviselőház [VIII. Főherceg Sándor utca, ma Bródy Sándor utca 8.] üléstermében. A *Pesti Hírlap* beszámolója szerint az ülést Szende Pál alelnök nyitja meg, majd Babits Mihály olvassa fel *Húsvét előtt* című „békehimnuszát”. Giesswein Sándor beszédében úgy véli, hogy a háborúnak csak a nemzetközi jog kifejlődése és megerősödése lehet az eredménye, Szatmári Mór pedig abbéli véleményének ad hangot, hogy a háború a béke fokozottabb szeretete és a demokrácia felé visz.

Lásd Pesti Hírlap 1917. dec. 12. 7.

Budapest, 1917. december 15.

Dienes Pál öccse, Dienes László a Városi Nyilvános Könyvtár nyomtatott fejléces levélpapírján (magázó hangú) levelében küldi Kramer Rózsi verseit Babitsnak a lány kérésére, mondaná el véleményét levélben róluk.

[A szociológus, jogot végzett publicista Dienes László a Társadalomtudományi Társaság és a *Huszedik Század* című folyóirat körül csoportosuló értelmiség munkájában vesz részt. Tehetségét fölismerve Szabó Ervin – aki nagy hatást gyakorol a fiatalemberre – a Fővárosi Könyvtárba hívja őt dolgozni. – Kramer Rózsi talán

azonos a német költő Erich Kästner *A ma versei* címmel 1940-ben megjelent kötetének E. Kramer Rózsi nevű fordítójával.]

Lásd OSZK Fond III/373/1.; Dienesék 1982. 123. (1. levél); Majoros/Tompa/Tóth 2011. 158., 383–384. (2036. levél – Kramer Rózsit ismeretlennek tekinti); A mai híres emberem: A Neue Sachlichkeit, avagy az optimista ... www.hotdog.hu/.../a-mai-hires-emberem-a-neue-sachl...

A képviselőház egyik bizottsági termében délután 5 órakor a Petőfi Társaság közgyűlésén a tisztikar háromévenként esedékes megújítása után (ismét Herczeg Ferenc lesz az elnök!) a jelen lévő 35 tag 27 szavazattal rendes tagnak választja Babits Mihályt (ajánlói: Herczeg Ferenc elnök, Pakots József titkár, továbbá Ábrányi Emil, Balla Ignác, Feleki Sándor, Szikra [Teleki Sándorné] és Váradi Antal). Rajta kívül Bíró Lajost 25, Csathó Kálmánt 27, Kosztolányi Dezsőt 26 és Surányi Miklóst 25 szavazattal fogadják a tagok sorába.

Lásd Az Újság 1917. dec. 9. 303. sz. 12.; Budapest 1917. dec. 16. 309. sz. 8.; Babits tagajánlási ívét: PIM Kézirattára V. 529/1.; Az Újság, 1917. dec. 16. 309. sz. 11.; Téglás 1997a 20., 21., 177.

Lásd még *Budapest, 1918. október 13. vasárnap*; Tessitori 1983. 288–289. (1. levél jegyzetében); Téglás, Irodalomtörténeti Közlemények 1997. 5–6. sz. 587., 590.; Sipos 2003. 75–76., 210.; Jankovics 2005. 797.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 384. (2037. levél), 210.; Németh Luca Anna, A Vörösmarty Akadémia története és szerepe a 20. század ... www.filologia.hu/.../az-irodalmi-modernseg-egy-szerv...

Vö. Sipos 2011. 450. („A közgyűlésre [1917.] december 16-án került sor”)

1917. december 16. előtt

Babits *Ignotus versei* című ismertetése 7 főlíós ceruzairású tisztázatának (= k – javításokkal, betoldásokkal, áthúzásokkal) és 6 főlíós nyomdai levonatának (= korr – autográf ceruzairású javításokkal, aláírás: „Babits Mihály”) keletkezése. A tisztázat 4. főlíójának felső széléhez vékony papírcsíkkal ragasztja a szövegkiegészítést. A 7. főlíó verzóján autográf ceruzairással: „*Ignotus versei*”, aláírás: „Babits Mihály”. Az 1. főlíó bal felső sarkában Osvát Ernő ceruzairású nyomdai utasításai.

Lásd k = OSZK Fond III/1623.; korr = OSZK Fond III/253/912.

1917. december 16.

Mint karácsonyi ajándékkötetet hirdetik Babits *Recitativjának* „famentes papíron francia félbörkötésben (ötven számozott példány)”-ban megjelent kiadását („ára: 20 korona”), amelyet a *Nyugat hírei* rovat szerint a kiadóhivatal árusít, s megrendelhető a könyvkereskedésekben is.

Tóth Árpád versfordításai közül *A művészet* című Théophile Gautier-verset Babits Mihálynak ajánlja.

Megjelenik az *Ignotus versei* című hosszabb ismertetés, amelyben Ignotus költészetének sajátosságát Babits abban látja, hogy „szembesedik [...] az erős érzéki

szenvedély a fölényes, keserű, kissé talán gúnyos (szkeptikus és megvető) intelligenciával”.

Lásd Nyugat 1917. II. dec. 16. 24. sz. címlapverző; 989.; 1055–1059.; 1088.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 204.

Hendel Ödön az újpesti főgimnáziumot ábrázoló képeslapján örömmel gratulál Babitsnak, „bár inkább a Petőfi Társaságot illenék üdvözölnöm, amiért tagjai sorába választott. Légy szives tehát tolmácsold ezt előtte” – tréfalkozik szokásos stílusában.

Lásd OSZK Fond III/567/24.; Buda 2007. 84.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 158–159., 384. (2037. levél)

1917. december 17.

Zsolt Béla Komáromból küldött képeslapján Babitsnak a Petőfi Társaság tagjává választása alkalmából „beáll az ünneplők sorába”, noha tisztában van vele, hogy ez a kitüntetés Babits előtt kétes értékű, mégis úgy véli, annak az irodalomnak jelenti „elvi diadalát”, amelynek ő a legnagyobb mestere.

Lásd OSZK Fond III/1408/4.; Kelevéz (Tasi) 1983. 139.; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 314. (332. tétel); Majoros/Tompa/Tóth 2011. 159., 384–385. (2038. levél), 210.

Budapest, 1917. december 18.

A december 15-i tagválasztó közgyűlésen a Petőfi Társaság tagjai közé választásáról Pakots József titkár nyomtatott fejléces levélpapírra írt levélben hivatalosan is értesíti Babitsot, egyben felkéri, hogy székfoglalóját 1918 márciusában, a költő Zrínyi Miklós születésének 300. évfordulója alkalmából rendezendő díszgyűlésen tartsa meg. Az elnökség szeretné, ha Zrínyiről szóló előadással lépne a tagok közé, de ha Babits úgy véli, hogy „költői egyénisége kifejezése gyanánt megfelelőbb volna, ha költeményeket olvasna fel székfoglalóul”, kéri, azt is közölje vele. [Babits költeményeinek felolvasását választja, de székfoglalóját nem a tervezett március 17-i ülésen, hanem csak az október 13-i felolvasóülésen tartja meg.]

Lásd OSZK Fond III/1643/1.; Téglás 1997a 22., 177; Téglás, Irodalomtörténeti Közlemények 1997. 5–6. sz. 590. és 21., 22. lábjegyzet; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 314–315. (333. tétel); Majoros/Tompa/Tóth 2011. 160., 385. (2039. levél), 210.; Sipos 2011. 450.

Lásd még ***Budapest, 1918. október 13. vasárnap***

1917. december 20.

Babits Angyal és id. Babitsné küldenek közös levelezőlapot Babitsnak: Angyal kéri, bátyja menjen haza karácsonyra, nagyon várják. Ő egy-két napra a foga miatt szeretne a szünidő végén Pestre menni, kéri Babits írja meg, mi a programja, hogy ahhoz igazíthassa az utazást. Id. Babitsné is sürgeti, fia mikor megy haza, hogy a szobáját befűttesse, mert a szénhiány miatt takarékoskodniuk kell. A héten még disznót is vágnak, hogy „te édes fiam jól lakhass” – teszi hozzá, s érdeklődik Pisti

pénze elment-e és a kabátot Babits idejében megkapta-e („szerdán” – jelzi a dátumot id. Babitsné, aki bizonyára előző nap, 19-én írja sorait). [Babits a karácsonyt nem tölti Szekszárdon.]

Lásd OSZK Fond III/179/94.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 161., 386. (2040. levél)

A Petőfi Társaság új tagjai között megjelenik Babits arcképe is *Az Érdekes Újságban* és az *Új Időkben*.

Lásd *Az Érdekes Újság* 1917. dec. 20. 7.; *Új Idők* 1917. dec. 23. 530.; Babits Angyal 1917. december 29-i levelét: OSZK Fond III/35/87.

1917. december 21.–1918. január 20.

1917 decemberében Schöpflin Aladár – bizonyára Babitscsal egyetértésben – levélben próbálja ismét megnyerni Szekfű Gyulát a *Nyugat* számára: „Általában mi volna a véleménye arról, ha a *Nyugat* felajánlaná Önnek a maga nyilvánosságát, ha egy ilyen folyóiratba való mondanivalói találnának lenni? A mondanivalók tartalma dolgában teljes szólásszabadsága volna, a formában és a hangnemben is csak az irodalmi színvonal kötné. Régen egyszer már közvetítettem egy ilyen felhívást, Ön akkor elhárította. [...] Ma a *Nyugat*nak Babits a szerkesztője. Szívesen vonnók körünkbe a fiatalabb tudós-generáció tehetségesebbjeit, s hogy ez eddig kevésbé sikerült, annak éppen az illetők elfogultságából, rossz értesültségéből, vagy más, egyéni okaiból való tartózkodása volt az oka.” Szekfű, bár úgy tűnik, komolyan fontolóra veszi az ajánlatot, végül mégsem fogadja el, Horváth János pedig nyomban határozottan elutasítja: „...a *Nyugathoz* én nem megyek. Olyan felfogással ő róluK, amilyennel én vagyok, közjük nem állhatok be. Ez azonban egyáltalán ne befolyásolja a te elhatározásodat. Ostobaság volna, hogy megnémulj. A nyilvánosság minden esetre szükséges. [...] Vedd magad mellé Eckhardot [Eckhardt Ferenc], Némethet [Németh Gyula?], ezekben van munkakedv és ami fő: ambíció; s őket kritikai (erkölcsi) szempontok aligha tartanák vissza a *Nyugattól*. Példa lehet Schöpflin. Ő csak azóta ír igazán, mióta a *Nyugat*nál van.”

Lásd Schöpflin Aladár Szekfű Gyulának 1917. december 21-én írt levelét: Egyetemi Könyvtár Kézirattára G 628.; Balogh Tamás 2004. 186–187. (206. levél); Horváth János 1918. január 20-i Szekfű Gyulának írt levelét: Egyetemi Könyvtár Kézirattára G 628.; Kollarits Krisztina, *Új Forrás* 2008. 9. sz., Babits és a konzervativizmus kapcsolata 1917-39 – EPA epa.oszk.hu/00000/00016/00139/080913.htm

Lásd még **1916. május 21. előtt és május 21.**

1917. december 23.

A *Tolnavármegye és a Közérdek* is hírül adja, hogy a Petőfi Társaság legutóbbi ülésén tagjai sorába választotta Babits Mihályt.

Lásd *Tolnavármegye és a Közérdek* 1917. dec. 20. 51. sz. 2.; Téglás 1997a 23.

1917. december 24. Karácsony előtt

Babits Angyal levelének tanúsága szerint a jó barát Kovács László, mielőtt karácsonyra hazautazik Szekszárdra, Pesten keresi Babitsot, de nem találja otthon.

Lásd Babits Angyal 1917. december 29-én Babitsnak írt levelét: OSZK Fond III/35/87.

1917. december 25. előtt és december 25.

A kémia-, természetrajz- és zenetanár, zeneszerző Csatkai József – bizonyára Szép Ernő biztatására – ír levelet Babitsnak versei megzenésítése ügyében, s bizonyára a kottákat is elküldi neki.

Babits válaszában nagyon köszöni „a küldött hangjegyeket”, s szívesen adja engedélyét, hogy azokat litográfiai úton sokszorosítsák. „A dalokról nekem nem lehet irányadó véleményem, mert, sajnos a zenében majdnem analfabéta vagyok – jelenti ki teljes őszinteséggel, hozzátéve –: Meg akarom azonban mutatni hozzáértőknek, s alkalomadtán értesítem önt a véleményükről.” [A Babits-dalok kottája azonban nem jelenik meg.]

Lásd Liszt Ferenc Múzeum (Sopron) K. 76.1.474.; Csatkai Endre, Irodalomtörténet 1959. 3–4. sz. 488–490.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 162., 386–387. (2041. levél)

Babits karácsonyi üdvözlőlapon küldi jókívánságait Hendel Ödönnek. Szívből köszöni barátja szíves üdvözetét. Már régóta szeretné meglátogatni, de rendkívül elfoglalt lévén abban reménykedik, hogy ünnep után „kissé szabadabb lesz”.

Lásd OSZK Levelestár/5.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 162–163., 387–388. (2043. levél)

1917. december 27.

Bálint Aladár orvosnövendék levelében közli, hogy készülő – esetleg a nyilvánosság elé bocsátandó – tanulmányában Babits *A gólyakalifa* című regényét a Freudféle pszichoanalízis módszerével kívánja vizsgálat tárgyává tenni. Erre maga a regény igen alkalmas, utolsó fejezete azonban zavaróan más nézőpontot ad az analízishez, amikor a regényben elmondottakat megtörtént eseményekként jelzi, s ezzel az analizálót már nem egy regény, hanem egy élet vizsgálatára készíti. Az analízis pontosságának érdekében szüksége lenne valamennyi olyan részletre, adatra is, amelyet Babits talán nem használt föl a regényben, ezért kéri, a birtokában lévő összes feljegyzést bocsássa rendelkezésére.

(A levél hátoldalára írja Babits *A veszedelmes világnézet* kezdősorainak fogalmazványát. Az 1. fölió verzóján Török Sophie ceruzairású rájegyzése, a 2. fölió verzójára Babits jegyzi fel ceruzával: „Kép a komikus tükörben Anamorphosen falfigurákba is képeket látunk bele.”) [Az anamorfózis kifejezés (*görög* ’átalakulás’) elsősorban a táblakép és a grafika eszköztárában erősen torzított képet jelöl, amely első ránézésre majdnem felismerhetetlen, bizonyos szögből nézve vagy egy ráhelyezett tükörtárgy segítségével hirtelen értelmes képpé áll össze. A perspektívának ezt a bizarr alkalmazását először Leonardo da Vinci írja le jegyzetfüzeteiben; a *Codex Atlanticus*ban található két vázlatrajzát tartják a műfaj első ismert

megjelenésének: ha megfelelő látószög alól vesszük őket szemügyre, akkor az egyik csecsemőfejet, a másik egy szemet ábrázol. 1650-ben megjelent *Magia Universalis* című könyvében Gaspar Schott német jezsuita használja először a kifejezést.]

Lásd OSZK Fond III/191.; III/1563/39.; Ungvári, Irodalomtörténeti Közlemények 1959. 2. sz. 241. (16., 17. lábjegyzet); Majoros/Tompa/Tóth 2011. 163–164., 388. (2044. levél); Orosz István – Magyar Tudományos Akadémia mta.hu/fileadmin/2008/02/Orosz_Istv_n_sz_kfoglal_el_ad_s.doc; Orosz István: „...NOTHING BUT CONFUSION” – Holmi www.holmi.org/2007/03/orosz-istvan-nothing-but-confusion1-jegyzetek

Vö. Sipos 1976. 76–77. (nem azonosítja *A veszedelmes világnézet* kezdősorait, a levelet és a feljegyzést 1919. május–júniusra datálja)

A Szegedi Irodalmi Matiné dr. Vág Sándornak, a Szegedi Főreáliskola magyar–francia szakos tanárának aláírásával küld levelet Babitsnak: Szegeden az elmúlt télen sikeres irodalmi matinét rendeztek Barta Lajos, Kosztolányi és Karinthy közreműködésével, s ennek folytatásaként Babits és Paulay Erzsébet Uránia-beli matinéjének megismétlését tervezték, amit akkor különböző akadályok hiúsítottak meg. Most ismét lehetőségük nyílik egy-két matinét rendezhetni, ezért fölkéri Babitsot – aki tudomása szerint „nem épen kedves emlékeket vitt el Szegedről” –, hogy előadásukkal lépjenek fel az őket nagy érdeklődéssel váró szegedi közönség előtt. Tiszteletdíjként 300 koronát ajánl fel, s a Korzó mozi szép termében tartandó matiné idejére három dátumot, 1918. január 20-át vagy 27-ét, esetleg február 2-át jelöli meg.

Lásd OSZK Fond III/1902/82.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 164–165., 389. (2045. levél), 207.

1917. december 27.–1918. január 9.

Babits *A veszedelmes világnézet* című írása ceruzairású fogalmazványtöredékének, ceruzairású (= k), valamint gépirású fogalmazványának keletkezése. (A fogalmazványtöredék hátoldalán Bálint Aladár 1917. december 27-i Babitsnak írt levele.) A tanulmány két variánsa (= k+g): a) ceruzairású fogalmazvány a föliók rektóján, illetve a 3. és 4. fölió verzójának alsó harmadán, b) gépirású fogalmazvány a föliók verzóján; a 2. és 4. fölió verzóján az 1. és 3. fölió verzóján található szöveg indigós másolata; a gépirat kék ceruzával keresztben áthúzva.

Lásd k = OSZK Fond III/1563/39.; k + g = MTAK Ms 10 506/16.

Lásd még g = OSZK Fond III/1574., **1918. január 9. előtt**; Jankovics 2005. 604.

1917. december 29.

Babits Angyal levelezőlapján tudatja, hogy egyedül nem mer útnak indulni, Babits ne várja, hanem menjen haza mielőbb Szekszárdra. Édesanyjuk jobban van, a disznóölésen túlvannak. Az *Új Idők*ben és *Az Érdekes Újság*ban látták Babits arcképét, s gratulálnak tagságához a Petőfi Társaságban. Tudatja, hogy Babits Sándor a napokban érkezett Pestre, s hogy Kovács Laci karácsonykor otthon járt, újév után

megy az olasz frontra. Kéri, bátyja írja meg, melyik nap megy haza, hogy meleg szobával várhassák.

Lásd OSZK Fond III/35/87.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 165–166., 389–390. (2046. levél), 210.

1917. december

Babits *Kakasviadal* című versének keletkezése. A költemény Adyval egyre gyakoribb, barátkozással alakuló találkozásaik költői emlékjele, „fegyverbaráti tiszteletadás, mely Ady stílusában fogant”.

A Hatvany Lajos hagyatékában fennmaradt gépirású tisztázatra – mely Hatvany lapjának, az *Esztendőnek* készül – Babits ceruzával írja a címet, az aláírást – „Babits Mihály” – és a cím alá az „Ady Endrének” szóló ajánlást, valamint a javításokat. A fölión a nyomdai utasítás idegen kéz írása.

Lásd gépiratát MTAK Ms 376/20.; Éder 1966. 265.; Rába 1981. 547–548.; BMÖV 1982. 264–265.

Lásd még **1918. január 6. előtt és január 6.**

Ismertetés jelenik meg [Eöry Lajos] Eör tollából az *Irodalmi problémák* című tanulmánykötetről. Szerzője jelentősnek tartja a két Vörösmarty-tanulmányt, viszont elavultnak találja a Taine-féle módszer alkalmazását a *Magyar irodalom* című tanulmányban.

Lásd Ébresztő 1917. december, 10. sz. 21–22.

Az Erzsébet Nőiskola I. osztályos növendéke, Massányi Margit levelében verseit küldi Babitsnak, „szigorú véleményét” kérve.

Lásd OSZK Fond III/880/1.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 166–167., 390–391. (2047. levél)

1917 vége

Babits „őszinte tisztelettel és meleg ragaszkodással” dedikálja Hatvany Lajosnak az *Irodalmi problémák* kötetét.

Lásd közli Kelevéz (Máté J. György) 1983. 128.

Hatvany Lajos a *Pesti Napló* nyomtatott fejléces levélpapírján írt levelében szeméretre veti a „szenvető Babits”-nak hallgatását, noha háború van és „egy napilap is akadna” [ti. a *Pesti Napló*], amely névvel vagy név nélkül is közölné Babitsot. Elolvasás után írni szándékozik kötetéről [*Irodalmi problémák*], melyet megerőltető olvasmánynak tart. „Az egész magyar írósnak megtiltanám az újságírást – ha király volnék! – Babitsnak megparancsolnám, hogy írjon újságba” – próbál kéziratot „kiénekelni” Babitstól.

Lásd OSZK Fond III/557/16.; *Hatvany Lajos levelei* 1985. 305., 474. (356. levél); részletét: Kelevéz (Máté J. György) 1983. 130.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 168., 391. (2048. levél)

Lásd még ***Budapest, 1918. január 9. szerda***

1917

A selmecebányai gimnázium önképzőkörében elhangzik a *Húsvét előtt* című Babits-vers.

Lásd Fried István, Dunatáj 1984. 1. sz. 9.

Megjelenik Babits *Húsvét előtt* és *Fiatal katona* című verse.

Lásd Kincstár 1917. 244–247.; 296–297.

A Kiss Böskének szentelt, mélabús *Emlékezés* című Babits-vers keletkezési ideje. A költemény 1920 őszén, a *Nyugtalanság völgye* nyomdai kéziratának részévé lett gépiratos tisztázatlan az aláírás utólag ceruzával áthúzva, a jobb felső sarokban Babits ceruzairású lapszámozása: „33”. A fólió alsó szélén idegen kéz tintairású rájegyzése: „Betűhíven másolva az Új Idők-ből”.

Lásd gépiratát PIM Kézirattára V. 1612.; Vendel-Mohay 1974. 98.; Rába 1981. 538.; Vilcek 2008. 244.

Lásd még megjelenésére: **1918. június 9.**; *Nyugtalanság völgye*: ***Budapest, 1920 ősz***

Vö. BMÖV 1982. 282. (1907)

Dienes László névjegykártyán (még mindig magázva) értesíti Babitsot, hogy a francia matematikus, [Émile] Borel könyve megérkezett, s nála a [Fővárosi] könyvtárban 9 és 2 között bármikor megtalálja.

Lásd OSZK Fond III/373/3.; Dienesék 1982. 124., 213. (2. levél), 172–173.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 171., 395. (2054. levél)

Megjelenik Békássy Ferenc hátrahagyott írásainak első (verseinek és prózakötetének beleszámításával negyedik) kötete édesanyja, Békássy Istvánné Bezeredy Emma gondozásában (aki levelezésük tanúsága szerint az összeállításnál szerette volna kikérni Babits véleményét is – ám mégsem tette): *Tanulmányok és jegyzetek. I. Írókról és irodalomról*. A kötetben szerepelnek Békássy Babits-fordításai: *Golden Ghosts (Arany kísértetek)*, *Ballad of Iris (Ballada Iris fátyoláról)*, *Lyric love*, valamint részlet a *Laodameiából*.

Lásd Békássy Ferenc: *Tanulmányok és jegyzetek. I. Írókról és irodalomról*. Budapest, 1917. 114–117., 119–121., 71–123.; Gál István 1942. 134.; Békássy 2010. 447., 455. (71. jegyzet)

Babits *Korán ébredtem* című versének (= k) és a *[Mint szerény szolgál...] (= k)* kezdetű töredékének keletkezése. A ceruzairású fogalmazványokat erősen szakado-

zott boríték mindkét oldalára írja. A *Korán ébredtem...* gépirata – autográf ceruzaírású címmel és „49”-es oldalszámmal – a *Nyugalanság völgye* nyomdai kéziratának része lesz.

Lásd kéziratát MTAK Ms 4699/40., gépiratát PIM Kézirattára V. 1612.

Lásd még *Nyugalanság völgye*: **Budapest, 1920 ősze**

Kovács László Szekszárdról küldi kedvesen sürgető sorait a szekszárdi múzeumot ábrázoló képeslapon Babitsnak: „Kedves Misi! Gyere haza! Gyere haza! Elvárlok Laci”.

Lásd OSZK Fond III/1650/37.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 171–172., 396. (2056. levél), 202.

A kőszegi Hunyadi főreál VIII. osztályos növendékének, Stöffler Miklósnak levele a kőszegi katonai iskola nyolcosztályos idejéből való, ezért **1932–1937 között** íródhat.

Lásd OSZK Fond III/1827/163.; Katonai tanintézetek.doc – Hadtörténeti Intézet és Múzeum militaria.hu/adatb/leveltariuj/sites/default/.../Katonai%20tanintezetek.doc

Vö. Majoros/Tompa/Tóth 2011. 174–176., 399. (2060. levél – „Kőszeg, 1917”-re datálja, holott a kőszegi Hunyadi Mátyás Reáliskolai Nevelőintézet ekkor még 11–13 éves fiúgyermekek katonai „alreáliskolája”)

Budapest, 1917 körül

Székely Aladár műtermében közös felvétel készül Komjáthy Aladárról és Babits Mihályról.

Lásd OSZK Fond III/2252/76.; reпрónegatívját (rajta Székely Aladár teljes névalírása): PIM Művészeti Tára ltsz. 4102; W. Somogyi 1983. 220. (13. kép)

A *Drága élet* című novella azonos című drámaaváltozata egyfóliós tintaírású töredékének keletkezése.

Lásd OSZK Fond III/1500.

Lásd még **1917. november 1.**

1917 (?)

Az [*Egy tájat látok mely terem...*] kezdetű vers ceruzaírású fogalmazványát Babits ismeretlen erdélyi levélíró neki címzett, töredékben fennmaradó („...sághoz tartozom...kéresemet. Mara[dok] [...]e [...] tér 21. Erdély”) levelének hátoldalára írja.

Lásd OSZK Fond III/1969/97.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 170., 394. (2052. levél – Erdély, 1917 körül)

Nála lakó mindenesét, Feketét meneszti Komjáthy Aladárhoz Babits, akit – a névjegyre írt válasz szerint – éppen otthon talál, ugyanis Aladár sehová sem megy, mert kissé fáj a torka. Közli, hogy egyébként jól van, s hogy „semmi reménye”, hogy hadimunkára behívják; „Ez egyszer ez a reménytelenség nem baj” – teszi hozzá.

Lásd OSZK Fond III/753/65.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 168., 392. (2049. levél – 1917 második fele), 210.

1917–1918

A *Nyugat* az első világháború két utolsó esztendejében négyezer (!) példányban, a legmagasabb példányszámban jelenik meg, Trianon után ez a szám nyolcszázra apad.

Lásd Gellért 1958. 18.; *A magyar irodalom története II.* (Szegedy-Maszák) 2007. 705.

Babits *Detektívhistória* című versének gépiratos tisztázatára ceruzával írja a címet és az aláírást: „Babits Mihály”, mely utóbbit majd ceruzával áthúzza. A fólió jobb sarkába ceruzával jegyzi a lapszámot: „15”. A gépirat a *Nyugtalanság völgye* (1920) nyomdai kéziratának része lesz.

Lásd PIM Kézirattára V. 1612.

Lásd még *Nyugtalanság völgye: Budapest, 1920 ősze*

1917–1920

Az [*Ezt én úgy szeretem...*], az [*Ó magyarok ha már...*] s a [*Versem folyékony arannyal...*] kezdetű Babits-verstörödékek/fogalmazványok keletkezése.

Lásd OSZK Fond III/1969/56.

1918

1918 eleje

Az [*Ó milyen lélekitta selymet...*] kezdetű Babits-töredék keletkezése.

Lásd kéziratát MTA Ms 10 506/31.

1918 eleje–tavasza

Babits ekkortájt kezdi fordítani Immanuel Kant *Zum ewigen Frieden* (*Az örök béke*) című művét – nem filozófiai, inkább agitatív célból. A fordítói munkára az Új Magyarország kiadóvállalata, illetve Szabó Ervin kéri fel, akinek ugyanabban a *Természet és Társadalom* című sorozatban jelenik meg két munkája, amelyben Babits fordítása (bevezető tanulmányával).

Lásd Kardos Pál 1972. 229., 233. Rába 1981. 546.; Vendel-Mohay 1983. 54. (1918. tavasz); utal rá Rédey Tivadar, *Élet* 1918. dec. 8. 49. sz. 1139.; Szabó Ferenc SJ 1983. 138–141.; Sipos, *Tekintet* 2013. 1. sz. 89.

Lásd még *1918 nyara*; Benedek 1969. 19.

1918. január 1.

A *Nyugat* folyóirat „amateur kiállítású” könyvei egyikeként 20 koronáért hirdetik Babits „francia félbörkötésben, ötven számozott példányban” megjelent *Recitativ* kötetét.

Lásd *Nyugat* 1918. I. jan. 1. 1. sz. címlapverző

Ignotus táviratban értesíti Babitsot: „Kedden este [aznap, 1918. január 1-jén vagy inkább január 8-án?] Vigadóban várunk”.

Lásd OSZK Fond III/610/10.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 178., 403. (2067. levél)

Lásd még *Szekszárd–Budapest, 1918. január 15. előtt*

A *Das Literarische Echo* című kéthetente megjelenő folyóirat Ignaz Peisner tollából *Ungarischer Brief/Magyar levél* címmel ad hírt többek között Babits *Literarische Problema [Irodalmi problémák]* című könyvének megjelenéséről.

Lásd *Das Literarische Echo* 1918. I. jan. 1. sz.; Irodalomtörténet – 7. évf. 5-6. füz. (1918.) – EPA epa.oszk.hu/.../EPA02518_irodalomtortenet_1918_05...f

1918. január 1.–június 16.

Babits Adyval együtt mint szerkesztő szerepel a *Nyugat* címlapján. Főszerkesztő: Ignótus. Főmunkatársak: Ambrus Zoltán, Elek Artúr, Fenyő Miksa, Gellért Oszkár, Halász Imre (a március 16-i számon gyászkeretben szerepel, majd április 1-jétől hiányzik), Kaffka Margit, Laczkó Géza, Móricz Zsigmond, Osvát Ernő, Schöpflin Aladár.

Főszerkesztő és felelős szerkesztő: Ignótus. Kiadótulajdonos Ignótus és Fenyő Miksa. A szerkesztőség címe VI. Vilmos császár út 51. III. emelet. Szerkesztőségi órák kedden délután 4-től ½ 6-ig.

Szerkesztőségi közlés tartalma: „A nyomtatási és papírköltségek roppant megrághatósága rákényszerít bennünket, hogy újévtől fogva a *Nyugat* évi előfizetését 8 koronával megrághatósuk, úgy hogy ezentúl a *Nyugat* előfizetési ára: egész évre 36 K, fél évre 18 K, negyed évre 9 K. Egyes szám ára 1 K 80 f., e karácsonyi száma 2 K 60 f...”

Lásd *Nyugat* 1918. I. jan. 1. 1. sz. és jún. 16. 12. sz. között minden szám címlapján

1918. január 4.

A tartalékos honvéd zászlós Erdélyi József a szabadsága alatt összeállított versfüzetét küldi levél kíséretében bírálatra Babitsnak. Sajnálja, hogy nem személyesen adhatja át ezeket a „zsengéket”, hozzátéve: „Ha érdemes e füzet olyan magas bírálatra, aminőre szálni bátor voltam és ha életben maradok, úgyis kell majd találkozunk.” (A levél hátoldalára Babits ceruzával jegyzi föl: „Ignótus... [a bolsevikiek naívsága.]”)

Lásd OSZK Fond III/403/1.; Kiczenko Judit–Thimár Attila (Sipos) 2000. 280.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 178–179., 403–404. (2068. levél)

1918. január 6. előtt és január 6.

Megjelenik a *Kakasviadal* című, *Ady Endrének* ajánlott Babits-vers (a *Nyugat* riválisának szánt *Eszteendőben*, melynek főszerkesztője Hatvany Lajos, szerkesztői Karinthy Frigyes, Kosztolányi Dezső, segédszerkesztője Tóth Árpád).

Lásd *Eszteendő* 1918. január, 1. sz. 13–14.; *Eszteendő*: Buda, Irodalomtörténeti Közlemények 1997. 5–6. sz. 608.

Vargha Gyula Hatvany Lajosnak írott január 6-i levelében kifogásolja, és megalázó méltánytalanságnak érzi, hogy az *Eszteendőben* közölt verse (*Százkapus város*) közvetlenül Babits költeménye (*Kakasviadal – Ady Endrének –*) mögé került.

Lásd MTA Ms 376/a; *Levelek Hatvany Lajoshoz* 1967. 236., 653–654.; Gál István 1975. 66–67.

Dr. Bán Lászlóné, a „m. k. állami leánygimnázium” magántanuló növendéke monogramos levélpapírján ír Babitsnak: a tanév végén VI. és VII. osztályból szándékozik „magánvizsgálatot tenni”, s meglehetősen „szerénytelenséggel” a poétika tanu-

lásáshoz heti vagy kéthetenkénti egy óra tájékoztatást kér Babitstól. [Babits a kérést „rövid és kategórikus levélben” „kereken” elutasítja.]

Lásd OSZK Fond III/1827/12.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 180., 404–405. (2069. levél), 209.

Budapest, 1918. január 7.

Igazgatója, Finály Gábor a Budapesti VI. ker. M. Kir. Állami Főgimnázium Igazgatóságának bélyegzett feladójú levelezőlapján tudatja Babitscsal: „Szerdán 9.-én d. e. 9-kor a Munkácsy-u.-i irodában rk. [rendkívüli] értekezletet tartunk a katonatanulók ügyében.”

Lásd OSZK Fond III/1894/24.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 181., 405. (2070. levél), 209.

1918. január 8. kedd (?)

Lehetséges, hogy Ignotus január 1-jei táviratának meghívása, mely szerint „keden” várják Babitsot a Vigadóban, erre az estére vonatkozik.

Lásd OSZK Fond III/610/10.

1918. január 8–9.

Woodrow Wilson, amerikai elnök, 1918. január 8-án, a kongresszushoz intézett 14 pontjában összefoglalja a háborút lezáró béketervet. Magyarországot ennek 10. pontja érinti, melyben a Monarchia autonóm továbbfejlődését biztosítják. Lloyd George angol miniszterelnök január 9-én bejelenti, hogy egyetért a béketervvel. A háborús célok között ekkor még nem szerepel a Monarchia felszámolásának gondolata.

Lásd 1919. május 30.–június 24. – EPA epa.niif.hu/01000/01019/00002/pdf/totharpi.pdf

1918. január 9. előtt

Babits 1917. december végétől írja *A veszedelmes világnézet* című tanulmányát, melynek gépirású tisztázatrészletét (9 főlíós papír 3–5. főlíójának rektóján) ceruzával javítja.

(Az 1–2., 6–8. főlíón a *Filozófia és irodalom* című tanulmány tisztázata, a 8–9. főlíón a [*Zsoltár férfihangra*] gépirata, az 1–5. és a 9–4. főlíók bal sarkában Babits lapszámozása, a 9. főlíó verzójára ceruzával jegyzi rá: „Filozófia és irodalom. [Felolvasás]”).

Lásd OSZK Fond III/1574.

Lásd még *A veszedelmes világnézet*: k = OSZK Fond III/1563/39.; k + g = MTAK Ms 10 506/16.; **1917. december 27.–1918. január 9.**; Szabó Ferenc SJ 1983. 144–146.

Budapest, 1918. január 9. szerda

Megjelenik Babits *A veszedelmes világnézet* című tanulmánya. („...ha nem is világnézeti ok idézte elő a háborút, kellett lenni valaminek a kor világnézetében, ami

lehetségessé tette” – sorok után a közlésből a cenzúra 30 sort töröl). A háború ki-robbanásának okaként az értelmiséget és az irracionális/anti-intellektualizmus diadalát kárhoztatja. Úgy véli, a 19. század eleje óta kibontakozó, egyre erősödő anti-intellektualizmus; Hegel, Schopenhauer, Nietzsche, Stirner, Renan, Kipling, Barrés, Verlaine, sőt Browning, Meredith, Swinburne, France, Wells is mind egy-egy állomását jelentik az értelemtől való eltávolodásnak. „Nincs-e benne mai kultúránkban a racionalizmus is; egy szerencsés hangsúlyváltás – és a racionalizmus győzni fog” – jelenti ki, reménykedve abban, hogy az irracionalista áramlatok értékei szervesen bele fognak olvadni a modern gondolkodásba.

Lásd Pesti Napló 1918. jan. 9. 8. sz. 1–4.; Pók 1970. 88.; Rába 1981. 507.; Kelevéz (Máté J. György) 1983. 133.; Szabó Ferenc SJ 1983. 141–142.; Jankovics 2005. 76–83., 604.; Fodor/Topolay 2008. 245.; Hibschi/Pienták 2009. 492.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 193., 204.

Lásd még *Budapest, 1923. április 12. előtt*; Gál István, Irodalmi Szemle 1971. október, 7. sz. 656–659.; Gál István 1973. 152.; Kelevéz 2008. 125–126. és 14., 15., 16. lábjegyzet

Vö. Sipos 2003. 68. („1918. január 19-én a Nyugatban [!] *A veszedelmes világnézet* című esszéjében...”)

Dél előtt 9-kor a VI. kerületi Állami Főgimnázium Munkácsy utcai irodájában a katonatanulók ügyében tartott rendkívüli értekezleten bizonyára Babits is részt vesz.

Lásd Finály Gábor 1918. január 7-i Babitsnak írt lapját: OSZK Fond III/1894/24.

Budapest, 1918. január 11. péntek este és január 12. szombat

Finály Gábor péntek este küldött névjegykártyáján tudatja Babitscsal: „Holnap szombaton tervezet kell felterjesztenem a VII. oszt.-ról. Nagyon lekötelezne, ha délelőtt bejönne az iskolába lehetőleg ½ 11 *előtt*.”

Babits bizonyára eleget tesz Finály kérésének, és segítségére van az általa is tanított VII. osztályra vonatkozó tervezet elkészítésében.

Lásd OSZK Fond III/1894/18.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 181., 405–406. (2071. levél), 209.

Szekszárd–Budapest, 1918. január 15. előtt

Az *Éji út* [*Nincs lámpa a kocsinkban...*] című vers („verses novella”) valószínűleg annak a vasúton tett téli utazásnak emlékéből születik 1918 elején (?) Szekszárd és Budapest között, amikor Babits – karácsony helyett, már az új esztendőben – hazalátogat.

A vers ceruzairású fogalmazványrészletét (= k) Babits hadikölcsön jegyzésére szólító sokszorosított nyomtatvány hátoldalára írja. (1920 őszén Babits a *Nyugtalan-ság völgye* nyomdai kézírata számára a *Nyugat* 1918. január 16-i számában megjelent vers lapkivágatát autográf ceruzairású címmel, utólag ceruzával áthúzott, „Babits Mihály” aláírással, „6”-os lapszámmal látja el.)

Lásd k = MTAK Ms 10 506/39b; ny+k = PIM Kézirattára V. 1612.; Babits Angyal 1917. december 29-i (OSZK Fond III/35/87.) és 1918. január 15-i (OSZK Fond III/35/88.) levelét; Rába 1981. 544–547.; BMÖV 1982. 257–258. (1917–1918 telén)

Lásd még **1918. január 15.**; **1918. január 16.**; *Nyugtalanság völgye: Budapest, 1920 ősze*

Vö. Vendel-Mohay 1974. 99.; Rába 1981. 544. („előző év [1917] decemberében hazafelé utazva, vasúti élményből született” – Babits nem tölti a karácsonyt Szekszárdon: **1917. december 20.**; **1917. december 29.**)

1918. január 15. előtt

Kelemen József „Józsi bátyád” aláírással küldi sorait Babitsnak Pécsről: édesanyja levelének vétele után Pista beíratása ügyében eljárni készült, de elkésett, mert néhány héttel korábban – elhallgatva hadifogoly voltukat – többeket beíratnak ugyan a pécsi jogakadémiára, a felvételnek ezt a „szabadelvű kezelését” azonban hamarosan leállították. Az indexet visszaküldte Szekszárdra, mondván tegyenek kísérletet Buday Dezső útján a kecskeméti jogakadémián.

Lásd OSZK Fond III/1729/87.; Fodor/Topolay 2008. 81–82., 322. (1636. levél)

Vö. Fodor/Topolay 2008. 322. (tévesen 1915. szeptemberre datálja, holott Babits István 1916. augusztus 5-én esik orosz fogságba)

1918. január 15.

Babits Angyal öccsük, István jogi tanulmányainak folytatása és indexe ügyében ír levelet Babitsnak, jelezve, hogy Kelemen Jóskától megtudták, hadifoglyot Pécssett sem lehet beírni, s kéri, hogy küldjék el Pistának az ígért könyveket. Óva inti bátyját: az indexet azonban ne adja postára. Édesanyjuk aggódik, hogy Babits csomagjában a vörösbor nem ömlött-e ki, s vajon az elemőzsia használható volt-e. „Különb most hogy hosszabb lett a szünidő, megjöhetnél ismét!” – hívja újra haza Babitsot. [Az „ismét” arra utal, hogy Babits karácsonykor ugyan nem, de az új esztendőben jár Szekszárdon. A hosszabb szünidőt pedig bizonyára a szénhiány miatt rendelik el.]

Lásd OSZK Fond III/35/88.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 182., 406. (2072. levél)

Lásd még *Szekszárd–Budapest, 1918. január 15. előtt*

1918. január 16.

Hirdetik Babits *Recitativ* kötetének „amateur kiállítású” kiadását.

A következő Babits-versek jelennek meg *Versek* főcím alatt, cím nélkül: [*Korán ébredtem...*], [*Bénára mint a megfagyott tag...*], [*Nincs lámpa a kocsinkban... / Éji út*], [*Hegedűk hervatag szava...*].

Tóth Árpád *Kísértethistóriák, misztikus elbeszélések* című ismertetésében említi Laczkó Géza egy novelláját, „nagy indiai tárgyú doppelgänger-történetét”, amelyet „Babits Gólyakalifája mellett a legművészebb magyar fantasztikus elbeszélésnek” tart.

Lásd Nyugat 1918. I. jan. 16. 2. sz. címlapverző; 169–173.; 187.; Rába 1981. 537., 548.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 203.

1918. január 18.

A Szepességből származó szász (cipszer) költő, műfordító Lám Frigyes – aki majd 200 versfordításából német nyelvű magyar antológiát szeretne kiadni, s fordít Babits verseiből is – Győről írt hosszú beszámolójában kéri Babits engedélyét a közléshez. Mellékel néhány átültetést, melyekről véleményét kéri, s tanácsát, mert a *Messze... messze...* című versben nem érti a „tört árny” kifejezést. Szeretne Babitscsal személyesen megismerkedni; fölidézi, hogy a *Magyar Kultúrában A gólyakalifát* (mely a végét leszámítva igen tetszik neki) ő bírálta, tudja, hogy Babitsnak fájtnak néhány kitétele, de szabadkozik, hogy a szerkesztő Pater Bangha [Bangha Béla jezsuita szerzetes, a *Magyar Kultúra* alapító szerkesztője] önkényesen beleírt, s még így is túlságosan kedvezőnek találta a kritikát. Szóba hozza, hogy volt egy Babits Sándor nevű rokona [apja nővérét vette feleségül], könnyelmű, de jószívű ember, meghalt már – érdeklődik, Babits rokonságban állt-e vele. Szeretné, ha Babits egyszer ellátogatna Győrbe, ahol matiné rendezését tervezik. Közös ismerősöket említ: Geiger Edit [Dienes/Geiger Valéria húga] kollégája sokat mesélt neki Babitsról; Horvát Henrik is jó barátja volt. Biztosítja Babitsot, hogy a *Budapesti Hírlap* „nagy heccében” [Rákosi Jenő/Dunántúli támadására utal a *Játszottam a kezével* című verssel kapcsolatban] vele rokonszenvezett. (Az I. főlió rektóján Török Sophie ceruzairású rájegyzése.)

[Lám Frigyes műfordításainak kötete 1942-ben *Neue ungarische Lyrik* címmel jelenik meg (Ruszkabányai Verlag), benne Babits 9 versének fordításával: *A Danaidák/Die Danaiden, Egy szomorú vers/Ein trauriger Vers, Galáns ünnepség/Galantes Fest, Merceria, Új leoninusok/Neue leoninische Verse, Vasárnapi impresszió, autón/Sonntagseindrücke im Auto, Sugár/Strahl, Édes az otthon/Süss ist die Heimat, Thamyris*. Lehetséges, hogy ezek közül küld néhányat a fenti levélben.]

Lásd OSZK Fond III/820.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 183–185., 406–410. (2073. levél)

Lásd még Bangha Béla SJ: **1913. január 5.**; a bírálatot: **1917. január 20.**

Vö. Majoros/Tompa/Tóth 2011. 409. (úgy véli, Bangha 1914–1921 között szerkesztője a *Magyar Kultúrának*, helyesen: **1913. január 5.**)

Budapest, 1918. január 18. után–február 9. előtt

Babits Dienes Valériáéknál jár, ahol találkozik Valéria húgával, Geiger Edithtel is. (Babits számtalanszor megfordul Dienesék tisztviselőtelepi házában, Dienes Pál egykori tanítványának, Markos Györgynek – aki ekkor Dienesék lakója – emlékezete szerint az őszirózsás forradalom előtt gyakorta békésen beszélgetnek Dienesék könyvtárszobájában, ahol mindig klasszikus muzsika szól: „Babits, az emberi szó nagy muzsikusa [...] nem szerette, nem értette, nem élvezte a zenét [...] nagyszerű ritmusérzéke mellett nem volt zenei hallása. Azt mondta Mozart és Bach zenéjére, hogy az »prütty-prütty« muzsika, mind egyforma és unalmas.”)

Lásd Babits Lám Frigyesnek 1918. február 9-én írt levelét: PIM Kézirattára V. 2054.; Téglás 1991. 253.

Budapest, 1918. január 20.

Rédey Tivadar levelében hiányolja Babits jelenlétét fogadónapjaikon: „szerda szerdára múlik s téged csak nem látunk. Javulj meg”. Versküldeményét a *Nyugat*nak szánja, s együttes megjelenésüket szorgalmazza. Ha nem kellenének, kéri, hogy Fekete útján juttassa vissza. [Rédey versei a *Nyugat* május 16-i számában jelennek meg.]

Lásd OSZK Fond III/1043/6.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 185–186., 410–411. (2074. levél)

Budapest, 1918. január 22. és január 22. után, február

Babits Budapest Törvényhatósági Bizottságához fordul, hogy a Székesfőváros Tanácsának 1918. január 22-én tartott tanácsülésében hozott véghatározatát – melyben elutasítja Babits nyugdíjkérelmét – vegye revízió alá, és érdekében változtassa meg. Hivatkozik arra, hogy szolgálati idejét betegsége miatt szakította meg, s a megszakítás idején teljesen munkaképtelen volt. A kérelem ceruzairású fogalmazványtörődékét Babits ismeretlen „akarásom, de bepókhálósodott...” kezdetű, tintaírású, csonka levelére jegyzi föl. (A verzón még Török Sophie tintaírású datálása.)

Lásd OSZK Fond III/65.; Sipos 2011. 7., 487–488. (2082. levél – 1918. jan. vége–febr. eleje), 431.

Lásd még id. Babitsné 1918. február 14-i levelét: OSZK Fond III/179/100.; ideiglenes nyugállományba helyezésére: ***Budapest, 1918. december 3.***

Vö. Vendel-Mohay 1983. 54. (1918 tavaszára teszi a nyugdíjaztatási kérelmet)

1918. január 23.

[Moholy-]Nagy László Székesfehérvárról (a Hungária kávéházból) küldi sorait és két levelezőlapjának verzójára készített, kávéházi asztaltársaságot, illetve kávéházi zenekart ábrázoló rajzait Babitsnak.

Lásd OSZK Fond III/904/2., 3.; közli Bodri Ferenc, Tiszatáj 1972. 8. sz. 32. (2., 3. levél); hasonmását közli Sipos, Tiszatáj 2008. 11. sz. 76., 78. („Kovács kávéház”); Majoros/Tompa/Tóth 2011. 186., 187., 411., 412. (2075–2076. levél), 202.

Lásd még Nagy Levente, Artmagazin 2010. 6. sz. 60–63.; Nagy Levente, Artmagazin 2011. 2. sz. 58–60.; http://www.artmagazin.hu/artmagazin_hirek/ivan_ez_csak_jo__a_moholy-eletmu_legelso_darabjai_a_beszelo_rajzos-szoveges_tabori_postai_levelezolapok_i.1108.html#sthash.DbYXVpR.dpuf; http://artmagazin.hu/artmagazin_hirek/moholy-nagy_laszlo_katonaevei__a_beszelo_rajzos-szoveges_tabori_postai_levelezolapok_i.1229.html

1918. január 28. előtt és január 28.

Dr. Bán Lászlóné Babits kereken elutasító levelének „még rövidege és kegyetlen tartalma miatt is” örül, mert olyan sokára érkezett, hogy úgy vélte, egyáltalán nem kap választ. Mindazonáltal nem adja fel a reményt, újabb levelében kéri, Babits

szabja meg, milyen időközökben hajlandó neki órát adni. „...gyönyörűek a legújabb [!] versei” – utal a *Nyugat* január 16-i számában megjelent költeményekre.

Lásd OSZK Fond III/1827/11.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 187–188., 412–413. (2077. levél), 209.

Zsolt Béla első világháborús katonákat ábrázoló lapot küld Babitsnak Nagyváradról, melyet Gálbory Ernő is aláír. Zsolt kéri Babits véleményét „multkori verséről”, hogy az *Esztendőnek* beküldhesse. „A »Holnap« most tízesztendős és ebből az alkalomból tolmácsolom Antal Sándor üdvözlét.”

Lásd OSZK Fond III/1408/7.; Kelevéz (Tasi) 1983. 139–140.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 188., 413–414. (2079. levél)

Lásd még *A Holnapra* és Antal Sándorra: **1908. február 27. körül; 1908. szeptember 1.**

Vö. Kelevéz (Tasi) 1983. 138. (1918. január 18-ra datálja)

Budapest, 1918. január 29. előtt-től–február (?) (esetleg 1917 végétől?)

Babits modellt ül Tihanyi Lajosnak, aki rajzot készít róla, amely „1918. II.” (azaz 1918. februári) jelzéssel majd novemberben a *Nyugatban* jelenik meg.

[A cézanne-i hagyományokat folytató, a kubizmus és az expresszionizmus jegeit is magán viselő művek avantgarde festőművésze, Tihanyi Lajos, a Magyar Impresszionisták és Naturalisták Körének (MIÉNK), valamint a Nyolcak művészcsoportjának tagja remek pszichológiai érzéssel, expresszív jellemábrázolással festi meg a magyar szellemi élet több neves alakját (Ady Endrét, Babits Mihályt, Kosztolányi Dezsőt, Kassák Lajost, Fülep Lajost stb.).]

Lásd *Nyugat* 1918. II. nov. 1–16. 21–22. sz. 618. és 619. lap között; Téglás 1981. 216.

Lásd még ***Budapest, 1918. október;*** TIHANYI Lajos – Képzőművészet Magyarországon www.hung-art.hu/magyar/t/tihanyi/

Tersánszky Józsi Jenő – az időpontok nagyvonalú kezelésével a helyzetet „megemelő” történelmi körítéssel – írja a *Nagy árnyakról bizalmasan Babits Mihály*-portréját: „Az első világháború vége felé ismerkedtem meg személyileg is Babitscsal. Mert ő vidéken tanárkodott addig. / Közvetlen azelőtt épp a harctérről érkeztem Budapestre mint hadnagy. De milyen harctérről! A piavei csatából egyenesen. Abban is Montellóról. A Montellón is közvetlen ama kis templom aljáról, amiről naponta írt a hadijelentés. Ott volt a szakaszom. Kell-e valamit ehhez tenni? Legföllebb azt, hogy még eddig a hadistatistikában ez a csata szerepel a legvéresebbnek, emberáldozatban a legbusásabbnak. [Az 1918. június 15–22. között zajló, katasztrofális eredménnyel járó II. piavei csatában József főherceg 6. hadseregének egyik hadteste éri el a hadművelet legjelentősebb eredményét, a Montello-hegy elfoglalását. A piavei hadművelet kudarca után meg tudja akadályozni messze előrenyomult csapatai körülvételét, megfékezi a menekülést, újjászervezett csapataival heves elleneséges tűzben rendezetten vonul vissza a Piave keleti partjára.] [...] Innen jöttem. És

aztán, mint egy íróhoz illik, még le sem keféltém csizmámról, ruhámról a Montello sarát, beültem egy konyakra a Filibe, vagyis a Philadelphia kávéházba, Budán [a Szabó Sámuel tulajdonában lévő kávéház az I. kerület Alagút utca 3. alatt, az Attila útra néző terasszal működik], hogy megérdeklődjem a főúrtól: mikor van ott most az írók, művészek asztalának rendes összejövetele? / Amint ott ülök, befut a kaffába egyik íróársam felesége. Meglát és odatelepedik asztalomhoz: / – Hogy van, Józsika? / – Jól vagyok, nagyságos asszonyom! / – Igen! – bólint: – Mindenki mondja, hogy mostanság még legjobb maguknak, frontkatonáknak. Magukat még jól ellátják. Haza is hoznak és küldenek. De itt mi van? Képzelterhet! Ínségeskedünk. Annak tetejébe, hogy a borzalmakat halljuk folyton a harcterekről. *Az én férjem még aránylag jó idegekkel bír. De Miska? Hát az szegény kész van. Nem bírja tovább. Kijelentette nekünk, hogy: öngyilkos lesz!...* / *Ez a Miska Babits volt, a házastárs legbensőbb barátja. / Mit csináljak? Sajnáltam szegény Miskát íróársam felesége előtt. [...]* / Aznap délután, mint rendesen, bekukkantam Tihanyi Lajos festő barátom műtermébe, a Dráva utcába. [...] A harctéren összeszedett kevés és kis értékű holmim Tihanyinál tartottam. Inkább emlékszerű és művészi beccsel bírt néhány darab. Közöttük például volt egy botom már, a Doberdón vágott rózsafából, ami vigyorgó halálfejet ábrázolt, királyi koronával a fején. [...] / *Hát, amikor belépek a műterembe, a közepén álló modell-emelvényen angol bajuszos, méla tekintetű, elegáns egyén ül. Rögtön ráismertem. Babits Mihály volt. / Tihanyiban egy önzetlen és szeretetteljes közvetítőiroda veszett el. Rettentő örömmel ismertetett össze minket Babitscsal. / Kikapta kezemből a botot – többek közt is –, és hadonászva lelkesedett Babitsnak a művészi értékéről. De némi sértődésemre Babits teljes érzéketlenséget árult el a fafaragás drága kincse iránt. / (Mellesleg minden holmimat, a botokat is ellopta egy derék betörő a műterem sok értékesebb vázájával, ruhagyűjteményével együtt, néhány hét múlva.) / Babitscsal alig beszélgettünk valamit. Valahogy túlzottan udvariasnak és nagyon feszélyezettnek találtam őt. Tihanyi arról tájékoztatott, hogy Babits békeáhítása és háborúiszonya odáig terjed, hogy már maga az egyenruha is riadalom és undor számára. Dolga volt különben. A modell-ülés órája lejárt, és búcsúzott...*” [Kiemelés – RJ]

Lásd Tersánszky 1962. 179–180.; Rába 1981. 539., 645. 55. lábjegyzet; a Philadelphia kávéházra: Szabó Dezső 1982. 429.

Budapest, 1918. január 29. előtt és január 29.

Tihanyi Lajos ír levelet Babits készülő portréja ügyében: a meghatározott napon hiába kereste, nem volt otthon. Meghűlése és a ködös napok miatt nem próbálkozott újra, de ígéri, a „legelső derűsebb napon okvetlenül felmegy”, hogy a hosszúra nyúló és Babitsnak már bizonyosan kínos üléssel végezzen. Kéri, Babits írja meg a neki alkalmas időpontot a „VIII. Rákóczi út 17. sz. alá”.

Lásd OSZK Fond III/1298/2.; Téglás 1981. 166–168., 216. (48. levél); Majoros/Tompa/Tóth 2011. 189., 414. (2080. levél)

Lásd még ***Budapest, 1918. február 7. előtt; Budapest, 1918. február 7. csütörtök; Budapest, 1918. október; 1918. november 1–16.***

1918. január 30. előtt

Tóth Árpád Nagy Zoltánnak írt január 30-i levelében némi keserőséggel számol be a *Nyugat*-összejöveletekről: „Ezek zártkörű összejöveletek. Csak főmunkatársakat látnak szívesen. Bizonyítékaim: voltam egyszer Babitsnál, véletlenül éppen keddi délutánon. Lakásáról együtt mentünk le, ő a Nyugat-estére ment, s engem nem hívott. Pedig kétségtelenül szeret velem lenni, tegeződésre is felszólított. De a Nyugat-este úgy látszik más!”

Lásd Kocztur Gizella/Kardos László 1973. 175. (158. levél)

1918. január

Megjelenik Király György ismertetése Babits *Irodalmi problémák* című kötetéről, mely „egy gondolatokban gazdag és ötletekben termékeny léleknek hú tükre”. Úgy véli, Babits kritikai munkássága nem véletlen kísérője költői működésének, hanem „vele belsőleg egybeforrott, annak valóságos létfeltétele”. Problémák ezek a tanulmányok, elsősorban a költőnek művészi problémái, önmagával való komoly számvetései. Részletesen ír a *Magyar irodalom* című tanulmányról, kiemelve, hogy paradox megjegyzések egész sorával kelti fel a figyelmet, melyek tanulmányának legsikerültebb részei. Kevésbé tartja azonban értékeseknek azokat, amelyekben a magyar irodalom világirodalmi értékű jelenségeit vizsgálja, s történeti hatóerejét kutatja. „Itt az a baj, hogy szigorúan ragaszkodik a pusztán irodalmi szempontokhoz s éppen ezért sajnálattal állapítja meg, hogy irodalmunk éppen akkor jutott az európai érdeklődés középpontjába, mikor a politikai érdek háttérbe szorította az irodalmat; így szerinte Petőfi alakja is ferde megvilágításba került. Tekintetbe kellett volna vennie azonban, hogy nemzetünk kulturális jelentőségében az egész történet folyamán mindig a politikai érdek játssza a főszerepet, az irodalmi mellette mindig háttérbe szorul.”

Lásd Irodalomtörténeti Közlemények 1918. 1. füzet 118–120.

Budapest, 1918. január–1919. február között

Kosztolányi, aki az *Eszendő* szerkesztőjeként, s a *Pesti Napló* belső munkatársaként írja alá magát (a jelzett időben valóban szerkesztője az *Eszendő*nek), névlegesen kéri Babitsot, hogy föltétlenül keresse őt fel a *Pesti Naplónál*, fontos „közügyben”.

Lásd OSZK Fond III/779/10.; BJKL 210., 321. (185. levél); Kosztolányi 1996. 426., 949. (713. levél – Budapest, 1918); Sipos 2011. 7–8., 488–489. (2083. levél), 468.

Budapest, 1918. január–1919. február között, péntek reggel

Kosztolányi hagy levélüzenetet Babitsnak, kérve, hogy „okvetlenül” küldjön egy verset az *Eszendő*be, „ha csak pár sorost is, ha mindjárt régit is, mely még nem jelent meg”. A *Pesti Napló* szerkesztőségébe várja délután a verset.

Lásd OSZK Fond III/780/14.; Sipos 2011. 8., 489. (2084. levél)

1918. február 1.

Hirdetik Babitsnak a Nyugat kiadásában megjelent „amateur kiállítású” *Recitativ* kötetét.

Lásd Nyugat 1918. I. febr. 1. 3. sz. címlapverző

1918. február 3.

Kolozsvárott a New Yorkban rendezett művészi „kabarén” a kor divatos előkelőségei, köztük Albrecht Habsburg főherceg jelenlétében szavalja el Tessitori Nóra Babits *Húsvét előtt* című háborúellenes versét, ami ilyen hallgatóság előtt pacifista tüntetésnek számít. Az első sorban ülő fiatal főherceg a művésznő bátorságához és előadói teljesítményéhez gratulál.

Lásd Tessitori Nóra Babitsnak 1928. február 21–23-án írt levelét: OSZK Fond III/1292/7.; Marosi Ildikó 1986. 12.; Tessitori 1983. 138., 266., 304–305. (19. levél); Téglás 2005. 45.

1918. február 4.

Id. Babitsné 100 koronáról szóló feladóvevényen kéri, Babits, rubelra váltva, küldje el Pistának a pénzt. 5 kilós ládácskát szeretne küldeni fia „[d]án konzul ismerőse [valószínűleg Fleischl Pál]” révén.

Lásd OSZK Fond III/179/99.; Sipos 2011. 7., 491–492. (2087. levél)

Lásd még a dán főkonzulátuson dolgozó Fleischl Pálra: **1915. április 4. kedd; Szekszárd, 1917. augusztus 10. előtt és augusztus 10.**

Vö. Sipos 2011. 492. („Babitsnak lehetett valamilyen [pontosan nem tudható] személyes kapcsolata a dán konzulátussal”)

Baumgarten Ferenc Münchenből küldött levelezőlapján reméli, hogy Babits „egy szép napon megtisztel[i] egy pár sorral, ha talán átfutotta” könyvét [*Das Werk Conrad Ferdinand Meyers*].

Lásd OSZK Fond 145/295/4.; Téglás, Új Dunatáj 1999. 1. sz. 40–52.; Téglás 2003. 58. (3. levél); Sipos 2011. 10., 492–493. (2088. levél), 473.

Lásd még **1917. szeptember 30.**

Vö. Sipos 2011. 492. (a jelzetet tévesen a Babits-fond III-as jelzésével egészíti ki)

1918. február 5. előtt és február 5.

Massányi Margit [az Erzsébet Nőiskola növendéke] levélkártyáján kéri, Babits ne mondja meg senkinek, hogy „ott volt” [lehetséges, hogy decemberi első levele után személyesen is fölkeresi Babitsot]. „A »rettenetes« [verseiről véleményt mondó] levélre pedig, – még ha nem is szeret írni –, várok!” – teszi hozzá. (A verzón Török Sophie ceruzairású megjegyzése: „Ha M. Margit kis zömök nő helyett magas és karcsú, ha jó verseket ír ezek helyett és kevesebb pattanása van, nem halásztam volna el [ő, tudtomon kívül!] a halacskát.”)

Lásd OSZK Fond III/880/2.; Sipos 2011. 10., 493. (2098. levél)

Lásd még **1917. december**

Vö. Sipos 2011. 493. (téves, Fond III/880/20-as jelzetet ad)

Babits levelet küld Massányi Margitnak, melyben bizonyára a neki elküldött verseiről mond véleményt. A szünidő után megkapva a „félve várt levelet” Massányi Margit hálás köszönetét fejezi ki. Tudja, „hogy a nyilvánosság nagyon messze van”; ír néha, „mert jól esik – csak úgy spontán módra”. Nem akar Babits terhére lenni, de – előre is bocsánatát kérve – jelzi, a kollokvium után „néhány újabb, emberibb formájú strófát” küld el neki.

Lásd OSZK Fond III/880/7.; Sipos 2011. 11., 493–494. (2090. levél), 458.

Budapest, 1918. február 7. előtt

Babits szabadkozó levelet küldhet Tihanyi Lajosnak: bizonyára betegségére hivatkozik, hogy elmulasztotta a modellülést a *Nyugat*nak készülő rajzhoz.

Lásd Tihanyi Lajos 1918. február 7-i válaszát: OSZK Fond III/1298/1.

Lásd még ***Budapest, 1918. január 29. előtt és január 29.***

Budapest, 1918. február 7. csütörtök

Paulay Erzsébet levélkártyáján írt pár sorban kéri, hogy Babits látogassa meg szombaton [9-én] délután 5–6 között, mert egy tervet szeretne megbeszélni vele. Tudja, hogy Babits nem szeret telefonálni, ezért ha lemondást *nem* kap, várja őt.

Lásd OSZK Fond III/1000/8.; Téglás, Dunatáj 1983. 3. sz. 66.; Sipos 2011. 12., 494–495. (2092. levél); 463.

Vö. Sipos 2011. 494. (Paulay Erzsébet 1918. április 3-i levelének jelzetét adja: OSZK Fond III/1000/10.)

Tihanyi Lajos névjelzéses levélpapírján válaszol Babitsnak a készülő portré ügyében: megnyugtatta, „nem követett el olyan nagy bűnt amiért ilyen nagyon kellene vezekelni” – utalva arra, hogy január 29-én a megbeszélt időpontban nem találta otthon. Reméli, hogy minél előbb az ő kedvéért fog Babits modellt ülni, de most a *Nyugat*nak készülő rajzról van szó. Ő maga is beteg volt és a sötét napok is elvették a kedvét, de a következő héten bizonyosan végezni fog a rajzolással.

Lásd OSZK Fond III/1298/1.; Téglás 1981. 169–170. (49. levél); Sipos 2011. 13., 496–497. (2094. levél)

Szabó Ervin ír zárt levelet Babitsnak: „Kedves Mihály, elfelejtettem, hogy megkérdezzek, mikor volna kedved Leopold Lajoshoz jönni. Holnap (pénteken) vagy szombaton? Délután 1/2 6-6-kor Bristol.”

Babits Szabó Ervin levélüzenetét megkapva bizonyára találkozik vele aznap délután a Bristol kávéházban.

Lásd OSZK Fond III/1163/7.; Gál István, Jelenkor 1968. 11. sz. 1011.; Gál István 1973. 102. (7. levél); Litván/Szücs 1978. 957. (591. levél); Sipos 2011. 12–13., 495–496. (2093. levél), 469.

Lásd még a Bristol kávéház *Nyugat*-asztalára: **1908. január 1.; 1908. szeptember 1. után; 1915. január 1.–június 16.**

1918. február 8. péntek vagy 9. szombat

Lehetséges, hogy Babits valamelyik nap Szabó Ervinnel együtt fölkeresi a Szekszárdról elszármazott Leopold Lajos szociológust, Babits régi ismerősét, földijét.

Lásd Szabó Ervin 1918. február 7-i levelét: OSZK Fond III/1163/7.; Gál István 1973. 100.

Budapest, 1918. február 9. szombat

Ha Babits eleget tesz Paulay Erzsi kérésének, akkor délután 5–6 között fölkeresi őt.

Lásd Paulay Erzsi február 7-i levelét: OSZK Fond III/1000/8.

Babits Lám Frigyesnek megkésve küldött válaszlevelében mentegetőzik rossz levélíró volta miatt. Köszöni küldeményét, s a fordítások közléséhez szívesen adja hozzájárulását, bírjuk azonban nem lehet, hiszen nem tud olyan kitűnően németül, hogy megítélhesse őket. Megválaszolja Lám levelének valamennyi kérdését: a *Messze... messze* „Harapni friss a levegő” sorát, úgy véli, Lám félreértette, ti. nem a ’levegő harap’, hanem a ’levegőt harapni lehet’. A *tört árny* azt jelenti, hogy „az árnyék a házakra fekvé szögekben megtörik”, a német hexameter-metrizálás ellen nincs kifogása. A *gólyakalifa*-kritika [*Magyar Kultúra*] nem fáj neki, annál is kevésbé, minthogy nem is került a kezébe. Babits Sándorra vonatkozóan megjegyzi, volt a családban egy ilyen nevű, kissé elzüllöttnek tekintett rokon, nem érintkeztek vele, lehetséges, hogy azonos a Lám levelében említettel, viszont a fiát [szintén Babits Sándort], akit egy szekszárdi nagynéni nevelt fel, jól ismeri, most tért haza az orosz fogságból. Köszönettel elhárítja a Győrbe szóló meghívást, mondván, vidéki felolvasásokra „majdnem elvileg” nem jár. Geiger Edithtel pedig nemrég találkozott Dienes Valériáéknál, aki az általa Lámnak küldött üdvözlét bizonyára már átadta.

Lásd PIM Kézirattára V. 2054.; Sipos 2011. 14–15., 497–498. (2095. levél), 458–459.

Vö. Sipos 2011. 498. (az 1942-es *Neue ungarische Lyrik* kötetben megjelent Babits-versfordításokra hivatkozva az *Egy szomorú vers* helyett „Egy szomorú vasárnap” áll, *Galáns ünnepség* helyett pedig „Galáns ünnepség”; a házasság révén, s nem vér szerinti rokon Dienes Valériát tévesen Babits másod-unokatestvérének tekinti; házasságkötésüket Dienes Pállal 1905. november 15. helyett 1906-ra datálja)

Babits meleg hangú levélben köszöni meg Mikes Lajosnak az elküldött szép könyvet, melyből így már két példánya van, mert azonnal megvette, amikor a kirakatban meglátta. Az egyiket elajándékozta, a másikat nyomban elolvasta, s külön gra-

tulál a versek fordításához, melyek „gyönyörűen sikerültek egytől-egyig. S mily szép versek – különösen az utolsó a kötet végén”.

Lásd PIM Kézirattára V. 513.; *Mikes Lajos levelesládájából*. Sajtó alá rendezte Illés Ilona. Budapest, 1968. 9–10.; Sipos 2011. 15–16., 498–499. (2096. levél)

Vö. Sipos 2011. 499. (úgy véli, „Mikes Lajos Költemények 1895–1905 című, 1905-ben megjelent verseskötetét küldte el BM-nak”, a versek fordítását Byron *Káin* című színművének fordításrészletével azonosítja)

1918. február 14.

Id. Babitsné levelében panaszkodik, hogy fia már régen nem írt. Hallotta, hogy járt [Buday?] Kálmánéknál. Buday Lacival kéne Pista ügyében beszélni, nehogy újra harcolni vigyék, ha esetleg hazajön. Sokat gondol Babits nyugdíjaztatására; jó lesz-e, eleresztik-e. Beszámol arról is, hogy „lumpoltak” a farsang utolsó napján – a 19-es honvédeknek rendeztek kabarét. [Kiss] Ernő bácsi nagy „elismerője” az *Irodalmi problémáknak* és a *Pesti Napló*-beli cikkének [*A veszedelmes világnézet*]. Kéri, Babits érdeklődjön, hogyan lehetne Pista hazautazását megkönnyíteni.

Lásd OSZK Fond III/179/100.; Sipos 2011. 16–17., 499–500. (2097. levél)

Vö. Vendel-Mohay 1983. 54. (1918 tavaszára teszi a nyugdíjaztatási kérelmet); Sipos 2011. 499–500. (az 1918. február 4-i feladóvevény jelzetét [OSZK Fond III/179/99.] és leírását adja)

A másodéves archeológia–latin–történet szakos bölcész, Nyitrai Eta menekül Kolozsvárról küldött hosszú levelével Babitshoz, „ugyis, mint apostolhoz, ugyis, mint legkedvesebb lyricusomhoz, ugyis, mint valami ragyogó erősséghez”, kérve, segítsen neki, hogyan tanulja meg, hogy „lélekemelő a szövegkritika”, „a cédulázás, a skatulyázás”, s hogyan kaphatja vissza hitét „a tudomány szentségében”.

(Az 1. fólió rektójára Babits ceruzával jegyzi föl: „Jászi Oszkártól”, „Ir most is, de nem adja ki.”)

Lásd OSZK Fond III/1827/122.; Sipos 2011. 17–19., 500–501. (2098. levél)

1918. február 16.

Hirdetik a Nyugat kiadásában megjelent „amateur kiállítású” *Recitativ* kötetet. Tóth Árpád részletes ismertetést ír Szép Ernő *Emlék* című kötetéről. Költészetét „feminin”-nek, dekadensnek nevezi, s szembeállítja Ady és Babits „férfias” lírájával. Említi, hogy pályájuk elején ők is „kétségkívül tüntettek föl »dekadens« vonásokat” [*Vérivő leányok*], de később Ady új lehetőségeket keresett, Babits pedig „szigorúan konzervatív alapokon építve, a hagyományból csodálatosan új értékeket tudott fejleszteni...”

Tóth Árpád egy másik (*A pálya végén*), Endrődi Sándor és Köpeczi Boóz-Deák Albert verseiről szóló ismertetésében Adyt és Babitsot mint a Petőfi- és Arany-típus megtestesítőit említi.

Lásd Nyugat 1918. I. febr. 16. 4. sz. címlapverző; 284.; 358.

1918. február 17.

Megjelenik *Az angyal* című Babits-elbeszélés: „a testbe öltözött lélek kéjes öröme az érzékek ezernyi csodáján, [...] ugyanakkor a régi békés, boldog szellemi világból kiszökött lélek keserű, visszavágyó boldogtalansága is; a kitaszíttottság érzése, amely semmivé szegényíti a gyötrő valóságot, hogy meneküljön mocskaitól; [...] a vágy, hogy a költő, az örök mondanivalók hordozója s őre az emberiség egyetemes érvényű jelképeibe öltözhessék; s a kozmikus erőkbe kapcsolódó emberfeletti kitágulás.”

(5 főlíós ceruzairású fogalmazványán az aláírás „Babits Mihály”. Az 1. főlíó verzójára Babits novellái címét írja: „Tél / Novella az emberi húsról és csontról / Éliás testvér története / Drága élet / Huszadik huszadik század / Az angyal”. Az 1. főlíó rektóján ceruzairással: „Wladimir”, a 2. főlíó verzóján papírvágó kés ceruzarajzú körvonala, a 3. főlíó verzóján Babits ceruzarajza; emberalak és fej.)

Lásd kéziratát MTAK Ms 10 506/10.; Pesti Napló 1918. febr. 17. 41. sz. 1–3.; Keresztury 1970. 394–396.; Kelevéz (Máté J. György) 1983. 133.; Kelevéz 2008. 32–33.; Némediné Kiss Adrien/Szántó Gábor András 2010. 253–260., 855. és 18. lábjegyzet, 982–984. (28. tétel)

A Petőfi Társaság zárt ülése a Gróf Vigyázó-féle verspályázat bírálóbizottságába Babitsot is kiküldi.

[A *Vasárnapi Újság* 1895. május 19-i száma *Alapítványok irodalmi és tudományos czélokra* címmel közli: „[bojári] Vigyázó Sándor és neje, elhunyt fiuk emlékére újabban ismét két nagy alapítványt tettek. *A Petőfi-társaság részére Jókai Mór kezeihez négyezer forintot juttattak, a mely összeg kamataiból költői műveket fognak díjazni.*” – kiemelés – RJ]

Lásd Pakots József Babitsnak 1918. március 13-án küldött levelét: OSZK III/1643/3.; Vigyázó-alapítványra: *Vasárnapi Újság* 1895. máj. 19. 20. sz. 326.

1918. február 20.

Links Artur, a református főgimnázium VIII. osztályos diákja Pápáról Babitsnak küldött levelében a „tanítvány hálás tiszteletére és a »B. F. huszárönkéntes« példájára” apellálva küldi el „szárnypróbálgatásait”.

Lásd OSZK Fond III/1880/7.; Sipos 2011. 19–20., 501–502. (2099. levél), 458.

Lásd még Links Artur: *Harc a harmadik halállal: Ifjúkorom Magyarországon*. Magvető Kiadó, Budapest, 1990.

1918. február 20. után–július 13. előtt

Babits „pár szó véleményt” ír Links Artur elküldött verseire, és bátorítja, ha jobb költeményei lesznek, küldjön neki az újabbak közül.

Lásd Links Artur 1918. július 13-i levelét: OSZK Fond III/1180/13.

1918. február 22.

Babits István Berezovkáról bátyjának írt német nyelvű levelezőlapján tudatja, hogy nagyon sokszor gondol rá, s elbűszkélkedik vele, hogy igen gyakran beszélnek róla: „Sokan ismernek itt Téged névről; sőt egy kollégád is van itt, dr. Görög Imre. Értesültünk szép sikereidről, és örülünk azoknak.” Köszöni a küldött könyveket, s hogy Babits egyetemi ügyeivel is foglalkozott. [Görög Imre Babits egykori tisztviselőtelepi tanártársa, a szép sikerek pedig bizonyára a Babits köteteit/írásait méltató kritikákra vonatkozik.]

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény; Buda 2005. 515–516. és 1., 2. lábjegyzet (285. levél); Sipos 2011. 20–21., 502–503. (2100. levél)

Budapest, 1918. február 23. előtt

Szilasi Vilmos menyasszonya, Rosenberg Lili levélkártyáján „Kedves Tanár Úr!” megszólítással, „rövid ismeretségük barátsággá alakítása céljából” kéri, Babits szombaton este menjen el hozzájuk. „Nem ígérhetem, hogy nálunk épp[oly] jól érzi majd magát, mint kizárólag Vili társaságában, de azt ígérhetem, hogy igyekezni fogok oly kellemessé tenni az Ön számára azt a néhány órát, amint tőlem, mint nőtől, csak telik.” A levél verzójára Babits ceruzával jegyzi föl: „Nádor u. 21.”

Lásd OSZK Fond III/2469.

1918. február 23.

Schöpflin Aladárné Szekszárdra küldi sorait Pingerra *A várlepcső* című festményét ábrázoló lapon: örömmel hallotta férjétől, hogy Babits elutazása előtt már jól érezte magát. Reméli, hogy most otthon [Szekszárdon] „teljesen helyrehozzák, s mielőbb frissen, egészségesen lát[ják] viszont”. Már 5-ére nagyon várják, abban a reményben, hogy akkor már Pesten marad. Sajnálja, hogy Babits édesanyjával és hűgával megint nem találkozhatott.

[Babits január elején, 15. előtt jár Szekszárdon, lehetséges, hogy februárban pár napra visszautazik, ezen a napon azonban – Szilasi Vilmos házassági tanúja lévén – aligha lehet Szekszárdon!]

Lásd OSZK Fond III/1118/1.; Sipos 2011. 22., 505. (2102. levél), 476.

Budapest, 1918. február 23.

Babits a vőlegény tanúja Szilasi Vilmos és Rosenberg Lili esküvőjén.

Lásd *Babits–Szilasi levelezés* 1979. 5.; Sipos 2011. 509. (2107. levél jegyzetében), 469.

1918. február 25.

„Legöregebb unokahúga”, valószínűleg Csemez Paula, Pali aláírással küld levélkártyát Babitsnak: nagy örömet szerezne nekik Babits látogatása, különösen amikor – nagy ritkán – ő is otthon van. Legközelebbi fogadónapja március 6. szerda,

szeretné, ha Babits ezt a délutánt úgy osztaná be, hogy a Dembinszky utca 50. II/17. számot is „programba venné”.

Lásd OSZK Fond III/1485/31.; Sipos 2011. 23., 505–506. (2103. levél)

Vö. Sipos 2011. 505–506. (abban a hiszemben, hogy Dienes Valéria Babits másod-unokahúga, a levelet Dienes Pálnak [!] tulajdonítja, a jegyzetben megismétli a házasságkötés téves 1906-os adatát 1905 novembere helyett; a legközelebbi fogadónapra utalás általánosságban igaz, ám Babits és Dienesék közvetlen kapcsolatára korántsem jellemző; ráadásul Dienesék sosem laktak a levélben említett Dembinszky utcában)

1918. február 27-től május 26-ig

Babits betegségére hivatkozva szabadságot kér a Munkácsy/Bulyovszky utcai gimnáziumból, s megkezdi utólagosan jóváhagyott, háromhavi betegszabadságát. Valószínű, hogy a háború iszonyatától zaklatott idegei teszik beteggé.

Lásd Éder 1966. 270.; Kardos Pál 1972. 221. (február végére teszi); Sipos 2003. 74.; Sipos 2011. 488. (2082. levél jegyzete); Majoros/Tompa/Tóth 2011. 209.

1918. február

Zolnai Béla Schöpflin Aladár *Magyar írók* című munkáját értékeli: „maradandóbbak lesznek a *Nyugat* körével kapcsolatos írásai, melyek e kötetében voltaképpen igen kevés helyet kaptak. Kiemelkedik ezek közül is a Móricz Zsigmond-ról és Babits Mihályról szóló esszé: valóban Ady Endre után modern irodalmunk e két par excellence képviselője mutatja föl – Babits a formában fölszívódó tartalmat, Móricz a formátlanság- és szertelenség-keresést a tartalomban is [...]. [Schöpflin] Hideg szemlélőnek merev arcát mutató egyénisége talán szürkének látszik az esszéíró Babits föltolakodó szubjektivitása, néha merészen eredeti modora és temperamentumos állásfoglalásai mellett [...]. Schöpflin és Babits együtt – aki vele szemben a témák ötvösmunkájának, a művészi formálásnak finom észrevevője és bírálója – a *Nyugat*nál a komolyabb elmélyedésű és komoly hangú kritikát képviselik.”

Lásd Irodalomtörténet 1918. január–február, 1–2. sz. 61–65.

1918. tavasz

Babits *Strófák egy templomhoz* című versének keletkezése (a béke vágyát a szeretet hitével összekapcsoló költemény azonban csak december 1-jén jelenik meg a *Nyugatban*). A vers aláírt („Babits Mihály”) tintairású fogalmazványát (= k) Komjáthy Aladár hagyatéka őrzi meg. A Szabó Lőrinc hagyatékában fennmaradó, aláírt gépirású tiszttázon a cím – „(Vers a klerikális propagandára)” – áthúzva.

Lásd k = MTAK Ms 5077/42., g = MTAK Ms 4699/8.; [Alszegey Zsolt] Vas Tamás, Magyar Kultúra 1925. március, 3. sz. 117.; Kardos Pál 1972. 238.; Sipos 130.; Rába 1981. 552–553., 646. 72. lábjegyzet; BMÖV 1982. 260.

Babits Lukács Györggyel együtt Jászi Oszkárék vacsoravendége.

Lásd Gál István 1973. 100–105.; Sipos 1976. 10.; Sipos, Tekintet 2013. 1. sz. 89.

1918. március 1.

A Nyugat kiadványai között hirdetik Babits *Recitativ* kötetének füzött és „amateur kiállítású” kiadását, valamint *Irodalmi problémák* című tanulmánykötetét.

Gyulai Márta Sikabonyi Antal *Az alkotó lélek és a háború* című könyvét ismeretve kijelenti: „...aki Babits Mihály erőteljes »Húsvét előtt«-je mellé mint a háború legkülönb versét Kozma Andornak egy lamentálva elmélkedő, igazán közepes karácsonyi krónikáját állítja [...], annak a látása nem elég tiszta...”

Lásd Nyugat 1918. I. márc. 1. 5. sz. címlapverző; 441–442.

Babits Sándor levélüzenetet hagy Babitsnál: sajnálja, hogy nem találta otthon, s vasárnap délutánra, ha sok a dolga, akár csupán egy órára is szeretettel várják feleségével együtt a II. kerületi Fillér utcába (11/a II. emelet 2.), Bimbisék [Kelemen Imréék] és Hetényiek lesznek náluk [Hetényi Heidelberg Albert Ady-fordító, zeneszerző, esetleg Hetényi Hofbauer Imre orvos, jogász].

Lásd OSZK Fond III/183/6.; Sipos 2011. 24., 507. (2105. levél – Hetényieket ismeretlenek tekintti)

1918. március 2.

Szilasi Vilmos és felesége – Vili és Lili – nászútjukról Sušakból [ma Fiume, a horvátországi Rijeka része] a fiumei mólót ábrázoló lapon küldenek üdvözlöt Babitsnak.

Lásd OSZK Fond III/1235/1.; *Babits–Szilasi levelezés* 1979. 43., 215. (31. levél); Sipos 2011. 25., 508–509. (2107. levél), 469.

Lásd még **Budapest, 1918. február 23.**

A kolozsvári újságíró Nagy Lajos [Tessitori Nóra férje] névjegykártyára írt sorokat küld Babitsnak, a felesége által írt levélhez hozzáfűzi: „azt a forró óhaját, hogy legkedvesebb költőmet személyesen hallhassam a nőtisztviselők estélyén, amelynek karátját magasra emelné Babits Mihály szereplése”.

Lásd OSZK Fond III/2392/53.; Sipos 2011. 25., 507–508. (2106. levél – téves jelzetet ad: OSZK Fond III/23.)

1918. március 3.

[Nagy Lajosné] Tessitori Nóra levelében a Nőtisztviselők felkérésére, nevükben kolozsvári felolvasásra hívja Babitsot, s közli az összeállított műsor szereplőinek névsorát. [A levél valószínűleg elkallódik.]

Lásd Nagy Lajos március 2-i, névjegyre írt sorait: OSZK Fond III/2392/53.

Ugyancsak ezen a napon a Nótisztviselők Országos Egyesületének Kolozsvári Csoportja nyomtatott fejléces papírján, Dembitz Berta elnök és Pauticsek/Panticsek Erzsébet titkár aláírásával, hivatkozással Nagy Lajosnének [Tessitori Nóra] kérésükre írott aznapi levelére, hivatalosan is fölkéri Babitsot, hogy a Nótisztviselők Országos Egyesületének Kolozsvári Csoportja március 16-án szombaton rendezendő hangversenyén tetszése szerint tartson felolvasást vagy szabad előadást. Összes költségei térítését és honoráriumot ajánlanak fel. Március 8-ig várják értesítését.

Lásd OSZK Fond III/2456.; Sipos 2011. 27–28., 510. (2110. levél), 460–461.

Lásd még *Budapest, 1918. március 3. után*; Téglás 2005. 45.

Babits Angyal levelezőlapján érdeklődik, Babits megkapta-e és továbbította-e a pénzküldeményt öccsének, Pistának; s hogy van-e Pesten hír a szibériai foglyok hazaérkezéséről. Húsvétkor édesanyjukkal Pestre szándékoznak utazni. Tudakolja, meghívták-e Babitsot Makóra, egy jótékonyági estélyre. Pistának ruhát, útiköltséget szeretnének küldeni (kéri, Babits tudakozódjon a dán konzulnál).

Lásd OSZK Fond III/35/89.; Sipos 2011. 26–27., 509–510. (2109. levél)

Budapest, 1918. március 3. után

Babits N[agy Lajosné] Tessitori Nóranak – tőle szokatlanul – meglehetősen hosszú, elnézést kérő levelet küld: „a szíves, meleg [Kolozsvárra szóló] meghívásra, őszinte kétségbeesésemre, nem tudok igenlő feleletet adni”. Tessitori és a Nótisztviselők levelét kissé elkésve kapta kézhez, s a rendkívül összetorlódott kötelességek és elfoglaltságok olyannyira megterhelik, hogy ilyen kirándulásra most „fizikai és szellemi képtelenség lenne” vállalkoznia; az elé tornyosuló munkák okozta idegkimerültségére hivatkozva a vasárnapra kitűzött Petőfi társasági székfoglalóját is máskorra kényszerül halasztani. Annál is kevésbé vállalhatná, hogy egy nappal korábban, szombaton pedig Kolozsvárt tartson felolvasást, noha „szinte hálátlanak” érzi magát, tudva a kolozsvári közönség meghívásának nagy értékét. Kéri, hogy Tessitori Nóra tolmácsolja köszönetét és nagyrabecsülését a meghívó egyesületnek és férjének [Nagy Lajosnak] is, aki a szíves meghíváshoz csatlakozott.

Lásd MTAK Ms 5466/218.; Tessitori 1983. 15–19., 287–289. (1. levél), 267.; Marosi Ildikó 1986. 160–161. (6. levél), 261.; Sipos 2011. 30–31., 513. (2114. levél – 1918. március 8. előtt), 461.

Vö. Tessitori 1983. 267.; Marosi Ildikó 1986. 261. (1917–1918-ra datálják)

Budapest, 1918. március 5.

Finály Gábor zárt levelezőlapon géppel írt sorokat küld: sikertelenül próbálta Babitsot telefonon elérni „a Központiban” [a Centrál kávéházban] és a *Nyugat* szerkesztőségében, ezért kéri, hogy a várt [betegszabadságra vonatkozó (?)] iratot minél előbb küldje be vagy keresse fel őt, hogy beszélhessenek a dolgról.

Lásd OSZK Fond III/1894/23.; Sipos 2011. 28., 511. (2111. levél)

Vö. Sipos 2011. 511. (a „Központi”-ról úgy véli, „feltehetően a Keleti pályaudvar mellett működő Központi kávéházról van szó”)

1918. március 6.

A neves szavalóművész, Grill Lola levelében kéri, Babits juttatná el hozzá „gyönyörű *Miatyánk*jának” német fordítását, vagy tudassa vele, hol kaphatja meg, mert a könyvkereskedők nem tudják megszerezni neki.

[A budapesti színművészeti akadémiát végzett Grill Lola, 1917. július 9-én lép fel először a Budai Színkörben; 1918 júliusában a Kammerspiel Theaterben Arany, Petőfi és Vörösmarty németre fordított költeményeiből – a berlini lapok elismerő kritikája szerint – nagy sikerrel szaval.]

Lásd OSZK Fond III/1827/68/a; Sipos 2011. 29., 511–512. (2112. levél)

Lásd még *Miatyánk*: **Budapest, 1914. ősz**; Grill Lolára: Színész (rég, 3 éves) | Osztály adatbázis | Hallgatók, HÖK | Színház ... www.filmacademy.hu > ... > Osztály adatbázis; 1910-1919 – Árpád Gimnázium www.arpad.sulinet.hu/.../TeljesGozzelElore.htm

Vö. Sipos 2011. 512. (a jegyzetben szereplő „március 16”-i dátum bizonyára elírás – nem jelzi a *Miatyánk* című vers eredeti, 1914. őszi megjelenését, csak a *Magyarország* 1915. április 22–27-i hirdetése nyomán közli: „a »Miatyánk 1914« kiadóhivatal adta ki katolikus és protestáns kiadásban”, majd pedig – bizonyára a jegyzetek összekeveredése miatt – a *Nyugat*nak a *Fortissimo* című vers miatti betiltását, a Babits ellen istenkáromlás vádjával indított pert és annak további hivatkozásait erre a versre vonatkoztatja, s ennek nyomán azt is, miszerint „Az alkotás először Horvát Henrik fordításában jelent meg az *Aktion* című német folyóirat egyik antológiájában” – lásd **1917. március 1. után**, 472.

Budapest, 1918. március 7. csütörtök–március 8. péntek

Fenyő Miksa a Magyar Gyáriparosok Országos Szövetsége nyomtatott fejléces levélpapírján pár soros levélben hívja meg Babitsot másnapra, péntekre, vacsorára, melyre Adyék és Schöpfliné is hivatalosak. [Babits fültehetőleg elfogadja a meghívást.]

Lásd OSZK Fond III/438/27.; Sipos 2011. 29., 512. (2113. levél)

Vö. Sipos 2011. 512. (valószínűleg elírásként, 1918 helyett *1919*. november 18-ra teszi a Nemzeti Tanács látogatását Adyéknál, noha Ady 1919. január 27-én meghal)

Finály Gábor – akivel Babits bizonyára előző nap találkozik – a Budapesti VI. ker. M. Kir. Állami Főgimnázium Igazgatóságának nyomtatott fejléces levélpapírján március 8-án géppel írja Babitsnak: „*A tegnapi említett* kis cikket mindjárt mellékelve elküldöm. Járt a Deutsche Revuenél, a Berliner Tageblattnál és a Pester Lloydnál hiába, azért viseltes a papír.” Ha nem használható, kéri, Babits juttassa vissza hozzá. [Kiemelés – RJ]

(Babits a levél hátoldalára ceruzával írja fel: „Szilasi 16–25.”)

Lásd OSZK Fond III/1894/22.; Sipos 2011. 31., 513–514. (2115. levél), 458.

Budapest, 1918. március 8. péntek

Paulay Erzsi levelében közli Babitscsal, hogy estélyük április 12-én lesz, mert előbb nem kaptak „napot”. Kéri, Babits menjen el hozzá szerdán [13-án] délután 3–4 között megbeszélésre.

Lásd OSZK Fond III/1000/9.; Téglás, Dunatáj 1983. 3. sz. 67.; Sipos 2011. 31–32., 514. (2116. levél), 464.

Lásd még ***Budapest, 1918. április 12. és április 13.***

A Petőfi Társaság Pakots [József] aláírásával nyomtatott fejléces levélpapíron küldi a március 17-i vasárnap délelőtt 11 órakor az Akadémia dísztermében Herczeg Ferenc elnökletével tartandó ülés meghívóját és programját, melyen (Kosztolányi után) hatodikként „Babits Mihály székfoglaló költeményei”-vel szerepel. Tudatják továbbá, hogy a Társaság ülés előtti rendes vacsoráját ebben a hónapban 16-án szombaton este 8 órakor a Mittrovác-z-féle vendéglőben, a Dohány utca 20. szám alatt tartja.

(A levél hátoldalára Babits ceruzával jegyzi fel: „Berzsenyi Amathus 86 / Bucsu Kemesaljától / Csokonai Békekötés / Musset Sápadt esti csillag I. 338. / Vargha / Hégésippe Moreau Emlék a kórházban / Petőfi I. 330. / A forrás I. 320. / Vargha / Saintbeuve Télen olvad a hó I. 301. / Vargha / Hugo Magvető I. 250. / Szász / Chemier Fogoly leánya I. 3. / Szász / de Vigny Farkas Halász templ. I. 199.”)

Lásd OSZK Fond III/1643/2.; Téglás 1997a 24.; Sipos 2011. 32., 514–515. (2117. levél), 450.

Lásd még ***Budapest, 1918. október 13. vasárnap***

Budapest, 1918. március 9.

Miután a Munkácsy/Bulyovszky utcai gimnázium igazgatója, Finály Gábor értekezleten jelenti be, hogy Babits betegsége miatt a felsőbb hatóságoktól szabadságot fog kérni, Babitsnak írt levelében közli: szabadságkérelméhez csatolnia kell a mellékelt tisztiorvosi bizonyítványt, melynek első lapját Babitsnak, a belsőt a VIII. kerületi tisztiorvosok valamelyikének kell kitöltenie, különben a kérvényt nem intézik el. Új embert azonban csak a kérvény felérkezése után kaphat az iskola, ezért sürgeti Babitsot, szerezze meg nekik azt a nyugalmat, amelyet csak a kérvény felterjesztése után érhetnek el. [Babits óráinak helyettesítése ugyanis a szabadságkérelem hivatalos elintézéséig tanártársaira hárul, s a tanári kar – Babits nagy óraszámát figyelembe véve – a szakszerű helyettesítést saját erejéből nem tudja megoldani.]

Lásd OSZK Fond III/1894/21.; Éder 1966. 269.; Sipos 2011. 33., 515–516. (2118. levél)

Lásd még ***1918. február 27-től május 26-ig***

A *Pesti Hírlap* nyomdai korrektora, Lusztig Arnold Babitsnak írt levelében tájékoztatja, hogy szerkesztésében május 1-jén *Szakközlemények* címmel egyhavi folyóirat jelenik meg, „mely a nyomdatechnikai szempontokból felmerülő vitás he-

lyesírási kérdéseket tisztázza, propagálja az egységes magyar helyesírás behozatalát a nyomdai parba, az újabb magyar írók által meghonosított magyar szavak (mint jány, muszály, ucca stb) helyességét vizsgálja”. Ehhez kéri, Babits nyújtson erkölcsi támogatást azzal, hogy egy rövid cikkben fejtegesse a témát.

[A Magyar Tudományos Akadémia már megindulásakor fontos feladatának tekintette a magyar nyelv ápolását; az első akadémiai helyesírási szabályzat 1832-ben, az első szótár 1845-ben, a *Magyar Nyelvőr* első száma 1872-ben jelenik meg. 1903-ban az Athenaeum adja közre Simonyi Zsigmond *Iskolai helyesírás* című munkáját, mely „a vallás- és közoktatásügyi magyar kir. miniszter 1903. márcz. 14. 862. sz. alatt kelt rendeletével kiadott magyar iskolai helyesírás szövege és rövid magyarázata bővített szójegyzékkel. Közép- és polgári iskolák és tanító-képzők használatára”. 1922-ig az iskolai helyesírás eltér az akadémiai helyesírástól, amely például ragaszkodik a „c” hang „cz” jelöléséhez, a miniszteri rendelet pedig az egyszerű „c”-t írja elő, s egyebekben is haladóbb álláspontot képvisel. Amikor az iskolákban is a Magyar Tudományos Akadémia által 1922-ben kiadott magyar helyesírási szabályok válnak érvényessé – melyek sok tekintetben elfogadják az 1903. évi miniszteri rendelet alapelveit (a családnevek kivételével, mint például Czuczor, Czóbel, szentesítik a „c” használatát) –, a magyar helyesírásban egységes álláspont születik. A Magyar Könyvkiadók és Könyvkereskedők Országos Egyesülete 1934-ben a „Könyvnap könyve”-ként jelenteti meg az *Így írunk helyesen* című könyvet, mely a helyesírás szabályain kívül a régóta igényelt helyesírási szótárt – benne a meghonosodott idegen szavakkal, a gyakori idegen szólások jegyzekeivel és fordításával – is közreadja.]

Lásd OSZK Fond III/1578/19.; Sipos 2011. 33–34., 516–517. (2119. levél – úgy véli, a kézirat-katalógus nem regisztrálja, pedig ez a 9826. tétel); Szathmári István: Simonyi és helyesírásunk www.c3.hu/~nyelvor/period/1313/131301.pdf

Budapest, 1918. március 10. előtt és március 10.

Babits bizonyára értesíti a Petőfi Társaság titkárát, Pakots Józsefet, hogy felhalmozódott munkái miatt szeretné elhalasztani a Petőfi Társaságban március 17-ére kitűzött székfoglalóját. Pakots névjegykártyáján sajnálkozik, hogy már bejegyezte Babitsot a felolvasók közé, mint azt a postára adott értesítő levélből látni fogja. Ha addig nem lesz kész költeménye, ígéri: „valahogy kibeszéljük a dolgot”, de örülne, ha másként lehetne. [Végül a székfoglaló versolvasásra október 13-án kerül sor.]

Lásd OSZK Fond III/1643/5.; Sipos 2011. 34., 517. (2121. levél), 450.

Budapest, 1918. március 11. hétfő

Szabó Ervin „hétfőn” küld levelet Babitsnak, Lengyel Menyhérttől arról értesülve, hogy aznap délután ½ 5-5 között várja őket Fővám tér 2. szám alatti lakásán. „Javasolom, találkozzunk ½ 5-kor a Dunaparton, a Ferenc József [ma Szabadság] híd és az Erzsébet híd között. Szépen odasüt a nap. Ölel Ervin”.

Lásd OSZK Fond III/1163/9.; Gál István, Jelenkor 1968. 11. sz. 1011. (4. levél); Gál István 1973. 98., 101–102. (4. levél); Litván/Szücs 1978. 955. (589. levél); Majoros/Tompa/Tóth 2011. 170., 394. (2053. levél – Budapest, 1917 körül, hétfő)

„Ma Szabó Ervin és Babits Mihály voltak nálam. [...] Babits egy európai lovagrendet akar alapítani” – jegyzi föl Lengyel Menyhért. Babitsék látogatásukkor fölkerik, fogadja el az *Európa* című pacifista lap szerkesztését.

[Lengyel Menyhértnek, az *Egyszerű gondolatok* című, swifti keserőséggel és gúnynal megírt pacifista könyv szerzőjének lakásán találkoznak azok az írók, költők, akiknek összejövetelei eredményeképpen létrejön az Európa Lovagjai nevű szervezet és születik meg a radikális magyar értelmiség kiáltványa/röpirata. Arról ábrándoznak, hogy pacifista szövetséget hoznak létre írókból, tudósokból és a szellemi élet más embereiből. Ezekon a találkozókön Jászi Oszkár, Bíró Lajos, Lengyel Menyhért, Karinthy Frigyes, Schöpflin Aladár és mások hónapokig tanácskoznak Babitscsal együtt arról, miképp lehetne valamivel hozzájárulni a háború befejezéséhez és az új magyar szellemi légkör megteremtéséhez. Karinthy Frigyes a magyar PEN Club megalakulásának kapcsán 1925-ben adott nyilatkozatában emlékszik vissza arra, hogy Babits Mihállyal álmodoztak valamikor egy társaságról, Knights of Europe (Európa lovagjai) címen, mely a világ szellemi arisztokráciájának ad üdvös hatalmat és független munkalehetőséget, külön és autonóm törvényeket.]

Lásd Lengyel Menyhért: *Életem könyve*. Gondolat, Budapest, 1988. 123.; Karinthy, Az Est 1925. dec. 22.

Lásd még *1918. június–július; 1918. július 15.*

1918. március 12. előtt

Szabó Ervin a Társadalomtudományi Társaság nyomtatott fejléces levélpapírján küldött – Babitshoz is eljuttatott – körlevelének helyes dátuma: *1912. március 12. előtt*

Lásd OSZK Fond III/1161.; közli Sáli 2003. 104–105., 369–370. (1006. levél)

Vö. Sipos 2011. 35–36., 518–519. (2122. levél – tévesen *1918. március 12. előtt*-re datálja), 464.

1918. március 12.

A Nőtisztviselők Országos Egyesületének Kolozsvári Csoportja – talán nem értesülve Babits Tessitori Nórának küldött elutasító válaszárol – táviratot küld Babitsnak, melyben ezer korona honoráriumot ajánlanak fel, s föltétlen számítanak eljövételére. Szombatra [március 16.] szobát rendeltek számára. [Babits nem tesz eleget a meghívásnak, ám a május 4-i kolozsvári *Nyugat*-esten – amely azonban nem a Nőtisztviselők szervezése – ő is részt vesz.]

Lásd OSZK Fond III/1877/10.; Tessitori 1983. 288. (1. levél jegyzetében); Sipos 2011. 36., 519–520. (2123. levél)

Lásd még *1918. március 3.; Budapest, 1918. március 3. után; Kolozsvár, 1918. május 4. szombat*

Vö. Sipos 2011. 519–520. („A kolozsvári irodalmi estélyre végül 1918. máj. 4-én került sor” – nem jelzi, hogy az a *Nyugat* estélye és Babits nem a Nőtisztviselők meghívásának tesz eleget)

Budapest, 1918. március 13. és utána

A Petőfi Társaság nyomtatott fejléces levélpapírján Pakots József küld levelet Babitsnak, melyben tudatja, hogy a Társaság február 17-i zárt ülése a Gróf Vigyázó-féle verspályázat bírálóbizottságába Babitsot is kiküldte. A beérkezett pályamunkákat egyik bírálótársa küldi majd el neki. Minthogy a pályázat eredményének kihirdetési határideje április 27., a bizottság véleményét április 13-ig kéri közös jegyzőkönyvbe fölvenni. A Társaság áprilisi ülését 14-én tartja, amikor a bírálói vélemények alapján döntenek a pályázat dolgában is.

[Babits a Vigyázó-díj pályázatának háromfős bírálóbizottságában Feleki Sándorral és Jakab Ödönnel együtt dönt, hogy az 1895-ben létrehozott alapítvány kamatából származó jutalmat melyik – Petőfi stílusában megírt – lírai pályamű kapja. A bizottság egyhangú döntése szerint egyik pályázatot sem érdemesítik díjra.]

Lásd OSZK Fond III/1643/3.; Téglás 1997a 25., 177–178.; Téglás, Irodalomtörténeti Közlemények 1997. 5–6. sz. 587–603.; Sipos 2011. 37., 520. (2124. levél), 450.

Budapest, 1918. március közepe előtt

A Társadalomtudományok Szabad Iskolája nyomtatott fejléces levélpapírján dr. Rónai [Zoltán] küld levelet Babitsnak, melyben az igazgatóság megbízásából fölkéri, hogy a Szabad Iskola március közepétől április végéig tartó második félévében *A katholicizmus filozófiája* címmel 2-3 órás előadást tartson. Kéri, jelölje meg a számára alkalmas időpontot, s ha a kért tárgy nem felelne meg, azt is, miről lenne hajlandó előadni. A Szabad Iskola egy óráért 50 korona honoráriumot ajánl fel.

A levél verzóján Babits ceruzarajza és megjegyzése: „Ecole Libre” [Szabad iskola] mellé jegyzi föl *Timár Virgil fia* című regényének ceruzairású fogalmazványrészletét: „Viccek a tanárokról (Pista meséli Timárnak) Leviczky: Ausztria alakja. Az ő lehetőségét fogja valóra váltani. (37 vége) Addig jó a husa, míg ki nem nő a tolla.” Idegen kézzel: Timár Virgil. A levéllaphoz kapcsolt lapon ugyancsak a *Timár Virgil fiához* kapcsolódó feljegyzések: „13. oldal vége felé: / nincsen visszatérés / – Magának van? – kérdezte a pap. / – Egészen. / Hangsúlyozni hogy a nő iróniája / tekint a papnak, finom és / kedves / 15. közepe regény hever... / Mihelyt egy kicsit jobban leszek, falura fogok menni / a fiammal. Már irtam egy régi barátomnak... Ugye tanár úr az jót fog tenni / a Pistának is? Itt csak tanul meg olvas... / dagadásig csókolták az ajkat / az ajak amelyet / dagadásig csókoltak / A macska a szobában / Sienai Katalin szobája / Nagy az udvar olyan volt mint a Pokol egy köve / A mester kis ágya / Nagy birokra szállt a fiú apjával / Most egyszerre szinte kimosolygott a könnyei közül mert úgy tűnt fel neki / Virgil mint egy szabadító, [egy apai:] felnőtt, aki csak jön, szól, és már megvan / oldva a gyermek szörnyű dilemmája. / a nő irodalmi műveltsége / kut a kéz urberis / Hibásnak érezte magát hogy

nem hitt papot. De... / Macska (a konyhában) / [A bal oldalon merőlegesen:] „Viccek a tanárokról (Pista meséli Timárnak. / Leviczky: Ausztria alakja.)”

Lásd kéziratait OSZK Fond III/1902/100.; Sipos 2011. 49., 532–533. (2143. levél); *Timár Virgil fia*: Sipos 2001. 217.

1918. március 15.

Az Otthon Írók és Hírlapírók Köre Bakonyi Miksa főtítkár és Rákosi Jenő elnök aláírásával meghívót küld Babitsnak a március 24-én vasárnap délelőtt 11 órakor a VIII. Esterházy utca 4. nagytermében tartandó XXVII. évi rendes közgyűlésére (közölve a napirendet is).

Lásd OSZK Fond III/1902/75.; Sipos 2011. 37–38., 520–521. (2125. levél); Az Otthon Kör – Kartya-jatek.hu www.kartya-jatek.hu/az_otthon_kor/; Harsányi Zsolt: Új „Otthon”, régi tagok. = Színházi Élet, 1917/20

1918. március 16.

A Nyugat kiadványai között hirdetik Babits verseskötetének, a *Recitativ*nek kétféle kiadását, valamint *Irodalmi problémák* című tanulmánykötetét.

Megjelenik Fülep Lajos *Európai művészet és magyar művészet* című tanulmánya, amelynek címéhez fűzött lábjegyzete szerint ugyanabban az időben ugyanazt a szempontot érvényesíti Babits is a magyar irodalomra (a *Magyar irodalom* című tanulmányában), mint ő a magyar művészetre, csupán módszerük tér el: Babits a Taine-féle elmélet alapján áll, Fülep a faj, környezet és idő fogalmain túl próbálja megkonstruálni egyetemesnek és nemzetinek viszonylatát.

Lásd Nyugat 1918. I. márc. 16. 6. sz. címlapverző; 484.; Nédli/Pienták/Sipos (Csürös Miklós) 2008. 20.

Budapest, 1918. március 17. vasárnap

Az előző évi felkéréssel ellentétben Babits Petőfi Társaság-beli székfoglalóját nem ekkor és nem Zrínyit méltató előadással tartja. (Kérdés, vajon egyáltalán megjelenik-e a díszgyűlésen, ugyanis Tessitori Nórának március 3. után írt levelében panaszolja: „Hogy [...] mennyire komoly gondjaim és munkáim torlódása s ezzel összefüggő idegkimerültségem, mutassa az: a vasárnapra kitűzött Petőfi társasági székfoglalómat is kényszerülök máskorra halasztani.”)

Lásd *Budapest, 1917. december 18.*; *Budapest, 1918. március 8. péntek*; *Budapest, 1918. október 13. vasárnap*; Babits Tessitori Nórának 1918. március 3. után írt levelét: MTAK Ms 5466/218.

Vö. Sipos 2003. 76. („A költő 1918. március 17-én verseiből tartott felolvasással foglalta el székét a Társaságban” – lásd helyesen *Budapest, 1918. október 13. vasárnap*)

1918. március 17. után

Kovács Dávidné [a szekszárdi polgári leányiskola tanárnője, majd igazgatónője, Babits barátjának, Kovács Lászlónak édesanyja] – bizonyára nem értesülve a

Petőfi Társaság-beli székfoglaló elhalasztásáról – a Szekszárdi Nőegylet nevében küldi a székfoglaló alkalmából legmelegebb üdvözlését Babitsnak, s kéri, „szerezze meg városuk közönségének azt az élvezetet, hogy a Húsvéthétfőjén tartandó jótékony célú nőegyleti estélyen néhány költeménye felolvasásával közreműködik”.

Lásd OSZK Fond III/787/11.; Sipos 2011. 178., 652–653. (2315. levél)

Lásd még *Szekszárd, 1918. április 1. Húsvéthétfő*

Vö. Sipos 2011. 178., 652–653. (dacára a táviratban jelzett április 1-jei, húsvéthétfői estélynek [melyet feltételesen 1919-re tesz], 1918. október 13. után-ra datálja)

Budapest, 1918. március 18.

A Társadalomtudományok Szabad Iskolája nyomtatott fejléces levélpapírján olvashatatlan aláírással [dr. Rónai Zoltán (?)] küld levelet Babitsnak, melyben előzetes megállapodásukra hivatkozva közlik, hogy *Új racionalizmus* című előadását március 27-én este 7–8 között-re tűzték programjukra. 15 tiszteletjegyet és a programot mellékelik a levélhez.

Lásd OSZK Fond III/1562/1.; Sipos 2011. 38–39., 521–522. (2126. levél – a jegyzetben az előadás március 22-i dátuma bizonyára elírás)

Lásd még *Budapest, 1918. március 22. és március 22–27. között*

Budapest, 1918. március 19.

Rédey Tivadar küld a Magyar Nemzeti Múzeum Orsz. Széchényi Könyvtára nyomtatott fejléces levélpapírján levelet Babitsnak, melyben a *Nyugatnak* szánt kéziratai sorsáról érdeklődik; vajon számíthat-e még a megjelenésükre: „Férji mivoltomban nem érzem magam olyan legényesen felelőtlennek önmagammal szemben; most mások is várnak tőlem valamit, hát illik, hogy magam se mondjak le lépten nyomon az érvényesülésről” – teszi hozzá némiképp szabadkozva. Kérdezi továbbá, Paulay Erzsivel vajon új műsort készítenek-e, vagy az előző évit ismétlik, s hogy az újságok tévesen hirdették-e Babits Petőfi Társaság-beli székfoglalóját, merthogy csak Kosztolányi tartotta meg.

Lásd OSZK Fond III/1043/7.; Sipos 2011. 39., 522. (2127. levél), 468.

Vö. Sipos 2011. 522. (a házassági tanú Babitsnak 1917. december 3-án küldött Rédey-levél dátumát jelzi az 1917. december 6-i házasságkötés időpontja helyett: „Rédey 1917. dec. 3-án nőszült”)

1918. március 20. szerda és március 21. csütörtök

Babits Angyal táviratban kéri Babitsot, hogy másnap, csütörtökön este várja őt a vonaton, és sürgönyözzön „Kovács néninek”, vajon Húsvéthétfőn közreműködhet-e Szekszárdon.

Babits föltehetőleg eleget tesz a kérésnek és csütörtök este a vonaton várja a Pestre (talán fogorvoshoz) érkező hűgát.

Lásd OSZK Fond III/35/90.; Sipos 2011. 40., 523. (2128. levél)

Lásd még *1918. március 17. után; Szekszárd, 1918. április 1. Húsvéthétfő*

Budapest, 1918. március 21. után

Babits Angyal – talán a bátyja íróasztalán talált – Barna József névjegyén írja Babitsnak: jó lenne, ha mindenese, Fekete másnap délelőtt elvinné „a paktáskát” [Kelemen] Imrécékhez, hogy ők is beletehessenek még valamit, s utána Fekete a vonat-hoz is kivihesse, mert Imrécéknek nincs cselédjük. Ha a másnap délelőtt nem alkalmas, akkor még aznap este hozza el, előbb azonban Babits a *frakkot tegye bele*. Estére Bimbisékhez hívja bátyját.

[Barna József *Nehéz derengés* című novellája a *Nyugat* 1918. június 16-i számában jelenik meg, lehetséges, hogy írását névjegy kíséretében küldi el Babitsnak. – A frakkra vonatkozó „utasítás” alapján vélhető, hogy Angyal az április 1-jei, húsvéthétfői ünnepesté miatt viszi előre Szekszárdra Babits ünnepi ruháját.]

Lásd OSZK Fond III/1485/28.; Sipos 2011. 40., 523–524. (2129. levél)

Vö. Sipos 2011. 523–524. (Szekszárd, 1918. március 20. után-ra datálja, holott Babits Angyal csak március 21-én érkezik Budapestre, ráadásul aznap estére kéri, hogy bátyja menjen fel nagybátyjukhoz, Kelemen Imrécékhez)

1918. március 22.

A IV. kerületi fővárosi leánygimnázium tanára, Szentirmay Gizella levél kíséretében küldi el az [óskandináv] *Eddá*ból való műfordítását, kérve, Babits olvassa el és ha lehet, közölje a *Nyugat*ban. Referenciaként megnevezi professzorait, és felsorolja eddig megjelent munkáit.

Lásd OSZK Fond III/1216.; Sipos 2011. 41., 524–525. (2130. levél)

Budapest, 1918. március 22. és március 22–27. között

A Társadalomtudományok Szabad Iskolája – megállapodásukra hivatkozva – március 22-i, aláírás nélküli (újabb) levélben közli Babitscsal, hogy *Új racionalizmus* című előadását március 27-én 7–8 órára osztották be.

Babits az [*Előadás az Új racionalizmusról a Társadalomtudományok Szabad Iskoláján*] ceruzairású fogalmazványát/vázlatát a felkérő levél hátoldalára írja. A vázlat alapján vélhető, hogy az előadás gondolatmenete főbb vonásaiban azonos *A veszedelmes világnézetével*: „...Be kell vallanom, hogy ezúttal olyan dologról akarok beszélni, amiről semmit sem tudok. Vakmerőségemet talán némileg enyhíti az a körülmény, hogy nemcsak én nem tudok erről a dologról semmit, hanem más sem, senki a világon. [...] Az új rac. Racionalizmus (mint önök bizonyára jól tudják), az a világnézet, mely az észet teszi minden igazság és tudás alapjává, mértékévé, sőt bizonyos értelemben minden dolgok mintájává, minden ideák kritériumává, s a történetek bírójává is. Már most ha végigtekintünk Európa mai szellemi áramlatain, azt fogjuk látni, hogy az ilyenfajta világnézet manapság egyáltalában nem divat. Éppen az ellenkezője divat. A filozófia Kant óta kritizálja az észet, rámutat az igazság relati-

vitására, sőt szubjektivitására, rámutat pl. Bergsonnál az idő, a fejlődés irreversibilitására, matematikaellenességére. A művészet az ész által ellenőrizhetetlen ösztönélet hatalmát, primär voltát, dicsőségét hirdeti [...]. A természettudományok megmutatják, hogy eszünk csak hálót adhat és mind tökéletesebb segédeszközt a természet jelenségei közötti praktikus eligazodáson, de sohasem hatolhat bele a jelenségek mély értelmébe [...]. A filológia és a történet-tudományok beleoltották a kor világnézetébe a történeti fejlődésnek, a vak ténynek, a meglevőnek a múlt hatalmának tiszteletét. Ehhez képest alakult át a morál is észnélküli morállá, az oktan Tények és Parancsok moráljává, amelynek egyik végletében a mindenbe belenyugvó szkeptikus morál áll, mely azt mondja Ez mindig így volt és: a világot nem lehet ésszel kormányozni soha, – másik végletében a kategorikus imperativus morálja, mely így szól: Tedd és ne kérdezd miért. [...] Minden újító forradalmi törekvés tulajdonképpen egy racionalisztikus világnézet eredménye, mely a tények világa helyett egyszerűbbet akar létesíteni, az észről veszi a mintát, bízik az ész erejében és értékében, nem ijed meg a vak múlt, a tények hatalmától. (Mint a XVIII. század, mely a francia forradalmat készítette elő, volt a legrac. század.) *Tulajdonképpen az egész előadás innen. Minthogy tehát az egész mai világnézet mindenestül antiint. antirac, joggal lehet kérdezni mi az amit újra racionalizmusnak merhetünk egyáltalán nevezni? így megérthetjük miért nem tudunk semmitsem az új racionalizmusról. 1. mert még nincs. Új racionalizmusnak a mában nincs, legfeljebb a holnap-ban lehet értelme. Legfeljebb azt gondolhatjuk, hogy jönni fog, jöhet vagy kívánatos egy új racionalizmus. 2. nem tudhatjuk, lesz-e? Ma még semmi sem vall erre. 3. Ha lesz, nem tudhatjuk, hogy milyen lesz, 4. mert belső ellenmondásai vannak, amiket meg kell oldani.* Valóban minden mai gondolkodásban mely némileg is hajlik racionális felé, megvan csírája vmely ellenmondásnak... Lask.” (Kiemelés – RJ)

Lásd OSZK Fond III/1927.; Ungvári, Irodalomtörténeti Közlemények 1959. 2. sz. 242–243.; Sipos 2011. 42., 525–526. (2131. levél)

Vö. Sipos 1976. 71. (1919. március 27-re datálja az előadást)

1918. március 23.

Babits István vöröskeresztes postai levelezőlapon immár magyar nyelvű sorokat küld bátyjának: „A Te működésed híre, látod még ide, a messze Szibériába is elhatol; most íme, elkésvé bár, de kérlek fogadd szívesen öcsédnek is gratulációit és legőszintébb jókívánatait.” [Föltehetőleg a *Recitativ* és az *Irodalmi tanulmányok* köteteire, illetve a Petőfi Társaságba való beválasztásra utal.] Félti Babitsot, hogy megint „túldolgozza magát” – „várom a kikeletet és a hazamenést” – zárja levelét. [Lehetséges, hogy Babits Istvánnak ezt a lapját kapja meg Babits november első napjaiban, s továbbítja édesanyjuknak november 4. után kelt levelében.]

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény; közli Buda 2005. 518–519. (288. levél); Sipos 2011. 42–43., 526. (2132. levél); Babits 1918. november 4. utáni levelét: OSZK Fond III/57.

Vö. Sipos 2011. 526. (úgy véli – a jókívánatok ellenére –, hogy Babits István sorai az egy évvel korábbi *Fortissimo* miatti meghurcoltatásra vonatkoznak)

Budapest, 1918. március 27. szerda

A Társadalomtudományok Szabad Iskolájában a meghívó szerint 7–8 óra között Babits *Új racionalizmus* címen tart előadást.

Lásd OSZK Fond III/1927.; Népszava 1918. márc. 24. 71. sz. 5., 9.; Ungvári, Irodalomtörténeti Közlemények 1959. 2. sz. 242–243.; Gál István, Filológiai Közlöny 1967. júl.–dec. 3–4. sz. 371. (1918 elején); Rába 1981. 541.

Vö. Sipos 1976. 71. (1919. március 27-re datálja)

Igazgatója, Finály Gábor Babitsnak írt levelezőkártyájához mellékeli az aznap, szerdán érkezett [„államorvosi felülvizsgálatra” vonatkozó miniszteri] rendeletet. „Zavartól mentené meg”, ha Babits szombaton, vagy még szombat előtt elmenne a közelben lakó orvoshoz, hogy [betegszabadsági] kérvényét még a húsvéti szünet alatt elintézhessék.

Lásd OSZK Fond III/1894/20.; Sipos 2011. 44., 527–528. (2134. levél)

Lásd még **1918. április 5.; Budapest, 1918. április 8. hétfő**

Vö. Sipos 2011. 528. (a miniszteri rendeletet a szabadságot engedélyező iratnak véli)

1918. március 28.

„Egy tanulója” kíván képeslapján Babitsnak boldog húsvéti ünnepeket.

Lásd OSZK Fond III/1969/jelzés nélkül; Sipos 2011. 45., 528. (2135. levél)

1918. március 29.

Hálás tanítványa, Pichler Károly [ekkor föltehetőleg a II/b diákja, melynek Babits az osztályfőnöke] kellemes húsvéti ünnepeket kíván E. Henseler *Die Dorfschwiede* című festményét ábrázoló lapon Babitsnak.

Lásd OSZK Fond III/2464/1.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 66., 290–291. (1903. levél)

Lásd még a II/b-re: **Budapest, 1917. szeptember 1.–1918. február vége**

Vö. Majoros/Tompa/Tóth 2011. 66., 290–291. (bizonyára elírásként 1917-re datálja, holott jelzi, hogy 1918-ban [!] március 31-ére esik Húsvétvasárnap), 209.

1918. március

Ifj. Gaál Mózes a református kollégiumot ábrázoló lapon küldi üdvözetét Debrecenből Babitsnak. A lapot Mózsi bátyád [id. Gaál Mózes], [Dienes] Pali, [id.] Dienes Barna az öreg és [Dienes] Kató írja még alá. Dienes Pál kedves szemrehányással érdeklődik: „mért nem jöttél szombaton az előadásunkra! A Danaidák roppant hatott.”

Lásd OSZK Fond III/2448/5.; Sipos 2011. 46., 528–529. (2137. levél)

K. Gy. Besztercebányáról, a Hadigondozóból küldi sorait: „örömnünp”-et jelent számára Babits levele; „az egykedvű völgy ködös mélyén, egyforma barakkok ket-

tős rendjében, a negyedik háborus év nyirkos levegőjében parázsló lelket, életemet, mint oxigén, úgy lobbantotta lánggra ez az üzenet”. Babits, „az Ember egy reprezentánsa” az „érző Emberbe” vetett hitét adta vissza.

Lásd OSZK Fond III/1827/105.; Sipos 2011. 48., 531. (2141. levél)

1918. április előtt, március

Hatvany Lajos a *Pesti Napló* nyomtatott fejléces levélpapírján írt levelében sürgősen, „24 órán belül” verset vagy műfordítást kér Babbitstól az *Eszkendő* számára.

Lásd OSZK Fond III/557/17.; *Levelek Hatvany Lajoshoz* 1967. 654. (236. levél jegyzetében); Kelevéz (Máté J. György) 1983. 133.; *Hatvany Lajos levelei* 1985. 308. (362. levél); Sipos 2011. 46., 529–530. (2138. levél)

Babits levélben küldi el Hatvanyinak két Jean Richepin-vers [*Terienne, Oceano Nox*] fordítását az *Eszkendő* számára. Bevallja, hogy Richepin nem különösen kedves költője, a versek csak formailag érdekelték, ezért fordította le őket. Közli továbbá, hogy a levél átadója „jogosítva van a honorárium-utalványt átvenni”.

Lásd MTAK Ms 376/12.; *Levelek Hatvany Lajoshoz* 1967. 237. (236. levél); Kelevéz (Máté J. György) 1983. 133.; *Hatvany Lajos levelei* 1985. 309., 474. (363. levél); Sipos 2011. 47., 530. (2139. levél)

Lásd még **1918. április**

„Itt küldöm a tegnapi levélből visszalopott verset” – írja névjegykártyáján Babits Hatvany Lajosnak.

Lásd MTAK Ms 376/15.; Sipos 2011. 47., 530. (2140. levél)

Szekszárd, 1918. április 1. Húsvéthétfő

Babits – akit már megjelenésekor taps üdvözöl – a szekszárdi Nőegyletnek a Szekszárd Szálló nagytermében rendezett műsoros estélyén öt versét, köztük *Húsvét előtt* című költeményét mondja el. A vers nagy tetszést arat, bár a család emlékezete szerint (amint ezt Tessitori Nóra 1928. február 21–23-i levele tanúsítja), mikor Babits előadja a verset, két ember is izléstelenül és értetlen műveletlenséggel viselkedik. A Nőegylet vezetősége babérkoszorúval tiszteli meg Babbitst.

Lásd Tolnavármegye és a Közérdek 1918. ápr. 4. 14. sz. 3.; Tessitori 1983. 303–304. (19. levél jegyzetében), 136. (19. levél), 276–277.; Téglás, Dunatáj 1983. 3. sz. 60.; Sipos 2011. 573. (2198. levél jegyzetében), 463., 476.

Lásd még Tolnamegyei Közlöny 1918. márc. 24. 12. sz. 2.; **1918. április 7.; 1918. június 4.; 1928. február 21–23.**

1918. április 1.

Babits István Berezozkából Babits Angyalnak küldött német nyelvű lapján kéri nővérét, írjon bátyjuknak, nézzen utána annak, vajon igaz-e, hogy akinek az egye-

temen két vizsgálója van, azt abszolváltnak tekintik. Reméli, hogy ez csak arra érvényes, aki minden tárgyat, amelyet hallgatott, beíratott.

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény; közli Buda 2005. 521–522. (291. levél)

Budapest, 1918. április 3. szerda

Paulay Erzsí rövid levében tudatja: el van keseredve, mert aznap este 9-ig hiába várta Babitsot. Érdeklődik, mi van *A hollóval* [E. A. Poe] és a Petrarca-sonettel. Másnap, csütörtökön feltétlenül beszélni akar Babitscsal; kéri, 6 óra felé nézzen fel hozzá. [Lehetséges, hogy Babits csak később érkezik haza Szekszárdról.]

Lásd OSZK Fond III/1000/10.; Téglás, Dunatáj 1983. 3. sz. 67.; Sipos 2011. 51., 535. (2145. levél), 464.

Budapest, 1918. április 3.

[Moholy-]Nagy László levelezőlapjának verzójára készített, kalapos, ülő férfialakot ábrázoló rajzát küldi Babitsnak. A lapot Babits egykori tanítványa, Hevesy Iván és a festő, grafikus Bach Artur is aláírja. A lap jobb felső sarkába ceruzával írt „Westend” bizonyára az 1877 októberében megnyitott, a Nyugati pályaudvar bal oldalán álló szállóra vonatkozik, mely a pályaudvarról kapja nevét, s ahol a rajz készülhet. [„*a silány Westend szálló épülete évtizedekig csorbította a grandiózus pályaudvar-épületnek az érkezési oldal felől mutatkozó látványát*”.]

Lásd OSZK Fond III/904/5.; közli Bodri Ferenc, Tiszatáj 1972. 8. sz. 33. (5. levél); Sipos, Tiszatáj 2008. 11. sz. 79.; Sipos 2011. 50–51. (= hasonmás), 533–534. (2144. levél); Nagy Levente, Artmagazin 2010. 6. sz. 60–63.; Nagy Levente, Artmagazin 2011. 2. sz. 58–60.; http://www.artmagazin.hu/artmagazin_hirek/ivan_ez_csak_jo__a_moholy-eletmu_legelso_darabjai_a_beszelo_rajzos-szoveges_tabori_postai levelezolapok_i..1108.html#sthash.DbYYXVpR.dpuf; http://artmagazin.hu/artmagazin_hirek/moholy-agy_laszlo_katonaevei__a_beszelo_rajzos-szoveges_tabori_postai levelezolapok_i..1229.html; a Westend szállóra: http://www.magjarszemle.hu/cikk/20040701_gustave_eiffel_dedunokai_a_nyugati_palyaudvaron

Vö. Sipos 2011. 534. (úgy véli, London egyik előkelő negyede nyomán Budapesten Westendnek nevezték „a Nyugati pályaudvar körüli részt, ahol 1923-ban megalakult [!] a West End Üzlet-házépítő Részvénytársaság”)

Budapest, 1918. április 4. csütörtök

Este 6 óra felé Babits föltehetőleg Paulay Erzsínél jár (hogy 12-iki estjüket megbeszéljék).

Lásd Paulay Erzsí előző napi levelét: OSZK Fond III/1000/10.

Igazgatója, Finály Gábor – abban a hiszemben, hogy még ott tartózkodik – Szekszárdra küld táviratot Babitsnak, mely szerint szombaton (6-án) Pesten orvosi felülvizsgálaton kell megjelennie.

Lásd id. Babitsné 1918. április 5-i levelét: OSZK Fond III/179/101.

1918. április 5.

Id. Babitsné levelezőlapján értesíti fiát, hogy előző nap igazgatójától sürgöny érkezett, hogy Babitsnak 303 számon orvosi felülvizsgálatra kell mennie szombaton, Pesten – mivel már említette neki, gondolja, hogy Babits hazaérve azonnal intézkedett. Kéri, írja meg, hogyan végződött iskolaügye [a szabadságkérelem, illetve a nyugdíjazás kérdése], s hogyan érkezett Pestre. Otthon maradt a gallér, a kezelő és a nyakkendő, de azt hiszi, hogy 12-ére [a Paulay Erzsivel közös föllépésre] van Babitsnak másik. Szeretné, ha fia írna a 12-i előadás lefolyásáról, s arról is, hogy [Komjáthy] Aladár bevált-e [a katonaságnál], és hogy mit tud a foglyokról.

Lásd OSZK Fond III/179/101.; Sipos 2011. 51–52., 535–536. (2146. levél)

A Kultúra Könyvkiadó Részvénytársaság nyomtatott fejléces levélpapíron írt sorok kíséretében küldi el Babitsnak ekkor megjelent kiadványaiak – Szomaházy István *Ágota férjhez megy* és Molnár Jenő *Amiről csak ketten tudnak* című könyvének – „bírálati tisztelet-példányát”, s kéri, hogy a *Nyugatba* írjon róluk kritikát. [Ezekről a művekről nem jelenik meg írás a folyóiratban.]

A levél hátoldalára a [*Dal, prózában*] című vers ceruzairású fogalmazványvariánsát (= k₁), valamint keresztbe a [*Tavasszal a krétai almafák...*] kezdetű töredéket írja Babits.

Lásd OSZK Fond III/1818/a/6.; Sipos 2011. 52., 536–537. (2147. levél)

1918. április 6. szombat

Babitsnak 303-as számon orvosi felülvizsgálaton kell megjelenennie (bizonyára betegség szabadsága miatt).

Lásd id. Babitsné 1918. április 5-i levelét: OSZK Fond III/179/101.

Gagyhy Dénes Babitsnak írott levelében szabadkozik, hogy betegsége és erdélyi útja meggátolta eddig a rábízottak elintézésében. Tudatja, hogy Komjáthy Aladár ügyében a budapesti honvéd kerületi parancsnokság dönt, ahol azonban ő senkit sem ismer. Mindazonáltal meg van győződve arról, hogy Babits „könnyen utat talál a katonai szívekhez is”.

Lásd OSZK Fond III/483/3.; Sipos 2011. 53., 537. (2148. levél), 471.

A Magyar Szent Korona Országainak Vörös Kereszt Egylete Hadifoglyokat Gyámoló Bizottsága olvashatatlan „főhadnagy, csoportvezető” aláírással küld levelezőlapot Babitsnak – *Babics Mátyásnak* [!] Szekszárdra címezve –, melyben közlik, hogy az Oroszországba a hadifoglyoknak szánt könyvek küldését beszüntették, ezért kéri, hogy Babits a megrendelt könyv beszerzésére a hivatalhoz beküldött 12 korona 60 fillérről rendelkezzen.

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény; közli Buda 2005. 522–523. (292. levél); Sipos 2011. 53–54., 537–538. (2149. levél)

1918. április 7.

Erdei Lajos e. l. szignóval a *Tolnamegyei Közlöny*ben beszámol a szekszárdi Nőegylet április 1-jei (húsvéthétfői) műsoros estélyéről, melyen Babits *Húsvét előtt* című versét mondta el. Elmarasztalja Babits verseit [s a kömmün megdöntése után a helyi lap négy évig nem írja le a nevét].

Lásd Tolnamegyei Közlöny 1918. ápr. 7. 14. sz. 3.; Tessitori 1983. 303–304. (19. levél jegyzetében), 136. (19. levél), 276–277.

Ismertetés jelenik meg *A gólyakalifa* filmváltozatáról, melyet Korda Sándor rendezett.

Lásd Mozihét 1918. ápr. 7.; Kocztur Gizella/Kardos László 1973. 395. (148. levél jegyzetében)

1918. április 8.

Rómában összeül az Osztrák–Magyar Monarchia nemzetiségeinek kongresszusa, melyen állami önállóságot követelve kimondják, hogy tovább nem kívánnak a Monarchia keretei között élni.

Lásd 1919. május 30.–június 24. – EPA epa.niif.hu/01000/01019/00002/pdf/totharpi.pdf

Lásd még **1918. május 29.**; **1918. június 3.**

A harcteret és az orosz fogságot megjárt, húszéves Kolb Jenő Bécsből ír lírai hangú, kissé szagatott vers-levelet (?). Babits *Ma, holnap és irodalom (Irodalmi problémák)* című írásán fölbátorodva elküldi néhány versét bírálatra: „elküldöm az írónak, a tanítónak, az embernek, akit tisztelek, becsülök és szeretek, és akinek még fontos az, hogy »hol vannak a húszévesek«”.

Lásd OSZK Fond III/739/1.; Sipos 2011. 55–56., 539–540. (2151. levél)

Lásd még **1917. október 23.**; **1923. október 9. előtt**; Kolb Jenő 1923. október 9-i Babitsnak írt levelét: OSZK Fond III/739/2.

Vö. Sipos 2011. 539. (a III/379/1. jelzet bizonyára elírás)

Budapest, 1918. április 8. hétfő

Finály Gábor a Budapesti VI. ker. M. Kir. Állami Főgimnázium nyomtatott fejlcés levélpapírján – érezhető nehezteléssel – közli, hogy az államorvosi felülvizsgálatra vonatkozó miniszteri rendeletet március 27-én elküldte Babits pesti lakcímére, s minthogy április 5-ig Babits nem jelentkezett, a *Nyugat* szerkesztőségétől telefonon megtudta, hogy nincs Pesten, ezért táviratozott Szekszárdra. A felülvizsgálatra kitűzött nap szombat volt, de ő mostanáig nem tudja, vajon Babits járt-e az orvosnál. Felpanaszolja, hogy ők az iskolában rendszeresen helyettesíteni nem tud-

ják, a rendszertelen helyettesítés pedig kárba veszett idő és munka. Kéri, hogy Babits a válaszát mindjárt a kapusnak adja át, hogy még délelőtt eljusson hozzá.

Lásd OSZK Fond III/1894/14.; Sipos 2011. 54., 538–539. (2150. levél)

A Petőfi Társaság nyomtatott fejléces levélpapírján Babitsnak írt levelében Pakots József figyelmeztetőleg megismétli a korábbi levelében jelzett április 14-i ülést, amikor a Vigyázó-pályázatról a bírálói jelentést elő kell terjeszteni. Kéri, Babits bírálói véleményét április 11-ig, csütörtökig készítse el, és azt, amennyiben elfogalt, juttassa el Jakab Ödön tagtársuknak, vagy pedig aznap délután látogassa meg őt Vörösmarty utcai lakásán, ahol ott lesz a harmadik bíráló, Feleki Sándor is (ti. szokás szerint a legidősebb bíráló lakásán jönnek össze, hogy megírják a közös jegyzőkönyvet).

Lásd OSZK Fond III/1643/4.; Téglás 1997a 26.; Sipos 2011. 56., 540. (2152. levél), 450.

Budapest, 1918. április 10.

Paulay Erzsébet Babitshoz intézett levelének helyes dátuma: ***Budapest, 1917. március 20. kedd előtt***

Vö. Sipos Lajos 2011. 57., 540–541. (2153. levél – a jelzet – OSZK Fond III/999. – Paulay Erzsébet 1919. április 10-én írt leveléé), 464.

Budapest, 1918. április 11.

Finály Gábor pár sort küld Babitsnak, melyben (kétszer aláhúzva!) nyomatékosan kéri, hogy „a mellékelt ruházati törzslapot legyen szíves rögtön kitöltve visszaküldeni”. Talán Babits szórakozottságát ismervé jelöli meg pontosan, hogy melyek a kitöltendő rovatok.

Lásd OSZK Fond III/1894/17.; Sipos 2011. 57., 541–542. (2154. levél); Babitsnak a Középiskolai tanári minősítvényi táblázata szerinti juttatásait: ***1918. szeptember 3. előtt és szeptember 3–4.***

Budapest, 1918. április 12. és április 13.

A Zeneakadémia nagytermében Paulay Erzsébet előadóestjét Babits vezeti be, s az egyes részek előtt rövid ismertetőt is tart. Paulay Erzsébet fél 8-tól 11 óráig „nemesen zengő hangon” 28-30 verset ad elő a világirodalom és a magyar költészet remekeiből: Dante Alighieri, William Shakespeare, Johann Wolfgang Goethe, Friedrich Schiller, Berzsenyi Dániel, Ignó, Kosztolányi Dezső, Szép Ernő, Ady Endre művei mellett Babits-verset is szaval. A *Pesti Napló* másnapi beszámolója szerint a közönség „táblás házzal tüntette ki a legnemesebb irodalmat, és olyan sokáig tapsolt, amire csak operettsikereknél találni példát”. „Az ünnepi hangulatú előadást Babits Mihály nyitotta meg, »kellemes kántor hangon« esszét [valószínűleg a *Költészet és előadóművészet* címűt] olvasott fel a költészetről.”

Lásd *Pesti Napló* 1918. ápr. 13. 88. sz. 7.; Téglás, Dunatáj 1983. 3. sz. 64.; 60., 61., 71.; Téglás 2005. 57., 61–62.

Lásd még Az Újság (Szekszárd) 1918. ápr. 13.; Szász Zoltán, Színházi Élet 1918. ápr. 21–28. 17. sz. 1–3.; **Budapest, 1918. május 18.**

1918. április 12. után

Tölgyes Gyula hírlapíró, a Szegedi Újságírók Egyesületének titkára, az egyesület megbízásából Budapesten jár, hogy Babitsot Paulay Erzsivel együtt irodalmi matinéjukon való részvételre kérje föl, amelynek műsora megegyezhetne a budapestiével. Délután vissza kell utaznia Szegedre, ezért – mivel sehol nem találja – kénytelen Babitsot levélben meghívni a matinéra, melyet az egyesület segítő alapjának javára rendeznek. Paulay Erzsivel már megállapodtak az április 21-i időpontban, abban a reményben, hogy az Babitsnak is megfelelő lesz. Tiszteletdíjként 300 korona felajánlására van felhatalmazása. [Babits és Paulay Erzsi nem tesz eleget a fölkérésnek.]

Lásd OSZK Fond III/1902/84.; Sipos 2011. 58., 542. (2155. levél)

Budapest, 1918. április 16.

Az *Új Idők* nyomtatott fejléces levélpapírján Wolfner József küld (némiképp hízelgő) pár sort Babitsnak: nagyon örülne, ha néha verset vagy novellát küldene lapjuknak. „Már régen szeretném, ha az *Új Idők* Babits nevével is gazdagodna. Hogy érzi magát Kedves Uram?”

Lásd OSZK Fond III/1390/3.; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 319. (338. tétel), 574.; Sipos 2011. 59., 543. (2156. levél)

Vö. *Babits-olvasókönyv I.* 574. (a jelzet – Fond III/1390/2. – bizonyára elírás; úgy véli, a kézirat-katalógus nem jelöli, holott az a 10 356. tétel)

Budapest, 1918. április 16. után–június 9. előtt

Babits rövid levelében szabadkozik, hogy elkésve válaszol Wolfner József „kedves soraira”, de nem akart „üres levéllel válaszolni”. Most végre tud küldeni „egy kis verset az *Új Idők* számára”. [Bizonyára *Emlékezés* című versét mellékeli.]

Lásd Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet 92.337/12. (a levelet a versrovat vezetőjének, Balla Ignácnak hagyatéka őrzi meg); Sipos 2011. 100–101., 576. (2201. levél)

Lásd még a megjelenésre: **1918. június 9.**

1918. április 18.

Kovács László küldi első világháborús katonákat ábrázoló lapján sorait Babitsnak: jólesett olvasnia, milyen melegen ünnepelték Babitsot „bortermő hazájukban”. Ő már 4 éve nem volt otthon Húsvétkor, 3-szor a harctéren, egyszer kórházban a négy év alatt. Most is erős lázzal fekszik, egész éjjel hideg vizes lepedőkkel próbáltak könnyíteni állapotán. Megjegyzi még, hogy Szekfű könyve „egészen tetszett” neki [talán *A magyar állam* című, németül *Der Staat Ungarn. Eine Geschichtstudie* címen a Deutsche Verlags-Anstalt kiadásában (Stuttgart und Berlin) 1918-ban megjelenő könyvre utal].

Lásd OSZK Fond III/791/19.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 71–72., 297. (1912. levél)

Lásd még Babits szekszárdi szereplésére: *Szekszárd, 1918. április 1. Húsvéthétfő*

Vö. Majoros/Tompa/Tóth 2011. 71–72., 297. (1917. április 18-ra datálja, figyelmen kívül hagyva, hogy 1917 Húsvétján nem ünneplik Babitsot, s nem is jár Szekszárdon)

Pozsony, 1918. április 18. csütörtök

Este fél 8-kor *Nyugat*-estet tartanak a pozsonyi vármegyeháza nagytermében, értő közönség előtt, nagy sikerrel. Föllépnek: Schöpflin, Babits, Gervay Erzsébet énekművésznő Molnár Antal zongorakíséretével, Kosztolányi, s végül Ödry Árpád, aki Ignotus *Változatok szemjátékra* című versét mondja el.

Lásd *Nyugat* 1918. I. máj. 1. 9. sz. 804.

Lásd még *Független Magyarország* 1918. ápr. 18. 89. sz. 3.; **1918. május 20.**; Rába 1983. 317.; Tessitori 1983. 289. (2. levél jegyzetében); Téglás, Dunatáj 1983. 3. sz. 60.; Sipos 2011. 462.

Vö. Jankovics 2005. 798. (1918 szeptemberére datálja)

1918. április 19.

Özv. Kapu Jenőné Halász Gizi küld Miskolcra levelet Babitsnak: olvasta a helyi lapokban, hogy a Petőfi Társaság vándorgyűlést tart Miskolcon; reméli, hogy a fiatalabb írógárda tagjai között Babits is megtiszteltetés városukat, s hogy természetesen nála száll meg. [A május 12-i felolvasáson Babits nem vesz részt.]

Lásd OSZK Fond III/1729/77.; Sipos 2011. 59., 543–544. (2157. levél)

1918. április 20.

A Kultúra Könyvkiadó Részvénytársaság nyomtatott fejléces levélpapírra írt rövid levél kíséretében küldi el Babitsnak Anatole France éppen megjelent kötetét, a *Vérző vágynak*, kérve, hogy a *Nyugat*-ba ő írjon bírálatot róla. [Babits nem közöl ismertetést a könyvről a *Nyugat*-ban.]

A levél verzójára írja Babits *Zsoltár férfigangra – Consolatio mystica* című versének fogalmazványát, valamint feljegyzését: „MACAD / ING / INGEBORG”.

Lásd OSZK Fond III/1761/29.; Sipos 2011. 60., 544. (2158. levél)

1918. április 20. után

Babits *Zsoltár férfigangra – Consolatio mystica* című versének keletkezése. A Kultúra Könyvkiadó Részvénytársaság április 20-i levelének hátoldalára írja a költemény ceruzairású fogalmazványát (k₁) *Consolatio mystica* címmel. Török Sophie tintával írja, szintén a verzóra: „Zsoltár férfigangra”, mellette Babits tréfás szójátéka.

A Szabó Lőrinc hagyatékában fennmaradó ceruzairású fogalmazványrészletet (k₂) egyföliós papír verzójára fordítva jegyzi föl. (A rektón a *Dal prózában* fogalmazványvariánsa [= k₁], valamint fordítva egy strófája [= k₂], a verzón az [Ó líra, líra...] fogalmazványrészlete [= k₂].) A vers gépirású tisztázata (= g) 1923 áprilisá-

ban keletkezik (a 9 fóliós papír 1–2. és 6–8. fólióin a *Filozófia és irodalom* című előadás/tanulmány tisztázata, a 3–5. fólión *A veszedelmes világnézet* 1918. január 9. előtt készült gépiratos tisztázatának részlete, autográf ceruzairású javításokkal; autográf lapszámolás az 1–5. és 9–14. fóliók bal felső sarkában; a 8–9. fólión az írás lezárásaként a *Zsoltár férfigangra* című vers gépirata; a 9. fólió verzóján autográf ceruzairással: „Filozófia és irodalom [Felolvasás]”, aláírás gépirással „Babits Mihály”).

Lásd k₁ = OSZK Fond III/1761/29.; k₂ = MTAK Ms 4699/4., g = OSZK Fond III/1574.

Lásd még **1918. április; Budapest, 1923. április 12. előtt**; Rába 1981. 528–536.; BMÖV 1982. 279–280.; Rába 1983. 141., 147.

1918. április 21.

Babits István Berezovkából küldött német nyelvű soraiban megismétli, mennyire örül bátyja sikereinek, s minthogy rövid időn belül hazaérkezéssel számol, kéri Babitsot, érdeklődjön az egyetemen, hogy az ő hátralevő félét is – amint a táborban hallja – elengedik-e (ha a tárgyakat felvette és járt az előadásokra). Találkozott a szomszédos táborból átjött Schützenbergerrel (!), aki Babits tanítványa volt, s Aladár egyik Kövér nevű barátjával. [Schützenberger Lajos Babits egykori tisztviselőtelepi tanítványa. – Babits István április 12-i, nővérének írt levelében még azt kéri: „Misi írasson be engem az egyetemre, hogy az utolsó vizsgát engedjék el.”]

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény; közli Buda 2005. 524–525. (294. levél); Sipos 2011. 60–61., 545–546. (2159. levél); Babits István 1918. április 12-i levelét: Buda 2005. 523–524. (293. levél); Schützenberger Lajosra: **1913. június 12.**

Vö. Sipos 2011. 545–546. (Buda 2005. hivatkozása Babits István április 12-i, nővérének szóló levele oldalszáma; Schütz[en]bergert ismeretlennek tekinti)

Budapest, 1918. április 22.

Hoffmann Edith, minthogy az aukción (?) nem találkozott ezen a héten, a Szépművészeti Múzeum nyomtatott fejléces levélpapírjára írt rövid levélben valamelyik délután teára hívja magához (a VI. Szondy utca 45.-be [édesanyja lakásába]) Babitsot, melyre Tivit és Micit [Rédey Tivadart és feleségét, Hoffmann Máriát] is meghívna. Kéri, Feketével üzenné meg, melyik délután lenne alkalmas. A levélhez Rédeyné Hoffmann Mária fűz üdvözlőt: „Csütörtökön és szombaton nem lehet. Pá! M.”

Lásd OSZK Fond III/582/3.; Sipos 2011. 62–63., 546–547. (2161. levél); P. Földes Anna, Irodalomtörténeti Közlemények 2012. 4. sz. 393.

Füredi Tibor jogot kapva Babits előző őszi leveléből, küldi sorait. Nem titkolja: „kissé fájt múlt őszi levele, annyira, hogy már majdnem petrezselymet árulni küldtem a piacra a múzsát, gondoltam, az Ön levelének zárópasszusát soha nem fogom igénybe venni [ti. hogy küldje további verseit, vagy esetleg személyesen keresse fel Babitsot].” Most azonban, hogy bevezető előadása után éppen előtte ült a Zeneaka-

démián, „elementárisra lett benne a vágy”, hogy Babitsot megismerje és verseit személyesen mutassa meg neki. Kéri, Babits határozza meg a helyet és az időt, amikor fogadja őt.

Lásd OSZK Fond III/1880/8.; Sipos 2011. 61–62., 546. (2160. levél)

Lásd még *1917. június 15.; 1917 ősz*

1918. április 25.

Hoffmann Edith a Szépművészeti Múzeum nyomtatott fejléces levélpapírára írt rövid (igen kedves, de magázó hangvétellű) levelében a Múzeum egyetlen William Blake-metszetéről és Blake-ről szóló könyveikről tájékoztatja Babitsot. Kérdezi, vajon a Múzeumban akarja-e átnézni a könyveket, vagy küldje a Nemzeti Múzeumba Feketéhez [Babits múzeumi altiszt mindenéséhez], hogy továbbítsa neki. Megjegyzi, hogy „persze önző okokból” szeretné nála, a Szépművészetben látni Babitsot.

Lásd OSZK Fond III/582/2.; Sipos 2011. 43–44., 527. (2133. levél)

Vö. Sipos 2011. 43–44., 527. (ügy véli, a katalógus nem közli, pedig az a 6799. tétel; 1918. március 25-re datálja)

Budapest, 1918. április 26.

A Munkácsy/Bulyovszky utcai gimnázium igazgatója, Finály Gábor – kissé meglepően – értekezleten jelenti be, hogy Babits három hónapi szabadságot kapott, s munkakörének ellátására Mihálovits László helyettes tanárt rendelik ki.

Lásd Éder 1966. 270.

Lásd még *1918. február 27-től május 26-ig*

Budapest, 1918. április 27.

A Petőfi-Társaság Vigyázó-pályázatáról szóló hír szerint a bírálóbizottság tagjai – Babits Mihály, Feleki Sándor, Jakab Ödön – a verspályázatra beérkezett művek fölött most döntöttek: egyet sem tartottak díjra érdemesnek.

Lásd Budapest 1918. ápr. 27. 100. sz. 5.; Téglás 1997a 27.

Lásd még *Budapest, 1918. április 8. hétfő*; Sipos 2003. 76.

1918. április 28.

„Május negyedikén ellátogat Kolozsvárra a *Nyugat*. Tíz esztendő diadalmas harca után a maga erősségének biztosságában vonul be az erdélyi perifériákra. [...] Babits a mai irodalom legrejtélyesebb tehetsége. Tudós és fantaszta, filozófus és filológus, eszmeköre érzéki, érzésvilága elvont, formák embere és tartalmak embere, ma a Dante szépségein mereng, holnap Horatiusszal szürcsöli a falernumi bort, sokszor barokk homályossággal formásít szavakat, új és újabb meglepetések, halhatlan ígérete, instrumentuma a regiszterek nem sejtett lehetőségeit rejti magá-

ban.” Majd Kosztolányi Dezsőt Babits „lírai tejttestvérének” tekintve állítja párba (?) őket az estet beharangozó egyik írás: „Nekem úgy tűnik e két lírikus, messziről jövő, éterikus távolságokban, két testvér, a komoly és árnyékát néző barna bátya [Babits] és az ellágyuló, homlokában csapzott hajú szőke öcs [Kosztolányi], kéz a kézben.”

Lásd L. E., Erdélyi Szemle (Kolozsvár) 1918. ápr. 28. 96.; Nagyvárad, 1918. ápr. 30. 4.; Bartalis János: *Az, aki én voltam*. Önéletrajzi visszaemlékezés I. Kriterion, Bukarest, 1972. 171–173.; utal rá Sipos 2011. 461., 462.

1918. április

Megjelenik Babits két Jean Richepin-műfordítása: *Oceano nox*, *Terrienne* – *Matrózda*.

Lásd Esztendő 1918. április, 4. sz. 17–21.

Lásd még **1918. április előtt, március**

–s. szignóval *Két kötet irodalmi kritika* címmel közölnek írást Schöpflin Aladár *Magyar írók és Babits Irodalmi problémák* című tanulmánykötetéről. A cikk szerzője – aki a Babits-kötet valamennyi tanulmányáról rövid ismertetést ad – eléggé szubjektívnek találja a költő irodalmi ítéleteit; impresszionistának minősíti, aki hajlik a filológiai elmélyedésre és „a nyelv festői hatásainak, a kifejezés különösségeinek mohó és ideges élvezésé”-re, úgy véli, ezért szereti „Aranynak előkelő érzékenységét, belső vérzését”, s ezért idegenebb számára Petőfi. „A holnap irányát fejtegetve, az anarchia igazolásában szélsőséges túlzásokra ragadja verseiből is ismert háború-ellenes álláspontja” – kárhoztatja Babitsot a *Ma, holnap és irodalom* cikke kapcsán –, s a kritikus Babits írói körét is felelőssé teszi „az ifjú titánok hibáiért”. A nyugatos modernséget és az avantgárdot a konzervatívok részéről erő együttes elmarasztalás végkövetkeztetése a hagyománytagadás és az ebből következő nemzetietlenség vádja: „Bizonyos egyébként, hogy sem Schöpflin, sem Babits nem kapcsolódnak mélyen gyökerező vonzalommal magyarságunkhoz s kritikai irodalmunk hagyományaihoz.”

Lásd Budapesti Szemle 1918. április, 174. kötet, 496. sz. 150–160.; Fried István, Tiszatáj 2008. 11. sz. 60–73.

Babits *Dal, prózában* című versének keletkezése.

A költemény ceruzairású, aláírás nélküli fogalmazványvariánsát (= k_1) Babits a Kultúra Könyvkiadó Részvénytársaság 1918. április 5-i levelének verzójára írja (a [*Tavasszal a krétai almafák...*] kezdetű töredékkel együtt).

Az utolsó szakasz aláírás nélküli fogalmazványát (= k_2) a Szabó Lőrinc hagyatékából előkerült egyfóliós kéziratlap verzójára fordítva írja, a verzón még az [*Ó líra, líra...*] kezdetű vers fogalmazványrészlete, valamint ugyancsak fordítva a [*Zsoltár férfihangra*] fogalmazványrészlete (= k_2), a rektón a vers gépirású fogalmazványvariánsa (= g_1). A vers szintén Szabó Lőrinc hagyatékában fönnya-

radó gépírású tisztázata (= g₂) a szögletes zárójelbe tett cím idegen kéz ceruzaírása.

Lásd k₁ = OSZK Fond III/1818a/6.; k₂, g₁ = MTAK Ms 4699/4., g₂ = MTAK Ms 4699/3.; Vendel-Mohay 1974. 99. (1918); Rába 1981. 549–550.; BMÖV 1982. 285–286.; Rába 1983. 141., 147.

Juhász Gyula kezdeményezésére a szegedi Társadalomtudományi Társaság égisze alatt nagyszabású matinével kívánják *A Holnap* megjelenésének 10. évfordulóját megünnepelni, a tervezett matinét azonban előbb öszre halasztják, majd ismeretlen okból végleg elmarad az ünnep.

Lásd Vág Sándor, Irodalomtörténet 1961. 2. sz. 173.

Lásd még **1914. május 24.**

Az [*Ó líra, líra...*] kezdetű Babits-vers keletkezése. Mindkét kéziratát Szabó Lőrinc hagyatéka őrzi meg. A k₁ ceruzaírású fogalmazvány, a k₂ szintén ceruzaírású fogalmazványrészlet (a rektón a *Dal prózában* fogalmazványvariánsa [= k₁], valamint fordítva egy strófája [= k₂] és a [*Zsoltár férfihangra*] fogalmazványrészlete [= k₂]).

Lásd k₁ = MTAK Ms 4699/31., k₂ = MTAK Ms 4699/4.

Megjelenik Zsigmond Ferenc recenziója az *Irodalmi problémák* című kötetéről. Babits alapeszméjét a világirodalomhoz való közeledésben, az európai gondolkodásba való minél szorosabb kapcsolódásban látja.

Lásd Egyetemes Philológiai Közlöny 1918. márc.–ápr., III–IV. füzet 135–137.; Sipos 2003. 75.

Lásd még **Budapest, 1918. július vége–augusztus eleje**

Budapest, 1918. április körül (?)

Babits unokahúgának, Licinek [Kelemen Gizellának] küld pár sort Szekszárdra egy Mikes Kelemen ábrázoló lapon: „Otthon, a szalon asztalon, *Recitativ* című könyvem bekötött példányába be van téve egy vers gépírásos másolata: a Zsoltár Gyermekehangra. Erre a versre *sürgős* szükségem van: légy szíves ird le a számomra és küldd el *azonnal*, ajánlva: nagyon fontos.” [A vers – amelynek gépírásos másolata nem ismert – csak 1918. augusztus 1-jén jelenik meg a *Nyugatban*.]

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény 78.1.113.; Csiszár–Vendel-Mohay 1991. 46. (9. levél); Majoros/Tompa/Tóth 2011. 66–67., 291. (1904. levél)

Lásd még **1917. március**

Vö. Csiszár–Vendel-Mohay 1991. 46.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 66., 291. (1917. március utánra datálja)

Budapest, 1918. május 1. szerda

A Nyugat kiadványai között hirdetik Babits *Recitativ* kötetének fűzött és „amateur” kiadását, valamint *Irodalmi problémák* című tanulmánykötetét. A *Nyugat hírei* rovat beszámol arról, hogy április 18-án Pozsonyban tartottak nagy sikerrel *Nyugatestet*, amelyen Babits, Schöpflin, Kosztolányi, Gervay Erzsébet énekművésznő és Ódry Árpád lépett föl, s hogy a legközelebbi estétet Nagyváradon és Kolozsvárt rendezik.

Lásd Nyugat 1918. I. máj. 1. 9. sz. címlapverző; 804.; Sipos 2011. 463.

„Kedves Alikám Én pénteken este elutazom [Kolozsvárra három napra – ezt utóbb áthúzza]...” kezdettel küld (bizonyára mindenesével, Feketével) levelet Babits Komjáthy Aladárnak. Több dologról akar beszélni vele: pénze felvétele dolgában, egy asztalos, valamint egy Szabó Ervin által kínált állás ügyében. Kéri, Aladár csütörtökön este vagy péntek délben jöjjön be hozzá, de előtte másnap [május 2-án], csütörtökön délben – mielőtt kinyitják az üzletet, ahonnan Aladár telefonálhat – hívja föl őt a Baross kávéházban, hogy megbeszélhessék a találkozót. Ha a levél otthon éri, feltétlenül írásban közölje, mikor tud jönni, mert Fekete mindent elfelejt, vagy zavarosan mond el. Mellékelve küldi Hobsont [Komjáthy Aladár matematikai érdeklődésének ismeretében vélhető, hogy Ernest William Hobson matematikus valamely könyvét].

[A József körút 45. szám alatti Baross kávéház – melynek tulajdonosa German Jenő – „bal szelfogó asztala” egyik törzshelye Babitsnak, Kosztolányinak, Karinthynek és Móricznak is.]

Lásd Komjáthy Géza (Marl, Németország), fotókópiája: PIM Kézirattára V. 5456/1/8.; Buda 2007. 85. (Budapest, 1916–1919); Sipos 2011. 63., 547–548. (2162. levél)

Vö. Sipos 2011. 547–548. (John Atkinson Hobson angol közgazdászt hivatkozva)

Budapest, 1918. május 2. csütörtök

A *Nyugat* nyomtatott fejléces levélpapírján a titkárnő, Havas Irén levelében értesíti Babitsot, miszerint kolozsvári vonatuk másnap [május 3-án pénteken] este 9.30-kor indul a Nyugati pályaudvarról. 9 órakor valamennyien az I. osztályú váróteremben gyülekeznek. S örömmel (!) értesíti, hogy Kosztolányi helyett Móricz Zsigmond utazik velük.

Lásd OSZK Fond III/1816/16.; Sipos 2011. 64., 548. (2163. levél), 461.

Vö. Sipos 2011. 548. (a május 4-i irodalmi estét úgy véli, hogy a Nőtisztviselők Országos Egyesületének Kolozsvári Csoportja rendezi, holott a kolozsvári napilap szerint a polgármester küld kocsit értük és a fogadóbizottságban sem szerepelnek a „Nőtisztviselők”; továbbá a szakirodalomban elsősorban Fenyő Miksa visszaemlékezése nyomán újra meg újra föltűnő kijelentésre alapozva Havas Irént Földi Mihály író későbbi feleségének tekinti, holott Buda 2000. 83. 185. lábjegyzete szerint ez igen valószínűtlen, mivel Földi 1926-ban Tsuk Jolyt veszi feleségül és haláláig vele él)

Budapest, 1918. május 2. csütörtök és május 3. péntek

Babits – levélüznete szerint – vélhetően csütörtök déltől a Baross kávéházban várja Komjáthy Aladár telefonhívását, s vagy még aznap este, vagy 3-án, pénteken délben, elutazása előtt találkoznak.

A *Nyugat* titkárnőjének, Havas Irénnek levelét véve, Babits pénteken 9 óra tájban megjelenik a Nyugati pályaudvar I. osztályú várótermében, hogy a 9 óra 30-kor induló vonattal a *Nyugat* matinéjára Kolozsvárra utazzon többek között Schöpflin Aladárral, Móricz Zsigmonddal és Ódry Árpáddal.

Lásd Babits Komjáthy Aladárnak 1918. május 1-jén írt levélüznetét: Komjáthy Géza (Marl, Németország), fotókópiája: PIM Kézirattára V. 5456/1/8.; Havas Irén Babitsnak 1918. május 2-án írt levelét: OSZK Fond III/1816/16.; Kolozsvári Hírlap 1918. máj. 5. 107. sz. 4.

1918. május 3.

Ifj. Gaál Mózes pénteki képeslapján Balatonfüredről „ragaszkodó érzéssel” küldi Babitsnak üdvözlését.

Lásd OSZK Fond III/476/9.; Sipos 2011. 64., 549. (2164. levél)

1918. május 4. előtt és május 4.

Babits „jószándékú” sorokat küld Fóthi Lászlónak, aki bírálatra eljuttatta hozzá verseit (elkallódott levelében valószínűleg kiemeli *Az Otthon* című rapszódiaját). Fóthi válaszában köszönetet mond, ám azért terheli őt újabb [meglehetősen hosszú és némiképp sértett] levéllel, mert sorai, melyekből azt olvassa ki, hogy „tehetséges középszerűnek” tartja, megszorították, s így nem kíván Osváthoz menni. (A 2. fólió verzójára ceruzával írja Babits: „Koronaherceg u. 10. III. 25.”)

Lásd OSZK Fond III/1880/10.; Sipos 2011. 65–67., 549–550. (2166. levél), 458.

Kolozsvár, 1918. május 4. szombat

„A magyar irodalom előkelő vendégeit röpítette be ma az állomásra a város két kocsija. [...] Az állomáson egy szűkebb körű deputáció fogadta a művészeket és írókat, élükön dr. Deák Alberttel, Jékey Aladárral, továbbá dr. Ligeti Ernő és Nagy Lajos hírlapírókkal. Erdély magyaros vendégszeretetének ékes dokumentumaképpen a szereplő magyar írókat és művészeket dr. Dézsi Lajos, dr. Lukács Hugó, dr. Hornyánszky Nándor és dr. Cholnoky Jenő professzorok látják vendégül. A Vármegyeháza dísztermében ma este nagy és előkelő közönség gyűl egybe, hogy kifejezze az új magyar irodalom e kiváló képviselői iránti szeretetét. Még vidékről is sokan rándultak be erre az alkalomra Kolozsvárra s azok is, akik a mai püspökiktatási ünnepségre jöttek be, felhasználják ezt a nagyszerű alkalmat, hogy a ma élő magyar írók legkiválóbbjait meghallgassák...” – szól a hírlapi beharangozó.

Lásd Kolozsvári Hírlap 1918. máj. 4. 4.

A Schöpflin, Babits, Gervay Erzsé, Kardos István, Móricz Zsigmond és Ódry Árpád részvételével tartott kolozsvári *Nyugat*-est alkalmával ismerkedik meg Babits személyesen Tessitori Nórával és férjével, Nagy Lajossal; a fiatal házaspár Szentegyház utcai lakásán szállásolják el. A Tessitoriéknál rendezett 4-i ünnepi ebéden részt vesz Babits, Schöpflin, Móricz és felesége, Holics Janka, valamint Ódry Árpád is. Babits, aki nagy könyvimádó, gyönyörködik vendéglátói könyveiben: „»Francia kötések« – és simogatta a könyveket [...] és nagyon jól érezte magát.” A polcon megtalálja *Recitativ* kötetét, amelybe a következő dedikációt jegyzi: „Tessitori Nórának, a »Vers« apostolának ajánlja Babits Mihály”. (Lehet, hogy ugyanekkor dedikálja 1909-ben megjelent verseskötetét, a *Levelek Iris koszorujából* címűt is: „Tessitori Nórának ajánlja ezt az első könyvét Babits Mihály”). A festő, grafikus Szigethy István készítette portréját a paszpartura írt ajánlással ajándékozza: „Nagy Lajosné Tessitori Nórának / 1918. május 4. emlékéül / Babits Mihály”, valamint férjének „Nagy Lajosnak Babits Mihály / 1918. május 4.”

„...Kolozsvár közönsége behódolt a *Nyugat* reprezentáló íróinak és művészeinek [...], a Vármegyeház nagyterme zsúfolásig megtelt. Rég nem hangzottak el oly lelkes megnyilatkozások, mint ez estén, rég nem volt oly szép, emberileg megható látványban részünk, mint amikor az ősz Jékey Aladár [...] felkészöztötte Ady versével a mindig harcoló, mindig megújuló fiatalságot. Valamikor ez az irodalom *A Holnap* irodalma volt, valamikor Babits Mihályt kinevették Kolozsváron. Tegnap este, amikor Babits Mihály többek között *Húsvét előtt* [című] versét előadta, a közönség extatikusán tapsolt. Babits költeményei pompás, belülről jövő előadásában hús és vérré váltak; most láttuk csak, ezeknek a formai tökéletességű verseknek olyan érzékeny idegrendszere van, hogy egy szónak mély lendülete a líra meleg vérét fakasztja a szavakból. A mai elbeszélő irodalom nagysága: Móricz Zsigmond hatása se volt mindennapi. Háborús novellája kipirosította az arcokat. Schöpflin Aladárnak, a *Nyugat* kritikusának okos szavait hálásan fogadták. Nagy tetszésben volt része Gervay Erzsé énekművésznőnek, aki Babits, Ady és mások verseit interpretálta a megértés és a hang forróságával. Az estét Ódry Árpád, a budapesti Nemzeti Színház művésze Ignóus *Változatok szemjétékra* [című] hosszabb költeményének előadásával töltötte ki, melyet frenetikus taps követett. A vendégek tiszteletére tegnap este bankett volt, amelyen a kolozsvári társadalom színe-java jelent meg.”

A 18 esztendő kolozsvári diák, Passuth László a *Kutatóárok* című önéletrajzi írásában idézi föl Babits szereplését: „Babits szava félelmes jóskomorságú: aki halotta recitálni, őrzi emlékében ezt a mélységekből feltörő, szinte feljajduló hangot. Először a *Laodameiából* olvasott. Majd felhangzott a *Húsvét előtt*, ez a türelmetlen békevágytól áthatott vers, melyet Babits hangja még elementárisabbá fokozott.” Főlemlegeti a közönség ekstatisz tapsát is: „Ezt a tapsot soha nem felejttem el. Mindenki lázban égett, a nagyterem zsúfolásig megtelt. Kolozsvár különös, unisono ünnepe volt ez a *Nyugat*-est.”

Este az „ősz” kolozsvári költő, Jékey Aladár csatlakozik a *Nyugat* íróihoz. Bartalis János emlékezete szerint az est után a volt New York étteremben rendezett

banketten körbejárnak a levelezőlapok, hogy a szereplő híres írók, előadóművészek – köztük Babits is – aláírják.

Lásd Kolozsvári Hírlap 1918. máj. 1. 4.; utal rá Sipos 2011. 461.; Kolozsvári Hírlap 1918. máj. 3. 3.; utal rá Sipos 2011. 461.; Kolozsvári Hírlap 1918. máj. 5. 107. sz. 4.; Erdélyi Szemle (Kolozsvár) 1918. máj. 5. 105.; Nyugat 1918. I. máj. 16. 10. sz. 900.; Passuth László: *Kutatóárok*. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1966. 168.; Marosi Ildikó, Igaz Szó 1969. április, 4. sz. 588. (az ebédet a *Nyugat*-est utáni napra datálja, ami nem valószínű, hiszen továbbutaznak Nagyváradra); Kántor Lajos 1979. 61.; Téglás, Dunatáj 1981. 1. sz. 25.; Téglás, Dunatáj 1983. 3. sz. 60., 61., 71.; Tessitori 1983. 267–269.; Rába 1983. 317.; Téglás 2005. 45., 57.; Sipos 2011. 461.; a Tessitori Nórának és Nagy Lajosnak ajánlott fotók képét és dedikációját közli Marosi Ildikó, Új Tükör 1983. 48. sz. 11.

Vö. Jankovics 2005. 798. (1918 szeptemberére datálja a felolvasókörutat)

1918. május 4.

Juhász Gyula, „a vén diák, a régi titkár”, amikor a *Szeged és Vidékében* „az új magyar irodalom nevében” köszönti Négyesy Lászlót, „az új rendes akademikust”, feleleveníti emlékeit az egyetemi évek *Négyessy [!] óráiról*: „Babits Mihály szintén [mint Kosztolányi Dezső] fordításokkal kezdte, de ő Baudelaire mellé Goethét is fölvette, akinek *Parlagi rózsáját* olyan szemérmesen és olyan énekelve olvasta föl, hogy a lányok megmosolyogták. Ma Budapest legnagyobb sikerű felolvasó estélyén olyan tapsokat kap, mint a fergeteg.”

Lásd Szeged és Vidéke 1918. máj. 4. 101. sz. 3.; Paku 1962. 67–68.

1918. május 5.

Hír jelenik meg arról, hogy a szabadkai feministák meghívására május 12-én előadást tart majd Dienes Valéria, Babits és Ódry Árpád. [Az estet végül nem Babits, hanem Kosztolányi és Karinthy részvételével tartják meg.]

Lásd Bácsmezei Napló (Szabadka) 1918. máj. 5. 106. sz. 3.; az előadásról: 1918. máj. 12. 113. sz. 3.; máj. 14. 115. sz. 3.

Nagyvárad, 1918. május 5.

Kolozsvárról Nagyváradra utazik a „pesti küldöttség”, ahol ugyancsak nagy közönség előtt, a város polgármestere jelenlétében rendeznek *Nyugat*-estet; s „a bihari és váradi újságíró társadalom lakomával ünnepelte a budapesti művésztársakat”. Schöpflin Aladár Tessitori Nórának írt levelében úgy véli: „Nagyvárad utunk kevésbé sikerült, mint a kolozsvári. Publikumunk is bőttapsú volt, a város bankettet is rendezett »tisztelietünkre« [...]. Hazatérőben egyre Kolozsvárt emlegettük Várad rovására.”

Lásd Nyugat 1918. I. máj. 16. 10. sz. 900.; Rába 1983. 317. (1918 tavasza); Balogh Tamás 2004. 189. (208. levél); Sipos 2011. 462.

1918. május 6.

Tessitori Nóra, „Nóra asszony” hosszú, igen érzelmes levélben köszöni meg Babitsnak „a lelki gyönyörűség”-et, melyet a „mester” személyes megismerése és verseinek előadása okozott számára.

Lásd OSZK Fond III/1292/1.; Sipos 2011. 67–68., 550–551. (2167. levél), 461.; Tessitori 1983. 20–25., 289–290. (2. levél); részletét közli: Téglás, Dunatáj 1981. 1. sz. 25.; Téglás 2005. 45–46.

1918. május 8.

A Nagyváradon élő, az 1908-as és 1909-es *A Holnap* antológiákban szereplő fotográfus költőnő, Miklós Jutka ír panaszos levelet Babitsnak: „Az is az én szerencsémhez tartozik hogy én, aki évszámra szinte rustikusan egészséges vagyok, épp akkor legyek ágyban fekvő beteg mikor egyszer végre részem lehetne egy rég várt kultúr-sensatióban: mikor Babits Mihály Váradra jön.” Babits talán „az egyetlen ember ma Magyarországon”, aki érdekli. Föltétlenül szeretné megismeri, ezért érdeklődik, vajon Babits augusztusban – amikor ő Pestre megy kicsit pihenni és szórakozni – Pesten lesz-e. (A verzóra Babits ceruzával följegyzti: „Nagyvárad Rákóczi út 12.”)

[A Fogarason tanító Babits sem 1908-ban, sem 1909-ben nem megy el *A Holnap* antológiák bemutatójára, így a mindkét kötetben vele együtt szereplő Miklós Jutka személyesen nem ismerheti meg.]

Lásd OSZK Fond III/897/2.; Sipos 2011. 69., 552–553. (2168. levél), 462.

1918. május 10. előtt és május 10.

Baumgarten Ferenc Berlinből küldött soraiban utal Babits aznapi érkezett lapjára, s panaszolja: „Kétéves könyvemről mindeddig egy sor magyar írás sem jelent meg” – ezért érdeklődik, hogy a Babits lapján könyvéről ígért hosszú levelet nem írná-e meg „nyilvánosan a *Nyugatba*”. (Címként Feldafing am Starnbergersee-t jelöli meg.)

Lásd OSZK Fond 145/295/5.; Téglás, Új Dunatáj 1999. 1. sz. 40–52.; Téglás 2003. 59. (5. levél); Sipos 2011. 70., 553–554. (2170. levél), 473.

Vö. Sipos 2011. 553. (a jelzetet tévesen a Babits-fond III-as jelzésével egészíti ki, a 3-as perszám bizonyára elírás)

1918. május 10.

Füredi Tibor ír újabb levélkártyáján Babitsnak szóló (kissé talányos) sorokat, remélve, „talán ez a levél átjut a vámvizsgálaton, a paradicsom határán”: „Ön a természet hú fia: Ön a csillagok alatt hál immáron a harmadik éjjel, míg otthon, vetve várja az ágy, Ön még úgy él akár Shelley: oh Ön irigylésreméltó! / És én Önt azért mégis, – bár fájva – de megértem.” [Mintha a neki szóló, vágyott, ám elmaradt levelet írná meg és küldené el Babitsnak!]

Lásd OSZK Fond III/1880/9.; Sipos 2011. 71., 554. (2171. levél)

„Molnár Ákos hdgy [hadnagy]” intéz levelet Babitshoz, „a jelen magyar irodalom fejéhez, a bölcs és igazságos emberhez (mert aki az Ön verseit írta, más ember nem lehet [...]”, azzal a kéréssel, elküldheti-e némely írását neki. Másfél évvel korábban néhányszor megjelent a *Pesti Napló*ban, azóta csak az íróasztalának ír, mert nem akar „félemler lenni”, ezért szeretné Babits őszinte kritikáját hallani.

Lásd OSZK Fond III/906/1.; Sipos 2011. 71–72., 554–555. (2172. levél), 457.

1918. május 11.

Tessitori Nóra Babitsnak Kolozsvárról írott levelében közli, hogy 17-én, pénteken délután érkeznek Pestre férjével és sógornőjével, Nagy Ilonka színésznővel (aki színigazgatóknak akar bemutatkozni). 22-ig, szerda estig maradnak, s okvetlenül fel akarják keresni Babitsot otthonában (Tóth Árpádot kérték esetleges gardírozásra). Babits választát kéri az időpontra nézve. Az egész társasággal (Móriczék, Ignatusék, Tóth Árpádék, Schöpfliné, Adyék, Harsányi Zsolt és felesége) szeretne találkozni, együtt vagy külön-külön. Beszámol arról is, hogy mindhárom Babits-kötetét (*Levelek Iris koszorujából*, *Herceg, hátha megjön a tél is!*, *Recitativ*) szép bőrbe köttette; s hogy elmenetelük után az emberek megrohmozták Kolozsvárt Lapagékát Babits-kötetekért, de nincs raktáron, ezért utánrendelték. [Lepage Lajos könyvkereskedése és nyomdája 1903-tól működik Kolozsvárt.] Hozzáteszi még, hogy Babits otffejtett diákceruzáját eltette emlékébe.

Lásd OSZK Fond III/1292/2.; Tessitori 1983. 26–33., 290–293. (3. levél); Sipos 2011. 73–75., 556–557. (2175. levél), 461–462.

Fleischl [Sándor bankhivatalnok, az EKE/Erdélyi Kárpát Egyesület Székesfővárosi Osztály választmányi tagja?] részletes kimutatást készít Babits Mihály részére a Babits Istvánnak 1916-ban és 1917-ben átutalt pénzüsszegekről: a pénzüatutalás „255. 26 koronát tesz ki, minek ellenében Nagyságod 230. – – koronát fizetett le nálam. Marad tehát nagyságod terhére 25.26 korona, mely összegnek rend kedvéért való szíves beküldését kérem”.

Lásd OSZK Fond III/1617/7.; közli Buda 2005. 528–529. (297. levél); Sipos 2011. 72–73., 555. (2173. levél – Fleischl Sándort a dán főkonzullal, Fleischl Pállal azonosítja)

A *Pesti Napló* nyomtatott fejléces levélpapírján Egger [Gyula] aláírásával gépirású levelet küld Babitsnak: miután az olvasók már régóta nélkülözik írásait, s náluk „tartalékban” tárcája nincs, kérik, küldjön számukra írást. [Valószínű, hogy Babits erre a fölkérésre juttatja el a lapnak *Népköltészet* című tanulmányát, amely május 25-én jelenik meg.]

Lásd OSZK Fond III/1578/20.; Sipos 2011. 73., 556. (2174. levél)

1918. május 14.

Id. Babitsné írja fiának szóló levelezőlapján: úgy hallotta, lehet már a foglyoknak pénzt küldeni. A nagyváradai újságokban olvasott sikereikről, szereplésükről, de aggódik, nem betegedett-e meg az utazástól és a sok fáradságtól. „Nekem is jól esne már egyszer kissé jól tarthatni téged édes fiam ide haza” – teszi hozzá. Szeretné, ha Babits Pünkösdre [május 19–20-ra] hazamenne; Angyal is kéri, s üzeni, küldjön Pistinek pénzt.

Lásd OSZK Fond III/179/102.; Sipos 2011. 77., 558. (2177. levél)

A kolozsvári orvosi egyetem medikája, Reich Piroska küld levelet Babitsnak: mindig is őszinte hódolója volt költészetének, mióta pedig a Kolozsvárt tartott estélyen hallotta Babits előadásában „gyönyörű költeményeit”, sokakkal együtt néma szeretettel és csodálattal szemlélik munkáit. Gyerekes szeretettel gyűjti hazai és külföldi kiváló emberek autogramját, s kéri, Babits, a neve fölé írt pár szóval küldje el neki aláírását.

Lásd OSZK Fond III/1827/141.; Sipos 2011. 78–79., 559–560. (2179. levél); Reich Piroskára: LISTING OF STUDENTS AT THE FACULTY OF MEDICINE ... www.edrc.ro/docs/docs/medical/p151_368.

Budapest, 1918. május 14.

Babits, szabadkozva a késedelemért [„távol voltam Pestről, jártam ide-oda” – írja, bizonyára kifogásként], levélben köszöni meg Tessitori Nórának a kolozsvári szíves vendéglátást. Nagyon örül annak, hogy férjével együtt Pestre utaznak, és fel szándékoznak keresni őt. Bármikor szívesen látja őket: „én itthon szoktam lenni egész nap este hatig; és mondanom sem kell hogy azokban a napokban kivált itthon leszek, hacsak éppen nem muszáj kimennem”. Mindazonáltal mégis jobbnak találná, ha előre értesitenék.

Lásd MTAK Ms 5466/220.; Tessitori 1983. 34–37., 293. (4. levél); Marosi Ildikó 1986. 163–164. (10. levél), 261.; Sipos 2011. 75–76., 557–558. (2176. levél), 462. (a 2175. levélre hivatkozás bizonyára elírás)

Vö. Marosi Ildikó 1986. 261. (a jegyzetben a levelet május 9-re datálja, holott a közlésben a helyes, május 14-i keltezés adja)

1918. május 14. és utána

A Kultúra Könyvkiadó Részvénytársaság nyomtatott fejléces levélpapíron intéz néhány soros levelet Babitshoz, melyhez mellékelik frissen megjelent kiadványaik – Claude Farrère: *Ave Cézár*; Guy de Maupassant: *Szerelmesek* – bírálati tiszteletpéldányát, azzal a kéréssel, hogy írjon kritikát róluk a *Nyugatba*.

Lásd OSZK Fond III/1818/a/1.; Sipos 2011. 78., 559. (2178. levél)

Babits *Előszó* című versének keletkezése. Aláírás nélküli ceruzairású fogalmazványát Babits a Kultúra Könyvkiadó Részvénytársaság neki szóló, 1918. május 14-i levelének hátoldalára írja a következő – talán utólagos (?) – megjegyzéssel: „Előszó című vers kézírata (Nyugtalanság völgye)”. A cím alatt: „Nagyon, nagyon szeretem!”, a fólión fordítva a [*Nem szeretem a nagyvárost...*] kezdetű, az *Előszó*hoz írt vázlattöredék.

A g₁ („Babits Mihály” aláírású) gépirású tisztázatot ceruzairású javítással látja el Babits – talán a *Nyugat*ban való megjelentetéshez 1918. december 1. előtt –, a fólión idegen kéz írásával nyomdai utasítás.

A *Nyugtalanság völgye* „beköszöntőjé”-nek g₂ gépirású tisztázata a kötet 1920 őszen összeállított nyomdai kéziratának része lesz, rajta az aláírás – „Babits Mihály” – utólag ceruzával áthúzva. A fólió jobb sarkában autográf ceruzairású lap-számozások, az „1”-es áthúzva, mellé kerül a végleges lapszám: „2”.

Lásd k = OSZK Fond III/1818/a/1.; g₁ = MTAK Ms 4699/2.; g₂ = PIM Kézirattára V. 1612.; Rába 1981. 554.; BMÖV 1982. 253. (1918. május); Sipos 1976. 127.

Lásd még *Budapest, 1918. december 1. vasárnap; Nyugtalanság völgye: Budapest, 1920 ősze*

1918. május 15. előtt és május 15.

Megjelenik Lukács György *Balázs Béla és akiknek nem kell* című könyve, melynek előszavában (*Kiknek nem kell és miért Balázs Béla költészete?*) éles hangon bírálja Babits kritikai működését, név szerint is kiemelve őt: figyelmeztetni óhajtja, hogy „Balázs Bélával szembeni elfogultsága mennyi érték felismerését zárja el előle”, aki „az orosz irodalommal éppen olyan idegenül áll szemben, mint a némettel, mint a Balázs Bélával, mint a mélység valamennyi objektivációjával”.

Lukács György levél kíséretében küldi el könyvét Babitsnak, kijelentve, hogy az előszó éles támadása gondolkodásuk különbözőségéből, és semmiképpen sem személyes ellentétből fakad. „Hogy költészetéről hogyan gondolkodom, ezt nemegyszer dokumentáltam a nyilvánosság előtt...” – teszi hozzá, jelezve, hogy „...más tereken való szolidaritásukat” részéről ez az „áthidalhatatlan ellentét a legkevésbé sem befolyásolja”. [Lukács remélte, hogy egy megbeszélés alkalmából Jászi Oszkárnál találkozni fognak – ez célzás lehet arra a szűkebb körű találkozóra, melyet Lengyel Menyhért szervez Szabó Ervinnel, Gábor Andorral, Karinthy Friggyessel és Babitscsal, hogy közös antimilitarista-pacifista akcióprogramot dolgozzanak ki.] (A levél 2. fóliójának verzójára Babits ceruzával jegyzi föl: „Bpest I Gyopár u. 2.”)

Lásd OSZK Fond III/851/1.; Lukács György: *Balázs Béla és akiknek nem kell*. Gyoma, 1918. 5–24.; Gál István, *Irodalomtörténet* 1974. 3. sz. 600–601.; Timár Árpád, *Irodalomtörténet* 1974. 3. sz. 618.; utal a levélre Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 234.; Sipos 2011. 79–80., 560–561. (2180. levél)

1918. május 16.

Hirdetik Babits *Recitativ* kötetének kétféle kiadását, valamint *Irodalmi problémák* című tanulmánykötetét.

Megjelenik Fenyő Miksa ismertetése az *Ungarn* című könyv Alexander Bernát-tanulmányáról, amelynek hivatása lett volna a magyar tudományt, irodalmat és képzőművészetet ismertetni a német közönség számára. Babits *Magyar irodalom* című tanulmányát hozza Fenyő jó példaként arra, hogyan lehet közös nevezőre hozni a szellemi élet különböző megnyilatkozásait; amire azonban Alexander Bernát szerinte képtelen. A *Nyugat* íróiról alig szól valamit, Babitsról annyit jegyez meg, hogy „kitűnő fordító”. „Ha még nem késő, a kiadó »Bajtársi Szövetségnek« fel kellene vásárolni a kötet összes példányait; német kézbe Alexander Bernát dolgozatának nem szabad kerülnie” – szögezi le befejezésül.

A *Nyugat hírei* rovat beszámol arról, hogy május 4-én Kolozsvárott, 5-én pedig Nagyváradon lépett fel nagy sikerrel – *Nyugat*-est keretében – Schöpflin, Babits, Gervai Erzsé, Kardos István, Móricz és Ódry Árpád.

Lásd *Nyugat* 1918. I. máj. 16. 10. sz. számozatlan előlap; 890–893., 900.

1918. május 18.

Tessitori Nóra Kolozsvárról küldött újabb levelében közli Babitscsal, hogy pénteken [24-én] érkeznek Pestre és vagy még aznap, de legkésőbb szombaton délután [25-én] felkeresik őt. 24-től 30-ig Pesten lesznek, s szeretné, ha ez alatt megtarthatnák a hűvösvölgyi kirándulást, amelynek rendezésére Havas Irént [a *Nyugat* titkár-nőjét] kérte fel.

Lásd OSZK Fond III/1292/3.; Tessitori 1983. 38–39., 293. (5. levél); Sipos 2011. 81., 562. (2182. levél), 462.

Rózsavölgyi és Társa fejléces levélpapírján (Bp., IV. Szervita tér 5.) Alberti [Győző] aláírásával Babitsnak küldött leveléhez az április 12-én megtartott „szavaló-est” elszámolását és „az elszámolás szerint mutatkozó K. 1190.03 sz. csekket” mellékeli, az összeg elismerését kérve.

Lásd OSZK Fond III/1761/67.; Sipos 2011. 80., 561. (2181. levél)

Lásd még Babits és Paulay Erzsé Zeneakadémián tartott estjére: ***Budapest, 1918. április 12. és április 13.***

1918. május 19.

[Szenteleky Kornél] Sz. K. *Balázs Béla* című cikke Balázs *Kalandok és figurák* (Kner Izidor, Gyoma, 1918) című kötete kapcsán Lukács György *Balázs Béla és akiknek nem kell* című könyvének Babitsot bíráló előszaváról is ír.

Lásd A Hét 1918. máj. 19. 20. sz. 315.

1918. május 20.

Pongrácz Lára grófnő „Pünkösöd másodünnepén” ír Pozsonyból levelet Babitsnak: hosszú útról hazatérve „igaz köszönetet” mond azért az élvezetért, melyet a *Nyugat*

irodalmi estjével nekik, pozsonyiaknak szerzett. Mellékeli egy versét, Babits kritikáját és válaszsorait remélve.

Lásd OSZK Fond III/1827/128.; Sipos 2011. 81–82., 562–563. (2183. levél), 462–463.

Lásd még *Pozsony, 1918. április 18. csütörtök*

Budapest, 1918. május 21. előtt és május 21.

Babits levelet küld Molnár Ákosnak, aki – bizonyára a levélben foglalt biztatás nyomán – válaszsoraihoz legutolsó írását mellékeli.

Lásd Molnár Ákos 1918. május 21-i levelét: OSZK Fond III/906/2.; Sipos 2011. 83., 564. (2186. levél), 457.

1918. május 21.

Az *Új Erdély (Hetiszemle)* nyomtatott fejléces levélpapírján, dr. Ligeti Ernő, a *Kolozsvári Hírlap* szerkesztője ír Kolozsvárról levelet Babitsnak, melyben a néhány héten belül az ő szerkesztésében megjelenő Bolyai-számukba kéri engedélyét, hogy [a *Recitativ*] kötetben is megjelent *Bolyai* című versét ismét megjelentethessék. Kolozsvár közönsége hálásan emlékezik Babitsra, Nagy Lajosék pedig „szívesen köszöntik”.

Lásd OSZK Fond III/1878/1.; Sipos 2011. 83–84., 564–565. (2187. levél)

Lásd még *Bolyai: Fogaras, 1909. október második fele, vagy utána, december vége előtt; 1911. szeptember 1.*

Baumgarten Ferenc levelezőlapján közli – talán válaszul Babits értesítésére –: „inkább aratásig várok, csak Kegyed írjon rólam...”, más írását Babitsé helyébe nem fogadja el. Közli, hogy Berlinben *Goethe – Keller – Flaubert – Dosztojevszkij* címmel tartott felolvasást. (Továbbra is feldafingi címet ad meg.)

Lásd OSZK Fond 145/295/9.; Téglás, Új Dunatáj 1999. 1. sz. 40–52.; Téglás 2003. 59–60. (6. levél); Sipos 2011. 82–83., 563–564. (2185. levél)

Lásd még *1918. október után*

Vö. Sipos 2011. 563. (a jelzetet tévesen a Babits-fond III-as jelzésével egészíti ki)

Budapest, 1918. május 21.–június 10.

Babits névjegykártyáján ír pár sort Molnár Ákosnak: novelláját – bár vannak benne „biztató dolgok” – egészében sem tartalmi, sem kompozíciós szempontból nem tartja közlésre alkalmasnak.

Lásd MTAK Ms 484/1.; Sipos 2011. 101., 576–577. (2202. levél), 457.

Budapest, 1918. május 24–30.

Babits és Tessitori Nóra négyszer is találkozik Budapesten, többek között Babits lakásán is.

Lásd Tessitori Nóra június 4-i levelét: OSZK Fond III/1291.; Tessitori 1983. 40. (6. levél), 269.; Téglás, Dunatáj 1981. 1. sz. 25.; Téglás 2005. 46.; Sipos 2011. 431., 462.

1918. május 24. után

„Kedves szeretett Mihályom! Ideje már, hogy egyszer megköszönjem annyi évnek változhatatlan barátságát, amelyet talán méltatlanul pazaroltál rám” – kezdi Komjáthy Aladár Babitsnak írt hosszú, önkínzó depresszióról árulkodó levelét. Úgy véli, akivé lett, akaratlanul csalódást okozott az őt a szellem és a szív emberének gondolva, szinte atyai szeretettel nevelő Babitsnak. Megvallja, „esténként vad és sötét nyugtalanság gyötri”, s a halál iszonyú hatalma ellen egyetlen védekezésnek azt látja, ha „izzó hévvel furjuk magunkat a létbe”. Állandóan gyötrő betegségek kínozzák, amelyhez a ránehezédő szegénység társul. „Sokszor éjszakákon át nem alszom ha arra gondolok hogy már huszonnégy éves [Komjáthy 1894. május 24-én született], de még semmi sem vagyok és még mindig kegyelemkenyéren élek.” A halálfélelem, a csüggedtség és remény között hányódó lélek önvallomását írja Babitsnak, s háláját fejezi ki a neki nyújtott szeretetért és biztatásért. (A boríték hátoldalára Babits ceruzával jegyzi föl: „Szilasi 16–25. Rege u. 2.”)

Lásd OSZK Fond III/753/57.; Sipos 2011. 84–86., 565–566. (2188. levél), 475.

Vö. Sipos 2011. 565–566. (a III/735/57. jelzet bizonyára elírás; úgy véli, Babits *A „Fiamhoz”* című versét „1912 júniusában írt[a] és 1913-ban a NY-ban közzétett[e] – helyesen: keletkezése *Rákospalota, 1912*; befejezése *Budapest, 1913. június 24–26. körül*; megjelenése a *Nyugatban Budapest, 1915. november 16.*)

Budapest, 1918. május 25. előtt

„Igen tisztelt főszerkesztő Úr / Itt küldök egy tárcát; nagyon kérem a honoráriumát – 250 koronát – azonnal kiutalni. A kézirat átnyújtója [vagy Komjáthy Aladár, vagy Babits mindenese, Fekete] jogosítva van az utalvány átvételére. Maradok így tisztelettel őszinte híve Babits Mihály.” [Lehetséges, hogy a *Népköltészet*ről szóló írását küldi el.]

Lásd MTAK Ms 376/9.; hasonmását közli Antal Gábor, *Kritika* 1980. 8. sz. 15.; Sipos 2011. 87., 566–567. (2189. levél)

Vö. Sipos 2011. 566. (az Antal-cikk hivatkozása – „Hatvány 1980:15. (243. levél)” – bizonyára elírás)

Budapest, 1918. május 25. szombat

Megjelenik Babits *Népköltészet*ről szóló értekezése. (Az 1915 végén–1916 elején egy két részből álló versmondó est második részéhez készült bevezető szövege, kisebb változtatásokkal.)

Lásd Pesti Napló 1918. máj. 25. 1–3.; Kelevéz (Máté J. György) 1983. 133.

Lásd még *1915 vége–1916 eleje*

Vö. Sipos 2011. 458. („nagy visszhangja volt a Schöpflin Aladár tanulmányára reflektáló *Népköltészet* című írásnak”)

Budapest, 1918. május 26.

Babits február 27-én megkezdettnek tekintett háromhavi betegszabadsága lejár.

Lásd Éder 1966. 270.; Sipos 2003. 74.

Lásd még *Budapest, 1918. június 2.*

Budapest, 1918. május 28. előtt és május 28. kedd

A *Nyugat* nyomtatott fejléces levélpapírján Havas Irén küld levelet Babitsnak: „A Nyugat szívesen látja kedden este ½ 9-kor vacsorára a Diófa vendéglőbe. (I. Pálya-u. 3.)”

Lásd OSZK Fond III/1578/89.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 93., 319. (1941. levél)

Vö. Majoros/Tompa/Tóth 2011. 319. (Budapest, 1916. okt. és 1917. június 16. között-re datálja)

„Havas Iréntől már értesültem és természetesen ott leszek” – írja bizonyára válaszul az értesítésre – névjegyén Babits Tessitori Nórának.

Lásd MTAK Ms 5466/219.; Sipos 2011. 89., 569. (2192. levél – Budapest, 1918. május 24–28. között)

Május 28-án este az Öreg Diófa étteremben Tessitori Nóra tiszteletére a *Nyugat* köre vacsorát rendez, melyen Babits a művésznő mellett ül (Ignotus, Ódry Árpád és mások is megjelennek). Kéri Tessitori Nórát, hogy szavaljon, ám ő szégyelli magát, s elhárítja a kérést.

[Az I. kerületi Pálya utca 3. szám alatt (ma üres telek) működik az 1858-ban alapított Öreg Diófa étterem, melynek forgalmát föllendíti a Budai Szinkör közelsége, ahonnan előadások után a művészek is átjárnak ide.]

Lásd Tessitori 1983. 45–57., 293–294. (6. levél); Téglás, Dunatáj 1981. 1. sz. 25.; Téglás 2005. 46.; Tessitori Nóra június 4-i Babitsnak írott levelét: OSZK Fond III/1291.; Öreg diófa étterem | Anno Budapest I. kerület ... – egykor.hu egykor.hu/budapest-i.../oreg-diofa-etterem/938

1918. május 28.

Babits Angyal levelezőlapján panaszolja, hogy hiába várják Babits érkezését. Tartogatnak két nagyváradi újságot számára, amelyben elismerően írnak róla. A kolozsvári újságrészeket köszönik [a *Nyugat*-estet méltató cikkeket Babits föltehetőleg Tessitori Nórától kapja meg]. Pénzt szeretnének küldeni Pistának, kéri, Babits tájékozódjon ennek módjáról. Olvasták a szombati [május 25-i] *Pesti Napló*ban Babits *Népköltészet* című tárcáját. Érdeklődik, bátyja vajon szabadságon van-e még az iskolából.

Lásd OSZK Fond III/35/91.; Sipos 2011. 87–88., 567–568. (2190. levél)

Budapest, 1918. május 29.

Rédey Tivadar a Magyar Nemzeti Múzeum Orsz. Széchényi Könyvtára nyomtatott fejléces levélpapírján írt soraiban ígérete beváltására kérve 31-ére, péntekre Komjáthy Aladárral együtt teára hívja Babitsot. (Ha nem alkalmas az időpont, Fekete útján jelöljön meg a héten egy másik napot.)

Lásd OSZK Fond III/1043/8.; Sipos 2011. 88., 568. (2191. levél); P. Földes Anna, Irodalomtörténeti Közlemények 2012. 4. sz. 394.

1918. május 29.; június 3.

Az Amerikai Egyesült Államok kormánya nyilatkozatában elismeri a római kongresszus határozatait, s ezzel a wilsoni pontok érvénytelenné válnak. A versailles-i haditanács június 3-án közzétett nyilatkozata szerint az antant hadicéljai közé tartozik Csehszlovákia, Lengyelország és egy új délszláv állam létrehozása. Ennek nyomán sorra megalakulnak a Csehszlovák, a Román, a Szlovén, a Horvát és a Szerb Nemzeti Tanácsok.

Lásd 1919. május 30.-június 24. – EPA epa.niif.hu/01000/01019/00002/pdf/totharpi.pdf

Lásd még ***1918. január 8–9.; 1918. április 8.***

1918. május 30.

A református lelkész és hittanár Göde Lajos Szekszárdról levél kíséretében, mély tisztelete jeléül küldi el Babitsnak „irodalmi munkásságának első zsengéjét”. Nagy boldogságot szerezne számára, ha Babits „nagyon elfoglalt idejéből az ismertetésére áldozna egy órát”. [A tábori lelkészként a keleti frontot megjárt Göde föltehetőleg a Debrecenben Baltazár Dezső előszavával megjelent *Wolhyniában* című naplószerű prózáját, harctéri reflexióit tartalmazó könyvét adja postára.]

Lásd OSZK Fond III/1880/12.; Sipos 2011. 90., 570. (2194. levél)

Lásd még ***1918. június 4.***; az unoka kiadásában: *Göde Lajos versei*. A verseket szerkesztette, az életrajzot és az utószót írta, a jegyzeteket, a névmutatót és a bibliográfiát összeállította Diószeghyné Szépe Katalin. Budapest, 2007. 318 lap

Budapest, 1918. május 30.

Babits bizonyára még egyszer találkozik az ezen estén Kolozsvárra visszautazó Tessitori Nóráékkal. (Erre utalhat Rédey Tivadarnak írt másnapi levelében: „Tegnap nem tudtalak értesíteni, mert ünnep volt.”)

Lásd ***1918. május 18.; Budapest, 1918. május 31. péntek***

1918. május 31.

Az újságíró Sztipich Lázár, ekkor a *Szabadkai Újság* főmunkatársa küld levelet Babitsnak: Ambrus Balázs (alias dr. Hermann Károly) révén tudomására jutott,

hogy Babitsnak Puskin egy hosszabb verses elbeszélésére van szüksége, melynek *Cigányok* a címe. Tévesen úgy véli, ilyen című műve nincs Puskinnak [az 1824-ben írt elbeszélő költeményt 1866-ban fordítják le először magyarra], de van több szép, még lefordításra váró munkája. Kéri, Babits írja le, „miről van szó a kérdéses munkában”, hogy kikereshesse. Végül közli, szeretné Babitsot meglátogatni, mert több igen érdekes és fontos dolgot akar megbeszélni vele. [Lehetséges, hogy Paulay Erzsivel közös, a világgöltészet remekeit bemutató műsorukhoz keresi Babits Puskin művét.]

Lásd OSZK Fond III/1878/2.; Sipos 2011. 90–91., 570–571. (2195. levél)

Lásd még *Budapest, 1917. február 16. péntek*

Budapest, 1918. május 31. péntek

Babits Rédey Tivadar május 29-i meghívására pár soros mentegetőző válaszlevelet küld: délutánra egy írógépest vár, akinek „egy egészen sürgős munkát” akar tollba mondani. Nem bizonyos, hogy készen lesznek arra az időre, hogy a teájukról még ne késsen el, sőt valószínűleg késő estig dolgozniuk kell, ezért szíves meghívásukat kénytelen lemondani. Előző nap nem tudta Rédeyt értesíteni, „mert ünnep volt” [bizonyára utalás a május 30-án estig még Budapesten tartózkodó Tessitori Nóráékkal való búcsútalálkozásra].

Lásd MTAK Ms 4539/49.; Sipos 2011. 89., 569. (2193. levél); P. Földes Anna, Irodalomtörténeti Közlemények 2012. 4. sz. 394.

Vö. Sipos 2011. 569. (1918. május 30-ra datálja, noha Babits soraiból nyilvánvaló, hogy az aznapi teázást kénytelen lemondani)

1918. május vége, június 1. előtt

Megjelenik a Babitsnak legkedvesebb könyveire vonatkozó válaszát is tartalmazó *Könyvek könyve* című kötet: 87 magyar író, tudós, művész, közéleti ember és kiadó vallomása kedves olvasmányairól.

Babits nem titkolja, hogy hatással voltak rá olyan könyvek, melyeket nem becsül sokra, ellenben remekművekként bámul több olyat, amelyek csekély s gyorsan múló hatást tettek rá. Állandó olvasmányai ekkoriban Verlaine és Schopenhauer, Aranyt és Vörösmartyt kívülről tudja, fáradt perceiben pedig szívesen olvas detektívregényeket.

Gyermekkori olvasmányairól, Madarassy László regényeiről (*Mari és Tamás, Majomkirály*) szólva kijelenti: „Máig sem volt reám nagyobb hatással olvasmány!” Emlékei szerint kisdíákként Verne, Vas Gereben, Jókai regényeit, Petőfi verseit, a nagydiák Madách, Kemény Zsigmond, Shakespeare, Goethe, Turgenyev, Thackeray munkáit forgatja, egyetemi éveiben Heine versei, Nietzsche *Zarathustrája*, James pszichológiája, Schopenhauer és Spinoza jelentenek nagy élményt számára, s Baudelaire, Poe, Anatole France, a rómaiak közül Vergilius, Horatius és Tacitus művei is kedves olvasmányai közé tartoznak, továbbá kiemeli: „Óriási hatással volt ekkor reám a Raszkolnyikov [Dosztojevszkij *Bűn és bűnhődés*].” A fogarasi évek

olvasmányait elsősorban a görögök, Homérosz, Platón, Aiszkhülosz, illetve a filozófusok közül Bergson és Poincaré adják.

[Babits Reviczky utcai lakásának könyvtáráról többen is megemlékeznek, köztük Sárközi György: „...a hatalmas, több ezer kötetes könyvtár egy egész szoba falait ellepte (...). Egyszerű fenyőfapalcokon sorakoztak Babits Mihály kincsei. »Zömét a világirodalom régi és új klasszikusainak egyszerű és nem nagyon drága szövegkiadásai teszik ki, többnyire a maguk nyelvén, azaz görögül, latinul, olaszul, franciául, angolul, németül és persze magyarul.« De voltak szép, ritka kötetei is, különösen a dantológia köréből. A sok ezer kötet nagy részét szerény tanári és írói jövedelméből szerezte...”]

Lásd *Könyvek könyve*. Szerkesztette és bevezeti Köhalmi Béla, Lantos kiadása, Budapest, 1918. 83–86.; közli Téglás 1997. 33–35., 459–460. (12. tétel); a kötet hirdetését: Nyugat 1918. I. jún. 1. 11. sz. címlapverző; Láng József 1982. 618.; *A magyar irodalom története II.* (Szegedy-Maszák) 2007. 748.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 393. (2050. levél jegyzetében)

Lásd még *1917 ősze; 1917 ősze–1918. június 1. előtt*; Sárközi György, *Babits Emlékkönyv* 1941. 220.

1918 nyara

A Szabó Ervin köré tömörült háborúellenes értelmiségi kör rendszeresen találkozik Babits Reviczky utcai lakásán is. A háború befejezésének követelését, az örök békét biztosító föderalizmus sürgetését és az emberiség méltóbb jövőjének szolgálatát kapcsolja össze az a békekiáltvány, amelyet Babits Mihály és Jászi Oszkár szövegez meg (a proklamációnak két változata készül). Az Európai Egyesült Államok magyar baráti társaságának megalakítását és a jövő béke megszilárdítását szorgalmazó nyilatkozatot aláírók (Babits följegyzése szerint huszonöt) magukat „Európa Lovagjai”-nak nevezik, és egy nemzetek fölött álló „zártkörű, de felelősségteljes szövetséget” kívánnak létrehozni. Az Európa Lovagjai fölhívást 1918 szeptemberében akarják közzétenni.

Lásd Gál István, *Dunatáj* 1978. 2. sz. 46.; Gál István 1973. 159.; Gál István 1975. 14.; Sipos 1976. 9., 19–21., 139–142.; Rába 1983. 148., 317.; Sipos 2003. 78.; Sipos 2011. 605. (2245. levél jegyzete), 438.; Sipos, *Tekintet* 2013. 1. sz. 94–97. és 26., 27., 28. lábjegyzet

Lásd még Balázs Béla 1918. június–júliusi Babitsnak írt levelét: OSZK Fond III/190/10.

Babits békeírása, a *The Knights of Europe* tintairású tisztázatának és indigós másolatának (= k₁) keletkezése. Az indigós másolat 1. föliójának felső szélén Szabó Lőrinc tintairásával: „Babits Mihály pacifista »Lovagrend«-tervezete az első világháború végén. Tőle kaptam. Szabó Lőrinc.” (Jászi Oszkár fekete tussal írt „Lovagrend”-tervezetét Babits ceruzával javítja [= k₂] és a 4. fölió verzójára föltehetőleg a lehetséges résztvevők névsorát írja, s rájegyzi: „Bojkottálni az uszítókat ha nem is tagok!”)

The Knights of Europe, Európa Lovagjai – Babits megfogalmazásában – minden jó európai ébredező hitére és lelkiismeretére apellálnak: akaratuk szerint Európa szellemi nemességéből állítanak ki hadsereget, Európa egyesülését akarják

előkészíteni a lelkekben. Úgy vélik, ilyen harcnak hadserege „csupán rajongók táborra lehet”, lovagrend, mely „egyéni munkát, egyéni harcot kíván tagjaitól”, s „áldozatokra is kötelezhet”. Az előítélet fanatizmusával az igazság fanatizmusát állítják szembe. Kijelentik: a szellem lovagja csak nemes, idealista, szabad szellem lehet, amely kíméletlen lelkiismeret-vizsgálattal „öli ki önmagából az előítéletek öröklött csíráit, amelyek ellen harcolni akar”. „A lovagok Kapcsa – mely őket egymáshoz és a Célhoz fűzi – a becsületbeli fogadalom kapcsa; és a Hit ereje.” Rendületlenül hisznek az európai egység megvalósulásában: „tollal, tettel mindig kész szolgálai leszünk a nagy Célnak”. Támogatnak mindent, ami a nemzetközi érzületet, az emberiség testvériségének gondolatát erősíti, vagy a nemzetek közötti politikai, érzésszerű vagy gazdasági válaszfalakat lerombolni alkalmas. „A mi hazánk nem név, nem fogalom. A mi hazánk: *a nép maga*. S a nép java egy az emberiség javával. Az emberiség pedig nem lehet boldog *morál* nélkül. Morál nélkül, mely nemzetektől és osztályoktól ugyanazt az önfeláldozást követeli, amit a közérdek az egyesektől kíván. Az önzés sohasem szent: a nemzetek önzése még veszélyesebb az emberiségre, mint az egyesé. S az emberiség ügye mindennél előbbre való. Mi, Európa Lovagjai, a nemzetközi morál érzését akarjuk bevinni a népek tudatába” – jelentik ki. „Utunkat a Szentlélek fogja világosítani. A Szentlélek erejével bátran küzdünk a Babonák ellen, melyek az Emberiséget gyűlölködő csoportokra osztják, és tizedelik, ma úgy, mint a vallásháborúk korában. S a Szentlélek ereje győzni fog!” – zárul a Babits fogalmazta, emelkedett hangú fölhívás.

Lásd k₁ = MTAK Ms 4699/75., k₂ = OSZK Fond III/1796/11.

Lásd még *1918. június–július; 1918. július 15. után; 1918. november 3.; 1919. július*; Gál István, Irodalomtörténeti Közlemények 1976. 4. sz. 529.; a szöveget lásd 530–532.; Sipos 1976. 139–142. (Függelék); Kelevéz (Csaplár Ferenc) 1983. 177.; Sipos, Tekintet 2013. 1. sz. 94–97. és 27–28. lábjegyzet

Vö. Benedek 1965. 295. (úgy véli, az Európa Lovagjainak kiáltványa 1918. október 31. után jelenik meg, s összetéveszti azt, a célok hasonlósága okán, a november 3-i kiáltvánnyal); Babus Antal, Új Forrás 2002. 3. sz. (1918 szeptemberére datálja a Babits, Jászi és Szabó Ervin [!] által fogalmazott kiáltványt); Sipos, Tekintet 2013. 1. sz. 97. (a szövegben – föltehetőleg Benedek Marcell, valamint a két proklamáció igen hasonló céljai nyomán – összemosisdik az *Európa Lovagjai* és a *Magyar intelligenciához* intézett kiáltvány)

Szabó Ervin súlyosan megbetegszik: tüdőgyöngeségén és a túlfeszített munkán kívül bizonyára a spanyoljárvány is hozzájárul egyre romló állapotához. Munkatársa és közeli barátja, Köhalmi Béla elbeszélése szerint betegeskedése idejére eltűnik a fővárosból; a Babits-hoz intézett rövid levelekből derül ki, hogy egy kis Fejér megyei faluban, Sárszentágotán dolgozik *Társadalmi és pártharcok az 1848/49-es forradalomban* című művén. Ugyanekkor még megindítja kiadvállalata, az Új Magyarország *Természet és Társadalom* című könyvsorozatát (melynek keretében Babitscsal lefordíttatja és megjelenteti Kant *Az örök béke* című művét). Jászi Oszkár nővére, Madzsar Józsefné gondozza Szabó Ervint gellérthegyi lakásán, amikor falusi „rejtekhelyéről” visszaszökik a fővárosba, hogy fontos ügyeit intézze.

Lásd Gál István 1973. 99–100.; Gál István, Irodalomtörténeti Közlemények 1976. 4. sz. 526.; Sipos 1976. 15–17.; Sipos 2003. 68–69.

Babits *Két nyári versének* (1. *Settecento*; 2. *Oggi*) keletkezése.

A *Settecento* [olasz 'tizennyolcadik század'] aláírt, ceruzairású fogalmazványát (= k₁) Komjáthy Aladár, az *Oggi* [olasz 'ma'] ugyancsak ceruzairású, aláírás nélküli fogalmazványát (= k₂) Szabó Lőrinc hagyatéka őrzi meg. Az utóbbi kéziratának verzóján a [*Hol van már az a szerelmes?...*] kezdetű vers tinta- és ceruzairású fogalmazványa. Az *Oggi* tintairású tisztázatan (= k₃) a második versszakot Babits ceruzával áthúzza, majd két sorral kibővítve tintával újra leírja, s ceruzával aláírja: „Babits Mihály”. A fólió felső szélére szintén ceruzával jegyzi rá: „Két nyári vers 1. megjelent az Esztendőben”. A fólió verzóján fordítva, elhalványult ceruzairású vázlattöredék a *Nagy Sándor öregkora* című novellához. Az *Esztendő* 1918. szeptemberi számában megjelent költemények lapkivágatára (= ny+k) ceruzával írja Babits a címet, az aláírást pedig utólag ceruzával húzza át. A fóliók jobb sarkába ceruzával „38”, „39”-es lapszámot jegyez fel. A lapkivágat a *Nyugalanság völgye* nyomdai kéziratának része lesz.

Lásd k₁ = MTAK Ms 5077/36., k₂ = MTAK Ms 4699/33., k₃ = PIM Kézirattára V. 4093/2., ny+k = PIM Kézirattára 1612.; Rába 1981. 555.; BMÖV 1982. 286–288.; Rába 1983. 149.

Lásd még *Nyugalanság völgye*: **Budapest, 1920 ősze**

A *Szüret előtt* című Babits-vers keletkezése.

Lásd Vendel-Mohay 1974. 99.; Rába 1981. 555–556.

Vö. BMÖV 1982. 290. (1918. ősz)

A [*Hol van már az a szerelmes?...*] című Babits-vers keletkezése. A tinta- és ceruzairású fogalmazványt a *Két nyári vers* 2. darabjának, az *Oggi* című költeménynek hátoldalára jegyzi fel.

Lásd MTAK Ms 4699/33. (Szabó Lőrinc hagyatékából)

Székely László Disznóshorvátról 8-10 versét küldi el Babitsnak bizonyára a *Nyugalban* való megjelentetés céljából.

Lásd Székely László 1918. november 22-i levelét: OSZK Fond III/2479.

Pichler Károly, a VI. kerületi Munkácsy utcai főgimnáziumban Babits osztályába járó tanítvány két lapot is küld kedves tanárának. A Vág völgyét ábrázoló elsőt – talán a spanyolnáthajrányra utalva – tudatja: „Már egy hete itt vagyunk Nagybecsén [helyesen: Nagybicsén]. Nagyon jól érzem magam. Lázam már nincs és jobban is nézek ki.” A tihanyi gőzhajó-kikötőt mutató másodikon már a balatonszabadi cserkész táborból írja üdvözetét.

Lásd OSZK Fond III/2464/3., 2.

Lásd még **1918. március 29.**

1918. június előtt

Pintér Jenő Babitsnak írt levelében köszönetet mond megküldött szép könyvéért, az *Irodalmi problémákért*. „Jelezhetem, hogy nagy elismeréssel szólnak róla mindenfelől. Alig várom, hogy magam is elolvassam. Az *Irodalomtörténetben* való méltatására Horváth Jánost kértem föl, tehát egy első rangú embert, akinek van látóköre, mondanivalója és nincs ellenséges indulata.” Török Sophie ceruzával írja az utolsó mondathoz: „mint neked”, Pintér aláírása mellé szintén ceruzával biggyeszti oda: „kígyó” – föltehetőleg Pintérnek mint tankerületi főigazgatónak Babits fegyelmi vizsgálata során a Középiskolai Tanári Fegyelmi Bizottságban való dicstelen részvételére utalva.

Lásd OSZK Fond III/1018/19.

Lásd még Horváth János írását: **1918. június**; a fegyelmi vizsgálatra: **Budapest, 1919. december 5. péntek**

1918. június eleje

Szabó Ervin a *Világ Tárcarovat Szerkesztősege* (I. Ménesi út 19.) nyomtatott fejlcés levélpapírjára írt körlevelet „néhány száz címzett között” Babitsnak is elküldi: „A háború négy esztendeje bebizonyította, hogy az igazi és megsemmisíthetetlen emberi értékek azok, amelyeket a kutató ész, egyedül a tudomány önzetlen szeretetétől vezetve, saját kielégülésére, de sokszor közvetve az emberiség javára alkot.” Minthogy a tudomány csak úgy érheti el célját, ha problémái minél szélesebb körben ismertté válnak, a *Világ* című napilap a „nagy és egyetemes érdekű nevelő munka” jegyében tudományos tárcarovat nyitását határozza el, amelyhez a címzett közreműködését kéri. A legváltozatosabb kérdésekről pártszemponctól mentes, a tudományos objektivitásnak megfelelő, akár ellentétes véleményeknek is hangot kívánnak adni, ha azokat az igazság és a becsületes meggyőződés vezérli – amire a rovatvezető [ekkor még Szabó Ervin] személye a garancia. Havonta egy-két – az aktualitásokat és a közérthetőséget szem előtt tartó – cikket kérnek azoktól, akik nem utasítják el a felkérést. [Szabó Ervin betegsége miatt a rovat indítása késik, kérésére Jászi Oszkár veszi át az irányítását és szervezését.]

Lásd OSZK Fond III/1578/21.; Litván/Szücs 1978. 961–962. (594. levél); Sipos 2011. 91–92., 571–572. (2196. levél), 464.

Lásd még **1918. október 1.**

1918. június 1.

Hirdetik a Kőhalmi Béla által szerkesztett *Könyvek könyvét*, amelyben írók – többek között Babits is – olvasmányaikról vallanak.

Lásd Nyugat 1918. jún. 1. 11. sz. címlapverző

Budapest, 1918. június 2.

A Munkácsy/Bulyovszky utcai gimnázium igazgatója, Finály Gábor hivatalosan értesíti Babitsot a főigazgató rendeleteinek őt érintő részéről: február 27-ével megkezdett szabadsága május 26-áig tartott, így a tanév hátralévő részében köteles az igazgatói iroda munkájában részt venni, illetőleg helyettesítéseket ellátni; ezért kéri, hogy a rendelet vétele után azonnal jelentkezzen szolgálattételre.

Lásd Éder 1966. 270.; Kardos Pál 1972. 221.; Sipos 2003. 74.

Budapest, 1918. június 3.

Ignotus a *Nyugat* nyomtatott fejléces levélpapírján írt soraiban Osvát Ernő kéréseit tolmácsolja Babitsnak: szeretné, ha Kaposi [József] – centenáriuma alkalmából – írna [Jacob] Burkhardtról, Kozma Andor pedig a regényíró Kóbor Tamásról. Mivel ezek a témák „szívbeli ügyük”, úgy vélik, ha Babits kéri tőlük, bizonyára odaadják a *Nyugat*nak.

Lásd OSZK Fond III/610/11.; Sipos 2011. 93., 572–573. (2197. levél), 457.

Lásd még **1918. június 28. előtt és június 28.**

1918. június 4.

Tessitori Nóra Kolozsvárról küldött hosszú levelében megköszöni, hogy pesti tartózkodásuk alatt Babits négy alkalommal is találkozott velük; az Öreg Diófa-beli május 28-i vacsorára – ahol a *Nyugat*-társaság volt jelen – is Babits miatt emlékszik szívesen. Szabadkozik, hogy akkor nem szavalt, mert nem érezte igazán őszintének kérésüket. A hazafelé úton Nagy Ilonkával végigbeszélték „a négy találkozás felejthetetlen lelki élményeit”, s benyomásaikat róla mint emberről és férfiről, és még az eddiginél is jobban megszerették őt. Tudja, hogy Babits pénteken [június 7.] útban lesz Marosvásárhely felé, s szombaton reggel [június 8.] találkozhatnak, mert férjével és sógornőjével kimennek a kolozsvári állomásra, hogy üdvözljék a *Nyugat*-matiné résztvevőit átutaztukban. Kéri Babitsot, hogy az ígért három fényképet vigye magával. Reméli, hogy június végén, július elején Babits is ott lesz a Budai Színparkban Nagy Ilonka fellépésén, s azokban a napokban a tervezett kirándulást is megvalósíthatják.

Lásd OSZK Fond III/1291.; Tessitori 1983. 40–61., 293–295. (6. levél); Téglás 2005. 46.; Sipos 2011. 94–99., 574–575. (2199. levél), 431., 462.

Lásd még **1918. május 24–30.; Kolozsvár, 1918. június 8.**

Vö. félmondatnyi részletét Téglás, Dunatáj 1981. 1. sz. 25. (1918. június 7-re datálva)

Babits Angyal levelében Göde Lajos református lelkész Babitsnak korábban elküldött könyvét ajánlja bátyja figyelmébe. Babits nagy tisztelője, igen sajnálta, hogy a húsvéthétfői estélyen nem lehetett ott. Mint hittanár, Angyalnak kollégája, ezért ő restelné, ha bátyja nem reagálna legalább egy-két sorral a könyvre. Hazavárják Babitsot, s kéri, tudakozódjon Pesten a szibériai hadifoglyok hogylétéről. Édesany-

juk érdeklődik, fia hogyan áll ruha dolgában, Aladár bizonyára segítene a választásban. Szeretné tudni, vajon Babits szabadságon van-e még, s reméli, hogy a nyarat Szekszárdon tölti. Id. Babitsné üdvözlősort fűz a levélhez.

Lásd OSZK Fond III/35/92.; Sipos 2011. 93–94., 573. (2198. levél)

1918. június 4. után–szeptember eleje előtt

Babits elküldi egy-egy fényképét Tessitori Nórának, testvéreinek, Tessitori Gabriellának és Nagy Ilonkának.

Lásd Tessitori 1983. 62–64., 65–67., 72. (7., 8., 9. levél)

Lásd még **1918. június 4.**; **1918. szeptember eleje, szeptember 10. előtt**; **1918. szeptember 10.**; **1918. október 2.**

1918. június 7. előtt és június 7.

Révész Géza készülő tanulmányához (valószínűleg *A tehetség korai felismerése* című, 1918-ban megjelenő könyvéhez) levélben kérhet Babbitstól adatokat olyan írókról-költőkről, akik nagyon fiatalon alkottak jelentős műveket. Babits a kérésre válaszolva szabadkozik: „az adatok nem voltak kezemnél [...]. Ma pedig el kell utaznom...”: úgy véli, bár bajos általános törvényt fölláztatni, a költői képesség leggyakrabban 22–25 év között vagy korábban jelentkezik teljes erejében (például ifj. Békássy Ferencről, a 22 évesen a harctéren elesett költőről ír elismerően). Ha hiányosan is, listát állít össze a magyar és világirodalom olyan alkotóiból, akik fiatalon alkottak jelentős műveket – a külföldiek közül jegyzetében angol költőket említ legnagyobb számban: Milont, Shakespeare-t, Thomas Chattertont, valamint Dantét, Rimbaud-t, Musset-t; a magyarok között Petőfi, Csokonai és Eötvös neve szerepel –, sőt magát is az ifjan alkotók közé sorolja: „Én magam első kötetemet [*Levelek Iris koszorujából*], melyet a hozzáértő kritika époly [!] kedvezően fogadott mint a többit, s magam is nagyra tartok mint legnagyobb részben teljesen érett művemet, majdnem teljesen 22 éves koromban írtam (bár jóval később jelent meg).”

Lásd Babits válaszlevelét közli: Gábor Éva, Irodalomtörténet 1984. 3. sz. 748–752., jegyzetek: 746–747.; Gábor Éva közlésének helytelen jegyzeteit helyesbíti: Péter László, Irodalomtörténet 1985. 3. sz. 615–617.

Lásd még **1918. július 2.**

Vö. Gábor Éva, Irodalomtörténet 1984. 3. sz. 747. (a 3. lábjegyzet szerint úgy véli: „...*A tehetség korai felismerése*. Bp. 1918. Babits erre az utóbbi tanulmányra reagál”, s ezért 1918-ra, vagy legkésőbb 1919 elejére datálja a levelet), 749. 6. lábjegyzet (Babits első kötetére utalását tévesen a *Hatholdas rózsakeritre* vonatkoztatja); Sipos 2011. 588. (2220. és 2222. levél – 1918. július 2. előtt-re és 1918. július 2-ra datálja – nem jelzi sem Gábor Éva közlését, sem Péter László írását, ezért Babits levelét hiányzónak tekinti)

Budapest, 1918. június 7. péntek

Babits útnak indul a *Nyugat*-matiné résztvevőivel Marosvásárhelyre.

Lásd Tessitori Nóra június 4-i Babitsnak szóló levelét: OSZK Fond III/1291.

1918. június 8. előtt és június 8.

Babits eljuttatja a *Pester Lloyd* belső munkatársához, Lorsy Ernőhöz igazgatójának, Finály Gábornak cikkét. Lorsy névjelzéses levélpapírján írt levelében sajnálattal közli Babitscsal, hogy – bár ő azért is szerette volna Finály Gábor kérését előmozdítani, mert a gimnáziumban jó görögtanára volt – Vészi József nem tartja aktuálisnak a cikket „most a »békekötés« után”. Babits kívánsága szerint hivatalos formában is értesítik, miért nem közli a *Pester Lloyd* a cikket, amelyet vissza is juttat hozzá. Örül, hogy Babits őt kereste meg, s ígéri, ha módjában áll, minden kívánságát örömmel teljesíti.

Lásd OSZK Fond III/846.; Sipos 2011. 100., 575. (2200. levél)

Lásd még Finály Gábor cikkére: **Budapest, 1918. március 7. csütörtök–március 8. péntek**

Kolozsvár, 1918. június 8.

A marosvásárhelyi *Nyugat*-matiné résztvevőivel Kolozsváron átutaztában lehetséges, hogy Babits az állomáson találkozik Tessitori Nórával, férjével és sógornőjével, akik kimennek üdvözölni a *Nyugat*-matiné résztvevőit.

Lásd Tessitori 1983. 59., 294–295. (6. levél); utal rá Sipos 2011. 462.

Marosvásárhely, 1918. június 9.

Délelőtt a Kultúrpalota nagytermében, telt ház előtt *Nyugat*-matinét tartanak, melyen Osvát Ernő, Földi Mihály, Babits, Móricz Zsigmond, Schöpflin Aladár és Ödry Árpád vesz részt. (Babits maga szavalja verseit.)

Lásd *Nyugat* 1918. I. jún. 16. 12. sz. 1060.; Téglás, Dunatáj 1983. 3. sz. 60.; Rába 1983. 317.

Molter Károly emlékezete szerint a marosvásárhelyi Közművelődési Házban, zsúfolt teremben, ezernél is több embernek szavalja el Babits „franciás, megrázó kántálással” *Húsvét előtt* című versét, melyre zúgó lelkesedés vesz erőt a közönségen, egyesek kirohannak a dobogó elé, úgy tapsolnak.

Lásd Kántor Lajos 1979. 115.

1918. június 9.

Babits *In Horatium* című versét magyarul és Horvát Henrik fordításában németül adják közre.

Lásd *Front* 1918. jún. 9. 23. sz. 3–4.

Közlük az *Emlékezés* című Babits-verset.

Lásd *Új Idők* 1918. jún. 9. 24. sz. 485.

Lásd még **1917; Budapest, 1918. április 16. után–június 9. előtt**

Vö. Majoros/Tompa/Tóth 2011. 205. („...Babits korábban és később [ti. mint az Arany-centenárium – **Budapest, 1917. február 25.**] sem írt az *Új Idők*be...”)

1918. június 9. után (?)

Megjelenik Horvát Henrik antológiája *Neue ungarische Lyrik* címmel (in *Nachdichtungen von Heinrich Horvát*) Münchenben, Georg Müller kiadásában, amelyben a következő Babits-versek szerepelnek: *In Horatium* (19–20.), *Winterlied/Téli dal* (21.), *Ein Lied von Gold und Licht und Danae/Aranyfürdő, Aranyeső, Danaé* (22.), *Wolframs Gesang/Strófák a wartburgi dalmokversenyből. Wolfram így énekelt* (23–24.), *Ein christlich Lied/Keresztény* (25.), *An die Herbstgrille/Az őszi tücsökhöz* (26.), *Rigaudon/Galáns ünnepség/Minét* (27.), *Sonette/Szonett* (28.), *Cumulus* (29.), *Wirtshaus am Golgenberg/Golgotai csárda* (30.), *Italien/Itália* (31.), *Grabvers/Sírvers* (32.), *Der Epilog des Lyrikers/A lírikus epilógja* (33.), *Nacht/Éjszaka!* (34.), *Fortissimo* (35–36.).

Lásd Kosztolányi, Nyugat 1919. I. ápr. 16. 8. sz. 556–560.; Sáli/Tóth 2005. 281., 289–290. (657., 668. levelek jegyzetében)

Lásd még **1910. május 10.**; Széchenyi Ágnes: *Jung Ungarn 1911 – Liberális réalpolitika és irodalmi modernség: a Nyugat német változata Berlinben*. In *Szolgáltatomat ajánlom a 60 éves Jankovics Józsefnek*. Szerkesztette Császtvay Tünde, Nyerges Judit. MTA Irodalomtudományi Intézet, Balassi Kiadó, 2009. (Humanizmus és Gratuláció) 392. és 89. lábjezget

1918. június 10.

Szabó Ervin az akkor I. kerületi Ménesi út 19.-ből hordárral küld néhány sort Babitsnak: Komjáthy Aladárnak délután hozzá kellene jönnie, neki azonban váratlanul temetésre kell mennie. Ha Aladár előzőleg bemegy Babitshoz, kéri, adja át neki a mellékelt iratait, ha nem, írja rá a borítékra a hordárnak Aladár címét, hogy elvihesse hozzá. „Mit csinál Kant?” – érdeklődik tréfásan *Az örök béke* fordítására utalva.

Lásd OSZK Fond III/1163/6.; Gál István, Jelenkor 1968. 11. sz. 1012. (8. levél); Gál István 1973. 103. (8. levél); Litván/Szücs 1978. 963. (595. levél); Sipos 2011. 103., 578–579. (2205. levél)

Lásd még **1918 eleje–tavasza**

A majdnem egy éve mozdulatlanságra ítélt Balogh Rezső Babitsnak küldött levelében kéri, írná meg, Szent Ágoston *Vallomásairól* írt tanulmánya [*Ágoston*] a *Nyugat* melyik kötetében jelent meg, hogy legalább elolvashassa, mert bár kérte Marcell főtisztelendő urat (?), juttassa el neki, ő bizonyára elfeledte.

Lásd OSZK Fond III/1827/7.; Sipos 2011. 101–102., 577. (2203. levél)

Lásd még *Ágoston: Budapest, 1917. június 1.*

Molnár Ákos névjegykártyáján köszöni meg Babits „nagybecsü kritikáját”. A kéziratért kereste a Szabóky utcában [Babits 1912 novemberétől 1916 májusáig lakik itt!], a *Nyugat*nál és a Centrálban; kéri, hagyja a kéziratot a „személyzetnél”.

Lásd OSZK Fond III/906/3.; Sipos 2011. 102., 577–578. (2204. levél), 457.

Vö. Sipos 2011. 578. (úgy véli, a Centrál „kávéház az *V. kerületben*, az egykori Egyetem [ma: Károlyi Mihály] utca *9.-ben* nyílt meg 1887-ben” – helyesen: a Központi/Centrál kávéházat a *IV. kerület Egyetem utca 1. szám* alatt nyílik meg)

Az *Új Idők* nyomtatott fejléces levélpapírján Wolfner József Babitsnak küldött levelében megköszöni a küldött verset [*Emlékezés*], melyet – mint bizonyára Babits már látta – a június 9-i számban közöltek. Továbbra is várja verseit vagy prózáját.

Lásd OSZK Fond III/1390/4.; Sipos 2011. 103., 579. (2206. levél)

Lásd még *Budapest, 1918. április 16. után–június 9. előtt*

1918. június 14.

Cholnoky László, aki a *Nyugat*nak nagyobb terjedelmű Horatius-tanulmányt ír, levelében kér engedélyt, hogy ennek keretében Babits egyik Horatius-fordítását (*V. 14. Ad Maecenatem Mollis inertia cur tantam diffuderit imis...*) is leközölhesse. Babits sürgős válaszát várja. [Bár Babits a fordítást rendelkezésére bocsátja, Cholnoky tanulmánya nem jelenik meg a *Nyugat*ban.]

Lásd OSZK Fond III/339/1.; Sipos 2011. 104., 579–580. (2207. levél)

Egykori pécsi iskolatársa, az önképzőkörben riválisa, Surányi Miklós a Magyar Város- és Községfejlesztési Részvénytársaság nyomtatott fejléces levélpapírján írt levelében jelzi, hogy állandó pesti lakossá lett, s szeretné régi személyes érintkezését – ha Babitsnak sincs ellenére – felújítani.

Lásd OSZK Fond III/1159/3.; Sipos 2011. 104–105., 580. (2208. levél)

Lásd még *Pécs, 1899. február 12.*; *Pécs, 1899. szeptember 5–9., 1899/1900-as tanév; Pécs, 1900. április 22.*; *1917. február 7.*; *1917. november 12. előtt és november 12.*

1918. június 14. után

Horatius *Epodusokjának* 14. és a *Carmina* III. 12. darabját Babits saját fordításában Cholnoky László rendelkezésére bocsátja a két fordításszöveg alatt olvasható sorokkal: „Cholnoky László úrnak. Írtam 1901 [vagy 1902, ez utóbbi áthúзва!] Szekszárd. Cholnoky úrnak adtam 1918-ban; Budapest Babits”.

Lásd Kozocsa, Irodalomtörténet 1943. 3. sz. 129., 130. (a kézirat Stemmer Ödön antikvárius útján kerül Kozocsa Sándorhoz); Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 2000. 1–2. sz. 88–89. és 87. lábjegyzet; Kelevéz 2008. 110. és 90. lábjegyzet

Vö. Hangszóró 1933. nov. 28. 16. sz. 4. (1900-ban, 8. gimnazista korában fordította)

1918. június 15–22. után

Babits egyik volt újpesti diákja, Kovács Nagy Lajos (akinek magyart tanít, s akit az 1911/1912-es tanév végén érettségiztet) a Piave mellett orvosként hősi halált hal. A család halotti értesítést küld a bizonyára szeretett és tisztelt egykori tanárnak.

Lásd OSZK Fond III/1592.; Buda 2007. 59. 122. lábjegyzet

1918. június 16.

A *Nyugat hírei* rovat közli, hogy június 9-én délelőtt Marosvásárhelyt, telt ház – „a nemes város társadalmának színe-java” – előtt, *Nyugat*-matinét tartottak, melyen Osvát Ernő, Földi Mihály, Babits, Móricz, Schöpflin és Ódry Árpád vett részt.

Lásd *Nyugat* 1918. I. jún. 16. 12. sz. 1060.

Ismertetés jelenik meg [Boros Ferenc] –c. tollából Lukács György *Balázs Béla és akiknek nem kell* című tanulmánykötetéről, melyben szerepel az a *Dráma* című tanulmány is, amely Babits Balázs Béláról szóló cikkére reagál.

Lásd *Élet* 1918. jún. 16. 24. sz. 571–572.

1918. június 18.

Lendvai István – ekkor még „hódoló híve” – Bihartordáról ír levelet Babitsnak: megküldte „szerencsétlen első kötetét” [*Fáklyafüst*], kéri, említse meg „teljes szigorral” a *Nyugatban*, s jelzi, hogy ősszel jelenik meg a második kötet, amelyben talán több öröme lesz Babitsnak is.

(A levélen Török Sophie dühödt ceruzairású rájegyzése – „halj meg” – arra a hajszára utalhat, mely többek között Lendvai 1919. december 4-i *Gondolat*-beli cikke nyomán indul Babits ellen.)

Lásd OSZK Fond III/831/3.; Sipos 2011. 105., 580–581. (2209. levél)

Lásd még *Budapest, 1915. november 11.; 1919. december 4.*

1918. június 23. előtt és június 23.

Babits levelet küld egykori újpesti tanártársának, Dékányi Árpádnak egy korábbi hozzá intézett levelére és elküldött kis darabjára, jelezve, hogy azt „merészsége” miatt [ti. a befejezés szerint „a kalászkok közt két szűzi gyermek érintkezése történik meg”] nehéz lenne kinyomtatni. Dékányi meglepetésének is hangot adva névjelzések levélpapíron küldi némiképp méltatlankodó válaszát Borbándról „(u. p. Gyulafelhérvár)”, melyben példálódzik a világirodalom (Boccaccio, Zola, Arisztóphanész) szexualitást nyíltan ábrázoló műveivel. Mindazonáltal hálás Babits elismerő soraiért, s kéri, hogy a kéziratot küldesse vissza neki.

Lásd OSZK Fond III/1880/11.; Sipos 2011. 106–107., 581–583. (2211. levél), 457.

Lásd még Dékány Árpádra: *Újpest, 1911. október 10-től, 1911/1912-es tanév; 1912. október 3.–1912. november 15. között*

1918. június 24.

Balogh Rezső küld újabb levelet Babitsnak, melyben köszöni a szíves értesítést [bizonyára, hogy Babits az *Ágoston* című tanulmány megküldésére vonatkozó kérését a *Nyugat* szerkesztőségének továbbította], ám az értekezést nem sikerült megkapnia, ezért nem tágit, állhatatosan kéri, Babits hasson oda, hogy az 1917. június 1-jei számot szerezzék meg számára.

Lásd OSZK Fond III/1827/8.; Sipos 2011. 583., 107–108., (2212. levél)

1918. június 25. kedd

Babitsot Komjáthy Aladárral együtt Rédeyné Hoffmann Mária meghívja magukhoz (talán nagyobb társaságba), ők azonban még csak ki sem mentik magukat az elmaradásért.

Lásd Rédeyné Hoffmann Mária 1918. június 30-i levelét: OSZK Fond III/2425.

Budapest, 1918. június 26.

Babits névjegykártyáján köszöni meg Reményik Sándornak elküldött verseskönyvét [*Fagyöngyök*]. „Igazán van benne egynéhány igen szép vers!” – jelenti ki, hozzátéve, hogy a versek gondolatgazdagsága ritka a jelen költészetében.

Lásd PIM Kézirattára V. 4557/30/1.; Kiczenkó/Thimár (Bathó Gabriella) 2000. 288.; Sipos 2011. 108–109., 583–584. (2213. levél – úgy véli, a kézirat-katalógus nem jelzi, holott ez a 3640-es tétel)

1918. június 27. előtt és június 27.

Babits kártyát küld Olaszországban katonáskodó Kovács László barátjának, melyben valószínűleg biztosítja őt írásai – novellái, regénye (?) – értékes voltáról. Kovács Laci „Jun. 27. 10 perccel éjfél előtt egy elhagyott olasz kavernában [*katonai műszó* 'hegyi harcokban sziklába vajt fedezék']” megkapva Babits kártyáját, saját bevallása szerint a háborúban „agyonhajszolt idegek részegsége” diktálta „homályos és szenvedélyes” levelet küld barátjának, melyben – akárcsak sorstársainak többsége – az irodalom, az írás menedékebe kapaszkodik: „Hát mégis volna olyan okos ember is, ki valami értéket tulajdonít írásaimnak?” Fölidézi az előző éjszaka rettenetét, az ötórás pergőtűzet, s hogy egy gránát két lépésre tőle összetépte legkedvesebb „zugsführerét” [*német* 'szakaszvezető'-jét], aki kutyahúséggel tartott ki mellette. A gyermekkorából fakadó írni-akarásról, az elismerésre való szomorú áhítózásáról, a tehetségtelenség vergődő érzéséről vall, s arról is, hogy két eszten-deje, amikor a Grünwald Szanatóriumban fölébredt, sírva hajtogatta, miért nem hagyták meghalni. A mostani vívódó „kondottieri” [*latin* 'zsoldos'] életébe Babits levelezőlapja hoz jóleső érzést, belőle „kis jóakarattal kivethetek annyit, hogy mégis van bennem valami és hozzáértő elismerésére is számíthatok”. Fölidézi, hogy

Babits a szekszárdi szőlők között neki olvassa fel *A gólyakalifát*, *A vihart* és Dante sok énekét. Ha regénye kiadásának dolgában Babits tehet valamit, hálás köszönettel fogadja. (A 2. főlő rektójára Babits ceruzával jegyzi föl: „oblt. Kovács László Feldp. No. 288. I. R. 49. VII. K.”)

Lásd OSZK Fond III/791/36.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 98–100., 326–327. (1950. levél), 202. (az 1952. levélre hivatkozás bizonyára elírás), 204.; a levélben említett *két évvel korábbi* Grünwald szanatóriumi utalásra: Kelemen Imre Babits Istvánnak a frontra küldött 1916. augusztus 7-i levelezőlapját: WMMM Kéziratgyűjtemény; Buda 1996. 344–345. (204. levél) („Kovács Lacit állítólag itt Pesten megoperálták.”)

Vö. Majoros/Tompa/Tóth 2011. 326. (1917. június 27-re datálja, holott Kovács László 1917. július 4-én aláírja azt a képeslapot, melyet Dienesék, Komjáthy Aladár és Babits küldenek Bécsből Szilasi Vilmosnak, tehát ekkor nemigen lehet az olasz fronton); Sipos 2011. 474. (Majoros/Tompa/Tóth 2011-re hivatkozva 1917. június 17-re keltezi)

1918. június 28. előtt és június 28.

Talán mert Kaposi József valamely okból nem teljesíti kérését, Babits Hornyánszky Gyula kolozsvári klasszika-filológust kéri föl, írjon Jacob Burkhardtnak, a reneszánsz kultúrtörténéskének születése 100. évfordulója alkalmából tanulmányt a *Nyugat* számára. Hornyánszky válaszlevelében köszöni a szíves felszólítást, s reméli, módjában lesz Burckhardt-tanulmányát legközelebb Babits kezeihez juttatni. [A tanulmány két részben, a *Nyugat* 1919. január 1-jei és 16-i számában jelenik meg.]

Lásd OSZK Fond III/590.; Sipos 2011. 109., 584–585. (2215. levél)

Lásd még ***Budapest, 1918. június 3.***

Szigeti Imre névjelzéses levélpapírján ír levelet Babitsnak: élőszóval „képtelen lenne” elmondani kérését. Mint Babits is tudja, ő egy biztosítótársaságnál hivatalnokoskodik, s egyhavi szabadsága után szeretne kevésbé lélekölő munkát találni, hogy szülei kedvére tegyen, akik „nem nagy kedvvel nézik a művészkedését”. Úgy reméli, Babits segítségével vagy a fővárosnál, vagy valamelyik minisztériumban találhat állást.

Lásd OSZK Fond III/1229/1.; Sipos 2011. 23–24., 506. (2104. levél)

Vö. Sipos 2011. 506. (a dátum római számát tévesen olvasva 1918. *február* 28-ra datálja a levelet)

Budapest, 1918. június 30. vasárnap

R. H. M. [Rédeyné Hoffmann Mária] Andreas Achenbach *Westfälische Landschaft* című képét ábrázoló képeslapján kéri Babitsot, ha már sem neki, sem Komjáthy Aladárnak nincsen szüksége a Bruegelre [valószínűleg Pieter Bruegel, 16. századi flamand festő művészetét bemutató könyvre/albumra], küldje vissza, mert az Léderer Sándoré [földbirtokos, művészeti író, fő kutatási területe az olasz festé-

szet]. Szemrehányóan jegyzi meg, hogy a keddi [június 25.] elmaradásért kimentették volna magukat.

Lásd OSZK Fond III/2425.; Sipos 2011. 110., 586. (2217. levél); P. Földes Anna, Irodalomtörténeti Közlemények 2012. 4. sz. 394.; Hoffmann Edith július 2-i levelét: OSZK Fond III/582/4.; Léderer Sándorra: Elek Artúr, Nyugat 1925. II. 16–17. sz. 301–302.

Lásd még Babits Hoffmann Edithnek (!) írt szabadkozó levelét: *Budapest, 1918. július 2. előtt*

A Budapesti VI. ker. M. Kir. Állami Főgimnázium igazgatóságának pecsétjével ellátott levelezőlapon Babitstól: „Az »Irodalmi működés« rovatba adatokat sürgősen kér Dr. Finály Gábor igazgató.”

Lásd OSZK Fond III/1894/19.; Sipos 2011. 110., 585. (2216. levél)

Lásd még *1918. június*

1918. június vége, július eleje

Babits nem tud elmenni a Budai Színkörbe megnézni Nagy Ilonkának [Tessitori Nóra sógornőjének] föllépését, de az előadás előtt sürgőnyt küld neki.

[A budai nyári színházat 1838-ban Nözl Fülöp temesvári és nagyszebeni német színiigazgató teremti meg, 1843-ban társul Huber Ignáccal, és egy faépületet emelnek a színház számára a Horváth-kertben. 1870-ig németül játszanak, 1861-ben magyar nyelvű előadásokkal kísérleteznek. 1915-től Sebestyén Géza igazgatja a színházat, mely lebontásáig, 1937-ig Budai Színkör néven működik.]

Lásd Nagy Ilonka szeptember 10-i válaszlevelét: OSZK Fond III/936/1.; Tessitori 1983. 67. (8. levél); Magyar Színházművészeti Lexikon / Budai Színkör mek.oszk.hu/02100/02139/html/sz02/730.html

Vö. Sipos 2011. 575. (2199. levél jegyzetében – úgy véli, a Budai Színkör 1913-ban nyílik meg)

1918. június

Sík Sándor *Verselésünk legújabb fejlődése* címmel közzétett tanulmányához Babits *Arany Jánoshoz és Októberi ájtatosság* című versét is fölhasználja szemléltető példaként.

Lásd Irodalomtörténet 1918. március–június, 3–6. sz. 135–154.

Megjelenik Horváth János tanulmánynak is beillő recenziója Babits *Irodalmi problémák* című kötetéről. Elismeri, hogy „[i]rodalmi hagyománytisztelet, műgond, stíl- és formaérzék, világirodalmi tanultság és esztétikai illetékesség tekintetében a *Nyugat* hívei közül senki sem közelíti meg Babitsot. Versben és tanulmányban egyaránt a régi jobb hagyományok neveltje, s csak egy-egy fullánkos szó az »öregek« ellen, s némi bogarasság vagy különcködő hajlam mutatják, hogy nem közénk akar számláltatni. Mint költőt és műélvezőt egyaránt nagyfokú tudatosság, mindennemű sablontól való irtózás és erősen kifejtett stílerzés jellemzi. Irodalom-

ban valóban magát az irodalmat: a művet vizsgálja, még az életrajzhoz is a műveket kívánja alapul vettetni”. Bár méltányolja Babits egyedülálló műveltségét, műgondját, korántsem ért egyet tanulmányai ítéleteivel, értékeléseivel. Külön szól a *Magyar irodalom*, a *Petőfi és Arany*, a *Futurizmus* és a *Vörösmarty*-tanulmányokról. Míg a nemzeti karakter irodalmi megfelelőinek bemutatását, köztük a magyar szónoki természet morális gyökereire való utalást különösen meggyőzőnek tekinti, a *Magyar irodalom* gondolatmenetének kapcsán – ti. hogy egy irodalomnak világ-irodalmi értékét elsősorban nemzeti karaktere, az egyes műveknek viszont minél általánosabb emberi vagy európai volta adja – egyetért a kötet előszavában emlegetett bírálóval, aki szerint Babits szereti a „paradox formulákat”, „a circulus vitiosus [latin ’az okoskodás terméketlen körforgása’] határán járó gondolatmeneteket”. Ezért véli úgy Horváth, hogy a két életet élő *Gólyakalifa* igazi Babitsnak való téma. Hiányolja a szerkezetnek és az előadásnak a bonyolult témakör megkívánta világos, tiszta voltát. A további tanulmányokból Vörösmarty lírája nagyságának új és igaz megvilágításba helyezését elismerőleg említi, a *Petőfi és Arany* című tanulmány „újdonságának” a hagyományos Arany–Petőfi párhuzam [ti. Arany a nyárspolgár, Petőfi a zseni] paradox megfordítását látja, mellyel szerinte Babits szándékosan, konokul túllő a célon. Végül a futuristáknak felrótt nemzedéki úr Babitscsal ellentétes, megértésre hajló magyarázatát adva, egy oldalvágást tesz Ignotus irányába: „Babits, aki költészetben Aranyhoz és Vörösmartyhoz sokkal közelebb áll, mint Adyhoz, e kísérleteiben pedig sokkal közelebb a régi magyar kritika komoly hagyományaihoz, mint *főszerkesztőjéhez, a könnyű ötletek mesteréhez*. [Kiemelés – RJ]”

Lásd Irodalomtörténet 1918. március–június, 3–6. sz. 181–186.

A budapesti VI. kerületi Magyar Királyi Állami Főgimnázium 1917/1918. évi értesítője számba veszi Babits tanári működésének, illetve irodalmi és művészeti működésének adatait: „Betegség miatt szabadságon”, Babits a Petőfi Társaság tagja, megjelent *Irodalmi problémák* című tanulmánykötete, *Herceg, hátha megjön a tél is* című verseskötete (2. kiadás), sajtó alatt Immanuel Kant *Az örök béke* című művének fordítása. „Több cikket, tanulmányt, verset és novellát írt folyóiratokban és napilapokban. Budapesten és vidéken irodalmi felolvasásokat tartott.”

Lásd A budapesti VI. Kerületi Magyar Királyi Állami Főgimnázium Értesítője az 1917–1918. iskolai évről. 1918. 8., 17., 22., 23., 24., 25.

1918. június–július

Balázs Béla Babitsnak írott levelében a szerény és komoly „Európa szolgálí” nevet ajánlja az „Európa Lovagjai” társaságnak (The Knights of Europe), melynek kiáltványát Babits és Jászi Oszkár fogalmazza. Kéri, Babits fontolja meg a javaslatot és közölje barátaival, hogy a legközelebbi összejövételük alkalmával megbeszélhessék.

[A Dieneséknél lakó orvostanhallgató Markos György, a tisztviselőtelepi gimnázium egykori diákja, akit Babits ugyan nem tanít, de akivel Dienesék révén kap-

csolatba kerül, az Európa Lovagjai egyik nagyobb összejövetelét eleveníti fel, megjegyezve azt is, hogy „nem mindenki volt megelégedve a névvel”: „Az Egyetem utcai (Centrál) kávéházban, a sarkon levő ajtóval szemben volt egy nehéz függönnyel elrejtett lépcsőlejárát egy alagsori terembe. Itt egy hosszú tanácskozó asztal mellett ültek vagy huszan-huszonöten, mikor ide megérkeztünk, és a főpincérrel közölt jelszó bemondása után bebocsáttatást nyertünk. Négyen, Babits Mihály, Dienes Pál és két famulus, két diák: Komjáthy Aladár (újpesti gimnáziumban volt Babits tanítványa) és jómagam. Tanáraink az asztalnál foglaltak helyet. Mi ketten, csak mi ketten voltunk fiatalok, a leérkező lépcső két oldalán egy-egy széken foglaltunk helyet. Jászi Oszkára emlékszem, ő vezette a vitát. Az asztalnál sok ismeretlen arc és név mellett voltak, akiket ismertem, ott volt Móricz Zsigmond, az akkor még fiatal és választékosan öltözött filozófus Lukács, néhány szociáldemokrata vezető, velem szemben Kunfi Zsigmond ült, két másik Dienes testvér, mind későbbiekben népbiztosok. A nők néhányan voltak, köztük csak dr. Götz Irént, Dienes László feleségét ismertem. *A vitában sokan, köztük Babits is hosszabb fel-szólalással vett részt. A megalakulás megtörtént, de az események túlhaladták a kezdeményezést.*” – Kiemelés – RJ]

Lásd OSZK Fond III/190/10.; Téglás 1988. 167–168., 297–298. hasonmását: 169–170. (11. levél); Balázs Béla 1982. II. 317.; Markos György visszaemlékezését: Téglás 1991. 249–251.; Sipos 2003. 210.; Sipos 2011. 129., 604–605. (2245. levél); Sipos, Tekintet 2013. 1. sz. 97.

Lásd még *Budapest, 1918. március 11. hétfő; 1918 nyara; 1918. július 15.*

1918. július előtt

Dienes Pál matematikai értekezésének vázlatát szeretné Babitscsal együtt elolvasni, egy részét elküldi neki, s kéri, telefonáljon („J. 66–45”), vagy menjen ki hozzá. Jelzi, örülne, ha Komjáthy „Aladár is átnyögné”, s hogy Csillag Pál matematikusnak is kikéri a véleményét, valamint hogy a következő hét végén 2-3 hétre Körtvélyesre [ma Hrušov] utazik „Máliékhoz”, vagyis Lesznai Annáékhoz. [Lesznai Anna apjának, Moskovitz Geyza földbirtokosnak körtvélyesi birtokán gyakran megfordulnak a kor híres művészei, írói.]

Lásd OSZK Fond III/375/25.; Dienesék 1982. 66., 198–199. (39. levél); 196.; Sipos 2011. 233–234., 702–703. (2389. levél – Budapest, 1919 előtt)

1918. július 1.–december 16. karácsonyig

A *Nyugat* címlapján Babits Ady Endrével mint szerkesztő szerepel. Főszerkesztő: Ignotus; főmunkatársak: Ambrus Zoltán, Elek Artúr, Fenyő Miksa, Gellért Oszkár, Kaffka Margit (a karácsonyi számon gyászkeretben), Laczkó Géza, Móricz Zsigmond, Osvát Ernő, Schöpflin Aladár.

A *Nyugat* egyes számainak ára júliustól 2 korona 40 fillér, a karácsonyi számé 3 korona 20 fillér.

Lásd *Nyugat* 1918. II. júl. 1. 13. sz. és dec. 16. karácsony 24. sz. között minden szám címlapján (a *Nyugat hírei* szerint a július 1-jei szám késve jelenik meg: 1918. júl. 1. 13. sz. 84.)

1918. július 1. után

A július 1-jei *Nyugat*-számban – amely „a június végi munkafennakadás miatt” késve jelenik meg – hirdetést, valamint a *Nyugat hírei* rovatban előrejelzést közölnek Ódry Árpád előadóstélyéről: „Október 5-én esti ½ 8 órakor a Zeneakadémia nagytermében Ódry Árpád előadó estéje a Nyugat íróiból. Szakaszonként bevezeti Babits Mihály. Az estére a Nyugat előfizetői két félárú jegyet kaphatnak. Jegyek ára 3-30 korona...”

Lásd *Nyugat* 1918. II. júl. 1. 13. sz. címlapverző; 84.

Lásd még **1919. január 16.**

Budapest, 1918. július 2. előtt

Babits Hoffmann Edithnek ír őszintén szabadkozó levelet, magyarázatként, miért nem tett eleget meghívásának, s miért nem mentette ki magát (sorai depresszióra hajló, gátlásos személyiségére vallanak): „olyan hangulati, érzelmi állapotban voltam, hogy lehetetlen volt az emberek közé mennem. Ez velem elég gyakran megtörténik. A hiba persze az volt, hogy nem igazoltam elmaradásomat. [Komjáthy] Aladárnak, aki figyelmeztetett a dátumra, azt mondtam, hogy majd ki fogom menteni elmaradásunkat. Ő, szegény, teljesen ártatlan. Engem elővett akkor másik nagy bajom, ami alkalmatlanná tesz a társas életre: az, hogy nem vagyok képes hazudni. Oly rettenetes érzés volt számomra valami mentséget kitalálni, hogy addig halogattam, míg teljesen elkéstem vele. Látja most már, milyen megbízhatatlan és udvariatlan ember vagyok. Nem szabadna soha semmit sem ígérnem; de gyenge akaratom van, és Maga olyan kedvesen hitt! Tehát még egyszer: bocsásson meg, ha tud! Aladár csak ma tudta meg, hogy nem exkuzáltam akkor elmaradásunkat, és rettenetesen haragudott reám! Valósággal összeszidott. Meg is érdemeltem. Most még szidjon maga is össze: azt is meg fogom érdemelni. A könyvet [valószínűleg a Rédeyné Hoffmann Mária emlegette Bruegelt] mellékelve küldöm vissza hálás köszönettel.”

Lásd közli Hoffmann Edith, *Babits Emlékkönyv* 1941. 213. (az ekkor tulajdonában levő Babits-levél szövegét *A megismerkedés és az utolsó szilveszter* című emlékezésébe illeszti); Sipos 2011. 111., 587. (2219. levél); P. Földes Anna, *Irodalomtörténeti Közlemények* 2012. 4. sz. 394.

Lásd még Rédeyné Hoffmann Mária levelére: **Budapest, 1918. június 30. vasárnap**

1918. július 2.

A filozófus-pszichológus egyetemi tanár, Révész Géza névjegykártyáján köszöni meg Babits levelét és azt a fáradságot, melyet az adatok felkutatására fordított. Egy része az adatoknak a Babits által ismert közleményben előfordult, nagyobbik részét a dolgozat „német redakciójánál” fel fogja használni. [Révész bizonyára *A tehetség korai felismerése* című, 1918-ban megjelenő könyvéhez kér Babitstól adatokat a fiatalon jelentős művekkel jelentkező alkotókról.]

Lásd OSZK Fond III/1075/2.; Sipos 2011. 113., 588–589. (2222. levél)

Lásd még **1918. június 7. előtt és június 7.**

Vö. Gábor Éva, Irodalomtörténet 1984. 3. sz. 747. 4. lábjegyzet (nem ismerve a válaszlevelet úgy véli: „Révész Géza az emigrációba is magával vitte Babits levelét és jegyzeteit, s mindig készült arra, hogy alkalomadtán majd válaszoljon rá, de erre azután mégsem került sor. [Révész Judit, Révész Géza leányának szíves közlése. 1980. július 10.]”); Sipos 2011. 588. (2220. és 2222. levél – 1918. július 2. előtt és 1918. július 2. – nem jelezve sem Gábor Éva [Irodalomtörténet 1984. 3. sz. 746–752.], sem Péter László [Irodalomtörténet 1985. 3. sz. 615–617.] írását, úgy véli: „*a fáradtságot, melyet az adatok felkutatására fordított* – nem tudható, miről van szó”; „*nagyobbik részét a dolgozat német redakciójánál fel fogom használni* – nem ismeretes a dolgozat címe, témája”)

Budapest, 1918. július 2.

Hoffmann Edith küld kedves női rafinériával fogalmazott levelet Babitsnak az elmaradt látogatás miatt mentegetőző soraira: nem haragszik és nem is szidja össze, egyrészt, mert hiszen azt Komjáthy Aladár már megtette, másrészt azért sem, mert így Babits mindaddig adósának fogja érezni magát, amíg az elmaradt látogatást be nem pótolja. „És ez nekem nagyobb öröm, mintha megszidnám és Magának nagyobb büntetés. Látja, én is egészen őszinte voltam” – jelenti ki. A viszontlátásig kellemes nyarat kíván Babitsnak és Komjáthy Aladárnak is.

Lásd OSZK Fond III/582/4.; Sipos 2011. 112., 588. (2221. levél); P. Földes Anna, Irodalomtörténeti Közlemények 2012. 4. sz. 394.; Rédeyné Hoffmann Mária 1918. június 30-i levelét: OSZK Fond III/2425. és Babits 1918. július 2. előtt Hoffmann Edithnek írt sorait: *Babits Em-lékkönyv* 1941. 213.

Budapest, 1918. július 3.

Szabó Ervin s. k. aláírással gépelt meghívót küld Babitsnak a *Világ* tárcasorozata munkatársainak 8-án, hétfőn délután 6 órakor a Központi Kávéház (Egyetem utca 1.) különhelyiségében tartandó összejövetelre.

Lásd OSZK Fond III/1163/3.; Gál István, Jelenkor 1968. 11. sz. 1012.; Gál István 1973. 103. (9. levél); Litván/Szücs 1978. 964. (596. levél); Sipos 2011. 113., 589. (2223. levél)

Vö. Sipos 2011. 589. (a jelzet: III/1463/3. bizonyára elírás)

Babits 42 rubelt ad fel hadifogoly öccsének, Pistának, aki egy esztendővel később (!), 1919. szeptember 8-án anyjuknak írt német nyelvű lapján közli, hogy előző nap kapta meg a pénzküldeményt, amely akkor a pénz értékcsökkenése miatt már igen keveset ér. (Babits István a régi pénzküldeményt szeptember 22-i húgának szóló levelében már júniusra datálja, hozzátéve, hogy „a drágaság miatt éppen időben érkezett”.)

Lásd Babits István 1919. szeptember 8-i (Buda 2005. 551–552. [318. levél]) és szeptember 22-i (Buda 2005. 552–553. [319. levél]) levelét

Budapest, 1918. július 5.

Az *Új Nemzedék* nyomtatott fejléces levélpapírján írt levelében Roboz Imre tudatja, hogy a következő heti számban az *Állami pénzt az íróknak* című cikk folytatásaként néhány hozzászólást közöl, kéri, Babits állásfoglalását – mely sokat használna az ügynek – vasárnapig [július 7-ig] küldje el a szerkesztőségnek. [Babits pár soros véleménye a július 18-i számban jelenik meg.]

Lásd OSZK Fond III/1578/22.; Sipos 2011. 114., 590–591. (2224. levél)

Vö. Sipos 2011. 590. (a jelzet: III/1576/22. bizonyára elírás)

1918. július 6. előtt

König György – talán Babits kívánságára – pár sor kíséretében küldi André Gide regényét, a *Caves du Vatican* [A *Vatikán pincéi/titka*, *Nouvelle Revue Française* 1914]: „a legnyugtalanítóbb regény, amit valaha olvastam”. Nagyon kíváncsi Babits véleményére.

Lásd OSZK Fond III/797/14.; Sipos 2011. 116., 592. (2227. levél), 591.

Vö. Sipos 2011. 116., 592. (1918. július 6. után-ra datálja, holott König a július 6-i levélben azt kérdezi, mikor „küldethet” Babitshoz a francia folyóirat füzeteiért)

1918. július 6.

Az irodalomtörténész König György – ugyan nem tudván, Pesten találja-e Babitsot – levelében „alázatosan” érdeklődik, fennáll-e még Babits terve, hogy lefordítja Gide regényét, a *Caves du Vatican*, mert ő is foglalkozik a gondolattal. Ha mint csak lehetőség is fennáll, Babits vegye úgy, mintha semmit se szólt volna, ha azonban nem fontolgatja, kéri, jelezze, mikor küldethet a *Nouvelle Revue Française* füzeteiért. (A nyári vakáció, melyet Babits biztosan nem Pesten tölt, számára [ti. Babitséra] „csak mint atavisztikus [latin ’elavult, ósdi’] csökevény” szerepelhet – König szelid ironiája szerint.)

Lásd OSZK Fond III/797/4.; Sipos 2011. 114–115., 591. (2225. levél)

1918. július 8.

A román költő, publicista Emil Isac Kolozsvárról Babitsnak küldött levelében közli, hogy a román irodalmi könyvtárban – mely az ő szellemi vezetésével a következő hónap elején indul – egy számot az új magyar költőknek szentel. Kéri, Babits három legkedvesebb költeményét jelölje meg neki: „A verseket személyesen fogom románra fordítani.” (A levélre Babits ceruzával rájegyzi: „Biblioteca Ardealului Emil Isac Director Kolozsvár Bartha M. u. 22.” – [Az Erdélyi könyvtár, a *Biblioteca Ardealului* 1918 júliusától sorra közli a jelentős külföldi munkákat román fordításban.]

Lásd OSZK Fond III/628/1.; Rába, Irodalomtörténet 1959. 2. sz. 333.; Sipos 2011. 116., 592–593. (2228. levél)

Lásd még Könyvtári Szemle 1918. 1. sz.; Könyvgyűjtők évkönyve 1919-re. 88–89. (Emil Isac és az Erdélyi könyvtár = Biblioteca Ardealului indítása)

Budapest, 1918. július 8. hétfő

Babits bizonyára eleget tesz Szabó Ervin meghívásának, s megjelenik a *Világ* tár-casorozata munkatársainak összejövételén délután 6 órakor a Központi (Centrál) kávéház (Egyetem utca 1.) alagsori különhelyiségében. Szabó Ervin betegsége miatt a rovat – melyet kívánságára Jászi Oszkár vesz át – csak később indul meg.

Lásd Szabó Ervin 1918. július 3-i gépirású körlevelét: OSZK Fond III/1163/3.

1918. július 8. után

Babits örömeinek hangot adva válaszol Emil Isac levelére, mondván: „soha nem éreztem annyira a kulturális testvériség demonstrálásának szükségességét, mint a háború óta és alatt!” Nem akar verseket kijelölni, mert a választásban a fordító ízlése a döntő, mindazonáltal Isac kívánságára megjelöli három versét – a *Levelek Iris koszorujából* kötetben szereplő *Sugár* címűt, a *Herceg...* kötetből a *Két nővért*, továbbá a *Recitativ* kötet címadó költeményét –, hozzátéve, hogy mindegyiknél nagyobb hatást tesz a közönségre a szintén *Recitativ*-beli *Húsvét előtt*, s kéri, csak akkor vegye figyelembe, ha az ízlésével megegyeznek.

Lásd Muezul Momorial Emil Isac (Kolozsvár); fotómásolata: PIM Kézirattára V. 5033/1.; közli Varga József, MTA I. Osztály Közleményei 1955. VII. 3–4. sz. 465–466.; *Emil Isac és a magyar irodalom*. Válogatta és a jegyzeteket írta Mózes Huba. Kriterion, Bukarest, 1986. 132.; *Nyugat népe* (Sipos) 2009. 283.; Sipos 2011. 117., 593–594. (2229. levél), 438–439.

1918. július 11.

Rédey Tivadar, Tivi küldi a Magyar Nemzeti Múzeum Orsz. Széchényi Könyvtára nyomtatott fejléces levélpapírjára írt tréfás hangú levelét Babitsnak: Marczali Poly [a történész Marczali Henrik leánya] hozzá fordult, hogy valahonnan „teremtse elő” Babitsot, „mert holmi *műv* dolgában szeretne felvilágosítást nyerni” tőle. Feketétől, „diplomatajuktól” (!) úgy tudja, Babits nincs otthon, s pár nap múlva ő is útra kel, „végrendeletileg” Babitsra hagyja „e nőt”, intézze el valahogyan. Szeptemberig megvalósíthatná tavaly nyáron elmaradt tervét, ti. hogy ellátogat hozzájuk Zebegénybe. A hívószót – „Csónak!” – írja a levél végére, tudva, hogy Babits szívesen csónakázik. (A levelet [Rédeyné Hoffmann] M[ária] is aláírja.)

Lásd OSZK Fond III/1043/9.; Sipos 2011. 117–118., 594. (2230. levél); P. Földes Anna, Irodalomtörténeti Közlemények 2012. 4. sz. 394.

1918. július 13.

Links Artur Óbesztercéről ír újabb levelet Babitsnak: megköszöni jóindulatát, hogy sorait feleletre, verseit véleményre méltatta, s élve engedélyével, egy újabb versét küldi el neki. Hosszabb ideje tüdőcsúcshuruttal, kétségbeeséssel, benső küzdelmekkel vívódó hangulatairól számol be. Bíróknak kéri föl Babitsot: a pápai refor-

mátus főiskola Ifjúsági Képzőtársulatának ez évi pályázatán „a március Óda-díját” ő nyerte el, s bár a színházban azzal a felkiáltással, hogy „Szégyen, hogy az ősi kollégiumban egy zsidónak az ódáját szavalják!” ki akarták fütyülni, végül szépen sikerült az ünnepély, ám utána azt fogták rá, hogy – mert annak refrénjét átveszi – versét Babits *Húsvét előtt* című költeményéből plagizálta. Kéri Babits véleményét, vajon van-e ódájában annyi „eszme, érzés, gondolat és kifejezés”, aminek alapján magáénak mondhatja.

(A 2. fólió rektójára Babits ceruzával jegyzi föl: „Trencsén megye”)

Lásd OSZK Fond III/1880/13.; Sipos 2011. 118–119., 595. (2232. levél)

Lásd még **1918. február 20.**; **1918. február 20. után–1918. július 13. előtt**

1918. július 15.

Balázs Béla följegyzi *Naplójába*: „Az »Európa lovagjai« az én régi ideám. Babits Mihály propozíciójában rávette Jászit, hogy megszervezze. Egy szellemi és erkölcsi lovagrendet minden militarizmus és minden nacionalizmus ellen. Gyuri [Lukács György] meg én lelkesen csatlakoztunk persze, de a »lovagok« név ellen tiltakoztunk. [...] El is ejtették ezt a nevet. Én az »Európa szolgálói« nevet proponáltam.”

Lásd Gál István 1973. 156–159.; Gál István 1975. 14.; Balázs Béla 1982. II. 317.; Téglás 1988. 171–173., 298–301.; Sipos 2003. 77., 210.; Sipos, *Tekintet* 2013. 1. sz. 94–97.

Lásd még **Budapest, 1918. március 11. hétfő**; **1918 nyara**; **1918. június–július**

1918. július 15. után

Kassák Lajos „Kedves Mester” megszólítással Babitsnak a *Ma* folyóirat állandó képművészeti rovatának fejtéves levélpapírján írt sorok kíséretében küldi vissza aláírásával az Európa Lovagjai kiáltványt, mondván: „proklamációjuk, ha nem is programom, aláírtam, mert bennem is *rész* a polgári demokrácia és ezért köszönöm a rámgondolásukat”.

Lásd OSZK Fond III/700/5.; közli Kelevéz (Csaplár Ferenc) 1983. 177.; Sipos 2011. 131., 606–607. (2248. levél – 1918. július), 470.; Sipos, *Tekintet* 2013. 1. sz. 97.

1918. július 16. előtt

Babits nekrológja, a [*Lévay József*] *Lévay* (tintaírású tisztázatának) keletkezése. Aláírás: „Babits Mihály”. Az 1. fólió felső szélén Osvát Ernő ceruzairású nyomdai utasítása.

Lásd OSZK Fond III/253/915.

1918. július 16.

„Október 5-i Zeneakadémiabeli estéjükön Ódry Árpád és Babits Mihály a *Nyugat* régibb elismert íróin kívül legfiatalabb nemzedékének munkáit is bemutatják. Jegyeket (3-30 K-ig) már most elad kiadóhivatalunk (VII., Vilmos császár út 51. III.),

hogy elsősorban előfizetőink vehessenek, kiknek két jegy féláron jár” – jelzi a hirdetés, valamint a *Nyugat hírei* rovat is.

A *Nyugat* kiadásában (a Pallas Rt. nyomdájának gondozásában) Falus Elek címlapjával megjelenik Babits *Herceg, hátha megjön a tél is!* című verseskötete második kiadásban; melyet csupán egyetlen méltatás fogad Reményik Sándor tollából.

Babits nekrológja búcsúztatja Lévy Józsefet, a Petőfi-, Arany-kortárs „szerényebb bárd”-ot.

Lásd *Nyugat* 1918. II. júl. 16. 14. sz. címlapverző; számozatlan előlap; 163–164.; *Herceg, hátha megjön a tél is!*: Reményik Sándor, Erdélyi Szemle 1918. okt. 13–20. 24. sz. 54–57.; **1919. január 16.**; Buda, Irodalomtörténeti Közlemények 1997. 5–6. sz. 608., 625.; Buda 2000. 199.

Vö. Sipos 2011. 458. („1918 szeptemberében [!] megjelent a *Herceg, hátha megjön a tél is!* második kiadása”)

1918. július 16. után

Babits a *Herceg, hátha megjön a tél is!* című verseskönyve második kiadásának egy példányát a belső címlap előtti előzéklapra tintával írt dedikációval ajánlja „Kaffka Margitnak / igaz tisztelettel / Babits Mihály.”

Lásd PIM Könyvtára B. 4372.

Budapest, 1918. július 17.

A *Nyugat* nyomtatott fejléces levélpapírján Havas Irén küld levelet Babitsnak: „tisztelettel értesítjük, hogy honoráriumát – garamond oldalanként – 20.-koronára emeltük.”

[Claude Garamond-ról (1480 körül–1561), a híres francia betűmetszőről kapja nevét a tízpontos betűnagyság; Babits tanulmányainak honoráriumát bizonyára az ezzel a betűnagysággal szedett oldalak szerint fizetik.]

Lásd OSZK Fond III/1816/17.; Sipos 2011. 120., 596. (2233. levél); NOVÁK LÁSZLÓ: A NYOMDÁSZAT TÖRTÉNETE – MEK mek.oszk.hu/01600/01645/html/02.htm; Laczkó Márton [szakdolgozat_titkosított.pdf](#) – Debreceni Egyetem ganyemedes.lib.unideb.hu:8080/.../Laczkó%20Márton...

Az Országos Hadigondozó Hivatal Teleki [Pál] elnök aláírásával nyomtatott fejléces levélpapíron ír levelet Babitsnak: a Hadigondozó Hivatal Almanachot szándékozik kiadni, melyben az „előkelő írók és szociológusok” cikkei közé a háborús évek legkiválóbb költői művei közül is szeretnének néhányat beiktatni, elsősorban Babits *Miatyánk* és *Húsvét előtt* című költeményét. Beleegyezését kéri a közléshez. [Az évkönyvben végül csak a *Miatyánk* című vers jelenik meg.]

[A hadigondozás az első világháborúban válik égető szükségé. Az 1915. április 30-i rokkantszámlálás 20 ezer béna, illetve csonkult hadisérültet számlál. A kormányzat közvetlenül a miniszterelnökség alá rendelve állítja fel az Országos Hadigondozó Hivatalt 1917-ben, melyet előbb gróf Klebelsberg Kunó, akkori miniszterelnökségi államtitkár, majd gróf Teleki Pál vezet. A Hivatal elsősorban a

gyógyászati, majd a járadékszolgáltatási rendszert építi ki, s a hadirokkantak át-képzésével, kereső foglalkozáshoz juttatásával foglalkozik. Klebelsberg és Teleki modern szociálpolitikai elgondolásai és intézkedései a magyar hadigondozás szín-vonalát nemzetközi viszonylatban példaadóvá teszik.]

Lásd OSZK Fond III/1902/74.; Sipos 2011. 120–121., 596–597. (2234. levél)

Lásd még **1918**

Vö. Sipos 2011. 596–597. („nincs adatunk arra, hogy az Almanach megjelent” – lásd *Hadigon-dozó évkönyv*. Előszó Teleki Pál, kiadja az Országos Hadigondozó Hivatal, Hornyánszky Vik-tor ny., Budapest, 1919); Az Országos Hadigondozó Hivatal – EPA
epa.oszk.hu/02100/02176/.../RTF_21_123-139.pdf)

Budapest, 1918. július 18.

Berzeviczy Albertnek, az MTA elnökének, Szász Károlynak, a képviselőház elnö-kének, Pekár Gyula országgyűlési képviselőnek, valamint Kosztolányi Dezsőnek és Lengyel Menyhértnek hozzászólása mellett megjelenik Babits állásfoglalása is Roboz Imre *Állami pénzt az íróknak* című, július 4-én közzétett cikkével kapcso-latban: nem pártolja, hogy az állam szubvenciót [*latin* ’pénzbeli támogatás’] adjon az íróknak, mert az talán „elfogulttá tenné az irodalmat; melynek pedig éppen az elfogulatlanság a legnagyobb értéke és igazi fölénye”. Ráadásul aligha hiszi, hogy a támogatást arra érdemes írók kapnák. Am, ha aggályai alaptalanok lennének, „ha egy teljesen szabadság-szerető és tisztán irodalmi szempontok szerint ítélő hata-lom segítené az írókat, akkor az eszme helyes volna”.

Lásd Új Nemzedék 1918. júl. 18.; közli Sipos 2011. 590. (2224. levél jegyzetében)

1918. július 19.

A Társadalomtudományok Szabad Iskolájában is előadó közgazdasági író, fordító Sidó Zoltán és felesége küldi üdvözlétet lovranei képeslapon Babitsnak: „a gyönyörű vidékről, ahol bő kárpótlásban részesül az ember azért a sok utánjárásért, amely-lyel az idejutást megengedték”.

Lásd OSZK Fond III/1130/1.; Sipos 2011. 121., 597. (2235. levél – a jelzet bizonyára elírás III/1130/2.)

1918. július 22.

Békássy Istvánné Emma levélben kéri Babits véleményét – különösen a kihagyandó részekre vonatkozóan – a fiáról szóló életrajzról, melyet a nagyközönségnek szán. „Én magam ezt a rajzot valahogy a saját maga számára írom: hogy *legyen*. Azontúl magamnak is: magamnak magyarázom meg Ferit. S még azon túl valami komplikált módon neki. Valahogy úgy hogy: látod hogy értettelek...”

Lásd OSZK Fond III/255/9.; Sipos 2011. 122., 598. (2236. levél)

Ifj. Gaál Mózes, minthogy Komjáthy Aladártól több levelére nem jött válasz, Babitsnak küld képeslapot. Badacsonyan tartózkodik, s szeretné tudni, hogy vannak. Kéri, Babits írja meg, hol tölti a nyarat és milyen az egészsége. A *Recitativ* ott vidéken is hódít, fiatal nők viszik magukkal a strandra – számol be kedves-hízelgően Babits verseskötetének sikeréről.

Lásd OSZK Fond III/476/10.; Sipos 2011. 123., 599. (2237. levél)

Vö. Sipos 2011. 599. („1916. április 30-án jelent meg BM *Recitativ* című verseskötete” – Nyugat 1916. I. ápr. 16. 8. sz. 502.: „Lapunk kiadásában e héten jelenik meg Babits Mihály *Recitativ* c. verseskönyve”; eszerint a megjelenés pontos ideje: **Budapest, 1916. április 16-i hét**)

1918. július 22. után

Babits levélben nyugtatja meg Békássy Istvánné Bezerédy Emmát, hogy szívesen olvasta, és jónak ítéli a fiáról írott életrajzi töredéket. Valamely ismerőse számára kérheti tőle „a két vers-kötetet”, s a Békássy Ferencről mondott véleményekről is beszámol neki. Békássy Emma hosszú levélben köszöni meg Babits sorait; örül, hogy jónak tartja az életrajztöredéket, s ígéri a második részt is, nyáron pedig befejezi az egészet, akkor majd beszélhetnek további sorsáról. Babits ismerőse számára elküldi a két verseskötetet [*Elmerült sziget*, 1915; *Fantáziák és gondolatok I.* 1916]. Kéri majd vissza az életrajztöredéket, de sürgősebben az egyik Bacchuskéziratot. Szeretné fia történelmi és politikai tanulmányok és jegyzetek kötetének összeállítását elkezdeni, egyelőre a tartalomjegyzékét írta össze (a főbb esszék föl is sorolja). Nagyon érdekli minden, amit Babits a fiáról mondott véleményekről írt. Nemsokára kap harctéri felvételeket, melyeken fia is rajta van.

Lásd OSZK Fond III/255/49.; Sipos 2011. 124–125., 599–601. (2239. levél)

1918. július 25. előtt és július 25.

Szabó Ervin Sárszentágotáról (Fehér megye) a *Világ* nyomtatott fejléces levélkártyáján küldött sorai arra utalnak, hogy az előző napokban Babits lázas beteg. Remélve, hogy a lázát már „kiizzadta” és egészen jól van, Szabó Ervin mellékelve küldi neki „a Kant [*Az örök béke*] 1. külső borítékjának [borítójának], 2. címlapjának, 3. belső címlapjának levonatait”, s kéri, javítsa ki és a többivel együtt küldje vissza a Világosság nyomdának (VIII. Conti utca 4.). „Én még mindig oly gyöngé és bágyadt vagyok, mint még soha életemben. Egész nap fekszem vagy ülök, kabátokba és kendőkbe bugyolálva” – panasolja, talán nem sejtve közeli halálát. (Lehetséges, hogy a sok áldozatot szedő spanyolnáhajjárvány okozza az ő halálát is.)

[Feltételezések szerint a spanyolnáhának nevezett betegséget (La Grippe) a Távol-Keletről amerikai katonák viszik az Egyesült Államokba, s a katonai támaszpontokról gyorsan továbbterjedve, Franciaországon keresztül hurcolják be az európai kontinensre. A járvánnyal kapcsolatos adatok szigorú hadititoknak számítanak, ezért kezdetben úgy tűnik, hogy a brutális járvány elsősorban Spanyolországban pusztít, így ragad rajta a „spanyol” jelző. A Föld lakosságának 20-40 százalékára kiterjedő járvány konzervatív számítások szerint is sokkal több emberéletet köve-

tel (20-50 millió, esetleg 100 millió), mint az első világháború. Az ismeretlen kórokozók leginkább a levegőben terjednek, a tünetek a fertőzést követő egy-két napon belül jelentkeznek (erős láz, végtagfájdalom és szövődmények: hurutos tüdőgyulladás vagy mellhártyagyulladás). Budapesten tömeges megbetegedések 1918. július közepétől fordulnak elő, 1918. szeptember 30-án ül össze a Budapest Főváros Közegészségügyi Bizottsága, miután bejelentik a járvány tényét, a polgármester rendeletben zárhatja be az oktatási intézményeket, megtiltja a látogatást a kórházakban és előírja a fertőzöttek elkülönítését. A beérkezett jelentések alapján 1918. október 1–9. között az előző évihez képest tízszeresére nő a tüdőgyulladásban elhunytak száma. A kórházi ápolók megbetegedése miatt októberre akut betegápoló-hiány lép fel, a járvány bejelentését követő gyógyszer-felvásárlási láz következtében pedig egyes orvosságok hiánycikké válnak. A Fővárosi Közgyűlés 1918. október 18-án száz orvosnak a katonai szolgálat alóli felmentéséről, az összes színház, mozi és mulató két hétig tartó bezárásáról, a kávéházak két órával hamarabb történő bezárásáról, a főiskolák és egyetemek bezárásáról dönt. Nagymértékben akadályozzák a járvány elfojtására irányuló intézkedések végrehajtását, a betegek ellátását az október végi fővárosi események. A feszültségek csökkentése érdekében az új miniszterelnök, Károlyi Mihály gróf 1918. október 31-én hatályon kívül helyezi a színházak, kabarék, mozik, orfeumok bezáratásáról, illetve a vendéglők és kávéházak zárójának előrehozataláról kiadott rendelkezést. A spanyolnáthabetegek száma december közepén mutat lassú csökkenést. Az influenza A-vírusához sorolt spanyolnátha Budapesten a természet jóvoltából 1919 elején hirtelen véget ér.]

Lásd OSZK Fond III/1163/4.; Gál István, Jelenkor 1968. 11. sz. 1012.; Gál István 1973. 103–104. (10. levél); Litván/Szücs 1978. 965. (597. levél); Sipos 2011. 126., 601–602. (2240. levél); Sipos, Tekintet 2013. 1. sz. 89.

Lásd még *1918. július vége–augusztus eleje; 1918. szeptember 14.; 1918. szeptember 14–30.*; spanyolnáthajárvány: Géra Eleonóra, A spanyolnátha Budapesten – Budapest Főváros Levéltára bfl.archivportal.hu/data/files/189312067.pdf

Budapest, 1918. július 26.

A *Pesti Napló* és az *Esztendő* közös nyomtatott fejléces levélpapírján Liptai Imre, a *Pesti Napló* szerkesztője egyetlen sort intéz Babitshoz: „Tisztelettel kérjük sziveskedjék minél előbb bennünket tárcájával megtisztelni.” [Valószínűleg erre a felkérésre küldi el Babits *A dezentor* című elbeszélését.]

Lásd OSZK Fond III/1578/23.; Sipos 2011. 126–127., 602. (2241. levél)

Lásd még *1918. augusztus 11.*

1918. július 28. előtt és július 28.

Babits levelet ír anyjának, melyben valamely balatoni üdülésről érdeklődik, s talán a cukorhiányról is beszámol. – Id. Babitsné örömmel veszi Babits levelét, benne öccse Komjáthy Aladárnak szóló sorait. Borzasztó elgondolni – írja –, öt hónap

óta mi történhetett Pistával. A balatoni üdülésre vonatkozóan Linuska [?] adhat felvilágosítást Babitsnak, ha hazautazik. Babits „interpellálja meg” (!) Feketééket a maga cukorrésze miatt, és hozzon belőle Szekszárdra is. A B. A. monogramos, koronás hímzésű zsebkendőt és a kisváncoscihát is vigye haza. Angyal fűz üdvözlősorokat a levélhez.

Lásd OSZK Fond III/179/103.; Sipos 2011. 127–128., 602–603. (2242. levél)

Szabó Ervin július 28-án újabb levelet küld Sárszentágotáról Babitsnak, melyben tudatja: „én hétfőn hazautazom (még mindig kissé nyavalyásan): arra kérek, mondd meg Aladárnak, keressen föl kedden az összes iratokkal. De nem d.u. 5-ig, mert akkor az orvosnál leszek, hanem vagy d.e. vagy 5-1/2 6 után.” Együtt érzően érdeklődik, vajon nem izgatta-e fel „szegény fiút nagyon az apja esete”.

[Szabó Ervin bizonyára Babitstól vagy magától Komjáthy Aladártól értesülhet az apa betegségéről, aki 1919-ben meg is hal. Komjáthy apját elsirató versének egy része utalhat Szabó Ervin megjegyzésére: „Szomorú, kinek ősz fejére / örültség fon bús koszorút / s legyőzhetetlen zord borút / borít a végzet életére”.]

Lásd OSZK Fond III/1163/5; Gál István, Jelenkor 1968. 11. sz. 1012.; Gál István 1973. 104. (11. levél); Litván/Szücs 1978. 966. (598. levél); Sipos 2011. 128., 603. (2243. levél); Komjáthy Aladár apjának halálára írt versét: „...*Futásomat elvégeztem...*” Apám emlékének. † 1919. dec. 13. Nyugat 1920. I. március, 5–6. sz. 292–294.

Vö. Sipos 2011. 603. (Komjáthy Aladár apjának betegségére úgy véli, „nincs adat”)

Budapest, 1918. július 31.

Babits a *Herceg, hátha megjön a tél is!* kötet 1918-as második kiadásának egy példánya belső címlapjának verzójára írja az ajánlást: „Boromissza Jenő urnak / emlékezéssel régi ismeretségünkre / Bpest 1918. jul. 31. / Babits Mihály.”

[Babits 1904. Szent István napján, augusztus 20-án írt levelében említi Kosztolányinak magyar–latin szakos egyetemi társukat: „A világ egy perpetuum mobile. Egy *legyező*, amely bomlik, kibomlik egyre jobban – és ha nevet is Boromissza!” Boromissza Jenő (1881–1923?) 1907 és 1919 között vidéki városokban tanít, különös személyiségét Kosztolányiné eleveníti meg: „A józsefvárosi diáklakásban is mindennapos volt [...] egy *Boromissza* nevű fiatal bölcsész, akit egy éjjel Dide, amikor hazatért a lakására – bemutatkozásul –, saját ágyában fekve talált. Addig a színét se látta, hírét se hallotta. Ez a Boromissza mezítláb járt az utcán, és elmésen, mulattatóan apostolkodott.”]

Lásd Reguly Ernő örököse tulajdonában; Kosztolányiné 1938. 145–148.; Kosztolányiné 1990. 122–123.; Zsoldos 1998. 99., 440. (111. levél); Szabó Dezsővel vívott párbajára: <http://www.partyponty.hu/posts/1922-a-szabo-dezsovita-kapcsan>; <http://lexikon.katolikus.hu/S/Szab%C3%B33.html>

1918. július

Az Aradi cs. és kir. 33. gyalogezred pótzászlóalja „königes [...] ? pótzászlóalj-parancsnok” aláírással küld levelet Babitsnak, melyben tudatja, hogy augusztus 17–20. napokon saját Hadialbum-akciója, valamint az aradi Vöröskereszt és az aradi Gyermekfelruházó Egyesület javára nagyszabású ünnepeket, „33-as napokat” rendeznek Augusztia főhercegasszony fővédnökségével. A bevétel növelése céljából kép- és autogram-aukciót is tartanak, ezért „mint a magyar irodalom kiválóságához” fordul Babitshoz, küldene néhány sort névaláírásával az ezred rokkantjainak támogatására.

Lásd OSZK Fond III/1902/1.; Sipos 2011. 129–130., (2246. levél)

Lásd még *Budapest, 1918. augusztus 8.*

Ignotus Babitsnak „hétfőn” írt levelében szokásos modorában ujjong: „tele vagyok búbajos munkád varázsával – azt hiszem, az ötven asszony óta [*A Danaidák*] ilyet nem is írtál. Köszönöm!” [Lehetséges, hogy Babits még megjelentetés előtt elküldi Ignotusnak az augusztusban megjelenő *Zsoltár gyermekhangra* és a *Zsoltár férfi-hangra* című versét.] Közli, hogy a „szegény fiú dolgában” nem segíthet, mert éppen most járt ki magának egy állást, amelyet augusztus 1-jén foglal el, és addig senkit sem illik protezsálnia. De úgy véli, Babitsot annyira tisztelik a városnál, hogy erre való hivatkozással Wildner vagy Szabó Ervin meg tudja tenni. [A „szegény fiú”, akinek az érdekében Babits bizonyára először Ignotushoz fordul, lehet Szigeti Imre, aki a fővárosnál vagy valamely minisztériumnál szeretne állást, de lehet Komjáthy Aladár is, akit végül Szabó Ervin vesz pártfogásába.]

Lásd OSZK Fond III/610/27.; Sipos 2011. 130–131., 606. (2247. levél)

Lásd még Ignotus állására: *Szekszárd–Budapest, 1918. szeptember 17. előtt és szeptember 17.*; Szigeti Imrére: *1918. június 28. előtt és június 28.*; Komjáthy Aladárra és Szabó Ervinre: *1918. június 10.*; *1918. július 28. előtt és július 28.*

Budapest, 1918. július vége–augusztus eleje

Babits epehólyag-gyulladásal kínlódik, kétségbeesett levélben hívja anyját magához. Komjáthy Aladár is ír Babits betegségéről id. Babitsnénak, s bizonyára tudatja vele, hogy ő ápolja atyai barátját. [Török Sophie utólag a lázas állapotot spanyolnáthának tulajdonítja.]

Lásd id. Babitsné 1918. július végén–augusztus elején írt levelét: OSZK Fond III/179/229.

Lásd még *1918. július 25. előtt és július 25.*; *Budapest, 1918. augusztus 9. előtt*; *1918. szeptember 3. előtt és szeptember 3–4.*; *1918. szeptember 14.*; *1918. szeptember 14–30.*

Kerényi Károly az *Egyetemes Philologiai Közlönyben* cím nélkül megjelentetett, alig több mint egyoldalas rövid közleményben szokatlan módon és formában egészíti ki egy észrevétellel Zsigmond Ferenc Babits Mihály *Irodalmi problémák* (1917) című könyvéről ugyancsak a *Közlönyben* megjelentetett recenzióját. Keré-

nyi „kompetens klasszika-filológusként” kioktató hangvételű megjegyzésekkel illeti Babitsot: „A klasszikus vers fordításának és a formák viszonyának a kérdése Babits Mihály *Irodalmi problémáiban* ismét felmerült. A szerző ugyan csak jegyzetben foglalkozik vele, s az EphK recenzense [Zsigmond Ferenc] nem terjeszkedett ki rá, de a hiányt pótolni érdemes azért is, mert Babits, a költő, Wilamowitz, mint a filológia tipikus képviselője ellen dönt, és azért is, mert a tételét gyakorlati bizonyítékokkal: magyar költemények stílusos latin és görög fordításaival támogatja. A kísérlet – ilyen szempontból – irodalmunkban újszerű, Babits véleménye pedig, kellő megrostálás után, tartható.” Eszerint Kerényi Babits fordításelméleti végkövetkeztetéseit „kellő megrostálás után” (!) helyben hagyja ugyan, de egyrészt a Babits saját költői invenciójának bizonyítékául felvonultatott példafordításokat kemény kritikával illeti – „Babits egyszerűen idegen nyelvezetet és versmértéket alkalmazott, a forma hangulati lehetőségeit észre se vette”; „Elemi hibák szempontjából nem bírálok a kísérleteket, de azt meg kell jegyezmem, hogy a latin tartalmilag csonka és érthetetlen” –, illetve Babits klasszika-filológiai felkészültségét is megkérdőjelezi, amikor azt állítja, hogy Babits teljességgel félreérti a Wilamowitz álláspontja mögött álló klasszika-filológiai szakmai indítékokat. – Vélhető, hogy az ekkor még tanári diplomával sem rendelkező Kerényi szakértelmét fitogtató kamaszos gesztusa sérti az egyébként is érzékeny, ekkorra már irodalmi rangot kivívott Babitsot, különösen, hogy olyan területen – a klasszikus irodalom újraértelmezésének és fordításának kérdésében – támadja meg, amely virtuóz művelőjének tudhatja magát, költői és fordítói munkásságának tükrében. Kerényi ifjonti kritikusi vehemenciáját magyarázza, hogy Babits és ő is a magyar fordításirodalom egy már csaknem nyolcvan éve zajló, fel-fellángoló vitájához szól hozzá (a vita kezdőpontjának Toldy Ferenc 1843-ban a Kisfaludy Társaságban tartott *A műfordítás elveiről* című előadását szokás tekinteni). Babits megjegyzése a műfordítás elméletének fontos huszadik századi paradigmaváltását jelzi, amely a wilamowitzi paradigmából az úgynevezett „nyugatos paradigma” felé mutat. Kerényi – hozzászólása szerint – nem állna meg a babitsi felfogásnál, ő már ekkor mind a wilamowitzi, mind pedig a „nyugatos” paradigmának alapvető korrekcióját sürgeti, s megelőlegezi az egy évtizeddel későbbi – a maga és tanítványai által megalapozott – „filológus” műfordítói paradigma elveit.

Lásd Egyetemes Philológiai Közlöny 1918. máj.–jún.–júl., V–VI–VII. füzet 267–268.; Fenyvesi, Kristóf: *Body, Epistemology, Interpretation. Friedrich Nietzsche and Karl Kerényi*. (Academic disseration) University of Jyväskylä, Jyväskylä, 2012. 36–37. és 57–59. lábjegyzet

Lásd még **1918. április**; Sipos 2003. 75.

1918. július vége–augusztus eleje

Id. Babitsnét, levele szerint, megdöbbenették fia sorai, akart menni hozzá, de mert ő is beteg, nem bírja az utazást. Dragits [dr. Dragics Imre, szekszárdi háziorvosuk] szerint az epehólyag-gyulladás komoly baj, s azt tanácsolja, Babits menjen szakértőhöz. Kéri, fia utazzon haza, hiszen mindjárt vége a vakációnak, s üdülése még el sem kezdődött. Köszöni Aladárnak, hogy írt, s hogy gondját viseli fiának. S aggo-

dalom ide vagy oda, megismétli a korábbi levelében említett „fontos” kérést: Babits keresse meg a BA betűvel jelzett zsebkendőt, amelyre korona van hímezve, s a rongyos vánkoscihát is vigye haza, majd kap helyette másikat.

Lásd OSZK Fond III/179/229.; Sipos 2011. 132., 607–608. (2250. levél); Babits epehólyag-gyulladására: Sipos (Szállási Árpád) 2004. 125.; Sipos 2011. 434.

1918. augusztus 1. előtt

A *Zsoltár gyermekhangra* című vers *Nyugat*-beli megjelenés előtti korrektúráján (= ny) a 11. versszak 2. sorát Babits tintával javítja.

Lásd ny = PIM Kézirattára V. 3138/4.

1918. augusztus 1.

Hirdetik Ódry Árpád október 5-ére tervezett előadóestjét, amelyet Babits vezet be, s a *Nyugat* kiadásában megjelent *Herceg, hátha megjön a tél is!* kötet második kiadását.

A következő Babits-versek jelennek meg: *Zsoltár gyermekhangra*, *Zsoltár férfihangra – Consolatio mystica*, *Egy perc, egy pille*, *Dal*, prózában.

Lásd *Nyugat* 1918. II. aug. 1. 15. sz. címlapverző; számozatlan előlap; 167–172.

Lásd még **1917. március**

1918. augusztus 3.

Egykori újpesti tanártársa, Hendel Ödön Bercsényifalváról [Ung vármegye] küld zárt levelezőlapot Babitsnak: örömmel értesült [Kaposi/Kaposy] Józsi bátyjuktól Dante *Isteni Színjátéka* első részének, *A Pokol*nak új kiadásáról. Ezért fellátogatott Babitshoz (de nem találta otthon), hogy átadja neki az első kiadásban talált sajtóhibák jegyzékét, s egy-két más észrevételt tegyen az új kiadásra vonatkozólag. Reméli, hogy még augusztus végén sem lesz késő. [„*A Pokol* új kiadása sajnos egyszerű stereotyp lenyomat” – válaszolja majd novemberben Babits, jelezve, hogy ekkor nem korrigálhatja a szöveget.]

Lásd OSZK Fond III/567/25.; Buda 2007. 85.; Sipos 2011. 133., 608–609. (2251. levél), 468.; Babits 1918. november 14-i, névjegykártyára írt sorait Hendel Ödönnek: OSZK Levelestár 7.

1918. augusztus 3. után, ősz

A Révai megjelenteti *Dante Komédiája I. A Pokol* 2. kiadását Babits fordításában. Zempléni Árpád október 14-i levelének tanúsága szerint „papiroসা bizony rossz [...], a nyomás tisztessége...”

Lásd Hendel Ödön augusztus 3-i levelét: OSZK Fond III/567/25.; [Farkas Emőd?] (f. e.), Budapest 1918. okt. 10. 237. sz. 6.; Zempléni Táltos 1918. október 14-i Babitsnak írt levelét: 1397/2.; Vasárnapi Újság 1918. dec. 1. 48. sz. 671.; Élet 1918. dec. 22. 51–52. sz. 1209.

1918. augusztus 5.

Kelemen László töredékben maradt levelében ígéri (?): „dolgozni fogok”, s köszöni Babits szívességét (?). A levélre Babits ceruzával rajzol és tintaceruzával följegyzi: „V. Perczel Mór u. 2. I.”

Lásd OSZK Fond III/2387.; Sipos 2011. 133–134., 609. (2252. levél)

Budapest, 1918. augusztus 6.

Kártyavár. Újpesti riport Babits Mihály élő regényalakjairól címmel megjelenik Falus Ferenc körképe a korabeli Újpestről, a szociális viszonyokról: „A regény alakjai egy nagyváros miliójében élnek, torzsalkodnak, kicsinyeskednek, panamáznak és sikkasztanak és közben tönkre közigazgatják a várost.” Főlemlegeti, hogy a *Nyugat*-beli közlés idején Újpesten a közönség – megszázsorozva (!) a folyóirat olvasóinak számát – milyen izgatottan várja, hogy az új folytatásban „ki a friss alak, ki az új ember”, akit Babits a regényben fölvonultat. Falus a „szenzációs érdekességű befejezetlen regényhez” még néhány tipikus rajzot küld, pár friss vonást a város polgármesteréhez „és sok-sok prózai adat szomorúságát a legtüdőbajosabb magyar városból”.

Lásd Világ 1918. aug. 6. 181. sz. 7.; *Kártyavár* 1997. 565–566.

Budapest, 1918. augusztus 8.

„Az aradi 33-ik gyalogezred Hadialbum akciója számára szívesen küldöm el soraimat. Két sor egy versemből: a Miatyánkból. / A te neved megszenteltessék, / A te legszebb neved: Békesség!” – válaszol Babits a cs. és kir. gyalogezred pótzászlóaljának júliusi kérésére.

Lásd OSZK Fond III. jelzet nélkül; Sipos 2011. 134., 609–610. (2253. levél)

Budapest, 1918. augusztus 9. előtt

Babits még mindig lázas beteg. Lehetséges, hogy a harctérről hazaérkező barát, Kovács László, útban Szekszárdra megáll Budapesten, hogy meglátogassa őt. Török Sophie egy följegyzése és Szabó Ervin levele arra utal, hogy talán enyhébb lefolyású, de hosszan tartó lázzal járó spanyolnátha támadja meg szervezetét. Babits és Komjáthy Aladár, illetve id. Babitsné 1918. július végi–augusztus eleji levele szerint Babits súlyos epehólyag-gyulladásal is küzd.

Lásd Babits Angyal 1918. augusztus 9-i levelét: OSZK Fond III/35/93.

Lásd még *Budapest, 1918. július vége–augusztus eleje; 1918. július vége–augusztus eleje; 1918. szeptember 14–30.*

Babits névjegykártyáján küld – valószínűleg Komjáthy Aladárral – pár soros üzenetet Hatvany Lajosnak: „Mélyen tisztelt Főszerkesztő Úr! Ágyban fekvő írók; beteg vagyok. [...] fiatal barátom régi titkárom és teljesen intimus [*latin* ’bizalmas, bensőséges’] emberem; dolgaimat épügy [!] ismeri mint magam; ő épügy [!]

elmondja kérésemet mintha én mondanám.” [Babits talán nyugdíjügyének intézéséhez kéri Hatvány segítségét.]

Lásd MTAK Ms 376/17.; Sipos 2011. 142., 616. (2264. levél – 1918. augusztus második fele)

1918. augusztus 9.

Babits Angyal ír aggódó sorokat bátyjának, mert Kovács Lacitól azt hallották, hogy lázas beteg. Kéri, Babits utazzon haza és a vakáció végéig maradjon otthon. (Közli, hogy öccsüktől összesen 7 lap érkezett, a legutolsó április 21-i dátumú.)

Lásd OSZK Fond III/35/93.; Sipos 2011. 134–135., 610. (2254. levél)

1918. augusztus 10.

Kelemen Imréné Weininger Gizella Babitsnak Szekszárdról küldött levele helyes dátuma: **1916. augusztus 10.**

Lásd OSZK Fond III/1729/61.; Fodor/Topolay 2008. 182., 398. (1761. levél)

Vö. Sipos 2011. 135–136., 610–611. (2255. levél – Szekszárd, 1918. augusztus 10.)

1918. augusztus 11.

Megjelenik Babits *A dezertor* című elbeszélése.

(Hétfőliós tintaírású fogalmazványát aláírja – „Babits Mihály” –, s ceruzával javítja, a 3. főlíó közepére pedig 6 sort ceruzával ír. [„...ez a csínytevő gyermeknek (»gézengúz«-nak) kijáró megjelölés a latin *desertor* vagy a német *Deserteur*, esetleg a francia *déserteur* átvétele, a »nemzetközi szócsalád« nálunk is meghonosított változatai a franciából terjedtek el (»miután ott katonai műszóvá vált a 17. században«), a francia *déserteur* pedig a latin *desertor* ’szökevény’ tudós átvétele; „a magyar szavak közvetlen forrása valószínűleg a német”.]

Lásd kéziratát MTAK Ms 10 506/40.; Pesti Napló 1918. aug. 11. 186. sz. 1–3.; Kelevéz (Máté J. György) 1983. 133.; Némediné Kiss Adrien/Szántó Gábor András 2010. 261–268., 838., 984–985. (29. tétel); www.c3.hu/~magyarnyelv/01-4/borzsak 487.

1918. augusztus 16. előtt

„Egy kiadóvállalat [Új Magyarország] nemrég felszólított Kant könyvecskéjének: az Örök Békének lefordítására. Eleinte nem akartam vállalni. [...] Mégis elfogadtam a megbízást” – írja Babits a sajtó alatt levő fordításhoz készült bevezetőben.

Lásd Nyugat 1918. II. aug. 16. 16. sz. 247.; k = OSZK Fond III/1522.

Lásd még **1918 eleje–tavasza; 1918 nyara**

1918. augusztus 16.

Hirdetik Ódry Árpád október 5-ére tervezett előadóestjét, melyet Babits vezet be, valamint a Nyugat kiadásában megjelent *Herceg, hátha megjön a tél is!* című kötet második kiadását.

Közzlik a *Kant és Az örök béke* című tanulmányt – a sajtó alatt lévő Kant-fordításához írott bevezetést –, melyben Babits a fordítás keletkezéséről beszél, majd ismerteti a mű alap-gondolatmenetét.

Lásd Nyugat 1918. II. aug. 16. címlapverző; számozatlan előlap; 247–256.; utal rá Sáli/Tóth 2005. 407. (843. levél jegyzetében)

Lásd még *1918 eleje–tavasza; 1918 nyara; 1918. augusztus 16. után*; Sipos 2003. 69.; Jankovics 2005. 110–121.; 606–607.; *A magyar irodalom története II.* (Szegedy-Maszáék) 2007. 713.

1918. augusztus 16. után

Megjelenik Immanuel Kant *Az örök béke* című műve Babits fordításában, bevezetőjével és jegyzeteivel az Új Magyarország Részvénytársaság (Világosság nyomda) gondozásában (a Szabó Ervin és a *Huszedik Század* indította *Természet és Társadalom* című sorozat első köteteként).

Lásd A Tudás 1918. szeptember, 5. sz. 8.; Huszedik Század 1918. szeptember, 9. sz. 152.; utal rá Rédey Tivadar, Élet 1918. dec. 8. 49. sz. 1139.; Kardos Pál 1972. 233., Nyugat 1918. II. aug. 16. 247–256.; *A magyar irodalom története II.* (Szegedy-Maszáék) 2007. 713.; Hibscht/Pienták 2009. 492.; Sipos 2011. 458. (a megjelenést 1918 szeptemberére teszi)

Babits édesanyjának és Kelemen Ilonának is elküldi Kant *Az örök béke* című műve – bevezetővel és jegyzetekkel kísért – fordításának egy-egy példányát, a belső címlapra tintával írt ajánlással: „Kedves anyámnak Mihály fia”; „a nennének Mihály öccse”.

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény 623.; 24.

Kant *Az örök béke* című műve fordítását a belső címlapra tintával írt ajánlással ajándékozza Babits „Kaffka Margitnak igaz tisztelettel / Babits Mihály.”

Lásd Gyulai Gallai Endre (Budapest) tulajdonában

1918. augusztus 22.

Sidó Zoltánék levélkártyára írt soraikban köszönik Babits szíves jókívánásait [föltehetőleg házasságkötésükhöz]. Sidó sok szeretettel emlékezik jó barátságukra, „megható összszokottságu[n]kra, sok jó eltöltött órá[n]kra”. Reméli, nemsokára lesz alkalmuk találkozni Babitscsal.

Lásd OSZK Fond III/1130/2.; Sipos 2011. 136., 611. (2257. levél)

Lásd még *1918. július 19.*

1918. augusztus 24.

Kolozsvárról Nagy Lajostól [Tessitori Nóra férjétől] Babitsnak címzett ajánlott levél érkezik Szekszárdra.

Lásd Babits Angyal 1918. augusztus 26-i levelét: OSZK Fond III/35/94.

1918. augusztus 25.

Kovács László talán már Olaszországból küld levelezőlapot Babitsnak, melyen panaszkodik: „a bécsi utam nem sült el. Megint itt vagyok azokon az utálatos hegyeken”. Beszámol arról, hogy szabadságáról visszatérve „igen heves láz” verte le a lábáról, még most is jobbra fekszik a trénnél [*francia–német* ’hadtáp, utánpótlás’]. „De tovább nem eresztenek, mert hát minden csöpp vérre szükségük van.” Finoman szemrehányást tesz Babitsnak: „csak mégsem jöttél ki a multkor?! Én ezt előre tudtam.” [Kovács László szinte valamennyi korábbi lapján hívja Babitsot, látogassa meg őt Bécsben.] „Az a bizonyos novellád, a »dezertor« [*A dezertor*] igen intelligens embereknek nagyon tetszett” – közli a háborús időben bámulusos jól értesültséggel (hiszen a novella augusztus 11-én jelenik meg).

Lásd OSZK Fond III/791/22.; Sipos 2011. 137., 612. (2258. levél), 474.

Lásd még **1917. február előtt; 1917. szeptember 30.; 1917. november 3.; 1918. augusztus 11.**

Vö. Sipos 2011. 612. (a Babits-novella címe: *A dezertor* [!] bizonyára elírás)

1918. augusztus 26.

Babits Angyal levelezőlapján tudatja bátyjával, hogy „tegnapelőtt”, azaz augusztus 24-én Kolozsvárról Nagy Lajostól [Tessitori Nóra férje] ajánlott levele érkezett Szekszárdra. Érdeklődik, vajon Babits hazautazik-e, vagy továbbbítja-e a levelet Pestre. Nyugtalanok Babits hogyléte miatt, kéri, írja meg őszintén, hogyan érzi magát. Pistiről nem tudnak, s nagyon aggódnak érte. Már érik a szőlő – csábítja ismét bátyját –: „csináld úgy hogy hosszabb ideig itthon lehess”.

Lásd OSZK Fond III/35/94.; Sipos 2011. 138–139., 613. (2260. levél)

1918. augusztus 28. előtt és augusztus 28.

Babits elküldi az ágyhoz kötött Balogh Rezsőnek a *Nyugat*nak azt a számát, amelyben *Ágoston* című tanulmánya megjelent. Balogh Rezső levélben mond köszönetet, s nyomban újabb kéréssel áll elő: hosszabb idő óta érdeklődik Henri Bergson filozófiája iránt, minden fellelhető magyar nyelvű filozófiai irodalmat megszerzett róla; a „Világkönyvtár”-ban megjelent Bergson-kötet bevezetőjében a fordító „Dr. Dienes [Valéria]” hivatkozik Babits egy tanulmánykötetére, mely az *Élet* kiadásában jelenne meg, valamint a *Nyugat*ban 1909-ben megjelent tanulmányára – kérdezi, vajon az *Élet* kiadásában megjelenő tanulmánykötetnek egy fejezete azonos-e az említett dolgozattal. (A 2. főlíó verzójára Babits ceruzával rájegyzi: „VII. Dohány u. 78.” Ugyanitt még Török Sophie ceruzairású feljegyzése.)

Lásd OSZK Fond III/1827/6.; Sipos 2011. 139–141., 614–615. (2262. levél)

Lásd még Babitsnak az „Élet könyvei” sorozatban tervezett, meghiúsult tanulmánykötetere: **1916. március 22. előtt és március 22.**

1918. augusztus 30.

Ifj. Gál Mózes Babitsnak Badacsonyszőlőhegyről küldött levele helyes dátuma:
1916. augusztus 30.

Lásd OSZK Fond III/476/15.; Buda 2005. 24–25., 53. 88. lábjegyzet; Fodor/Topolay 2008. 192., 405. (1774. levél), 237.

Vö. Sipos 2011. 141–142., 615–616. (2263. levél – 1918. augusztus 30-ra datálja és kiadatlanak tekinti)

1918. augusztus, csütörtök

„A szíves meghívást nagyon köszöni, s meg fog jelenni Babits Mihály” – válaszol névjegykártyáján Hatvany Lajos invitálására.

Lásd MTAK Ms 376/13.; Sipos 2011. 143., 617. (2266. levél)

1918. augusztus–szeptember, szeptember 30. előtt

Szabó Ervin és Babits egyre bensőségebb baráti közelségbe kerülnek. Simainé Madzsar Lili emlékezete szerint Szabó Ervin „Utolsó betegsége alatt [...] két ember volt, aki bármikor bemehetett hozzá: Varga Jenő és Babits Mihály.” [A pékséget kitanult szegény sorsú zsidó fiatalember, Varga Jenő 1902-től a budapesti egyetemen, majd Berlinben és Párizsban is történelmet, közgazdaságtant és filozófiát tanul, később szociáldemokrata politikus és a kommun pénzügyi népbiztosa lesz. – Szabó Ervin 1918. szeptember 30-án hal meg.]

Lásd *Szabó Ervin 1877–1918*. Az anyagot gyűjtötte, válogatta, szerkesztette Remete László. Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, Budapest, 1968. 296.; Sipos 1976. 15.

1918. ősz

A Habsburg Birodalom és ezen belül a történelmi Magyarország felbomlását több, egymást erősítő tényező idézi elő: a birodalom, illetve Magyarország soknemzetiségű jellege és a nemzetiségi elitnek elégedetlensége, a birodalom déli és keleti határai mentén létrejött új államok – Olaszország, Szerbia és Románia – irredenta politikája, ti., hogy mindhárom törekszik azoknak a monarchiai területeknek megszerzésére, amelyeken saját nemzetük fiai is élnek. Az első világháború alatt meggyengülő magyar állam már nem elég erős ahhoz, hogy az integritása ellen irányuló törekvéseket elfojtsa. Emellett döntő súllyal esnek latba a győztes nagyhatalmak érdekei és stratégiai megfontolásai is. (A háborút követő hónapok kaotikus magyar viszonyai pedig sokáig lehetetlenné teszik, hogy magyar béke delegáció utazzon Párizsba, a békekonferencia színhelyére.)

Az Osztrák–Magyar Monarchia nyilvánvaló bukása félti, hogy a magyarságot maga alá temeti; a pusztán nemzeti lét is bizonytalanná válik. 1918 őszén a katonák csapatosan özönlnek haza, a Monarchia szétesik, egyik napról a másikra új országok alakulnak, a történelmi Magyarország jelentős részére is igényt tartva; a szomszéd népek régi nemzeti sérelmeiket fellobbant nacionalizmussal sietnek kiegyenlíteni. A békét diktáló hatalmak figyelmen kívül hagyják a magyarság igényeit, a

nemzetiségekkel megegyezni már késő, Jászi Oszkár tárgyalásai a románokkal nem vezetnek eredményre: a románok követelésüket egész Erdélyre kiterjesztik; november derekán megindulnak a román, cseh és jugoszláv csapatok az antant által már korábban nekik ígért területek megszállására. Kérdéses, vajon megállnak-e a győztesek a demarkációs vonalnál, melyet pedig az antant a Magyar Köztársaság hátrányára állandóan tologat. A bizonytalanság addig növekszik, mígnem a nép nagy tömegei a „szabadulás és boldog béke reményével” a forradalmi menetbe állnak. Az írók, művészek – bár aggodalmakkal telve – az emberség, a demokratizmus, a nemzeti függetlenség vágyával, a jövő iránt felébredő bizalommal – ideig-óráig – támogatják a forradalmat. A köztársaságköszöntő írások arról vallanak, hogy a forradalom visszaadja hitüket a magyarság és az emberiség jövőjében és a művészetekében is. Ezért vállalnak többen napi politikai munkát is, államtitkárságot, sajtófőnökséget, pártelnökséget a forradalom szolgálatában. Még a konzervatív irodalmi társaságokat is megérintik az új szelek: a *Nyugat* íróival hajlamosak „felfrissíteni” soraikat.

Mindez azonban korántsem jelenti, hogy az írók között egység lenne a polgári forradalom minden kérdését illetően, akár a lelegején is. Babits kételyei másokat is foglalkoztatnak: „Micsoda forradalom ez? Polgári forradalom? 48-as szabadság forradalom? Nacionalista? Vagy antinacionalista forradalom, vörös forradalom, szocialista, társadalmi? Magyar vagy emberi? Vagy éppen a bolsevik anarchia szellemének első és még álcázott kirobbanása a Rend palackjából? Máshogyan látja minden párt, máshogyan minden osztály, igazán mint egy varázstünetmény; mindenki a maga szíve szerint látja! És mindegyik mást is vár tőle: más eredményeket, más tendenciákat!... Kétségtelen: a mai forradalomban új forradalmak csírái rejlenek.” Talán ezért is tud ideiglenesen annyiféle elgondolású embert egyesíteni. Olyanokat, akik az első lépések után megállni óhajtanak, mérsékelni a forradalmat, és még inkább azokat, akik a polgári forradalom továbbfejlesztésére, a proletárforradalomra törekszenek.

Lásd Babits, *Nyugat* 1918. II. nov. 1–16. 21–22. sz. 616–618.; Czine, *Irodalomtörténeti Közlemények* 1959. 2. sz. 218.; Romsics Ignác *Trianon okai – Grotius* www.grotius.hu/.../2010_122_romsics_ignac_trianon...

1918. szeptember előtt

Babits névjegykártya kíséretében küld két verset Hatvany Lajosnak. [Föltehetőleg az *Esztendő* szeptemberi számában megjelenő *Settecento* és *Oggi* című költeményeit.]

Lásd MTAK Ms 376/19.; Sipos 2011. 143., 617–618. (2267. levél)

Vö. Sipos 2011. 618. (a Babits-verseket versfordításoknak tekinti)

1918. szeptember eleje, szeptember 10. előtt

Tessitori Nóra Nagy Ilona, Tessitori Gabriella és a maga nevében köszöni a fényképet, amelyet Babits küldött, s jelzi, hogy a két nő külön is készül írni és megköszönni Babitsnak. Elnézést kér a késedelmes köszönetért, de lapot vártak Babits

nyaralásából, s nem tudták, milyen címre írjanak (töredékben fönmaradt levél, a vége hiányzik).

Lásd OSZK Fond III/1292/17.; Tessitori 1983. 62–64., 295. (7. levél – 1918); Sipos 2011. 143–144., 618. (2268. levél), 462.

Lásd még **1918. szeptember 10.**; **1918. október 2.**

1918. szeptember 1.

Hirdetik Ódry Árpád október 5-ére tervezett előadóestjét, amelyet Babits vezet be, valamint (két oldalon is) a Nyugat kiadásában megjelent *Herceg, hátha megjön a tél is!* című verseskötet második kiadását.

Lásd Nyugat 1918. II. szept. 1. 17. sz. címlapverző; számozatlan előlap; 380.

1918. szeptember 3. előtt és szeptember 3–4.

Fenyő Miksa levélkártyáján tájékoztatja Babitsot, hogy Friedmann (?) szerint az ügy [bizonyára nyugdíjaztatása] kedvezően elintézhető. A minisztérium azt kívánja, Babits terjesszen be tisztiorvosi bizonyítványt munkaképtelenségéről; ők ezt a bizonyítványt formálisan bíráltaadják felül a Belügyminisztériummal.

Lásd OSZK Fond III/438/53.; Sipos 2011. 169., 643–644. (2301. levél – 1918. szeptember)

Babits „hatósági orvosi bizonyítvánnyal felszerelt” nyugdíjazási kérvényt nyújt be a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumnak, melyet Finály Gábornak, a Munkácsy utcai gimnázium igazgatójának küld el, aki névjegykártyájára írt soraiban közli, hogy azt még aznap elintézi, s másnap postára adja. Jobbulást kíván Babitsnak. [A kérvény – melyhez „Középiskolai tanári minősítvény táblázat”-ot csatolnak, s amelyhez Finály október 16-án még három hiányzó iratot reklamál – elbírálása végül hónapokba telik, Babits azonban addig már nem tanít.]

Lásd OSZK Fond III/1894/16.; Éder 1966. 270.; Sipos 2011. 144., 619. (2270. levél)

Lásd még **Budapest, 1918. október 16.**; Éder 1966. 270.; Kardos Pál 1972. 221.; Rába 1983. 316–317.

Vö. Sipos 2011. 619. (ügy véli, Finály Környéről küldi a névjegyre írt üzenetet, ami a tartalom miatt aligha elképzelhető, ráadásul Környén Komjáthy Aladár tartózkodik ekkor)

Babits „Középiskolai tanári minősítvényi táblázata” szerint ebben az esztendőben a következő juttatásokban részesül: fizetése 2800 korona és 800 korona személyi pótlék, a minden állami intézetben tanító pedagógusnak járó „lakpénze” 1300 korona, a szolgálatban eltöltött idő után járó „ötödéves pótléka” 1200 korona, az „egyéb díjazása vagy járuléka és miért kapja azt?” rovatban összegmegjelölés nélkül: „háborús segélye” áll.

Lásd Téglás 1995. 95–105.; Sipos 2011. 542. (2154. levél jegyzete), 619. (2269. levél jegyzete)

1918. szeptember 5. előtt és után

Hatvany Lajos a *Pesti Napló* nyomtatott fejléces levélpapírján hagy levélüzenetet Babitsnak, hogy péntek estére Schöpflinnel együtt vacsorára várja. „Találkozás ¼ 9-kor a redakcióban. Sajnálom, hogy a multkor nem talált itt. No de remélem pénteken sem lesz késő.” [Babits bizonyára továbbra is húzódó nyugdíj-ügye miatt keresi Hatvanyt.]

Dienes Pál Hatvany levelére ír néhány sort: várt Babitsra „jó félórát”: „Hát illik ez beteghez?” – kérdezi. Dienes Valéria apja meghalt [szeptember 5-én], emiatt vannak ügyei. Másnapra ígéri, hogy benéz.

[A *Tolnavármegye és a Közérdek* 1918. szeptember 5. utáni héten ad hírt a családottan, elszegényedve meghalt Geigerről: „Geiger Gyula ügyvéd, volt szekszárdi lapszerkesztő, az elmúlt héten meghalt Budapesten. Fényes eszű, kiváló tollú ember volt, aki egy időben nagy szerepet játszott Szekszárd társadalmi életében is. [...] Elhunytát nagyszámú rokonsága gyászolja, köztük lánya: a kiváló filozófus és író Dienes Geiger Valéria.”]

Lásd OSZK Fond III/557/7.; Geiger Gyulára: Csányi László 1990. 169.; Sipos 2011. 145., 619–620. (2271. levél – a „redakció”-t nem a *Pesti Napló* Rákóczi út 18. szám alatti helyiségére, hanem a *Nyugat* szerkesztőségére érti); Hatvany Lajos *Pesti Naplója* (1917-1919) – EPA epa.oszk.hu/00000/00021/00050/Ksz2006-3-03.htm

Hatvany Lajos újabb pár sorban érdeklődik, Babits aznap este hol találkozik „Schöpflin Úrral”, mert szívesen menne le értük [bizonyára budai palotájából], s azután együtt utazhatnának. Kérdezi, hová menjen 7-re, a Centrálba vagy a Reviczky utcába. „Rendelkezzék fölöttem” – teszi hozzá nagyvonalúan, s tudakolja, hova küldhet értesítést Schöpflinnek.

Lásd OSZK Fond III/557/6.; Sipos 2011. 145., 620–621. (2272. levél)

Vö. Sipos 2011. 621. („BM 1916. május végén, június elején költözött a Szabóky [ma Bíró Lajos] utca 54. sz. házból a Kálvin térről nyíló [!], VIII. kerületi Reviczky utca 7. sz. házba” – pontosabban: Babits 1916. május 2-án költözik: *Budapest, 1916. május 2.–1931. április 28-ig*)

1918. szeptember 7.

Fenyő Miksa a svájci Oberengadint ábrázoló képeslapján ír néhány sort Babitsnak: „Nagyon óhajtanám tudni, hogy mi történt ügyedben [bizonyára nyugdíjaztatásának intézésében], elutazása előtt még Ignotusszal is megta[nácskozta (?)] a dolgot”.

Lásd OSZK Fond III/438/28.; Sipos 2011. 146., 621. (2273. levél)

1918. szeptember 10.

Nagy Ilonka [Tessitori Nóra sógornője] Kolozsvárról írt levelében megköszöni Babitsnak a küldött fényképet. Nyári tartózkodási helyét nem tudva, szeptemberre halasztotta a köszönőlevelet. Külön örült, hogy a kép nagy méretű. Sajnálja, hogy Babits nem lehetett jelen fellépésén [a Budai Színkörben], de az előadás előtt megkapta sürgönyét, amely némi vigaszt nyújtott neki. Beszámol arról, hogy Ambrus

Zoltán miként vélekedik a tehetségéről, s a nehézségekről is, ha budapesti színésznő akar lenni. Úgy hallja, hogy az ősz folyamán ismét lesz *Nyugat*-est Kolozsvárt (Ódry Árpád és Babits szereplésével), s akkor újra találkozhat Babitscsal. (A 3. főlíó rektóján és verzóján Török Sophie tinta- és ceruzairású rájegyzései.)

Lásd OSZK Fond III/936/1.; Tessitori 1983. 65–71., 295–296. (8. levél); Sipos 2011. 146–148., 622–623. (2275. levél)

Vö. Sipos 2011. 462. (tévesen a 2175. levélre hivatkozik ennek a levélnek kapcsán)

1918. szeptember 14.

Szabó Ervin küld levelet Babitsnak, örömmel hallva [Jászi] Oszkártól, hogy láza elmúlt és útra készülődik. Reméli, hogy előbb még látja Babitsot. „Nagyon nélkülözlek” – vallja meg a nagybeteg ember. Addig is kéri, minthogy a mesesorozat terve konkrét formákat ölt, küldje el „a Tolsztojt (ha lehet, az eredetivel)”, hogy véglegesen dönthessen. Közli, hogy illusztrálva lesz, s a kis unokaöccse elhozhatja neki. [Szabó Ervin Tolsztoj egyik meséjének fordítására igyekszik Babitsot rábeszélni.]

(A rektóra és verzóra Babits ceruzával jegyzi föl [*A holdvilág ma nyájas és kövér...*] kezdetű versének fogalmazványát.)

Lásd OSZK Fond III/1163/8.; Gál István, Jelenkor 1968. 11. sz. 1013.; Gál István 1973. 105. (12. levél); Litván/Szücs 1978. 967. (599. levél); Sipos 2011. 148., 623. (2276. levél), 436.

1918. szeptember 14–30.

[*A holdvilág ma nyájas és kövér...*] kezdetű Babits-vers 1 főlíós papír rektójára és verzójára aláírás nélkül, ceruzairással följegyzett fogalmazványának keletkezése (= k_1). A főlíó rektóján Szabó Ervin Babitsnak írt 1918. szeptember 14-i levele, valamint Török Sophie-nak a keletkezés idejére vonatkozó följegyzése: „921 előtt, alighanem 918, mikor M-nak spanyol influenzája volt.” Ugyanekkor születet a Szabó Lőrinc hagyatékában fönmaradt, „BM aláírással ellátott, egyfőlíós papír rektójára följegyzett másik ceruzairású fogalmazvány (= k_2). A vers variánsa a [*Házak éles csúcsai...*], melynek tintairású fogalmazványán még áthúzott, olvashatatlan ceruzairású vesszorok állnak.

Lásd [*A holdvilág ma nyájas és kövér...*]: k_1 = OSZK Fond III/1163/8., k_2 = MTAK Ms 4699/26.; [*Házak éles csúcsai...*]: MTAK Ms 4699/25. (Szabó Lőrinc hagyatékából)

Budapest–Szekszárd, 1918. szeptember 14. körül–október 2.

„Mikor utoljára láttuk egymást, még nagyon gyenge voltam, és az Odryval való tárgyalás [utalás Ódry Árpád október 5-i zeneakadémiai szavalóestjére] annyira kimerített, hogy mikor elmentetek, valósággal rosszul lettem és rögtön le kellett feküdnöm. [...] még jobban kimerített másnap az utazás; bár elég rövid és kényelmes volt. Itthon aztán kifeküdtem a kertbe, egy tábori ágyra, és egész nap hevertem a napon” – számol be Babits Schöpflin Aladárnak szeptember 21. után.

Lásd Babits Schöpflin Aladárnak Szekszárdról 1918. szeptember 21. körül (OSZK Levelestár 5.)

Lásd még *Budapest, 1918. október 5.*; Sipos 1976. 26.; Téglás 1979. 15.; *Levelek Hatvany Lajoshoz* 1967. 247., 655. (244. levél); Sipos 2011. 476.

Kosztolányi Dezső névjegyre írt üzenetét vagy Feketéék, vagy Komjáthy Aladár továbbítja Babitsnak Szekszárdra, aki a maga névjegykártyáján pár sorban közli régi barátjával: „...az történt velem hogy beteg voltam és anyámék hazahoztak ide Szekszárdra, felüdülni. [...] Most már jobban vagyok. Október 2-ikán megyek föl újra Pestre, s akkor felkereslek.” Kéri, ha Kosztolányi sürgős ügyben keresné, írja meg neki még Szekszárdra.

Lásd OSZK Fond III/96/15.; Sipos 2011. 149., 623–624. (2277. levél – szeptember közepe)

Vö. BJKL 1959. 209., 320–321. (182. levél – 1914. szeptember közepére datálja); *Nap nap után. Babits Mihály életének kronológiája 1909–1914.* Balassi, Budapest, 2013. 700. (téves keltezése: *Szekszárd, 1914. szeptember közepe–szeptember 22. előtt*)

1918. szeptember 16. előtt és szeptember 16.

A Környén tartózkodó Komjáthy Aladár levelezőlapot küld Babits budapesti címére, de mivel nem tudja, ott van-e még, következő, a Hungária kőszénbányászat nyomtatott fejléces levélpapírján írt hosszabb levelét Szekszárdra címezi. Érdeklődik, vajon Babits egészsége teljesen helyreállt-e, s hogy mi történt nyugdíjaztatása ügyében. „Remélem türelmetlenségedben nem ragadtattad magad olyan lépésre, amely az ügy lefolyását károsan hátráltathatná” – teszi hozzá, Babits ekkori lelkiállapotára is rávilágítva. Ő Környén sokkal jobban érzi magát, mint otthon, csak kétszer fáj a gyomra; élvezi az erdőket-mezőket, a kirándulást, egészen külön lakik, ebédelni-vacsorázni jár át keresztszüleihez, akik mindössze 50 lépésre laknak. „Hát te miken dolgozol? Fogsz-e mostanában olyan szép verset írni mint a *Csipkerózsa*, amely nekem ujabban nagyon tetszik” – teszi föl a kérdést, s kéri, Babits ennek a levélnek vétele után azonnal írja meg, Pesten vagy Szekszárdon tartózkodik-e, mert Jászi – aki a Leibniz-cikknek nagyon örül – várja, hogy Aladár írja meg neki.

(A kiterített borítékra ceruzával írja Babits Dante *Purgatóriuma* [*Egy kaput s három lépcsőt láttam ottan...*] kezdetű, a kilencedik énekből való 21 soros töredékes fordítás-variánst. A borítékra még ceruzával jegyzi föl [talán, hogy kiknek kell még levelet írnia]: „Aladár, Jászi, Schöpflin, Szabó, Gaál, Fenyő”).

Lásd OSZK Fond III/753/56., Fond III/1489.; Sipos 2011. 150–152., 626–627. (2281. levél); *Leibniz mint hazafi: 1918. október 1.*

1918. szeptember 16.

Hirdetik Ódry Árpád október 5-re tervezett zeneakadémiai előadóját, amelyet Babits vezet be, valamint a Nyugat kiadásában megjelent *Herceg, hátha megjön a tél is!* című kötet második kiadását.

„Az idei ősztől fogva új vállalkozással igyekszik szorosabbra és bensőbbre fűzni a közönséggel való viszonyát a *Nyugat*. Előadássorozatot rendez, amelynek folyamán írók, művészek, tudósok, válogatott munkásai szellemi életünknek adják

elő az előszó és a személyes érintkezés közvetlenségével kutatásaik és elmélkedéseik eredményeit. [...] Az első előadássorozat három hónapra van tervezve, s november hó 2-án kezdődik. Vezetői: Babits Mihály és Schöpflin Aladár s mint előadók közreműködnek benne: Babits Mihály, Berinke Dénes, Dienes Pál, Elek Artúr, Fenyő Miksa, Földi Mihály, Fülep Lajos, Füst Milán, Gellért Oszkár, Ignotus, Laczkó Géza, Móricz Zsigmond, Ódry Árpád, Osvát Ernő, Pikler Gyula dr., Schöpflin Aladár, Tóth Árpád, s még többen mások. Hetenként öt előadást tartunk a délutáni órákban. [...] Az előadások hallgatásának díja 400 korona, a *Nyugat* előfizetői számára 300 korona...” – harangozzák be a tervezett *Nyugat-előadásokat* [amelyek végül nem valósulnak meg!].

A *Nyugat hírei* közli, hogy az Ódry–Babits-estre a jegyek már nagyrészt elkeltek.

Lásd *Nyugat* 1918. II. szept. 16. 18. sz. címlapverző; számozatlan előlap; 455–456.

Ifj. Gaál Mózes Babitsnak írt levelét a Reviczky utcába küldi, majd onnan továbbítják Szekszárdra. „Én Füredre jöttem megint a szívemet foltozni” – írja keserűnyés iróniával. Reméli, hogy Babits spanyolnáthája következmények nélkül múlt el. Kéri, ha meggyőződésébe nem ütközik, írjon néhány sort Ambrusnak [Ambrus Zoltán ekkor a Nemzeti Színház igazgatója]; akinek ő elvitte az egyfelvonásosát, melyet előnyösen átdolgozott. Hevesi [Sándor író, rendező] szerint nyugodt lélekkel lehet a darabot ajánlani.

Lásd OSZK Fond III/476/18.; Sipos 2011. 150., 625–626. (2280. levél)

Szekszárd–Budapest, 1918. szeptember 17. előtt és szeptember 17.

Babits Ignotusnak Szekszárdról küldött levelében bizonyára beszámol betegségéről és elhúzódó nyugdíjaztatásának gondjáról. Ignotus Budapest Székesfőváros Polgármesteri Hivatalának nyomtatott fejléces levélkártyáján írt válaszában együtt érzően közli, mennyire fájdalmasan érinti Babits betegségének híre, s mert szeretné, ha legalább nyugdíjaztatásának gondja nem izgatná, levelének vételét követően felhívta Friedmann Ernőt [ez idő tájt a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium tanácsosát], aki sürgősen kíván eljárni Babits ügyében, és erről mihamarabb értesíti Ignotust. Kéri, Babits írja meg, meddig marad Szekszárdon.

Lásd OSZK Fond III/610/12.; Sipos 2011. 152., 627–628. (2283. levél)

1918. szeptember 19.

Stefan I. Klein Davos-Platzból küldött levelében örömmel értesíti Babitsot, hogy *A gólyakalifát* illetőleg jó kilátások vannak a lipcsei Wolff cégnél, akik Babits más művei iránt is érdeklődnek. Klein Babits novelláira, egy újabb regényére és verseire hívta fel a kiadó figyelmét. Kéri, küldje el novelláit, mert előnyösen el tudná őket helyezni; s írja meg, kilátásba helyezhet-e más könyveket is a kiadónak. Úgy véli, „óriási sikerre lenne kilátás: a könyv első kiadása legalább 10 ezer példány lenne”. Stefan Klein leveléhez mellékeli a lipcsei kiadó vezetőinek hozzá intézett német

nyelvű levelét is, melyben kis türelmet kérve közlik, hogy a kiadó más lektorai is készülnek elolvasni *A gólyakalifát*, s ők igen kíváncsiak a véleményükre, mivel rájuk igen jó benyomást tett a regény.

Lásd OSZK Fond III/735/2/a; Wolff cég gépírású levelét: OSZK Fond III/735/2/b; Sipos 2011. 153., 628–630. (2284. levél – nem jelzi a Wolff levelének jelzetét)

Lásd még **1918. október 14.; 1919. október 4. előtt, október 4. és utána**

Reményik Sándor Kolozsvárról írt levelében úgy véli, az érvényesülés útjai fiatal, kezdő íróknak „kegyetlenül nehezek”, s ítéletében föltétlenül bízva Babitsnak küldi a *Nyugat*-ba szánt verseit, mint akihez „irodalmi dolgokban a legteljesebb bizalommal” lehet fordulni.

Lásd OSZK Fond III/1061/2.; Kiczenkó/Thimár (Bathó Gabriella) 2000. 288–289.; Sipos 2003. 124.; Sipos 2011. 154., 630–631. (2285. levél)

Budapest, 1918. szeptember 19. után

Babits Reményik Sándornak küldött soraiban kijelenti, hogy új verseiben ugyanazokat az előnyöket és árnyoldalakat fedezi fel, mint verseskönyvében. Tájékoztattja, miszerint ő „csak névleges szerkesztője” a *Nyugat*-nak, a kéziratok sorsáról Osvát Ernő dönt, akinek elküldte a verseket. Osvát azonban betegen fekszik, így a döntésről majd csak később kaphat értesítést. [Osvátot 1918 őszén és kora telén egyre romló fizikai állapota ágyba kényszeríti; a pusztító spanyolnátha őt sem kíméli.]

Lásd PIM Kézirattára V. 4557/30/2.; Kiczenkó/Thimár (Bathó Gabriella) 2000. 89.; Sipos 2011. 155., 631. (2286. levél); Fráter Zoltán 1987. 155.

1918. szeptember 21.

Baumgarten Ferenc [mit sem tudva betegségéről] tréfás-lemondóan érdeklődik Babitstól a könyvéről [*Das Werk Conrad Ferdinand Meyers*] ígért kritika sorsáról: „aratásra reméltem ismertetését, de mostanáig, szüretésig (!) [bizonyára az „aratásra” mintájára, szüretig helyett] úgy szölván hiába vártam. Véglegesen le kell-e mondanom?” Közli, hogy a *Neue Rundschau* októberi száma közli berlini előadását, amint megkapja a különlenyomatokat, küldi Babitsnak. Érdeklődik, előző év ősze óta, mióta utoljára otthon, Budapesten járt, mi jelent meg Babitstól.

Lásd OSZK Fond 145/295/6.; Téglás, Új Dunatáj 1999. 1. sz. 40–52.; Téglás 2003. 60. (7. levél); Sipos 2011. 157., 633. (2288. levél)

Vö. Sipos 2011. 633. (a jelzetet tévesen a Babits-fond III-as jelzésével egészíti ki)

Schöpflin Aladár a *Vasárnapi Újság* nyomtatott fejléces levélpapírján ír levelet Babitsnak, s bizonyára elküldi Szekszárdra a *Nyugat* legújabb, szeptember 16-i számát, melyben a *Nyugat Iskoláját* is beharangozzák. Minthogy az október 1-jei számban részletes prospektust akar közölni, sürgősen kéri Babits előadássorozatá-

nak címét. Úgy tervezik, Babits előadásai végigmennek az egész sorozaton, tőle tehát 12 előadásra számítanak. Babits nyugdíjazásának dolgáról semmit sem sikerült megtudnia, csöndes élet folyik Pesten, a Centrálba alig jár valaki, „Havas kis-asszony” azonban már szervezi a vidéki kirándulásokat, amelyeknél föltétlenül számítanak Babits részvételére, hiszen nélküle sehol sem várható kellő érdeklődés; a hónap közepe táján, ha Babits egészsége engedi, már elmehetnének a tervbe vett helyszínre – Szeged, Temesvár, Győr, Kassa, Miskolc, Debrecen – egyikére. Reméli, Babits október elejére megerősödve kerül haza.

Lásd OSZK Fond III/1115/12.; Balogh Tamás 2004. 190–191. (209. levél); Sipos 2011. 157–159., 633–634. (2289. levél); 455.

Szekszárd, 1918. szeptember 21. körül

„Most kezdem egy kicsit összeszedni magam” – írja Babits Szekszárdról Schöpflin Aladárnak küldött soraiban [melyek – a tartalomból következőleg – föltehetőleg keresztezik egymást Schöpflin szeptember 21-én kelt levelével]. Etetik, hizlalják, így a kezdeti gyengeség múltóban van, olyannyira, hogy lassan már dolgozni is kezd. Köszöni Schöpflinnek betegsége idején iránta mutatott figyelmét. Beszámol arról, hogy nyugdíjaztatása érdekében Ignotusnak küldött levelében kérte, beszéljen Friedmann-nal, Szilasinak pedig megírta, hogy Blum doktort értesítse. Szeretné az ügyet az októberi Ódry-est előtt elintézni, erre azonban aligha van remény. Megemlíti, hogy Fenyőtől Svájcból érkezett levelezőlap, s hogy Szabó Ervin is írt neki, amiből arra következtet, hogy jobban van [sajnos a következtetés tévesnek bizonyul]. „Nekem ez a betegség most nagyon rosszkor jött; drága időtől fosztott meg, és sok mindenben megakadályozott. Most, utólag, egészen el vagyok keseredve miatta” – panaszozza, talán föl sem fogva, milyen szerencsésen lábál ki súlyos betegségéből. Érdeklődik a *Nyugat Iskolája* [= *Nyugat-előadások*] programjáról, sajnálja, hogy nem segíthet Schöpflinnek, de ígéri: „október elsejétől már rendelkezésedre állok”. Megkésve bár, közli előadása címét: *A filozófia a mai kultúrában*, mindazonáltal rábízta az esetleges változtatást Schöpflinre. „Október első napjaiban Pesten leszek” – zárja szokatlanul hosszú levelét.

Lásd OSZK Levelestár 5.; Balogh Tamás 2004. 191–192. (210. levél – 1918. szeptember 21. után); Sipos 2011. 155–156., 631–632. (2287. levél – 1918. szeptember 21. előtt), 434.

Lásd még a „*Nyugat Iskolája*”-ra: **1918. szeptember 16.**; Rába 1981. 552.; Buda, Magyar Könyvszemle 2014. 1. sz. 94–100.

Vö. Sipos 2011. 632. (az október 5-re tervezett Ódry-est „okt. 1-jére” datálása bizonyára elírás)

Szekszárd–Budapest, 1918. szeptember 24. előtt és szeptember 24.

Babits Jászi Oszkárnak is beszámol arról, hogy egészsége javulóban, amit kedveségből bizonyára részben „a pasaréti tej” hatásának is tulajdonít [ti. a Pasaréti út és a Virágárok utca sarkán lévő kertjükben Jásziék gyermekeik ellátására kecskéket tartanak, s a tejből rendszeresen küldenek Babitsnak is]. Jászi, akit Babits sorai megörvendeztetnek a *Huszedik Század* nyomtatott fejléces levélpapírján írt levelé-

ben kéri, Babits csak pihenje jól ki magát és viruló egészségben térjen vissza. „Nagy szükség lesz a Te tiszta és pártatlan egyéniségedre az elkövetkezendő ferge-
teges időkben” – szinte előrevetíti az elkövetkező eseményeket. Beszámol arról is, hogy Szabó Ervin állapota nemhogy javulna, inkább rosszabbodik; „nagyon két-
ségbe vagyok esve és félelemmel tekintek a jövőbe” – teszi hozzá. Kéri, hogy a mellékelt korrektúrát [*Leibniz mint hazafi*] Babits postafordultával küldje vissza, mert „az új rovatot a Te neved díszével akarjuk elkezdni”. Már körülbelül 30 tárca van a rovat számára, köztük több elsőrangú. A rovat nagyon sok munkát ad számá-
ra, s reméli, ha [Komjáthy] Aladár hazatér, leveszi róla a teher egy részét.

Lásd OSZK Fond III/637/5.; közli Gál István, Magyar Nemzet 1975. márc. 20. 8.; Litván/Varga F. 1991. 222–223. (123. levél); Sipos 2011. 159–160., 634–635. (2291. levél), 436., 469.; Sipos, Tekintet 2013. 1. sz. 92.

Lásd még a *Világ* tárcarovatára: **1918. június eleje; Leibniz mint hazafi: 1918. október 1.**

Budapest, 1918. szeptember 26.

Jászi Oszkár a *Huszedik Század* nyomtatott fejléces levélpapírján körlevelet küld, melynek egyik példányát Babitsnak is eljuttatja. Minthogy a nemzetiségi probléma és a népek önrendelkezési jogának kérdése a közvéleményt egyre inkább foglal-
koztatja, úgy véli, érdemes a problémakör tudományos alapjait megvitatni, ezért kéri, hogy a mellékelt két ellentétes látószögből kiinduló dolgozat alapján a címzet-
tek, köztük Babits fejtse ki álláspontját. Október 20-ig várják válaszáat. [A *Husza-
dik Század* 1918-as, a nemzetiségi kérdéssel foglalkozó ankétjának vitaindító írása Réz Mihálynak a laphoz beküldött tanulmánya – Babits nem közöl írást, de az 1918. november 3-án *A magyar intelligenciához* címmel megjelenő kiáltvány, me-
lyet Babits fogalmaz, éppen a nemzeti önrendelkezés mellett áll ki. – 1918 szept-
emberében, majd igen gyorsan, októberben már második kiadásban jelenik meg Jászi Oszkár tavasszal írt *Magyarország jövője és a Dunai Egyesült Államok* című munkája (Új Magyarország Részvénytársaság), mely először körvonalazza a dunai konföderáció (a kossuthi eszmény) gondolatát. Ez az eleve esélytelen terv elsősor-
ban még mindig a történeti magyar állam integritását kívánja biztosítani. Nemze-
tiségi miniszteri ténykedésének hónapjaiban Jászi a korábban általa is elutasított belső nemzetiségi föderalizálás gondolatáig hátrál, az emigráció első éveiben azonban fel kell ismernie a nemzeti átrendeződés következményét: a történeti Ma-
gyarország integritása végérvényesen a múlté.]

Lásd OSZK Fond III/637/4.; Litván/Varga F. 1991. 223–224. (124. levél); Sipos 2011. 160–161., 635–636. (2292. levél)

Lásd még **1918. november 3.**; Szarka László: *Duna-táji dilemmák. Nemzeti kisebbségek – ki-
sebbségi politika a 20. századi Kelet-Közép-Európában*. Ister Kiadó, 1998.

A költő, műfordító Zempléni Árpád küld levelet Babitsnak, melyben közli, hogy Jászay-Horváth Elemért, „a jeles verselőt” szeretné tagnak ajánlani a Petőfi Társa-
ságba, ehhez kéri Babits aláírását az ajánlásra, mondván, „hogy a dolognak több

súlya legyen”. Felhívja Babits figyelmét a *Budapesti Szemlé*ben megjelenő munkájára (kétezer soros, ősi nyolcasokban szótt vogul regel!) Érdeklődik, vajon Dante *Infernó*jában van-e nyoma annak, mit esznek-isznak az ördögök a pokolban, ugyanis van egy észt meséje, „abba kék [’kellene’] egy alapos pokolbeli dáridó, de nem tudom összehazudni az étlapot”. Hiteles epikai leleményre vágyik Babitstól. (A levél verzóján Török Sophie ceruzairású rájegyzése.)

Lásd OSZK Fond III/1397/1.; Sipos 2011. 161–162., 636–637. (2293. levél), 450.

Budapest, 1918. szeptember 26. után

„Kérésednek természetesen készséggel teszek eleget, hisz ez az én óhajtásomat is fedi” – írja válaszul Babits levelezőlapján Zempléni Árpádnak a Jászay-Horváth Elemér tagajánlása kapcsán [bizonyára ez az apák barátságának „továbbélésére” is utal]. Közli még, hogy „Danténál az ördögök *nem esznek*, de ígéri, a kérdésnek még pontosabban utánanéz. (A lapot kétszer is aláírja: „Babits Mihály” és „B. M.”)

Lásd OSZK Levelestár; Sipos 2011. 162., 637–638. (2294. levél), 450.

Lásd még (id.) Babits Mihály és Horváth Károly barátságára: (Szabó L.) MTAK Ms 4699/129.; Belia 1983. 19., 21., 23., 259.; Jászay-Horváth Elemérre: *Pécs, 1891. május 5-től 1898. május 12-ig*

Szekszárd–Budapest, 1918. szeptember 28. előtt és szeptember 28.

Babits Szabó Ervinnek is küld levelet Szekszárdról, melyben tudatja, hogy egészsége helyreállt. Madzsar Józsefné Jászi Alice az igen gyenge Szabó Ervin megbízásából válaszol Babitsnak, melyben beszámol Szabó utóbbi két hetének rossz állapotáról, mert a meglévő bajához még egy magas lázzal járó influenza is társult. 2-3 napja már jobban van, véli Jászi Alice. Babits levelének végtelenül örül, melegen köszöni, mindnyájan boldogok, hogy Babits ismét egészséges, de „Ervin kéri, hogy csak vigyázzon magára”. Jászi Alice szorgalmazza, Babits mielőtt írjon újabb levelet Szabó Ervinnek, mert az a betegnek igen nagy örömet szerez. (A levélen Török Sophie ceruzairású rájegyzése.)

Lásd OSZK Fond III/858.; Sipos 2011. 163., 638. (2295. levél); Sipos, *Tekintet* 2013. 1. sz. 90.

1918. szeptember 28.

A *Hadialbum* szerkesztőjeként Tabéry Géza levelében közli, hogy előző nap barátja, Horvát Henrik társaságában kereste Babitsot a lakásán, de sajnálattal értesült, hogy Szekszárdon tartózkodik. A 46. számú császári és királyi szegedi gyalogezred nyomdatechnikailag és tartalmilag is elsőrendű kiadványnak készülő *Hadialbuma* számára kéri, hogy Babits *Fortissimo* című versét, melynek csak fordítását olvashatta Horvát Henriknél, küldje el számára. Tudatja továbbá: Szegeden a Társadalomtudományi Társaság Fiókja október 13-ra *A Holnap* tízéves emlékére irodalmi matinét tervez Babits, Dutka Ákos, Juhász Gyula és Antal Sándor részvételével (honoráriumként 400 koronát ajánlanak). Kéri Babits értesítését, jöhet-e Szegedre és melyik vonattal érkezik. A levélhez Tabéry a névjegykártyáját mellé-

keli. (A 2. főlió verzójára Babits ceruzával jegyzi föl: „Tabéry fhdngy Hadialbum 46. Békéscsaba.”)

Lásd OSZK Fond III/1264/1., 8.; Kiczenko Judit–Thimár Attila (Sipos) 2000. 282–283.; Sipos 2011. 164., 639–640. (2296. levél)

Lásd még *A Holnapra*: **1918. április; 1918. október 5.**

1918. szeptember 29.

Az Uránia Magyar Tudományos Színház Igazgatósága nyomtatott fejléces levélpapíron olvashatatlan és dr. Szabó Ödönnek, az Uránia titkárának cégszerű aláírásával küld levelet Babitsnak. Október végétől tudományos színházuk – mely szép sikerrel tartja délutáni ismeretterjesztő előadásait – programjába irodalmi ciklust vettek fel, mely a világ klasszikusainak méltatását kívánja adni. Kéri, Babits vállalná el a Dante-előadás megtartását délután fél négytől háromnegyed ötig (= ötnegyed óra), s tiszteletdíjként a teljes jegybevételt ajánlják fel. (Tájékoztatásul közli, hogy Shakespeare-ről Berzeviczy Albert, Jókairól Beöthy Zsolt, Goethéről Alexander Bernát, Molière-ről Ivánfi Jenő, Petőfiről Herczeg Ferenc, Victor Hugóról Keszler József, Tolsztojról Pekár Gyula, Dickensről Fináczy Ernő, Aranyról Vojnovich Géza, Madáchról Sebestyén Károly ad elő.)

[Az Uránia Magyar Tudományos Színház 1899-ben nyílik meg a Magyar Tudományos Akadémia támogatásával a Rimanóczy-palotában, az Orczy-féle mulató épületében (az egykori Kerepesi, ma Rákóczi út 21. szám alatt) 570 férőhellyel. A színház a természettudományok, a művelődéstörténet, a néprajz, a művészet, az ipar és a technika körébe vágó, szaktudósok által írt előadásokat tart, melyeket a színpadi szemléltetés eszközeivel, vetített, színes képekben és dekorációkban állít színpadra, a modern technika felhasználásával előállított fényhatásokkal kísérve. A színház belső tereit 1917-ben úgy alakítják át, hogy esti filmvetítésekre is alkalmasak legyenek.]

Lásd OSZK Fond III/1902/107.; Sipos 2011. 165–166., 640–641. (2297. levél); Uránia Magyar Tudományos Színház feherkatalin.hanoi.hu/upld/1890-1918.ppt

1918. szeptember 30.

Pakots József titkár névjegykártyán közli Babitscsal: „A Petőfi Társaság október 13-án, vasárnap délelőtt 11 órakor tartja az Akadémiában legközelebbi felolvasó ülésén, amelyre kitéztük a Te székfoglaló költeményeidet is.” Kéri Babits választát, vajon így rendben lesz-e.

Lásd OSZK Fond III/1643/6.; Sipos 2011. 166., 641–642. (2298. levél), 450.

Lásd még *Budapest, 1917. december 18.; Budapest, 1918. március 3. után; Budapest, 1918. március 10. előtt és március 10.; Budapest, 1918. március 17. vasárnap*

1918. szeptember 30. és október 2.

A Városi Nyilvános Könyvtár küld gyászjelentést Babitsnak Szabó Ervin halálakor. Az életének 41. évében, szeptember 30-án elhunyt könyvtárigazgatót október 2-án 4 órakor temetik a Farkasréti temető halottasházából.

Lásd OSZK Fond III.; a nekrológot: Huszadik Század 1918. 10. sz.; Sipos 2011. 167., 642. (2299. levél); Sipos, Tekintet 2013. 1. sz. 90.

1918. szeptember vége

A székesfővárosi könyvtáros Braun Róbert névjegykártyáján pár soros üzenetet ír Babitsnak, melyben kéri, hogy azonnal menjen be, mert Lantos valami fontos ügyet akar velük a könyvtárban megbeszélni.

[Lantos Adolf könyvkereskedő, antikvárius, könyvkiadó, aki 1917-ben a Révai-tól átveszi a *Nyugat* kiadványait.]

Lásd OSZK Fond III/309/2.; Sipos 2011. 149., 624–625. (2278. levél – 1918. szeptember közepe után)

Lásd még Lantosra: **1918. szeptember**

Szekszárd, 1918. szeptember vége

Babits levélben köszöni meg Hatvany Lajosnak nyugdíjaztatási kérelme ügyében Neményi [Imre kultusz] államtitkárhoz intézett „meleg hangú ajánlólevelét”. Tudatja, hogy huzamos ideig lázas beteg volt, édesanyja hozta haza Szekszárdra. Emiatt eddig az államtitkárnál sem jelentkezhetett audienciára; ügye most függőben van. Már dolgoztatni is akar, s reméli, néhány nap múlva kéziratot is tud küldeni. Október első napjaiban készül Pestre utazni és Hatvanyt fölkeresni.

Lásd MTAK Ms 376/10.; *Levelek Hatvany Lajoshoz* 1967. 247., 655. (244. levél); Kelevéz (Máté J. György) 1983. 133.; Sipos 2011. 168–169., 642–643. (2300. levél – 1918. szeptember)

1918. szeptember

Megjelenik Babits *Két nyári vers* főcímmel: *1. Settecento. 2. Oggi* című költeménye.

Lásd Esztendő 1918. szeptember, 9. sz. 114–116.

Ismertetést közölnek Babits Immanuel Kant *Az örök béke* című művének fordításáról.

Lásd A Tudás 1918. szeptember, 5. sz. 8.

A *Huszadik Század* című folyóirat a *Könyvszemlében* méltatja a *Huszadik Század* szerkesztőségének kezdeményezésére alakult Új Magyarország részvénytársaság első kiadványait, a *Természet és Társadalom* sorozat három füzetét, köztük Immanuel Kantnak Babits fordításában megjelent *Az örök béke* című művét („Főbizo-

mányos: Lantos A. könyvesboltja, IV. Mehmed szultán-út 3. Egy kötet ára 3 kor. 60 fill.”). A három füzet programját adja az egész sorozatnak: a filozófia, a természettudomány és a társadalomtudomány is képviselteti magát. A recenzens Kant művét a békeirodalom legbecsesebb filozófiai alkotásának tekintve kiemeli, hogy a német filozófus – akinek elmélkedése rendkívüli ember- és társadalomismeretről tesz tanúbizonyságot –, korát meghaladva, „olyan széles perspektívából vizsgálja a háború kiküszöbölésének problémáját, hogy mintául szolgálhat a közkeletű pacifizmusnak arra nézve, hogyan kell ama nagy társadalmi, politikai és gazdasági összefüggéseket megítélni, melyekből a háború ered”. Kant műve Babitsnak a gondolatok sértetlenségét megőrző, ám az eredeti szöveg nehézkes stílusát világosabbá és egyszerűbbé tevő kítűnő fordításában a legszélesebb körök érdeklődésére is számot tarthat.

Lásd Huszadik Század 1918. szeptember, 9. sz. 152.

Szekszárd, 1918. október 1. előtt és október 1.

Babits *Költészet és előadóművészet* című, Ódry Áprád előadóját bevezető előadása gépírású tisztázat(töredéké)nek keletkezése. A cím a főlió verzóján autográf ceruzairással. [A tanulmány az 1922-es *Gondolat és írás* kötetben az eredeti, az 1941-es *Írók két háború közt* kötetben már *Költő és tolmácsa* címmel jelenik meg.]

Lásd OSZK Fond III/1919/2.; a datáláshoz Babits Szekszárdról 1918. október 1-jén Komjáthy Aladárnak írt levelét: MTAK Ms 10.506/17.

Babits a Pestre utazása előtti napon (október 1-jén) még Szekszárdról – mielőtt sietne ki a szülőbe, hogy az utolsó napot ott töltsse – „sebtiben” küld kissé szemrehányó sorokat Komjáthy Aladárnak: nagyon várta levelét, még azt sem tudja, meddig marad Környén. „*En holnap utazom vissza Pestre, így most már csak oda írv. De azonnal!*” Szabó Ervin haláláról előző nap az újságokból értesült, éppen akkor, amikor Madzsarné [Jászi Alice] levele érkezett, azzal a hírrel, hogy három nap óta a beteg sokkal jobban van. Az újságok, „még az ellenkező pártiak is”, nagyon szépen búcsúztatják – jegyzi meg. Tudja, halála Aladárnak különösen szomorú hír, hiszen „egyik legjobb akarója” volt. „Engem is nagyon lesujtott, mert nem hittem hogy ily hamar megtörténik” – vallja be. Múltkori levelében – melyre Aladár nem válaszolt – megírta, hogyan lett Pesten rosszul s jöttek érte anyjáék, hogy Szekszárdra vigyék. Jól tartották, hizlalták, rendbe is jött, csupán valami fáradtság maradt benne. Úgy véli, keveset dolgozott: „3 Dante-ének [*Isteni Színjáték. Purgatorium*], 2 vers, a felolvasásom, melyet az Odry-esten fogok tartani, és egy novella kezdete”. Majd felvillanyozva teszi hozzá: „Ugy látom egyébként hogy nagy dolgok történnek most a világban, és roppant kíváncsi vagyok a fejleményekre. Ezért is szívesen megyek most Pestre, hogy közelebről tudjak valamit.”

Lásd MTAK Ms 10.506/17.; Sipos 2011. 171–172., 646. (2304. levél – 1918. október 2.), 436.; Sipos, *Tekintet* 2013. 1. sz. 90. (1918. október 2.)

Lásd még ***Budapest–Szekszárd, 1918. szeptember 14. körül–október 2.***

1918. október 1.

A *Világ* új tárcarovata – melyet Szabó Ervin betegsége, majd halála miatt végül Jászi Oszkár szerkeszt – Szabó Ervin külön kívánságára Babits *Leibniz mint hazafi* című cikkével indul.

Lásd *Világ* 1918. okt. 1. 229. sz. 5–6.; Sipos 17.; F. Csanak Dóra 1990. 360. (307. levél 2. jegyzete); Sipos 2003. 79.; Hibschr/Pienták 2009. 492.

Hirdetik Ódry Árpád október 5-i előadóstjét, amelyet Babits vezet be, valamint a *Nyugat* kiadásában megjelent *Herceg, hátha megjön a tél is!* második kiadását.

Lásd *Nyugat* 1918. II. okt. 1. 19. sz. címlapverző; számozatlan előlap

1918. október 2.

Kolozsvárról Tessitori Gabriella is külön levélben köszöni meg Babitsnak az elküldött fényképet, mely lakásuk „legbecsesebb díszét” jelenti számára. Ő is szabadkózik, hogy nem tudta, nyáron hova írjon, Tessitori Nóra Szekszárdra címzett levelére ugyanis nem jött válasz; ezért a megkésett köszönőlevél. Várják Babitsot Kolozsvárra.

Lásd OSZK Fond III/1289.; Tessitori 1983. 72–74., 296. (9. levél); Sipos 2011. 172–173., 646–647. (2305. levél), 462.

„Dr. Szabó Ervin temetése október 2-án volt óriási részvét mellett. Sírjánál Harrer Ferenc, Madzsar József, Kunfi Zsigmond és Jászi Oszkár beszéltek. (Jászi a Társadalomtudományi Társaság, a Társadalomtudományok Szabad Iskolája és a *Huszedik Század* nevében búcsúztatta el és helyezett koszorút ravatalára.) A budapesti munkásság a temetés alatt tízperces munkabeszünetet rendezett.”

[Babits talán éppen ezen a napon érkezik haza Szekszárdról, kérdés, vajon részt vesz-e a temetésen.]

Lásd a nekrológot: *Huszedik Század* 1918. 10. sz.

Budapest, 1918. október 2.–november 4.

Babitsot bizonyára olyannyira lefoglalják a politikai események és a *Nyugat* körüli feladatok, hogy Szekszárdról hazatérve egy hónapig nem ad hírt magáról családjának.

Lásd Babits Angyal 1918. november 4-i levelét: OSZK Fond III/25/95.

Budapest, 1918. október 3.; október 17.

A református egyház zsinatának zárt ülésén, majd a parlamentben gróf Tisza István volt miniszterelnök bejelenti a háború elvesztését.

Lásd Digitális *História* adatbázis [### **Budapest, 1918. október 5.**](http://www.tortenelmitar.hu/index.php?option=com_custom_properties&task=tag&tagName=Id%C5%91rend%3A1867-1918&Itemid=85&lang=hu&limits tart=3160; Sipos 2011. 662. (2329. levél jegyzetében); Sipos, Tekintet 2013. I. sz. 98.</p></div><div data-bbox=)

Schöpflin Aladár *Ódry Árpád szavaló-estélye* című írása szerint Babits „okos, világos és gondolataiban találó” bevezető előadást tart (később *Költészet és előadó-művészet*, illetve *Költő és tolmácsa* címen jelenik meg) Ódry Árpád előadóestjén, a Zeneakadémia nagytermében, este fél 8-tól. Babits arról is szól, hogy Ódry versválasztásait saját egyénisége, előadóművészete indokolja, hiszen a szavaló művészete az illusztrátoréhoz hasonlít: ki kell egészítenie a maga egyéniségével a kész művet. Ódry a *Nyugat* íróinak műveiből, így Babits verseiből is előad (Schöpflin érdemesnek tartja megjegyezni, hogy Ódryhoz láthatóan Babits költészete áll a legközelebb). Babits az estet „szakaszonként” vezeti be.

Lásd Magyar Hírlap 1918. szept. 22. 222. sz. 9.; *Nyugat* 1918. II. okt. 16. 20. sz. 600–601.; *Nyugat* 1919. I. jan. 16. 2. sz. 129–135.; Téglás 1981. 207–208.; Téglás, Dunatáj 1983. 3. sz. 68.; Tessitori 1983. 289–290. (2. levél jegyzetében); Nédli/Pienták/Sipos (Lénárt Tamás) 2008. 423.

A Révai Testvérek Irodalmi Intézet Babitshoz intézett levelének helyes dátuma: **Budapest, 1912. október 5.**

Lásd OSZK Fond III/1858/2.; Sáli 2003. 195–196., 456. (1152. levél)

Vö. Sipos 2011. 174–175., 647–648. (2307. levél – Budapest, 1918. október 5-re datálja, noha jelzi, hogy a levelet Rákospalotára címzik; a téves dátum és a hiányos jelzet okán úgy véli, hogy az a kézirat-katalógusban nem szerepel)

1918. október 5.

Tabéry Géza Békéscsabáról küldi újabb levelét Babitsnak, emlékeztetve előző heti soraira, melyben az október 13-i Szegeden tartandó [A *Holnap* tizedik évfordulóját ünneplő] matinéra hívta. Tudatja, hogy közbejött akadályok miatt a matinét későbbre halasztják. Kéri, Babits ne feledkezzen meg *Fortissimo* című versének elküldéséről.

Lásd OSZK Fond III/1264/2.; (Sipos) 2000. 283.; Sipos 2011. 175., 648. (2308. levél); Tabéry Géza 1918. szeptember 28-i levelét: OSZK Fond III/1264/1., 8.

Vö. Sipos 2011. 648. (bár jelzi Tabéry Babitsnak Budapestről írt előző levelét, a Szegeden tartandó matinét tévesen a *Nyugat*-matinéival azonosítja)

Budapest, 1918. október 7. előtt és október 7–8.

Babits „szíves készségét” örömmel véve, a Petőfi Társaság nyomtatott fejléces levelepapírján Pakots József küldi sorait, megerősítve a székfoglaló október 13-i, vasárnap délelőtt 11 órai időpontját és helyszínét (az Akadémia I. emeleti üléstermét), jelezve, hogy az akadémiai szolgák majd odaigazítják Babitsot. A következő nap Pakots elküldi a felolvasó ülés hivatalos programját is, melyen másodikként szere-

pel: „Költemények (székfoglaló.) Írta és felolvassa Babits Mihály rendes tag.” (A levél hátoldalán Török Sophie ceruzairású rájegyzése.)

Lásd OSZK Fond III/1643/7., 8.; Téglás 1997a 28–29.; Sipos 2011. 176–177., 649–650. (2310., 2311. levél); 450.

1918. október 8., október 14., október 16.

A Magyarországi Szociáldemokrata Párt (MSZDP) 1918. október 8-i kiáltványában körvonalazza programját: az önálló Magyarország megteremtését, a demokratikus átalakulás megvalósítását. Október 14-én Genfben Masaryk vezetésével megalakul az emigráns cseh kormány, október 16-án pedig IV. Károly az eseményeket követve kiáltványt ad ki, melyben Ausztriát föderatív állammá minősíti, és maga szólítja fel egyes tartományait, hogy alakítsák meg a maguk nemzeti tanácsait. A kiáltvány azonban a Magyar Királyságra nem vonatkozik!

Lásd 1919. május 30.-június 24. – EPA epa.niif.hu/01000/01019/00002/pdf/totharpi.pdf

Lásd még *Budapest, 1918. október 24–30. és utána*

1918. október 10.

(f. e.) szignóval [Farkas Emőd ?] ismertetését közlik *Dante komédiája 1. A Pokol* című művének a Révai „másodikadás”-ában megjelent Babits-fordításáról.

Lásd Budapest 1918. okt. 10. 237. sz. 6.

Vö. Sipos 2011. 458. („decemberben [!] jelenik meg] a *Pokol* második kiadása”)

Hírcikkben harangozzák be „a *Nyugat* estélyét, amelyet [Szegeden] a Tisza-szálló nagytermében a Szegedi Újságírók Egyesülete rendez október 19-én este, fél tíz órakor. A modern irodalom és művészet reprezentatív kitűnőségei szerepelnek ezen a gazdag és magas színvonalú estélyen [...]. Babits Mihály, aki Szegeden kezdte diadalmas költői pályáját, Juhász Gyula, bajtársa a modern líra forradalmában, Schöpflin Aladár, a mai magyar kritika első úttörője, Földi Mihály, a filozófus novellista és orvosi író, Ódry Árpád, a Nemzeti Színház egyik legnagyobb művésze és Palay Matild, az Operaház jeles fiatal tagja, aki Ady-, Babits- és Ignóus-dalokat énekel. [...] a *Nyugat*-estély helyárai a következők lesznek: páholy 30, zsöllye 10, első hely 8, második hely 6, állóhely 3, diákhely 2 korona.” [A tervezett matiné a járvány miatt elmarad, s az őszi politikai változások miatt később sem tartják meg.]

Lásd Délmagyarország (Szeged) 1918. okt. 10. 5.; Juhász Gyula, Délmagyarország (Szeged) 1918. okt. 13. 5–6.

A *Nyugat* nyomtatott fejléces levélpapírján írt levelében Ignóus közli, hogy a november 1-jei számot annak a kérdésnek szentelik, „vajjon [!] egy új államhatárok közt teljesen magára utalt s területében remélhetőleg nem csökkenő független Magyarország számára mely politika volna természetes és ajánlatos”. Október 23-ig

kéri Babits írását, abban a reményben, hogy vállalja. Érdeklődik, mi van az Ódry-felolvasással [talán a kéziratot sürgeti?], s a keddi [15-i] viszontlátással búcsúzik [bizonyára a szokásos keddi *Nyugat*-összejövetelre várja Babitsot is].

Lásd OSZK Fond III/610/13.; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 328.; Sipos 2011. 177., 650–651. (2312. levél), 457.; a „keddi” *Nyugat*-összejövetelekre: **1918. január 30. előtt**

Budapest, 1918. október 12.

A *Nyugat* titkára, Havas Irén két rövid levélüzenetet küld Babitsnak, bizonyára küldönc útján: az elsőhöz mellékeli az Ódry-estén tartott felolvasása tiszteletdíját és tudatja, hogy a szegedi felolvasást a másnapi [október 13-i] székfoglaló miatt október 19-re halasztják, továbbá Fenyő Miksa nevében két belépőjegyet kér a Petőfi Társaság ülésére. A második, névjegyre írt üzenet a Szegedről kapott telefon-értesítést továbbítja: az estét a [spanyolnátha-] járvány miatt betiltják.

Lásd OSZK Fond III/1816/45., 46.; Sipos 2011. 177–178., 651–652. (2313., 2314. levél), 460.

Vö. Sipos 2011. 178–179., 651–652. (mindkettőt 1918. október 12. után-ra datálja)

Budapest, 1918. október 13. vasárnap

Babits délelőtt 11 órakor az Akadémián tartott felolvasó ülésen székfoglalóként saját verseiből olvas föl a Petőfi Társaságban, elfoglalva a felajánlott helyet.

Lásd Pakots József Babitsnak 1918. szeptember 30-án küldött levelét: OSZK Fond III/1643/6.; Téglás, Irodalomtörténeti Közlemények 1997. 5–6. sz. 590. és 22. lábjegyzet; Téglás 1997a 177.; Sipos 2011. 517. (2121. levél jegyzetében); Sipos, Tekintet 2013. 1. sz. 103.

Lásd még ***Budapest, 1918. március 3. után; Budapest, 1918. március 17. vasárnap***

Vö. Sipos 2003. 76. („A költő 1918. március 17-én [!] verseiből tartott felolvasással foglalta el székét a Társaságban”), 79. („13-án saját verseiből felolvasott a Petőfi Társaságban” – az előző dátumból következően nem jelzi, hogy ez a székfoglaló felolvasás ideje)

1918. október 13–20.

Reményik Sándor a *Herceg, hátha megjön a tél is!* második kiadásának ürügyén Babits egész költészetéről ír tanulmányt, melyben tudatosságát, műveltségét emeli ki.

Lásd Erdélyi Szemle 1918. okt. 13–20. 24. sz. 54–57.

1918. október 14.

Stefan I. Klein Davos-Platzból küldött német nyelvű táviratban értesíti Babitsot, hogy a Wolff Verlag elfogadta *A gólyakalifát*; s további prózakötet lehetőségére kér azonnali választ.

Lásd OSZK Fond III/735/3/a; Sipos 2011. 179., 653. (2316. levél)

Lásd még **1918. szeptember 19.; 1919. október 4. előtt, október 4. és utána**

Vö. Sipos 2011. 179., 653. (a távirat német szövegének téves fordítását adja)

Budapest, 1918. október 14.

Zempléni Árpád „Zempléni Táltos” aláírással küldi levelét: sajnálja, hogy Babits levelezőlapja szerint Dante ördögei nem esznek, az ő észét ördöge „még halat is lop, ha éhes”. Mellékeli [Jászay-Horváth] Elemér tagajánlását a Petőfi Társaságba, s kéri, Babits vagy írja alá és írassa alá másokkal is, vagy ha másféle ajánlást talál jónak, „kanyariton” egy másikat. Tudatja: „Dantédát [*Isteni Színjáték. A Pokol* változatlan utánnyomását] megvettem a minap. Papirosa bizony rossz, de hát azért majd csak átböngésem lassacskán, a nyomás tisztességes lévén. Fordításod irigylésre méltóan jó. Igazi dantei hangú és hangulatú. Igyekezézz befefejezni addig, míg teljes erődben vagy.” Maga is szeretne volna a *Poklot* átültetni, „de hát nem kálvinistának való biz az” – teszi hozzá.

Lásd OSZK Fond III/1397/2.; Sipos 2011. 179–180., 653–654. (2317. levél), 450.

Lásd még *A Pokol: 1918. augusztus 3.; 1918. augusztus 3. után, ősz; 1918. október 10.; Purgatórium: Budapest, 1918. november 24. előtt és november 24.*; megjelenésére: Komjáthy Aladár és Babits Szekszárdra 1920. június 25. után küldött levelét: WMMM Kéziratgyűjtemény 76.3.4.; *Paradicsom*: Szabó Lőrinc Hatvany Lajosnak 1923. február 25-én írott levelét: *Levelek Hatvany Lajoshoz*. 1967. 278.

Vö. Sipos 2011. 654. (*A Purgatórium* megjelenését 1920. augusztus első felére datálja, Komjáthy levele szerint azonban a fordítás már június 25. körül kijön a nyomdából; a *Paradicsomét* pedig 1922 végére, noha az csak **Budapest, 1923. február 25. előtt néhány nappal** jelenik meg)

Budapest, 1918. október 16.

Hirdetik a tervezett *Nyugat*-előadás-sorozatát, amelyen Babits *A filozófia a mai kultúrában* címmel 12 előadást tartana.

Megjelenik Schöpflin Aladár ismertetése Ódry Árpád október 5-i szavalóestjéről, amelynek utolsó mondatában kijelenti: „Babits Mihály bevezetése a versszaválás művészetéről s a szavaló művészetnek az elszavalt vershez való viszonyáról, okos, világos és gondolataiban találó kis tanulmány –, reméljük, alkalom lesz vele még nyomtatott formában is találkozni.”

Lásd *Nyugat* 1918. II. okt. 16. 20. sz. címlapverző; 600–601.

Finály Gábor a Budapesti VI. ker. M. Kir. Állami Főgimnázium Igazgatóságának bélyegzőjével ellátott levelezőlapot küld Babitsnak, melyen a nyugdíjaztatási kérelméhez még hiányzó három – az 1913-as korpótlékra, az 1916-os áthelyezésre a Munkácsy utcai főgimnáziumba, illetve az 1917-es, a VIII. osztályba kinevezésre vonatkozó – okmány pótlólagos beküldését sürgeti.

Lásd OSZK Fond III/1894/15.; Sipos 2011. 180., 654–655. (2318. levél)

Budapest, 1918. október 24–30. és utána

Október 24-én, a Károlyi Mihály vezette Függetlenségi és 48-as Párt, a Jászi Oszkár vezette Polgári Radikális Párt és a Garami Ernő és Kunfi Zsigmond által írá-

nyitott Magyarországi Szociáldemokrata Párt Budapesten megalakítja a Nemzeti Tanácsot.

A király október 27-én József főherceget nevezi ki *homo regiusszá*, a király helyettesévé, 28-án hatalmas tömeg indul el a főherceg palotája elé, követelve, hogy a Nemzeti Tanácsból alakuljon meg az új kormány, és Károlyit nevezze ki miniszterelnökké. Az ún. lánchídi csata során a rendőrség a tüntetőkre lő. A forradalmi mozgalmak előretörésének megakadályozására, 1918. október 29-én az uralkodó, IV. Károly és Habsburg József főherceg – az általános várakozással ellentétben – nem Károlyi Mihály grófot, hanem gróf Hadik Jánost nevezi ki miniszterelnökké. Wekerle Sándor 1918. október 30-án délelőtt 10 órakor búcsúzik a miniszterelnökség tisztviselőitől, Hadik pedig ekkor veszi át a miniszterelnökség vezetését. A Hadik-kormány Magyarország történelmének legrövidebb ideig hatalmon lévő kormánya, Hadik mindössze 17 órán át miniszterelnök, 1918. október 30-án 10 órától október 31-én hajnali három óráig, amikor az őszirózsás forradalom hatására lemondani kényszerül. Miniszterelnöki esküjét leteszi, de mivel kormányának névsorát csak másnap kívánja véglegesíteni, az hivatalosan meg sem alakulhat. Este 10-ig folytatja kormányalakítási tárgyalásait, ennek eredményeképp hét tárcára sikerül minisztert találnia; köztük *Fenyő Miksa a kereskedelemügyi miniszteri* szék várományosa.

A nap folyamán tüntetés kezdődik, amely felkelésbe csap át. A felkelők megakadályozzák egy menetszázad frontra küldését, kiszabadítják a politikai foglyokat, elfoglalják a katonai térparancsnokságot, valamint a fontosabb középületeket és elfogják a katonai parancsnokot. Október 30-ról 31-re virradó éjszaka a felfegyverzett tömegek elfoglalják a főváros stratégiai fontos pontjait. Az események miatt Hadik János október 31-én hajnali 3 órakor megbízatását visszaadja. Október 30/31-én győz az őszirózsás forradalom, és József főherceg – IV. Károly jóváhagyásával – Károlyit nevezi ki miniszterelnöknek. Fenyő Miksa tehát 17 óráig (!) kereskedelemügyi miniszter a Hadik-kormányban. (Ez a politikai rövidlátásra való szereplése magyarázza majd a két forradalom alatti visszahúzódását.)

Október 30-án kezdődik Budapesten a forradalom. A Conti utcai börtönből kiszabadítják a politikai foglyokat, elfoglalják a postát, a telefonközpontot, a katonai raktárakat. November 1-jére általános sztrájkot hirdetnek, melyben a vasutasok is részt vesznek, így az ország közlekedése is megbénul. Károlyi kormányát a Nemzeti Tanácsból alakítja meg. Programja: az ország függetlenségéről és a választójog demokratikus reformjáról szóló törvények megalkotása, amnesztia a politikai elítélteknek, sajtószabadság, egyesülési és gyülekezési jogok biztosítása, a parasztok földhöz juttatása, munkaügyi és népjóléti intézkedések, szociális törvények létrehozása. A forradalom napjaiban szétkergetett csendőrség helyére az anarchia megfékezését szolgáló nemzetőrséget szerveznek. A nemzeti függetlenséget nem trónfosztással, hanem perszonálunióval képzelik el, esküjüket is a király kezébe teszik le. A feloszlóban lévő birodalom hadserege ekkor még harcban áll, s Magyarország területére ellenséges csapatok nem léphetnek be. De a magyarországi k. u. k. hadtestek működésébe a magyar kormánynak semmi beleszólása nincs, a frontokon tartózkodó magyar csapatok fölött nem diszponálnak. A magasabb egységek pa-

rancsnokai között kevés a magyar, a magyarországi ezredek többsége vegyes vagy túlnyomóan szláv és román nemzetiségű csapatokból áll, a parancsnokok között is több a német, délszláv és cseh, mint a magyar.

Lásd Éder 1966. 269–270.; Keresztury 1970. 374.; *Feljegyzések és levelek a Nyugatról* 1975. 38–39. (október 29-re datálja a „24 óráig” tartó miniszterséget – kiemelés – RJ); pdf, 24672k – Adatbank adatbank.transindex.ro/html/alcim_pdf8340.pdf; Sipos, *Tekintet* 2013. 1. sz. 98–100.; 1919. május 30.–június 24. – EPA epa.niif.hu/01000/01019/00002/pdf/totharpi.pdf; Romics Ignác Trianon okai – Grotius www.grotius.hu/.../2010_122_romics_ignac_trianon...

Lásd még **1918. október 8., október 14., október 16.**; *Nyugat népe* (Sipos) 2009. 281. és 5. lábjegyzet; Sipos 2011. 662. (2329. levél jegyzetében)

Vö. Sipos 2011. 671. (2343. levél jegyzetében 1918. október 26-ra datálja a Nemzeti Tanács megalakulását)

Babits – minden bizonnyal a Petőfi Társaságban tett október 28-i közgyűlési felszólalásával egy időben – a belpolitikai válság tetőzésekor – szenvedélyes hangú röpirat összeállításán dolgozik, ebben, az *Éljen a köztársaság! [Testvérek! A magyar nép kívívta szabadságát!...]* című kiáltványban állást foglal a reszpublika mellett (Petőfi *Készülj, hazám* című versének gondolatmenetét is követve): „Magyarország csak átokkal, gyűlölettel tartozik a Habsburgoknak. [...] A magyar történet tele van rettenetes tetteik emlékével. Legjobbainkat kivégezték mint bűnösöket. Zrinyinek, Frangepánnak, Martinovicsnak, az aradi vértanúknak vére ellenük kiáltson az ég! [...] Le a született és fizetett népgyilkosokkal! Éljen a Köztársaság! Amíg király lesz, mindig lesz háború!” (A gépiratos tisztázatn autográf ceruzairású javítások, áthúzásokkal, idegen kéztől származó nyomdai utasításokkal.)

Lásd g = OSZK Fond III/1563/38.; OSZK Analekta III/1513. (egyfóliós lapkivágat Török Sophie javításával); (szövegét a hagyatékából, a Török Sophie által megtalált kéziratból) közli Irodalom-tudomány 1946. május, 4. sz. 1.; Ungvári, *Irodalomtörténeti Közlemények* 1959. 2. sz. 239–240.; József Farkas 1962. 718., 908. (396. tétel – „1918. november 16. előtti napok”); Kardos Pál 1972. 237.; Gál István, *Irodalomtörténeti Közlemények* 1976. 4. sz. 529.; Sipos 1976. 27–28.; *História* 1978. 1. sz. 17.; Téglás 1996. 279–280., 516. (100. tétel); Éder 2002. 171.; Babus Antal, *Új Forrás* 2002. 4. sz. (április) www.jamk.hu/ujforras/0204_06.htm; Sipos 2003. 80.; Sipos 2011. 439. (1918. október 25. előtt); Sipos, *Tekintet* 2013. 1. sz. 105.

Vö. Sipos 2011. 439. (Babits szövegét Ungvári 1959-es közlésére téves, 248-as lapszám-jelöléssel hivatkozva idézi); Sipos, *Tekintet* 2013. 1. sz. 103. (Babits felszólalását október 27-re datálja)

„A két háború közötti időszak uralkodó ideológiáinak szerves részét képezte a magyarországi zsidóság árulásának tétele, tehát az a nézet, miszerint a világháborút követő zűrzavart kihasználva a zsidóság – a gazdasági hatalom mellé – a *politikai hatalmat* is megszerezte magának, továbbá, hogy ez a zsidó hatalomátvitel tragikus következményekkel járt az ország sorsára, különösen területi integritására nézve [...] Az őszirózsás forradalomban *valóban jelentős volt* a magyarországi zsidóság részvétele, bár nem tartható az a nézet, hogy a magyarországi forradalom kizárólag a »zsidók műve« volna. Az 1918. október végén megalakult Nemzeti

Tanács ún. Intéző Bizottságának 20 tagja közül 11 volt zsidó vagy [...] zsidó származású politikus.”

Lásd Gyurgyák János: *A zsidókérdés Magyarországon*. Osiris, Budapest, 2001. 98.; Romsics Ignác, *Rubicon* 2012. 9–10. sz. 46.

1918. október 25. előtt

[*S őrült kaszás gyanánt a vad halál...*], valamint a [*Vörösbort vérből...*] kezdetű töredékek keletkezése. (Ceruzairású fogalmazványtöredékek az egyfóliós papír verzóján, a rektón „Dr. Kovács László gyalogos hadnagy” névjegyének nyomtatott szövege és Babits Angyalnak szóló kézírású üdvözlete. – Kovács László 1918. október 25-én hal hősi halált.)

Lásd kéziratukat OSZK Fond III/1969/50.

1918. október 25.

A 28 esztendő Kovács László, Babits szekszárdi barátja az olasz fronton „a »Col della Beretta« nevű hegyen vívott harcokban gránáttól találva” – a fegyverszünet megkötése előtt néhány nappal – hal hősi halált. (Édesanyja, Kovács Dávidné Nagy Lujza a szekszárdi polgári leányiskola tanárnője, majd igazgatója, Babits Angyal kolléganője és főnöke.) A család november 26-án, a *Tolnavármegye és a Közérdek* című szekszárdi lap november 28-án ad hírt haláláról.

[1914 és 1918 között az első világháború csataterein 414 szekszárdi férfi leli halálát.]

Lásd Tolnavármegye és a Közérdek 1918. nov. 28.; Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 263. (1200. levél jegyzetében); Sipos 2011. 675. (2347. levél jegyzetében), 475.; **Budapest, 1918. november 26.**; Szekszárdi krónika 1986.

Budapest, 1918. október 26.

[Moholy-]Nagy László „mély tisztelettel” küldi levelezőlapjának verzójára készített, katonazubbonyos, ülő férfialakot ábrázoló rajzát Babitsnak.

Lásd OSZK Fond III/904/6.; közli Bodri Ferenc, *Tiszatáj* 1972. 8. sz. 33. (6. levél); Sipos, *Tiszatáj* 2008. 11. sz. 79. (nem a levelezőlapra írt dátumot jelzi, hanem a tábori postahivatalban történt feladás idejét 1918. október 27-re teszi); Sipos 2011. 181–182., 655. (2319. levél); Nagy Levente, *Artmagazin* 2010. 6. sz. 60–63.; Nagy Levente, *Artmagazin* 2011. 2. sz. 58–60. http://www.artmagazin.hu/artmagazin_hirek/ivan_ez_csak_jo__a_moholy-eletmu_legelso_darabjai_a_beszelo_rajzos-szoveges_tabori_postai_levelezolapok_i.1108.html#sthash.DbYYXVpR.dpuf; http://artmagazin.hu/artmagazin_hirek/moholy-nagy_laszlo_katonaevai__a_beszelo_rajzos-szoveges_tabori_postai_levelezolapok_i.1229.html

Budapest, 1918. október 28. hétfő

A Petőfi Társaság ülésén az aktuális politikai kérdések és a társaság megreformálásának ügye már-már szakadást idéz elő a tagok között. Palágyi Menyhért sürgeti, hogy testületileg csatlakozzanak az időközben megalakult Nemzeti Tanácshoz, az

elnök, Herczeg Ferenc elutasítja az indítványt, így a társaság csak üdvözli az új politikai egyesülést, Herczeg pedig kilátásba helyezi lemondását. Az ülésen hozzászóló Babits többek között Petőfi példájára hivatkozik: „Babits Mihály figyelmeztetett arra, hogy ha Petőfi élne, csodálkozna ezen a tanácskozó társaságon, és tette, elhatározó cselekedetre ösztönözne mindenkit, mert ő sohasem tudta elválasztani a szabadság érzését, az emberies ösztöneit a költészettől” – tudósít a *Pesti Napló*. Kosztolányi Dezső mellett Babits Mihály élen jár annak a határozatnak elfogadtatásában, mely kimondaná a társaság csatlakozását a Nemzeti Tanácshoz, a Petőfikultusz tartalmának módosítását, a magyar kultúra becsületének megvédését. A magyar műveltség védelmében állandó bizottságot alakítanak, melynek Babitson kívül Bíró Lajos, Kosztolányi Dezső, Palágyi Menyhért és Peterdi Andor a tagjai. Babits radikális hangú beszéde nagy visszhangot kelt. Az alig két hete székfoglalóját megtartott költő a Petőfi Társaságban vezető szerephez jut.

Lásd *Pesti Napló* 1918. okt. 28.; *Világ* 1918. okt. 29. 4.; Palágyi Menyhért 1918. október 29-i Babitshoz intézett levelét: OSZK Fond III/1643/9.; Sipos 1976. 27.; Téglás 1997a 30–31., 178.; Sipos 2003. 80.; Csekő Ernő, *Múlt és Jövő* 2006. 2. sz. 34. http://www.multesjovo.hu/en/aitdownloadablefiles/download/aitfile/aitfile_id/701/; Nédli/Pienták/Sipos (Kosztolánczy Tibor) 2008. 371–372.; Sipos 2011. 450–451., 657. (2322. levél jegyzetében);

Vö. Sipos, *Tekintet* 2013. 1. sz. 103. (Babits felszólalását október 27-re datálja)

Délután gyűlést tart Babits és Dienesék vezetésével az „Európa Lovagjai” társaság, de „még nem merték kimondani a Nemzeti Tanácshoz [tagjai a Károlyi-párt, a Jászi-féle Radikális Párt és a Magyarországi Szociáldemokrata Párt] való feltétlen csatlakozásunkat is [...] a »lovagok« gúnymosollyal vetették el ama indítványomat, hogy menjünk fel rögtön a Károlyi-pártba és ajánljuk fel személyes szolgálatainkat [...] tartozunk legalább elmenni a Károlyi-párt [háza] előtti esti népgyűlésre. [...] De Babits és Dienes Pál azon a nézetben voltak, hogy ők nem »közkatona«, nem tömegszaporítók. Nekik nem ott a helyük” – írja Balázs Béla október 29-i naplóbejegyzésében.

Lásd Balázs Béla 1982. II. 335–336.; Benedek 1965. 295.; Sipos 1976. 20.; Téglás 1988. 174–178., 298–301.

1918. október 28. és október 28. után–november 15. előtt

Dr. Kiss Ernőné Kelemen Brigitta küld Szekszárdról gyászjelentést Babitsnak férje, dr. Kiss Ernő Tolnavármegye tisztí főügyésze 55 éves korában, hosszú betegség után bekövetkezett haláláról. Babits anyjának írt, november 15-i levelében tudatja: „Brigitta néninek írtam egy részvétlevelet.”

Lásd OSZK Fond III/; Sipos 2011. 182–183., 655–656. (2320. levél)

1918. október 29.

Ifj. Leopold Lajos táviratában Babitsnak egy nappal korábbi, Petőfi Társaság-beli szerepléséhez, az ott történt eseményekben vitt szerepéhez gratulál: „abban az órá-

ban midőn Te a Petőfi Társaságban én Tolnavármegye öreg székházában tettem hitvallást a nemzeti tanács mellett a megifjuló közös szülőföldről testvéri kézszorítást küld: ifj. Leopold Lajos”. [Leopold október 28-án Szekszárdon a vármegyei közgyűlésen vesz részt, a két nappal későbbi gyűlésen kezdeményezi, hogy Németország és a Monarchia közelgő veresége kapcsán jelentkező németellenes megnyilvánulásokkal szemben a vármegye nyilvánítsa ki a német nép iránti szimpátiáját. (Leopold indítványát a helyi Nemzeti Tanács, illetve a 48-as függetlenségi párt prominensei félreértelmezik, és „a német szövetségnek zengett dicshimnuszak” minősítve novemberben új főispán-kormánybiztos kinevezését kéri a belügyminisztertől.) Ifj. Leopold Lajos tevékeny részt vállal a polgári demokratikus erők oldalán: az első világháború alatt a Vöröskereszt Egyesületben végzett munkájának tapasztalataira támaszkodva először Károlyi Mihályné mellett 1918. december 6-tól kormánybiztos-helyettes, majd annak lemondása után kormánybiztos a Vöröskeresztnél, erről a hivataláról 1919. március 21. előtt pár nappal mond le.]

Lásd OSZK Fond III/835.; Csekő Ernő, *Múlt és Jövő* 2006. 2. sz. 43.

http://www.multesjovo.hu/en/aitdownloadablefiles/download/aitfile/aitfile_id/701/; Sipos 2011. 184., 656. (2321. levél), 451.

Vö. Sipos 2011. 656. (ügy véli, „Leopold Lajos 1918 őszén nem viselt hivatalt, a gazdálkodással volt elfoglalva”)

Budapest, 1918. október 29.

A századelő filozófiai életének kiemelkedő alakja, a matematikában és az irodalomban, a társadalomelmélet kérdéseiben egyaránt járatos Palágyi Menyhért levelezőlapján tudatja, hogy Babits utólagos jóváhagyásának reményében fölvetta a Petőfi Társaság állandó bizottságának tagjai közé. A legközelebbi találkozás helyéről és idejéről mihamarabb értesíti.

Lásd OSZK Fond III/1643/9.; Téglás 1997a 32.; Sipos 2011. 184–185. 656–657. (2322. levél), 451.

Budapest, 1918. október 30–31.

Babits Dienes Pállal és két volt tanítványával, (az újpesti) Komjáthy Aladárral és a tisztviselőtelepi Markos Györggyel a felbolydult Budapestet járja, és együtt agitálnak a köztársaság mellett a körüti és belvárosi kávéházakban. A Belvárosi kávéházban Babits felajánlja barátainak, hogy elszavalja Petőfi *Akasszátok föl a királyokat* című költeményét, mellyel „a köztársaság kikiáltását” követeli, valamint az *Itt a nyilam, mibe lőjem* című királyellenes versét is. „Elvegyültünk az izgatottan tárgyaló csoportok között, hárman, három felé, azután elkezdjük kiáltani: »halljuk Babits Mihályt«. A tömeg átvette a kiáltást és zúgott a kávéház: »halljuk Babits Mihályt«. Egykettőre az asztalra emelték és dörgő hangon szavalta: »Lamberg szívében kés, Latour nyakán / Kötél, s utánok több is jön talán, / Hatalmas kezdesz lenni végre nép! [...] Akasszátok föl a királyokat!« Hibátlanul tudta és mondta a hosszú forradalmi verset, az utolsó sort mindig vele üvöltötte a tömeg” – emlékezik Markos György.

Az Astoria Szálloda, a Nemzeti Tanács székháza előtt megjelenő Babits Dienes László, Madzsar József és Kóhalmi Béla társaságában ismét elszavalja Petőfi *Itt a nyílom, mibe lőjem* című versét. „Óriási tömeg gyűlt össze, kiáltások hangzottak el: »Le a királlyal!« »Éljen a köztársaság!«. Továbbmentünk a Károly körúton az Andrássy út felé. Ekkor már beláthatatlan tömeg kísért bennünket” – jegyzi föl Dienes László.

Lásd Remete László, Irodalomtörténeti Közlemények 1965. 3. sz. 294–295.; Kardos Pál 1972. 237.; Sipos 1976. 28.; Téglás 1979. 15–16.; Téglás, Dunatáj 1984. május, 2. sz. 46. (Markos György visszaemlékezése alapján: október 31-re datálja); Téglás 1991. 250–253., 302.; Téglás 1996. 275–276., 516. (98. tétel); Sipos 2003. 80. (október 30-ra teszi); Nédli/Pienták/Sipos (Kosztolánczy Tibor) 2008. 372.; Hibsich/Pienták 2009. 494.; Sipos 2011. 662–663. (2329. levél jegyzetében); Sipos, Tekintet 2013. 1. sz. 104.

Október 30-ról 31-re virradó éjjel a felfegyverzett munkás- és katonatömegek megszállják Budapest stratégiaileg lényeges pontjait („kocsin, sapkán és kézben őszirózsza”); győz az őszirózsás forradalom. „Magyarországot csak én menthetem meg” – jelenti ki Károlyi Mihály 1918. október 31-én.

Pesten már teljes rend van, „a forradalom napja is gyönyörűen folyt le” – írja Babits anyjának 1918. november 15-én kelt levelében.

Lásd *Magyarország történeti kronológiája III. 1848–1944.* Akadémiai, Budapest, 1982. 840.; Babits anyjának írt levele: OSZK Fond III/57/2.; Téglás 1991. 251.; Sipos, Tekintet 2013. 1. sz. 100.

Október 31-én délután gróf Tisza István miniszterelnök, református egyházkerületi főgondnok Hermina úti villájába fegyveres katonák hatolnak be, elzavarják a villa őrzésére kirendelt csendőröket, majd rövid szóváltás után agyonlövik Tiszát, a – sokak által gyűlölt – legtekintélyesebb politikust, Károlyi Mihály legnagyobb politikai ellenfelét.

Lásd Digitális *História* adatbázis http://www.tortenelmitar.hu/index.php?option=com_custom_properties&task=tag&tagName=Id%C5%91rend%3A1867-1918&Itemid=85&lang=hu&limits tart=3160; gróf Tisza Istvánra: ifj. Bertényi Iván, Kommentár 2011. 5. sz. A gyűlölt Tisza István – Kommentár ...a magyarázat ... kommentar.info.hu/iras/2011_5/a_gyulolt_tisza_istvan

1918. október 31. utáni napokban, november eleje (?)

Babits föltehetőleg előadást tart tanároknak a forradalom lehetőségeiről, az oktatás-nevelés forradalmi, lélekszabadító feladatáról. (*Mi a feladat?...*)

Lásd az előadás (?) vázlatának szövegét: Ungvári, Irodalomtörténeti Közlemények 1959. 2. sz. 244.; Éder 1966. 272.

Babits (valószínűleg „az első napok lázában”) felolvassa *Május huszonhárom Rákospatotán* című versét a következő kísérszöveggel: „Engedjék meg, hogy egy forradalmi versemet olvassam föl a mai alkalomból; éspedig ez a vers nem valami

újszülött alkalmi költemény, hanem egy olyan ember műve, aki már forradalmár volt a forradalom előtt [...] ez a vers jóval a forradalom előtt, sőt még a háború előtt íródott [1912-ben], azon az emlékezetes május 23-án, mely a proletárság első nagyobb szabású és szenvedélyesebb kitörése volt.”

Lásd a vers kéziratát PIM Kézirattára V. 949.; a nyolcsoros kísérszöveg ceruzairású fogalmazványát: OSZK Fond III/1810.; közli Ungvári, Irodalomtörténeti Közlemények 1959. 2. sz. 237.; Kardos Pál 1972. 237.; Sipos 1976. 35. 6. lábjegyzet

1918. október

Kassák a *Ma* Váci utcai kiállítóhelyiségében megrendezi Tihanyi Lajos első gyűjteményes kiállítását; a katalógus előszavát Bölöni György írja, a tárlaton (Csinsz-kával a karján) megjelenik az élettől búcsúzó, nagybeteg Ady is, akit Tihanyi – ahogyan erről Kassák beszámol az *Egy ember élete* hetedik kötetében – nagy reverenciával üdvözl. A kiállításon Tihanyi rajzai is helyet kapnak: köztük a betegségétől és az első világháború hekatombájától meggyötört Adyról, Móriczról, a katonaköpenyt viselő Tersánszkyról és a komor arckifejezésű Babitsról készült is.

Lásd TIHANYI Lajos – Képzőművészet Magyarországon www.hung-art.hu/magyar/t/tihanyi/

Lásd még *Budapest, 1918. január 29. előtt-től-február (?) (esetleg 1917 végétől!); Budapest, 1918. január 29. előtt és január 29.*

Babits Baumgarten Ferencnek küldött levelében szabadkozik: nyáron betegeskedett, úgyszólván semmit sem tudott csinálni. „Most kezdek megint abba a helyzetbe jönni hogy dolgozni tudok; de a felhalmozódott muszájmunkák még eddig nem engedték hogy a magam kedvére dolgozzam.” Baumgarten könyvének ismertetését reméli, hogy a *Nyugat* valamelyik novemberi számára elkészítheti [a kritikát azonban elsodorják az ősztől gyorsan változó politikai események]. A *Neue Rundschau* októberi számát még nem látta, mert mostanáig vidéken volt [Babits szeptemberben, október elejéig Szekszárdon gyengélkedik]. Baumgarten előző levelének kérdésére közli, hogy az *Irodalmi problémák* óta „önálló és eredeti” könyve nem, csupán régebbi könyveinek új kiadásai és fordítása jelent meg, de több kötetet készül egyszerre átadni a kiadójának. Érdeklődik, mikor találkozhatnak személyesen, ami Baumgarten előző pesti látogatásakor elmaradt.

Lásd OSZK Fond 145/287/1. (az 1. főlíó rektóján ismeretlen ceruzairású rájegyzése); Téglás, Új Dunatáj 1999. 1. sz. 40–52.; Téglás 2003. 60–61. (8. levél – 1918. október vége–november eleje); Sipos 2011. 185., 657–658. (2323. levél – 1918. október vége–november eleje), 473.

Vö. Sipos 2011. 657. (a jelzetet tévesen a Babits-fond III-as jelzésével egészíti ki – téves levéldatálás nyomán úgy véli, Babits „szept. utolsó és okt. első napjaiban az Isteni Színháték második részét, a Purgatóriumot imprimálta” – a *Purgatórium* csak 1920. június 25. körül jelenik meg Komjáthy Aladár és Babits Szekszárdra 1920. június 25. után küldött levele [WMMM Kéziratgyűjtemény 76.3.4.] szerint)

1918. október után

Baumgarten Ferenc elküldi Babitsnak a *Neue Rundschau* 1918. októberi számát, mely *A XIX. század regénye* című berlini előadását ismerteti. Baumgarten az előadásban azt fejtegeti, hogy a „kiábrándulás századá”-nak nagy írói – Goethe, Keller, Flaubert, Dosztojevszkij, Zola – a „be nem teljesedett sóvárgásnak, a reménytelen szerelemnek, a hajótörött életnek” az ábrázolói, s a csalódásokat oly kikerülhetetlennek látják, hogy „a regényekből még csak a felháborodás sem jajdul fel”.

Lásd Téglás János: „*a nagyvilág fáradt zarándoka*”, *Baumgarten Ferenc élete*. (előadás) mta.hu/fileadmin/I_osztaly/eloadastar/teglas_babits.doc

Budapest, 1918. október–1919. március

Babitsot az októberi polgári forradalom kormánya egyetemi tanárrá nevezi ki, katedráját azonban csak a Tanácsköztársaság/Kommün kikiáltása után foglalja el.

[Babits a kommün idejének szerepvállalása miatt ellene indított eljárás során, 1920. május 5-én rögzített detektívjelentés szerint azt adja elő, „hogy ő a tanárságtól már a Károlyi-kormány ideje előtt nyugalomba vonult, s már akkor kilátásba volt helyezve az egyetemi tanársága...”]

Lásd Éder 1966. 271.; Juhász Gézáné/Lévay Botond 1987. 354. (11. levél jegyzete); az egyetemi tanárságra Babits Angyal 1919. január 15-i levelét: OSZK Fond III/35/96.; *Budapest, 1919. január 26. előtt és január 26. vasárnap; 1919. január 30.; 1919. február 2.; Budapest, 1919. február 4. és február 6.; Budapest, 1919. március 10.; 1919. március 11. körül, március 21. előtt 10 nappal vagy egy-két héttel; 1919. március 21.; Budapest, 1919. április 1. kedd; Budapest, 1919. április 8. kedd és utána*

„A budapesti egyetemen – amelynek kapuit tágra nyitották a hallgatók előtt – ezekben a hónapokban olyan komoly munka folyt, mint talán soha azelőtt. Mikor Kunfi lett a közoktatásügyi miniszter, kinevezett vagy egy tucatnyi egyetemi tanárt, s teljesen figyelmen kívül hagyta a régi professzorok tiltakozását. *A legnagyobb felháborodást Babits Mihály kinevezése keltette, mert Babits annak idején, az egyetem elvégzésekor nem szerzett doktorátust.* Világosan emlékszem egy igen éles vitára, amelyben radikális-párti emberek, Varró István, Dániel Miklós, Harrer Ferenc élesen támadták Vágóéknál Kunfit az erőszakolt kinevezések miatt, amire Kunfi fölényesen nevetve közölte: nincs szándékában meghátrálni az egyetemiek előtt, és akkor bejelentette, hogy Jászi Oszkárt nevezi ki egyetemi kormánybiztosnak [végül csak 1919. február 4-én], az autonómiát pedig felfüggeszti. A vitából persze Kunfi került ki győztesen – a barátok elhallgattak, s röviddel utóbb az egyetemi kar is meghátrált. Ismeretes, kik lettek akkor egyetemi tanárok. A bölcsészeten én a következő kollégiumokat hallgattam: Fogarasi Béla: A történelmi materializmus; Varjas Sándor: Formális logika; Mannheim Károly: Kultúrfilozófia; *Babits Mihály: Dante*; Benedek Marcell: A francia naturalista regény stb.” – emlékezik bizonyára pontatlanul Horváth Zoltán [kiemelés – RJ].

1918 novemberétől 1919. májusig

Osvát Ernő az októberi forradalom után megváltik a *Nyugattól* (neve azonban csak az 1919. január 1-jei szám borítójáról kerül le a főmunkatársak közül), Babits, felelős szerkesztőként (névleg haláláig Ady Endrével), egyedül szerkeszti a lapot. Ez a munka komoly feladatot jelent számára, neki kell kéthetenként a közlendő kéziratokat kiválasztania, írókkal tárgyalnia, esetleg a témákat kijelölnie, s az ügyintézés egy részét végeznie. Babits mint szerkesztő a *Nyugat* egységes szellemét a *Figyelő* rovat átszervezésével biztosíthatja leginkább. Ebben a rovatban továbbra is helyet kap a világirodalom és a képzőművészet is, s minden korábbinál nagyobb teret biztosít a fiatal költőknek és a forradalmi eseményekhez kapcsolódó műveknek.

Lásd Basch, Irodalomtörténet 1958. 2. sz. 238.; Sipos 1976. 33–34.; Rába 1983. 149., 317.; Sipos 2003. 81.; Jankovics 2005. 798.; Sipos 2011. 454.

Lásd még **1919. január 1.**

1918. november 1.

A Nemzeti Tanács elnökévé Hock János katolikus plébánost nevezik ki.

Lásd Digitális *História* adatbázis: http://www.tortnelmitar.hu/index.php?option=com_custom_properties&task=tag&tagName=Id%C5%91rend%3A1867-1918&Itemid=85&lang=hu&limits tart=3160

1918. november 1–16. előtt

A *Nyugat*nak szüksége van az őszirózsás forradalmat ünneplő cikkekre, mégpedig élvonalbeli munkatárs tollából. Ady, akit legtermészetesebben illette ez a feladat, csak lankadó ereje megfeszítésével tudja megírni *Üdvözet a győzőnek* című versét. Így Babits lesz az ünnepi cikk (*Az első pillanatban*) szerzője. (A háromfóliós gépiratos tisztázat indigós másolatára, a 3. fólió verzójára ceruzával írja Babits a címet.)

Lásd g = OSZK Fond III/1534.; Kardos Pál 1972. 236.; Gál István, Irodalomtörténeti Közlemények 1976. 4. sz. 529.; Sipos 2003. 80.

1918. november 1–16.

Hirdetik a *Nyugat* december 2-ától 1919. február végéig tervezett előadás-sorozatot, amelyen Babits *A filozófia a mai magyar kultúrában* címmel tartana 12 előadást.

Megjelenik Babits *Az első pillanatban* című emelkedett, lelkesült hangú cikke, melyben kijelenti: „ha valaki azt mondta volna szerdán este: »Csináljatok azon a helyen ahol ez a mai, Ausztriába ékelt, feudális, félholt, militarista, Tisza István-féle Magyarország hever hagyományos királyhűségében, gyűlölve minden szomszédjától, holnap reggelre egy önálló, független, radikális magyar köztársaságot,

mely minden militarizmust megtagad és minden nemzetnek barátja, és reggel aki kimegy az utcára, minden katona sipkáján a K betű helyén egy virágot lásson: és mindezt harcok és vérontás nélkül«, ha ezt parancsolta volna valami Hatalom és hozzátette volna az ígéretet: »Béke és szabadság!« és a fenyegetést: »Pusztulás és halál máskülönben!« – aligha hitte volna el bárki is. Mindazonáltal arra figyelmeztet, hogy a forradalom csak akkor lehet erős, ha – kezdetben legalábbis – egyetemes akaratot hordoz. De a másokat is foglalkoztató kételyeit is megfogalmazza: „Micsoda forradalom ez? Polgári forradalom? 48-as szabadság forradalom? Nacionalista? Vagy antinacionalista forradalom, vörös forradalom, szocialista, társadalmi? Magyar vagy emberi? Vagy éppen a bolsevik anarchia szellemének első és még álcázott kirobbanása a Rend palackjából? Máshogyan látja minden párt, máshogyan minden osztály, igazán mint egy varázstünetemény; mindenki a maga szíve szerint látja! És mindegyik mást is vár tőle: más eredményeket, más tendenciákat!” Végső konklúziója szerint: „Kétségtelen: a mai forradalomban új forradalmak csírái rejlenek. De ha egyszer a fa nagyra nőtt már: minden új forradalom csak annyi lesz, mint új szétválása két ágának, hogy mentül lombosabb koronája legyen.” (A cikk után Tihanyi Lajosnak Babitsról készített rajza áll.)

Dóczy Jenő *Irodalmunk és a nemzeti szempontú kritika* című tanulmányában a Beöthy-iskola szerinte legkiválóbb tagját, Horváth Jánost idézi, aki Ady-könyvében „göggös nemzetköziséggel» vádolja meg a költőt”, aki ezzel a stigmával „helyeződött el az alig olvasó magyar közönség tudatában”. Dóczy az igaztalan vádat kárhóztatva jegyzi meg: „Babits Mihálynak már csak a reménytelenség jut Ady »göggös nemzetköziség«-éből. A »Recitatív«-ban [*Régi vers egy fiatal költő keserűségeiből*] így versel: „... És mégis érzem, hogy nem olcsó / a fény, mely szememben ragyog / és érzem, hogy talán utolsó / láng a nagy lángból én vagyok. // Láng a lángból, mely ezer éve / kifáradt nemzetemben ég / és lángol, önmagát eléve, / amíg a Párka szól: Elég!”

Lásd Nyugat 1918. II. nov. 1–16. 21–22. sz. címlapverző; 616–618.; 618. és 619. lapok között; 643.; József Farkas 1962. 7–9., 776.; Éder 1966. 271.; Rába 1981. 556.; *Nyugat népe* (Sipos) 2009. 283.; Sipos, *Tekintet* 2013. 1. sz. 101.

Lásd még a Tihanyi-rajzra: *Budapest, 1918. január 29. előtt-től-február (?) (esetleg 1917 végétől!)*; Gál István 1973. 160.; Sipos 1976. 30–31.; Sipos 2003. 80., 210.; Sipos 2011. 458.

1918. november 2.

Prohászka Ottokár székesfehérvári megyéspüspök körlevélben jelenti be csatlakozását a Nemzeti Tanácshoz és a független, demokratikus Magyarország kormányához, földreformot és demokratizálódást sürgetve.

Lásd Digitális *História* adatbázis: http://www.tortenelmitar.hu/index.php?option=com_custom_properties&task=tag&tagName=Id%C5%91rend%3A1867-1918&Itemid=85&lang=hu&limits tart=3160

1918. november 3.

Aznap, amikor az osztrák–magyar hadsereg parancsnoksága Padovában aláírja az antanttal a fegyverszüneti szerződést, a *Világban*, a szabadkőműves napilapban *A magyar intelligenciához* címmel kiáltvány jelenik meg: „Magyarok! Régi óhaj-tásunk valóra vált. A magyarság, mint nemzet szervezkedik. A Magyar Nemzeti Tanács kezébe vette a hatalmat. A régi Magyarország összeomlott. A magyarság nem hever többé egy régi történelmi állam Prokrasztész-ágyában. Egyedül maradt, minden más nemzetől különválva. A maga ura, maga rendelkezik önmagával. A világháború gyümölcse ránk nézve megérett. Céljaink nem ellenkeznek többé senki céljaival. Nem vagyunk ellensége senkinek. A háborút ezzel befejeztük. Több harcban részt venni nem akarunk. Testvérmemzeteinkkel szemben semmiféle igényünk nincs már.” Fölhívják azonban a figyelmet arra, hogy az egymás mellett élő szabad nemzetek – minél kisebbek, annál inkább – mindnyájan egymásra vannak utalva. Szabadon alakuló népszövetséget kínálnak föl, melyet a népakarat és önrendelkező jog wilsoni elvei alakítanak. „A csehszlovák, lengyel, erdélyi román, délszláv, osztrák, osztrák–német és ukrán nemzeteket, melyek a régi »Osztrák–Magyar Monarchia« területén élnek: önmagukkal teljesen szabadon rendelkezőknek tekintjük és egyenjogúak a magyarral. Szövetségünkhöz ők és mások akaratuk szerint csatlakoznak, vagy nem csatlakoznak. És a szövetkezés az egyes államok teljes függetlenségének alapján történjék. Független intézzék pénz-, had-, bel-, kül- és kultúrügyeiket, amennyiben egyik vagy másik ebben is szorosabb kapcsolatba önként nem lép. De a gazdasági érintkezés legyen közöttük egészen korlátolatlan. [Ezen a ponton érhető leginkább tetten Szabó Ervin szellemisége a szövegen. Szabó *Imperializmus és tartós béke* című könyvének alapeszméje, hogy a nemzetek békéjét legjobban a szabad kereskedelem biztosíthatja.]” Kívánatosnak találják továbbá, hogy „idegen nyelvű kisebbséget bármelyik államban bármely más államnak korlátlanul legyen szabad támogatni, szellemileg úgy, mint anyagilag. Hadd tartson iskolát a másik államban, segítse fajrokonait, ahogyan akarja”. Végül a Nemzeti Tanácshoz intézik követelésüket: „...a testvérmemzeteinket képviselő nemzeti tanácsokkal haladéktalanul lépjen érintkezésbe a szövetség megalakítása végett: a legsürgősebben tegye meg az összes szükséges lépéseket teljes demokratikus berendezkedésünk érdekében. Ebben a munkában mi a Nemzeti Tanácsot minden erőnkkel és teljes lelkesedéssel támogatni fogjuk, s felhívunk minden magyar embert, hogy szívvel és tettel hozzánk csatlakozzék. Hazafias kötelesség ez; de egyszersmind ennél is több: emberi kötelesség! Mert szent a haza: de még szentebb az emberiség!”

A 96 ismert baloldali-liberális értelmiségi aláíró között az egyetlen konzervatív Harsányi Zsolt: Ady, Bartók Béla, Csók István festő, Dohnányi Ernő zeneszerző, Erdős Renée író, Földessy Gyula tanár, Fülep Lajos író, Füst Milán író, Giesswein Sándor a Szt. István Akadémia elnöke, Goldzicher Miksa egyet. tanár, Harsányi Zsolt író, Hevesi Sándor a Nemzeti Színház főrendezője, Kaffka Margit író, Kasák Lajos író, Kernstok Károly festő, Kodály Zoltán zeneszerző, Kosztolányi Dezső író, Körösfői-Kriesch Aladár festő, Lesznai Anna író, Lukács György író, Madzsar József könyvtárigazgató, egyet. magántanár, Márffy Ödön festő, Molnár

Antal zeneszerző, Ódry Árpád színművész, Rippl-Rónai József festő, Schöpflin Aladár író, Vedres Márk szobrász, Horváth [!] Henrik író.

A stílárís fordulatokban Babits keze munkájára ismerni, a kiáltvány azonban bizonyára több szerző műve. Egyes vélemények szerint bár Jászi Oszkár nincs az aláírók között, s nem tudni, részt vesz-e a fogalmazásban, a kiáltvány egyértelműen az ő politikai elképzeléseit és Wilson amerikai elnök 14 pontos békefeltételét tükrözi. Jászi valószínűleg erről a kiáltványról jelenti ki: „a legjobb magyar intelligencia olyan lelkesedéssel karolta fel a wilsoni eszméket, aminőre nincs példa egyetlen más társadalom történetében sem”. A kiáltvány más-más bevezetővel egyidejűleg több lapban is megjelenik, s ezekből valamelyest rekonstruálhatók keletkezése körülményei. A *Világ* bevezetője szerint a hetek óta készülő manifesztum bizonyosága szerint a „magyar főlény” gondolatát valló intelligenciájának el kellett jutnia a szabad államszövetség koncepciójához. (Bizonyos, hogy a kiáltvány előzményei közé tartozik az „Európa Lovagjai”-nak Babits és Jászi Oszkár által 1918 nyarán fogalmazott kiáltványa, melynek célkitűzései igen hasonlatosak ehhez a kiáltványéhoz –, elképzelhető, hogy a *Világ* bevezetője a „lovagok” manifesztumára utal. A *Pesti Napló* előszava úgy tudja, hogy a „legkiválóbb pacifisták”, Babits és Szabó Ervin kezdeményezésére 1918 tavaszán alakul meg a Világszabadság Ligája, melynek céljai között a haladás, az emberiség, a pacifizmus, a köztársasági eszmék szolgálata szerepel, s most ez a szervezet fordul kiáltvánnyal a magyar intelligenciához. – Az elképzelés a Monarchia számára vesztes háború lezárásának napján tökéletesen illuzórikus, hiszen Közép-Európa nacionalista kis nemzetei számára mi sem kevésbé kívánatos, mint egy soknyelvű integráció, a magyar baloldali művész-értelmiség legjava mégis felsorakozik mögé. Meglehető naivitás az aláírók internacionalizmusra hivatkozása, noha maguk is érzik, hogy a Monarchia keretein belül az autonómia ígérete már nem csábítja a nemzetiségeket, ezért a kiáltvány teljes önállósággal kecsegteti őket egy Duna-völgyi szövetségi állam laza keretei között. Az önállóságra és területre éhes szomszédos népek azonban már nem érik be ezzel sem: saját államukban, önállóan kívánnak élni, senkivel sem kívánnak közösködni. Az aláírók nagy tévedése, hogy az Osztrák–Magyar Monarchia területén független nemzetállamok alakulhatnak; Babits még november 24-én is azt nyilatkozta, hogy „kétségbeesésre igazán nincs ok”, mert „az egész világon átszaladó szociális áramlat lefokozza majd előbb-utóbb az ellenünk támasztott túlzó nacionalista követeléseket...”)

Lásd *Világ* 1918. nov. 3.; Jászi Oszkár: *Visszaemlékezés a román Nemzeti Komitéval folytatott aradi tárgyalásaimra*. Cluj-Kolozsvár. 1921. 12.; József Farkas 1962. 11–13., 777. (4. tétel); Sipos 1976. 30.; Téglás 1996. 280–284., 517. (101. tétel); József Farkas: *Álmok és tények. Magyar írók a demokráciáról és a nemzeti kérdéstről a Monarchia felbomlása idején*. Budapest, 2001. 39–42.; Babus Antal, Új Forrás 2002. 3. sz.; Rockenbauer 2008. 114. és 581. lábjegyzet

1918. november 3.–december 26.

A forradalmi kormány első hadügyminisztere, Linder Béla, miután a birodalom hadseregének főparancsnoksága nem tárgyal vele és a magyar kormánnyal, november 3-án parancsot intéz a magyar csapatokhoz a harc beszüntetésére és arra,

hogy azonnal, a fegyverzet és felszerelés hátrahagyásával térjenek haza. Rendelete azonban elkészít, *november 3-án* Padovában ugyanis fegyverszünetet írnak alá, amely előírja a Monarchia csapatai számára, hogy az 1914-es határok mögé húzódnak vissza, valamint lehetővé teszi azt is, hogy az olaszok különösebb hadicél nélkül, pusztán katonai dicsőségük növelésére fogságba ejtsenek több százezer katonát, köztük az utolsó percig a fronton tartott magyarok tízezreit is. A fegyverek leadására vonatkozó parancsnak korántsem engedelmeskedik mindenki, jelentős számú katona vonul fegyveresen, lövöldözve, fosztogatva haza. *November 5-én* az antant engedélyével a szerb hadsereg megkezd a Szerémség, Bácska és Bánát megtámadását. *November 8-án* Nagyszombatnál és Trencsén térségében cseh csapatok lépik át az országhatárt. Linder Béla *november 9-én* lemond, az új hadügyminiszter, Bartha Albert alezredes *november 11-én* elrendeli az új magyar hadsereg felállítását, a nemzetőrség és a polgárőrség átszervezését. Elképzelése szerint aránylag kis létszámú, de a közrend fenntartására és a kisebb ellenséges beütések visszaverésére alkalmas magyar hadsereget kell szervezni.

A belgrádi konvenciót *november 13-án* írják alá a magyarok, mely egyben a független Magyarország első nemzetközi jogi elismerése és biztosítékot nyújt arra, hogy Szlovákia és Erdély nagyobb fele magyar fennhatóság alatt marad. Ekkorra azonban a szerb csapatok már elfoglalják Szabadkát, és a csehek is elkezdik az általuk követelt azon 20 vármegye megszállását, amelyekre a belgrádi fegyverszünet nem vonatkozik. Károlyiék szeretnék elérni az ország francia–angol–amerikai antant megszállását, de *november végére* csak antant-missziók érkeznek Ferdinand Vix parancsnoksága alatt. *November 12-én* Bécsben kikiáltják a köztársaságot, a császár eckartsau-i vadászkastélyában *november 13-án* nyilatkozatot ad ki, melyben lemond az államügyek vitelében való részvételéről, de magáról a trónról nem. *November 16-án* – miután Németországban, Ausztriában, Csehszlovákiában kikiáltják a köztársaságot – a hazai tömegkövetelésnek engedve a Nemzeti Tanács a Parlament kupolacsarnokában kihirdeti az öt cikkelyből álló néphatározatot, amely szerint Magyarország minden más országtól független és önálló népköztársaság. A képviselőház föloszlik, a főrendiház berekeszti üléseit.

A keleti frontot megjárt és orosz hadifogságot is szenvedett Kun Béla megismerkedve a bolsevista eszményképpel, hazatérésekor hozzákezd a magyarországi kommunista párt megszervezéséhez. *November 24-én* alakul meg a Kommunisták Magyarországi Pártja (MKP) a *Vörös Újság* vezércikke szerint azzal a céllal, hogy a kapitalizmust megdöntsék, és szocialista forradalommal megteremtsék a proletárdiktatúrát.

December 2-án Románia engedélyt kap az antanttól, hogy a belgrádi konvencióban megszabott demarkációs vonalig előrenyomulhat. Be is vonulnak Marosvásárhelyre, Besztercébe, majd Brassóba. *December 8-án* a kormány Apáthy István kolozsvári egyetemi tanárt kinevezi Erdély főkormánybiztosává, és megbízza, hogy szervezze meg a fegyveres ellenállást. Ekkor alakul meg – főként menekültekből – a székely hadosztály. *December második felében* a románok a bukaresti francia misszió vezetőjének engedélyével átlépik a belgrádi konvenció által meghúzott vonalat: *december 24-én* bevonulnak Kolozsvárra. *December 26-án* a román király

bejelenti Erdély egyesülését Romániával. *December elején* Prága követeli a belgrádi katonai konvenció érvénytelenítését Párizsban, mivel azonnali bevonulást és nem autonómiát akar Szlovákiában. Bartha kénytelen parancsot adni a Felvidék kiürítésére. Az ekkor megállapított demarkációs vonal a Kis-Dunától északra húzódik, meghagyva Pozsonyt és Érsekújvárt. *Karácsony előtt* azonban az ismét megváltozott, a békeszerződésig érvényes magyar–csehszlovák határvonal szerint ki kell üríteni Pozsonyt és Kassát. A csehszlovák hadsereg *december utolsó hetében* bevonul Eperjesre, Kassára, majd Pozsonyba.

Lásd 1919. május 30.–június 24. – EPA epa.niif.hu/01000/01019/00002/pdf/totharpi.pdf; Romsics Ignác Trianon okai – Grotius; www.grotius.hu/.../2010_122_romsics_ignac_trianon...

1918. november 4.

Babits Angyal küld aggódó levelet bátyjának, akiről elutazása óta nem tudnak. Minthogy Halász Rozika [?] látogatásakor Babits nem volt otthon, remélik, hogy nem beteg, s érdeklődnek, vajon a vele küldött [talán valamilyen gyógyszert tartalmazó?] üvegcset Babits megkapta-e. Beszámol arról, hogy unokahúguk, Lici [Kelenen Gizella] megkapta a spanyolnáthát és még nem szállítható, ezért édesanyjával Szekszárdon maradtak, s hogy a forradalmi hangulat hozzájuk is eljutott: előző nap az ablakukat beverték. A foglyok ügyéről (öccsükre, Pistire utal) továbbra sincs hírük.

[Az öszirózsás forradalom győzelme után megalakul a szekszárdi munkástanács; elnöke Koretzky János.]

Lásd OSZK Fond III/35/95.; Szekszárdi krónika 1986.; Sipos 2011. 186., 658–659. (2325. levél)

1918. november 5.

Az egykori önképzőköri társ, Surányi Miklós a Magyar Város- és Községfejlesztési Részvénytársaság nyomtatott fejléces levélpapírján ír levelet Babitsnak: Pakots József a napokban közölte vele, hogy a Petőfi Társaság radikális irányba kívánja terelni működését, ezért az új elnökség megválasztásával egyidejűleg egyszerre 20 tagot vesznek fel – még hozzá elnöki indítványra, közfelkiáltással –, akik írói-művészi jelentőségükön kívül a propaganda terén is a társaság hasznára lehetnek. Különösen ezért szeretné Pakots megválasztatni rendes taggá dr. Rózsa Miklóst, *A Hét* „példátlanul agilis, égő lelkesedésű, progressiv gondolkodású”, nagy munkabírási szerkesztőjét, és Surányit bízta meg, hogy Babitsot ennek a tervnek támogatására kérje fel, mert ha a 7-én tartandó bizalmas értekezleten és a szűkebb körű bizottságban Babits veszi pártfogásába Rózsaét, a siker biztosított. Surányit „a legbensőbb érzelmi kapcsolat” fűzi Rózsaéhoz, ismeri képességeit, s reméli, kérése nem ellenkezik Babits elveivel.

Lásd OSZK Fond III/1159/4.; Sipos 2011. 187–188., 659–660. (2326. levél)

1918. november 5. és november 17.

A *Pesti Napló*ban az egyetemi oktatási rendszert kritizáló cikkek jelennek meg, Babits nevét mint „hiányzó” értéket emlegetik: „az írók fájva látják, hogy a poeta doctus Babits Mihály nem praelegál [*latin* ’előad’]”. Hatvany Lajos (h. l.) glosszája azt feszegeti, kik és miért adnak elő a magyar egyetemeken, Földi Mihály *Tudomány és tudományegyetem* címmel a felsőoktatás visszasságairól cikkezik, s Babits nevével kezdi azok névsorát, akiknek a filozófiai és irodalmi fakultáson lenne a helyük.

Lásd *Pesti Napló* 1918. nov. 5. 259. sz. 8.; 1918. nov. 17. 270. sz. 17.; József Farkas 1962. 19., 779–780. (9. tétel); Sipos 1976. 63.; Téglás 1996. 284–285., 517–518. (102. tétel); Sipos 2003. 85.; Sipos 2011. 764. (2467. levél jegyzetében), 444.

Budapest, 1918. november 10. vasárnap

Dél előtt rendkívüli zárt közgyűlést tartanak a Petőfi Társaságban; lemond az elnökségről Herczeg Ferenc és a tisztikar. A fiatal írói gárda nevében felszólal Móricz, Peterdi Andor és Babits (aki a kialakult vita során hangsúlyozza, hogy nem Herczeg Ferenc személye az elnökváltás oka): úgy véli, a társaság nem Petőfi szellemében cselekszik, amikor a fiatalabb író társakat csak vonakodva vagy egyáltalán nem fogadja be. A felszólalók egyike a Petőfi Társaságot üres pohárhoz hasonlítja, s fiatal borhoz a „kívül rekedt” írókat, felvetve, hogyha nem hozzák be kintről a bort, maguk keresnek majd új poharat a meglévőhöz – idézi a *Pesti Hírlap* cikke. Pap Zoltán indítványára a lemondottak visszalépnek. Hubai Jenő indítványozza, „szerkesszenek egy az egész világhoz szóló kiáltványt, amelyben Magyarország területi integritásának megvédését kérik és a kiáltvány megszövegezésével Babits Mihályt bízzák meg”. A fiatal írók felvételét szorgalmazó Babits, valamint Móricz, Palágyi Menyhért és Kabos Ede javaslatára hattagú alapszabály-módosító bizottságot alakítanak (tagjai Móricz, Babits, Kabos Ede, Pekár Gyula, Ferenczi Zoltán és Bársony István), ezzel lehetővé téve, hogy egyszerre 25–30 új tagot is fölvegyenek (ugyanis az 1908-as alapszabály szerint a testület létszáma mindössze 60 fő lehet). A bizottság hatáskörébe tartozik annak eldöntése is, ki kerülhet majd be a Petőfi Társaságba. [A *Pesti Napló* néhány nappal korábban fölroppent a hírt, hogy radikális változások várhatók: Móriczot elnöknek, Babitsot és Palágyit alelnöknek szemelik ki. Ez a terv végül nem valósul meg, de a Petőfi Társaságot a szakadás veszélye fenyegeti.]

A Társaság tagjai délután testületileg keresik fel lakásán Herczeg Ferencet, hogy vonja vissza lemondását, aki ezt meg is teszi, s maga is az „új magyar írók” tagválasztása mellett foglal állást – számol be többek között a *Magyar Hírlap* *A Petőfi Társaság közgyűlése*, a *Déli Hírlap* *Herczeg Ferenc megmarad a Petőfi Társaság élén* és a *Budapest Forrongás a Petőfi Társaságban* című november 12-i hírcikke.

Lásd Budapest 1918. nov. 12. 265. sz. 8.; Magyar Hírlap 1918. nov. 12. 265. sz. 7.; Déli Hírlap 1918. nov. 12. 354. sz. 5.; Pesti Hírlap 1918. nov. 12.; Világ 1918. nov. 12. 13.; József Farkas 1962. 37–38., 785–786. (25. tétel); Sipos 1976. 37–38.; Téglás 1996. 285–286., 518. (103. tétel);

Téglás 1997a 33–38., 179–181.; Boros Ferenc, *Élet* 1918. dec. 8. 49. sz. 1137.; Németh Luca Anna, *A Vörösmarty Akadémia története és szerepe a 20. század ...* www.filologia.hu/.../az-irodalmi-modernseg-egy-szerv...

Vö. Sipos 1976. 37. (1918. november 12-re datálja az ülést); Sipos 2011. 451. (1918. november 11-re teszi a zárt rendkívüli közgyűlést)

1918. november 10–21. között

A Petőfi Társaság november 10-i ülése után – amint arról Tóth Árpád Nagy Zoltánnak írt levelében „hallomásból” beszámol – Hatvany Lajos budai palotájában kerül sor arra a beszélgetésre, amelyen Schöpflin, Kosztolányi, Karinthy, Babits és Móricz vesz részt. Hatvany fölveti, hogy a Petőfi Társaságba való bevonulás helyett alakítsanak inkább egy külön társaságot a Goncourt Akadémia mintájára. A létrehozandó szövetséget Babits ajánlatára nyomban Vörösmarty Akadémiának nevezik el. A *Pesti Napló* november 21-én tudósít először erről a tervről, s arról is, hogy Károlyi Mihály támogatását ajánlja fel az Akadémiának. A *Népszava Új irodalmi társaság* címmel üdvözli az Akadémiát.

Lásd Sipos 1976. 38.; Rába 1983. 149.; Sipos 2011. 451.; *Pesti Napló* 1918. nov. 21.; Tóth Árpád 1918. november 28-i Nagy Zoltánnak írt levelét: Kocztur Gizella/Kardos László 1973. 200–204., 412–413. (174. levél); Téglás 1997a 43–44., 181.

Lásd még *Népszava* 1918. nov. 21. 275. sz. 7.; ***Budapest, 1918. november 25.; november 27–28. szerda–csütörtök***; Nédli/Pienták/Sipos (Kosztolánczy Tibor) 2008. 372.; Németh Luca Anna, *A Vörösmarty Akadémia története és szerepe a 20. század ...* www.filologia.hu/.../az-irodalmi-modernseg-egy-szerv...

Vö. Rába 1983. 149. (bizonyára a kései székfoglaló okán „frissen megválasztott tag”-ként aposztrofálja Babitsot, akit azonban már ***1917. december 16. vasárnap*** választanak a Petőfi Társaság rendes tagjává)

Budapest, 1918. november 11.

A szintén a Reviczky utca 7. szám alatt lakó szülésorvos, Kubinyi Pál névjelzéses levélpapíron ír levelet Babitsnak: sajnálja, hogy [a bizonyára a romló közbiztonság érdekében] a házország megszervezésekor nem találkozhattak, melyen „részt vettek az utcza bizalmi férfiai Korniss és Majovszki urak, mint a hatósági intézkedések közvetítői”. Beszámol arról, miként igyekeztek enyhíteni a kötelezettséget, azáltal is, hogy az őrszem csak házon belül áll, s hogy a 10 emberre a beosztás szerint csak másodnaponként jut 2 óra. Amikor Babitsnak nem alkalmas, ő esetről esetre átváltoztatja tőle az első két órát, a többi helyettesítésről pedig úgy véli, a házmesterrel – ellenszolgáltatás fejében – állapotodhat meg Babits. Szabadkozik, hogy ez a tisztség számára is kellemetlen, de a végrehajtása 600 korona büntetés terhe alatt kötelezi.

Lásd OSZK Fond III/1563/2.; Sipos 2011. 188–189., 660. (2327. levél)

Budapest, 1918. november 12. kedd

A betegeskedő Zempléni Árpád (virágot ábrázoló képeslapon) kéri, Babits küldje el Pakotsnak a Jászay-Horváth Elemért a Petőfi Társaság tagjának ajánló sorait. Reméli, hogy a közgyűlésig már jobban lesz és elmehet szavazni rá.

Lásd OSZK Fond III/1397/3.; Sipos 2011. 189., 661. (2328. levél), 450.

1918. november 14.

Ágoston Péter főispán Nagyváradról küldött levelezőlapján kéri, hogy Babits a jelzett kéziratokat (?) Braun Róberttől vegye át, s mielőbb olvassa, vagy olvastassa át.

Lásd OSZK Fond III/8.; Sipos 2011. 190–191., 663. (2330. levél), 458.; Ágoston Péter 1918. december 4-i levelét: OSZK Fond III/9/1.; Ágoston Péterre: Ormos Mária: *A katedrától a halálsorig: Ágoston Péter 1874–1925*. Napvilág, Budapest, 2011. Polgári Demokratikus Forradalom Nagyváradon web.t-online.hu/cseresznyesjanos/

Budapest, 1918. november 14. szombat

A Hetilapírók Szindikátusa (az Otthon Írók és Hírlapírók Köre nyomtatott fejléces levélpapírján) Lengyel István aláírásával küld levelet Babitsnak: a szindikátus elnökének, Szini Gyulának megbízásából kéri, hogy a Szervező Tanács ülésén szombaton, november 14-én este fél 10-kor mint a *Nyugat* delegátusa, jelenjen meg.

(A levél hátoldalára írja Babits *Mythológia* című novellájának ceruzairású fogalmazványtöredékét [= k₃], melyet utóbb barna ceruzával vastagon áthúz, mellette Török Sophie rájegyzése: „Mihály írása”, a verzón még Babits ceruzairásával: „Büntetőtörvényszék”, valamint ismeretlen ceruzairású rájegyzései.)

Lásd OSZK Fond III/1562/2.; Téglás 1996. 287., 518. (104. tétel); Sipos 2011. 191., 664. (2331. levél)

A *Nyugat* delegátusaként Babits megjelenik a Hetilapírók Szindikátusa Szervező Tanácsa ülésén.

Lásd Sipos 1976. 35.; Sipos 2003. 81.

Babits névjegykártyáján küld szabadkozó sorokat Hendel Ödönnek: „Kedves barátom! Bocsáss meg, hogy oly sokáig néma voltam. Először hosszan és súlyosan betegeskedtem, most pedig ezek az izgalmas napok minden időmet és figyelmemet elvették.” Közli, hogy *A Pokol* új kiadása „egyszerű stereotyp lenyomat az első kiadásról”, ezért Hendel megjegyzéseinek csak egy harmadik kiadásban veheti majd hasznát.

Lásd OSZK Levelestár 7.; Sipos 2011. 190., 661–662. (2329. levél); Hendel Ödön 1918. augusztus 3-i levelét: OSZK Fond III/567/25.

Pohánka Gizella, Gizke, Kiss Pista menyasszonya ismeretlen ismerősként, bizonyára küldönccel küld aggódó sorokat Babits lakására, mert már negyedik hete

nem tud semmit „arról a haszontalan kis Völegényéről”, ezért kéri: „jőjj le [bizonyára a Reviczky utca 7. számú ház elé], mert okvetlenül beszélnem kell Veled”.

Lásd OSZK Fond III/1729/104.; Sipos 2011. 192., 664–665. (2332. levél), 476.

Lásd még *Budapest, 1918. november 14. után; Budapest, 1918. november 15.; 1918. november 22.*

Vö. Sipos 2011. 192., 664–665. (úgy véli, Szekszárdról érkezik a levél, holott a jegyzetben jelzi, hogy Pohánka Gizella a Reviczky utcai ház kapujában várja Babitsot)

Budapest, 1918. november 14. után

Pohánka Gizella, Gizke ismét elmegy Babits Reviczky utcai lakására, s hagy újabb pár soros üzenetet: úgy véli, Babits nagy elfoglaltsága az oka, hogy nem kap választ tőle völegénye, Kiss István hollétéről. Kéri, ne felejtse el „a csacsi aggodó szívű Gizikét”, és ha lehet, küldje sorait az Alföldi utca 1. I/25-be, „hogy ne kelljen ide [ti. a Reviczky utcába] járnom”. (A verzőra Babits ceruzával jegyzi föl: „abba-hagyj’ a nótát.”)

Lásd OSZK Fond III/1729/103.; Sipos 2011. 192., 665. (2333. levél)

1918. november közepe–december 11. előtt

Egyedi László Tuzsérrel küldi verseit Babitsnak, aki expressz válaszában érdeklődik, hogy a *Nyugat*-ban való közléskor valódi nevén vagy álnéven óhajt-e szerepelni. Egyedi táviratban közli, hogy „írói álnévét” – Ujfalusi László – kívánja használni.

Lásd Egyedi László 1918. december 11-i Babitsnak szóló levelét: OSZK Fond III/1880/14.

1918. november 15.

Babits Istvánt Berezkából a nikolszk-usszurijszk-beli hadifogolytáborba szállítják [ma Usszurijszk – a távol-keleti tenger melléken, az Usszuri torkolatánál].

Lásd Babits István id. Babitsnének 1918. november 24-i (Buda 2005. 531–532. [300. levél]), valamint Babits István Babits Angyalnak 1919. január 26-án (Buda 2005. 535. [303. levél]) írt levelét

Budapest, 1918. november 15.

Babits levelében bocsánatot kér anyjától, hogy sokáig nem írt, de az izgalmas napokban „csak úgy zúdultak az események”. Pesten már teljes rend van, reméli, hogy Szekszárdon is. „Itt különben nem volt veszedelmes felfordulás, a forradalom napja is gyönyörűen folyt le, igazán szép nap volt, és egy csepp sem félelmes. Csak Újpesten és a kültelkeken voltak nagyobb rendetlenségek.” Öccse, Pisti előző nap érkezett levelezőlapját, amely márciusi dátumú, küldi Szekszárdra. Előző nap Kiss Pista menyasszonya járt nála, akit még soha nem látott, s szeretne tudni valamit a völegényéről – de úgy, hogy az édesanyja, Brigitta néni ne tudjon róla –, mert régen nem kapott hírt róla. Erre Babits sürgős választ kér anyjától, hogy a szegény

lány ne nyugtalankodjon. Reméli, hogy Licike [Kelemen Gizella] már felgyógyult a spanyolnáthából. Tudatja, hogy Brigitta néninek [Kiss Ernő özvegyének és Kiss Pista anyjának] írt részvételelet. „Én jól érzem magam, most már nyugodtabbak a napok s talán fogok tudni dolgozni is” – nyugtatja meg a családot.

Lásd OSZK Fond III/57/2.; részletét közli Ungvári, Irodalomtörténeti Közlemények 1959. 2. sz. 239.; József Farkas 1962. 908. (396. tétel jegyzetében); Téglás 1996. 287–288., 518–519. (105. tétel); *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 331–332. (356. tétel), 576.; Sipos 2011. 193–194., 665–666. (2334. levél); Sipos, Tekintet 2013. 1. sz. 100.

Vö. Téglás 1996. 518. (nem tudva súlyos betegségéről, úgy véli: „Babits 1918. szeptember végén néhány napot Szekszárdon töltött” – lásd *Budapest–Szekszárd, 1918. szeptember 14. körül–október 2.*)

Budapest, 1918. november 16.

A Wlassics Gyula báró vezetésével a magyar főrendiház tagjaiból álló küldöttség november 13-án rábeszéli IV. Károlyt, tegyen nyilatkozatot, melyben visszavonul uralkodói jogainak gyakorlásától.

1918. november 16-án az akkori budapesti Országház teret ellepő, kétszázezresre becsült tömeg, illetve a parlament kupolacsarnokában ülésező, a vidéki nemzeti tanácsok küldötteit is magában foglaló nagy Nemzeti Tanács ünnepélyesen kikiáltja a Magyar Köztársaságot; s az őszirózsás forradalommal elnyert függetlenség ugyanekkor ölt törvényes formát. Az ideiglenes alkotmány szerepét betöltő *Néphatározat* első cikke kimondja: „Magyarország minden más országtól független és önálló népköztársaság.” A Néphatározat további pontjaiban felszólítja a kormányt, sürgősen alkosson törvényeket az általános titkos választójogról, az esküdtbíráskodásról, a sajtószabadságról és más szabadságjogokról, „a földműves népnek földhöz juttatásáról”. Az új választójog alapján üljön össze az alkotmányozó nemzetgyűlés, fogadja el a köztársaság alkotmányát, és válassza meg a köztársaság elnökét.

Hock János katolikus pap és Károlyi-párti képviselő mint a Nemzeti Tanács elnöke terjeszti elő a *Néphatározat*ot. Beszédet mond Károlyi Mihály és a szociáldemokrata párt nevében Kunfi Zsigmond. Károlyi miniszterelnök felolvassa a világ népeihez szóló szikratáviratát, melyben a szabadságharcos múltra hivatkozva leszögezi, hogy a magyar nép a Habsburg-uralom, a háború bűneiért nem felelős. Az új, demokratikus Magyarország „reméli, hogy megtalálja az országban élő testvérnemzetekkel való együttműködés lehetőségét”, és hogy felveszik a Népszövetség tagjai közé. A gyűlés után a lelkesen éljenző tömeg elénekli a *Himnuszt* és a *Marseillaise*-t. A már halálos beteg Ady Endre is megjelenik az országház kupolacsarnokában a Magyar Köztársaság kikiáltásának ünnepén.

Lásd Romsics Ignác: *Magyarország története a XX. században.* Osiris, Budapest, 2005. 117.; Salamon Konrád: *Nemzeti önpusztítás 1918–1920.* Korona Kiadó, Budapest, 2001. 9–14.; A Köztársaság kikiáltása, 1918. november 16. www.tankonyvtar.hu > Periodicals > História > 1990

Vö. Sipos 2011. 671. (2342. levél jegyzetében a köztársaság kikiáltását 1918. november 15-re datálja); 732. (2427. levél jegyzetében 1918. november 26-ra keltezi)

1918. november 17. előtt és november 17.

Debreczeny Miklós, a békéscsabai főgimnázium hetedik osztályos diákja örömmel vette Babits levelét, melyben Havas Gyula halálára írt versére válaszol. Szíves sorraiból azt olvasta ki, hogy nincs minden tehetség híján; levele visszaadta önbizalmát. „...van Pesten egy ember [...], aki úgy ír magyarul mint senki ez országban s akit az Isten különös jókedvében, minden magyar igaz lelki gyönyörűségére adott ennek a földnek” – írja nem hízelgés-ként, hanem a diákgyerek hódolatával a *Fortissimo* költője előtt.

Lásd OSZK Fond III/1827/40.; Sipos 2011. 194–195., 667. (2337. levél); Havas Gyulára: 1914. október 3.

Budapest, 1918. november 17. és november 20.

Összeállítják a Petőfi Társaságba felveendő huszonöt író névsorát, az alapszabályt is módosítják, felemelve a rendes tagok számát hetvenre, amikor tíz nappal a rendkívüli közgyűlést követően Móricz – Babits, Kabos Ede és a maga nevében – levélben közli Herczeg Ferencsel: új irodalmi társaság alapításának igénye merült föl, így a Petőfi Társaság megreformálására tett lépéseket lezárják.

A Vörösmarty Akadémia az irodalmi modernség intézményesült képviselőjét jelenti, hiszen alapításakor – ahogyan Oláh Gábor fogalmaz –: „A vén Akadémia nem változik, mert nem él. A Kis.[faludy] Társaság legifjabb tagja is oly öreg, hogy csak a fejét csóválja a nagy reneszánszra. A Petőfi Társaság összezavarodott...”

Lásd Kocztur Gizella/Kardos László 1973. 200. (174. levél); Téglás 1997a 41., 42., 53–54.; Lakner Lajos 2002. I. 204.; Sipos 2011. 451.

Lásd még *Budapest, 1918. november 25.; november 27–28. szerda–csütörtök*; Németh Luca Anna, A Vörösmarty Akadémia története és szerepe a 20. század ... www.filologia.hu/.../az-irodalmi-modernseg-egy-szerv...

Budapest, 1918. november 18.

A Nemzeti Tanács küldöttsége Hock János vezetésével a Veres Pálné utcai lakásban fölkeresi a nagybeteg Adyt. „... főleg benned, ki elől jártál időben és zseniben, benned él, Ady Endre, Magyarország szellemi egysége. [...] A benned nyugvó szellemi egység Magyarország fizikai egységének immár egyetlen bizonyítéka. Mutass könyveidre, Ady Endre! Mutass szívedre, Ady Endre! Mutass hitedre, Ady Endre! Mutass a magyar lélek birodalmára, a te szellemi országodra, amelyet nem száll meg sem cseh, sem oláh, sem szerb, sem német s mely a jövő magyarok örök országa. Ebben az országban a te utadon akarunk járni s kívánjuk Ady Endre, testvérünk, barátunk, drága jó Bandi, hogy mihamarébb gyógyultan, sokáig járhasd velünk azt a nyílt utat, melyet te törtél, melyen, mint hív csatlósaid, boldogan járhasunk, mint oly rég megszoktuk, *utánad*, mindig csak *utánad*” – áll a Nemzeti

Tanács és a kormány üdvözlő iratában, ezzel mintegy „a forradalom hivatalos költőjévé” avatva őt.

Lásd Pesti Napló 1918. nov. 19.; Vörös Boldizsár, Két rendszer, két halott, két temetés – Média-kutató www.mediakutato.hu/cikk/2004_03.../08_ket_rendsze...; Schöpflin Aladár: *Ady Endre*. Nyugat-kiadás, Budapest, 1934. 206.

Vö. Sipos 2011. 512. (2113. levél jegyzetében 1919. november 18-ra teszi a látogatást); 732. (2427. levél jegyzetében: úgy véli, Ady *Üdvözlés a győzőnek* című verse a november 28-i „látogatásra válaszul született”, holott a vers korábban, a Nyugat 1918. II. nov. 1–16. 21–22. számában jelenik meg)

Budapest, 1918. november 19–20.

A Hetilapírók Szindikátusa november 19-i közgyűlésén Babitsot az Intéző Bizottság tagjává választja. A Hetilapírók Szindikátusa nyomtatott fejléces levélpapírján Lengyel István és Szini Gyula bélyegzett névalíráásával gépiratmásolaton értesítik Babitsot, s kéri, vállalja el a tisztséget, és elhatározásáról értesítse az Eszterházy utca 4. szám alatti Otthon-körben székelő Szindikátus elnökségét.

Lásd OSZK Fond III/1902/39.; Sipos 1976. 35.; Rába 1983. 149.; Sipos 2011. 196., 668. (2338. levél)

„Zempléni Árpád turáni táltos” aláírással a gizehi piramisokat ábrázoló lapon november 20-án ír „Kedves Dantém!” megszólítású sorokat Babitsnak: értesítést vár Jászay-Horváth Elemér ügyében. „Secessiótok [*latin* ’kiválás’] okos dolog, csak ne szedjétek be öregeket – még engemet se! – mert akkor vége a Vörösmarty-Akadémiának. Megőszül vagy megbőszül” – inti tréfás-komolyan Babitsot.

Lásd OSZK Fond III/1397/4.; Sipos 2011. 196–197., 668–669. (2339. levél), 450., 452.

Lásd még Vörösmarty Akadémiára: **1918. november 10–21. között; Budapest, 1918. november 25.; november 27–28. szerda–csütörtök; Budapest, 1918. december 1. vasárnap**

1918. november 22.

Kiss István – id. Babitsné kérésére – Szekszárdról küld levelet Babitsnak, melyben szabadkozik, amiért az ő „ügyeivel” Babitsot zaklatják [bizonyára elhagyott menyasszonya, Pohánka Gizella érdeklődésére utal, akit azonban nem említ levelében]. Jelenleg Szekszárdon van, pár nap múlva utazik Pestre és onnan Pilsenbe. [Föltehetőleg a pilseni leány, Holub Bozsena miatt szakít menyasszonyával.] (A 2. fólió verzójára Babits ceruzával jegyzi föl: „Pali 35–90.”)

Lásd OSZK Fond III/41/38.; Sipos 2011. 197., 669–670. (2340. levél)

Lásd még Babits Budapest, 1918. november 15-én anyjának írt levelét: OSZK Fond III/57.; id. Babitsné válaszat: OSZK Fond III/179/104.

Székely László Disznóshorvától küldött [töredékben maradt] levelében küldi egy újabb költeményét, Babits véleményét kérve. A nyáron beküldött 8-10 versének sorsáról is érdeklődik.

1918, vagy 1919, vagy 1920. (?) november 22. előtt és november 22.

Babits föltehetőleg levélben mond köszönetet az iparmágnás, bankár Kornfeld Móricnak támogatásáért. Kornfeld válaszában örömeinek ad hangot, hogy Babits „szolgálatára lehetett”, s ezzel is kifejezhette iránta érzett rokonszenvét és tiszteletét. Hozzáteszi: „Igen sajnálom, hogy sohasem látom, ha ideje engedi s kedve is van erre, telefonáljon kérem egyszer, hogy valamely találkozást megbeszéljünk.”

Lásd OSZK Fond III/766/4.; Téglás 1995. 75.; Téglás 1996. 271., 516. (96. tétel); Majoros/Tompa/Tóth 2011. 149., 374. (2022. levél)

Vö. Majoros/Tompa/Tóth 2011. 149., 374. (1917. november 22-re datálja, a levél tartalma azonban ennek ellene mond, minthogy Kornfeldék már 1917. november 10-én vacsorára invitálják Babitsot)

1918. november 22. után–november 26. előtt

Id. Babitsné ír aggódó sorokat; fél, hogy Babits megfázik, javasolja, hogy a nagyszobába vitesse Feketével az ágyát a jobb fűtés miatt. Pistiről nem tudnak; kéri, Babits beszéljen Jászi Oszkárral – aki hozzá olyan jó volt –, hogy tudakozódjon a hadifoglyok iránt. Babits levele vétele után nem írhatott azonnal, ahogyan fia kérte, mert Kiss Pista napokig Pesten volt; reméli, hogy Babits azóta már tőle magától kapott választ. Nagy a drágaság náluk; a lakásból a katonaság megint el akar venni. Brigi néni [Kiss Ernőné Kelemen Brigitta] örült Babits részvétet nyilvánító sorainak. Szeretne fia születésnapjára bort küldeni, de nem biztos, hogy a posta fölveszi. A legjobb lenne, ha Babits hazalátogatna, hogy ne rekvirálják el a szobáját. Angyal üdvözlősort ír a levélhez.

Lásd OSZK Fond III/179/104.; Sipos 2011. 200–201., 672–673. (2345. levél – 1918. november 26. előtt)

Budapest, 1918. november 24. előtt és november 24.

Az *Élet* riportere, Boros Ferenc fölkeresi Babitsot a lakásán, s interjút (és fényképet is) készít vele a lap számára. Kérdezi őt a Petőfi Társaságról, a Dante-fordításról, bajai és fogarasi tanársága idejéről, a háborúhoz való viszonyáról. Az interjú után Babits még marasztalja Boros Ferencet, s „fölszabadulva” más dolgokról is beszélgetnek.

Beszélgetések Babits Mihálynál címmel jelenik meg a fényképes interjú. Boros először arról kérdezi a költőt, mi a szándéka a Petőfi Társaságnak a magyar kultúra külföldi propagálása érdekében. Babits válasza szerint „Egy proklamációt fog a Társaság intézni a világ összes művelt népeihez”. Munkáiról így nyilatkozik: „Most úgyszólván semmi mással nem foglalkozom, csak Dantéval. A *Nyugatban* félbehagyott regényemet is hagyom [Kártyavár]. A *Purgatóriumon* dolgozom, per sze a *Paradicsomon* is. Remélem, hogy a jövő karácsonyra megjelenhetik már a fordítás.” Arról, hogyan hatott a háború művészetére, a következőket mondja: „Kö-

rülbelül a *Gólyakalifa* megjelenése után meggyőződéssé vált bennem, hogy a l'art pour l'art elve tarthatatlan a művészetben. Mégis csak az a fontos, amit mondunk és nem az, hogy hogyan mondjuk.” Bajai és fogarasi tanársága idejéből Boros arról faggatja Babitsot, mit tapasztalt a nemzetiségek együttéléséről. Baján szinte csak magyarokat tanított, válaszolja Babits, Fogarason viszont eltiltották a gyermekeket a román nyelvtől, ami „tüskéként sérthette őket”, hiszen a kicsik még alig tudtak magyarul. A legújabb magyar irodalomról szólva, Babits pótolhatatlan veszteségnek tartja a harcban lévő ifjúság elmaradását tanulmányaiban. Főlemlegeti, hogy háborúellenességéért Rákosi Jenő támadta, s a *Fortissimót* elkobozták. A vers először németül jelent meg Horvát Henrik fordításában, s a „napokban” jelenik meg végre majd magyarul is. A tanárságot feladva, ezentúl csak az irodalomnak kíván élni, teszi még hozzá.

Lásd Élet 1918. nov. 24. 47. sz. 1105–1106. (a 1105. lapon Babits fényképével); Téglás 1995. 76.; Téglás 1996. 272. (97. tétel); Téglás 1997. 36.; idézi *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 252., 566. (258. tétel); **1917. március 1.; 1917. március 1. után;** Sipos 2003. 81., 210.; Hibsich/Pienták 2009. 494–495.

1918. november 24. körüli napok

Megjelenik *A diadalmas forradalom könyve. A Népkormány tagjainak, a forradalom szereplőinek és 75 magyar írónak önvallomása. A forradalmi napok hiteles krónikája* című könyv, amely többek között „költők és írók, akik a forradalom előkészítésében részt vettek” cím alatt Ady, Babits, Pikler Gyula, Móricz és Bíró Lajos fényképét közli, valamint a *Fortissimo* című verset a következő lábjegyzettel: „Ez a vers mindeddig nem jelenhetett meg és csupán kéziratban vált ismeretessé.”

Lásd *A diadalmas forradalom könyve...* Szerkesztette Gellért Oszkár. Légrády, Budapest, 1918. 32–33. lapok között (fénykép); 34. (*Fortissimo*); Gál István 1975. 14.; Téglás 1995. 110.

Budapest, 1918. november 25.

A Magyar Nemzeti Tanács dr. György [Károly vagy Ernő?] aláírásával küld értesítést, mely szerint a Nemzeti Tanács Babitsot közoktatásügyi szaktanácsának tagjává választotta. Kéri, hogy a megbízást fogadja el és a Nemzeti Tanácsot munkájában támogassa. [Babitsot bizonyára Hatvany Lajos és Jászi Oszkár javaslatára választják a Nemzeti Tanács közoktatásügyi szaktanácsának tagjává.]

Lásd OSZK Fond III/1563/3.; Ungvári, Irodalomtörténeti Közlemények 1959. 2. sz. 244.; József Farkas 1962. 717., 907. (394. tétel – Hatvany Lajos javasolt névsora, a jegyzetben a különböző bizottságok névsorai); Éder 1966. 271–272.; Pók 1970. 91.; Sipos 1976. 35.; Rába 1983. 149.; Vendel-Mohay, 1983. 54.; Téglás 1996. 288–289., 519. (106. tétel – György Ernő); Sipos 2003. 81. (november közepe); Sipos 2011. 199., 671. (2343. levél – György Ernő), 440.

Finály Gábor a Budapesti VI. ker. M. Kir. Állami Főgimnázium igazgatója levél-üzenetében fölszólítja Babitsot, hogy vagy ezen a napon délután 4–5 óra között a Munkácsy Mihály utcai épület igazgatói irodájában, vagy másnap reggel 9–10 között a Bulyovszky utcai reáliskola I. emeleti tanári szobájában eskütételre jelenjen

meg, továbbá kéri a mellékelt előlegbejelentést kitöltve és aláírva legkésőbb másnap délelőttig hozzá visszajuttatni.

[„Én most teljesen az irodalomnak adom magam és otthagynom a tanárságot. Szerettem a tanárságot, nagyon sok pedagógiai akarat van bennem, de fárasztó munka volt. Kétféle munkát nem lehet végezni, ezután már teljesen az irodalomnak élhetek” – mondja Boros Ferencnek adott interjújában Babits. Bár a Munkácsy/Bulyovszky utcai gimnáziumban leteszi még az új rendszer mellett a hivatali esküt és fölveszi a kiutalt rendkívüli segílyt is, az iskolához már laza adminisztratív kapcsolatok is alig fűzik.]

Lásd OSZK Fond III/1894/25.; Sipos 2011. 198–199., 670–671. (2342. levél); Boros Ferenc, Élet 1918. nov. 24. 47. sz. 1106.; Éder 1966. 271.; Sipos 1976. 33.

Budapest, 1918. november 25.; november 27–28. szerda–csütörtök

Az előkészítő bizottság nevében Schöpflin Aladár november 25-én küldi szét a meghívókat a Vörösmarty Akadémia megalakítását előkészítő – november 27-én, szerdán délután négy órakor a Fővárosi Könyvtár földszinti termében tartandó – értekezletre.

Tóth Árpád november 28-án Nagy Zoltánnak írt levelében részletesen beszámol a találkozón történekről. Az értekezleten megjelenik Ady Endre, Babits Mihály, Schöpflin Aladár, Hatvany Lajos, Kassák Lajos, Laczkó Géza, Kosztolányi Dezső, Barta Lajos, Lengyel Menyhért, Tóth Árpád, valamint Schöpflinnek a későbbi alakuló ülésen elhangzott beszéde szerint Móricz Zsigmond is. Tóth Árpád Babitscsal találkozik az utcán, s együtt lépnek a terembe. A meghívottak között van még a Tóth Árpád által „nagyfejű”-nek nevezett Bródy Sándor, Herczeg Ferenc, a Petőfi Társaság elnöke, Gárdonyi Géza, valamint a „kényesek”: Szomory Dezső, Kemény Simon és Szép Ernő is, továbbá a később szintén a Vörösmarty Akadémia tagjává választott Füst Milán, aki azonban Tóth Árpád levele szerint távol marad. A meg nem jelenőkről a levél gúnyos sorai emlékeznek meg, Szép Ernőről többek között úgy véli, azért nem jön el, mert „neki saját maga a legjobb irodalmi társaság”. (Hatvany Lajos utóbb úgy emlékezik: „Herczeg Ferenc és Gárdonyi Géza nem fogadta el a Vörösmarty Akadémia tagságát; igazuk volt. A Vörösmarty Akadémiának nem volt igaza, hogy a forradalmi írók körébe beválasztotta az ellenforradalmárokat. Mi akkor még a fair play alapján álltunk, ellenfeleink pedig már az erőszak alapján.”)

Az értekezleten összeállítják a leendő Akadémia harminc tagból álló névsorát, s mert a meghívottak száma nem éri el a harmincat, a névsort parázs vita közepette egészítik ki; Krúdy Gyula taggá választása ellen Kassák Lajos tiltakozik, kifogásolva, hogy Krúdy Ibsent „örült norvég patikusnak” nevezi, Babits vagy Móricz pedig élénken tiltakozik Gábor Andor ellen. (A magas irodalmi minőség és sokoldalúság jegyében összeállított írói névsorban feltűnő, hogy a *Nyugat* emblematisz figurái közül többen, például Osvát Ernő nem kerül be a Vörösmarty Akadémiába. A tagjelöltek listáján szerepel ugyan Elek Artúr, Fenyő Miksa és Osvát Ernő, az utóbbi két név át van húzva, ami azonban nem jelenthet egyértelmű elutasítást,

ugyanis olyanoknál is előfordul, akik végül a tagok sorába lépnek. Osvát 1918 végén távozik egy időre a *Nyugattól*, s a közte és Babits, valamint Hatvany Lajos között régóta fennálló feszültség is indokolhatja a Vörösmarty Akadémiától való távolságtartását.)

Kassák követelésére az új szervezet céljait Babits foglalja röviden össze. Kassákot kirohanása miatt többen, köztük Ady is, rendre intik.

Az ülésen a Vörösmarty Akadémia tisztikaráról is döntenek: elnökké Ady Endrét, alelnökké Babits Mihályt és Móricz Zsigmondot, főtitkárrá Schöpflin Aladárt, titkárrá pedig Tóth Árpádot választják meg. A titkári tisztségről Tóth Árpád keserűs, sértett gúnnyal jegyzi meg, hogy ez csak „második leöntésű megtiszteltetés”, mert az először jelölt Kosztolányi nem fogadja el a megbízatást.

Kassák Lajos, Tóth Árpád, valamint Ady Lajos emlékezete szerint Ady – halála előtt – utoljára a Vörösmarty Akadémia előkészítő értekezletén jelenik meg és szóval fel nyilvánosan. (Hatvany Lajos az Akadémia megalakulását követő legközelebbi ülést említi Ady utolsó nyilvános szerepléseként, mivel azonban az ülés helyszínéül a Fővárosi Könyvtár földszinti termét jelöli meg, pontatlanul bár, de bizonyára ő is az előkészítő értekezletre utal, ugyanis a *Budapesti Hírlap* december 3-i cikke szerint Ady és Kiss József az alakuló ülésen nem jelenik meg). A november 27-i előkészítő értekezletre a nagybeteg Ady, rettenetes állapotban, öccse, Lajos kíséretében érkezik, alig képes kontaktust tartani a külvilággal; Tóth Árpád beszámolója szerint jobbára apatikusan bámul a levegőbe, beszéd helyett pedig gyakran artikulálatlan dadogás és hörgés tör ki belőle. Elnöki üdvözlőbeszédének ceruzairású fogalmazványa Ady Lajos kézírása, melynek kéziratára Hatvany jegyzi föl: „Ady Endre megnyitó beszéde a Vörösmarty Akadémiában. Ady Lajos írta. Ady már nem tudta elmondani. Én olvastam fel erről a céduláról.” Kassák is utal arra, hogy Ady maga nem mondja el a megnyitóbeszédet, amelyet azonban szerinte az elnökség tagjai fogalmaznak meg négy sorban. Ady Lajoshoz hasonlóan úgy emlékezik, hogy a beteg Ady belekezd beszédébe, de már nincs ereje befejezni, töredezett szavait – melyből Ady Lajosnak az Ady stílusát híven követő fogalmazványa születik – csupán az ülés néhány résztvevője hallhatja.

Bár a későbbi alakuló ülés jegyzőkönyve szerint az előkészítő értekezletet Ady nyitja meg, az Akadémiát köszöntő szavai – melyek egy birodalom szétesésének és egy nagy költő utolsó napjainak is lenyomatai – valószínűleg inkább az ülés közben hangzanak el. Ady szerint az új irodalmi szervezetnek azok búvóhelyének kell lennie, akik még hisznek abban, hogy Magyarország nem vész el, hogy joga van az élethez, s így a Vörösmarty Akadémia egyszerre remény és – utalva a névadó legjelentősebb művére – „bátor kiáltás a »népek hazája, nagyvilághoz«”. Tóth Árpád emlékezete szerint Ady a tárgyalások közepén az asztalra csap, mondván, ő „megnyitja” az értekezletet, majd egyszer csak kijelenti, „fejezzük be”, s öccse kíséretében távozik. „Mindannyian felállva búcsúztunk tőle, mint egy rombadólt istenségtől” – írja Tóth Árpád megrendülten. (Kassák az *Egy ember életében* lehangoló képet fest az ülésről, ahol szerinte az opportunisták szárny viszi a szót.)

Lásd az értekezlet meghívóját: PIM Kézirattára M. 100/6168.; az írói névsort: PIM Kézirattára M. 100/6169/2.; Tóth Árpád levelét: Kocztur Gizella/Kardos László 1973. 200–204., 412–413. (174. levél); PIM Kézirattára M. 100/6169/1.; Füst Milán meghívólevele: PIM Kézirattára V. 4140/541/1.; Pesti Napló 1918. dec. 3. 10.; a Vörösmarty Akadémia alakuló ülésének jegyzőkönyvét: PIM Kézirattára M. 100/6169/1.; Ady Lajos 1923. 236–237.; *Levelek Hatvany Lajoshoz* 1967. 656. (254. levél jegyzetében – 1918 vége); Hatvany Lajos 1974. 488–489; Sipos 1976. 38–39.; Kassák 1983. 454–456.; Láng József 1982. 156., 627–635. (133. tétel); Téglás 1997a 43–49.; Nédli/Pienták/Sipos (Kosztolánczy Tibor) 2008. 370–371.; Sipos 2011. 669. (2339. levél jegyzetében), 451., 452.; Németh Luca Anna, A Vörösmarty Akadémia története és szerepe a 20. század ... www.filologia.hu/.../az-irodalmi-modernseg-egy-szerv...

Lásd még Boros Ferenc, *Élet* 1918. dec. 8. 49. sz. 1137.; Sipos 1976. 37–38.; Buda, Magyar Könyvszemle 2014. 1. sz. 97–98.

Vö. Gellért 1954. 70–72. (Gellért Tóth Árpád levelét november 27-re datálja, s ebből következően a Vörösmarty Akadémia értekezletét is egy nappal korábbra teszi)

Budapest, 1918. november 26. előtt

Ifj. Gaál Mózes a budapesti X. ker. tisztviselőtelepi M. Kir. Állami Főgimnázium Igazgatójának fejléces levélpapírján ír levelet Babitsnak, mert Máday/Nádasy (?) telefonon érdeklődött, Komjáthy Aladár előző nap miért nem jelentkezett – várják, azonnal jelentkezzen. Ignotust háromszor kereste a sajtóirodában a Városházán, de nem találta. Kéri, Babits Komjáthy Aladár ügyében sürgősen intézkedjen. Tudatja, hogy az öreg (id. Gaál Mózes?) másnap jön haza.

Lásd OSZK Fond III/476/31.

Budapest, 1918. november 26.

„Mondja, kedves *Nyugat* folyóirat, hogy fog maga megjelenni a jövőben, mikor összes főszerkesztői, szerkesztői és főmunkatársai politikai megbízással világgá szaladtak?” – teszi föl nem minden él nélkül a *Kellemetlen kérdéseket* a *Vágóhíd*.

[1918 végén Károlyi Mihály megbízásából Ignotus a Kéri Pál vezette újságíró-csoport tagjaként Svájcban publicisztikai és propagandamissziót folytat, 1918/1919 fordulóján a berni nagykövetségeken lobbizik Bölöni Györggyel, Ernst Ottóval és Vadász Miklóssal. A kommün kikiáltása után Somló Lilivel Montreux-ben marad, majd Bécsbe, „önkéntes emigrációba vonul”.]

Lásd Vágóhíd 1918. nov. 26. 7.; Buda 2000. 62. és 132. lábjegyzet; Ignotus svájci küldetéséről: Kosztolánczy Tibor, *Vigilia* 2003. 9/687–692.; Nédli/Pienták/Sipos (Kosztolánczy Tibor) 2008. 369.

Lásd még Ignotus Pál: *Csipkerózsa. Budapesti és londoni emlékek*. Sajtó alá rendezte, az előszót és a jegyzeteket írta Nagy Csaba. Múzsák, Budapest, 1989. (Irodalmi Múzeum – sorozat-szerkesztő Kelevéz Ágnes) 23., 267. (3. lábjegyzet)

Vö. Kelevéz (Tasi) 1983. 147. (úgy véli, Ignotus „1918 végén [...] Bécsbe költözött...”)

Gellért Oszkár a *Pesti Hírlap* nyomtatott fejléces levélpapírján írt soraiban megköszöni Babitsnak *A Diadalmas Forradalom Könyvébe* küldött versét [*Fortissimo*], s kéri, fogadja el érte a mellékelt csekély honoráriumot.

Lásd OSZK Fond III/498/4.; Sipos 2011. 201., 673–674. (2346. levél), 439.

Kovács Dávid és felesége, Nagy Lujza küldi Babitsnak fiuk, Kovács László ügyvédjelölt gyászjelentését.

Lásd OSZK Fond III/; Sipos 2011. 202–203., 674–675. (2347. levél)

Lásd még **1918. október 25.**

Budapest, 1918. november 26. után

Babits „meleg, résztvevő sorokat” küld Kovács Dávidnének fia halála alkalmából.

Lásd Kovács Dávidné 1919. január 23-i levelét: OSZK Fond III/787/2.

1918. november 27.

„Ujabb kitüntetésedhez örömmel gratulálunk! bár jogos aggodalmunk, hogy e magasabb munkakörrel felelősségterhesebb kötelezettségeket vállaltál s annál ritkábban fogsz gondolni haza jönni és írni nekünk” – véli Kelemen Ilona, a Nenne szekszárdi képeslapján, és Babits születésnapján, „a 26iki legkedvesebb napon” hangos vivátot kiáltanak feléje. [A „magasabb munkakör” utalhat a Vörösmarty Akadémia alelnöki posztjára; vagy arra, hogy Osvát távoztával Babits a *Nyugat* egyedüli szerkesztője.]

Lásd OSZK Fond III/1729/10.; Sipos 2011. 203., 675–676. (2348. levél)

Budapest, 1918. november 27. után

Balázs Béla novemberi (?) naplóbejegyzése szerint: „Közben még az történt, és az nevezetes, hogy megalakult a Vörösmarty Akadémia. A Petőfi Társaságból elszakadt modern írók és mások, harminc író, Ady, Babits, Móricz vezetése alatt. A harminc legjobb író, és engem nem vettek maguk közé. [...] Voltak, akik proponálták. Állítólag Babits maga is »rám szavazott«, de nyilván Hatvany Lajos terrorjára (ő adja a pénzt) leszavazták.”

Lásd Balázs 1982. II. 341.; Téglás 1988. 179–180., 298–301.

Ugyanezen a napon Balázs még a következőket is bejegyzi *Naplójába*: „Legújabb stádium a *Nyugat*nál. Osvát elment. Babits a szerkesztő. [...] Babits szerkesztősége esetleg lehetővé teszi, hogy újra dolgozzam? Nem tudok jóhízeműségemről lemondani. Még mindig hiszem, hogy Babits talán akar és tud mindennek ellenére velünk együtt dolgozni.”

Lásd Balázs 1982. II. 340–341.; Téglás 1988. 178–179., 298–301.

Budapest, 1918. november 28.

Az Országos Propaganda Bizottság Takács aláírásával, „Véski Margit úrhölgyre” hivatkozva, nyomtatott és bélyegzett fejlécű levélpapíron írt sorokhoz „nyílt leve-

let” mellékel Babitsnak, s kéri, azt írja alá és Ady Endrével és Dienes Pállal is aláírva az ívet sürgősen küldje Bíró Lajos államtitkár lakására.

[Az Országos Propaganda Bizottságot a Nemzeti Tanács hozza létre 1918 novemberében azzal a céllal, hogy a demokratikus társadalmi berendezkedést és a köztársasági államformát propagálja a lakosság körében, s a Nemzetiségi Minisztériummal együttműködésben az országban élő nemzetiségek számára igyekezzen rokonszenvenné tenni a társadalmi reformok útjára lépett új Magyarországot. Amikor Magyarország nemzetiségek lakta részeit majdnem teljesen megszállják, a bizottság a külföldre irányuló területvédő propagandával foglalkozik. Ekkor készíti híressé vált *Nem! Nem! Soha!* rajzát Jeges Ernő. Az embléma egyidejűleg plakáton, képeslapon és jelvényen is megjelenik. A rajzolon még nem a trianoni határok tűnnek fel, hanem az azokkal nagyjából megegyező megszállási vonalak.]

Lásd OSZK Fond III/1563/4.; Sipos 2011. 204., 676. (2349. levél);

Nem! Nem! Soha! Területvédő propaganda az első ... www.rubicon.hu/.../nem_nem_soha_teruletvedo_prop...; Schönwald Pál, Az Országos Propaganda Bizottság tevékenysége és ... – EPAepa.oszk.hu/.../MKSZ_EPA00021_1969_85_01_020-...

Vö. Sipos 2011. 676. (úgy véli: az „*Országos Propaganda Bizottság* – a külügyminisztérium felügyelete alá tartozó bizottság, melynek feladata volt a Magyarországról terjesztett rémhírek eloszlata”)!

Budapest, 1918. november 29.

A Vörösmarty Akadémia alakuló üléséről értesítő meghívót két nappal az előkészítő értekezlet után, az elnökség nevében ugyancsak Schöpflin Aladár küldi szét, tájékoztatva a meghívottakat, hogy az ülést december elsején, délután öt órakor tartják a Magyar Tudományos Akadémia patkószobájában.

Lásd a meghívót: PIM Kézirattára V. 4140/541/2.; Németh Luca Anna, A Vörösmarty Akadémia története és szerepe a 20. század ... www.filologia.hu/.../az-irodalmi-modernseg-egy-szerv...

Lásd még ***Budapest, 1918. november 25.; november 27–28. szerda–csütörtök***

1918. november 29.

Michael Babits címmel jelenik meg *p. h.* cikke és a *A Danaidák* című vers német fordítása: *Die Danaiden*.

Lásd Der Friede 1918. nov. 29. 45. sz. 451., 455.; Sipos 2011. 458.

Budapest, 1918. november 30.

Babits névjegyén Havas Irénnek küld üzenetet, melyben kéri, hogy az átadott pénzről a szolgának ellennyugtát adjon. (A szöveget négy ferde vonallal áthúzzák.) „A december lén megjelenő versekért Kettőszáz koronát kifizettem. 1918. XI. 30. Havas” – írja a név fölé és alá a *Nyugat* titkárisasszonya.

Lásd Péter László (Szeged) tulajdona; Sipos 2011. 204., 677. (2350. levél)

Lásd még *Budapest, 1918. december 1. vasárnap*

Budapest, 1918. november vége

Babits találkozik Ágoston Péter nagyváradi főispánnal, aki említ neki valamely a *Nyugatba* szánt propaganda célú kéziratot, amelyet majd eljuttat hozzá.

Lásd Ágoston Péter 1918. december 17-i levelét: OSZK Fond III/9/2.

Lásd még Ágoston Péter 1918. november 14-i (OSZK Fond III/8.), 1918. december 4-i (OSZK Fond III/9/1.) levelét

1918. november vége, december eleje

Babits Angyal pár sort ír bátyjának: közli öccsük, Pisti címét, s kéri, Babits maga járjon el érdekében a Hadügyminisztériumban (!). Karácsonyra várják haza, s utóiratként figyelmezteti, írjon Kovácséknak Laci halálára, „szegény ép az utolsó napon esett el, harmadnap már megszűntek a harcok ott is”. Angyal levelének hátoldalán id. Babitsné soraiban nehezményezi, hogy fia nem is felelt a születésnapjára írt levelére, s tudatja, hogy előző nap küldött a jó vörösborból Kiss Pistával, aki úgyis meg akarja látogatni Babitsot, hogy bocsánatot kérjen az alkalmatlanságért. Mellékel az *Újság* című napilapból egy közleményt, s ő is kéri, Babits nézzen utána, igaz-e, ami benne áll [?]. Ő is figyelmezteti, hogy a lesújtott Kovács szülőknek feltétlenül írjon. Továbbra is aggódik, hogy Babits meghútheti magát, megismétli, hogy az ágyat tegye a nagyszobába, érdeklődik, milyen szerepe van Babitsnak a Vörösmarty Akadémiában, hogy áll az ügye az iskolával és mit csinál [Komjáthy] Aladár.

Lásd OSZK Fond III/179/98.; Sipos 2011. 205–206., 678–679. (2353. levél)

1918. november (?)

Babits a *[Régi hősöknek és szeretőknek...]* kezdetű vers ceruzairású fogalmazványának részletét egy ismeretlen Babits Angyalnak írott sorai hátoldalára jegyzi fel.

Lásd OSZK Fond III/1969/67.

1918. december 1. előtt

Néhány író, Molnár Ferenc, Babits, Móricz, Schöpflin, Bródy Sándor, Hatvany Lajos, Karinthy és Schöpflin Aladár találkozik Károlyi Mihállyal, és baráti beszélgetést folytatnak.

Lásd Argus, *Élet* 1918. dec. 1. 48. sz. 1135.

Budapest, 1918. december 1. vasárnap

A következő Babits-versek jelennek meg: *Előszó, Strófák egy templomhoz. 1918 tavaszán, Szüret előtt, Paraszt-hexameterek (Theokritos után), Fortissimo. A For-*

tissimóhoz a következő lábjegyzetet fűzik: „A Nyugatnak egy régi számából, melyet e vers miatt elkoboztak.”

A *Nyugat hírei* rovat közli: „A Nyugat-előadásokat a megváltozott viszonyokra való tekintettel, bizonytalan időre elhalasztottuk...”

Karácsonyi ajándéknak való könyvként hirdetik Babits köteteit: *Recitativ, Herczeg, hátha megjön a tél is!* (2. kiadás), *Irodalmi problémák*.

Lásd Nyugat 1918. II. dec. 1. 23. sz. 715–720., 766., 768.

Lásd még a versek honoráriumára: *Budapest, 1918. november 30.*; a tervezett *Nyugat*-előadásokra: *Budapest, 1918. október 16.*; Sipos 1976. 127.; Rába 1981. 555.; Téglás 1995. 110.; Sipos 2011. 455.

Vörösmarty születésének évfordulóján a Magyar Tudományos Akadémia patkoszobájában délután 5 órakor többségükben a *Nyugat* köréhez tartozó írók egy csoportja összegyűlik, hogy új irodalmi társulást hozzon létre. Az alakuló ülés eseményeit két jegyzőkönyv is megörökíti: a helyszínen Schöpflin Aladár írja meg, és Barta Lajos, valamint Kosztolányi Dezső hitelesíti, utóbb pedig készül egy hosszabb, gépelt változat is. A jegyzőkönyv szerint Babits Mihály, Barta Lajos, Füst Milán, Gellért Oszkár, Hatvany Lajos, Heltai Jenő, Karinthy Frigyes, Kassák Lajos, Kosztolányi Dezső, Laczkó Géza, Lengyel Menyhért, Molnár Ferenc, Móricz Zsigmond, Schöpflin Aladár, Szini Gyula és Tóth Árpád jelenik meg az ünnepi ülésen.

Az előkészítő értekezleten elnökké választott Ady betegsége miatt távol marad. A tagok névsora a jelenlévőkön kívül a következőket sorolja föl: Ambrus Zoltán, Bíró Lajos, Bródy Sándor, Gárdonyi Géza, Herczeg Ferenc, Ignotus, Juhász Gyula, Kiss József, Kemény Simon, Krúdy Gyula, Révész Béla, Szép Ernő és Szomory Dezső. A tagok között szerepel az éppen az ülés napján elhunyt Kaffka Margit is; az alakuló ülést megnyitó Móricz Zsigmond melegen méltatja az Akadémia első halottját. Móricz megnyitó beszéde csak a nyomtatott jegyzőkönyvben szerepel, december 3-án a *Pesti Hírlap*ban is megjelenik kisebb változtatásokkal, *A magyar kultúra él* címmel. A szöveg – akárcsak Ady korábbi gondolatai – az ország aktuális helyzetére reflektál, éppúgy az életben maradást hirdeti, és Vörösmarty *Szózatát* idézve azt sugallja, hogy a nemzethalál víziójával szemben létezik még túlélés és megmenekülés. Móricz beszéde a kor általános békevágyát is tükrözi; a kultúrát szembeállítva a barbársággal és a háborúval egyben meghatározza a Vörösmarty Akadémia céljait is: nem rendülhet meg a hit a magyarság és az ország jövőjében, e hitnek pedig biztosítania kell a magyar kultúra vezető szerepét az országon belüli nemzetiségek kultúrájával szemben, emlékeztetve őket arra, hogy ez a kultúra az övék is, így nemcsak a magyarság, hanem az ő feladatuk is védelmezni azt, továbbá fölmutatni, hogy a nemzeti hagyományokkal és az európai eszmékkel is közösséget vállalva a magyar kultúra az európai kultúra szerves része. A mindennek felett álló és mindent összefogni képes nemzeti kultúra lehet képes egységet teremtve megakadályozni az ország szétesését. [A nemzetiségeket a magyar kultúra védelmére felszólító szavak éppen azon a napon hangoznak el, amelyen a gyulafehervá-

ri román nemzetgyűlés kimondja a románok által is lakott magyarországi területek egyesülését Romániával, és egyszersmind kijelenti elidegeníthetetlen jogát az egész Bánátra/Bánságra!]

Schöpflin Aladár főtitkár olvassa föl a Károlyi-kormány vallás- és közoktatásügyi miniszterének, Lovászy Mártonnak üdvözlő levelét, melyben kifejezi örömét, hogy a „magyar cultura legtehetségesebb munkásai” létrehozzák egyesülésüket, és a névválasztással kapcsolatban kiemeli, hogy a háborús magyar irodalomban csak (!) Vörösmarty énekelte meg a háború szörnyűségét és az áldott béke szükségességét. A kultuszminiszter a felnövekvő új nemzedék szellemi vezetésének feladatát jelöli ki a Vörösmarty Akadémia számára, amelynek tagjait arra kéri, hogy mindig csak az írói tehetséget nézzék. Végül megjegyzi, örülne, ha az új irodalmi egyesülés a „haladó tudománnyal” is együttműködne.

Majd Schöpflin az Akadémia megalakulásának előzményeiről ad tájékoztatást, jelezve, hogy annak gondolata Hatvany Lajosban merült fel, s a társulás létrejöttének alapjaként a közös irodalmi célokat, az irodalom feladatairól és a nemzethez való viszonyáról alkotott hasonló elképzelést jelöli meg, s ő is hangsúlyozza a romba dőlni látszó ország újjáépítésében fontos szerepet kapó kultúra védelmét. Felhívja a figyelmet arra, hogy ez az irodalmi társaság nem az önkény szülötte, hanem „az irodalmi fejlődésből úgyszólván magától adódott”, s a Vörösmarty Akadémia alapítóit „forradalmi nemzedéknek” nevezi.

Babitsot és Móriczot bízzák meg az alapszabályok megszövegezésével [az alapszabály – melynek kézírata Móricztól származik, s majd Füst Milán önti végleges formába – az Akadémia legfőbb célját a magyar szépirodalmi élet, művelődés, valamint nevelés állandó ellenőrzésében/felügyeletében határozza meg, melyhez irodalmi és kritikai tevékenység társul. Az Akadémiának állást kell foglalnia az irodalmi életben felmerülő fontos kérdésekben, feladata továbbá ünnepi ülések rendezése, adományok gyűjtése; valamint könyvkiadást, folyóirat alapítását, állandó kiadó és szerkesztőbizottság létrehozását is tervezik]. Hatvany Lajos javaslatára egy négy tagból, rajta kívül Babitsból, Laczkó Gézából és Schöpflin Aladárból álló bizottságot küldenek ki annak vizsgálatára, hogy az Akadémia – a Lovászy-levélnek megfelelően – bevonja-e munkájába a tudomány képviselőit, külön osztályt hozva létre számukra. Az elnökség tagjai Lengyel Menyhérttel kiegészülve alkotják a társaság munkásságát irányító bizottságot, a Vörösmarty-kultusz tanulmányozásával pedig Kosztolányit bízzák meg. Füst Milánt választják a társulás ügyészévé, az anyagi képviselőt pedig Móricz Zsigmond alelnökre és Schöpflin Aladár főtitkára hárul; a társaság vagyonának kezelésére a Pesti Hazai Első Takarékpénztárt kérik fel.

Babits Mihály indítványára megalapítják az ötezer koronás Vörösmarty-díjat, melynek intéző bizottságát Babits, Gellért Oszkár, Hatvany Lajos, Lengyel Menyhért, Molnár Ferenc, Schöpflin Aladár, valamint Szini Gyula alkotja (az elismerés összegét évről évre Hatvany vállalná). (Az első Vörösmarty-díj összegét a december elsejei alakuló ülésen Kaffka Margit fiának neveltetésére ajánlják fel, másnap azonban a gyermek is meghal.) Az Akadémia jövőjéről folytatott kötetlen beszélgetés után – melyben szó esik *a minapi*, illetve *a napokban*, valamint az *ami* és

amely helyes használatáról, az étlapok és cégek magyarosításáról, az ifjúsági irodalom megreformálásáról, a tagok kötelező irodalmi végrendelkezéséről, valamint egy állandó vacsorabizottság (!) felállításáról is – az ülést berekesztik.

Az újsághírek szerint az Akadémia december hónapban a Nemzeti Színházban tartja első nagy nyilvános ülését, melyet majd Károlyi Mihály miniszterelnök nyit meg.

Lásd a jegyzőkönyveket, a tagjelöltek listáját: PIM Kézirattára M. 100/6169/1–2.; Vörösmarty-díjra: PIM Kézirattára V.4140/725/1. 4.§; Magyar Hírlap 1918. dec. 3. 283. sz. 6.; Népszava 1918. dec. 3. 286. sz. 8.; Pesti Napló 1918. dec. 3.; Pesti Hírlap 1918. dec. 3.; Budapesti Hírlap 1918. dec. 3.; Roboz Imre, Új Nemzedék 1918. dec. 7. 7–8.; Figaró 1918. 13. sz. 25–28.; Schöpflin, Nyugat 1925. II. júl. 1. 12–13. sz. 4.; Gulyás, Irodalomtörténet 1941. 192.; József Farkas 1962. 97–103., 793–800. (61–63. tétel); Kocztur Gizella/Kardos László 1973. 412–413. (174. levél jegyzete); Láng József 1982. 627–635.; Kovalovszky 1987. 655.; Fráter Zoltán 1987. 153–154.; Gellért 1958. 329. (30 tag); Téglás 1996. 289–290., 519–520. (107. tétel); Téglás 1997a 181.; Sipos 2011. 669. (2339. levél jegyzetében); 453. (a Goncourt-díj nevének hibás írásával)

Lásd még **Budapest, 1918. november 25.; november 27–28. szerda–csütörtök**; Németh Luca Anna, A Vörösmarty Akadémia története és szerepe a 20. század ... www.filologia.hu/.../az-irodalmi-modernseg-egy-szerv...

Vö. Sipos 1976. 39–40. (Magyar Tudományos Akadémia egyik termében; Ady elnököl s rövid megnyitót tart); Sipos 2003. 81–82. (1918. november végére teszi az ülést); Sipos 2011. 452., 465. (úgy véli, „a nagybeteg Ady [...] maga elnökölt az ülésen” – lásd **Budapest, 1918. november 25.; november 27–28. szerda–csütörtök**)

Hirdetik a Babits fordításában megjelent *Dante komédiája 1. A pokol* második kiadását.

Lásd Vasárnapi Újság 1918. dec. 1. 48. sz. 671.

Budapest, 1918. december 2.

A Petőfi Társaság nyomtatott fejléces levélpapíron, Pakots József titkár bélyegzett aláírásával küld meghívólevelet Babitsnak a Társaság 8-án, vasárnap délelőtt a Magyar Tudományos Akadémia patkó alakú termében tartandó rendkívüli közgyűlésére, melyen a tagválasztó ülésről és a január 8-i nagygyűlésről fognak határozni.

A kétoldalas levél hátoldalára írja Babits *Mythológia* című novellájának ceruzarészletét fogalmazványa (= k₂) egy részét, majd utóbb barna ceruzával áthúzza.

Lásd OSZK Fond III/1787/3–4.; Sipos 2011. 208–209., 680. (2357. levél), 451.; *Mythológia*: OSZK Fond III/851/2. (= k₁); OSZK Fond III/1562/2. (= k₃)

Vö. Sipos 1976. 42. (a Petőfi Társaság ülését december 2-ra teszi); Sipos 2011. 680. (az OSZK Fond III/1784/3–4. jelzet bizonyára elírás)

Hajnal Henrik név- és címjelzéses ügyvédi levélpapírján „ismeretlenül, de közös eszméknek szolgálván, nem idegenképpen” ír levelet, s küldi a *Rotterdausche Courant* nevű holland újság tárcáját, remélve, hogy Babitsot érdekelni fogja. Hevenyészett kivonatos fordítását adja a cikknek, mely szerint Babits, „a hazájában ma-

gasra értékelt író” a nemrégben megjelent „Literarische Probleme” [*Irodalmi problémák*] című könyvében arról panaszkodik, hogy a magyar irodalom kifelé csekély befolyást gyakorol, s nincs nagy értékelésben része, de reményteljesen jelenti ki: él még a magyar irodalom; él, fiatal és friss, múltjában sok küzdelem, jelenében erő, jövőjében végtelen lehetőségek vannak. A cikk ezután szól az *Ungarn, ein Novellenband* című kötet 22 novellafordításáról, mondván, Babits honfitársa, Klein István [Stefan I. Klein] megtette a magáét, hogy a magyar irodalom hatása és értékelésének lehetősége növekedhessen. Úgy véli, a formára, tartalomra különböző novelláknak „egy közös jellemvonásuk van. Oroszországra emlékeztetnek; ugyanazon léggör – messze, lapályos, elhagyott ország, olyan állapotok, melyek Nyugat-Európában évszázadok óta feledésbe mentek”.

Lásd OSZK Fond III/1579/5.; Sipos 2011. 207–208., 679–680. (2356. levél), 459.

Budapest, 1918. december 3.

Tóth Árpád titkár küld meghívólevelet a Vörösmarty Akadémia tagjainak – a névsor szerint Babitsnak is – a december 5-én este 9-kor a Pannónia különtermében tartandó vacsorára.

Lásd PIM Kézirattára V. 4140/541/3.; Kocztur Gizella/Kardos László 1973. 205., 413–414. (175. levél)

[Rédeyné Hoffmann Mária] Mici ír levelet Babitsnak: közli, hogy már meggyógyult, s örülne, ha az előző évi Mikulás évfordulóját pénteken (6-án) náluk töltené Babits egy csésze tea mellett. „Mamáéknál lakom, – úgy mint tavaly” – teszi hozzá. [Hoffmann Mária – lakásproblémájuk miatt – 1918 decemberében átmenetileg hazaköltözik édesanyjához; az „évforduló” bizonyára Rédey Tivadar és Hoffmann Mária egy évvel korábbi, december 6-i házasságkötésére vonatkozik.]

Lásd OSZK Fond III/2426.; Sipos 2011. 209., 680–681. (2358. levél); P. Földes Anna, *Irodalomtörténeti Közlemények* 2012. 4. sz. 394–395.

Vö. Sipos 2011. 681. (az OSZK Fond III/3426. jelzet bizonyára elírás)

Babits ideiglenes nyugállományba helyezésének kérelmét – tekintettel arra, hogy állami gimnáziumokban rendes kinevezett tanárként leszolgált tíz évet – a minisztérium 201812/18, XII. 3. számú leiratával elfogadja (az iskolához 1919. január 4-én érkezik a főigazgató rendelete).

Lásd Éder 1966. 270.; Sipos 2003. 74–75.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 209.

Vö. Jankovics 2005. 798. („1918. szeptemberben ideiglenes nyugállományba vonulási kérelmét elfogadják”)

Budapest, 1918. december 4.

Délután 4 órakor a Farkasréti temetőben kísérik utolsó útjára a december 1-jén spanyolnáthában elhunyt Kaffka Margitot barátai, ismerősei. A *Nyugat* szerkesz-

tősége nevében a halottasházban a beszentelésnél „kedves társuktól” Babits búcsúzik: „A írótól nem búcsúzunk el, mert az író tovább él közöttünk és bennünk: az írónak, aki Te voltál, nem árthat a Halál. De jaj, búcsúznunk kell az embertől – Tőled, aki asszony létedre *ember* voltál, mint kevesen”. A Vörösmarty Akadémia megbízásából a sírnál Móricz mond beszédet.

Lásd Nyugat 1918. II. dec. 16. Karácsony 24. sz. 863. (a beszéd szövegét is); József Farkas 1962. 210–211., 818. (128. tétel)

1918. december 4.

Ágoston Péter nagyváradi főispán táviratban kér Babitstól értesítést propaganda célú kézírata sorsáról.

Lásd OSZK Fond III/9/1.; Sipos 2011. 209., 681. (2359. levél)

Lásd még Ágoston Péter 1918. november 14-i levelét: OSZK Fond III/8.

Budapest, 1918. december 5.

Este 9 órakor a Pannónia különtermében együtt vacsoráznak a Vörösmarty Akadémia tagjai.

[Az 1891-ben egy lakóház átalakításával a VIII. kerület Rákóczi út 5–7. alatt épülő Pannónia Szálló az első budapesti szálló, ahol bevezetik a földszinti éttermi és kávéházi helyiségekbe a központi gőzfűtést és villanyvilágítást.]

Lásd a meghívólevelet: PIM Kézirattára V. 4140/541/3.; Ballai K.: *Magyar Vendéglátóipar története*. 1943. <http://egykor.hu/budapest-viii--kerulet/pannonia-szallo/2094>; Németh Luca Anna, A Vörösmarty Akadémia története és szerepe a 20. század ... www.filologia.hu/.../az-irodalmi-modernseg-egy-szerv...

Az ekkor 20 esztendőes Halász Jenny [a későbbi óvodapedagógus, pedagógiai író, többek között 1935-től a *Gyermeknevelés* szerkesztője] küld levelet Babitsnak: „az általános lelkesedés napjaitól” remegve nézi a *Világ* és a többi újság híradását, félve, hogy Babits nevét a Nemzeti Tanács, esetleg valamilyen szociális vagy valamilyen nemzeti integritást védő szerv élén látja szerepelni. Köszönetet mond az *Iris*, a *Recitativ* gondolkodójának, hogy azon a piederstálon maradhat számára, amelyen őt költeményei olvastán őrzi. Utóiratként jegyzi meg: galileistaként lelkesedik a reformokért, de „ez csak az egyik énünk, amelyet a másik szánakozó mosollyal néz, amint az anya nézi a gyermek fontoskodó »nagy«-ot játszását”. (A 2. főlió rektójára Babits ceruzával jegyzi föl a levélíró címét: „Damjanich u. 9. IV. 1.”)

Lásd OSZK Fond III/1562/3.; Téglás 1996. 290–291. (108. tétel); Sipos 2011. 210., 681–682. (2360. levél); Halász Jennyre: Halász Jenny – Magyar Életrajzi Lexikon 1000-1990 mek.oszk.hu/00300/00355/html/.../05854.htm

Budapest, 1918. december 6. péntek

Ha elfogadja a meghívást, Mikuláskor Babits egy csésze teára Rédey Tivadar és Hoffmann Mária, Mici vendége.

Lásd Rédeyné Hoffmann Mária/Mici 1918. december 3-i levelét: OSZK Fond III/2426.

Dienes László a Városi Nyilvános Könyvtár nyomtatott fejléces levélpapírján, „Kedves Barátom!” megszólítással, immár tegező hangú levélben kéri Babitsot, hogy a francia szimbolista Mallarmé verseskötetét és a róla szóló könyvet küldje el neki, ha már nincs rájuk szüksége, mert valami szokatlant keres, aminek segítségével a „jelen fárasztó izgalmaiktól” el tudna vonatkoztatni.

Lásd OSZK Fond III/373/2.; Dienesék 1982. 125., 213. (3. levél); Sipos 2011. 211., 682–683. (2361. levél)

Vö. Sipos 2011. 682. (a jelzet: OSZK Fond III/373/20. – bizonyára elírás)

Budapest, 1918. december 8. előtt

Babits dr. Bauer Ervin, fiatal kórboncnok [Balázs Béla fivére] ügyében esetleg személyesen keresi fel, vagy levelet ír a híres patológus, egyetemi tanár unokabátyjának, Buday Kálmánnak, aki az I. számú Kórbonctani Intézet igazgatója, hogy intézetébe vegye fel őt tanársegédnek, s kérheti, hogy elhatározásáról közvetlenül dr. Bauert értesítse.

[Buday Kálmán (1863 – 1937) – híres patológus, egyetemi tanár, a Magyar Tudományos Akadémia tagja – orvosi diplomájának megszerzése után a budapesti bonctani intézetben dolgozik, majd két évig külföldi tanulmányúton jár. Ezután a kolozsvári egyetemen a kórboncolástan magántanára és nyilvános rendes tanár. 1913-tól a budapesti egyetemre nevezik ki nyilvános rendes tanárnak. A Babits Mihály betegségének megítéléséről tartott majdani konziliumban is szerepel. Fia talabb testvére, Buday László (1901–1944), szintén az orvosi pályát választja. Oklevelét 1924-ben szerzi, a budapesti egyetemen magántanár, és a Herzog-klinikán tanársegédi állásban dolgozik. Babits egyik kezelőorvosa sorozatos betegségei idején, 1932 végétől. Török Sophie naptárai szerint a későbbi években is rendszeres látogatójuk marad.]

Lásd Buday Kálmán 1918. december 8-i válaszlevelét: OSZK Fond III/326/1.

Budapest, 1918. december 8.

Buday Kálmán levelében szabadkozik, hogy elkésve tud csak válaszolni Babitsnak dr. Bauer ügyében, de megállapodásuk szerint Bauert közvetlenül értesítette. Bauer díjtalan tanársegédi kinevezését az orvoskari tanártestület novemberben jóváhagyta. Ezután történt a gyászeset, amely Bauer anyagi helyzetét is megrontotta, ezért díjas tanársegédi állást kíván megpályázni. Babits szíves ajánlása miatt is, de szerény, tehetséges volta okán is Buday igyekszik fölkarolni Bauert.

[A gyász eset utalás Bauer Ervin boldog, ám igen rövid szerelmi házasságának tragikus végére: felesége, Kaffka Margit december 1-jén, a gyilkos influenzajárványban, a „spanyolnáthában” váratlanul meghal. Bauer ezután a Buday Kálmán professzor vezette I. számú Kórbonctani Intézetben praktizál, s a kiütéses tifusszal, a mellékvesével és a daganatok keletkezésével foglalkozó publikációi jelennek meg.]

Lásd OSZK Fond III/326/1.; Sipos 2011. 211–212., 683–684. (2363. levél); Bauer Ervin pályájára: Alexander Emed: *Egy nagy tudós, akit alig ismerünk Bauer Ervin (1890–1938)* http://ezredveg.vasaros.com/html/2008_03/08033.html

Létrehozzák az Alkotó Művészek és Tudományos Kutatók Szövetségét. A vezetőségben részt vesz Ady, Babits, Barta Lajos, Bródy Sándor, Gellért Oszkár, Ignotus, Molnár Ferenc, Móricz Zsigmond, Osvát Ernő, Szini Gyula és más művészek. A Szövetség titkárává Füst Milánt választják. (A szervezet a tanácsköztársaság/kommün idején is fönnáll.)

Lásd József Farkas, Irodalomtörténeti Közlemények 1967. 2. sz. 206.; Nédli/Pienták/Sipos (Kosztolányi Tibor) 2008. 370.; *Nyugat népe* (Sipos) 2009. 281. és 5. lábjegyzet

Rédey Tivadar *A „forradalom” költői* címmel közöl cikket, melyben Adyt, Kosztolányit és Babitsot hozza példának, mint akik becsülettel folytatták munkásságukat a háború alatt is, és mindvégig a háború ellen voltak. „Babits – háború előtt írt – Gólyakalifáját az *azóta* divatba jött fantasztikumok kelendőségének hatása alatt sem követték művek, melyek egy Ewerstől vagy Meyrincktől kapatos közönség ízlésének udvaroltak volna; nem: Babits a háború alatt Kant örök könyvét fordította az örök békéről.”

[Hanns Heinz Ewers német színész, költő, filozófus elsősorban a Frank Braun kalandjait elbeszélő horror-trilógiájáról; Gustav Meyrinck (eredetileg Meyer?) osztrák író *Der Golem* című misztikus regényéről ismert.]

Lásd *Élet* 1918. dec. 8. 49. sz. 1138–1139.

1918. december 8.

Kiss Ernőné Kelemen Brigitta Szekszárdról küldött levelében köszöni Babits „nemes szíve igaz részvételének kifejezését” férje halála alkalmából.

Lásd OSZK Fond III/1729/97.; Sipos 2011. 212–213., 684–685. (2364. levél)

Budapest, 1918. december 9.

Lukács György rövid tegező levelet ír Babitsnak: szeretnék öt Mannheim Károllyal együtt szerdán [december 11-én] fölkeresni délután 6 körül; fontos dologban kelle-ne beszélnie velem, de csupán fél órára vennék igénybe az idejét. (Babits a levél hátoldalára tintával írja a *Mythológia* című novellája töredékét [= k₁].)

Lásd OSZK Fond III/851/2.; Sipos 2011. 213., 685–686. (2365. levél); *Mythológia*: OSZK Fond III/1787/3–4. (= k₂); OSZK Fond III/1562/2. (= k₃); Gál István, Irodalomtörténet 1974. 3. sz. 601.; hasonmását 599. lap előtt; Téglás 1979. 17.; utal rá Sáli/Tóth (Tóth Máté) 2005. 234.

1918. december 9. után, 11. szerda vagy később–1919. március 21. előtt

Ha Lukács György és Mannheim Károly eleget tesznek ígéretüknek, akkor ezen a szerdán délután 6 tájban fölkeresik Babitsot. (Nem sokkal azután találkoznak, hogy Lukács a Kommunisták Magyarországi Pártjának tagja lesz. „Még a kövek is üdvözülni fognak” – számol be Lesznai Anna, Jászi Oszkár akkori felesége a Lukácsal folytatott egyik beszélgetéséről. Ez a „maximalizmus” jellemzi Lukács pályáját a kommün alatt, amikor közoktatásügyi népbiztosként harcol a hitoktatás beszüntetéséért, s ha kell, a Vörös Hadsereg politikai biztosaként rendelkezik kivégzésekről. Kun Bélának bebörtönzése idején, 1919-ben Lukács és Balázs Béla följajánlják Babitsnak a Kommunisták Magyarországi Pártja tagságát, és kérik közbenjárását az elzárt vezetők érdekében. A Károlyi-forradalom utolsó heteiben ugyanők még a Centrálban is felkeresik. Ismét csak rá akarják beszélni a belépésre az illegális kommunista pártba, a kultuszminiszteri tárcával biztatva őt közeli uralomra jutásuk esetén. A tétovázó költőt Schöpflin józanítja ki, mondván, „nem neki való a politika”. Lukács György egy kései interjújában kerek-perec tagadja ezt, mondván: „...erről az időszakról szólva nem egyedül hazudott [ti. Kassák], itt van például Babits Mihály esete, aki azt állítja, hogy 19-ben – abban az időben, amikor a Kunék le voltak fogva – Balázs Béla és én fölkértük, hogy lépjen be a pártba. Természetesen ez abszolút nevetséges és teljességgel alaptalan állítás”.)

Lásd Lukács György 1918. december 9-i levelét: OSZK Fond III/851/2.; Gál István, Irodalomtörténet 1974. 3. sz. 601.; Sipos 1976. 57.; Lukács György: *Megélt gondolkodás. Életrajz magánoszalagon*. Az interjút készítette Eörsi István, Vezér Erzsébet. Szerkesztette Eörsi István. Budapest, 1989. 158.; Ablonczy Balázs, <http://hetivalasz.hu/kultura/a-jellem-kalandorai-21851/>; Sipos 2011. 685. (2365. levél jegyzetében), 439.

1918. december 11.

Az író, kritikus, irodalomtörténész Dóczy Jenő küld levelet Babitsnak, melyben dr. Mitrovics Gyula debreceni esztétikaprofesszor kéziratát küldi a *Nyugat*-ba, amely némileg felelet az ő *Nyugat*-beli cikksorozatára (*Irodalmunk és a nemzeti szempontú kritika*). Ha a *Nyugat* nem jelenti meg, kéri a címére vissza a kéziratot. Keserűen jegyzi meg, hogy október elején írt Osvátnak, aki azóta sem méltatta válaszra.

Lásd OSZK Fond III/382.; Sipos 2011. 214–215., 686. (2366. levél)

Egyedi László Tuzsérrel küld lelkendező sorokat: nagyon megörvendeztette Babits levele, mely beküldött versei sorsáról értesíti. Annyi visszautasítás után a *Nyugat* több mint amit első sikernek remélni mert. Babits expressz leveléből – melyben érdeklődik, milyen néven jelenjenek meg a versek –, mely 5 napig érkezett, sürgőséget olvasott ki, ezért táviratilag válaszolt rá. Prózaí kísérleteiről említést tett első

levelében, azok azonban még csupán töredékben léteznek, mellékelt, témája okán „súlyosabb fajta” novellája mégis elkészült. Kedvező kritika esetén több prózai munkája elküldését is kilátásba helyezi. (Az 1. főlió rektójára Babits ceruzával írja: „Egyedi [Ujfalussy] László.”)

Lásd OSZK Fond III/1880/14.; Sipos 2011. 215–216., 687. (2367. levél), 471.

Oberle Károly „h. igazgató” a Budapesti X. kerületi tisztviselőtelepi M. Áll. Főgimnázium igazgatósága bélyegzett fejlécű levélpapírján tudatja Babitscsal, hogy 600 koronás rendkívüli segélyét a X. kerületi tisztviselőtelepi főgimnázium tanáraiéval együtt neki utalták ki. Kéri, írja alá a mellékelt nyugtát, s akkor Benkő [Imre iskolaszolga] elviszi a pénzt a lakására, továbbá, hogy akkor majd Benkőnek adja át azokat a könyveket, amelyeknek jegyzékét már korábban elküldte (mert azok nélkül nem revideáltathatja a könyvtárt).

Lásd OSZK Fond III/1894/26.; Téglás 1991. 141.; Sipos 2011. 216–217., 687–688. (2368. levél), 432.

Budapest, 1918. december 12.

A Vörösmarty Akadémia Schöpflin Aladár főtktár aláírásával küld meghívólevelet Babitsnak: december 15-én vasárnap az Akadémia a Városi Nyilvános Könyvtár előadótermében (IV. gr. Károlyi u. 8.) ülést tart Molnár Ferenc és más tagtársak indítványai tárgyában. [A *Magyar Biblia*, azaz a *Magyar Olvasókönyv* létrehozása Molnár Ferenc indítványa a december 15-i ülésen.]

Lásd OSZK Fond III/1643/10.; József Farkas 1962. 730., 910. (407. tétel); Sipos 2011. 217., 688–689. (2369. levél); Németh Luca Anna, A Vörösmarty Akadémia története és szerepe a 20. század ... www.filologia.hu/.../az-irodalmi-modernseg-egy-szerv...

1918. december 13.

A *Fáklya* szerkesztőségének nyomtatványát Zsolt Béla és Nadányi Zoltán aláírással küldik el Babitsnak, melyben tudatják, miszerint: „a magyar–román limesen, Nagyváradon, politikai és irodalmi hetilapot indítunk meg a veszélyeztetett magyar kultúra és a magyarság gondolatának erősítésére”. Úgy vélik, Babits nagy szolgálatot tenne a magyar ügynek, ha kézirattal támogatná lapjukat. [A lap terve végül megghiúsul.] (A hátoldalra Babits ceruzával két oszlopba nyolc kicsi ábrát rajzol.)

Lásd OSZK Fond III/1578/24.; Sipos 2011. 217–218., 689–690. (2370. levél)

Ignotus Bernből küldött levelében igyekszik meggyőzni Fenyő Miksát a *Nyugat* védelmének fontosságáról: „Könyörgök, ne hagyj abba, – nem csupán anyagiak miatt nem, de mert te vagy az egyetlen, ki a két tábor közt közvetíteni tud s végső esetben szelidíteni s egyeztetni tudja őket. A Vörösmarty Akadémia bizonyára mó-

dot ad a lapnak, hogy új tekintéllyel álljon ki. [...] Könyörgök neked és Kornfeldnek! Aki veled együtt az a jó és drága barát volna, akik után hazasír a szívem...”

Lásd PIM Kézirattára V. 3181/21.; *Feljegyzések és levelek a Nyugatról* 1975. 369–370., 519. (165. levél)

Budapest, 1918. december 14.

Füst Milán levelezőlapon értesíti Babitsot, hogy az Alkotó Művészek és Tudományos Kutatók Szövetsége írói szakosztályának választmánya 18-án szerdán este fél 9-kor tartja ülését az Otthon körben. Kéri Babits szíves megjelenését.

Lásd OSZK Fond III/469/4.; Sipos 2011. 218–219., 690–691. (2371. levél)

A Magyar Nemzeti Tanács Irodalmi és Művészeti Szakbizottsága nyomtatott fejlesztésű levélpapírján, Kernstok Károly aláírásával küld Babitsnak levelet, melyben meghívja, hogy a szakbizottság munkálataiban vegyen részt. Az ülés idejéről majd értesítik.

Lásd OSZK Fond III/1563/5.; Sipos 1976. 43.; Téglás 1996. 291–292., 521. (109. tétel); *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 334.; Sipos 2003. 82.; Sipos 2011. 219., 691. (2372. levél), 440.

Budapest, 1918. december 15. vasárnap

Babits részt vesz a Vörösmarty Akadémia összejövetelén a Városi Nyilvános Könyvtár előadótermében. Az első ülésen Molnár Ferenc kezdeményezése lesz az alapja a Vörösmarty Akadémia első nagy vállalkozásának: a társaság centrumot akar adni a politikamentes nemzeti kultúrának, amikor *Magyar Bibliát* kíván közreadni, amely egy vaskos kötetben egyesíti „mindazt, amit a magyar szellem legkülönbet, legmaradandóbbat alkotott évszázadokon át”. A megvalósítás formáját ekkor beszélik meg először. A címet *Magyar Olvasókönyvre* változtatják, s megosztják a válogatás munkáját; Babitsra a magyar ősnymtatványoktól az *Uránia* folyóirat megjelenéséig terjedő időszak versanyagának válogatása és ellenőrzése jut.

Lásd Schöpflin Aladár Budapest, 1918. december 12-i (OSZK Fond III/1643/10.) és 1919. január 2-i levelét (OSZK Fond III/1643/12.); Sipos 2011. 452.

Vö. Sipos 1976. 40–41.; Sipos 2011. 453. (Móricznak tulajdonítja a *Magyar Bibliára* tett indítványt)

1918. december 15.

Egykori fogarasi tanártársa, a magyar–német szakos Krebsz Ernő Fogarasról küldött levelében nagy szívességet kér Babitstól: elsősorban gyermekei, különösen leánya egyetemi tanulmányainak finanszírozása érdekében Budapestre pályázik áthelyezésért. „Neked most nagy befolyásod van és kérlek mozgasd a dolgot” – írja, és dühödten emlegeti föl, „mennyi stréber hazudja magát most fel Bpestre”.

Úgy érzi, az ő esete eléggé méltányos ahhoz, hogy Babits erkölcsi súlyával támogathassa. [Krebsz 1919-ben a kaposvári gimnázium tanára lesz.]

Lásd OSZK Fond III/1894/27.; Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 4. sz. 433.; Sipos 2011. 220–221.; 691–692. (2373. levél)

Vö. Sipos 2011. 220., 691. (a levél dátumát 1918. december 16-nak olvassa)

Budapest, 1918. december 16. előtt

Egykori tisztviselőtelepi tanítványa – az 1912/13-as tanévben VIII. osztályos, később ügyvédi pályára lépő – Mellék Kornél ír szabadkozó levelet: későn mond köszönetet Babits „meleg hangú soraiért”, lekötelező figyelméért, melyet kézírata elolvasására fordított. A forradalom óta – melynek megindítása körül aktív részt vállalt, minden idejét lefoglalta – a főkapitány személyi titkára és ugyancsak titkára a Rendőrtanácsnak. Büszkén írja: elérte legalább azt, hogy ha a *Nyugatban* nem is, *A Diadalmas Forradalom Könyvében* együtt szerepelhet Babitscsal. (A kétoldalas levél verzóján Babits *Mythologia* című novellájának ceruzáírású fogalmazványtöredéke [= k₂] barna ceruzával áthúzva.)

[Az őszirózsás forradalomban országos szervvé lett Nemzeti Tanács nyomán „egymásután szervezték nemzeti tanácsokká a különféle társadalmi, gazdasági, közigazgatási stb. érdekszférákat. A tanácsok légiója keletkezett. A Nemzeti Tanács, a Katona-Tanács és a *Rendőrtanács*...” – kiemelés – RJ]

Lásd OSZK Fond III/1787/1–2.; Sipos 2011. 299–300., 766–767. (2469. levél), 458.

Lásd még *A diadalmas forradalom könyve: 1918. november 24. körüli napok*; Mellék Kornélra: Macii ay Madarasey Maehay István, MÁV. felügyelő ... – MTDA mtdaportal.extra.hu/ADATBANK/A.../MTL_M.pdf; Nyiry Gyula, Az októberi forradalom demokráciája (1918–1919) – MTDA mtdaportal.extra.hu/.../nyiry_gyula_az_oktoberi_forra...

Vö. Sipos 2011. 766–767. (1919. március 21. utánra datálja, nem véve figyelembe, hogy a levél hátoldalára följegyzett töredék, a már 1918. december 16-án a *Nyugatban* megjelenő *Mythologia* című novella fogalmazványa; Mellék szerepét pedig csak a kommünhöz kapcsolja)

Babits *Mythologia* című novellájának keletkezése. Négyfóliós ceruzáírású fogalmazványa (= k₂) barna ceruzával vastagon áthúzva. Az 1–2. fólió rektóján Mellék Kornél 1918. december 16. előtti sorai, a 3–4. fólió rektóján Pakots József aláírásával a Petőfi Társaság 1918. december 2-i levele. Egyfóliós tintáírású töredékét (= k₁) Lukács György 1918. december 9-i levelének hátoldalára írja. A k₃ ceruzáírású fogalmazványtöredékét – melyet utóbb barna ceruzával áthúzna – a Hetilapírók Szindikátusának, Lengyel István aláírásával 1918. november 14-én kelt levelének verzójára írja, mellette Török Sophie rájegyzése: „Mihály írása”, a verzón még Babits ceruzáírásával: „Büntetőtörvényszék”, valamint ismeretlen ceruzáírású rájegyzései.

Lásd k₁ = OSZK Fond III/851/2., k₂ = OSZK Fond III/1787., k₃ = OSZK Fond III/1562/2.; Pók 1970. 77.

Lásd még Nyugat 1918. II. dec. 16. Karácsony 24. sz. 777–796.

Vö. Tóth Aladár, Nyugat 1924. I. ápr. 1. 7. sz. 522. (úgy véli, Babits a novellát „a háború első éveiben írta”); Bartal Mária, Literatura 2008. 3. sz. 332–349. („korai” novellának tartja)

Babits *Évi sáfárkodás* című írása gépiratos és kéziratos tisztázatának keletkezése. (Az első főlíó a gépiratos tisztázat indigós másolata autográf ceruzairású címmel és javításokkal. A 2. és 3. főlíó verzóján autográf ceruzairással a szöveg folytatása. A 3. főlíó verzóján autográf ceruzairással a cím és névaláírás. Az 1. főlíó bal felső sarkában idegen kéz írásával: „Figyelő”.

Lásd OSZK Fond III/1560.

Lásd még **1918. december 16. Karácsony**

1918. december 16. Karácsony

Mint ajándékozni való könyvet hirdetik Babits könyveit: *Recitativ*, a *Herceg hátha megjön a tél is!* (második kiadás), *Irodalmi problémák*.

Megjelenik Babits *Mythologia* című elbeszélése. A félisten Héraklészt az ifjú Hülasz egyénisége csodálatos nyugalommal, a „kielégítettség érzése”-vel tölti el: „S először érezte, hogy nincsen egyedül. Sohasem volt még ember, akivel így beszélhetett volna... barátság ébredezett benne, oly érzés, melyet mindeddig nem ismert, mert mérhetetlenül maga alatt valónak ítélte az embereket”. A félisteni lét hideg magányát, az arisztokratikus elvonultságot boldogan földadó hérosz lélekrajzi ábrázolását Babits személyes élményei, a kedves tanítvány, Komjáthy Aladár iránti barátsága inspirálhatja; az akár egyféle önarcképnek is tekinthető erős lélek magányát végül a pedagógiai szenvedély oldja fel. A *Mythologia* „csodálatos antistrófája” a *Timár Virgil fia* lesz, amelyben „a hellén formának [...] keresztény tartalom” felel meg – írja Kárpáti Aurél 1941-ben.

Évi sáfárkodás című cikkében örömmel üdvözli a Vörösmarty Akadémia irodalmi díj-alapítását, s az év két legjobb verskötetét is mindjárt megnevezi (akiket már ebben az évben lehetne jutalmazni, ha a díj előbb létezett volna): Juhász Gyula *Késő szüret*, Lesznai Anna *Édenkert*. De szomorúan teszi föl a kérdést: „Mit állíthassunk a Juhász vagy Lesznai mellé a legeslegújabb generációtól? Ezeket a készakart futurizmusokat? vagy a dilettáns utánzást? Hol van a legújabb »korosztály«? mit csinált azokkal a nagy élményekkel, amelyeket a kor reakényszerített, amelyek az ő lelkét még egészen szüzen érték? Vagy éppen ezek az élmények ölték meg benne a költészetet?”

A *Nyugat hírei* rovat megemlékezik Kaffka Margit december 4-i temetéséről, közli a búcsúbeszéd szövegét (Babits a *Nyugat*, Móricz a Vörösmarty Akadémia nevében beszélt), s bejelentik, hogy a folyóirat szerkesztősége gyűjtést indít síremlékére, melyre „ez ideig a Vörösmarty Akadémia 5000, Fenyő Miksa pedig 400 koronát ajánlott fel”.

A *Nyugat* karácsonyi száma 3 korona 20 fillér.

Lásd Nyugat 1918. II. dec. 16. Karácsony 24. sz. címlapverző; 777–796., 854–855., 863–864.; **Budapest, 1919. január 26. előtt és január 26. vasárnap**; Kárpáti Aurél: *Babits Mihály életműve*. Athenaeum, Budapest, 1941. 37.; József Farkas 1962. 211–213., 818–819. (129. tétel); Rába 1981. 556–557.; *Mythológia*: Sipos 2001. 216.; Kelevéz 2008. 33. és 40. lábjegyzet; Nédli/Pienták/Sipos (Buda Attila) 2008. 139–146.; Némediné Kiss Adrien/Szántó Gábor András 2010. 269–297., 772., 773., 781., 789–790., 985–993. (30. tétel); *Mythologia*: Rába György: *Szabó Lőrinc*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1972. 13., 24. (Kortársaink)

1918. december 17.

Ágoston Péter nagyváradi főispán ismét a november végi pesti találkozásukkor említett, azóta remélhetőleg Babitshoz jutott kézirat sorsa iránt érdeklődik.

Lásd OSZK Fond III/9/2.; Sipos 2011. 221., 693. (2374. levél)

Lásd még Ágoston Péter 1918. december 4-i levelét: OSZK Fond III/9/1.

Kozma Andor név- és címjelzéses levélpapírján ír Babitsnak: Kóbor Tamásról mint regényíróról szeretne/akar (!) írni, amint azt Ignotusnak már megígérte. De a családi gyásztól porig sújtva, melyet a „spanyol kórság” pusztítása okozott (és amely még mindig félelemmel tölti el), ráadásul szénhiánnyal küzdve az „ocsmány tél”-ben, most nem képes rá.

Lásd OSZK Fond III/792/2.; Sipos 2011. 222., 693. (2375. levél), 469.

Lásd még **Budapest, 1918. június 3.**

Budapest, 1918. december 18.

Moholy-Nagy László levelében – melyben verseit küldi – tudatja Babitscsal: „Hogy valamiképpen biztosítsam megélhetésemet (mert a festésből egyelőre nem tudnék megélni) újságíró lettem. Így kerül sor ismét arra, hogy verseimmel is próbálkozzam.”

Lásd OSZK Fond III/904/7.; Bodri Ferenc, Tiszatáj 1972. 8. sz. 34. (7. levél); Téglás 1981. 133–134., 205–206. (34. levél); Apró 1983. 141.; Sipos, Tiszatáj 2008. 11. sz. 79.; Nagy Levente, Artmagazin 2010. 6. sz. 60–63.; Nagy Levente, Artmagazin 2011. 2. sz. 58–60. http://www.artmagazin.hu/artmagazin_hirek/ivan_ez_csak_jo_a_moholy-életmu_legelso_darabjai_a_beszelo_rajzos-szoveges_tabori_postai_levelezolapok_i.1108.html#sthash.DbYYXVpR.dpuf; http://artmagazin.hu/artmagazin_hirek/moholy-nagy_laszlo_katonaevei_a_beszelo_rajzos-szoveges_tabori_postai_levelezolapok_i.1229.html; Sipos 2011. 223., 694. (2376. levél), 470.

Vö. Sipos 2011. 694. (a jelzet – OSZK Fond III/907/7. –, valamint a Bodri-hivatkozás – 1972:33. [6. levél] – bizonyára elírás)

Szerda este fél 9-kor az Alkotó Művészek és Tudományos Kutatók Szövetsége írói szakosztályának választmánya az Otthon körben tartja ülését, melyen lehetséges, hogy Babits is megjelenik.

Lásd Füst Milán 1918. december 14-i meghívólevelét: OSZK Fond III/469/4.

Budapest, 1918. december 19.

Pohánka Gizella, Gizke [Kiss Pista elhagyott menyasszonya] küld levelet Babitsnak: „megszállt valami különös kedv, hogy írjak, hogy leírjam, ami a gondolataimban forrong – és most szegény Miska téged boldogítlak...”; kéri, „fogalmazási torzói” olvastán, Babits írja meg pár sorban, van-e egy kis tehetsége az íráshoz. Panaszolja, mennyit szenved, mert a sorsa egy olyan emberhez kötötte, aki csúnyán és lelkiismeretlenül bánt vele. Nem azért, mert mással jegyezte el magát, hanem mert hazudott, amikor a szakítást azzal indokolta, hogy ő nem alkalmazkodott Kiss Pista családjához. Ráadásul a pilseni menyasszonyával küldette el névjegyét kíséretében Gizella ott lévő holmijait. (Az 1. fólió rektójára Babits ceruzával jegyzi föl: „Pohánka Büntetőtörvényszék III/19.” A 2. fólió verzóján Török Sophie ceruzáirású rájegyzése.)

[Kiss István első felesége, Holub Bozsena halála után majd Babits Angyalt veszi nőül.]

Lásd OSZK Fond III/1729/105.; Sipos 2011. 223–224., 694–695. (2377. levél)

1918. december 22.

Megjelenik Dante *Purgatóriumának* XXX. éneke – *Dante és Beatrice találkozása* – Babits fordításában.

Lásd Élet 1918. dec. 22. 51–52. sz. 1189–1190., 1209.

1918. Karácsony

Babits karácsonykor – bizonyára a rossz utazási viszonyok miatt – nem utazik haza Szekszárdra.

Lásd Babits Angyal 1919. január 15-i levelét: OSZK Fond III/35/96.

Budapest, 1918. Karácsony után

Jászi Oszkárné Lesznai Anna küld levelet: „Kedves Babits, levélírási iszonyom vitt arra, hogy bevárjam míg két köszönetet egyszerre mondhatok el.” Köszöni könyvét, amely már régóta kedvence [talán a *Herceg, hátha megjön a tél is!* 2. kiadása], s kedves sorait, melyekben *Édenkert* című kötetét említi: „Ezen békés kertet ugyanis csúnyán elnyelte a forradalom – jólesett a maga meleg írása” [„...*Édenkert*, zsúfolt illatokkal, sűrű, exotikus és mégis otthonos világdzsungel – hol a fülletleg szellő virágot tép, mintha csókot tépne... Két kész kincs a számvevő sáfárnak, két igazi költő (ti. Juhász Gyula és Lesznai Anna)...” – írja Babits az *Évi sáfárkodás*ban.]

Lásd OSZK Fond III/638/1.; Majoros/Tompa 2012. 99., 347. (2717. levél); Babits, Nyugat 1918. II. dec. 16. Karácsony 24. sz. 854–855.

Vö. Majoros/Tompa 2012. 347. (bár jelzi, hogy Lesznai Anna 1913–1918-ig felesége Jászi Oszkárnak, s hogy 1919-től 1930-ig Bécsben emigrációban él, a „Jászi Oszkárné” aláírású levelet „Budapest, 1920. ápr. után”-ra datálja, s nem tudja Babits *Évi sáfárkodás* című *Nyugat*-beli írásáról, Lesznai könyvére, az *Édenkerte*re vonatkozó „kedves sorait” Babits-levélnek véli)

Budapest, 1918. december 27.

König György írja levélüzenetében Babitsnak, hogy aznap délután 3-kor Pikler [Gyula] tanár telefonon arra kérte, tudassa Babitscsal, hogy 5 órakor valamely fontos ügyben szeretne beszélni vele a Centrál kávéházban. Ha a találkozás már nem történhet meg, kéri, Babits 6 és 8 között hívja fel őt a megadott számon.

Lásd OSZK Fond III/797/13.; Sipos 2011. 225., 695. (2378. levél)

Lásd még Pikler Gyulára: **1917. május 6. előtt és május 6.**

Budapest, 1918. december 28.

Benedek Marcell – aki vállalja a Középiskolák Kulturális Egyesületének tanári vezetését – a Magyar Kir. Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium elnöki osztályának nyomtatott fejléces levélpapírján ír Babitsnak: az egyesület tiszteleti tagjainak sorába kívánja felvenni, és fölkéri, amennyiben elfoglaltsága engedi, egyik legközelebbi nyilvános ülésükön a magyar irodalom köréből tartson bevezető előadást.

Lásd OSZK Fond III/1563/6.; Ungvári, Irodalomtörténeti Közlemények 1959. 2. sz. 244.; Sipos 1976. 43.; Téglás 1996. 292. (110. tétel); Sipos 2003. 82.; *Nyugat népe* (Sipos) 2009. 281. és 5. lábjegyzet; Sipos 2011. 225., 695–696. (2379. levél), 440.

Budapest, 1918. december 30.

A *Pesti Napló* és az *Esztendő* közös nyomtatott fejléces levélpapírján Hatvany Lajos küld levelet, melyben tudatja, hogy a Vörösmarty Akadémia másnap délután 5 órakor az Otthon-körben a színházak bezárása ügyében ülést tart, melyre Babits megjelenését kéri.

Lásd OSZK Fond III/1643/11.; Sipos 2011. 226., 697. (2381. levél)

Hoffmann Edith levelében a 18. századi angol karikatúrákból készült új kiállítására invitálja Babitsot.

Lásd OSZK Fond III/582/5.; Sipos 2011. 226., 696. (2380. levél)

1918. december 31.

Nagy Ilonka Kolozsvárról küldött levelében – hosszan magyarázkodva, szabadkozva, hogy kihasználja Babits emberi jóságát – „utolsó reménységképpen” fordul Babitshoz, minthogy pesti színésznő szeretne lenni, kéri, járjon közben Ambrus Zoltánnál, hogy a Várszínházba szerződtesse őt.

[A Várszínház mai épülete helyén a középkorban ferences templom áll, majd a török hódoltság alatt Basa-dzsámiként működik. Az 1686-os ostrom során romba dől, s helyén a karmeliták 1725–1736 között építik fel templomukat és kolostorukat, a ma is álló épületet. II. József 1784-ben feloszlatja a rendet, majd Kempelen Farkast bízza meg, hogy a Budára telepített központi kormányhivatalok tisztviselői karának rangos szórakoztatására az épületet színházzá alakítsa. Buda német társu-

latokat befogadó első állandó színháza 1787. október 17-én nyílik meg. Az első magyar színielőadást 1790-ben, a Beethoven-hangversenyt 1800-ban tartják. A Várszínház 1871-től a Nemzeti Színház játszóhelye. Az első világháború alatt katonai raktár; felújítása után, 1918. március 21-én nyitják meg újra. Többszöri felújítást és tulajdonosváltást követően ma a Nemzeti Táncszínháznak ad otthont, a Várszínház név már csupán az épület elnevezése.]

Lásd OSZK Fond III/2454.; Tessitori 1983. 295–296. (8. levél jegyzetében); Sipos 2011. 226–230., 697. (2382. levél); Magyar Színházművészeti Lexikon / Várszínház mek.oszk.hu/02100/02139/html/sz28/156.html

Budapest, 1918. december 31.

Valószínűleg Babits eleget tesz Hatvany Lajos előző napi, levélbeli meghívásának és részt vesz a Vörösmarty Akadémia összejövetelén.

Lásd Hatvany Lajos 1918. december 30-án Babitsnak küldött levelét: OSZK Fond III/1643/11. Vö. Sipos 1976. 41.; Sipos 2011. 452. (1918. december 30-ra datálja)

Budapest, 1918. december

Babits *Új esztendő* című versének keletkezése. (A *Nyugtalanság völgye* nyomdai kéziratának része a vers gépiratos tisztázata, melyen autográf ceruzairású a cím, az aláírás – „Babits Mihály” – utólag áthúzva. A fólió jobb sarkában áthúzott ceruzairású rájegyzés: „Pesti Napló”, alá ugyancsak ceruzával írja Babits a „20”-as lap-számot.)

Lásd g = PIM Kézirattára V. 1612.; Éder 1966. 265.; Rába 1981. 557.; BMÖV 1982. 275–276.

Lásd még ***Budapest, 1919. január 1.***; *Nyugtalanság völgye: Budapest, 1920 ősze*

Babits névjegykártyán ír Hatvany Lajosnak: „Mélyen tisztelt Főszerkesztő Ur! Igéretem szerint itt küldök egy »ujévi verset« [*Újlesztendőre – Új esztendőre*]”.

Lásd MTAK Ms 376/18.; Sipos 2011. 230., 698. (2383. levél)

Lásd még ***Budapest, 1919. január 1.***

Dr. Sós Ernő ügyvéd név- és címjelzéses levléppapírján ír levelében mint a Világ-szabadság Ligájának tagjához fordul Babitshoz, azzal a kérelemmel, hogy a Ligához – melyben a humanizmusnak és az emberi szolidaritásnak számára fontos programját látja – való csatlakozását jelentse be és felvételéről értesítse őt. Úgy véli, nem a nemzeteknek és nemzetiségeknek Wilson-féle önrendelkezési joga kell, hanem az ember önrendelkezési jogának kiterjesztése, hogy többé semmiféle államhatalom gyilkossá vagy gyilkosság áldozatává ne tehesse.

Lásd OSZK Fond III/1796/4.; Sipos 2011. 230–231., 698–699. (2384. levél)

Lásd még ***1918. november 3.***

Megjelenik Zsigmond Ferenc *A magyar irodalomtörténetírás munkája 1917-ben* című összefoglaló értékelése, melyben többek között Babits *Irodalmi problémák* című kötetéről, valamint *Kritika* című cikkéről is ír, s – az elismerés mellett – a magyar kritikát lekicsinylő hangot elmarasztalja.

Lásd Irodalomtörténet 1918. szeptember–december, 7–10. sz. 296–298.

Lásd még **1918. április**

Budapest, 1918 vége vagy 1919 eleje

A Nemzetközi Vöröskereszt magyar íróknak küldött segélyét Babits és Móricz Zsigmond veszi át. Ekkor készíti a színművész Ódry Árpád – aki szenvedélyes amatőr fotográfus is – egész alakos felvételét Babitsról a Nemzetközi Vöröskereszt vasúti kocsija előtt, továbbá csoportképeit, amelyeken Babits Schöpflin Aladárral és feleségével, Móriczcal és annak első feleségével, Holics Jankával látható.

Lásd Kelevéz (W. Somogyi Ágnes) 1983. 317–319. (12., 13., 14. kép)

1918

Paulay Erzszi és Babits munkások számára közös előadást tart (melyet Paulay Erzszi 1919-ben szeretne megismételni, hiszen nagy kultúrmunkának tekinti).

Lásd Paulay Erzszi 1919. április 10-i levelét: OSZK Fond III/999.; Téglás 1981. 143–144.

Babits lefordítja William Blake ritmusos prózáját, a *Pokol Közmondásait* (de csak egy évtizeddel később teszi közzé Zolnai Béla lapjában, a *Széphalomban*).

Lásd Széphalom 1929. I. évfolyam 80–81.; Gál István 1942. 122., 128–129.

Babits Jászi Oszkárral angol nyelvű folyóirat megindítását tervezi *Európai Szemle* címmel.

Lásd Gál István, Filológiai Közlöny 1976. jan.–márc. 1. sz. 2.; Gál István 2003. 675.

A *Nyugat*-beli megjelenés évszám-jelölése szerint Babits *György, a favágó* című elbeszélésének keletkezése. (A 7 főlíós ceruzairású fogalmazvány [= k₁], a 3. és 6. főlíó verzóján, valamint a 8–13. főlíó rektóján a novella 8 főlíós *Tavaszi* című változata [= k₂].)

Babitsot „[n]em érdekli – s az olvasót se érdekelje –, hogy György, a favágó megölte-e a csúfolódó kislányt, vagy csak megtépázta. Fontos: a rútak örök gyűlölete és bosszúvágya a szép ellen. [...Babitsot] a lélek érdekli, annak örökérvényű megnyilatkozásaiban keresi az életet” – írja Benedek Marcell 1931-ben.

Lásd k₁, k₂ OSZK Fond III/1594.; *Nyugat* 1921. I. máj. 16. 10. sz. 781.; Némédiné Kiss Adrien/Szántó Gábor András 2010. 381–414., 806–807., 828., 830., 1005–1007. (40., 40A, 40B tétel); Benedek Marcell, *Protestáns Szemle* 1931. október, 10. sz. 633–635.; Rába 1983. 273.

„– Mit látsz? / – Nem a költeményeit, csak képeket. [...] Amint a háború utolsó évében keserű fájdalommal ült egy vendéglői asztalnál, azzal a kétségbeeséssel, mely ma millióké” – idézi fel *Párbeszéd magammal* című írásában Kosztolányi Babitsot.

Lásd Kosztolányi, Nyugat 1924. I. ápr. 1. 7. sz. 484.; idézi Rába 1981. 504.

Lipcsében megjelenik Somló Károly [a temesvári vegyész-műfordító] fordításában az *Ungarische Lieder* kötet, melyben Babits-mű is szerepel.

Lásd *Ungarische Lieder, Ein Reigen von Gedichten zeitgenössischer ungarischer Dichter*. Aus dem Ungarischen ins Deutsche übertragen von Karl Somlo. Vorwort von Leo Heller. Xenien Verlag, Leipzig, 1918. p 78

Lásd még **1917. október 10. előtt és október 10.**

A Szavalókönyv az Országos M. Kir. Színművészeti Akadémia Előkészítő- és Első Osztályú Növendékeinek használatára című gyűjteményben közlik Babits *Sugár* című versét.

Lásd *Szavalókönyv az Országos M. Kir. Színművészeti Akadémia Előkészítő- és Első Osztályú Növendékeinek használatára*. Összeáll. az Országos M. Kir. Színművészeti Akadémia igazgatója és tanári kara. M. Kir. Tudományegyetemi Nyomda, Budapest, 1918. 185–186.; Tóth Imre igazgató 1917. június 11-i engedélykérő levelét: OSZK Fond III/1969/79.

„Igen tisztelt Kolléga Úr! A könyv Szilasinál van...” – tudatja a tanár-irodalomtörténész Zolnai Bélával névjegykártyáján Babits, s megadja Szilasi Vilmos lakásának telefonszámát, hozzátéve, hogy Szilasi délelőtt a Mester utcai gimnáziumban tanít. [A latin–görög–matematika szakos Szilasi Vilmos 1910–1918 között tanára az iskolának.]

Lásd MTAK Ms 4120/507.; Sipos 2011. 233., 701. (2388. levél – 1919 előtt); Szilasi Vilmosra: Melléklet – Hírek www.fayamszki.hu/index.php/rolunk/.../melleklet

1919-es évszámmal, de bizonyára még 1918 végén megjelenik a *Hadigondozó évkönyv*, Teleki Pál előszavával (kiadja az Országos Hadigondozó Hivatal, Budapest, Hornyánszky Viktor ny.), benne a 121–122. oldalon Babits *Miatyánk* című versével. (A címlapon föltüntetik a Hadigondozó Hivatal címét – „VI. Vilmos cs. út 37.” – és azt is, hogy „A tiszta jövedelem [ti. az évkönyvé] a hadigondozottaké”.)

Lásd OSZK P 24.417; Az Országos Hadigondozó Hivatal – EPA epa.oszk.hu/02100/02176/.../RTF_21_123-139.pdf

Lásd még Teleki Pál felkérőlevelét: **Budapest, 1918. július 17.**

Vö. Sipos 2011. 596–597. (2234. levél – „nincs adatunk arra, hogy az Almanach megjelent”)

1918–1919 (?)

[*A bús kert orgonát csinált a pusztulásnak...*] kezdetű Babits-vers gépirású fogalmazványának keletkezése. (1 fóliós papír rektóján és indigómásolat Szabó Lőrinc hagyatékából.)

Lásd MTAK Ms 4699/20.

Babits válaszlevelet küld Révai Mór Jánosnak, a Révai Irodalmi Intézet igazgatójának érdeklődő soraira, melyben tudatja: „Dante-fordításom második részét [*Istenni Színjáték Purgatórium*] erre az évre már nem tudom elkészíteni. A könyv körülbelül csak a következő nyáron lesz kész.”

Lásd OSZK Fond III/5/75/1.; Sipos 2011. 232., 699–700. (2385. levél – Budapest, 1918)

Vö. Sipos 2011. 700. (a jegyzetben téves hivatkozás az 1918-asnak tekintett 1912. október 5-i levélre)

Budapest, 1918–1921

Az első világháború után Ambrózy Pál, Babits fogarasi tanártársa Budapestre költözik, s a Markó utcai gimnáziumban tanít. Mindaddig, míg Babits legényéletét föl nem adja, híven ápolják a régi barátságot.

Lásd Bisztray, Irodalomtörténeti Közlemények 1956. 4. sz. 434.